INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

1 STYCZNIA 2012 r. – 31 GRUDNIA 2012 r.

Warszawa 2013

Struktura IPN

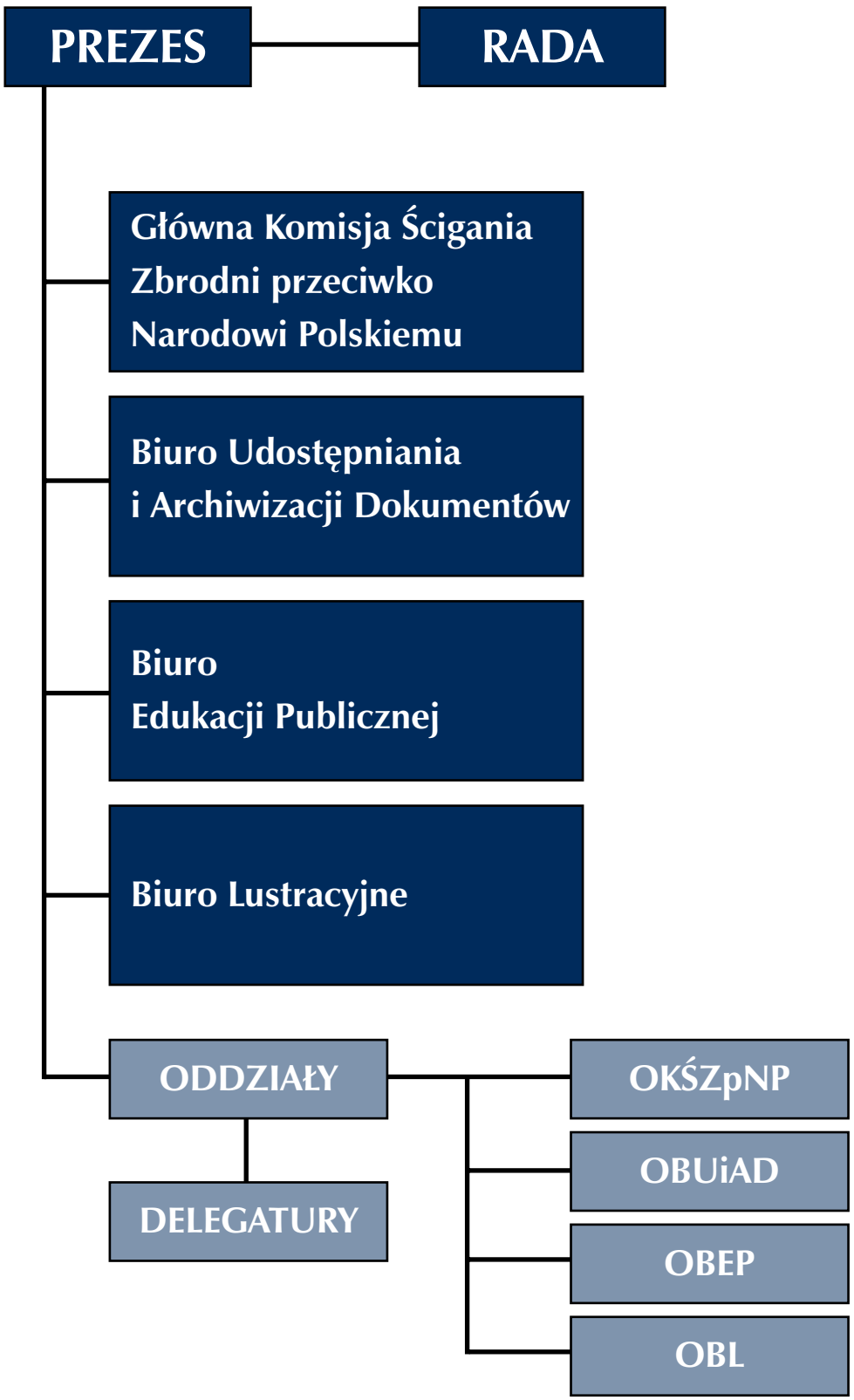

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

1 STYCZNIA 2012 R. – 31 GRUDNIA 2012 R.

Warszawa 2013

SPIS TREŚCI

Wstęp 7

1. Sprawozdanie z działalności Rady IPN 15

2. IPN we współpracy z partnerami społecznymi 17

2.1. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi 17

2.2. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” 18

2.3. Nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej” i „Świadek Historii”, konkursy „Książka Historyczna Roku” i „Najlepszy Debiut Historyczny Roku” 19

3. Współpraca międzynarodowa 23

4. Edukacja i badania naukowe 35

4.1. Badania naukowe 35
4.1.1. Centralne Projekty Badawcze 36
4.1.2. Regionalne i indywidualne projekty badawcze 48
4.1.3. Ekspertyzy 49
4.1.4. Dotacje dla podmiotów zewnętrznych; nadzór merytoryczny nad projektami naukowymi realizowanymi przez podmioty zewnętrzne (także w formie współpracy) 49
4.1.5. Informacja o uzyskanych stopniach naukowych 50
4.1.6. Letnia i Zimowa Szkoła Historii Najnowszej 50

4.2. Edukacja 51
4.2.1. Edukacja historyczna 51
4.2.2. Działania wystawiennicze 69
4.2.3. Współpraca z mediami i inne działania popularyzujące wiedzę 70

4.3. Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia” 70

4.4. Działalność naukowa i popularyzatorska pionu archiwalnego 75
4.4.1. Publikacje 76
4.4.2. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 77
4.4.3. Inicjatywy naukowe i popularyzatorskie pionu archiwalnego 77
4.4.4. Współpraca z instytucjami i organizacjami krajowymi 78

4.5. Wydawnictwa IPN 79
4.5.1. Działalność wydawnicza 79
4.5.2. Dystrybucja Wydawnictw 82

5. Działalność archiwalna 83

5.1. Ewidencja 85
5.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego 85
5.1.2. Porządkowanie i zabezpieczenia zasobu ewidencyjnego 86
5.1.3. Tworzenie pomocy ewidencyjnych 87
5.1.4. Kwerendy i sprawdzenia 87

5.2. Zasób – gromadzenie i opracowywanie 88
5.2.1. Gromadzenie zasobu 88
5.2.2. Opracowywanie zasobu 93
5.2.3. Skontrum 95
5.2.4. Wyodrębniony, tajny zbiór w archiwum IPN 95
5.2.5. Konserwacja 96
5.2.6. Magazyny archiwalne 97
5.2.7. Archiwum Zakładowe 98

5.3. Zasoby cyfrowe 99
5.3.1. Tworzenie pomocy archiwalnych 99
5.3.2. Digitalizacja 100
5.3.3. Opracowywanie dokumentacji audiowizualnej 103

5.4. Udostępnianie dokumentów 105
5.4.1. Główne kategorie wniosków 105
5.4.2. Wnioski uprawnionych podmiotów 109
5.4.3. Wnioski służbowe 110
5.4.4. Wnioski pionu lustracyjnego IPN 111
5.4.5. Realizacja tzw. ustawy „dezubekizacyjnej” 112
5.4.6. Wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności 113
5.4.7. Udostępnianie dokumentów w czytelniach 114

5.5. Obsługa bieżąca 115

5.6. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów – dane statystyczne 116

6. Ściganie zbrodni 131

6.1. Stan zatrudnienia prokuratorów w Komisji ŚZpNP 132

6.2. Skontrum i śledztwa w sprawach zbrodni nazistowskich 134

6.3. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w liczbach 136

6.4. Realizacja obowiązków pionu śledczego IPN, innych niż wynikające z ustawy o IPN-KŚZpNP 139

6.5. Szkolenia 140

6.6. Nadzór służbowy nad działalnością pionu śledczego IPN 140

6.7. Śledztwa umorzone ze względu na przedawnienie karalności, w związku z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r. 142

6.8. Udział prokuratorów pionu śledczego IPN w postępowaniach sądowych 143

6.9. Śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym budzące szerokie zainteresowanie społeczne, niezakończone wydaniem decyzji merytorycznej 145

7. Lustracja 153

7.1. Ewidencja oświadczeń lustracyjnych i publikowanie informacji 154
7.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o ich uprzednim złożeniu . . . 154
7.1.2. Korespondencja dotycząca innych zagadnień niż przyjmowanie oświadczeń 155
7.1.3. Kserokopie oświadczeń lustracyjnych 155
7.1.4. Inne czynności wykonywane przez pracowników SEiS 155
7.1.5. Sygnalizowanie 156
7.1.6. Przygotowywanie i publikowanie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej (SUiP) 156

7.2. Przygotowywanie i publikowanie katalogów tematycznych 158
7.2.1. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w „Biuletynie Informacji Publicznej IPN” . . 158

7.3. Przygotowywanie postępowań lustracyjnych 160
7.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a, pkt 2 i 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP 160
7.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego 164

7.4. Działania analityczno-studyjne 165

8. Budżet 167

8.1. Budżet w układzie klasyfikacji budżetowej 167
8.1.1. Wykonanie dochodów budżetowych 168
8.1.2. Wykonanie wydatków budżetowych 169

8.2. Budżet w układzie zadaniowym 183

8.3. Zatrudnienie 185

Wykaz skrótów 188

Fotografie dokumentujące działalność IPN 193

Aneks 217

Załącznik nr 1: Wydawnictwa IPN 219
Załącznik nr 2: Publikacje pracowników IPN 229
Załącznik nr 3: Wystawy IPN 315
Załącznik nr 4: Wykaz konferencji, sesji naukowych i popularnonaukowych 327
Załącznik nr 5: Wykaz pracowników IPN biorących udział w konferencjach zagranicznych 335
Załącznik nr 6: Wykaz notacji zrealizowanych w 2012 r. 339
Załącznik nr 7: Spotkania klubów im. Gen. Stefana Roweckiego „Grota” w roku 2012 351

Mapa oddziałów i delegatur IPN 370

Adresy biur, oddziałów i delegatur IPN 371

Wydawnictwa IPN w roku 2012 373

Wstęp

W roku 2012 Instytut Pamięci Narodowej realizował zadania określone w ustawie uchwalonej przez Sejm Rzeczpospolitej Polskiej w dniu 18 grudnia 1998 r. Zgodnie z przepisami ustawy, IPN dbał o przywracanie i zachowanie pamięci „o ogromie ofiar, strat i szkód poniesionych przez Naród Polski w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu", a także troszczył się o upamiętnianie „patriotycznych tradycji zmagań Narodu Polskiego z okupantami, nazizmem i komunizmem".

Jednym z najważniejszych działań podjętych przez Instytut Pamięci Narodowej w 2012 r. były poszukiwania miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego z lat 1944–1956. Przeprowadzano je na podstawie podpisanego w 2011 r. listu intencyjnego, którego sygnatariuszami byli prezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Łukasz Kamiński, Sekretarz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa dr hab. Andrzej Krzysztof Kunert oraz Minister Sprawiedliwości Krzysztof Kwiatkowski. W 2012 r. prowadzono poszukiwania m.in. na Opolszczyźnie (okolice miejscowości Barut i Dworzysko) i w Poznaniu. Największe znaczenie miały jednak prace na terenie Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie (tak zwana „Łączka"). Rozpoczęto je 23 lipca 2012 r. W pierwszym etapie prac (finansowanym przez ROPWiM) odnaleziono szczątki 117 osób zamordowanych przez stalinowskich oprawców, przeważnie strzałem w tył głowy „na sposób katyński", wydobyto 109. Poszukiwaniami kieruje pełnomocnik prezesa IPN, dr hab. Krzysztof Szwagrzyk. Uczestniczą w nich specjaliści różnych dziedzin – historycy, archeolodzy, antropolodzy, lekarze sądowi. W 2013 r. prace na Powązkach będą kontynuowane.

Najważniejszym celem prowadzonych poszukiwań jest przywrócenie tożsamości anonimowym po dziś dzień ofiarom, a także ich godny pochówek. Aby tego dokonać, Instytut Pamięci Narodowej zawarł 28 września 2012 r. porozumienie z Pomorskim Uniwersytetem Medycznym w sprawie stworzenia Polskiej Bazy Genetycznej Ofiar Totalitaryzmów (PBGOT). W pierwszym tego typu w Europie „biologicznym archiwum" są gromadzone materiały porównawcze DNA ofiar stalinowskich represji oraz ich krewnych. Tym sposobem jest możliwe nie tylko zidentyfikowanie szczątków osób, które pogrzebano niegdyś potajemnie na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach, ale także w innych miejscach na terenie całej Polski. Na mocy decyzji Ministra Sprawiedliwości Jarosława Gowina część prac nad profilowaniem genetycznym prowadzi Instytut Ekspertyz Sądowych w Krakowie. Już w 2012 r. udało się zidentyfikować trzy osoby, których szczątki odnaleziono latem 2012 r. na powązkowskiej „Łączce". Są to porucznik Armii Krajowej Edmund Bukowski (ps. „Edmund"), kapitan Armii Krajowej/Zrzeszenia „WiN" Stanisław Łukasik ps. „Ryś" oraz pracujący dla AK specjalista od materiałów wybuchowych – Eugeniusz Smoliński ps. „Kazimierz Staniszewski". 6 grudnia 2012 r. ich dzieciom wręczono zaświadczenia o identyfikacji ojców.

Od 2011 roku, zgodnie z rekomendacją Rady IPN, prace badawcze Instytutu Pamięci Narodowej koncentrują się wokół czterech głównych zagadnień. Pierwszy z priorytetowych tematów dotyczy losów ziem polskich pod okupacją niemiecką. Kolejny podejmuje kwestie związane z historią polskiego wychodźstwa w latach 1939–1990. Trzeci z priorytetowych projektów badawczych zajmuje się historią PZPR, natomiast czwarty koncentruje się wokół wydarzeń z 1956 r. Poza tym Instytut Pamięci Narodowej prowadzi siedem innych ogólnopolskich projektów badawczych oraz

wiele mniejszych przedsięwzięć naukowych. Łącznie obejmują one szerokie spektrum zagadnień związanych z historią Polski, zarówno z czasów II wojny światowej, jak i z okresu powojennego. W projektach tych uczestniczą zarówno historycy zatrudnieni w IPN, jak i badacze z innych placówek naukowych z całego kraju.

Wyniki prowadzonych badań są publikowane zarówno w postaci licznych artykułów zamieszczanych na łamach fachowych periodyków (w tym trzech wydawanych przez IPN) i w postaci książkowej. Spośród kilkudziesięciu książek o charakterze naukowym, wydanych w 2012 r. nakładem IPN, należy wymienić następujące monografie: Piotra Brzezińskiego *Zapomniani dygnitarze. Pierwsi sekretarze Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945–1990. Szkice biograficzne*, Adama Dziuroka *Kruchtoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim*, a także Konrada Białeckiego *Klub Inteligencji Katolickiej w Poznaniu w latach 1956–1991*, Przemysława Gasztolda-Senia *Koncesjonowany nacjonalizm. Zjednoczenie Patriotyczne „Grunwald" 1980–1990*, Janusza Wróbla *Polonia chicagowska w dobie „Solidarności" 1980–1989*. Duże znaczenie ma również praca zbiorowa, wydana wspólnie z Instytutem Studiów Politycznych PAN, zatytułowana *PZPR jako machina władzy* (red. K. Persak i D. Stola).

Dwie publikacje mają charakter monumentalny. W 2012 r. ukazał się drugi tom *Encyklopedii Solidarności*, zawierający 1217 biogramów i haseł rzeczowych. Encyklopedia jest wspólnym projektem IPN, Stowarzyszenia Pokolenie i Oficyny Wydawniczej Volumen. W rezultacie wieloletniego ogólnopolskiego projektu badawczo-dokumentacyjnego opublikowano liczący ponad 600 stron i bogato ilustrowany album *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956* pod redakcją dr. Tomasza Łabuszewskiego. Album zawiera opisy i zdjęcia obiektów, w których popełniono zbrodnie komunistyczne w okresie stalinowskim, a także przedstawia sprawców i ich ofiary. Księga ta dokumentuje miejsca, które uległy społecznemu zapomnieniu, utrwala często już ostatnie ślady tragedii z pierwszych powojennych lat w postaci np. inskrypcji wyrytych rękami więźniów. Na uwagę zasługuje też uruchomienie (wspólnie z Uniwersytetem Szczecińskim) nowej serii wydawniczej: „Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku".

Duże znaczenie mają również wydawnictwa źródłowe. Wśród najważniejszych prac tego typu warto wspomnieć książkę Daniela Wincentego *Załamanie na froncie ideologicznym. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich od Sierpnia '80 do stanu wojennego*, a także opracowane przez Kamila Dworaczka dokumenty Niezależnego Zrzeszenia Studentów z lat 1980–1981.

Wyniki badań naukowych są przedstawiane również podczas konferencji naukowych. Z 92 konferencji zorganizowanych w 2012 r. przez Instytut Pamięci Narodowej (w większości wspólnie z innymi partnerami) należy wspomnieć: „Need to Know II. Lessons Learned" (16–17 października 2012 r. Odense, we współpracy z Centrum Studiów nad Zimną Wojną – Uniwersytetem Południowej Danii), „Inżynieria społeczna w Europie Środkowej w XX wieku" (2–4 kwietnia 2012 r. Warszawa, we współpracy z Niemiecką Wspólnotą Badawczą, Niemieckim Instytutem Historycznym oraz Polską Akademią Nauk), „Komunizm – *La Belle Époque*. Dekada lat siedemdziesiątych XX wieku w europejskich państwach bloku sowieckiego" (5 października 2012 r. Warszawa, we współpracy z Bułgarskim, Rumuńskim, Węgierskim Instytutami Kultury, Czeskim Centrum, Instytutem Słowackim i Domem Spotkań z Historią).

Z myślą o doktorantach i studentach, podejmujących w swoich badaniach problematykę związaną z najnowszymi dziejami Polski, IPN dwa razy w roku organizuje tygodniową Szkołę Historii Najnowszej. W 2012 r. w lutym odbyła się po raz pierwszy Zimowa Szkoła Historii Najnowszej, natomiast we wrześniu już po raz szósty zorganizowano Letnią Szkołę.

Instytut wspiera także dotacjami celowymi i obejmuje nadzorem merytorycznym projekty naukowo-dokumentacyjne realizowane przez podmioty zewnętrzne. Są to: „Indeks Represjonowanych na Wschodzie" tworzony od wielu lat przez Fundację Ośrodka KARTA we współpracy

z stowarzyszeniami rosyjskimi (w tym z Memoriałem), projekt „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939–1945" prowadzony przez Fundację Polsko-Niemieckie Pojednanie i trzeci projekt poświęcony Polakom zamordowanym i represjonowanym za pomoc Żydom w czasie okupacji niemieckiej, realizowany przez Instytut Studiów Strategicznych z Krakowa.

Spośród działań o charakterze dokumentacyjnym szczególne znaczenie ma projekt „Notacje", w którym utrwala się wspomnienia świadków historii z okresu 1939–1989. W roku 2012 zostało nagranych 226 notacji, które oprócz wykorzystania w pracach naukowych i działaniach edukacyjnych są często podstawą przygotowywanych materiałów filmowych (np. płyta DVD „WiPowcy o sobie" czy film o ludobójstwie na warszawskiej Woli w 1944 r.).

Gromadzona przez Instytut wiedza jest upowszechniania w wielu różnych formach: lekcji, wykładów, konwersatoriów, warsztatów, wystaw, szkoleń dla nauczycieli, rajdów, konkursów i przeglądów filmowych. W ramach tej aktywności w każdym miesiącu jest podejmowanych kilkadziesiąt inicjatyw skierowanych do środowisk szkolnych, akademickich, kombatanckich mających przede wszystkim na celu wspieranie kształcenia historycznego Polaków.

Znaczącym punktem na mapie warszawskich instytucji nauki i kultury stało się w 2012 r. Centrum Edukacyjne IPN „Przystanek Historia" im. Janusza Kurtyki, które prowadzi działalność edukacyjną i jest miejscem prezentacji ważnych osiągnięć nie tylko Instytutu. Codziennie można obejrzeć wystawę, uczestniczyć w promocji książki historycznej, konferencji, przeglądzie filmowym czy dyskusji lub skorzystać z bogatych zbiorów biblioteki.

Organizowane przez IPN działania często są związane z rocznicami historycznymi. Obchody trzydziestej pierwszej rocznicy wprowadzenia stanu wojennego przebiegały pod hasłem „Ofiarom stanu wojennego. Zapal światło wolności". Motywem przewodnim była akcja zapalania świecy – wirtualnie lub w oknach domów, która spotkała się z szerokim odzewem społecznym. IPN aktywnie włączył się także w obchody Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych". Służyła temu akcja edukacyjna IPN i TVP Historia „Przywróćmy ich pamięci", w której wzięło udział ok. 10 tys. uczniów w całej Polsce i poza granicami kraju. Szczególne miejsce w działaniach IPN zajęło upamiętnienie 70. rocznicy wysiedleń z Zamojszczyzny. Oprócz wielkiej wystawy plenerowej na zamojskiej starówce lubelski oddział IPN zorganizował międzynarodową konferencję naukową „Wysiedlenia jako narzędzie polityki ludnościowej w Europie XX wieku" i wydał popularnonaukowe bogato ilustrowane opracowanie *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna – „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie" 1942–1943*.

Kontynuowana była współpraca z nauczycielami, kuratoriami oraz ośrodkami doskonalenia nauczycieli w zakresie podnoszenia kwalifikacji z historii najnowszej. W roku 2012 jednym z głównych oczekiwań środowiska nauczycielskiego było wspieranie wprowadzanej w szkołach reformy nauczania historii. Od siedmiu lat jest realizowany przez Biuro Edukacji Publicznej IPN Program Polonijny, którego adresatami są nauczyciele polscy pracujący poza krajem. Z oferty IPN w 2012 r. skorzystały polskie szkoły w Grecji, USA, Szwecji, na Litwie i Ukrainie. Edukatorzy wzięli także udział w XII Zjeździe Nauczycieli Polonijnych i Komitetów Rodzicielskich w Chicago. W lipcu w VI Polonijnych Spotkaniach z Historią Najnowszą wzięło udział 30 nauczycieli uczących w szkołach polskich od Kanady po Kazachstan.

Wieloletni dorobek Instytutu obejmuje ponad 380 wystaw popularyzujących najnowszą historię Polski. W 2012 r. Biuro Edukacji Publicznej przygotowało 36 nowych wystaw prezentowanych w kilkudziesięciu miejscowościach w kraju i zagranicą. Szczególny charakter miał cykl prezentacji wystawy „Fenomen »Solidarności«. Migawki z dziejów Polski 1980–1981" w dwudziestu miastach w Czarnogórze, Grecji, Irlandii, Kanadzie, Niemczech, Słowacji, Szwecji i USA. Drugą ważną wystawą prezentowaną za granicą była „Zimna Wojna. Krótka Historia podzielonego świata" (na Uniwersytecie Południowej Danii w Odense, na Ukrainie w Ostrogu, Łucku, Dubnie i w dawnej bazie marynarki wojennej ZSRR w Sewastopolu, a w Niemczech w Rostocku w pomieszczeniach byłego aresztu śledczego Stasi i w Marienborgu).

Ważnym sposobem dotarcia do masowego odbiorcy są książki oraz czasopisma. W okresie sprawozdawczym ukazało się 166 nowych publikacji. Jednak podstawowy problem stanowiło odbudowanie dystrybucji książek, która uległa głębokiemu załamaniu w 2011 r. W 2012 r. nastąpiła wyraźna poprawa: w punktach sprzedaży, podczas targów, kiermaszów oraz realizując zamówienia, sprzedano ponad 80 tys. egzemplarzy wydawnictw IPN. W ramach akcji „Biblioteka na to czeka" Instytut bezpłatnie przesłał do zainteresowanych bibliotek w całym kraju ponad 10 tys. egzemplarzy swoich wydawnictw.

W 2012 r. „Biuletyn IPN" został przekształcony w nowy, bogato ilustrowany miesięcznik popularnonaukowy, adresowany do młodego odbiorcy „Pamięć.pl", któremu towarzyszy portal internetowy. 5 tys. egzemplarzy pisma jest rozsyłanych bezpłatnie do szkół ponadgimnazjalnych i wybranych instytucji (bibliotek, placówek naukowych i ośrodków kształcenia nauczycieli).

Instytut Pamięci Narodowej sięgał także po niekonwencjonalne środki służące propagowaniu wiedzy historycznej. Wśród młodzieży dużą popularnością cieszyły się rajdy, gry miejskie i terenowe, takie jak np.: „Na szlaku »Solidarności« w Gdańsku", Rajd-konkurs edukacyjny „Partyzanci Lasów Janowskich" czy X Rajd Pieszy „Szlakiem Żołnierzy mjr Zygmunta Szendzielarza »Łupaszki«". Biuro Edukacji Publicznej odnotowało też zwiększone zainteresowanie organizowanymi przez siebie konkursami historycznymi. Na III edycję konkursu „»Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy…«. Katyń 72 lata po zbrodni" nadesłano 409 prac przygotowanych przez 570 uczniów.

Prawdziwym hitem są historyczne gry planszowe, szczególnie „Kolejka", która jako pierwsza w historii polska gra planszowa uzyskała tytuł gry roku w specjalistycznym rankingu serwisu „GamesFanatic". W czerwcu została wydana międzynarodowa edycja gry, zawierająca wersje językowe: angielską, hiszpańską, japońską, niemiecką, polską i rosyjską. „Kolejka" była prezentowana podczas największych na świecie targów gier planszowych w Essen, cały nakład w liczbie 38 500 egz. został wykupiony. W grudniu 2012 r. została wydana nowa gra edukacyjna „ZnajZnak", ucząca rozpoznawania podstawowych symboli związanych z historią Polski w XX wieku.

W 2012 r. Instytut zmodyfikował także swoją stronę internetową www.ipn.gov.pl, tak aby stała się bardziej czytelna, przyjazna dla użytkowników i zapewniała dostęp do 19 portali edukacyjnych, zbudowanych pod egidą IPN. Od 1 września działa nowy portal – truthaboutcamps.eu zaadresowany przede wszystkim do cudzoziemców. Jego zadaniem jest wspieranie działań polskiego rządu i społeczeństwa w zwalczaniu szkodliwej dla Polski zbitki pojęciowej „polskie obozy zagłady" oraz przekazywanie podstawowej wiedzy o historii niemieckich obozów koncentracyjnych i obozów zagłady. Do końca roku portal ten odnotował już 99 533 wejścia.

***

Oprócz misji edukacyjnej Instytut Pamięci Narodowej zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. ma za zadanie gromadzić, przechowywać, opracowywać i udostępniać dokumenty organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990, a także dokumentację organów bezpieczeństwa III Rzeszy i ZSRR. Zajmuje się tym Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (BUiAD) oraz jego odpowiedniki w oddziałach Instytutu.

Pod koniec 2012 r. pion archiwalny IPN dysponował ponad 90 kilometrami bieżącymi akt. Zasoby archiwalne Instytutu powiększyły się w roku sprawozdawczym o 462 metry bieżące akt, uzyskanych głównie z jednostek więziennictwa, wojska oraz policji.

Do głównych przedsięwzięć pionu archiwalnego w 2012 r. należały prace mające zapewnić wszystkim uprawnionym łatwiejszy i szybszy dostęp do przechowywanych dokumentów. W tym celu przeprowadzono reformę struktury BUiAD i zmianę wewnętrznych procedur udostępniania akt. Ustawodawca nałożył na Prezesa IPN obowiązek opublikowania, w terminie do dnia 31 grudnia 2012 r., inwentarza archiwalnego, zapewniającego opis zasobu na poziomie jednostek archiwalnych, w formie wskazanej przez Radę Instytutu Pamięci Narodowej. W pierwszej, udostępnionej w dniu 31 grudnia 2012 r. na stronie internetowej Instytutu publikacji inwentarza zawarto 120 698

rekordów. Prezentują one materiały administracyjne i operacyjne wytworzone przez cywilne i wojskowe organy bezpieczeństwa państwa. Prace nad uzupełnieniem tego inwentarza trwają, podobnie jak kontynuowanie procesu informatyzacji i digitalizacji zbiorów oraz rozbudowa pod względem ilościowym i funkcjonalnym baz danych, zawierających informacje o zasobie. Najważniejsza z nich – System Informacji Archiwalnej Nexus – pod koniec roku stała się częścią systemu Cyfrowe Archiwum, który ułatwi zarządzanie zasobem archiwum oraz korzystanie z niego przez pracowników Instytutu oraz użytkowników zewnętrznych. Dane z systemu, przygotowane zgodnie z zaleceniami Rady IPN, stanowią podstawę wspomnianego wyżej elektronicznego inwentarza, prezentującego zasób Instytutu i zapewniającego jego opis na poziomie jednostek archiwalnych.

W Cyfrowym Archiwum dostępne są już opisy 16,8 mln jednostek archiwalnych i 18,3 mln haseł indeksu osobowego. Równolegle są uzupełniane aplikacje, takie jak ZEUS, zawierający opisy i podgląd prawie 74 tys. fotografii, oraz EZAN, gromadzący opisy i cyfrowe kopie dokumentów normatywnych organów bezpieczeństwa państwa, z 19 tys. rekordów. Wśród innych aplikacji wykorzystywanych w pracy pionu archiwalnego należy wspomnieć o bazie Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej (OuSArchiv), zawierającej kopie cyfrowe dokumentów i informacje o osobach prześladowanych przez III Rzeszę, a także o bazie Kartoteki, która gromadzi cyfrowe kopie kart ewidencyjnych byłej Służby Bezpieczeństwa. Systematycznie również zwiększa się liczba cyfrowych kopii materiałów archiwalnych. W 2012 r. zdigitalizowano w całym pionie archiwalnym 47 tys. jednostek archiwalnych i ponad 25 tys. fotografii.

W roku 2012 do komórek pionu archiwalnego wpłynęły 64 tys. wniosków związanych z udostępnianiem dokumentów z zasobu IPN, o prawie 6 tys. więcej niż rok wcześniej. Wśród nich nadal bardzo dużą grupę stanowiły wnioski organów wymiaru sprawiedliwości (około 12 tys.). Zwiększyła się także liczba spraw realizowanych dla pracowników innych pionów merytorycznych IPN. Pion archiwalny przyjął w okresie sprawozdawczym ponad 8 tys. wniosków z pionów śledczego i edukacyjnego Instytutu, czyli o ponad tysiąc więcej niż rok wcześniej. Wzrosła także liczba wpływających wniosków o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, realizowanych na podstawie ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach. W okresie sprawozdawczym było ich aż 900.

Archiwiści Instytutu przeprowadzili też w części ewidencyjnej zasobu archiwalnego Instytutu prawie 317 tys. sprawdzeń dla służb specjalnych, pionu lustracyjnego oraz dla komórek organizacyjnych udostępniania w ramach prowadzonych przez nie kwerend. Dla porównania w 2011 r. zrealizowano ich 213 tys.

Pion archiwalny wydał kilkanaście monografii i publikacji źródłowych, w tym opublikowany w języku angielskim wspólnie ze stroną ukraińską (Wydzielonym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy) tom *Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services*, stanowiący podsumowanie trwającej od kilkunastu lat współpracy historyczno-archiwalnej.

***

Podczas tworzenia IPN, decyzją Ustawodawcy, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, czyli tzw. pion śledczy Instytutu, został wyodrębniony ze struktury prokuratury powszechnej. Jej szczególna pozycja wynika ze specyfiki zadań postawionych KŚZpNP ustawą z dnia 18 grudnia 1998 r. Aby skutecznie prowadzić śledztwa odnoszące się do wydarzeń z nieraz bardzo odległej przeszłości, Komisja została usytuowana w strukturze IPN tak, aby mieć łatwy dostęp do materiałów archiwalnych zgromadzonych w BUiAD i uzyskiwać bieżące wsparcie historyków w prowadzonych śledztwach.

Istotny wpływ na działalność Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w roku 2012 miało przedstawienie przez ministra sprawiedliwości kolejnych projektów ustaw, mających usprawnić pracę prokuratury. Zawarto w nich przepisy dotyczące prokuratorów Instytutu Pamięci

Narodowej, przewidujące możliwość ich „przywracania" na poprzednio zajmowane stanowiska w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury. Oznaczałoby to, po ponad dekadzie pracy w KŚZpNP, degradację zawodową i finansową. Stoi to w sprzeczności z pierwotnymi założeniami, że praca dla pionu śledczego IPN miała gwarantować prokuratorom bezpieczeństwo zawodowe z uwagi na rodzaj i specyfikę zadań, których wykonanie wymaga od nich wiedzy nie tylko prawniczej, lecz także historycznej. Możliwości „przywracania" na poprzednio zajmowane stanowiska nie dawały również przepisy obowiązujące w czasie, gdy prokuratorzy podejmowali decyzje o podjęciu służby w Instytucie Pamięci Narodowej.

W dniu 31 grudnia 2012 r. Komisja ŚZpNP posiadała łącznie 105 etatów prokuratorskich (97 – oddziałowe komisje i 8 – Główna Komisja). Prokuratorzy ci w ciągu roku 2012 zakończyli 1234 postępowania, w tym 518 dotyczących zbrodni nazistowskich, 661 dotyczących zbrodni komunistycznych oraz 55 w sprawie innych przestępstw, stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne. Jednocześnie w ciągu roku, którego dotyczy sprawozdanie, podjęli 339 zawieszonych śledztw po byłej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i 357 ze spraw tych zakończono. Statystycznie średnie obciążenie na jednego prokuratora pionu śledczego wynosiło 26,68 śledztwa (w 2011 r. – 23,38), a średnia liczba zakończonych postępowań – 14,02 (w 2011 r. – 11,72).

W postępowaniach tych nierzadko występowała znaczna liczba osób pokrzywdzonych, a zakresem śledztw objęto dziesiątki lub nawet setki zdarzeń. Za przykład, jak pracochłonne są postępowania dotyczące zbrodni z odległej przeszłości, może posłużyć śledztwo Oddziałowej Komisji w Lublinie, prowadzone w sprawie ludobójstwa popełnionego w okresie II wojny światowej na terenie Zamojszczyzny. Podczas czynności wykonanych w tej sprawie ustalono nazwiska 10 280 osób pokrzywdzonych. Równie skomplikowane z uwagi na liczbę osób pokrzywdzonych jest także śledztwo Oddziałowej Komisji w Gdańsku, prowadzone w sprawie masowych deportacji w latach 1939–1942 (70 tys. polskich mieszkańców Gdyni), jak też w sprawie masowych zabójstw ok. 3 tys. obywateli polskich, dokonanych jesienią 1939 r. w Karolewie.

Prokuratorzy pionu śledczego IPN przesłuchali w 2012 r. łącznie 5424 świadków, z czego 4050 w ramach własnych śledztw prowadzonych w poszczególnych oddziałowych komisjach, kolejnych zaś 1374 świadków – w ramach pomocy prawnej na rzecz innych oddziałowych komisji.

W oddziałowych komisjach zarejestrowano 1252 nowych postępowań (w tym 704 sprawy dotyczyły zbrodni komunistycznych, 512 zbrodni nazistowskich, 27 zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości oraz zbrodni ludobójstwa i 9 czynów określonych w art. 54 i 55 ustawy o IPN. Należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się liczba nowych śledztw i w dalszym ciągu do oddziałowych komisji zgłaszają się pokrzywdzeni, wnoszący o wyjaśnienie okoliczności zbrodni komunistycznych lub nazistowskich oraz o ustalenie ich sprawców.

W 2012 r. zakończono 944 postępowania wydaniem postanowienia o umorzeniu śledztwa, w tym – 606 wobec niewykrycia sprawców przestępstwa, kolejnych zaś 338 zakończono umorzeniem z innych powodów (na przykład śmierci podejrzanego). Natomiast do sądów prokuratorzy skierowali 10 aktów oskarżenia, którymi objęto 12 osób.

Sądy rozpoznające akty oskarżenia, wniesione przez prokuratorów pionu śledczego IPN, wydały w 2012 r. orzeczenia wobec 28 oskarżonych (rok wcześniej wobec 35 oskarżonych). Wobec trzynastu wydano wyroki skazujące, jednego uniewinnił sąd I instancji (wyrok jest nieprawomocny). Wobec czterech oskarżonych zastosowano przepisy ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii. W przypadku 10 oskarżonych postępowanie umorzono z uwagi na upływ okresu przedawnienia karalności.

Prokuratorzy Komisji ŚZpNP wzięli też udział w akcji „Ostatni Świadek", zainicjowanej przez prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, który dnia 7 marca 2012 r. zwrócił się z apelem do osób, które dysponują wiedzą o zdarzeniach mogących wyczerpywać znamiona zbrodni przeciwko narodowi polskiemu. Celem tej akcji było uzyskanie znikających bezpowrotnie wraz z odchodzącymi ludźmi informacji o zbrodniach popełnionych w okresie od 1 września 1939 r. do 31 lipca 1990 r.

W okresie od marca do grudnia 2012 r. do oddziałowych komisji zgłosiło się łącznie 81 osób, które złożyły zawiadomienia o przestępstwach oraz zeznania w charakterze świadków. Następstwem tych zawiadomień było wszczęcie przez prokuratorów Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu 38 śledztw.

***

Do trzech niezależnie funkcjonujących pionów IPN w roku 2006 Sejm RP ustawą z dnia 18 października dołączył jeszcze Biuro Lustracyjne. Powołano je zamiast urzędu Rzecznika Interesu Publicznego. Jego zadaniem jest m.in.: weryfikacja prawdziwości złożonych oświadczeń lustracyjnych przez osoby pełniące funkcje publiczne oraz przygotowywanie postępowań lustracyjnych.

W roku sprawozdawczym zarejestrowano w bazie danych 4015 nowych oświadczeń lustracyjnych. W trzech katalogach tematycznych (osób represjonowanych, funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa oraz działaczy partyjno-państwowych) opublikowano dane dotyczące 9 827 nowych osób. W katalogu osób pełniących funkcje publiczne opublikowano 138 nowych wpisów.

W 2012 r. zakończono weryfikację 7715 oświadczeń lustracyjnych. Prokuratorzy skierowali 136 wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość, co do prawdziwości badanego oświadczenia i przedstawili 10 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych. W 68 sprawach zapadły prawomocne orzeczenia uznające, że kwestionowane oświadczenia lustracyjne są niezgodne z prawdą.

W zasobie Biura Lustracyjnego do końca 2012 r. znalazło się łącznie 296 985 oświadczeń lustracyjnych oraz 41 144 informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego. Wśród nich wyszczególniono 2694 oświadczeń, w których osoby je wypełniające przyznały, że pracowały, pełniły służbę bądź współpracowały z organami bezpieczeństwa PRL.

***

Podobnie jak w poprzednich latach Instytut Pamięci Narodowej uczestniczył w działaniach na arenie międzynarodowej. Nie ograniczają się one tylko do wspomnianych wyżej działań popularyzujących polską historię (wystawy, portale edukacyjne, konferencje naukowe). IPN jest współzałożycielem i aktywnym członkiem dwu międzynarodowych organizacji – Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb oraz Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia. Bilateralną współpracę Instytut prowadzi z ponad dwudziestoma instytucjami z całego świata. Obejmuje ona zarówno wspólne projekty naukowe, edukacyjne, jak i wymianę kopii materiałów archiwalnych. W 2011 r. IPN wraz z Ministerstwem Sprawiedliwości zainicjował obchody Europejskiego Dnia Pamięci Ofiar Reżimów Totalitarnych. W 2012 r. prezes IPN uczestniczył w obchodach zorganizowanych przez władze Węgier.

W 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej w większym nich dotychczas stopniu zaangażował się w upowszechnianie polskich doświadczeń w zakresie rozliczania się z przeszłością. Z działalnością IPN zapoznawali się goście z Albanii, Białorusi, Chorwacji, Korei Płd., przez tydzień w Instytucie przebywała delegacja władz i organizacji pozarządowych z Tunezji. Przedstawiciele IPN z kolei przedstawiali polski model rozliczania przeszłości w Czarnogórze, Rosji, Tunezji, a także na forum Parlamentu Europejskiego. W grudniu 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej wraz z Ministerstwem Spraw Zagranicznych współorganizował konferencję „Warszawski Dialog na rzecz Demokracji", w której wzięli udział przedstawiciele kilkudziesięciu państw objętych procesem demokratyzacji lub społeczeństw walczących o demokrację.

***

W 2012 r. Instytut utracił użytkowaną od początku swego istnienia siedzibę Centrali, położoną w Warszawie przy ul. Towarowej 28. Zgodnie z podpisanym w 2000 r. porozumieniem, Skarb Państwa miał przekazać firmie „Ruch" SA w zamian za ten obiekt nieruchomość zamienną.

Porozumienie to nie zostało przez ponad 10 lat zrealizowane, a w 2010 r. nastąpiła całkowita prywatyzacja „Ruchu". W związku z sugestią Ministerstwa Skarbu, iż wymiana nieruchomości może nie dojść do skutku, IPN umieścił w planie budżetowym na 2012 r. kwotę 10 mln zł z przeznaczeniem na ewentualną pierwszą ratę należności za budynek. Niestety środki te wraz z wieloma innymi (łącznie ponad 36 mln zł) zostały decyzją parlamentu skreślone z budżetu Instytutu. Tymczasem w lutym 2012 r. „Ruch" SA zaproponował IPN zakup dotychczasowej siedziby za kwotę 30 mln zł netto.

Wobec braku środków budżetowych na ten cel prezes IPN wystąpił do ministra finansów o uruchomienie rezerwy celowej oraz o wpisanie wydatku do Wieloletniego Planu Finansowego państwa („Ruch" SA wyraził zgodę na rozłożenie płatności na raty). Mimo wielokrotnych monitów wniosek pozostał bez odpowiedzi. W rezultacie w sierpniu 2012 r. budynek zajmowany przez centralę IPN został sprzedany firmie GHN SA, która w grudniu tego roku wypowiedziała umowę najmu, co oznacza konieczność opuszczenia przez IPN dotychczasowej siedziby Centrali do końca 2013 r. Dzięki zaangażowaniu w sprawę Ministra Skarbu Państwa Mikołaja Budzanowskiego 1 października 2012 r. podpisano porozumienie między ministerstwem, Agencją Rozwoju Przemysłu SA a IPN, w wyniku którego do końca września 2013 r. użytkowany dotychczas przez ARP SA budynek przy ul. Wołoskiej 7 ma zostać przekazany w trwały zarząd Instytutu. W gmachu tym może zostać umiejscowiona znaczna część funkcji biurowych dotychczasowej siedziby, pozostałe biura, magazyny akt oraz infrastruktura bezpieczeństwa musi zostać przeniesiona do nowego obiektu magazynowo-biurowego przy ul. Kłobuckiej w Warszawie (zakończenie prac budowlanych przewidziane jest na koniec 2013 r.). Proces przeprowadzki potrwa wiele miesięcy i musi być związany z długotrwałą przerwą w realizacji niektórych zadań Instytutu, szczególnie związanych z udostępnianiem materiałów archiwalnych.

Z uwagi na wielorakie konsekwencje utraty dotychczasowej siedziby sporządzono na podstawie dostępnych danych (IPN nie dysponuje pełną dokumentacją sprawy) szczegółowy raport na temat losów budynku przy ul. Towarowej 28. Został on przekazany Najwyższej Izbie Kontroli oraz wybranym komisjom Sejmu i Senatu RP.

***

Niezależnie od nowych trudności związanych z ograniczeniem planowanego budżetu i utratą budynku centrali IPN, Instytut Pamięci Narodowej nieustannie realizuje wyznaczoną przez parlament misję. Jest ona zwrócona ku przeszłości, dotyka także teraźniejszości i wykracza w przyszłość. Zachowując pamięć o dziejach Polski i Polaków w XX wieku oraz oddając sprawiedliwość ofiarom, Instytut Pamięci Narodowej współtworzy współczesną tożsamość, a także wpływa na kształtowanie postaw obywatelskich młodego pokolenia.

1. Sprawozdanie z działalności Rady IPN

W 2012 r. Rada działała w składzie: prof. Andrzej Chojnowski, prof. Antoni Dudek, prof. Andrzej Friszke, dr Antoni Kura, dr hab. Grzegorz Motyka, dr Artur Mudrecki, prof. Bolesław Orłowski, prof. Andrzej Paczkowski i prof. Tadeusz Wolsza.

Pracami Rady od 7 kwietnia 2011 r. do 5 kwietnia 2012 r. kierował Andrzej Paczkowski, zastępcami przewodniczącego byli: Andrzej Chojnowski, Andrzej Friszke i Antoni Kura. W związku z upływem kadencji na posiedzeniu w dniu 5 kwietnia odbyły się wybory władz Rady na kadencję 2012–2013. W wyniku tajnego głosowania przewodniczącym został Andrzej Chojnowski, a zastępcami przewodniczącego zostali: Antoni Dudek, Andrzej Friszke i Artur Mudrecki.

Rada odbyła w roku sprawozdawczym 20 posiedzeń. Oprócz członków Rady uczestniczyli w nich prezes Instytutu dr Łukasz Kamiński lub delegowani przez niego przedstawiciele, którzy informowali o bieżących sprawach Instytutu oraz odpowiadali na pytania i interpelacje. W zależności od tematu obrad udział w posiedzeniach brali dyrektorzy lub wicedyrektorzy odpowiednich pionów Instytutu oraz pracownicy merytoryczni. Ponadto członkowie Rady podczas posiedzenia w dniu 24 sierpnia spotkali się i podziękowali za dotychczasowe prace i trud zespołowi kierowanemu przez prof. Krzysztofa Szwagrzyka, pełnomocnika prezesa IPN ds. poszukiwań miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego, prowadzącemu prace archeologiczno-ekshumacyjne na warszawskich Powązkach Wojskowych, w kwaterze powszechnie zwanej „Łączką", gdzie zostały pochowane osoby zamordowane pod koniec lat czterdziestych i początku lat pięćdziesiątych.

Sprawą, która przez kilka miesięcy stanowiła przedmiot wielokrotnych dyskusji Rady, było wypełnienie delegacji ustawowej, zawartej w art. 5 Ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustaw o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. nr 79, poz. 522), która zobowiązała Radę do opracowania formy opublikowanego inwentarza archiwalnego IPN-KŚZpNP. Na posiedzeniach w dniach 26 stycznia, 3 lutego, 12 lipca omawiano zasady merytoryczne, dotyczące sposobu publikowania inwentarza archiwalnego, 29 listopada zaś Rada zapoznała się z elektroniczną wersją inwentarza.

Jednym z głównych tematów obrad była kwestia nowelizacji ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej odnośnie do pionu ścigania (5 stycznia), pionu archiwalnego (19 kwietnia) i pozostałych uregulowań prawnych w niej zawartych (10 maja). Rada stoi na stanowisku konieczności podjęcia szybkiej nowelizacji ustawy, w szczególności przepisów dotyczących organizacji konkursów badań naukowych nad najnowszą historią Polski i funkcjonowania pionu śledczego. Członkowie Rady przygotowali propozycje zmian w tym zakresie.

Rada zajęła się działalnością edukacyjną i miesięcznikiem popularnonaukowym – biuletynem IPN „Pamięć.pl" (9 lutego, 25 października) oraz działalnością badawczą prowadzoną przez Biuro Edukacji Publicznej i Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej (27 września, 11 października i 15 listopada), co skutkowało przyjęciem przez Radę w dniu 25 października rekomendacji dla projektów badawczych. Podczas osobnego posiedzenia (24 sierpnia) omówiono reguły określające zasady ustalania kolejności weryfikacji oświadczeń lustracyjnych w zakresie, jaki nie został uregulowany w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej i ustawie o ujawnianiu informacji o dokumentach

organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów, czego rezultatem było przyjęcie przez Radę w formie uchwały rekomendacji dla procedur lustracyjnych.

Nadto działając na podstawie art. 39 ust. 3 ustawy o IPN, Rada podjęła 44 decyzje stwierdzające nieważność decyzji prezesa o przejęciu dokumentów do zbioru archiwalnego IPN.

Kilkakrotnie (15 marca i 6 września) przedmiotem posiedzeń było omówienie spraw związanych z funkcjonowaniem pionu śledczego Instytutu, których wynikiem było przyjęcie stanowiska Rady w dniu 6 września 2012 r. uznającego, że niedostateczne wyjaśnienia udzielone przez kierownictwo Głównej Komisji nie pozwalały Radzie stwierdzić, czy podjęte działania były prawidłowe, a tym bardziej przedstawić rekomendacji dotyczących kierunków dalszej polityki ścigania.

Ponadto Rada zajmowała się:

– omówieniem i przyjęciem *Informacji o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*, składanej przez prezesa IPN Sejmowi i Senatowi (1 marca);

– sprawami prowadzonymi przez Biuro Dyrektora Generalnego, Biuro Budżetu i Finansów, Biuro Ochrony, Biuro Administracyjno-Gospodarcze, Biuro Informatyki oraz Samodzielną Sekcję Audytu Wewnętrznego (21 czerwca);

– omówieniem usprawnienia funkcjonowania archiwum IPN (19 kwietnia) i zmian organizacyjnych, w wyniku czego na posiedzeniu w dniu 12 lipca zostały przyjęte poprawki do statutu Instytutu.

Rada zapoznała się z działalnością poszczególnych oddziałów terenowych i ich bieżących problemów na podstawie informacji przedstawianych przez kierownictwo IPN (24 maja i 20 grudnia) oraz informacji zaprezentowanych przez członków Rady, pozyskanych w trakcie wizytacji w Oddziałach IPN w Lublinie, Krakowie i we Wrocławiu.

Ponadto podczas posiedzenia w dniu 5 kwietnia Rada, zgodnie z art. 24a ustawy o IPN, omówiła przedłożone przez prezesa IPN *Sprawozdanie z działalności Instytutu za 2011 r.*, które przyjęła jednogłośnie.

2. IPN we współpracy z partnerami społecznymi

2.1. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi

Instytut Pamięci Narodowej, realizując swoje ustawowe zadania, współpracuje z wieloma instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi w celu upamiętniania historii Polski i Polaków w latach 1939–1989.

W roku 2012 rozpoczęła się realizacja porozumienia dotyczącego poszukiwania mogił ofiar terroru komunistycznego, podpisanego przez prezesa IPN Łukasza Kamińskiego, ministra sprawiedliwości Krzysztofa Kwiatkowskiego i sekretarza Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa – Andrzeja Krzysztofa Kunerta 10 listopada 2011 r. W dniu 23 lipca 2012 r. na terenie kwatery „Ł" Cmentarza Wojskowego na Powązkach zostały rozpoczęte prace archeologiczne, mające na celu odnalezienie szczątków pogrzebanych tam więźniów okresu stalinowskiego, zamordowanych w latach 1948–1956. W roku 2012 zakończyły się także badania archeologiczne na polach 81a i 120 Cmentarza Osobowickiego we Wrocławiu oraz prace archeologiczne koło wsi Barut na Opolszczyźnie.

W 2012 r. prezes IPN dr Łukasz Kamiński zainicjował współpracę z organizacjami pozarządowymi skupiającymi działaczy organizacji opozycji antykomunistycznej z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. Wyłoniona podczas pierwszego spotkania w dniu 13 marca 2011 r. tzw. Grupa Robocza dokonała przeglądu najważniejszych zagadnień będących przedmiotem wspólnego działania z IPN. Wśród tych zagadnień znalazły się: wspólna realizacja inicjatyw edukacyjnych, współpraca przy prowadzeniu badań nad lokalnymi wycinkami historii czy pomoc w cyfryzacji i opieka nad prywatnymi archiwami. Główne postulaty i długofalowe kierunki działań zostały zawarte w podpisanej „Deklaracji współpracy środowisk opozycji antykomunistycznej". Jedną z inicjatyw podjętych przez środowiska opozycjonistów były zmiany zapisów prawnych dotyczących odznaczenia Krzyżem Wolności i Solidarności tak, aby uhonorowanie wyższym odznaczeniem państwowym nie zamykało drogi do otrzymania Krzyża Wolności i Solidarności. Podjęto także starania, aby otoczyć opieką prawną i materialną działaczy opozycji demokratycznej z lat 1956–1989. Przedmiotem wspólnych rozmów z Ministerstwem Sprawiedliwości były kwestie: przewlekłości postępowań sądowych, opłat pobieranych w sądach cywilnych, potrzeby wyspecjalizowania sądu do zajmowania się sprawami dotyczącymi byłych działaczy opozycyjnych, a także wnioski o odszkodowania za represje z powodu działalności w stanie wojennym. Ponadto prezes IPN wsparł Stowarzyszenie Wolnego Słowa w akcji pt. „Konspiratorze – odbierz świadectwo pracy". Jej celem było zainteresowanie jak najszerszej grupy byłych działaczy opozycji antykomunistycznej składaniem wniosków potwierdzających świadczenie pracy na rzecz nielegalnych organizacji politycznych i związków zawodowych.

W roku 2012 kontynuowano współpracę z różnymi organizacjami społecznymi w związku z realizacją wniosków o przyznanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, m.in. ze Stowarzyszeniem Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym oraz NSZZ „Solidarność". W roku 2012

dwukrotnie odbyły się uroczystości wręczenia przez prezesa IPN tych odznaczeń – 6 listopada i 13 grudnia – łącznie 55 osobom.

W ramach prowadzonej działalności edukacyjnej Instytut Pamięci Narodowej jest zaangażowany w upamiętnianie ważnych wydarzeń w historii Polski.

W 2012 r. IPN wsparł zorganizowanie przez Grupę Historyczną Zgrupowanie „Radosław" „V Katyńskiego Marszu Cieni", który upamiętnił ofiary zbrodni popełnionej przez Sowietów w 1940 r.

Wzorem lat ubiegłych 1 sierpnia IPN, wspólnie z Muzeum Powstania Warszawskiego, przygotował ogólnopolską akcję przypominającą o kolejnej rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego. 1 sierpnia o godz. 17.00 w większości dużych miast w Polsce włączono syreny.

IPN wspólnie z Fundacją „Odpowiedzialność Obywatelska", Stowarzyszeniem „13 grudnia" i Stowarzyszeniem „Studenci dla Rzeczpospolitej" upamiętnił także 31. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego. Instytut wsparł Stowarzyszenie „13 grudnia" w organizacji wieczornicy artystycznej w katedrze praskiej w Warszawie. Instytut dostarczył także materiałów edukacyjnych, które trafiły do uczestników akcji, oraz wspomógł młodzieżowe organizacje w popularyzacji i odtworzeniu realiów stanu wojennego, współorganizując rekonstrukcje historyczne w Warszawie i Krakowie. Ponadto w dniach 11–13 grudnia na ścianie budynku IPN przy ul. Towarowej 28 w Warszawie została wyświetlona symboliczna świeczka upamiętniająca ofiary stanu wojennego. Dodatkowo każdy mógł także zapalić – wirtualnie lub w oknie domu – swoje światło wolności. Wirtualnie na stronie internetowej IPN zapaliło je 11 693 osoby.

Działalność IPN obejmuje również współpracę z różnymi organizacjami społecznymi. W 2012 r. kontynuowano wieloletnią współpracę ze Stowarzyszeniem „Pokolenie" i Oficyną Wydawniczą „Volumen" przy tworzeniu *Encyklopedii Solidarności*. *Encyklopedia Solidarności* to projekt dokumentacyjny, w rezultacie którego powstanie najobfitsze źródło wiedzy o polskiej opozycji antykomunistycznej lat 1976–1989. Pierwszy tom został opublikowany w 2010 r., a drugi w 2012 r. Obecnie trwają prace nad kolejnymi tomami.

We wrześniu 2012 r. została podpisana umowa między IPN a Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie, dotycząca realizacji kolejnego etapu programu dokumentacyjnego „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką". Celem programu, realizowanego od 2006 r., jest stworzenie imiennej bazy danych, zawierającej wszystkie możliwe do uzyskania informacje o ofiarach i prześladowaniach niemieckich wobec obywateli polskich w latach 1939–1945.

We wrześniu 2012 r. został rozstrzygnięty konkurs na „Sporządzenie w 2012 roku imiennych baz danych obywateli polskich represjonowanych przez władze sowieckie w latach 1939–1956 w formie zdygitalizowanej". Utworzenie bazy zostało powierzone Fundacji Ośrodka KARTA. Jest to kolejny etap realizowanego od wielu lat projektu „Indeks represjonowanych na Wschodzie".

Szczegółowe informacje dotyczące współpracy IPN z mediami, uczelniami wyższymi i samorządami znajdują się w rozdziale 4. „Edukacja i badania naukowe".

2.2. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota"

Działalność Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" jest elementem stałej współpracy Instytutu Pamięci Narodowej ze Światowym Związkiem Żołnierzy AK i z innymi organizacjami kombatanckimi zainteresowanymi upowszechnianiem historii lat 1939–1989. Kluby współpracują również z Fundacją Filmową Armii Krajowej, a także placówkami oświatowymi i kulturalnymi. W 2012 r. kluby obchodziły swoje dziesięciolecie, które zostało zorganizowane we współpracy z Urzędem Miasta Stołecznego Warszawy.

Głównym celem klubów jest upowszechnianie wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym, walce SZP-ZWZ-AK i innych formacji niepodległościowych z obu okupantami, zbrodniach dokonywanych w Polsce od 1939 r., trwającym pół wieku oporze społecznym przeciw okupantom i niesuwerennej komunistycznej władzy w Polsce.

Prelekcje wygłaszane w klubach bazują na najnowszych badaniach historycznych i są prezentowane przez historyków – z IPN i spoza Instytutu – zajmujących się danym tematem w ramach swojej pracy naukowej. Słuchacze i prelegenci mają możliwość bezpośredniego kontaktu, podczas spotkań jest czas na dyskusję i zadanie pytań prelegentom. Prelekcjom coraz częściej towarzyszy przekaz audiowizualny.

W 2012 r. w całej Polsce działało 27 klubów, a w ich spotkaniach łącznie wzięło udział kilka tysięcy stałych członków i gości. Spotkania cieszą się dużym zainteresowaniem osób w każdym wieku – od uczniów szkół średnich po kombatantów. Są znaczącym wsparciem dla nauczycieli w ich pracy dydaktycznej – poszerzają zakres wiedzy pedagogów i stanowią doskonałe uzupełnienie lekcji historii dla uczniów.

Korzystając z formuły Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" Instytut Pamięci Narodowej nawiązał również współpracę z zakładami karnymi w Kaliszu i Sieradzu oraz aresztami śledczymi w Ostrowie Wielkopolskim i Piotrkowie Trybunalskim, gdzie również są organizowane prelekcje historyczne.

Od kilku lat kluby dysponują własnym portalem internetowym (www.klub-generalagrota.pl), na którym każdy z nich ma osobną podstronę z aktualnymi informacjami, zapowiedziami spotkań i relacjami z tych, które już się odbyły. Portal klubów jest prowadzony przez pracownika IPN. Dziennie odnotowuje się kilkaset wejść na stronę, a największym zainteresowaniem cieszy się dział „Baza wiedzy historycznej", szczególnie referaty umieszczone tam w wersji tekstowej lub audio.

Kluby znajdują się pod bezpośrednią opieką dyrektorów oddziałów IPN-KŚZpNP, którzy do ich prowadzenia wyznaczają odpowiedniego pracownika. Mają swoje społeczne zarządy i rady programowe, złożone z historyków z Instytutu i spoza niego. To środowisko skupione wokół IPN wnosi cenne wartości do pracy Instytutu.

Spotkania w klubach odbywają się regularnie, programy wykładów są opracowywane przez rady programowe z dużym wyprzedzeniem. W roku sprawozdawczym łącznie we wszystkich 27 klubach odbyły się 224 spotkania. Pełen wykaz spotkań Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" i omawianych na nich tematów znajduje się w aneksie.

2.3. Nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej" i „Świadek Historii", konkursy „Książka Historyczna Roku" i „Najlepszy Debiut Historyczny Roku"

Instytut Pamięci Narodowej, realizując zadania ustawowe – związane z utrwalaniem pamięci o bohaterach narodowych i ważnych dla historii Polski wydarzeniach, ustanowił nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej" i „Świadek Historii", organizuje Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku", a także współorganizuje konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego.

Nagroda „Kustosz Pamięci Narodowej"

W lipcu 2002 r. Prezes Instytutu Pamięci Narodowej prof. Leon Kieres ustanowił honorową nagrodę „Kustosz Pamięci Narodowej". Inicjatorem wyróżnienia był prof. Janusz Kurtyka, ówczesny dyrektor Oddziału IPN w Krakowie.

Tytuł „Kustosza Pamięci Narodowej" jest przyznawany polskim oraz zagranicznym instytucjom, organizacjom społecznym i osobom za szczególną aktywność w upamiętnianiu historii narodu polskiego w latach 1939–1989, a także za działalność publiczną zbieżną z ustawowymi celami Instytutu Pamięci Narodowej. Nagroda ma umocnić szacunek dla przeszłości narodowej, chronić wartości, dzięki którym Polska przetrwała przez lata zniewolenia.

Nagrodę przyznaje kapituła, której przewodniczy prezes IPN. W jej skład wchodzą laureaci nagrody i osoby wskazane przez kapitułę.

W 2012 r. uroczyste wręczenie nagród odbyło się 31 maja na Zamku Królewskim w Warszawie. Tytuł „Kustosza Pamięci Narodowej" otrzymali:

- Julien Bryan (pośmiertnie) – amerykański filmowiec, fotograf i pisarz, autor zdjęć z oblężonej Warszawy;
- Urszula Łukomska – nauczycielka i opiekunka miejsc pamięci;
- Zygmunt Goławski – żołnierz Narodowych Sił Zbrojnych, w PRL działacz opozycji i organizator licznych uroczystości upamiętniających ważne wydarzenia z historii Polski, wielokrotnie represjonowany i więziony;
- Dieter Schenk – prawnik i historyk, autor książek o zbrodniach hitlerowskich w okupowanej Polsce;
- Stowarzyszenie Memoriał – niezależna rosyjska organizacja zajmująca się dokumentowaniem i upowszechnianiem wiedzy o ofiarach represji komunistycznych, w tym studiami nad polskimi ofiarami reżimu sowieckiego.

W poprzednich latach laureatami nagrody byli:

- w 2011 r. – Ewa i Władysław Siemaszkowie, Adam Macedoński, Adam Borowski, Społeczny Komitet Pamięci Górników KWK „Wujek" poległych w Katowicach 16 grudnia 1981 r., Związek Sybiraków;
- w 2010 r. – Janusz Kurtyka (pośmiertnie), ks. Tadeusz Isakowicz-Zaleski, prof. Jan Łopuski, Komitet Katyński, Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Muzeum Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki;
- w 2009 r. – Eugenia Maresch, ks. Czesław Wala, Ludwik Jerzy Rossowski, Zespół Redakcyjny „Zeszytów Historycznych", Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku;
- w 2008 r. – Irena Zappe i Jadwiga Zappe, Helena Filipionek, Zygmunt Walkowski, Związek Polaków na Białorusi;
- w 2007 r. – Halina Martinowa, ks. prałat Wacław Karłowicz, Obywatelski Komitet Poszukiwań Mieszkańców Suwalszczyzny Zaginionych w Lipcu 1945 r., Paweł Jasienica (pośmiertnie);
- w 2006 r. – Zakon oo. Paulinów, Czesława i Eugeniusz Cydzikowie, Andrzej Krzysztof Kunert, Zofia i Zbigniew Romaszewscy;
- w 2005 r. – Barbara Otwinowska, gen. Bolesław Nieczuja-Ostrowski, ppłk Stanisław Dąbrowa-Kostka, o. Józef Mońko, Stowarzyszenie „Archiwum Solidarności";
- w 2004 r. – Władysław Bartoszewski, zespół redakcyjny edycji *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość" w dokumentach*, Zofia Leszczyńska;
- w 2003 r. – prof. Janusz Kazimierz Zawodny, Komisja Historii Kobiet w Walce o Niepodległość, Studium Polski Podziemnej w Londynie;
- w 2002 r. – prof. Elżbieta Zawacka, prof. Tomasz Strzembosz, Andrzej Zagórski.

Nagroda „Świadek Historii"

Od 2009 r. prezes Instytutu Pamięci Narodowej przyznaje również honorową nagrodę „Świadek Historii". Wyróżniane są nią osoby szczególnie zasłużone dla upamiętniania historii w poszczególnych regionach kraju oraz wspierające pion edukacyjny IPN w jego ustawowej działalności. W roku 2012 nagroda została przyznana w Oddziałach IPN w Białymstoku, Krakowie, Poznaniu i Rzeszowie.

W Oddziale IPN w Białymstoku zostali nią uhonorowani: Krzysztof Burek, Milena Maria Czajkowska, ks. Józef Horodeński (pośmiertnie), Wiktoria Malinowska, Małgorzata Jolanta Markiewicz, Franceska Michalska, Waldemar Dominik Pluta, Edward Popławski (pośmiertnie), Wanda Sobolewska, Jarosław Strenkowski, Krzysztof Wasilewski (pośmiertnie), Zofia Wysocka.

W Oddziale IPN w Krakowie laureatami nagrody zostali: kard. Franciszek Macharski, Stanisław Malara, Paweł Perchel, Adam Roliński, Władysław Skalski (pośmiertnie), ppłk Jerzy Wesołowski.

W Oddziale IPN w Poznaniu tytuł „Świadka Historii" otrzymali: Olgierd Baehr, Piotr Bruder, Eugenia Teresa Dabert, Elżbieta Ratajczak, Adam Suwart, Małgorzata Wiater, Anna Ziółkowska, Julian Zydorek.

Laureatami nagrody „Świadek Historii" w Oddziale IPN w Rzeszowie zostali: Franciszek Batory, Mirosław Majkowski (Przemyskie Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznej X. DOK), prof. Janina Marciak-Kozłowska, ks. Tadeusz Pater, Stanisław Szpunar, ks. abp Ignacy Tokarczuk.

Konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego

Konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego jest wspólnym przedsięwzięciem trzech instytucji: Instytutu Pamięci Narodowej, Telewizji Polskiej i Polskiego Radia. Konkurs jest organizowany od roku 2008. Celem konkursu jest popularyzowanie dziejów Polski w XX w. oraz krzewienie czytelnictwa książek historycznych. Nagroda im. Oskara Haleckiego w konkursie „Książka Historyczna Roku" przyznawana jest w dwóch kategoriach:

- najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX w.;
- najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX w.

Nagrody przyznaje jury w składzie: prof. dr hab. Piotr Franaszek (przewodniczący), prof. dr hab. Andrzej Chwalba, prof. dr hab. Tomasz Gąsowski, dr hab. Andrzej Nowak, prof. dr hab. Wojciech Roszkowski, prof. dr hab. Wiesław Wysocki oraz czytelnicy głosujący na stronie internetowej konkursu – www.ksiazkahistorycznaroku.pl.

W 2012 r. w kategorii „Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX w." zwyciężyła praca Dietera Schenka *Noc morderców. Kaźń polskich profesorów we Lwowie i holokaust w Galicji Wschodniej*. Nagrodę czytelników w tej samej kategorii przyznano Sławomirowi Cenckiewiczowi za publikację *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943–1991*.

W kategorii „Najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX wieku" zwyciężyła praca Ryszarda Wolańskiego *Eugeniusz Bodo. „Już taki jestem zimny drań"*. Nagrodę czytelników w tej samej kategorii otrzymali Mirosław Lewandowski i Maciej Gawlikowski za książkę *Gaz na ulicach. KPN w Krakowie. Stan wojenny 1981–1982*. Uroczystość wręczenia nagród odbyła się 9 listopada w budynku Polskiego Radia w Warszawie. Laureaci otrzymali statuetki i nagrody pieniężne.

Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku"

Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku" jest organizowany wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. Celem konkursu jest promowanie wyników prac młodych badaczy zajmujących się historią najnowszą Polski i zachęcenie ich do kontynuowania kariery naukowej. Skierowany jest do autorów prac magisterskich i doktorskich z zakresu historii Polski i Polaków w XX w. Nadesłane prace ocenia siedmioosobowa komisja konkursowa powołana przez prezesa IPN i dyrektora IH PAN. Nagrodą w konkursie jest dyplom, opublikowanie pracy przez IPN i IH PAN oraz honorarium wypłacane po podpisaniu umowy wydawniczej. W 2012 r. odbyła się szósta edycja konkursu. Do konkursu wpłynęło 26 prac w tym 5 doktorskich i 21 magisterskich.

W kategorii prac doktorskich II nagrodę otrzymał dr Konrad Knoch za pracę *Pisma liberalne II obiegu w Polsce w latach 1979–1990*, natomiast specjalne wyróżnienie – dr Anna Prokopiak-Lewandowska za pracę *Władysław Pobóg-Malinowski 1899–1962. Życie i dzieła.*

W kategorii prac magisterskich zostały przyznane dwie równorzędne II nagrody dla Darii Czarneckiej za pracę *Sprawa Stanisława Gustawa Jastera ps. „Hel"* oraz dla Arkadiusza Wasilewskiego za pracę *Walki polsko-litewskie na Suwalszczyźnie w pierwszej połowie września 1920 roku.*

Wyróżnienia otrzymali: Jan Hlebowicz za pracę *Niepokorni z „Topolówki". Działalność niezależna uczniów III L.O. im. Bohaterów Westerplatte w Gdańsku w latach 1970–1989*, Andrzej Harkot za pracę *Płk. Marian Gołębiewski ps. „Irka" (1911–1996)* oraz Bartosz Grzegorz Kułan za pracę *Bunt w więzieniu na Świętym Krzyżu z dnia 20 września 1925 r.*

3. Współpraca międzynarodowa

Instytut Pamięci Narodowej, działając w myśl art. 53, pkt 4 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, „upowszechnia w kraju i za granicą wyniki swojej pracy oraz badań innych instytucji, organizacji i osób nad problematyką stanowiącą przedmiot jego działania".

Współpraca międzynarodowa realizowana przez Instytut Pamięci Narodowej w 2012 r. obejmowała działania o charakterze naukowym, archiwalnym i edukacyjnym, takie jak: organizacja międzynarodowych konferencji naukowych, udział pracowników naukowych w konferencjach organizowanych za granicą, kwerendy archiwalne, zagraniczne prezentacje wystaw, zagraniczne promocje publikacji wydanych przez Instytut itd. Były to działania skierowane zarówno do odbiorców zagranicznych, jak i do środowisk polonijnych. Instytut inicjował oraz kontynuował współpracę z partnerami zagranicznymi w ramach projektów naukowych, archiwalnych i edukacyjnych o charakterze międzynarodowym, a także uczestniczył w procesie dzielenia się przez Polskę nowymi doświadczeniami w zakresie sprawiedliwości transformacyjnej i rozliczania z przeszłym okresem dyktatury.

Większość działań podejmowanych przez IPN za granicą była możliwa dzięki współpracy z zagranicznymi placówkami naukowymi, archiwalnymi, polskimi placówkami dyplomatycznymi i organizacjami polonijnymi.

Instytut Pamięci Narodowej jest jednym z 21 członków założycieli **Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia**, powołanej do życia w 2011 r. Jej celem jest współpraca na rzecz poszerzenia wiedzy na temat reżimów totalitarnych i upamiętnienia ich ofiar. Główne zadania organizacji: stworzenie bazy dokumentacji na temat zbrodni reżimów totalitarnych, zapewnienie do niej bezpłatnego i nieograniczonego dostępu osobom zainteresowanym oraz praca na rzecz spójnej edukacji o reżimach totalitarnych w całej Europie. Strona internetowa platformy – www.memoryandconscience.eu – informuje o założeniach organizacji i jej działaniach. Kontynuacja działań Instytutu Pamięci Narodowej w ramach Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia zaowocowała w 2012 r. przygotowaniem wystawy, współorganizowanej przez członków platformy, poświęconej zbrodniom systemów totalitarnych w Europie podczas II wojny światowej i po niej. Wystawa „Totalitarianism in Europe" po raz pierwszy została zaprezentowana w Bratysławie (17 września), a ponieważ jest w założeniu wystawą objazdową, w planach na 2013 r. jest pokazanie jej w Czechach, Słowenii, Rumunii, Polsce, Niemczech, Estonii, Litwie i Holandii. W Warszawie otwarcie wystawy jest planowane na 13 maja 2013 r. Ponadto w trakcie przygotowania jest materiał edukacyjny dla szkół (*Reader for Schools – Memory of Totalitarianism in Europe*), w którym zostaną przedstawione sylwetki ofiar systemów totalitarnych w Europie, w tym rotmistrza Witolda Pileckiego oraz Danuty Siedzikówny „Inki". Na maj 2013 r. we współpracy z Platformą Europejską i Muzeum Powstania Warszawskiego jest planowana międzynarodowa konferencja „Modern Forms of Commemoration of Totalitarian Genocide Places".

Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb działa od 2008 r. Jej członkami są instytuty archiwalne z Bułgarii, Czech, Niemiec, Węgier, Rumunii, Słowacji i Polski. Członkiem obserwatorem (od września 2012 r.) jest słoweńskie Studium Pojednania Narodowego. Działania sieci mają na celu przede wszystkim zwiększenie świadomości społecznej i politycznej w zakresie rozliczeń z przeszłością. Istotnym elementem tych działań jest aktywność

edukacyjna, skierowana zarówno do krajowej, jak i europejskiej publiczności. W 2012 r. przedstawiciele IPN wzięli udział w dwóch roboczych spotkaniach sieci w Sofii (20–21 lutego) oraz w Bratysławie (20 września). Sieć kontynuowała prace nad międzynarodową wystawą objazdową „The Communist Secret Police and People's Everyday Life" („Tajne służby komunistyczne a życie codzienne"), pokazującą, w jaki sposób bezpieka wpływała na życie zwykłych ludzi w państwach bloku wschodniego w latach 1944/45–1989/90. Koordynatorami projektu są Instytut Pamięci Narodowej oraz Federalny Urząd do spraw Dokumentów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej (BStU). W pracach nad przygotowaniem wystawy uczestniczą ponadto przedstawiciele słowackiego Instytutu Pamięci Narodu i węgierskiego Archiwum Historycznego Węgierskich Służb Bezpieczeństwa Narodowego. Otwarcie wystawy jest planowane na rok 2014.

W 2012 r. Instytut kontynuował współpracę naukowo-badawczą na zasadach określonych w odrębnych umowach z następującymi ośrodkami zagranicznymi: Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, Centrum Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy, Litewskim Archiwum Specjalnym, Narodowymi Archiwami Rumunii, Instytutem im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Biblioteką Polską w Paryżu, Instytutem Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu Yad Vashem w Jerozolimie, Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, Towarzystwem Historyczno-Literackim – Biblioteką Polską w Paryżu, Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej, Urzędem Pełnomocnika Rządu Federalnego ds. Dokumentów Służby Bezpieczeństwa b. NRD. Opis szczegółowy współpracy z poszczególnymi partnerami został zawarty w dalszej części sprawozdania.

Instytut Pamięci Narodowej, wyrażając gotowość dzielenia się polskimi doświadczeniami ze społeczeństwami i instytucjami krajów rozwijających się, wkraczających na drogę demokratycznej transformacji ustrojowej, a także odpowiadając na zagraniczne zainteresowanie tematem rozliczeń z własnymi dyktaturami oraz wymianą doświadczeń z zakresu demokratyzacji i sprawiedliwości transformacyjnej gościł grupy ekspertów odbywających wizyty studialne. W 2012 r. była to wizyta ekspertów z **Białorusi** (1 czerwca, w ramach projektu: „Koncepcja lustracji na Białorusi", koordynowanego przez Przedstawicielstwa Fundacji im. Heinricha Bölla w Warszawie, Berlinie i Kijowie) oraz przedstawicieli ambasady Korei Południowej i południowokoreańskiej policji (8 listopada). Podczas wizyt w Instytucie Pamięci Narodowej goście zapoznawali się z interesującymi ich aspektami pracy Biura Lustracyjnego, Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów, Biura Edukacji Publicznej oraz Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Najważniejszymi tematami wizyt były: badanie i rozliczanie przeszłości na podstawie polskiego doświadczenia, sprawiedliwe osądzanie winnych zbrodni i uczczenie bohaterów.

Międzynarodowa konferencja „Warszawski Dialog na rzecz Demokracji" (14–15 grudnia), współorganizowana z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, zgromadziła osoby zaangażowane w budowanie demokracji, przedstawicieli think tanków, organizacji pozarządowych i międzynarodowych, a także administracji rządowej ze wszystkich kontynentów. Tematyka konferencji skupiała się wokół tematu rozliczenia z przeszłością, wymiany doświadczeń z zakresu sprawiedliwości transformacyjnej oraz znaczenia procesu kształtowania swobód obywatelskich, budowania państwa prawa, poszanowania praw człowieka i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Do Warszawy przyjechali przedstawiciele m.in. krajów Partnerstwa Wschodniego (Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Ukraina), państw bałkańskich (Chorwacja, Macedonia, Bośnia i Hercegowina, Serbia, Czarnogóra), krajów Bliskiego Wschodu (Izrael, Jordania), Afryki Północnej (Maroko, Algieria, Tunezja, Libia, Egipt), Afryki subsaharyjskiej (Etiopia, Zimbabwe) i Ameryki Łacińskiej (Argentyna, Chile). Zamierzeniem MSZ i IPN jest nadanie projektowi charakteru cyklicznego (http://warsawdialogue.pl). W wyniku współpracy Instytutu Pamięci Narodowej z Ministerstwem Spraw Zagranicznych oraz Ambasadą RP w Tunisie zorganizowano wizytę studialną w IPN dla ośmioosobowej delegacji władz i organizacji pozarządowych **Tunezji** (w tym Ministerstwa Praw Człowieka i Sprawiedliwości Przejściowej, 7–12 października). Celem wizyty było zapoznanie się z polskim systemem

pojednania oraz zasadami funkcjonowania IPN. Strona tunezyjska wyraziła chęć kontynuowania współpracy – planowane są kolejne wizyty w IPN grup studialnych z Tunezji w 2013 r.

Kontakty IPN z Tunezją to również udział przedstawicieli Instytutu, na zaproszenie Marszałek Sejmu RP Ewy Kopacz, w okrągłym stole na temat polskich doświadczeń w przywracaniu demokracji. Obrady odbywały się w związku z oficjalną wizytą w Polsce przedstawicieli Zgromadzenia Konstytucyjnego Republiki Tunezyjskiej (11 lipca). Ponadto przedstawiciel IPN wygłosił referat „Rola archiwów w konsolidacji demokracji i rozrachunku z przeszłością" na konferencji w Tunisie, „Sprawiedliwość okresu transformacji – przekazywanie doświadczeń Polski dla Tunezji. Modele rozliczeń z przeszłością", zorganizowanej przez Helsińską Fundację Praw Człowieka, Tunezyjskie Centrum Sprawiedliwości Transformacyjnej, Stowarzyszenie Wolnego Słowa oraz przy wsparciu Ambasady RP w Tunisie.

Z inicjatywy IPN wynikającej z zainteresowania działalnością brazylijskiej Narodowej Komisji Prawdy, powołanej w maju 2012 r., odbyło się spotkanie z **Ambasadorem Brazylii w RP**, Jego Ekscelencją Jorge Geraldo Kadri (14 listopada). Prezes Kamiński przedstawił propozycję nawiązania kontaktów z przedstawicielami komisji w celu wymiany doświadczeń dotyczących m.in. badań zbrodni przeciwko prawom człowieka.

Prezes IPN uczestniczył, jako członek Kapituły **Polskiej Nagrody im. Sergio Vieira de Mello, Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka** w procesie nominacyjnym do 9. edycji nagrody.

Prezes Instytutu jako członek **Międzynarodowej Rady Centrum Rosyjsko-Polskiego Dialogu i Porozumienia** wziął udział w kolejnym spotkaniu rady, zorganizowanym w Moskwie w dniach 3–4 grudnia 2012 r. w ramach dziesiątego posiedzenia Polsko-Rosyjskiej Grupy do Spraw Trudnych. Kolejne spotkanie jest planowane na wiosnę 2013 r.

Podczas wizyty w Stanach Zjednoczonych (20–23 marca 2012 r.) prezes IPN dr Łukasz Kamiński spotkał się z **dyrektor Muzeum Holocaustu Sarą Bloomfield** w celu omówienia dalszej współpracy obu instytucji na niwie archiwalnej, edukacyjnej i wydawniczej. Delegacja IPN spotkała się także z Malcolmem Byrnem, zastępcą dyrektora **The National Security Archive** (NSA). Spotkanie było poświęcone możliwości nawiązania stałej współpracy między IPN a NSA oraz prowadzenia wspólnych projektów badawczych. Wizyta delegacji IPN w **Instytucie Hoovera w Stanford** była związana z planowaną współpracą między obiema instytucjami. Podczas spotkania z **Richardem Sousą, dyrektorem Biblioteki i Archiwów**, uzgodniono kształt umowy i omówiono zasady przyszłej współpracy. Członkowie delegacji przeprowadzili także kwerendę w archiwum Instytutu Hoovera w materiałach interesujących IPN jako podmiot przyszłej wymiany archiwalnej.

Prezes Instytutu Pamięci Narodowej 4 kwietnia 2012 r. spotkał się w Moskwie z Michaiłem Fiedotowem, przewodniczącym prezydenckiej Rady ds. Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego i Praw Człowieka. W rozmowach uczestniczyli członkowie Rady: Siergiej Karaganow oraz Siergiej Kriwienko, a także Arsenij Roginski, przewodniczący Stowarzyszenia Memoriał, oraz ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie Wojciech Zajączkowski. Rozmowy dotyczyły polskiego doświadczenia związanego z rozliczaniem przeszłości, a w szczególności problemu udostępniania materiałów archiwalnych, ścigania sprawców zbrodni oraz kwestii związanych z edukacją. Członkowie Rady zaprezentowali także opracowany przez komisję rady program działań związanych z pamięcią historyczną. Dr Łukasz Kamiński spotkał się z przedstawicielami zarządu Stowarzyszenia Memoriał. Omówiono kwestie związane z możliwością organizacji pobytów stażowych przedstawicieli Memoriału w IPN oraz z ewentualnymi wspólnymi przedsięwzięciami edukacyjnymi. Podczas wizyty prezes Instytutu Pamięci Narodowej otrzymał kopie dwóch istotnych **dokumentów dotyczących obławy augustowskiej** opisanych wcześniej w formie notatki przez Nikitę Pietrowa ze Stowarzyszenia Memoriał. Dokumenty, przetłumaczone na język polski, zostały zamieszczone na stronie internetowej IPN.

Na zaproszenie **Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej i Instytutu Polskiego w Mińsku** dr Łukasz Kamiński wziął udział w polsko-białoruskiej konferencji naukowej w Mińsku, zatytułowanej „Białoruś:

Polityka – Historia – Kultura. Polityka historyczna jako komponent polsko-białoruskich stosunków w XX w. Fakty. Wydarzenia. Pamięć. Lata 1921–1939 w polityce historycznej" (19–20 października).

Celem wizyty prezesa IPN w **Izraelu** (23–24 kwietnia) było podsumowanie dotychczasowej współpracy Instytutu Pamięci Narodowej z **Instytutem Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu Yad Vashem** i omówienie możliwości jej rozszerzenia, szczególnie na płaszczyźnie badań naukowych i edukacji. Podczas spotkania z gen. **Avnerem Shalevem, przewodniczącym zarządu Yad Vashem**, dr Łukasz Kamiński przekazał cyfrowe kopie akt Najwyższego Trybunału Narodowego, przechowywanych w archiwum IPN. W latach 1946–1948 przed Najwyższym Trybunałem Narodowym toczyło się siedem procesów najważniejszych zbrodniarzy niemieckich. Podczas pobytu prezes Łukasz Kamiński odbył robocze spotkania z kierownikami wszystkich pionów Instytutu Yad Vashem, z polskimi badaczami pracującymi w Instytucie, złożył także wieniec na Wzgórzu Herzla, przy pomniku żołnierzy żydowskich, którzy walczyli w Wojsku Polskim w czasie II wojny światowej.

23 sierpnia prezes IPN wziął udział w obchodach **Europejskiego Dnia Pamięci Ofiar Reżimów Totalitarnych w Budapeszcie.** Gospodarzem Dnia Pamięci był wicepremier i minister administracji publicznej i sprawiedliwości Węgier, dr Tibor Navracsics. Kraje członkowskie UE reprezentowali ministrowie sprawiedliwości i sekretarze stanu. Pierwsze międzynarodowe obchody Dnia Pamięci, organizowane przez Instytut Pamięci Narodowej i Ministerstwo Sprawiedliwości RP, odbyły się w sierpniu 2011 r. w Warszawie, w czasie polskiej prezydencji w UE.

W 2011 IPN nawiązał współpracę z **Niemiecką Wspólnotą Badawczą**. Rezultatem tej współpracy była międzynarodowa konferencja naukowa **„Inżynieria społeczna w Europie Środkowej w XX wieku"**, która odbyła się w Warszawie w dniach 2–4 kwietnia 2012 r. Współorganizatorami konferencji były także Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie oraz Polska Akademia Nauk wraz z Instytutem Studiów Politycznych PAN. Przedmiotem zainteresowania uczestników konferencji był stan badań, postulaty badawcze, a także problem relacji między nauką a polityką. Tematem rozważań były inżynieria społeczna do II wojny światowej, analiza polityki ludnościowej III Rzeszy w okupowanej Polsce, w tym Generalny Plan Wschodni, oraz porównawcze spojrzenie na politykę ludnościową obydwu systemów totalitarnych jako punkt wyjścia do szukania odpowiedzi o jej kontynuację lub brak w okresie powojennym. Referaty wygłoszone podczas konferencji zostały opublikowane w tomie pokonferencyjnym w języku polskim, planowana jest także wersja niemieckojęzyczna.

Konferencja była wstępem do prezentacji w Polsce (we współpracy z IPN) od kwietnia do października 2012 r. (w Warszawie, Lublinie, Wrocławiu i Gdańsku) wystawy Niemieckiej Wspólnoty Badawczej pt. **„Nauka, planowanie, wypędzenie – Generalny Plan Wschodni (Generalplan Ost) narodowych socjalistów"**. To właśnie rozliczenie z zaangażowaniem niemieckiej nauki w ideologię i politykę narodowego socjalizmu było dla Niemieckiej Wspólnoty Badawczej impulsem, żeby w szerszej perspektywie spojrzeć na politykę ludnościową III Rzeszy w okupowanej Polsce, a także na jej długofalowe uwarunkowania.

W 2012 r. Instytut nawiązał roboczy kontakt z nowo powstałym **albańskim Instytutem Badań Zbrodni Komunistycznych**. Wizyta Agrona Tufy, dyrektora zarządzającego albańskiego Instytutu Badań Zbrodni Komunistycznych, (17 sierpnia) miała na celu nawiązanie współpracy i zaczerpnięcie polskich wzorców w pracy edukacyjnej, lustracyjnej i archiwalnej związanej z upamiętnianiem ofiar i rozliczaniem się z przeszłością komunistyczną. W listopadzie prezes IPN spotkał się z **Vesną Teršelič, dyrektor chorwackiego Centrum Rozliczania z Przeszłością „Documenta"**, zajmującego się dokumentowaniem i badaniem przedwojennych, wojennych i powojennych wydarzeń, w tym zbrodni wojennych, w Chorwacji, jak również pracą na rzecz organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Celem wizyty było zapoznanie się z działaniami Instytutu w zakresie ścigania zbrodni, jak również możliwości zainicjowania wspólnych projektów z zakresu edukacji historycznej.

IPN podpisał umowę **o współpracy** z **Historycznym Instytutem Czarnogóry** (10 maja). Podpisaniu umowy towarzyszyła prezentacja w Instytucie Historycznym w Czarnogórze wystawy IPN „Fenomen »Solidarności«". Migawki z dziejów Polski 1980–1981".

W październiku IPN podpisał umowę z **Państwowym Centralnym Muzeum Współczesnej Historii Rosji**, która przewiduje wspólne działania naukowo-badawcze, wymianę doświadczeń, przygotowywanie wspólnych wystaw oraz prowadzenie działalności edukacyjnej w zakresie historii, co w szczególności odnosi się do miejsc pamięci w Katyniu i Miednoje, którymi muzeum opiekuje się z mocy rosyjskiego prawa. W spotkaniu oprócz kierownictw IPN i rosyjskiego muzeum (dyrektor Siergiej Archangiełow), uczestniczyli przedstawiciele ambasady Federacji Rosyjskiej, Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, minister Adam Daniel Rotfeld, polski współprzewodniczący Polsko-Rosyjskiej Grupy do Spraw Trudnych, dr Sławomir Dębski, dyrektor Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, oraz prof. Zbigniew Wawer, dyrektor Muzeum Wojska Polskiego. Podczas wizyty w Warszawie goście mieli także możliwość zapoznania się z dorobkiem edukacyjno-wystawienniczym Instytutu i polskich instytucji muzealnych specjalizujących się w problematyce historii najnowszej, byli także bardzo zainteresowani polskimi metodami identyfikacji ofiar masowych represji.

W 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej współpracował z Urzędem do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, W ramach tej współpracy Agnieszka Rudzińska, zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej wzięła udział w trzech zagranicznych inicjatywach Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych: w uroczystościach w Uzbekistanie z okazji 70. rocznicy wyjścia Polskich Sił Zbrojnych z terytorium ZSRR (czerwiec 2012); w uroczystościach we Włoszech z okazji 68. rocznicy wyzwolenia Ankony przez 2 Korpus Polski (lipiec 2012); w Iranie w uroczystościach z okazji 70. rocznicy przyjęcia przez Iran ponad 120 tys. polskich uchodźców, którzy opuścili teren Związku Radzieckiego wraz żołnierzami Armii Polskiej dowodzonej przez gen. Władysława Andersa (październik 2012).

Współpraca międzynarodowa na polu naukowym i edukacyjnym

a) Międzynarodowa współpraca naukowo-badawcza

W ramach kontynuacji współpracy z **Urzędem Pełnomocnika Rządu Federalnego ds. Akt Służby Bezpieczeństwa byłej NRD** podczas spotkania w Berlinie w listopadzie 2012 r. z udziałem przedstawicieli pionu naukowego i archiwalnego IPN ustalono zasady publikacji w Internecie materiałów źródłowych odnoszących się do multilateralnej współpracy organów bezpieczeństwa krajów socjalistycznych. W pierwszym etapie zostaną udostępnione materiały pochodzące z archiwów polskich, czeskich i niemieckich (w spotkaniu brali także udział przedstawiciele słowackiego UPN).

W ramach współpracy z Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej (RGANI) w 2012 r. był realizowany projekt badawczy dotyczący stosunków polsko-sowieckich w epoce postalinowskiej. W jego pierwszym etapie przedmiotem wspólnych badań będzie okres 1954–1964. Zamysłem inicjatorów projektu (IPN i RGANI) jest, aby miał on charakter międzynarodowy, dlatego oprócz polskich i rosyjskich badaczy do udziału w nim zostali zaproszeni także eksperci z innych krajów. Rezultatem projektu będzie dwujęzyczne wydawnictwo złożone z tomu studiów i kilku tomów dokumentów. Z inicjatywy IPN i RGANI w dniach 25–27 kwietnia 2012 r. w Palczewie pod Warszawą odbyło się międzynarodowe seminarium, w którym poza przedstawicielami IPN wzięli udział Natalia G. Tomilina – dyrektor RGANI, Michaił J. Prozumienszczikow – wicedyrektor RGANI, a także: dr Peter Ruggenthaler (Ludwig Boltzmann-Institut für Kriegsfolgen-Forschung, Austria), dr Iskra Baeva (Uniwersytet w Sofii, Bułgaria), dr Anatol' Vjaliki (Narodowe Archiwum Białorosi, Białoruś), dr hab. Bogdan Musiał (UKSW), dr hab. Wanda Jarząbek (ISP PAN) i prof. Mark Kramer (Harvard University, USA). Poza wymienionymi badaczami udział w projekcie zgłosili: dr Janos Tischler (Węgry), dr Petr Blažek (Republika Czeska), prof. Georges-Henri Soutou (Francja) i prof. Janusz Kaliński (SGH, Polska).

Pion edukacyjno-naukowy Instytutu Pamięci Narodowej współpracuje również z **Archiwum Federalnym w Berlinie-Lichterfelde** oraz **Instytutem Herdera w Marburgu** przy realizacji

wspólnego programu badawczego, dotyczącego jednostek *Grenzschutzu* na Górnym Śląsku w latach 1918–1920 i edycji raportów Służby Bezpieczeństwa Rzeszy z czasów II wojny.

Ponadto w 2012 r. pracownicy naukowi Biura Edukacji Publicznej IPN prowadzili kwerendy archiwalne w związku z realizowanymi przez siebie projektami badawczymi w następujących archiwach i bibliotekach zagranicznych: Litewskim Archiwum Państwowym, Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Studium Polski Podziemnej i Bibliotece Polskiej w POSK w Londynie, Archiwum Ministerstwa Obrony (Ministry of Defence) Wielkiej Brytanii i National Archives w Londynie, Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Społeczno-Politycznej, Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej, Głównej Bibliotece Historycznej i Bibliotece im. Włodzimierza Lenina w Moskwie, Instytucie Badania Reżimów Totalitarnych w Pradze, Library and Archives w Ottawie, Archiwum Yad Vashem w Jerozolimie, Bundesarchiv w Berlinie, Towarzystwie Naukowym Szewczenki, Muzeum Polskim w Ameryce i University of Illinois w Chicago, Central Connecticut State University, National Library of Australia w Canberra, Instytucie Literackim Maisons-Laffitte w Paryżu oraz Ukraińskim Wolnym Uniwersytecie w Monachium. Kwerendy dotyczyły takich zagadnień jak: Polskie Państwo Podziemne, stosunki polsko-sowieckie po II wojnie światowej, Komintern i Polska 1919–1943, historia wywiadu, konflikt polsko-ukraiński 1939–1947, dzieje Kościoła greckokatolickiego w Polsce, zagłada Żydów na ziemiach polskich i polska emigracja polityczna 1939–1990.

b) Międzynarodowe konferencje naukowe

Formę szeroko rozumianej współpracy międzynarodowej stanowią międzynarodowe konferencje naukowe, organizowane corocznie przez Biuro Edukacji Publicznej IPN. Biorą w nich udział wybitni badacze dziejów najnowszych, reprezentujący uniwersytety i inne placówki naukowo-badawcze z większości krajów europejskich, a także USA i Kanady. Ich uczestnicy bardzo wysoko oceniają zarówno poziom merytoryczny, jak i organizacyjny spotkań. Konferencje są doskonałą okazją do dyskusji i wymiany poglądów, jak również zacieśniają kontakty Instytutu z ważniejszymi placówkami naukowo-badawczymi w Europie i na świecie.

Najważniejszą z międzynarodowych konferencji naukowych, zorganizowanych w 2012 r. przez Biuro Edukacji Publicznej, była druga już konferencja poświęcona historii wywiadu zatytułowana „Need to Know II. Lessons Learned", która odbyła się w Odense (Dania, 16–17 października). Konferencja została zorganizowana we współpracy z Centrum Studiów nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii w Odense, a towarzyszyła jej prezentacja wystawy „Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata".

Pozostałe konferencje o charakterze międzynarodowym:

– „Inżynieria społeczna w Europie Środkowej w XX wieku" (we współpracy z Niemiecką Wspólnotą Badawczą, Niemieckim Instytutem Historycznym w Warszawie oraz Polską Akademią Nauk), 2–4 kwietnia 2012 r., Warszawa;

– „Deportacje Polaków z sowieckiej Białorusi i Litwy po drugiej wojnie światowej", 24 kwietnia 2012 r., Białystok;

– „Giedroyc i Ukraina", pod honorowym patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, 17–18 maja 2012 r., Warszawa;

– „Żydzi w powojennej Polsce i Łodzi 1945–1950" (we współpracy z Centrum Badań Żydowskich Uniwersytetu Łódzkiego, Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi), 24 maja 2012 r., Łódź;

– „Drugi obieg wydawniczy w PRL na tle historii samizdatu w państwach bloku sowieckiego po 1956 r.", 31 maja – 1 czerwca 2012 r., Warszawa;

– „Zbrodnia zapomniana. 75. rocznica operacji polskiej w BSRS" (we współpracy z Konsulatem Generalnym RP w Grodnie, Instytutem Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego), 13 września 2012 r., Białystok;

– „Pomiędzy ideologią a socjotechniką. Mniejszości narodowe w polityce władz komunistycznych 1944–1989 (doświadczenie polskie i środkowoeuropejskie) (we współpracy z Akademią

Pomorską w Słupsku, Radą Organizacji Mniejszości Narodowych i Etnicznych), 27–28 września 2012 r., Szczecin;

– XII Międzynarodowa Konferencja Archiwów Państw Europy Środkowo-Wschodniej z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata" – „Dokumentacja komunistycznych służb specjalnych" (we współpracy z Naczelna Dyrekcją Archiwów Państwowych), 4–5 października 2012 r., Warszawa;

– „Komunizm – *La Belle Époque*. Dekada lat siedemdziesiątych XX wieku w europejskich państwach bloku sowieckiego" (we współpracy z Bułgarskim Instytutem Kultury w Warszawie, Czeskim Centrum, Rumuńskim Instytutem Kultury w Warszawie, Instytutem Słowackim w Warszawie, Węgierskim Instytutem Kultury w Warszawie i Domem Spotkań z Historią), 5 października 2012 r., Warszawa;

– „Sowieckie obozy dla jeńców wojennych i internowanych 1939–1956" (we współpracy z UdsKiOR, Instytutem Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim), 6–7 listopada 2012 r., Łódź;

– „Kościół Katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917––1990)" (we współpracy z Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II i Wyższym Seminarium Duchowne Archidiecezji Lwowskiej), 15–16 listopada 2012 r., Lwów;

– „Przemoc wobec ludności żydowskiej w Europie Środkowo-Wschodniej od średniowiecza do połowy XX wieku" (we współpracy z Instytutem Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Instytutem Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego), 21–23 listopada 2012 r., Toruń;

– „Wysiedlenia jako narzędzie polityki ludnościowej w Europie XX wieku" pod honorowym patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego (we współpracy z Prezydentem Miasta Zamościa Marcinem Zamoyskim, Polskim Związkiem Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych, Zarząd Okręgu w Zamościu, Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie i Muzeum Zamojskim w Zamościu), 28–30 listopada 2012 r., Zamość;

– „Polscy politycy i pisarze emigracji polskiej po 1939 r. Najnowsze badania" (we współpracy z Biblioteką Polską – Polskim Ośrodkiem Społeczno-Kulturalnym w Londynie), 8–9 grudnia 2012 r., Londyn;

Ponadto pracownicy pionu naukowego Biura Edukacji Publicznej IPN wygłosili referaty na wielu konferencjach i sesjach organizowanych za granicą przez podmioty współpracujące z Instytutem Pamięci Narodowej. Szczegółowe informacje zawiera załącznik nr 5.

c) Współpraca Biura Edukacji Publicznej IPN z instytucjami kulturalnymi państw Europy Środkowej działającymi w Warszawie

W 2011 r. Biuro Edukacji Publicznej nawiązało ścisłą współpracę z instytucjami kulturalnymi państw Europy Środkowej działającymi w Warszawie, tj. Bułgarskim Instytutem Kultury w Warszawie, Czeskim Centrum, Rumuńskim Instytutem Kultury w Warszawie, Instytutem Słowackim w Warszawie i Węgierskim Instytutem Kultury w Warszawie.

W ramach tej współpracy w dniach 4–6 października 2012 r. w Warszawie odbył się cykl imprez poświęconych życiu codziennemu w państwach Europy Środkowo-Wschodniej pt. **„Komunizm – *La Belle Époque*. Dekada lat siedemdziesiątych XX wieku w europejskich państwach bloku sowieckiego"** obejmujący przegląd filmowy, konferencję naukową i prezentację wystawy plenerowej. Podczas przeglądu filmowego zostały zaprezentowane wybrane filmy fabularne, wyprodukowane w latach siedemdziesiątych, pokazujące problemy życia codziennego w poszczególnych krajach bloku w tym okresie. Wystawa, przygotowana w polskiej i angielskiej wersji językowej, będzie od 2013 r. pokazywana w krajach współorganizatorów.

d) Zagraniczne prezentacje wystaw

Wystawy edukacyjne przygotowane przez Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej, popularyzujące najnowszą historię Polski głównie z okresu 1939–1989, są prezentowane nie

tylko w kraju, ale także publiczności zagranicznej we współpracy ze środowiskami uniwersyteckimi, miejscowymi środowiskami polonijnymi oraz przy wsparciu przedstawicielstw dyplomatycznych RP.

W 2012 r. za granicą najszerzej była prezentowana wystawa „Fenomen »Solidarności«. Migawki z dziejów Polski 1980–1981", przygotowana w 2010 r. w związku z 30. rocznicą utworzenia NSZZ „Solidarność". Wystawa została pokazana w Stanach Zjednoczonych – Minneapolis, Winona (Polish Cultural Institute), University Notre Dame, Houston (Parafia MB Częstochowskiej), Madison (University of Wisconsin), w Kanadzie – Munk School of Global Affairs of University of Toronto, University of Ottawa, na Słowacji – Centrum Języka i Kultury Polskiej w Bańskiej Bystrzycy, w Grecji – Chania na Krecie, Santorini, Ateny, w Czarnogórze – Podgorica, oraz w Szwecji – Lund (Stadshallen) i Göteborg (Polonia Center).

Otwarciu wystawy towarzyszyły wykłady historyków, prezentacja anglojęzycznych wydawnictw IPN i działania edukacyjne. I tak na przykład uzupełnieniem prezentacji wystawy w Grecji i Szwecji była seria zajęć dla młodzieży, przeprowadzonych przez edukatorów BEP. Na program złożyły się lekcje, warsztaty i wykłady dla uczniów i nauczycieli ze szkół polskich.

Drugą wystawą często pokazywaną za granicą w 2012 r. była „Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata", która w wersji angielskiej była prezentowana na Uniwersytecie Południowej Danii w Odense (Dania), na Ukrainie w Ostrogu (w Akademii Ostrogskiej), Łucku, Dubnie oraz w Sewastopolu, natomiast w wersji niemieckiej w Rostocku w pomieszczeniach byłego aresztu śledczego Stasi i w Marienborgu.

Wystawa „Polacy internowani na Litwie 1939–1940" była prezentowana w Sejmie Republiki Litewskiej, a w jej otwarciu (22 listopada) wzięli udział liczni parlamentarzyści. Ekspozycja w litewskiej wersji językowej została przygotowana wspólnie z Centrum Badania Ludobójstwa i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy oraz Muzeum Wojny im. Witolda Wielkiego w Kownie.

Ponadto zagraniczne prezentacje wystaw w 2012 r. odbyły się:

– w Belgii – „Zaplute karły reakcji. Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956" i „Z otwartymi dłońmi. Kardynał Adam Kozłowiecki SJ" (w Parlamencie Europejskim) i „Rzeczpospolita utracona" w Brukseli;

– na Ukrainie – „Zagłada polskich elit. Akcja AB–Katyń" na Uniwersytecie Przykarpackim im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankowsku; „Błogosławiony ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984)" w Skidlu; „Arcybiskup Ignacy Tokarczuk – Kościół, władza, opór społeczny" we Lwowie;

– na Białorusi – „Błogosławiony ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984)" w Grodnie;

– w Niemczech – „Wygnańcy" w Kilonii, „Z otwartymi dłońmi. Kardynał Adam Kozłowiecki SJ" w obozie w Muzeum Miejscu Pamięci Dachau i w Norymberdze;

– na Litwie – „Bogu i Polsce. Harcerstwo niepokorne i niezależne w Polsce Ludowej 1945––1990" w Wilnie;

– w Stanach Zjednoczonych – „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945" w Chicago;

– w Wielkiej Brytanii – „Żołnierze »Warszyca«" w Domu Polonii w Cambridge, „Rzeczpospolita utracona" i „W objęciach Wielkiego Brata. Sowieci w Polsce 1944–1993" (w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym), Battle of Britain. To commemorate the Fight for Freedom" **(**w Muzeum RAF) w Londynie.

– w Republice Czeskiej – „Battle of Britain. To commemorate the Fight for Freedom" (w Muzeum Narodowym w Pradze). Prezentacji wystawy towarzyszył pokaz wielkoformatowej gry „Dywizjon 303".

e) Pozostałe działania edukacyjne za granicą

W czerwcu 2012 r. została wydana **międzynarodowa edycja gry „Kolejka"**, zawierająca wersje językowe: angielską, hiszpańską, japońską, niemiecką, polską i rosyjską. Informacja o międzynarodowym wydaniu gry obiegła serwisy informacyjne w kilkudziesięciu krajach: od Malezji

przez Izrael po Dominikanę. Gra „Kolejka" była prezentowana podczas największych na świecie targów gier planszowych w Essen. Duże zainteresowanie dystrybucją gry, zwłaszcza w Polsce, USA, Niemczech i Japonii spowodowało konieczność zwiększenia nakładów.

Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej od siedmiu lat realizuje **Program Polonijny**, którego adresatami są nauczyciele polscy pracujący poza krajem. Celem programu jest popularyzowanie najnowszej historii Polski poza granicami oraz udzielanie wsparcia merytorycznego pedagogom nauczającym o dziejach najnowszych. W ramach realizacji programu w roku 2012 r. edukatorzy BEP IPN przeprowadzili lekcje, warsztaty i wykłady dla uczniów i nauczycieli w polskich szkołach, m.in:

– na Ukrainie w Iwano-Frankowsku (przy prezentacji wystawy „Zagłada polskich elit. Akcja AB–Katyń");

– w Grecji w Chanii na Krecie, Santorini i Atenach (przy prezentacji wystawy „Fenomen »Solidarności«");

– w Szwecji w Lund i Göteborgu (przy prezentacji wystawy „Fenomen »Solidarności«") oraz w Sztokholmie (podczas konferencji organizowanej przez Związek Nauczycieli Polskich w Szwecji);

– w Wielkiej Brytanii w Londynie (podczas konferencji „Polska i Polacy w czasie II wojny światowej" organizowanej przez Polską Macierz Szkolną);

– w USA w Minneapolis i Chicago (podczas prezentacji wystawy „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945").

Delegacja IPN uczestniczyła także w dniach 25–28 maja 2012 r. w **XII Zjeździe Nauczycieli Polonijnych i Komitetów Rodzicielskich w Chicago** oraz w uroczystych obchodach Dnia Weterana, składając kwiaty pod pomnikiem ofiar Katynia na cmentarzu polskim w Chicago.

Biuro Edukacji Publicznej IPN kontynuowało w 2012 r. we współpracy z **Domem Kultury Polskiej w Wilnie** pokazy filmowe połączone z prelekcjami skierowane do społeczności polskiej w Wilnie. Poza tym w Grodnie (Białoruś) odbyła się prelekcja przed filmem *Niepokonani* dla studentów i stypendystów rządu polskiego oraz wykład dla członków Klubu „Magazynu Polskiego" dotyczący deportacji sowieckich z lat 1940–1941 oraz powojennych. BEP nawiązał również współpracę z **Domem Kultury Polskiej w Daugapilis na Łotwie**. Odbył się tam pokaz filmu archiwalnego „Marszałek Józef Piłsudski" i spotkanie z członkami Związku Polaków na Łotwie.

Na zaproszenie **Fundacji Wspierającej Oświatę Polską „Samostanowienie" w Wilnie** przedstawiciele BEP wzięli udział w obchodach 70. rocznicy zamordowania w podwileńskich Ponarach członków Związku Wolnych Polaków. Wygłoszony został wykład i złożone kwiaty w Ponarach – miejscu masowych mordów dokonywanych w okresie okupacji niemieckiej przede wszystkim na ludności polskiej i żydowskiej.

BEP wspólnie z Sanktuarium NMP Matki Bożej Opatrzności w Niżankowicach zorganizował w dniach 27–28 kwietnia 2012 r. „Marsz Pamięci". Marsz odbył się w rocznicę mordu dokonanego przez NKWD w Solankach Dobromilskich w 1941 r. W rajdzie wzięło udział około 400 młodych osób z Polski i Ukrainy. Trasa prowadziła z Przemyśla do Dobromila na Ukrainie.

Ponadto w ramach programu **„Notacje – relacje świadków historii"** przedstawiciele BEP nagrywali relacje Polaków mieszkających poza granicami kraju, głównym celem projektu jest udokumentowanie wspomnień świadków historii związanych z emigracją z lat 1939–1989. Zebrany w ten sposób materiał jest wykorzystywany przy realizacji projektów edukacyjnych i naukowo-badawczych. W 2012 r. zostały nagrane m.in. relacje Polaków mieszkających w Szwecji (m.in. emigrantów z lat II wojny światowej, w tym związanych z akcją Szwedzkiego Czerwonego Krzyża z 1945 r., emigrantów Marca '68 roku oraz emigracji „Solidarnościowej" (7 notacji zawierających w sumie ok. 20 godzin nagrań) i w Kanadzie weteranów 2. Korpusu Polskiego 1. Dywizji Pancernej gen. Stanisława Maczka oraz pilotów polskich dywizjonów bombowych walczących w ramach RAF (21 notacji zawierających w sumie ok. 33 godzin nagrań). Przeprowadzenie nagrań w Kanadzie było możliwe dzięki bardzo dobrej współpracy między IPN a Konsulatem Generalnym RP w Toronto.

Podczas dwóch wizyt przedstawiciela pionu edukacyjnego IPN w **Instytucie Yad Vashem** w Jerozolimie w Izraelu (czerwiec i listopad) omawiano z dyrektorem Departamentu Europejskiego panią Richelle Budd Caplan oraz kierującymi Sekcją Polską Orit Margaliot i Alexem Dancygiem możliwości współpracy między pionem edukacyjnym IPN a Departamentem Europejskim w Międzynarodowej Szkole Nauczania o Holokauście Yad Vashem. Przedstawiciel BEP uczestniczył także w międzynarodowej konferencji dla edukatorów: „Telling the Story Teaching the Core. Holocaust Education in the 21st Century". W swojej prezentacji zatytułowanej „Confronting the totalitarian past in Poland. The educational experiences of the Institute of National Remembrance and Public Education Office" omówił główne obszary działań badawczych i edukacyjnych IPN, zaprezentował także osiągnięcia IPN na polu popularyzowania wiedzy o Holocauście w postaci wielu książek, kilkunastu wystaw, trzech tek edukacyjnych oraz portalu internetowego. Możliwości współpracy edukacyjnej IPN z Instytutem Yad Vashem dotyczą: seminarium dla edukatorów, wystaw, materiałów dla nauczycieli i uczniów oraz gier planszowych.

Międzynarodowa współpraca archiwalna

W 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej prowadził dalsze prace nad pozyskiwaniem, opracowywaniem oraz publikowaniem materiałów archiwalnych pochodzących z instytucji znajdujących się poza granicami Polski.

Pion archiwalny Instytutu kontynuował w 2012 r. współpracę archiwalno-historyczną, podjętą w 2001 r., z **Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy**. W jej ramach w 2012 r. trwały prace nad kolejnymi czterema tomami wspólnej, polsko-ukraińskiej serii „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych". Ze strony polskiej biorą w nich udział przedstawiciele BUiAD oraz oddziałów IPN w Łodzi i Gdańsku. Prace nad wydawnictwami źródłowymi były omawiane podczas spotkań polsko-ukraińskiej grupy roboczej w dniach 26–30 marca 2012 r. w Kijowie oraz w dniach 25–27 czerwca 2012 r. w Warszawie i Poznaniu. Spotkania były poświęcone przede wszystkim publikacji anglojęzycznej pt. *Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services* oraz dziewiątemu tomowi serii, a także rozwojowi dalszej współpracy z kierownictwem SBU. Omówiono ponadto rezultaty promocji publikacji pt. *Holodomor. The Great Famine* w Australii. W grudniu w siedzibie Związku Ukraińców w Wielkiej Brytanii w Londynie miała miejsce prezentacja najnowszej wspólnej publikacji pt. *Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services* oraz całej serii polsko-ukraińskiej „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku". Książka ta stanowi podsumowanie kilkunastoletniej współpracy w ramach polsko-ukraińskiej grupy roboczej.

W dniach 26–27 stycznia 2012 r. w Kijowie przedstawiciele Instytutu Pamięci wzięli udział w promocji publikacji pt. *Encyklopedia polityczna*, wydanej przez Wydawnictwo Parlamentarne w Kijowie przy udziale **Narodowej Akademii Nauk Ukrainy**, a także w obchodach 20-lecia Instytutu Nauk Politycznych im. F. Kurasa NAN Ukrainy. Prowadzone były również rozmowy z kierownictwem **Państwowego Archiwum Obwodowego w Równem** (Równe, 15 marca i 31 lipca 2012 r.) na temat współpracy obu instytucji, w tym wymiany archiwalnej.

Ponadto od 2010 r. IPN prowadzi współpracę naukowo-archiwalną z **Centrum Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy** oraz **Litewskim Archiwum Specjalnym**. Zakończona została kwerenda w archiwach litewskich, dotycząca polskiej i litewskiej konspiracji antykomunistycznej w latach 1939–1952. Planowane jest wydanie pierwszego tomu w serii „Litwini i Polacy pod okupacją sowiecką 1939–1991" (edycja polsko-litewska) pt. *Litewskie i polskie podziemie niepodległościowe: lipiec 1944 – maj 1945*.

W ramach prac prowadzonych nad powyższym wydawnictwem, w listopadzie 2012 r. przeprowadzona została kwerenda w zasobie Litewskiego Archiwum Akt Specjalnych (LAAS), Muzeum Ofiar Ludobójstwa Centrum Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy oraz Li-

tewskiego Archiwum Państwowego. Doszło wówczas do spotkania z Eugeniuszem Peikstenisem, dyrektorem litewskiego Muzeum Ofiar Ludobójstwa, w sprawie wspólnego projektu opublikowania albumu dotyczącego rozbicia AK przez sowieckie organy bezpieczeństwa.

W 2012 r. trwały prace nad wydaniem przekazanych przez **Narodowe Archiwa Rumunii** dokumentów dotyczących obywateli polskich internowanych w Rumunii w 1939 r. W związku z tym w 2013 r. jest planowane wydanie publikacji pt. *Uchodźcy polscy w Rumunii w latach 1939–1947. Dokumenty z zasobu narodowych archiwów Rumunii*, we współpracy ze stroną rumuńską (edycja polsko-rumuńska). Powyższej publikacji poświęcone było spotkanie robocze z udziałem pracowników IPN i Narodowych Archiwów Rumunii, które odbyło się w dniach 17–18 kwietnia 2012 r. w Warszawie.

W 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej kontynuował opracowywanie i pozyskiwanie kopii dokumentów w ramach porozumień zawartych z archiwami zagranicznymi. Z **Instytutu im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku** pozyskano 30 620 plików cyfrowych. **Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie**, które przekazało do zasobu IPN materiały w liczbie 150 887 kart/klatek, otrzymało od Instytutu materiały liczące 58 601 klatek mikrofilmowych. Pracownicy archiwum IPN opracowywali materiały archiwalne i wykonywali cyfrowe kopie dokumentów w **Studium Polski Podziemnej w Londynie**. Sporządzono też kopie elektroniczne materiałów dotyczących losów ludności polskiej, zgromadzonych w Litewskim Archiwum Akt Specjalnych – łącznie przejęto 27 998 plików cyfrowych. Ponadto Wydzielone Archiwum Państwowe Służby Bezpieczeństwa Ukrainy przekazało 924 pliki cyfrowe z kopiami dokumentów.

Pracownicy pionu archiwalnego przeprowadzili, w ramach zawartej w dniu 17 maja 2011 r. umowy o współpracy międzynarodowej między IPN oraz **Towarzystwem Historyczno-Literackim – Biblioteką Polską w Paryżu**, kwerendy na potrzeby Instytutu Pamięci Narodowej. Podczas wyjazdów opracowywano i digitalizowano dokumenty archiwalne ze spuścizny Jerzego Jankowskiego (1912–1982). Archiwum IPN przejęło kopie 123 j.a. z tego zbioru (21 377 plików).

W okresie sprawozdawczym IPN przystąpił do międzynarodowej współpracy poświęconej nowoczesnym technologiom informatycznym stosowanym w opracowywaniu materiałów archiwalnych reżimów totalitarnych w Europie. 17 lipca 2012 r. odbyło się spotkanie przedstawicieli Instytutu Pamięci Narodowej oraz **Fraunhofer-Institut für Produktionsanlagen und Konstruktionstechnik** (Instytut Fraunhofera ds. Systemów Produkcyjnych i Technik Konstrukcyjnych, IPK) w Berlinie. Celem kolejnego spotkania (listopad), w którym uczestniczyli także przedstawiciele m.in. Urzędu Pełnomocnika Rządu Federalnego ds. Akt Służby Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej (BStU), czeskiego Instytutu Badania Reżimów Totalitarnych (ÚSTR) oraz Archiwum Służb Specjalnych (ABS), była wymiana wiedzy i doświadczeń dotyczących manualnej i wirtualnej rekonstrukcji zniszczonych materiałów archiwalnych. Instytut Fraunhofera zaprezentował najnowocześniejsze rozwiązania techniczne w zakresie wirtualnej rekonstrukcji zniszczonych dokumentów. Intencją Instytutu Fraunhofera jest stworzenie w 2013 r. unijnego projektu wirtualnej rekonstrukcji archiwaliów reżimów totalitarnych przy współudziale BStU (Niemcy), ÚSTR (Czechy) i IPN (Polska). Przewidywane jest rozszerzenie listy uczestników projektu o kolejne instytucje.

Ponadto pion archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej kontynuował proces opisu zespołów i zbiorów archiwalnych dla portalu informacyjnego **Archiwum Federalnego w Berlinie** (Bundesarchiv), dotyczącego pracy przymusowej wykonywanej na rzecz III Rzeszy w latach II wojny światowej. Zakończenie prac przewiduje się na przełom 2013 i 2014 r.

Podczas wizyty w siedzibie **Międzynarodowego Biura Poszukiwań (ITS) w Bad Arolsen** w listopadzie 2012 r. przedstawiciele Instytutu Pamięci Narodowej zapoznawali się z nowymi funkcjonalnościami bazy danych ITS, która jest udostępniona w IPN.

Pion archiwalny był także reprezentowany podczas uroczystości upamiętniających ofiary nazistowskich obozów koncentracyjnych z okazji otwarcia w Norymberdze wystawy poświęconej kard.

Adamowi Kozłowieckiemu, więźniowi KL Dachau, oraz otwarcia wystawy w Muzeum EL DE Haus w dawnej siedzibie Gestapo w Norymberdze.

Przedstawiciele pionu archiwalnego BUiAD wzięli udział w kongresie **„Climate of Change”**, zorganizowanym w dniach 20–24 sierpnia 2012 r. w Brisbane w Australii przez **Międzynarodową Radę Archiwów**, której członkiem jest IPN. Tematyka tego międzynarodowego spotkania środowisk archiwalnych dotyczyła głównych wyzwań, przed którymi stoją instytucje archiwalne w obecnych czasach, takich jak: dostęp do materiałów online, problem wyboru standardów opisu archiwalnego, sprawne przeprowadzenie procesów digitalizacji. Archiwiści BUiAD uczestniczyli też w konferencji **„The Memory of the World in the Digital Age: Digitization and Preservation”** zorganizowanej w Vancouver w dniach 26-28 sierpnia 2012 r. przez UNESCO i University of British Columbia. Dotyczyła ona zagadnień z zakresu procesów archiwizacji oraz digitalizacji w kontekście programu UNESCO „Pamięć Świata”.

Ponadto w 2012 r. pracownicy Instytutu prowadzili kwerendy archiwalne w następujących archiwach i bibliotekach za granicą: Litewskim Archiwum Państwowym, Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego, National Archives w Londynie, Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Społeczno-Politycznej, Głównej Bibliotece Historycznej i Bibliotece im. Włodzimierza Lenina w Moskwie, Instytucie Badania Reżimów Totalitarnych w Pradze, Library and Archives w Ottawie, Archiwum Yad Vashem w Jerozolimie, Bundesarchiv w Berlinie, National Archives i Bibliotece Polskiej w POSK w Londynie, Archiwum Ministerstwa Obrony (Ministry of Defence) Wielkiej Brytanii, Towarzystwie Naukowym Szewczenki, Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, University of Illinois w Chicago, Central Connecticut State University, National Library of Australia w Canberra, Instytucie Literackim Maisons-Laffitte oraz Ukraińskim Wolnym Uniwersytecie w Monachium.

Współpraca międzynarodowa Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Współpraca pionu śledczego z zagranicznymi organami ścigania polega przede wszystkim na realizowaniu kierowanych przez obie strony wniosków o udzielenie pomocy prawnej. W 2012 r. prokuratorzy Głównej Komisji w ramach obrotu z zagranicą skierowali 251 wniosków o udzielenie pomocy prawnej, w tym 215 do Niemiec, a pozostałe do Białorusi, Czech, Francji, Hiszpanii, Izraela, Kanady, Kazachstanu, Litwy, Rosji, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Ukrainy, Wielkiej Brytanii, Watykanu oraz na Węgry. Do pionu śledczego IPN wpłynęło 7 wniosków o udzielenie pomocy prawnej z Niemiec. IPN otrzymał z Niemiec wniosek o zrealizowanie pomocy prawnej przy udziale funkcjonariuszy państwa wnioskującego, który dotyczył zagadnień związanych z obozem zagłady KL Auschwitz-Birkenau.

Prokuratorzy pionu śledczego kierowali ponadto wnioski o udzielenie pomocy prawnej, zwracając się o przesłuchanie obywateli polskich przebywających za granicą przez polskie przedstawicielstwa dyplomatyczne lub urzędy konsularne oraz o doręczenie pism obywatelom polskim przebywającym za granicą przez wyżej wymienione placówki do następujących krajów: Belgia, Francja, Izrael, Kanada, Niemcy, Stany Zjednoczone Ameryki, Wielka Brytania, Włochy. Prokuratorzy IPN skierowali również dwa wnioski o wydanie europejskich nakazów aresztowania.

W 2012 r. prokuratorzy Instytutu odbyli wizyty robocze: w **Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen** w Ludwigsburgu (w celu zapoznania się ze stanem i kierunkami postępowań prowadzonych w sprawie działalności obozu zagłady KL Auschwitz-Birkenau, jak również ze zbiorem opracowań historycznych i prawnych zgromadzonych w podręcznym zasobie Zentrale Stelle) oraz w **Międzynarodowym Biurze Poszukiwań (ITS) w Bad Arolsen** w związku z czynnościami wykonywanymi w ramach wspomnianego śledztwa w sprawie obozu koncentracyjnego KL Auschwitz-Birkenau.

4. Edukacja i badania naukowe

Zgodnie z art. 53 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu jednym z głównych zadań Instytutu jest prowadzenie badań z zakresu najnowszej historii Polski i upowszechnianie ich wyników w postaci wydawnictw naukowych, popularnonaukowych, zbiorów dokumentów, a także za sprawą działalności wystawienniczej i szeroko rozumianej edukacji historycznej. Szczególnym zadaniem IPN jest informowanie społeczeństwa o strukturach i metodach działania instytucji, w ramach których zostały popełnione zbrodnie nazistowskie i komunistyczne, a także o strukturach, obsadzie personalnej i sposobach działania organów aparatu represji.

W strukturze Instytutu zadania wynikające z zapisów art. 53 ustawy realizuje przede wszystkim Biuro Edukacji Publicznej, które prowadzi działalność naukowo-ekspercką, edukacyjno-wystawienniczą i wydawniczą. Znajduje to odzwierciedlenie w jego strukturze organizacyjnej. W centrali BEP wspomniane zadania wykonują:

1. Wydział Badań Naukowych,
2. Wydział Edukacji Historycznej,
3. Centrum Edukacyjne Instytutu Pamięci Narodowej im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia”,
4. Wydział Wydawnictw,
5. Wydział Obsługi Bieżącej.

W oddziałach wykonanie tych zadań leży w kompetencjach odpowiednich referatów (w wypadku zadań naukowych i edukacyjno-wystawienniczych) oraz delegowanych pracowników (w wypadku działalności wydawniczej i dystrybucji książek).

W okresie sprawozdawczym zmieniła się obsada personalna kierownictwa Biura. Jego dyrektorem został dr Andrzej Zawistowski, zastępcami – Anna Piekarska, dr Władysław Bułhak i dr Łukasz Michalski.

4.1. Badania naukowe

Badania naukowe w IPN prowadzą przede wszystkim historycy zatrudnieni w Wydziale Badań Naukowych w centrali BEP w Warszawie oraz Referatach Badań Naukowych, wchodzących w skład jedenastu Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej w całej Polsce. Opracowują oni również ekspertyzy historyczne zarówno na potrzeby własne IPN, tj. pionów prokuratorskiego, archiwalnego i lustracyjnego, jak i innych instytucji państwowych (m.in. sądów, Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa), a także organizacji społecznych oraz osób prywatnych.

Jedną z ważniejszych metod aktywności edukacyjnej pracowników Instytutu były konferencje naukowe i popularnonaukowe. W 2012 r. centrala IPN oraz oddziały przygotowały 92 konferencje, sympozja, duże dyskusje panelowe i inne formy dyskusji naukowej. 13 z nich miało charakter międzynarodowy (informacje o tej ostatniej aktywności znajdują się w części 3. sprawozdania). Wśród konferencji, które odbyły się w 2012 r., na szczególną uwagę zasługują m.in.: „»Inteligentna

forma internowania« – ćwiczenia i powołania do Ludowego Wojska Polskiego jako forma represji po 13 grudnia 1981 r."; „»O niepodległość i socjalizm«. W 120. rocznicę powstania Polskiej Partii Socjalistycznej"; „Zbrodnia zapomniana. 75. rocznica »operacji polskiej« w BSSR"; „Różne wymiary realizmu politycznego w »Polsce Ludowej«"; „Komuniści w przedwojennej Warszawie"; „Antropologia bezpieki". Pełen wykaz konferencji, sesji naukowych i popularnonaukowych zawiera załącznik nr 4.

4.1.1. Centralne Projekty Badawcze

Podstawową formą realizacji zadań IPN związanych z badaniami nad historią najnowszą są Centralne Projekty Badawcze (CPB) prowadzone przez zespoły naukowców z centrali w Warszawie i regionalnych ośrodkach objętych działaniem poszczególnych oddziałów IPN. Większość z nich jest realizowana (w zmienionych formach) od początku istnienia Instytutu; są to zarówno prace o charakterze zbiorowym (wykonywane przez zespoły badaczy), np. syntezy, zbiory studiów, jak i indywidualne monografie wpisujące się w tematykę konkretnych CPB. W pracach nad poszczególnymi projektami poza badaczami z BEP uczestniczą też pracownicy pozostałych pionów IPN (przede wszystkim pracownicy BUiAD i BL), a także wielu badaczy zatrudnionych w innych ośrodkach naukowych (uczelnie wyższe, instytuty PAN itp.).

W roku 2011 Rada IPN – wykonując tym samym swoje uprawnienia ustawowe – zajęła stanowisko w sprawie ustalenia programów badawczych realizowanych w Instytucie i sformułowała swoje rekomendacje, w myśl których cztery CPB winny być traktowane priorytetowo w sensie doboru pracowników i zapewnienia środków finansowych na realizację przedsięwzięć w ich ramach. Są to: okupacja ziem polskich w latach 1939–1945, dzieje wychodźstwa polskiego po 1945 r., historia PPR i PZPR, kryzysy społeczne i opozycja demokratyczna (ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń roku 1956 i ich następstw).

4.1.1.1. Struktura i metody aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej

Koordynator CPB − dr hab. Robert Klementowski (OBEP Wrocław).

Zasadniczym celem projektu − który z przyczyn ustawowych ma status projektu wiodącego w pracach naukowych IPN − jest odtwarzanie struktur, obsady personalnej, metod i skutków działania aparatu bezpieczeństwa; rekonstrukcja uregulowań dotyczących organizacji pracy organów bezpieczeństwa; poszerzenie wiedzy o roli aparatu bezpieczeństwa na tle dziejów politycznych, społecznych, gospodarczych Polski i całej byłej sowieckiej strefy wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej.

W 2012 r. nastąpiła zmiana koordynatora projektu, którym został dr hab. Robert Klementowski (OBEP Wrocław). Aktualnie na CPB składają się trzy główne podprojekty dotyczące odpowiednio: struktur aparatu bezpieczeństwa (odpowiedzialny – koordynator); tzw. normatywów organów bezpieczeństwa (odpowiedzialny dr hab. Filip Musiał, OBEP Kraków); kadr kierowniczych Resortu BP/MBP/KdsBP (odpowiedzialny dr Paweł Skubisz, OBEP Szczecin). W dalszym ciągu wydawany będzie związany z projektem periodyk „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989"; jego redaktorem naczelnym został dr Dariusz Iwaneczko (OBEP Rzeszów).

W projekcie uczestniczy 25 osób, reprezentujących głównie BEP, ale też BUiAD i BL. W jego ramach kontynuowane będą prace nad dziejami poszczególnych jednostek aparatu bezpieczeństwa (w skali powiatowej, wojewódzkiej i centralnej). Stopniowo nacisk ma być położony jednak na okres 1957–1975, a w przypadku struktur powiatowych – 1945–1990. Charakter kontynuacji ma opracowywanie aktów normatywnych, wytworzonych przez aparat bezpieczeństwa, dotyczący okresu po 1956 r. Kontynuowana będzie współpraca z podobnymi instytucjami z krajów sąsiednich (Niemiec, Słowacji, Czech, Litwy, Węgier, Bułgarii i Rumunii). W jej ramach planowana jest

m.in. wspólna publikacja materiałów z wielostronnych narad przedstawicieli aparatu bezpieczeństwa tzw. krajów demokracji ludowej.

Nową inicjatywą w ramach CPB jest podjęcie badań o charakterze interdyscyplinarnym nad bezpieką z wykorzystaniem narzędzi socjologii, antropologii i psychologii. Opcjonalnie to ostatnie zagadnienie może zostać podjęte jako odrębny podprojekt. W ramach realizacji programu w listopadzie 2012 r. zorganizowano ogólnopolską konferencję naukową „Antropologia bezpieki".

Na uwagę zasługuje też uruchomienie (wspólnie z Uniwersytetem Szczecińskim) nowej serii wydawniczej „Studia nad Wywiadem i Kontrwywiadem Polski w XX wieku", red. Wojciech Skóra, Paweł Skubisz. Pierwszy tom liczy ponad 750 stron i zawiera m.in. obszerne studium Władysława Bułhaka *Pion „N" wywiadu cywilnego PRL. Ewolucja struktur, uwarunkowania organizacyjno-prawne i przykłady operacji tzw. wywiadu nielegalnego w strukturach Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych*.

Jako rezultat realizacji projektu w okresie sprawozdawczym ukazało się wiele publikacji m.in.: *Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. Filip Musiał (OBEP Kraków); *Instrukcje, wytyczne, okólniki dyrektora Departamentu V MBP dotyczące działań przeciwko Kościołowi katolickiemu w latach 1945−1953*, wybór i oprac. Adam Dziurok, Józef Marecki, Filip Musiał, wstęp A. Dziurok, F. Musiał; Roberta Klementowskiego *„My wszyscy są od pracy fizycznej...". Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Bolesławcu 1945−1956*; Tomasza Gałwiaczka *Urząd Bezpieczeństwa w Oławie (1945–1956)* oraz *Komunistyczny aparat represji i życie społeczne Opolszczyzny w latach 1945−1989. Studia i materiały*, pod red. Ksawerego Jasiaka; Dariusza Iwaneczko *Ogniwo strachu. Urząd Bezpieczeństwa w Lubaczowie 1944–1956*.

W druku znajduje się kolejna publikacja dla środowisk lokalnych: tom studiów *Urząd Bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku 1945−1956. Z badań nad organizacją i działalnością aparatu bezpieczeństwa*, pod. red. Roberta Klementowskiego i Krzysztofa Szwagrzyka.

W ramach projektu stworzony zostanie portal edukacyjny na stronie internetowej IPN, poświęcony problematyce struktur i metod działania organów bezpieczeństwa.

4.1.1.2. Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym 1944−1956

Koordynator CPB – dr Tomasz Łabuszewski (OBEP Warszawa).

W zasadniczej części projektu uczestniczy kilkunastu badaczy z OBEP w Warszawie, Gdańsku (Delegatura Bydgoszcz), Lublinie, Łodzi, Krakowie (Delegatura Kielce), Poznaniu i Rzeszowie. Istotnym elementem projektu jest także animowanie tematów realizowanych na poziomach oddziałów, np. opracowanie dotyczące konspiracji poakowskiej na terenie byłego Obszaru Warszawskiego AK, cyklu powiatowego „Mazowsze i Podlasie w Ogniu 1944–1956", zbioru relacji zatytułowanego „Rodzina z Rakowieckiej" (wszystkie realizowane w OBEP Warszawa), monografii Konspiracyjnego Wojska Polskiego (OBEP Łódź) i Wielkopolskiej Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Warta" (OBEP Poznań).

W 2012 r. ukazało się monumentalne wydawnictwo albumowe (s. 632), będące wynikiem realizacji projektu, *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, pod redakcją naukową dr. Tomasza Łabuszewskiego. Tom zawierający opis obiektów, w których w okresie stalinowskim w Polsce popełniono zbrodnie komunistyczne (więzienia, areszty, obozy itp.), wzbogaca unikalny materiał fotograficzny. Prezentuje on nie tylko wspomniane obiekty, ale także sprawców popełnionych w nich zbrodni, ich ofiary oraz zachowane dokumenty archiwalne.

Innym istotnym wydarzeniem podjętym w ramach projektu była ogólnopolska konferencja „Pion walki z tzw. bandytyzmem RBP/MBP 1944–1954" (Warszawa, 29 marca 2012 r.). Na konferencji wygłoszono 18 referatów; zgodnie z przyjętymi zasadami realizacji projektu złożą się one

na kolejny tom studiów. W roku sprawozdawczym opublikowano pokłosie poprzednich konferencji z serii organizowanych w ramach CPB w postaci tomu studiów *Komunistyczne amnestie 1945–1947. Drogi do legalizacji czy zagłady?*, pod red. dr. Wojciecha Muszyńskiego z artykułami uczestników projektu, m.in. redaktora tomu: *Podziemie narodowe i komunistyczne amnestie z lat 1945 i 1947* oraz dr. Kazimierza Krajewskiego (OBEP Warszawa) *O tzw. dzikich amnestiach.* Prowadzono też prace nad przygotowaniem do druku kolejnego tomu *W sieci. Rzecz o powojennych siatkach wywiadowczych*.

Dr Mariusz Bechta (OBEP Warszawa) oraz dr Wojciech Muszyński (OBEP Warszawa) kontynuowali prace nad monografią Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (NZW). Jacek Pawłowicz (OBEP Warszawa) zajmował się tematyką zwalczania podziemia niepodległościowego w powiecie płockim.

W ramach omawianego projektu zrealizowany został wydzielony podprojekt w postaci wielotomowego słownika biograficznego *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944−1956*. Jego koordynatorem jest dr Kazimierz Krajewski, z którym współpracuje Monika Bielak (oboje z OBEP Warszawa). W 2012 r. zgromadzono całość materiałów do kolejnego, piątego tomu słownika, na który złożyło się 128 biogramów. Biogramy, w większości autorstwa pracowników IPN, zostały poddane weryfikacji pod względem poprawności merytorycznej i skierowane do dalszych prac redakcyjnych.

4.1.1.3. Aparat bezpieczeństwa w walce z Kościołem i wolnością wyznania

Koordynator CPB – dr Konrad Białecki (OBEP Poznań).

Projekt realizuje 14 osób z centrali BEP, OBEP w Krakowie, Poznaniu, Białymstoku i Katowicach oraz kilka innych osób spoza IPN. Głównym wynikiem ich pracy było przygotowanie do druku i wydanie zbioru studiów *Kluby Inteligencji Katolickiej jako przestrzeń działań niezależnych w latach osiemdziesiątych XX wieku.* Zawiera on 16 artykułów, których przedmiotem są dzieje KIK w różnych miastach Polski (m.in.: w Bielsku-Białej, Katowicach, Krośnie, Pile, Poznaniu i Szczecinie). Zdecydowana większość tekstów została napisana przez historyków IPN. Wydanie wspomnianego tomu zakończyło realizację poprzedniego etapu projektu, zapoczątkowanego w latach 2006–2007.

Jednocześnie w roku 2012 ukończono prace koncepcyjne nad nowym etapem realizacji CPB. Zgodnie z propozycją koordynatora projektu, będzie on kontynuowany w najbliższych latach dwiema ścieżkami tematycznymi: „Polityka władz PRL wobec chrześcijańskich Kościołów mniejszościowych w Polsce" (nie wykluczając poszerzenia zakresu tematycznego badań zespołu o dzieje wyznań niechrześcijańskich w Polsce, o ile znajdą się zainteresowani badacze) oraz „Polityka wyznaniowa europejskich państw komunistycznych" w ujęciu porównawczym, której celem będzie kilkutomowe wydanie złożone z obszernych opracowań monograficznych. Publikacja ma stanowić próbę syntezy tytułowego zagadnienia.

W okresie sprawozdawczym w ramach projektu została opublikowana obszerna (s. 750) praca Adama Dziuroka *Kruchtoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim*, a także monografia Konrada Białeckiego *Klub Inteligencji Katolickiej w Poznaniu w latach 1956–1991*. We współpracy ze Związkiem Ukraińców w Polsce ukazał się z kolei zbiór dokumentów i materiałów *Duchowni greckokatoliccy i prawosławni w Centralnym Obozie Pracy w Jaworznie (1947–1949)* w opracowaniu Igora Hałagidy (OBEP Gdańsk).

Olbrzymim czytelniczym powodzeniem (konieczny był dodruk) cieszy się książka *„Nie można zdradzić Ewangelii". Rozmowy z abp. Ignacym Tokarczukiem*, w opracowaniu Mariusza Krzysztofińskiego (OBEP Rzeszów).

4.1.1.4. Polska emigracja polityczna 1939−1990

Koordynator CPB – dr Sławomir Łukasiewicz (OBEP Lublin).

Zasadniczym celem projektu jest opracowanie nowej syntezy dziejów uchodźstwa polskiego po 1939 r. oraz przygotowanie monografii z tego zakresu. Na początku 2012 r. powołano Radę Naukową CPB w składzie: dr Sławomir Łukasiewicz (koordynator), prof. Andrzej Friszke, prof. Paweł Machcewicz, prof. Dariusz Stola, dr Paweł Ziętara. Pomoc w budowaniu bazy źródłowej zadeklarował także przedstawiciel AAN, dr Mariusz Olczak. Odpowiedni plan pracy zakłada znaczący udział specjalistów zewnętrznych (obecnie kilkanaście zgłoszeń czołowych badaczy problematyki emigracyjnej). Udział w projekcie (jako wiodący temat badawczy) zgłosiło ponadto sześciu pracowników BEP i OBEP (dodatkowych kilkunastu pracowników IPN chciałoby w nim uczestniczyć w mniej zaangażowanej formie).

W 2012 r. rozpoczęto prace nad przygotowaniem 12 raportów, które zdiagnozują stan badań nad wybranymi wątkami dziejów emigracji. Rekomendacje w nich zawarte będą podstawą ukierunkowania prac zespołu pod kątem planowanej syntezy. Wspomniane raporty mają zawierać ocenę literatury i bazy źródłowej, definiować obszary dobrze opracowane, jak i zaniedbania badawcze, wskazywać konieczne uzupełnienia, w tym kierunki kwerend. Opracowania te są realizowane zarówno przez pracowników IPN (dr hab. Janusz Wróbel, dr Patryk Pleskot, dr Sławomir Łukasiewicz, dr Małgorzata Ptasińska), jak i wybranych specjalistów z ośrodków badawczych w Polsce i za granicą.

W ramach realizacji projektu w roku 2012 opublikowana została monografia dr. hab. Janusza Wróbla (OBEP Łódź) *Polonia chicagowska w dobie „Solidarności" 1980–1989*. Kolejna monografia *Partia czy ruch? Emigracyjne dylematy Polskiego Ruchu Wolnościowego „Niepodległość i Demokracja"*, autorstwa koordynatora projektu dr. Sławomira Łukasiewicza, została ukończona i skierowana do druku. W roku sprawozdawczym ukończono też i skierowano do recenzji wydawniczych prace dr. Piotra Kardeli (Delegatura Olsztyn) *Historia Stowarzyszenia Kombatantów Polskich w Stanach Zjednoczonych, 1952–1990* i dr. Norberta Wójtowicza (OBEP Wrocław) *Współpraca Organizacji „Wolna Polska" z opozycją niepodległościową w kraju (1975–1990) w świetle dokumentów własnych.* Na końcowym etapie prac znajduje się też monografia dr Krzysztofa Kaczmarskiego (OBEP Rzeszów) *O Wielką Polskę na wojennym uchodźstwie. Stronnictwo Narodowe wobec rządu gen. W. Sikorskiego (1939–1943)*.

4.1.1.5. Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych, etnicznych i cudzoziemców

Koordynator CPB – dr hab. Jarosław Syrnyk (OBEP Wrocław).

Celem projektu jest prowadzenie badań poświęconych różnym aspektom represji stosowanych przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych, etnicznych, religijnych oraz cudzoziemców na ziemiach polskich po II wojnie światowej.

Znaczącym osiągnięciem koordynatora i zespołu CPB w 2012 r. było zorganizowanie międzynarodowej konferencji naukowej „Pomiędzy ideologią a socjotechniką. Mniejszości narodowe w polityce władz komunistycznych 1944–1989" (Szczecin, 27–28 września 2012 r.). Wygłoszone na konferencji referaty badaczy z Polski, Kanady, Niemiec, Słowacji, Węgier, Bułgarii, Ukrainy i Gruzji przygotowywane są obecnie do druku.

W roku sprawozdawczym koordynator projektu dr hab. Jarosław Syrnyk zakończył prace nad monografią *„Po linii rewizjonizmu, syjonizmu i nacjonalizmu". Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych na Dolnym Śląsku.* Dr Magdalena Semczyszyn (OBEP Szczecin) zajmowała się nielegalną emigracją Żydów z Polski w latach 1944−1947. Równolegle Łukasz Sołtysik (OBEP Wrocław) badał dzieje społeczności Romów w PRL.

4.1.1.6. Aparat bezpieczeństwa wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych 1945–1990

Koordynator CPB – dr Sebastian Ligarski (OBEP Szczecin).

Celem projektu jest ukazanie roli, jaką aparat bezpieczeństwa odgrywał w polityce władz komunistycznych wobec twórców kultury, dziennikarzy i pracowników nauki. W całym projekcie uczestniczy około 40 osób, w tym połowa spoza IPN. Do zespołu CPB przez cały czas dołączają nowe osoby spoza Instytutu, w tym czołowi badacze krajowi analizowanej w jego ramach problematyki.

W 2012 r. prace badawcze ogniskowały się wokół historii mediów w PRL: oficjalnych i niezależnych. Przyniosły one wiele ważnych publikacji książkowych, z których wymienić należy następujące: Daniel Wincenty, *Załamanie na froncie ideologicznym. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich od Sierpnia '80 do stanu wojennego*; Paweł Szulc, *Zniewolony eter. Polskie Radio Szczecin w latach 1945–1989*; *Wbrew cenzurze i partii. Media drugiego obiegu w PRL*, red. Tadeusz Wolsza, Piotr Kardela, Paweł Warot; *Środki masowego zakłamania. Gadzinówki w stanie wojennym*, pod. red. Sebastiana Ligarskiego. Problematyka mediów w PRL znalazła również odbicie w licznych artykułach Grzegorza Majchrzaka (centrala IPN): *Radio „Solidarność" w mniejszych ośrodkach* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. Anna Pyżewska, Marcin Zwolski oraz *Niezabliźnione rany. Weryfikacja w mediach w czasie stanu wojennego*, „Glaukopis" 2012, nr 27–28 (razem z Sebastianem Ligarskim) oraz napisane, lecz jeszcze nieopublikowane teksty Pawła Szulca *Oficjalne środki masowego przekazu w Szczecinie wobec „Solidarności"* i *„Głos Szczeciński" w okresie stalinowskim*; Józefa Śreniowskiego (OBL Łódź) *Kolportaż jako zjawisko niezbadane (1982−1989)* oraz Anny Karoliny Piekarskiej (BUiAD Warszawa) *Problemy badań dotyczących kabaretów PRL*.

Temat działania organów bezpieczeństwa PRL wobec przedstawicieli środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych podejmuje opracowanie Piotra Kardeli (Delegatura Olsztyn), dotyczące m.in. literata Remigiusza Napiórkowskiego i Tadeusza Barzdo (dziennikarza Radia Olsztyn i „Życia Warszawy"), a także praca Mirosława Biełaszki (BUiAD Warszawa) poświęcona Zygmuntowi Mycielskiemu.

Losy środowisk naukowych w Polsce Ludowej przedstawia natomiast opublikowany w opracowaniu Partyka Pleskota (OBEP Warszawa) i Tadeusza P. Rutkowskiego (Instytut Historii Uniwersytetu Warszawskiego) tom źródeł *Polska Akademia Nauk w dokumentach własnych* (Warszawa 2012).

4.1.1.7. Zagłada Żydów na ziemiach polskich

Koordynator CPB – dr Aleksandra Namysło (OBEP Katowice).

Realizacja projektu (w tym przygotowanie publikacji) opierała się dotąd głównie na podmiotach zewnętrznych, wyłanianych w konkursie ogłaszanym przez IPN, i taka forma będzie zasadniczo kontynuowana. W zarządzaniu pracami naukowymi z koordynatorką współpracuje dr hab. Grzegorz Berendt (naczelnik OBEP Gdańsk). W CPB uczestniczą pracownicy OBEP (Białystok, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź) zatrudnieni zarówno w referatach naukowych, jak i edukacyjnych.

W 2012 r. prace koncentrowały się na wydzielonym programie „Polacy ratujący Żydów", a w szczególności ponadinstytucjonalnym przedsięwzięciu „Index Polaków zamordowanych i represjonowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej". W ich wyniku przygotowano do publikacji *Rejestr faktów represji na Polakach pomagających ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej*, obejmujący około 6 tys. rekordów (faktów zbrodni) oraz 570 not przygotowanych do publikacji w postaci odpowiedniego tomu.

Spośród publikacji, które ujrzały światło dzienne w roku sprawozdawczym, na wyróżnienie zasługuje pokonferencyjny tom *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. Adam Sitarek, Michał

Trębacz, Ewa Wiatr. Wartościowy wkład w historiografię Zagłady stanowi też publikacja Martyny Grądzkiej (OBEP Kraków) *Przerwane dzieciństwo. Losy dzieci Żydowskiego Domu Sierot przy ul. Dietla w Krakowie podczas okupacji niemieckiej (A Broken Childhood. The Fate of the Children from the Jewish Orphanage at 64 Dietla Street in Cracov during the German Occupation*; wydanie polsko-angielskie).

W roku sprawozdawczym ukazały się też dwie ważne pozycje wspomnieniowe: Jaffy Wallach *Gorzka wolność. Wspomnienia ocalonej z Holocaustu* (red. i oprac. Elżbieta Rączy, OBEP Rzeszów) i Marcelego Starka *„Ale jednak czuję i żyję...". Pamiętnik więźnia obozu pracy w Budzyniu*, opr. Marcin Urynowicz (OBEP Centrala).

Historycy zaangażowani w realizację omawianego CPB kontynuowali pracę nad rozprawami doktorskimi: Adam Sitarek *Struktura i funkcjonowanie administracji żydowskiej getta łódzkiego* i Martyna Grądzka *Kobieta żydowska w okupowanym Krakowie (1939−1945).* Pracowali również nad monograficznym ujęciem następujących zagadnień: *Żydowska Samopomoc Społeczna* (dr Marcin Urynowicz), *Położenie ludności żydowskiej na Wschodnim Górnym Śląsku w latach 1939−1945* (dr Aleksandra Namysło), *Zagłada Żydów w powiecie gorlickim* (Elżbieta Rączy) i *Eksterminacja ludności żydowskiej na Polesiu* (dr hab. Grzegorz Berendt). Monografia dr Elżbiety Rączy *Zagłada Żydów holenderskich w KL Auschwitz* została ukończona i przekazana do opracowania redakcyjnego.

W roku 2012 rozpoczęły się też prace nad przygotowaniem dużej międzynarodowej konferencji naukowej „Być świadkiem Zagłady. W 70. rocznicę powstania w getcie warszawskim", której współorganizatorami są Centrum Badań nad Zagładą Żydów IFiS PAN i Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma.

4.1.1.8. Polska Zjednoczona Partia Robotnicza 1948−1989

Koordynator CPB – prof. Jerzy Eisler (dyrektor Oddziału IPN Warszawa).

Projekt znajduje się na wstępnym etapie realizacji. Z koordynatorem współpracuje dr Konrad Rokicki (OBEP Warszawa). Do udziału zgłosiło się już ponad 70 badaczy, w tym duża grupa z BL i BUiAD (23 osoby) oraz nie mniej liczni naukowcy spoza IPN. Pięcioro z nich już przystąpiło do prac nad swoimi książkami w ramach projektu (prof. Janusz Wrona, dr hab. Bożena Szaynok, dr hab. Wanda Jarząbek, dr Mirosław Szumiło, dr Tom Junes).

W założeniu koordynatorów w pierwszym etapie prac (aktualnie realizowanym) główny nacisk zostanie położony na opracowania monograficzne (planowanych jest w przybliżeniu ok. 20−30 książek oraz ok. 50 artykułów i obszerniejszych studiów), poruszające aspekty funkcjonowania partii komunistycznej w różnych środowiskach, jej wpływ na aparat państwowy i organizacje społeczne. W drugim etapie planowane jest przygotowanie całościowej syntezy PZPR.

Znaczna część analizowanych zagadnień ma wymiar regionalny. I tak rozprawa doktorska finalizowana przez Andrzeja Bobolę (OBL Warszawa) dotyczy Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Warszawie w latach 1975–1990. Natomiast Piotr Brzeziński (OBEP Gdańsk) zajmuje się analogicznym Komitetem w Gdańsku. Wstępem do monograficznego ujęcia tematu była opublikowana w 2012 r. jego książka *Zapomniani dygnitarze. Pierwsi sekretarze Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945−1990. Szkice biograficzne.* Przedmiotem zainteresowania Marcina Żukowskiego (OBEP Gdańsk) była finansowa strona funkcjonowania KW w Gdańsku. Michał Sempołowicz (OBEP Gdańsk) prowadził kwerendę do tematu współpracy polsko-sowieckiej w latach 1945−1990 na poziomie regionalnym na przykładzie Gdańska i Leningradu. Sebastian Szczepański (OBL Gdańsk) badał metody sprawowania władzy przez Komitet Wojewódzki PZPR w Słupsku w latach 1975–1990. Prace nad działalnością PZPR w województwie krakowskim prowadził Sebastian Drabik (OBEP Kraków). W ich wyniku powstała książka *Elita polityczna krakowskiej PZPR w latach 1956–1975*. Tematem badań Michała Siedziako (OBEP Szczecin) był mechanizm wyborów do sejmu w latach 1952−1985 na przykładzie okręgu szczecińskiego.

Tematyka projektu znajduje również ujęcie problemowe. Renata Gieszczyńska (Delegatura Olsztyn) analizowała stosunki między PZPR a Patriotycznym Ruchem Odrodzenia Narodowego (PRON). Sebastian Ligarski (OBEP Szczecin) zajął się polityką kulturalną PZPR w latach osiemdziesiątych. Elżbieta Romanowska (BL) prowadziła badania nad wpływem partii na funkcjonowanie prokuratur w okresie stalinowskim. Natalia Jarska (BEP centrala) i Edyta Krężołek (OBEP Kielce) pracowały nad zagadnieniem udziału kobiet w PZPR. Przedmiotem badań Przemysława Gasztolda-Senia (BEP centrala) były dogmatyczne i narodowe nurty w PZPR w latach osiemdziesiątych. Relacje Rady Państwa z kierownictwem partyjnym badał Konrad Rokicki (OBEP Warszawa). Polityką PZPR w dziedzinie kultury w dekadzie Gierka zajmowała się Magdalena Zapolska-Downar (OBEP Łódź). Rolę PZPR w nauce badał Andrzej Czyżewski (OBEP Łódź). Upartyjnienie organów bezpieczeństwa państwa SB i MO badał w wymiarze lokalnym – na przykładzie Radomia – Krzysztof Busse (Delegatura Radom). Stosunkami między PZPR a „Solidarnością" zajmował się Tomasz Kozłowski (BEP centrala). Problemem wpływu PZPR na prasę zajmował się Jan Olaszek (BEP centrala), na sport − Karol Nawrocki (OBEP Gdańsk). Przedmiotem badań uczestników projektu stały się również poszczególne organy PZPR, m.in. Biuro Polityczne KC PZPR (Tomasz Wróblewski, OBL Warszawa; Marcin Żurawski, BUiAD Warszawa) oraz partyjne placówki naukowe (Elżbieta Kowalczyk, OBEP Warszawa).

W ramach projektu rozwijają się badania o charakterze biograficznym. Prace nad polityczną biografią Władysława Gomułki prowadził Robert Spałek (OBEP Warszawa). Biografią Jerzego Putramenta zajmował się Konrad Rokicki (OBEP Warszawa). Drogi kariery kierownictwa PZPR badał Marcin Rozborski (BL).

Wspomnieć także należy o badaniach Piotra Kardeli (Delegatura Olsztyn) nad polityką PZPR wobec autochtonów na Mazurach.

4.1.1.9. Ziemie polskie pod okupacją 1939−1945

Koordynator CPB – dr Marek Gałęzowski (BEP centrala).

W roku 2012 kierownictwo BEP powierzyło funkcję koordynatora całości projektu dr. Markowi Gałęzowskiemu, przy współpracy z dr. Sławomirem Kalbarczykiem (naczelnik WBN BEP) i dr. Sebastianem Piątkowskim (Delegatura Radom). Ostatecznie planowany zespół będzie docelowo złożony z 23 historyków IPN z centrali i OBEP. Prace zostaną podjęte w trzech podzespołach: pierwszy, kierowany przez dr. Sebastiana Piątkowskiego, bada zagadnienia związane z okupacją niemiecką, kolejne – z okupacją sowiecką (dr Sławomir Kalbarczyk) oraz Polską Podziemną (dr Marek Gałęzowski). Plan pracy poszczególnych podzespołów opracują ich kierownicy. Przewidywane jest również zaproszenie do współpracy badaczy zewnętrznych. Głównym celem projektu jest opracowanie przez historyków IPN obszernej syntezy *Ziemie polskie pod okupacją w czasie II wojny światowej* według ramowego konspektu przesłanego Radzie IPN i dyskutowanego na spotkaniu historyków oraz kierownictwa BEP, z udziałem prezesa IPN i przewodniczącego Rady IPN. Wśród najbliższych planów najbardziej aktualne pozostaje krytyczne określenie stanu wiedzy na temat poszczególnych zagadnień dotyczących okupacji niemieckiej i sowieckiej, a także Polski Podziemnej.

Poza wspomnianą oceną dotychczasowego stanu wiedzy, osiągnięć i zaniedbań polskiej historiografii w tej tematyce, plan badawczy obejmuje: opracowanie koncepcji słownika biograficznego polskiej konspiracji jako stałego wydawnictwa Instytutu Pamięci Narodowej (postulat stworzenia słownika został zgłoszony w 1987 r. przez dr. hab. Andrzeja K. Kunerta), zbadanie dziejów organizacji konspiracyjnych poza ugrupowaniami tzw. grubej czwórki, kontynuację serii wydawniczej „Polskie Państwo Podziemne w dokumentach" oraz nowego, krytycznego wydania *Armii Krajowej w dokumentach* (traktowane jako podprojekt, za który jest odpowiedzialny dr Waldemar Grabowski; centrala BEP), opracowanie zagadnień związanych z innymi niż polityczne aspektami okupacyjnej codzienności.

W roku 2012 prowadzone w ramach projektu prace w centrali BEP koncentrowały się na dwóch zagadnieniach: konspiracji oraz okupacji niemieckiej. W badaniach nad konspiracją znaczącym osiągnięciem było ukończenie przez koordynatora projektu dr. Marka Gałęzowskiego obszernej monografii traktującej o konspiracji piłsudczykowskiej w okupowanym kraju. Odnotować należy również podjęcie kilku nowych tematów badawczych dotyczących konspiracyjnych dziejów organizacji Unia (Marek Hańderek, centrala IPN), dziejów konspiracyjnego Stronnictwa Demokratycznego (Marek Gałęzowski) oraz monograficznego ujęcia wkładu PPS-WRN w funkcjonowanie Polskiego Państwa Podziemnego (Maciej Żuczkowski, centrala IPN).

Badania nad konspiracją prowadzone były również przez pracowników Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej. Dr Michał Wenklar (OBEP Kraków) rozpoczął kwerendę do monografii Armii Krajowej w okręgach tarnopolskim i stanisławowskim, dr Tomasz Toborek (OBEP Łódź) prowadził kwerendę do monograficznego ujęcia dziejów Okręgu Łódź ZWZ-AK, dr Ksawery Jasiak (Delegatura Opole) poszukiwał materiałów źródłowych do historii Inspektoratu częstochowskiego Armii Krajowej, a Aleksandra Pietrowicz (OBEP Poznań) prowadziła prace badawcze nad dziejami Polski Podziemnej na ziemiach wcielonych do Rzeszy; cząstkowy ich wynik w postaci artykułu *Odyseja cichociemnego. Stefan Górski ps.„Brzeg" (1922–1948)* został złożony do druku.

Z omawianą tematyką łączy się w części przygotowywana przez dr. Jerzego Kirszaka (OBEP Wrocław) biografia gen. Kazimierza Sosnkowskiego (zakończony etap kwerend), której zapowiedzią jest wydany w 2012 r. album poświęcony tej ważnej postaci – z obszernym wstępem merytorycznym.

W ramach badań nad okupacją niemiecką dr Maria Wardzyńska kontynuowała opracowywanie monografii *Wysiedlenia ludności polskiej przez okupanta niemieckiego*, przygotowując jednocześnie nowe, krytyczne wydanie *Dziennika pisanego w Ponarach od 11 lipca 1941 r. do 6 listopada 1943 r.* Kazimierza Sakowicza. Z kolei Tomasz Sudoł pogłębiał kwerendę materiałów źródłowych do mało zbadanego tematu, jakim jest działalność Służby Budowlanej (Baudienstu) na terenie Generalnego Gubernatorstwa, przygotowywał również pracę o zbrodniach Wehrmachtu w Polsce. Poza centralą badania nad problematyką okupacji niemieckiej prowadzili: dr Tomasz Ceran (Delegatura Bydgoszcz), który zajmował się niemieckimi zbrodniami na ziemiach wcielonych do Rzeszy, dr Grzegorz Bębnik (OBEP Katowice), podejmujący prace nad niemieckimi strukturami okupacyjnymi na Śląsku, dr Sebastian Piątkowski (Delegatura Radom), prowadzący kwerendę do monografii *Akcja AB* oraz publikacji na temat przestępczości pospolitej w Generalnym Gubernatorstwie. Z problematyką okupacyjną ściśle wiążą się badania dr Joanny Lubeckiej (OBEP Kraków), dotyczące karania za zbrodnie popełnione podczas niemieckiej okupacji na terenie Małopolski. Ich wstępnym wynikiem była publikacja artykułu *Rozliczenie zbrodni niemieckich w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem Małopolski* („Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35). Związek ten wykazuje również finalizowana przez dr. Sławomira Kalbarczyka (BEP centrala) biografia polityczna przedwojennego premiera prof. Kazimierza Bartla, zamordowanego przez okupanta niemieckiego w lipcu 1941 r. we Lwowie.

W badaniach nad losami Polski w latach II wojny światowej nie zabrakło wątków „wschodnich". Dr Marek Gałęzowski opracował kilkanaście biogramów oficerów Wojska Polskiego zamordowanych w Bykowni pod Kijowem (w druku), natomiast dr Sławomir Kalbarczyk napisał artykuł o obywatelach polskich wywiezionych do łagrów w Kazachstanie (w druku). Swoje badania nad problematyką Zbrodni Katyńskiej w latach 1940−1943 kontynuował dr Witold Wasilewski (BEP centrala). Ich cząstkowy rezultat został opublikowany w postaci artykułu *Katyn Documents in the Russian Archives; 2012 State of Disclosure* w wydawnictwie *Katyn. State-Sponsored Extermination*, Cleveland 2012.

Dr Wasilewski pracował również nad przygotowaniem do edycji obszernych materiałów powołanej w 1951 r. przez Izbę Reprezentantów Kongresu USA Komisji Specjalnej do Przeprowadzenia Śledztwa w Sprawie Faktów, Dowodów i Okoliczności Masakry w Lesie Katyńskim (tzw. Komisji Maddena).

Rok 2012 przyniósł kilka publikacji książkowych IPN poświęconych okresowi II wojny światowej. W centrali IPN ukazała się interesująca publikacja z zakresu historii społecznej *Rodzina na Śląsku 1939−1945. Dezintegracja. Migracje. Codzienność* (koedycja z Polskim Towarzystwem Historycznym). Tragicznym losom pięciu polskich duchownych z Poznania, zamordowanych przez Niemców za udział w konspiracji i działalność duszpasterską, poświęcony jest wydany przez poznański Oddział IPN w koedycji z Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Lądzie oraz Archiwum Salezjańskim Inspektorii Pilskiej tom studiów *„Wierni do końca". Studia i materiały źródłowe o „Poznańskiej Piątce" męczenników II wojny światowej*.

O męczeństwie ludności cywilnej pod okupacją niemiecką przypomina starannie wydane przez Oddział IPN w Lublinie popularnonaukowe wydawnictwo albumowe autorstwa Agnieszki Jaczyńskiej *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna − „Pierwszy Obszar Osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie"*.

W ramach omawianego projektu funkcjonuje koordynowany przez dr. Waldemara Grabowskiego (BEP centrala) podprojekt „Armia Krajowa w dokumentach". Celem podprojektu jest nowa, krytyczna, a zarazem rozszerzona edycja monumentalnego wydawnictwa *Armia Krajowa w dokumentach*. W wyniku przeprowadzonych kwerend krajowych i zagranicznych skompletowano dokumenty do tomu 1 i podjęto ich opracowanie. W pracach nad pozyskiwaniem i opracowaniem dokumentów oprócz koordynatora, wspieranego przez kilku historyków z centrali IPN, uczestniczyli pracownicy Studium Polski Podziemnej w Londynie.

4.1.1.10. Władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej

Koordynator CPB – dr Paweł Sasanka (BEP centrala).

W latach 2006−2011 projekt poświęcony był przede wszystkim NSZZ „Solidarność" i opozycji przedsierpniowej i miał charakter wiodącego w pracach BEP. W związku z tym w latach 2011−2012 r. ukazało się ponad czterdzieści kolejnych publikacji na temat opozycji lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, w tym liczne monografie.

Zgodnie z decyzją Rady IPN, jednocześnie z wygaszaniem etapu poświęconego „Solidarności" rozpoczęły się prace nad genezą, przebiegiem i następstwami wydarzeń z lat 1956–1957. W tej chwili trwa kompletowanie składu zespołu, w pierwszym etapie głównie pracowników OBEP, którzy podejmą się opracowań regionalnych. Trwają już zaawansowane prace nad publikacjami o przebiegu kryzysu 1956 r. w poszczególnych regionach (Gdańsk, Kraków). W drugim etapie przewiduje się rozpoczęcie badań nad wątkami analitycznymi, przekrojowymi i ogólnopolskimi z szerokim udziałem badaczy spoza IPN.

Głównym celem prac prowadzonych w ramach omawianego CPB będzie najpierw wydanie kilkutomowej publikacji *Rok 1956 w Polsce. Perspektywa krajowa i międzynarodowa*, złożonej z obszernych studiów różnych badaczy. Będzie ona punktem wyjścia do szeregu opracowań monograficznych (w tym całościowej monografii *Rok 1956*).

W omawianym CPB uczestniczy 29 osób, głównie z BEP i OBEP, jednak większość koncentruje się nadal na badaniach nad opozycją lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych oraz „Solidarnością", zarówno w wymiarze ogólnopolskim, jak i lokalnym. Kamil Dworaczek (BEP centrala) opublikował szereg prac poświęconych historii NZS, w tym monografię *Burzliwa dekada. Niezależne Zrzeszenie Studentów we Wrocławiu 1980–1989*. Kontynuował prace nad rozprawą doktorską, traktującą o Niezależnym Zrzeszeniu Studentów w latach 1980–1981. Jan Olaszek (BEP centrala) prowadził kwerendy do zagadnienia drugiego obiegu prasy w latach 1981−1989. Wspólnie z Natalią Jarską (BEP centrala) i Przemysławem Gasztoldem-Seniem (BEP centrala) zredagował i oddał do druku tom materiałów pokonferencyjnych *Drugi obieg wydawniczy w PRL po 1956 roku na tle historii samizdatu w państwach bloku sowieckiego*. Natalia Jarska wraz z Janem Olaszkiem

ukończyli opracowanie *Kobiety w oporze społecznym i opozycji w Polsce w latach 1944–1989 na tle porównawczym.* Przemysław Gasztold-Seń opublikował monografię *Koncesjonowany nacjonalizm. Zjednoczenie Patriotyczne „Grunwald" 1980–1990.* Tomasz Kozłowski (BEP centrala) opracował i opatrzył wstępem materiały źródłowe wydane w tomie *Dokumenty Krajowej Komisji Porozumiewawczej i Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność" (1980−1981)*, wybór Marek Owsiński. We współpracy z Janem Olaszkiem przygotował do druku drugi tom serii „Opozycja i opór społeczny w Polsce po 1956 r.", zawierający studia historyków młodszego i średniego pokolenia. Wraz z Grzegorzem Majchrzakiem (BEP centrala) wydał też książkę *Kryptonim 333. Internowanie Lecha Wałęsy w raportach funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu.* Grzegorz Majchrzak (BEP centrala) zakończył przygotowywanie rozprawy doktorskiej poświęconej rozpracowywaniu kierownictwa „Solidarności" przez SB (publikacja przewidziana jest w 2013 r.). Grzegorz Wołk (BEP centrala) prowadził kwerendę do historii Konfederacji Polski Niepodległej, publikował też artykuły z tego zakresu.

W OBEP w Białymstoku dr Marcin Zwolski i Anna Pyżewska wydali tom pokonferencyjny *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990.* Dr Zwolski rozpoczął pracę nad monografią *Przymusowe przymierze. Opór społeczny i kształtowanie się opozycji w województwie suwalskim 1975–1989.* Dr Krzysztof Sychowicz kontynuował badania w związku z przygotowywaną monografią *NSZZ „Solidarność" w województwie łomżyńskim.* Duże znaczenie dla realizowanego projektu miało wydanie zbioru referatów z konferencji „»Mała stabilizacja« w województwie białostockim 1956−1970". Renata Gieszczyńska (Delegatura Olsztyn) finalizowała prace nad książką *Represje wobec członków opozycji demokratycznej na Warmii i Mazurach w latach 1981–1989* oraz wyborem dokumentów różnej proweniencji (NSZZ „Solidarność" Regionu Warmińsko-Mazurskiego, KW PZPR w Olsztynie, SB, prasa niezależna i lokalna) z lat 1980–1981.

W OBEP w Gdańsku dr hab. Igor Hałagida kontynuował prace nad trzecim (ostatnim) tomem dotyczącym dziejów NSZZ „Solidarność" w województwie słupskim. Karol Nawrocki kończył prace nad rozprawą doktorską poświęconą oporowi społecznemu w województwie elbląskim w latach 1976−1989. Dr Katarzyna Maniewska (Delegatura Bydgoszcz) prowadziła badania w związku z przygotowywanymi monografiami *Opór i opozycja społeczna w województwie bydgoskim w latach 1956−1980* oraz *Stan wojenny we Włocławku w latach 1981−1983*. Natomiast dr Krzysztof Osiński we współpracy z Piotrem Rybarczykiem i Robertem Gajosem przygotował do druku monografię i wybór dokumentów na temat kryzysu bydgoskiego w marcu 1981 r.

Znaczącym osiągnięciem dla projektu realizowanego przez OBEP w Katowicach było wydanie monografii *Zbuntowani. Niezależne Zrzeszenie Studentów w województwie katowickim 1980−1989* autorstwa dr. Tomasza Kurpierza. Wspomniany badacz jest współautorem przygotowanego z dr. Jarosławem Neją tomu *„Solidarność" śląsko-dąbrowska 1980−1981. Szkic do monografii i dokumenty własne.* Obaj historycy napisali rozdziały w opublikowanej w 2012 r. interdyscyplinarnej monografii *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1. Jarosław Neja kontynuował prace nad monografią *Opozycja i opór społeczny w województwach katowickim, częstochowskim i bielskim w latach 1976−1980.* Dr Dariusz Węgrzyn zakończył prace nad publikacją *Od pierwszego strajku do Trzeciego Szeregu. NSZZ „Solidarność" Region Podbeskidzie (1980−1983). Opis konfliktu politycznego*.

W OBEP w Krakowie Monika Litwińska złożyła do recenzji rozprawę doktorską *Ruch „Wolność i Pokój" jako wyraz sprzeciwu wobec systemu komunistycznego w PRL.* Dobiegły końca prace nad liczącym ok. 1500 stron tomem dokumentów *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Krakowie w latach 1980−1990*, t. 1, w opracowaniu Henryka Głębockiego i Marcina Kasprzyckiego.

W Delegaturze IPN w Kielcach dr Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki wraz z Marzeną Grosicką prowadzili prace nad publikacją *„Solidarność", opozycja i opór w regionie świętokrzyskim 1980−1989.*

W OBEP w Łodzi Andrzej Czyżewski kontynuował prace nad rozprawą doktorską, której przedmiotem są wydarzenia marcowe w Łodzi. Leszek Próchniak kończył prace nad doktoratem *NSZZ „Solidarność" Region Ziemia Łódzka 1980–1989*.

W OBEP w Poznaniu dr hab. Krzysztof Brzechczyn opublikował artykuł *Dziedzictwo „Solidarności" a przebieg transformacji systemowej w Polsce* (w tomie *Solidarność i opozycja polityczna w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 80. XX wieku. Wybrane zagadnienia*).

W OBEP w Rzeszowie oddano do recenzji pokonferencyjny tom *Z dziejów oporu społecznego w Polsce południowo-wschodniej 1956−1990. Od „ostatnich leśnych" do „Solidarności",* pod red. Małgorzaty Gliwy i dr. Mariusza Krzysztofińskiego.

4.1.1.11. Encyklopedia Solidarności

Koordynator CPB – dr Grzegorz Waligóra (OBEP Wrocław).

Encyklopedia Solidarności – ludzie, struktury i wydawnictwa opozycji w Polsce 1976−1989 to wspólne, monumentalne przedsięwzięcie dokumentacyjne, realizowane przez Instytut Pamięci Narodowej, Stowarzyszenie Pokolenie i Oficynę Wydawniczą Volumen, zapoczątkowane w 30. rocznicą powstania związku. Docelowo będzie się na nią składać ok. 5000 biogramów działaczy, 2500 haseł rzeczowych oraz szczegółowe kalendarium. W 2011 r. Instytut Pamięci Narodowej zawarł dwustronną umowę ze Stowarzyszeniem Pokolenie, regulującą prace nad *Encyklopedią*, a w szczególności przygotowaniem tomów II−V. W świetle zawartego porozumienia IPN przejął prace merytoryczne i redakcyjne. Po stronie Stowarzyszenia Pokolenie pozostały zarządzanie stroną internetową oraz skład i druk kolejnych tomów. W 2012 r. projekt ten decyzją prezesa IPN został oficjalnie zaliczony do CPB.

Redakcja naukowa wydawnictwa składa się obecnie z pracowników BEP IPN: Grzegorza Waligóry (red. nacz., OBEP Wrocław), Łukasza Sołtysika (z-ca red. nacz., OBEP Wrocław), Kamila Dworaczka (sekretarz redakcji, OBEP Wrocław), Marcina Zwolskiego (OBEP Białystok) i Leszka Próchniaka (OBEP Łódź).

Najważniejszym dokonaniem w ramach projektu w 2012 r. była finalizacja prac nad II tomem *Encyklopedii Solidarności* i jego opublikowanie (grudzień 2012 r.).

4.1.1.12. Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944−1956

Koordynator CPB − dr hab. Krzysztof Szwagrzyk (pełnomocnik prezesa IPN).

Projekt jest skutkiem podpisanego 10 listopada 2011 r. przez prezesa IPN-KŚZpNP, ministra sprawiedliwości i sekretarza Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa listu intencyjnego, dotyczącego prowadzenia wspólnych działań na rzecz odnalezienia nieznanych dotąd miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego z lat 1944−1956. Powyższy projekt został 2012 r. wydzielony z CPB „Struktury i metody aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej".

Na bazie głównie kadry Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej powołano zespół badawczy, którego członkowie wykonywali działania poszukiwawcze i dokumentacyjne: w Białymstoku − dr Marcin Zwolski, Bydgoszczy − Alicja Hauke-Paczoska, Gdańsku − Waldemar Kowalski, Katowicach − prok. Ewa Koj, Krakowie – Marcin Kasprzycki, Lublinie − dr Anna Wilk, Łodzi − Milena Bykowska i dr Krzysztof Latocha, Olsztynie − Piotr Kardela, Poznaniu − Aleksandra Kuligowska, Rzeszowie – Bogusław Kleszczyński i Mirosław Surdej, Szczecinie i Koszalinie − dr Andrzej Ossowski, Warszawie − Kazimierz Krajewski i Jacek Pawłowicz, Wrocławiu i Opolu − dr hab. Krzysztof Szwagrzyk. Wynikiem prac zespołu było m.in. sporządzenie listy miejsc, w których mogą znajdować się pochówki ofiar terroru komunistycznego lat 1944−1956 oraz przygotowanie wykazu osób straconych, zmarłych i zamordowanych. Na podstawie analizy zgromadzonego materiału podejmowane będą w następnych latach decyzje w sprawie rozpoczęcia konkretnych działań archeologiczno-sondażowych i ekshumacyjnych.

Równolegle podejmowane były starania w kierunku stworzenia interdyscyplinarnego zespołu specjalistów, który mógłby prowadzić działania identyfikacyjne odnalezionych podczas poszukiwań szczątków ofiar komunizmu. Ostatecznie w związku z poprzednimi doświadczeniami i wynikami szeregu wspólnych przedsięwzięć – do współpracy zostali zaproszeni: dr n. med. Andrzej Ossowski z Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie, dr n. med. Łukasz Szleszkowski z Zakładu Medycyny Sądowej we Wrocławiu, mgr Agata Thannhauser z Zakładu Medycyny Sądowej we Wrocławiu, mgr Marta Kuś z Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie.

Szczególnie ważnym wydarzeniem było podpisanie 8 września 2012 r. porozumienia między Instytutem Pamięci Narodowej a Pomorskim Uniwersytetem Medycznym w Szczecinie w sprawie utworzenia Polskiej Bazy Genetycznej Ofiar Totalitaryzmów.

Do najważniejszych prac wykonanych w ramach projektu zaliczyć należy prace archeologiczno-ekshumacyjne na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu, w wyniku których odnaleziono i wydobyto szczątki 449 osób (299 straconych i zmarłych więźniów oraz 150 osób cywilnych narodowości niemieckiej). Zidentyfikowano ponad 80 proc. ofiar.

W drugiej połowie roku przystąpiono do I etapu badań na Cmentarzu Powązkowskim (wojskowym) w Warszawie. Prace archeologiczno-ekshumacyjne na terenie kwatery „Ł" poprzedziły badania georadarowe i odwierty próbne na obszarze samej kwatery i jej najbliższego otoczenia. Odnaleziono szczątki 117 ofiar komunizmu, z których dwie trzecie nosiło ślady po katyńskiej metodzie uśmiercania. Po wykonaniu dokumentacji i przebadaniu przez lekarzy medycyny sądowej szczątki zostały przewiezione na Cmentarz Północny w Warszawie, gdzie będą spoczywały do czasu potwierdzenia ich tożsamości przez wyniki badań DNA.

6 grudnia 2012 r. na konferencji prasowej w Warszawie zaprezentowano wyniki badań identyfikacyjnych pierwszych trzech ofiar odnalezionych na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie: por. Edmunda Bukowskiego, Eugeniusza Smolińskiego i kpt. Stanisława Łukasika. Trwają intensywne prace nad identyfikacją kolejnych ofiar.

Należy podkreślić, że warunkiem powodzenia projektu jest ścisła współpraca IPN, ROPWiM, Ministerstwa Sprawiedliwości (Instytut Ekspertyz Sądowych w Krakowie) oraz samorządów (Miasta st. Warszawa i Wrocławia). Na wyróżnienie zasługuje wsparcie, jakiego udziela projektowi Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie, prowadzący Polską Bazę Genetyczną Ofiar Totalitaryzmów.

W 2012 r. prowadzone były także:

1. prace archeologiczno-poszukiwawcze na Opolszczyźnie w miejscu pochówku 200 partyzantów oddziału NSZ Henryka Flamego „Bartek" (w pobliżu miejscowości Barut, Stary Grodków, Wierzbie) i w pobliżu Dworzyska k. Łambinowic, gdzie odnaleziono szczątki 13 rozstrzelanych;
2. badania georadarowe i archeologiczne na terenie dziedzińca wewnętrznego byłej siedziby UB przy ul. Jarochowskiego 18 w Poznaniu, gdzie według relacji i dokumentów chowano ofiary systemu stalinowskiego;
3. badania georadarowe i prace ziemne w lesie w pobliżu miejscowości Gądki pod Poznaniem w poszukiwaniu miejsca pochówku osób straconych w stolicy Wielkopolski;
4. czynności archeologiczno-poszukiwawcze w zakolu Bugu k. Włodawy w poszukiwaniu prawdopodobnego miejsce pochówku ppor. Edwarda Taraszkiewicza „Żelaznego" oraz trzech jego podkomendnych zabitych 6 października 1951 r.;
5. prace georadarowe na terenie posesji przy ul. Strzeleckiej 8 w Warszawie (w miejscu dawnej siedziby NKWD, następnie UB w Warszawie), gdzie według relacji chowano ofiary systemu stalinowskiego.

Łącznie w całym kraju odnaleziono szczątki 429 ofiar komunizmu.

W ramach działania Polskiej Bazy Genetycznej Ofiar Totalitaryzmów pobrano materiał genetyczny ze wszystkich szczątków wydobytych na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu, fragmentów kości odnalezionych na polanie w pobliżu Barut (pow. Gliwice), szczątków odnalezionych w ramach I etapu prac na kwaterze „Ł" Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie oraz

w Dworzysku k. Łambinowic. Zabezpieczono także blisko 200 próbek genetycznych od krewnych ofiar komunizmu, straconych w więzieniu mokotowskim w Warszawie i pochowanych na Cmentarzu Powązkowskim, które pozwalają na ich identyfikację.

Prowadzono także kwerendy i prace dokumentacyjne, które umożliwią dalsze działania, w tym rozpoczęcie wiosną 2013 r. II etapu ekshumacji na Cmentarzu Powązkowskim. W ich wyniku zbadano m.in. fotografie lotnicze Warszawy z lat pięćdziesiątych, pozwalające na identyfikację miejsc pochówków więziennych, wykonywanych w nieoznaczonych miejscach na cmentarzach Powązkowskim i Służewieckim.

Działania zespołu były obiektem licznych komentarzy medialnych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Efektem prac stały się publikacje naukowe i udział członków zespołu w wielu wystąpieniach publicznych i konferencjach.

4.1.2. Regionalne i indywidualne projekty badawcze

Oprócz przedstawionych wyżej projektów centralnych w poszczególnych OBEP realizowane są regionalne i indywidualne projekty badawcze, których celem w planie generalnym jest reagowanie na potrzeby lokalnych środowisk, a w planach indywidualnych – rozwój naukowy pracowników, w tym uzyskanie stopni naukowych. Wyniki prowadzonych prac publikowane są w formie opracowań cząstkowych (artykuły, studia, edycje źródeł), syntez i monografii. Wydawane są one zarówno w pismach naukowych IPN, w formie książek publikowanych przez Wydział Wydawnictw BEP oraz oddziały, jak i w wydawnictwach zewnętrznych. Ze względu na bardzo dużą liczbę i różnorodność podobnych przedsięwzięć nie sposób ich tutaj wszystkich wymienić, ich skalę jednak dobrze obrazuje zamieszczona w załączniku (nr 2) bibliografia prac IPN.

Dla przykładu warto wskazać na projekt OBEP w Łodzi, w wyniku którego zorganizowano (wspólnie z Uniwersytetem Łódzkim) konferencję poświęconą krytycznej ocenie pierwszego dziesięciolecia istnienia IPN jako nowej instytucji polskiego państwa. W roku 2012 ukazało się w druku jej pokłosie w postaci starannie opracowanej publikacji *Bez taryfy ulgowej. Działalność naukowa i edukacyjna IPN 2000–2010*, pod red. Andrzeja Czyżewskiego, Sławomira M. Nowinowskiego, Rafała Stobieckiego, Joanny Żelazko.

Z kolei w OBEP w Białymstoku grupa historyków realizuje projekt *Historia województwa białostockiego w latach 1939−1956.* Jest to pierwsze tego typu wszechstronne ujęcie dziejów województwa. Powstały już pierwsze rozdziały.

Podobnie liczne projekty o charakterze regionalnym realizuje OBEP w Katowicach. Przykładowo wymienić tu można prowadzony przez kilku badaczy projekt „Problemy polityczne, gospodarcze, narodowościowe i wyznaniowe Górnego Śląska 1918–1945". W ramach innego śląskiego projektu regionalnego „Problemy społeczno-polityczne w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1989" ukazało się wiele publikacji, z których na wymienienie zasługują: *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. Sebastian Rosenbaum; *Kresowiacy na Górnym Śląsku*, red. Bogusław Tracz; *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. Grzegorz Bębnik. Interesującym przedsięwzięciem przygotowanym w roku sprawozdawczym przez uczestników projektu „Deportacje Górnoślązaków do ZSRS w 1945 r." jest planowana na marzec 2013 r. międzynarodowa konferencja, której przedmiotem są losy mieszkańców Górnego Śląska w systemie obozów sowieckich.

W OBEP w Rzeszowie przeprowadzono wszechstronne kwerendy do projektu „Osobowy wykaz ofiar konfliktu polsko-ukraińskiego 1939–1948", a do istniejącej bazy danych wprowadzono 1947 nowych rekordów.

W OBEP w Szczecinie w realizacji regionalnego projektu „Ideologia i propaganda władz Polski Ludowej wobec architektonicznego wizerunku Szczecina (1945−1989)" przygotowano do druku tom studiów dotyczący tego tematu.

Owocem prac nad projektem „Warszawa nie?pokonana", prowadzonym przez OBEP w Warszawie, była w 2012 r. publikacja tomu studiów *Cudzoziemcy w komunistycznej Warszawie 1945−1898*, pod red. Patryka Pleskota.

4.1.3. Ekspertyzy

Po likwidacji w 2010 r. odrębnej Sekcji Ekspertyz obowiązek przygotowywania ekspertyz na potrzeby centralnych urzędów administracji państwowej, sądów, prokuratorów IPN, osób prywatnych oraz innych podmiotów spoczywa na historykach pracujących w Wydziale Badań Naukowych w centrali BEP oraz w Referatach Badań Naukowych w Oddziałowych Biurach Edukacji Publicznej.

W roku sprawozdawczym większość ekspertyz sporządzonych w WBN związana była z problematyką okupacji niemieckiej. Spośród ekspertyz tego typu, opracowanych przez dr Marię Wardzyńską na potrzeby Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, wymienić można następujące: ekspertyzę w sprawie obozu Lebensborn dla dzieci w okolicach miejscowości Grabau; ekspertyzę na temat charakteru obozu utworzonego na terenie koszar w Działdowie; ekspertyzę w sprawie obozu pracy wychowawczej, utworzonego przez niemieckiego okupanta w Snopkach koło Pisza; ekspertyzę w sprawie obozu typu Gemeinschaftslager w Riederloch (Kaufbeuren).

Z ekspertyz wykonanych w OBEP tytułem przykładu wymienić można: ekspertyzę sporządzoną przez dr. hab. Igora Hałagidę (OBEP Gdańsk) dla Urzędu Miasta Pieniężna na temat gen. Iwana Czerniachowskiego; ekspertyzę przygotowaną przez dr Izabelę Mazanowską (OBEP Gdańsk) na temat historii budynku będącego siedzibą Komendy Policji w Świeciu, w której znajdować się miało więzienie niemieckie; ekspertyzę napisaną przez Artura Brożyniaka i Tomasza Berezę (OBEP Rzeszów) dla Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie na temat mieszkańców Małkowic, zamordowanych w nocy z 18 na 19 kwietnia 1945 r.; ekspertyzę przygotowaną przez dr. Tomasza Domańskiego (OBEP Kraków) dla Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, dotyczącą Polaków i Żydów – ofiar obozu pracy w Bliżynie, oraz trzy ekspertyzy sporządzone przez dr. Kazimierza Krajewskiego (OBEP Warszawa) dla Sądu Okręgowego w Warszawie na temat podziemia na byłych Kresach Wschodnich w latach pięćdziesiątych.

4.1.4. Dotacje dla podmiotów zewnętrznych; nadzór merytoryczny nad projektami naukowymi realizowanymi przez podmioty zewnętrzne (także w formie współpracy)

W roku 2012 wspierano następujące projekty naukowe i dokumentacyjne:

1. „Indeks Polaków zamordowanych i represjonowanych przez hitlerowców za pomoc Żydom" (omówiony powyżej).

2. „Indeks Represjonowanych na Wschodzie" to przedsięwzięcie realizowane od wielu lat przez Fundację Ośrodka KARTA we współpracy z rosyjskim Stowarzyszeniem Memoriał (w 2012 r. również z Fundacją „Pokajanije"). Decyzją Parlamentu RP było ono wspierane przez państwo polskie m.in. w formie dotacji celowej, uchwalanej corocznie w budżecie IPN. W jego ramach zbierane są i udostępniane (m.in. przez Internet i w formie publikacji książkowych) dane o obywatelach polskich represjonowanych przez władze sowieckie w latach 1939–1956. Z przyczyn niezależnych od IPN współpracę przerwano wiosną 2011 r., wznowiono ją 30 października 2012 r., po wyłonieniu jako zwycięskiej oferty Fundacji Ośrodka KARTA w konkursie ogłoszonym przez IPN w lipcu 2012 r. Nadzór merytoryczny nad realizacją tego zadania sprawuje Komisja Ekspertów powołana przez IPN. W ubiegłym roku sporządzono imienne bazy danych, obejmujące następujące grupy represjonowanych: więźniów „poprawczych" obozów pracy w Komi ASRR, osoby deportowane w latach 1940–1941 do obwodu swierdłowskiego, deportowane do rejonu mendygaryńskiego w obwodzie kustanajskim Kazachskiej SRR, deportowane z zachodnich

obwodów Ukraińskiej SRR oraz tzw. andersowców, deportowanych w 1951 r. do obwodu irkuckiego (ogółem 7550 osób).

3. „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939–1945". Celem tego przedsięwzięcia jest stworzenie imiennej bazy obejmującej dane obywateli państwa polskiego, którzy zginęli lub zostali poddani wszelkim formom represji ze strony okupanta niemieckiego. W latach 2008–2011 odpowiednie prace wykonywała na zlecenie i pod nadzorem IPN Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie. Polegały one na scalaniu baz danych dostępnych już i opracowanych przez inne podmioty (muzea, archiwa, organizacje pozarządowe itd.). W rezultacie uruchomiono bazę centralną, zawierająca informacje o 3 474 449 ofiarach i osobach represjonowanych, którą można przeglądać w Internecie (np. w celu poszukiwania danych na temat losów członków swojej rodziny w okresie II wojny światowej – www.straty.pl). W roku sprawozdawczym IPN rozpisał nowy konkurs na realizację analogicznych prac w roku 2012 r. W jego wyniku wykonanie wspomnianego zadania ponownie powierzono Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie. Zespół realizujący zadanie rozszerzył bazę o dane dotyczące 303 770 osób. Wśród nowo pozyskanych danych znajdują się te odnoszące się do Polaków wysiedlonych z terenu Zamojszczyzny (z archiwów w Siedlcach, Lublinie i Zamościu), a także nazwiska obywateli polskich, zmarłych w niemieckim obozie koncentracyjnym w Mauthausen. Pozostałe dane dotyczą m.in. nazwisk osób wywiezionych transportami z Warszawy do obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau, zamordowanych na terenie Wielkopolski oraz żołnierzy Armii Krajowej poległych i zmarłych na Nowogródczyźnie i Wołyniu.

4.1.5. Informacja o uzyskanych stopniach naukowych

Pracownicy, prowadzący badania naukowe, stale podnoszą swoje kwalifikacje, czego dowodem jest uzyskiwanie przez kolejne osoby stopni i tytułów naukowych. W 2012 r. ks. dr hab. Józef Marecki (OBEP Kraków) uzyskał tytuł profesorski. Stopnie doktorskie otrzymali: Izabela Mazanowska (Delegatura Bydgoszcz), Kornelia Banaś (OBEP Katowice), Monika Komaniecka (OBEP Kraków), Wojciech Frazik (OBEP Kraków), Mateusz Szpytma (OBEP Kraków), Bartosz Kuświk (OBEP Poznań), Rafał Sierchuła (OBEP Poznań), Kazimierz Krajewski (OBEP Warszawa). W okresie sprawozdawczym stopnie doktorskie uzyskali następujący pracownicy pionu archiwalnego: Daniel Piekaruś (OBUiAD Lublin), Piotr Szopa (OBUiAD Rzeszów), Katarzyna Pawlak-Weiss (OBUiAD Wrocław) i Marek Jedynak (Delegatura w Kielcach).

4.1.6. Letnia i Zimowa Szkoła Historii Najnowszej

Propozycja ta została przygotowana z myślą o doktorantach i studentach starszych lat, podejmujących w swoich badaniach problematykę związaną z najnowszymi dziejami Polski. W związku z bardzo dużym zainteresowaniem i dużą ilością zgłoszeń od 2012 r. impreza organizowana jest dwukrotnie w ciągu roku. W lutym 2012 r. w Palczewie odbyła się po raz pierwszy Zimowa Szkoła Historii Najnowszej, natomiast we wrześniu 2012 r. w Lesznie po raz szósty zorganizowano Letnią Szkołę Historii Najnowszej.

W programie Szkoły znalazły się wykłady i warsztaty prowadzone przez znanych historyków: prof. Antoniego Dudka, prof. Andrzeja Friszke, dr. hab. Grzegorza Motykę, prof. Andrzeja Paczkowskiego, prof. Rafała Stobieckiego, prof. Dariusza Stolę i dr hab. Bożenę Szaynok, dyskusje, zajęcia seminaryjne oraz warsztaty (m.in. związane z wykorzystaniem w pracy badawczej akt aparatu bezpieczeństwa oraz źródeł historii mówionej, jak również szkolące umiejętność wystąpień publicznych i pisania tekstu popularnonaukowego). Każdy z uczestników był także zobowiązany do przygotowania i zaprezentowania dwudziestominutowego referatu na temat własnych planów badawczych lub aktualnie realizowanych prac. Referaty uczestników Szkoły, często będące wynikiem oryginalnych i nowatorskich prac badawczych, są opublikowane przez Biuro Edukacji Pu-

blicznej w oddzielnej serii wydawniczej. Wielu z jej uczestników kontynuuje (w różnych formach) współpracę z IPN. Idea Szkoły będzie kontynuowana w 2013 r.

4.2. Edukacja

Działalność popularyzatorską i edukacyjną prowadzi głównie Wydział Edukacji Historycznej Biura Edukacji Publicznej IPN, referaty edukacyjne w Oddziałowych Biurach Edukacji Publicznej IPN i ich delegaturach. Aktywność ta ma na celu przede wszystkim wspieranie kształcenia historycznego Polaków oraz upowszechnianie w różnych formach wiedzy o najnowszej historii Polski. Wśród oferty WEH znajdują się m.in.: lekcje, lekcje muzealne, wykłady, konwersatoria, warsztaty, wystawy, prezentacje, oferty doskonalenia zawodowego dla nauczycieli, rajdy, konkursy, przeglądy filmowe itp. W ramach tej aktywności w każdym miesiącu realizowanych jest przynajmniej kilkadziesiąt (często ok. 100) inicjatyw skierowanych do środowisk szkolnych i akademickich. BEP IPN posiada także wiele propozycji skierowanych do ogółu społeczeństwa. Część działań o charakterze edukacyjnym ma charakter stały i jest regularnie powtarzana w ramach kalendarza wynikającego z cyklu szkolnego oraz cyklu kalendarza rocznic historycznych.

4.2.1. Edukacja historyczna

Wydział Edukacji Historycznej Biura Edukacji Publicznej IPN, prowadząc szeroko rozumiane działania na rzecz kształcenia historycznego, stara się je kierować do możliwie największej liczby odbiorców. Jego edukatorzy współpracują ze szkołami wszystkich typów, z uwzględnieniem szkół dla młodzieży ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, nauczycielami, wychowawcami oraz placówkami doskonalenia zawodowego pedagogów. Organizuje się i prowadzi: lekcje, wykłady, warsztaty, konwersatoria, seminaria i zajęcia terenowe. Prezentowane są wystawy historyczne, którym towarzyszą dostosowane do wystaw zajęcia. Pracownicy wydziału edukacyjnego przygotowują ogólnopolskie i regionalne konkursy historyczne dla uczniów, nauczycieli, studentów, a także dla innych odbiorców. W WEH BEP IPN przygotowywane i prowadzone są także projekty edukacyjne dla uczniów, nauczycieli, studentów oraz innych adresatów. Edukatorzy IPN organizują i prowadzą różnorodne formy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli historii, wiedzy o społeczeństwie, wiedzy o kulturze, języka polskiego i innych przedmiotów. Zajęcia merytoryczne prowadzone są także na zaproszenie innych instytucji edukacyjnych, organizacji pozarządowych i władz samorządowych. Ścisła współpraca jest nawiązana z polskimi ośrodkami edukacyjnymi oraz kulturalnymi poza granicami kraju. Wydział Edukacji Historycznej BEP IPN współpracuje także aktywnie z innymi instytucjami zainteresowanymi popularyzacją historii najnowszej, takimi jak radio, telewizja, prasa, samorządy lokalne, muzea, fundacje, organizacje harcerskie czy stowarzyszenia kombatanckie, starając się odpowiadać na ich potrzeby.

Zajęcia prowadzone były także dla osadzonych w zakładach karnych. Duże osiągnięcia w powyższych dziedzinach mają zwłaszcza oddziały terenowe IPN, np. OBEP Kraków – współpraca z Zakładem Karnym w Pińczowie oraz Aresztem Śledczym w Kielcach, OBEP Wrocław – z Zakładem Karnym nr 1 we Wrocławiu, OBEP Łódź – z Zakładem Karnym w Piotrkowie Trybunalskim, OBEP Katowice, prowadzący prelekcje historyczne dla osadzonych w aresztach na terenie woj. śląskiego. Tylko OBEP Katowice w roku sprawozdawczym przeprowadził zajęcia w kilkunastu zakładach karnych, obejmując swoimi działaniami niemal 3 tys. więźniów.

Wśród instytucji, z którymi współdziała WEH BEP IPN, szczególnie miejsce zajmują placówki muzealne w Polsce i za granicą. Pracownicy BEP IPN współpracowali z kilkudziesięcioma muzeami w Polsce (m.in. z Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Stutthof w Sztutowie, Państwowym Muzeum na Majdanku, Muzeum i Archiwum Pomorskim AK i Wojskowej Służby Polek w Toruniu, Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy, Muzeum Historycznym Miasta Krakowa,

Muzeum Narodowym w Poznaniu, Muzeum Historii Miasta Przemyśla, Muzeum Okręgowym w Rzeszowie, Muzeum w Tykocinie, Muzeum Historycznym w Ełku, Muzeum Ziemi Piskiej w Piszu, Muzeum Miasta Gdyni, Muzeum Martyrologii „Rotunda", Muzeum Zamojskim w Zamościu, Muzeum Regionalnym w Janowie Lubelskim, Muzeum w Koszalinie, Muzeum Lubuskim im. Jana Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim, Muzeum Ziemi Karlińskiej w Karlinie, Muzeum Narodowym w Szczecinie, Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Muzeum Miasta Zgierza, Muzeum Regionalnym w Tomaszowie Mazowieckim, Muzeum Okręgowym w Sieradzu, Muzeum Miasta Łodzi, Muzeum w Gliwicach, Muzeum Górnośląskim w Bytomiu, Muzeum Miejskim w Zabrzu, Muzeum Miasta Mysłowice, Muzeum Miejskim w Siemianowicach Śląskich, Muzeum w Tarnowskich Górach, Muzeum Okręgowym w Nowym Sączu, Muzeum Armii Krajowej im. Generała Emila Fieldorfa „Nila" w Krakowie, Muzeum Ziemi Koszyckiej, Muzeum Historii Kielc, Muzeum Miasta Jaworzna, Muzeum PRL-u w Krakowie, Muzeum Wsi Kieleckiej, Muzeum Ziemi Rawickiej w Rawiczu, Muzeum Ziemi Wronieckiej we Wronkach, Fundacją „Krzyżowa" dla Porozumienia Europejskiego), jak i poza jej granicami (m.in. z Muzeum Polskim w Ameryce z siedzibą w Chicago).

Ponadto WEH BEP IPN nawiązał i podtrzymywał współpracę z instytucjami podejmującymi stałe lub doraźne działania w zakresie historii najnowszej, szczególnie w jej aspekcie edukacyjnym, m.in. Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi, Radą Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Ośrodkiem KARTA, archiwami państwowymi, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Domem Spotkań z Historią, Klubami Inteligencji Katolickiej, NSZZ „Solidarność", organizacjami harcerskimi, Stowarzyszeniem Parafiada, organizacjami kombatanckimi − Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, Związkiem Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych, Zrzeszeniem Wolność i Niezawisłość, Stowarzyszeniem Wolnego Słowa, Stowarzyszeniem Rodzina Katyńska, Europejskim Centrum Solidarności, Fundacją Odpowiedzialność Obywatelska. Współpraca ta dotyczyła przede wszystkim wspólnych przedsięwzięć (wydawnictwa edukacyjne, projekty, konkursy, wystawy) oraz udziału przedstawicieli IPN jako prelegentów w konferencjach organizowanych przez ośrodki.

Istotną nowością wprowadzoną w 2012 r. było zintensyfikowanie aktywności edukacyjnej BEP IPN poprzez media społecznościowe. Strefa Edukacyjna IPN na portalu Facebook od lutego 2012 zdobyła 1300 użytkowników, a w kwietniu 2012 r. otrzymała 1. miejsce w konkursie na najlepszy fanpage wśród instytucji publicznych. Strefa edukacyjna służy upowszechnianiu informacji zarówno o historii najnowszej, jak i konkretnych akcjach podejmowanych przez IPN. Wielkim powodzeniem cieszą się ogłaszane na niej co kilka dni błyskawiczne konkursy, rozstrzygane w ciągu jednego dnia. Swoje profile na Facebooku mają także niektóre oddziały, np. OBEP w Lublinie i w Szczecinie.

4.2.1.1. Uroczystości rocznicowe

Organizowane przez BEP działania publiczne często związane są z rocznicami najważniejszych wydarzeń w najnowszej historii Polski. Ogólnopolski wymiar miały obchody 31. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego pod hasłem „Ofiarom stanu wojennego. Zapal światło wolności". Motywem przewodnim obchodów była akcja zapalania świecy – wirtualnie lub w oknach domów – przypominającej zarówno o ofiarach, jak i o podstawowych wartościach, w które uderzał stan wojenny – wolności, demokracji i prawach człowieka. Akcja została nagłośniona w mediach i spotkała się z szerokim odzewem społecznym. Szkoły ponadpodstawowe (w tym kilkadziesiąt placówek uczących polską młodzież za granicą) otrzymały z tej okazji materiały edukacyjne, na które – poza naklejkami i plakatami zachęcającymi do wzięcia udziału w akcji – składała się ulotka informacyjna oraz płyta z filmem Kazimierza Kutza *Śmierć jak kromka chleba*. Wysłane materiały mogą być także wykorzystane podczas realizacji programu nauczania. W stolicy zorganizowano projekt edukacyjno-historyczny „Warszawa stanu wojennego" − przykład edukacji pozaszkolnej,

w ramach którego pasażerowie okolicznościowego autobusu mogli spojrzeć na znane sobie miejsca przez pryzmat wydarzeń stanu wojennego. Opowieść przewodnika uzupełnił koncert piosenek opozycyjnych z lat osiemdziesiątych. Wśród wydarzeń artystycznych organizowanych przez IPN warto wymienić wieczór autorski Emiliana Kamińskiego w Teatrze „Kamienica", przypominający spektakle Teatru Domowego z lat osiemdziesiątych oraz monodram *Madonny Polskie* na podstawie tekstów Jacka Hugo-Badera, wystawiony w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia". W Krakowie obchodom towarzyszyła kampania edukacyjno-informacyjna we wszystkich tramwajach i autobusach MPK, wyposażonych w monitory TVM – pasażerowie mogli obejrzeć 6 cykli informacyjnych spotów filmowych. Ponadto pracownicy BEP IPN uczestniczyli (również jako współorganizatorzy) w uroczystościach rocznicowych m.in. w Specjalnym Obozie Wojskowym w Chełmnie. W wielu ośrodkach miejskich prezentowano wystawy tematycznie związane ze stanem wojennym (m.in. „Kobiety internowane. Gołdap 1982", „Krew robotników nie pójdzie na marne. Grudzień '70 – styczeń '71", „586 dni stanu wojennego"), powstała nowa wystawa plenerowa „Wasza Solidarność − nasza wolność. Reakcje emigracji polskiej i świata na wprowadzenie stanu wojennego" (OBEP Lublin). Oprócz spotkań młodzieży ze świadkami historii, prelekcji i wykładów, sesji naukowych i popularnonaukowych, odbywających się w całej Polsce w ramach „Lekcji z historii najnowszej" (zob. niżej), w grudniu prowadzona była wyłącznie lekcja „Grudniowy wstał świt, nie wiedział nikt nic... Stan wojenny w Polsce" – w ciągu miesiąca przeprowadzono ją 158 razy, uczestniczyło w niej ok. 3950 uczniów.

Edukatorzy i pracownicy naukowi IPN aktywnie włączyli się też w obchody Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych". Służyła temu przede wszystkim akcja edukacyjna IPN i TVP Historia „Przywróćmy ich pamięci", w której wzięło udział ok. 10 tys. uczniów w całej Polsce i poza granicami kraju. Celem akcji, poprzedzonej wysyłką materiałów edukacyjnych (specjalnie opracowanej broszury, ulotki, propozycji scenariusza lekcji) oraz plakatów, było przekazanie młodzieży wiedzy o trudnym temacie powojennego zbrojnego podziemia niepodległościowego. Temu służyła także przygotowana merytorycznie przez pracowników IPN debata z udziałem historyków IPN, wyemitowana w TVP Historia w ramach „Sporu o historię". Upamiętnianie Żołnierzy Wyklętych obejmowało także publikację regionalnych materiałów edukacyjnych, pokazy i przeglądy filmowe (m.in. w Warszawie, Białymstoku, Olsztynie, Koszalinie, Katowicach i Kielcach), prezentacje wystaw tematycznie związanych z podziemiem niepodległościowym, sesje naukowe i popularnonaukowe oraz lekcje dla młodzieży i wykłady dla szerokiej publiczności. Instytut był z tej okazji też organizatorem przedsięwzięć o wymiarze artystycznym, jak koncert Przemysława Gintrowskiego w Warszawie, prapremiera sztuki na motywach tekstu Władysława Brulińskiego (szefa Biura Informacji i Propagandy Okręgu AK Białystok) *Chłopcy, na nas już czas...*, poświęconej AK na Białostocczyźnie, czy koncert w hołdzie „Żołnierzom Wyklętym" w Filharmonii Krakowskiej (we współpracy ze Stowarzyszeniem Passionart). Obchodom towarzyszyły także inscenizacje i rekonstrukcje, m.in. inscenizacja w piwnicach dawnego PUBP w Koszalinie, inscenizacja uliczna „Odwet Żelaznego" w Szczecinie, połączona z prezentacją dioramy z biwaku partyzanckiego.

Tradycyjnie organizowano też liczne przedsięwzięcia (m.in. lekcje, wykłady, przeglądy filmowe, m.in. III Przegląd Filmowy Echa Katynia w Warszawie) upamiętniające ofiary Zbrodni Katyńskiej, II wojny światowej, zagłady Żydów, bohaterów walczących o odzyskanie niepodległości, opozycję demokratyczną w PRL itp. Miały one charakter ogólnopolski i regionalny, prowadzone były też w środowiskach polonijnych. Wśród działań rocznicowych warto wymienić akcję medialno-edukacyjną „Zapal znicz pamięci", zainaugurowaną przez OBEP IPN w Poznaniu we współpracy z Radiem Merkury, a przypominającą o miejscach kaźni Polaków w Wielkopolsce, na Pomorzu, Kujawach, Śląsku i Ziemi Łódzkiej, czyli ziemiach wcielonych do III Rzeszy. Ten sam oddział przygotował serię działań upamiętniających Poznański Czerwiec 1956 r. – poza tymi podejmowanymi rokrocznie, jak np. wykłady i zajęcia dla szkół, w 2012 r. zaprezentowano projekt multimedialny

„Poznański Czerwiec 1956. Pamiętamy!" na ekranach reklamowych w centrum Poznania oraz projekt edukacyjny „Tramwajem przez historię najnowszą", realizowany we współpracy z MPK Poznań oraz Muzeum Powstania Poznańskiego – Czerwiec 1956. W wielu miastach pracownicy IPN uczestniczyli (przede wszystkim jako prelegenci) w obchodach 70. rocznicy przekształcenia ZWZ w AK.

Szczególne miejsce w działaniach rocznicowych IPN zajęła 70. rocznica wysiedleń z Zamojszczyzny. Nad obchodami patronat objął Prezydent RP Bronisław Komorowski. Oprócz otwarcia wystawy plenerowej „Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna − pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie" wydany został album *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna − „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie"*, dokumentujący dramat mieszkańców Zamojszczyzny. 28–30 listopada odbyła się też międzynarodowa konferencja naukowa „Wysiedlenia jako narzędzie polityki ludnościowej w Europie XX wieku".

Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej włączyły się aktywnie w obchody rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego, uroczystości z okazji Święta Niepodległości oraz wiele akcji upamiętniających wydarzenia o charakterze regionalnym, jak np. 69. rocznica pacyfikacji Michniowa, 30. rocznica powstania Tajnej Komisji Robotniczej Hutników NSZZ „S" (Nowa Huta), 68. rocznica zbrodni na rodzinie Ulmów zamordowanych za ukrywanie Żydów, 55. rocznica powstania Klubu Inteligencji Katolickiej w Poznaniu, 72. rocznica rozstrzelania Tymczasowej Rady Ziemi Suwalskiej, 70. rocznica likwidacji getta w Siemiatyczach, 71. rocznica zagłady Żydów z Tykocina, 56. rocznica wydarzeń Bydgoskiego Listopada 1956 r.

W związku z obchodzonym rokiem Janusza Korczaka dużą popularnością wśród nauczycieli cieszyły się wykłady i lekcje poświęcone temu wybitnemu pedagogowi.

4.2.1.2. Edukacja z wykorzystaniem Internetu

IPN stosuje różnorodne, bardzo atrakcyjne formy upowszechniania wiedzy historycznej, wykorzystując w tym celu możliwości, jakie stwarza Internet. Obok stale unowocześnianej głównej strony internetowej IPN są to przede wszystkim edukacyjne portale tematyczne, nowo powstała strona internetowa miesięcznika „Pamięć.pl" oraz portal edukacyjny o tej samej nazwie, a także profile w mediach społecznościowych Facebook i Twitter.

Strona internetowa IPN

Pod koniec roku 2012 została zaprezentowana w nowej odsłonie – w wersji polskiej i angielskiej – strona główna Instytutu Pamięci Narodowej po przeniesieniu na nową platformę webową typu enterprise, umożliwiającą projektowanie nowoczesnych i skalowalnych serwisów internetowych. Nowa platforma pozwoliła na wykorzystanie mechanizmów geolokalizacyjnych w prezentowaniu informacji z różnych regionów Polski oraz utworzenie jedenastu dynamicznie tworzonych mikroserwisów, gromadzących informacje z poszczególnych oddziałów IPN. Podczas projektowania zostały uwzględnione najnowsze techniki pozwalające na prezentację zawartości strony bez względu na rodzaj urządzenia i rozdzielczości ekranu (komputery stacjonarne, notebooki, tablety i smartfony). Zastosowane rozwiązania umożliwiają dotarcie z informacją bezpośrednio do adresatów, ułatwiają, przyspieszają i uatrakcyjniają jej odbiór.

Nowelizacja ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej z 18 marca 2010 r. nałożyła na prezesa IPN obowiązek opublikowania inwentarza archiwalnego, zapewniającego opis zasobu na poziomie jednostek archiwalnych. Rezultatem pierwszego etapu rozłożonych na kilka lat prac jest opracowana w formie spójnej z nową stroną internetową publikacja inwentarza zasobu IPN (inwentarz.ipn.gov.pl). W chwili uruchomienia zawierała ona 120 698 rekordów opisujących materiały administracyjne wytworzone przez cywilne i wojskowe organy bezpieczeństwa państwa. Inwentarz ten będzie systematycznie uzupełniany.

„Pamięć.pl" – portal edukacyjny i strona miesięcznika

11 listopada 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej uruchomił portal edukacyjny „Pamięć.pl". Stanowi on realizację projektu, którego celem było wyeksponowanie i promowanie w nowoczesny sposób oferty edukacyjnej IPN, skierowanej do nauczycieli, młodzieży i wszystkich zainteresowanych najnowszą historią Polski, obejmującej również zasoby elektroniczne. W zakładce „Portale tematyczne" zgromadzono odniesienia do tematycznych portali edukacyjnych IPN. W zakładce „Biblioteka Cyfrowa" portal oferuje publikacje IPN – książki, periodyki, materiały edukacyjne − do pobrania w formatach pdf i e-pub. W IPN.tv użytkownicy znajdą relacje wideo z ważnych wydarzeń IPN, przygotowywane przez sekcję notacji BEP. Z portalem powiązany jest miesięcznik „Pamięć.pl", posiadający własną podstronę. Portal edukacyjny „Pamięć.pl" jest obecnie systematycznie rozbudowywany o nowe elementy.

Edukacyjne portale tematyczne

Gromadzą one materiały historyczne – dokumenty, zdjęcia, nagrania, a także opracowania historyków, poświęcone wybranym zagadnieniom bądź postaciom z historii najnowszej. W roku 2012 do 18 istniejących już portali tematycznych o charakterze edukacyjnym dołączył www.truthaboutcamps.eu (prawda o obozach). Specyfiką portalu jest to, że jego adresatami są przede wszystkim cudzoziemcy (portal ma 2 wersje językowe, polską i angielską). Portal ma wspierać działania polskiego rządu i społeczeństwa w zwalczaniu szkodliwej dla Polski, a niestety nierzadko stosowanej zbitki pojęciowej „polskie obozy zagłady", oraz przekazywać wiedzę o historii niemieckich obozów koncentracyjnych i obozów zagłady. Portal został uruchomiony 1 września 2012 r.

W listopadzie powstała kolejna nowa strona – www.warsawdialogue.pl, utworzona na potrzeby konferencji „Warszawski dialog na rzecz demokracji", zorganizowanej przez MSZ wspólnie z IPN w dniach 14–15 grudnia 2012 r. W przyszłości strona ma stanowić forum wymiany dobrych praktyk oraz ekspertyz w zakresie ewolucji systemów demokratycznych. Została opracowana również w wersji angielskiej.

Do końca 2012 r. powstały następujące portale tematyczne:

- www.13grudnia81.pl (o stanie wojennym),
- ang. www.martiallaw.pl,
- www.slady.ipn.gov.pl (upamiętnienie miejsc zbrodni komunistycznych),
- www.marzec1968.pl (wydarzenia Marca '68),
- www.pilecki.ipn.gov.pl (o rotmistrzu Witoldzie Pileckim),
- ang. www.en.pilecki.ipn.gov.pl,
- www.sierpien1980.pl (narodziny „Solidarności"),
- www.popieluszko.pl (o ks. Jerzym Popiełuszce),
- ang. www.en.popieluszko.pl,
- www.korbonski.ipn.gov.pl (o Stefanie Korbońskim),
- ang. www.en.korbonski.ip.gov.pl,
- www.kultura-niezalezna.pl (niezależne działania w sferze kultury w latach osiemdziesiątych),
- www.rok1989.pl (o upadku komunizmu),
- ang. www.year1989.pl,
- www.1wrzesnia39.pl lub www.17wrzesnia39.pl (Wrzesień '39),
- www.czerwiec56.ipn.gov.pl (Poznański Czerwiec '56),
- ang. www.june56.ipn.gov.pl,
- węg. www.poznan56.ipn.gov.pl,
- www.grudzien70.ipn.gov.pl (wydarzenia Grudnia '70),
- www.zyciezazycie.pl (o Polakach narażających życie dla ratowania Żydów),
- www.czerwiec76.ipn.gov.pl (o proteście społecznym w czerwcu 1976 r.),
- www.martyrologiawsipolskich.pl (Wirtualne Muzeum Martyrologii Wsi Polskich),

- www.okulicki.ipn.gov.pl (o gen. Leopoldzie Okulickim),
- www.truthaboutcamps.eu (prawda o obozach),
- ang. www.en.truthaboutcamps.eu,
- www.warsawdialogue.pl,
- ang.www.warsawdialogue.pl/en.

Tabela 1. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN

Adres portalu	Liczba odwiedzin w 2012 r.	Rok uruchomienia	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
ipn.gov.pl	8 622 801	2006	47 328 212
1wrzesnia39.pl	276 323	2009	991 703
ipn.gov.pl/en	252 000	2006	1 724 909
pilecki.ipn.gov.pl	231 675	2008	920 542
13grudnia81.pl	222 611	2007	1 882 717
pamiec.pl	207 982	2012	207 982
martyrologiawsipolskich.pl	175 079	2011	217 933
slady.ipn.gov.pl	169 877	2007	1 165 139
grudzien70.ipn.gov.pl	130 475	2010	397 965
czerwiec56.ipn.gov.pl	106 402	2010	274 723
truthaboutcamps.eu	99 533	2012	99 533
zyciezazycie.pl	96 086	2011	184 360
sierpien1980.pl	93 269	2008	466 770
kultura-niezalezna.pl	81 417	2009	417 873
marzec1968.pl	77 558	2008	615 288
popiełuszko.pl	74 807	2009	865 854
rok1989.pl	63 160	2009	260 341
bibliografia.ipn.gov.pl	52 834	2008	281 048
en.truthaboutcamps.eu	42 899	2012	42 899
martiallaw.pl	36 964	2009	95 580
year1989.pl	36 892	2009	102 253
czerwiec76.ipn.gov.pl	36 481	2011	70 808
korbonski.ipn.gov.pl	35 540	2009	119 219
en.pilecki.ipn.gov.pl	35 489	2008	121 255
june56.ipn.gov.pl	32 440	2011	49 736
okulicki.ipn.gov.pl	29 570	2011	40 567
en.korbonski.ipn.gov.pl	13 349	2011	17 419
poznan1956.ipn.gov.pl	13 289	2011	16 180
en.popieluszko.pl	12 844	2010	41 402
warsawdialogue.pl	9 395	2012	9 395
warsawdialogue.pl/en	5 461	2012	5 461

Media społecznościowe

IPN posiada profile w mediach społecznościowych Facebook i Twitter. Zamieszczane są tam teksty, zdjęcia, linki dotyczące IPN oraz tematów związanych z historią najnowszą, zwłaszcza rocznic i postaci historycznych, nowości wydawniczych, akcji edukacyjnych. Niezmiennym powodzeniem wśród internautów cieszą się konkursy sprawdzające wiedzę historyczną oraz znajomość działalności IPN. Opracowywane i publikowane jest kalendarium historyczne w postaci krótkich tekstów ilustrowanych zdjęciem, związanych z bieżącą datą. Ponadto można tam znaleźć informacje o wydawanych przez Instytut publikacjach, spotkaniach dyskusyjnych, publicznych wykładach, które organizujemy. Główny profil IPN na Facebooku (własne profile mają także niektóre oddziały) polubiło przeszło 13 tys. użytkowników (dane z 1 lutego 2013 r.).

Programy bezpłatnej dystrybucji wydawnictw IPN

Za pośrednictwem Internetu, dzięki wykorzystaniu odpowiednio skonfigurowanego systemu e-commerce, Instytut realizował w 2012 r. trzy programy bezpłatnej dystrybucji wydawnictw IPN – dla uczniów, nauczycieli, szkół, bibliotek publicznych i organizacji zajmujących się edukacją młodzieży. Kontynuowane są dwa z nich, dzięki którym do rąk osób składających zamówienia trafiają bezpłatne egzemplarze publikacji *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918−1989* (publikacje.ipn.gov.pl) oraz gry edukacyjnej „ZnajZnak" (znajznak.pl). Trzeci program, zatytułowany „Biblioteka na to czeka", trwał od maja do sierpnia 2012 r.

4.2.1.3. Współpraca z instytucjami zajmującymi się kształceniem nauczycieli

Podobnie jak w latach ubiegłych kontynuowana była szeroka współpraca z kuratoriami oraz ośrodkami doskonalenia nauczycieli i metodycznymi w całym kraju. Jej ramy, wypracowane w ciągu ostatnich lat, pozostają stałe i wpisują się w cykl kształcenia będącego wypadkową zmian programowych w polskiej edukacji, rocznic ważnych wydarzeń historycznych, a także głośnych wydarzeń kulturalnych (np. premiery filmów). Realizując projekty edukacyjne, akcje i konkursy, IPN zwraca się do kuratoriów z prośbą o rekomendacje i zamieszczanie na stronach internetowych informacji o realizowanych przedsięwzięciach. W 2012 r. kuratoria informowały o akcjach rocznicowych. Efektem jest wzrost zainteresowania projektami realizowanymi przez BEP IPN w środowisku nauczycielskim. W wielu przypadkach ma miejsce stała współpraca, polegającą na wspólnym realizowaniu projektów edukacyjnych (np. Akademia Historii Najnowszej – 7 wykładów połączonych z warsztatami we współpracy z Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli), konkursów dla uczniów, bieżącej wymianie informacji i przekazywaniu wiadomości dla nauczycieli za pośrednictwem stron internetowych.

Instytut Pamięci Narodowej stara się od lat wspierać podnoszenie kwalifikacji nauczycieli z historii najnowszej, prezentując nowoczesne i niekonwencjonalne metody nauczania na różnego typu szkoleniach współorganizowanych przez ośrodki doskonalenia zawodowego. W roku 2012 jednym z głównych oczekiwań środowiska nauczycieli i metodyków było wspieranie wprowadzanej w szkołach reformy nauczania historii, zwłaszcza w kontekście wprowadzenia historii najnowszej do klas I szkół ponadgimnazjalnych.

Głównymi odbiorcami oferty IPN są nauczyciele historii, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, religii, wiedzy o kulturze, podstaw przedsiębiorczości i innych przedmiotów. W ramach działań doskonalenia zawodowego organizowano konferencje, sesje, wykłady, warsztaty i kursy, w tym metodyczne, wśród których ważne miejsce zajmują cykle seminaryjno-warsztatowe realizowane jako kursy doskonalenia, podnoszące kwalifikacje zawodowe. W trakcie konferencji metodycznych organizowanych dla nauczycieli przez doradców metodycznych historii, wiedzy o społeczeństwie i języka polskiego regularnie pojawiają się informacje o propozycjach edukacyjnych IPN, a także promocja dotychczasowych działań. Współpraca z doradcami metodycznymi ma charakter

stały. Ważną grupą zainteresowaną propozycjami IPN byli nauczyciele zdobywający kolejny stopień awansu zawodowego. Organizowano dla nich szkolenia wykorzystywane w procedurze zdobywania kolejnych stopni awansu zawodowego. IPN stara się również wspierać kształcenie przyszłych nauczycieli przez opracowanie programu praktyk studenckich. Doświadczenia edukatorów IPN są cenne nie tylko dla nauczycieli polskich, ale często są wykorzystywane także w kształceniu nauczycieli z innych krajów, zwłaszcza tych, które doświadczyły reżimów totalitarnych. I tak fundacja Edukacja dla Demokracji zgłosiła się do IPN z prośbą o zorganizowanie spotkania z przedstawicielami środowiska nauczycielskiego z Gruzji w celu zaprezentowania im działalności edukacyjnej IPN. Szczególne zainteresowanie wzbudziły projekty edukacyjne, realizowane w środowiskach lokalnych „Kamieniami Pamięci" oraz „Wolą Pamięci 1944" (zob. niżej).

Warto podkreślić, że pracownicy wydziałów i sekcji edukacji historycznej IPN starają się uczestniczyć w szkoleniach nie tylko jako wykładowcy, ale również jako korzystający ze szkoleń organizowanych przez tak renomowane placówki edukacyjno-muzealnicze jak Instytut Yad Vashem w Jerozolimie.

4.2.1.4. Współpraca ze szkołami wyższymi, środowiskiem studenckim oraz uniwersytetami trzeciego wieku

BEP IPN współpracuje z uczelniami na terenie całego kraju. Wspólne przedsięwzięcia przyjmują różnorodne formy, zgodne z możliwościami IPN i potrzebami naszych partnerów. Wspólnie organizowane są wystawy, konferencje naukowe, dyskusje panelowe, seminaria i warsztaty, wykłady dla studentów, naukowcy z różnych uczelni biorą udział w projektach naukowych i edukacyjnych BEP, np. w pracach komisji konkursów organizowanych przez IPN. Naukowcy i edukatorzy BEP i OBEP w 2012 r. współpracowali z wieloma uczelniami wyższymi i placówkami badawczymi zarówno w kraju, jak i za granicą, m.in. z Uniwersytetem Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Gorzowie Wielkopolskim, Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie, Akademią Górniczo-Hutniczą im. Stanisława Staszica w Krakowie, Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, Uniwersytetem Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytetem Rzeszowskim, Uniwersytetem Wrocławskim, Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetem Łódzkim, Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Państwową Wyższą Szkołą Wschodnioeuropejską w Przemyślu, Ośrodkiem Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie.

Stale jest uaktualniana i modyfikowana oferta dla studentów. Organizowane są adresowane do nich konferencje naukowe i popularnonaukowe, warsztaty źródłoznawcze, na uczelniach odbywają się dyskusje oraz prezentowane są wystawy IPN. W wielu oddziałach studenci mają możliwość odbycia stażu lub praktyk studenckich, jak również działania w charakterze wolontariuszy. Edukatorzy IPN współpracują m.in. z kołami naukowymi studentów historii, organizacjami samorządów studenckich, Niezależnym Zrzeszeniem Studentów, Stowarzyszeniem Studenci dla Rzeczpospolitej.

Edukatorzy IPN prowadzą także zajęcia w ramach uniwersytetów trzeciego wieku, m.in. w Augustowie, Dębnie, Golczewie, Kętach, Łapach, Łodzi, Mikołowie.

4.2.1.5. Współpraca z samorządami. Działania na rzecz społeczności lokalnych

Szczególnie ważna i bogata jest współpraca BEP i OBEP IPN z samorządami wszystkich szczebli. Współpraca przybiera różne formy w zależności od okoliczności i potrzeb: od patronatów nad

przedsięwzięciami organizowanymi przez oddziały IPN po czynny udział organizacyjny i współfinansowanie. Wspólnie z władzami samorządowymi IPN organizuje konferencje historyczne, cykle wykładów, spotkań, a także promuje związki z „Małą Ojczyzną", m.in. przez przybliżanie historii najnowszej. Szczególne wsparcie władz samorządowych różnego szczebla otrzymały – jak co roku – szkoły realizujące przygotowane przez IPN projekty edukacyjne „Opowiem Ci o wolnej Polsce. Spotkania młodzieży ze świadkami historii" oraz „Kamienie Pamięci. Historie Żołnierzy Wyklętych", a także konkursy regionalne organizowane przez Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej w całej Polsce. W obu projektach niezwykle istotne było wyjście w kierunku społeczności lokalnych i zaangażowanie nie tylko nauczycieli i rodziców, ale przede miejscowych władz, mediów i innych ośrodków kultury. Podczas prezentacji ich wyników bardzo często uczniów organizacyjnie wspierali przedstawiciele władz lokalnych. Przedstawiciele oddziałów IPN uczestniczą w obchodach rocznic związanych z historią najnowszą poszczególnych rejonów, a ich udział obejmuje również wygłoszenie okolicznościowej prelekcji. Częstą formą współpracy z samorządami jest również organizacja gier terenowych i rekonstrukcji lub inscenizacji historycznych. W ramach inscenizacji „Odwet Żelaznego", zorganizowanej przez Oddział IPN w Szczecinie, zaprezentowano obozowisko partyzanckie oraz zainscenizowano potyczkę między partyzantami a funkcjonariuszami UB.

W swojej pracy oddziały koncentrują się nie tylko na upamiętnianiu ważnych dat z historii Polski, ale przede wszystkim na utrwalaniu ważnych, a czasami zapomnianych wydarzeń z historii ich regionów. Takimi źródłami informacji są publikacje wydawane przez oddziały IPN, m.in. nowy periodyk Oddziału IPN w Katowicach „CzasyPismo", poświęcony dwudziestowiecznej historii Górnego Śląska. Niezwykle popularnym działaniem na rzecz społeczności lokalnej jest udostępnianie wystaw w szkołach, ale także w kościołach, domach kultury, dzięki czemu z tematyką historii najnowszej mogą zapoznać się mieszkańcy danych miejscowości.

Jednym z działań skierowanym do społeczności lokalnej było utworzenie w Białymstoku Centrum Edukacyjnego „Przystanek Historia". Centrum jest placówką zajmującą się popularyzowaniem wiedzy o historii najnowszej i edukacją historyczną poprzez prezentację wystaw, organizowanie spotkań filmowych, promocje publikacji wydawanych przez IPN, a także wykłady i warsztaty.

Oprócz młodzieży szkolnej jednymi z głównych adresatów są środowiska kombatanckie, zapraszane do honorowego udziału w poszczególnych przedsięwzięciach oddziałów. Inicjatywą cieszącą się od lat wielką popularnością są spotkania Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota", organizowane regularnie przez Oddziały IPN m.in. w Łodzi, Poznaniu, Szczecinie, Wrocławiu.

W roku 2009 z inicjatywy Oddziału IPN w Białymstoku ustanowiono honorową nagrodę „Świadek Historii". Laureatami nagrody są osoby szczególnie zasłużone dla upamiętniania historii Narodu Polskiego w poszczególnych regionach kraju oraz wspierające pion edukacyjny IPN w realizacji jego ustawowej działalności. Do tej pory uhonorowano nią 83 osoby z Oddziałów IPN w Białymstoku, Krakowie, Poznaniu i Rzeszowie.

Warta zauważenia jest również stała współpraca wszystkich oddziałów z bibliotekami miejskimi i gminnymi oraz samorządowymi centrami kulturalnymi w organizacji wykładów i prelekcji, imprez rocznicowych czy prezentacji wystaw. W 2012 r. zawiązała się bliższa współpraca zwłaszcza z bibliotekami publicznymi, które – głównie dzięki programowi „Biblioteka na to czeka" − stały się w większym niż dotąd stopniu odbiorcą innych propozycji IPN.

4.2.1.6. Działania edukacyjne skierowane do uczniów i nauczycieli

W 2012 r. centrala i oddziały BEP IPN kontynuowały różne formy działań edukacyjnych skierowane bezpośrednio do nauczycieli historii, wiedzy o społeczeństwie i języka polskiego oraz uczniów wszystkich poziomów kształcenia. Oprócz kontynuacji tradycyjnych już działań starano się wprowadzić nowe formy, związane ze zmieniającymi się potrzebami szkół – przykładem

są warsztaty dotyczące historii mówionej, prowadzone dotychczas jedynie w ramach projektów edukacyjnych, od roku 2012 zaś jako osobny projekt „W pamięci mojej, twojej, naszej...” przygotowujący uczniów i nauczycieli do działań dokumentacyjnych, związanych z przeprowadzaniem wywiadów ze świadkami historii.

Wśród propozycji dla nauczycieli znalazły się:

– konferencje edukacyjne i metodyczne, np.: „Szczecin z oddali” − piąta edycja konferencji dla nauczycieli, organizowanej we współpracy z Urzędem Miejskim w Szczecinie; konferencja edukacyjna poświęcona 67. rocznicy zawarcia porozumienia między AK-DSZ (WiN) a OUN-B i UPA na Lubelszczyźnie; konferencja „Dramat wołyński. Martyrologia Polaków na dawnych Kresach Rzeczypospolitej Polskiej” (OBEP Kraków);

– cykle seminaryjno-warsztatowo-wykładowe, np.: realizowane w ramach projektu „Przystanek: Polska 1939−1989” (OBEP Szczecin) jako Akademia Historii Najnowszej (OBEP Kraków): „Spacerkiem po Warszawie” i „Polskie kino powojenne: twórcy i filmy” – w obu formach uczestniczyło ok. 750 nauczycieli i studentów kierunków pedagogicznych (OBEP Warszawa); „Akademia historii współczesnej” (OBEP Kraków we współpracy z Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli); „Akademia Historii Najnowszej” (OBEP Rzeszów we współpracy z Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli), cykle poświęcone historii regionalnej (Podhale, powiaty gorlicki i nowotarski);

– warsztaty źródłoznawcze dla nauczycieli historii, m.in. „Co kryją teczki z archiwów IPN?”, „Rozpoznawać! Zapobiegać! Wykrywać! Akta spraw operacyjnych prowadzonych przez Służbę Bezpieczeństwa w województwie bydgoskim w latach 1970−1989”, „Bezimienni? Metody i źródła do ustalania imiennych list ofiar terroru niemieckiego na podstawie akt Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu”;

– warsztaty dotyczące zagadnień z historii najnowszej Polski i regionu, będące często formą dokształcania nauczycieli innych specjalności (polonistów, nauczycieli wiedzy o społeczeństwie);

– realizowane we wszystkich oddziałach kursy doskonalenia zawodowego przygotowujące do pracy z pakietami edukacyjnymi, wydanymi przez IPN, m.in.: „Z »Solidarnością« do wolności”, „Stan wojenny”, „Polacy ratujący Żydów w latach II wojny światowej”, „Zbrodnia Katyńska”);

– wykłady i cykle wykładów prowadzone we wszystkich komórkach edukacyjnych Instytutu;

– wykłady podczas zewnętrznych konferencji metodycznych dla nauczycieli;

– sesje naukowe organizowane przez IPN z udziałem nauczycieli;

– konferencje popularnonaukowe organizowane z myślą o nauczycielach;

– warsztaty, szkolenia, debaty, projekty i inne przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym i zasięgu regionalnym, ogólnopolskim, międzynarodowym z udziałem pracowników BEP IPN, np. warsztaty i wykłady dla nauczycieli z Gruzji i Ukrainy − uczestników Kursu Języka i Kultury Polskiej organizowanego przez Stowarzyszenie Wspólnota Polska.

W końcu sierpnia 2012 r. do wszystkich szkół w Polsce trafiły – jak co roku − przesyłki, zawierające ofertę edukacyjną IPN, zaproszenie do udziału w działaniach edukacyjnych „Opowiem Ci o wolnej Polsce” oraz „Kamienie pamięci. Nauczyciele historii prawdziwej”. Jednocześnie kolportowane były wydawnictwa z regionalnymi ofertami Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej.

4.2.1.7. Program Polonijny BEP

Od siedmiu lat Biuro Edukacji Publicznej IPN realizuje Program Polonijny, którego adresatami są nauczyciele polscy pracujący poza krajem. Celem programu jest popularyzowanie najnowszej historii Polski w świecie oraz udzielanie wsparcia merytorycznego pedagogom zajmującym się nauczaniem o dziejach najnowszych. W ramach realizacji programu w roku 2012 edukatorzy BEP IPN przeprowadzili lekcje, warsztaty i wykłady dla uczniów i nauczycieli polskich szkół w Grecji (Chania, Thira, Ateny), USA (Minneapolis), Szwecji (Lund, Göteborg), Ukrainie (Iwano-Fran-

kowsk). Na zaproszenie organizatorów wzięli także udział jako prelegenci i prowadzący warsztaty w XII Zjeździe Nauczycieli Polonijnych i Komitetów Rodzicielskich w Chicago. Choć głównym adresatem tych przedsięwzięć są społeczności szkolne, regułą jest, że przedstawiciele IPN starają się także dotrzeć poprzez wykłady otwarte do przedstawicieli Polonii niezwiązanych ze szkołami. Wykładom towarzyszy zwykle prezentacja wystawy – w Grecji i Szwecji prezentowano „Fenomen »Solidarności«", w USA − „Polacy ratujący Żydów w czasie zagłady. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945", na Ukrainie – „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń".

W lipcu 2012 r. BEP IPN zorganizowało VI Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą. Ze względu na ograniczenia finansowe i wynikającą z nich niemożność zwrotu kosztów podróży (okoliczność niezmiernie ważna zwłaszcza dla nauczycieli ze Wschodu i z Ameryki) w spotkaniu wzięło udział mniej niż w latach ubiegłych nauczycieli (30 osób) uczących w szkołach polskich w Niemczech, Francji, Kanadzie, Rosji, Szwecji, USA, Irlandii, na Węgrzech, Litwie, Ukrainie, Słowacji, Kazachstanie i Bułgarii.

Do Polaków mieszkających na stałe bądź czasowo poza granicami Polski skierowane zostały także liczne działania o charakterze jednorazowym, odbywające się m.in. na Litwie (Edukacyjny Przegląd Filmowy „Kino pamięci. Polskie miesiące" w Wilnie, prelekcje i pokazy filmowe w Konsulacie RP w Grodnie, wykłady dla młodzieży polskiej przyjeżdżającej m.in z Białorusi). OBEP w Rzeszowie był współorganizatorem Marszu Pamięci w rocznicę mordu dokonanego przez NKWD w Solankach Dobromilskich w 1941 r. Trasa marszu prowadziła z Przemyśla do Dobromila na Ukrainie, uczestniczyła w nim młodzież polska i ukraińska (ok. 400 osób).

4.2.1.8. Działania edukacyjne BEP skierowane bezpośrednio do uczniów

Bezpośrednio do uczniów skierowano m.in. następujące propozycje:

– lekcje, warsztaty i wykłady dotyczące najważniejszych wydarzeń i zagadnień z historii najnowszej (prowadzone zarówno w siedzibach BEP i OBEP, jak i w szkołach);

– lekcje, warsztaty i wykłady na temat najważniejszych wydarzeń i zagadnień z regionalnej historii najnowszej (prowadzone w siedzibach BEP i OBEP oraz w szkołach); warto podkreślić rosnące zainteresowanie historią regionalną, czego przykładem jest popularność zajęć dotyczących takich zagadnień jak np. obława augustowska, regionalni bohaterowie podziemia niepodległościowego, przejawy buntu i opozycji antykomunistycznej w poszczególnych regionach, losy poszczególnych społeczności lokalnych w czasie II wojny światowej, zagłada gett w poszczególnych miastach;

– lekcje, warsztaty i wykłady muzealne połączone z ekspozycją wystaw IPN, prezentowanych w kilkudziesięciu miejscach w Polsce oraz w środowiskach polonijnych (prowadzone w siedzibach BEP i OBEP, a także w szkołach);

– kursy historii najnowszej dla uczniów przygotowujących się do egzaminu maturalnego; oprócz ośrodków, w których odbywały się one w latach ubiegłych – m.in. w Białymstoku, Ełku, Łomży, Rzeszowie, Suwałkach, Szczecinie, Warszawie, Zamościu − w roku 2012 oferta objęła także szkoły w Bielsku Podlaskim, Gorzowie Wielkopolskim, Krakowie, Płocku, Poznaniu, Pułtusku, Radomiu, Włocławku);

– przeglądy i pokazy filmowe poprzedzone wprowadzającymi wykładami i podsumowywane dyskusją lub prelekcjami (prowadzone regularnie przez OBEP w Białymstoku, np. Przegląd Filmowy „Kino Pamięci. Polskie miesiące" w Domu Kultury Polskiej w Wilnie; OBEP w Warszawie zorganizowało po raz 11 całoroczny edukacyjny przegląd filmowy „Kino w PRL – PRL w kinie", historycy z tego oddziału zaś opracowali i przeprowadzili „Lekcje historii w kinie" podczas Przeglądu Najnowszych Filmów Polskich „Pod wysokim Zamkiem 2012", zorganizowanego przez konsulat RP we Lwowie); OBEP w Poznaniu jest organizatorem cyklicznych spotkań filmowych

„Historia na dużym ekranie" w kinie Rialto, poprzedzonych prelekcjami historycznymi; OBEP w Krakowie we współpracy z Krakowskim Młodzieżowym Towarzystwem Przyjaciół Nauk i Sztuk prowadził przegląd filmów dokumentalnych i reportaży opatrzonych komentarzem historycznym, pokazy odbywały się ponadto w ramach projektu „Kino Młodych Odkrywców Historii" we współpracy z krakowskim ogniskiem YMCA; regularne projekcje odbywały się też w Ośrodku Kultury „Ziemowit" w Kielcach;

– wykłady otwarte i cykle wykładów prowadzone przez historyków z BEP (w siedzibie BEP i oddziałach IPN), a także na zaproszenie domów kultury, muzeów, klubów, stowarzyszeń i innych placówek oświatowych w całym kraju;

– inicjatywy podejmowane w okresie przerw w nauce szkolnej − ferie z IPN, wakacje z IPN, lato w mieście itp. (m.in. w Gorzowie Wielkopolskim, Jarosławiu, Koszalinie, Krakowie, Lublinie, Myczkowcach, Poznaniu, Rzeszowie).

Kontynuowana była – również w zakresie spotkań ze świadkami historii − działalność edukacyjna w ramach Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" i im. ppłk. Łukasza Cieplińskiego działającego przy Oddziale IPN w Rzeszowie. Informacje na temat działalności Klubów znajdują się w Aneksie.

4.2.1.9. Rajdy, gry miejskie i terenowe lekcje historii

Szczególną popularnością wśród młodzieży cieszyły się imprezy propagujące wiedzę na temat najnowszej historii Polski w niekonwencjonalny sposób – rajdy, gry miejskie, terenowe lekcje historii, konwersatoria terenowe itp. Wśród nich warto wymienić Historyczną Grę Miejską „Szczecińskie »Quo vadis?«", „Szczecin, miasto historycznych przełomów", „Młodzi konspiratorzy" (OBEP Szczecin); „Na szlaku »Solidarności« w Gdańsku", X Rajd Pieszy „Śladami żołnierzy V Brygady Wileńskiej AK mjr. Zygmunta Szendzielarza »Łupaszki«" (OBEP Gdańsk); rajdy i wycieczki turystyczno-historyczne „Szlakami miejsc pamięci", tematycznie związane m.in. z ludnością żydowską województwa śląskiego/katowickiego w latach 1945–1970, pielgrzymkami do Piekar Śląskich, pacyfikacją kopalni Wujek (OBEP Katowice); rajd-konkurs edukacyjny „Partyzanci Lasów Janowskich", VIII Rajd „Śladami Orlika", IX, X i XI Rajd Rowerowy „Śladami historii najnowszej" (OBEP w Lublinie), „Śladami podziemia niepodległościowego w Strzyżowskiem", „Szlakiem Zgrupowania »Warta«", „Śladami Kampanii Wrześniowej" (OBEP Rzeszów), „Wędrowanie dwóch pokoleń patriotów" w ramach działalności Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" (OBEP Wrocław), wyprawa edukacyjna na otwarcie Cmentarza Katyńskiego w Bykowni oraz IV Rajd „Szlakami Żołnierzy 1. Pułku Strzelców Podhalańskich AK", rajdy szlakami partyzantów i Żołnierzy Wyklętych Zgrupowania „Błyskawica" Józefa Kurasia „Ognia", mjr. Jana Piwnika „Ponurego" i gen. Antoniego Hedy „Szarego", żołnierzy Armii Krajowej Korpusu „Jodła" (OBEP Kraków), IV Rajd „Śladami Żołnierzy 5. Wileńskiej Brygady Armii Krajowej" (OBEP Białystok); V Rajd „Szlakiem Żołnierzy Wyklętych" oraz V Marsz Rotmistrza Witolda Pileckiego (OBEP Warszawa); XIX i XX lekcje historii w terenie „Opowieści Puszczy Bolimowskiej 1863–1945" oraz „Śladami getta Litzmannstadt w 70. rocznicę Wielkiej Szpery" – podobnie jak w roku ubiegłym obie zgromadziły ponad 700 nauczycieli i uczniów (OBEP Łódź).

4.2.1.10. Inne formy ogólnopolskich działań edukacyjnych

Do powyższych propozycji o charakterze ogólnym, realizowanych przez poszczególne komórki Instytutu, należy dodać zorganizowane działania o charakterze ogólnopolskim. W 2012 r. kontynuowano program „Lekcje z historii najnowszej". Przeszkoleni przez edukatorów IPN nauczyciele prowadzili w szkołach na wszystkich poziomach nauczania cykl lekcji dotyczących najnowszych dziejów Polski. Do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych adresowane są tematy: „PRL – państwo

totalitarne?", „Prześladowani i aparat terroru 1944–1989", „Sztuka w służbie propagandy", „Dzieje pewnego eksperymentu – gospodarka PRL", „W samo południe – wybory 4 czerwca 1989 r."; do szkół podstawowych: „Z flagą narodową poprzez najnowszą historię Polski", „A więc wojna... – polski wrzesień 1939 r.". W ubiegłym roku do projektu włączono nowe 3 scenariusze lekcji: „Historie żołnierzy z wyrokiem – polskie podziemie niepodległościowe po 1945 r.", „Grudniowy wstał świt, nie wiedział nic nikt – stan wojenny w Polsce" (oba dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych) oraz „Polacy ratujący Żydów w czasie II wojny światowej" (dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych oraz w specjalnie przystosowanej wersji dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej). Nowe scenariusze spotkały się z bardzo dobrym przyjęciem, szczególnie przeprowadzona 214 razy lekcja o stanie wojennym. W ramach projektu „Lekcje z historii najnowszej" w 2012 r. w całym kraju zrealizowano łącznie 1034 lekcje dla ok. 30 tys. uczniów. Zmniejszenie ilości lekcji w porównaniu z latami ubiegłymi jest spowodowane koniecznością ograniczenia środków finansowych. Ilość zamówień spływających ze szkół przekracza możliwości finansowe IPN.

Kontynuowane są również lekcje „Co kryją archiwa IPN?", które są wspólnym przedsięwzięciem Biura Edukacji Publicznej IPN oraz Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN. Są to lekcje archiwalne, wykorzystujące wybrane dokumenty z archiwum Instytutu. Zajęcia zostały przygotowane w katowickim oddziale IPN, ze względu jednak na swoją wartość źródłoznawczą prowadzone są we wszystkich oddziałach. Lekcja składa się dwóch części: w pierwszej uczniowie poznają zasady działania archiwum i proces postępowania ze zgromadzonymi tam dokumentami, w drugiej analizują przykładowe dokumenty. W 2012 r. w oddziałach łódzkim i białostockim zostały przygotowane regionalne odmiany tych zajęć. Łącznie w zajęciach w 2012 r. uczestniczyło ponad 1800 uczniów.

W tym samym roku kontynuowano także działania skierowane do środowiska dzieci i młodzieży ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Dzięki podejmowanym od 2010 r. próbom dotarcia do nich poprzez wydawnictwa edukacyjne można zaobserwować wzrost zainteresowania i uczestnictwa w projektach edukacyjnych i konkursach uczniów ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Warsztaty i wykłady pokazowe dla uczniów niesłyszących organizuje OBEP w Poznaniu. Pracownicy BEP IPN coraz więcej zajęć dostosowują do potrzeb dzieci długotrwale hospitalizowanych lub przechodzących rehabilitację (współpraca m.in z Regionalnym Ośrodkiem Rehabilitacyjno-Edukacyjnym dla Dzieci i Młodzieży im. bł. Jana Pawła II w Rzeszowie, Oddziałami Onkologii i Hematologii Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 im. dr. A. Jurasza w Bydgoszczy oraz Wojewódzkim Szpitalem Dziecięcym im. J. Brudzińskiego w Bydgoszczy, Zespołem Szkół przy Szpitalu Wojewódzkim nr 2 w Rzeszowie). Zajęcia prowadzone są także w Specjalnych Ośrodkach Szkolno-Wychowawczych.

W dniach 11−13 kwietnia 2012 r. odbył się w Warszawie III przegląd filmowy *Echa Katynia*, podczas którego zaprezentowano po raz pierwszy wyłącznie filmy wyreżyserowane przez zagranicznych reżyserów. Wszystkim pokazom towarzyszyły dyskusje panelowe, w których wzięli udział m.in. Stefan Śnieżko – w latach 1990−2001 zastępca prokuratora generalnego, prof. Wojciech Roszkowski z Instytutu Studiów Politycznych PAN, prof. Adam Daniel Rotfeld − współprzewodniczący Polsko-Rosyjskiej Grupy ds. Trudnych, red. Piotr Skwieciński z „Rzeczpospolitej". Kolejna edycja przeglądu odbędzie się w kwietniu 2013 r.

Tradycyjnie już oddziały IPN włączyły się aktywnie w akcję „Noc Muzeów", udostępniając wystawy, organizując przeglądy filmowe, prezentacje, konkursy i turnieje gier.

W roku 2012 kontynuowano bezpłatną dystrybucję publikacji *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989*. Akcja skierowana była do szkół, bibliotek i organizacji zajmujących się kształceniem historycznym, swoim zasięgiem obejmując również placówki zagraniczne. Beneficjentami akcji byli uczniowie i nauczyciele szkół ponadpodstawowych, w których edukacja kończy się egzaminem maturalnym, oraz gimnazjów, lokalne biblioteki, kluby książki i organizacje *non profit* zajmujące się edukacją historyczną. Na potrzeby akcji został stworzony sprawnie

działający system rejestracyjny o łatwym stopniu obsługi, który pozwala w prosty sposób rejestrować szkołę/bibliotekę/organizację, co poszerza grono odbiorców projektu. Akcja cieszyła się dużym zainteresowaniem – w 2012 r. zostało wysłanych 3400 egz. publikacji do placówek edukacyjnych w Polsce i za granicą.

IPN, pełniąc swoją misję edukacyjną, przygotował i zrealizował kolejny projekt mający na celu podniesienie poziomu czytelniczego Polaków. Wykorzystując doświadczenia z dystrybucji książki *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989* w 2012 r., BEP IPN rozpoczął wdrażanie kolejnego programu dostarczania bibliotekom publikacji historycznych pod hasłem „Biblioteka na to czeka". Na stronie internetowej Instytutu została umieszczona specjalnie przygotowana aplikacja, dzięki której każda biblioteka publiczna mogła zamówić wybrany przez siebie pakiet 20 tytułów. Książki dostarczono do bibliotek wojewódzkich, skąd dalej trafiały do wskazanych bibliotek publicznych, powiatowych i gminnych. Wśród publikacji znalazły się zarówno wydawane przez Instytut książki, albumy, materiały pokonferencyjne, jak i periodyki IPN: „Pamięć i Sprawiedliwość", „Aparat Represji w Polsce Ludowej" czy „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej". W ciągu trzech miesięcy trwania programu (od 10 maja 2012 r. do 1 sierpnia 2012 r.) IPN przekazał ponad 10 tys. książek, które trafiły do różnych zakątków Polski, w tym też do niewielkich filii bibliotecznych.

Partnerem projektu było Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i biblioteki wojewódzkie, a akcja cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem w środowisku bibliotekarskim.

4.2.1.11. Wydawnictwa edukacyjne

W 2012 r. ukazały się następujące materiały edukacyjne:

– „Szczecin – codzienność miasta i jego mieszkańców. Czwarta Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2011 r." – tom materiałów pokonferencyjnych, adresowanych do nauczycieli historii oraz szczecińskich szkół, bibliotek i instytucji kultury;

– *Ocaleni z „nieludzkiej ziemi"* − materiały edukacyjne o losach Polaków deportowanych do ZSRS z Kresów Wschodnich II RP;

– skoroszyt edukacyjny „Na szlakach historii w Małopolsce" − materiał pomocniczy dla nauczycieli i uczniów obejmujący następujące moduły: „Galeria wielkich Polaków", „Miejsca pamięci narodowej", „Śladami ludzi i zdarzeń", a w ich ramach biografie, teksty źródłowe, słowniczek terminów, propozycje tras wycieczkowych.

Ponadto wiele wydarzeń historycznych zostało obudowanych ulotkami, broszurami lub innymi drukami okolicznościowymi, przeznaczonymi do użytku dydaktycznego, np. ulotki towarzyszące obchodom Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych i rocznicy wprowadzenia stanu wojennego, materiały dotyczące wydarzeń Grudnia 1970 r., wydawane przez OBEP w Gdańsku.

4.2.1.12. Historyczne gry planszowe

W poszukiwaniu nowych środków przekazu BEP IPN rozwija i kontynuuje działania związane z grami planszowymi, rozumiane nie tylko jako wydawanie nowych gier i dodrukowywanie wyprzedanych tytułów, ale także jako poszerzanie możliwości wykorzystywania istniejących już gier planszowych (wydanych nie tylko przez IPN) w celach edukacyjnych.

W roku 2012 kontynuowano zajęcia z wykorzystaniem przygotowanych w latach 2009−2010 gier: „Pamięć '39", „Awans – zostań marszałkiem Polski" i „303", jednak rok 2012 upłynął pod znakiem niezwykłej popularności gry „Kolejka". Gra opowiadająca o gospodarce PRL jako pierwsza w historii polska gra otrzymała prestiżową nagrodę „Gra Roku", przyznawaną rokrocznie przez specjalistów z branży gier planszowych. IPN wykorzystał popularność najlepszej polskiej gry planszowej w celu edukacji historycznej społeczeństwa nie tylko w Polsce, ale i na świecie. W czerwcu 2012 r. wydana została międzynarodowa edycja gry „Kolejka" w wersjach językowych: angielskiej,

hiszpańskiej, japońskiej, niemieckiej, rosyjskiej oraz polskiej. Informacja o międzynarodowym wydaniu gry obiegła serwisy informacyjne w kilkudziesięciu krajach: od Malezji, przez Izrael, po Dominikanę. Gra „Kolejka" była prezentowana podczas największych na świecie targów gier planszowych w Essen. Duże zainteresowanie dystrybucją gry, zwłaszcza w Polsce, USA, Niemczech i Japonii, spowodowało konieczność zwiększenia nakładu. W roku 2012 ukazały się dwa kolejne wydania międzynarodowe, a cały nakład w liczbie 38 500 egz. został wykupiony już w grudniu 2012 r. IPN zanotował zapotrzebowanie na kolejne 25 tys. egz. gry (dla porównania − w roku 2011 nakład „Kolejki" we wszystkich trzech polskich wydaniach wynosił 16 tys. egz.).

W grudniu 2012 r. wydana została nowa gra edukacyjna „ZnajZnak", ucząca rozpoznawania historycznych symboli. Realizując swoją misję edukacyjną, 3 grudnia 2012 r. IPN zaprosił szkoły oraz biblioteki do wzięcia udziału w ogólnopolskim projekcie „Znaki dwa – klasa gra". W ramach trwającego do 15 marca 2013 r. projektu nauczyciele i edukatorzy, którzy chcą wykorzystać grę „ZnajZnak" na swoich zajęciach, mogą otrzymać bezpłatny egzemplarz. Jeszcze w roku 2012 do projektu zgłosiło się niemal 2000 szkół i bibliotek.

W całym kraju, a także w ośrodkach polonijnych organizowane są liczne turnieje wykorzystujące gry edukacyjne powstałe w IPN. Podczas nich młodzież nie tylko wykazuje się znajomością reguł gry, ale także wiedzą historyczną z zakresu prezentowanego w grach tematu. Gry były wielokrotnie wykorzystywane do popularyzacji historii najnowszej na imprezach masowych (Pikniki edukacyjne, Noc Muzeów, konwenty i kluby gracza, Festiwal Nauki, Nocny Festiwal Planszowych Gier Historycznych), spotykając się z dużym uznaniem odbiorców. Przygotowany w oparciu o grę „303" blok zajęć dla szkół, złożony z części *stricte* edukacyjnej (prezentacja multimedialna) i turnieju gry, był prezentowany w szkołach w Polsce oraz USA.

Gry edukacyjne Instytutu dystrybuowane były zarówno przez wewnętrzną sieć sprzedaży IPN, jak również przez dystrybutorów zewnętrznych.

4.2.1.13. Konkursy historyczne

W maju 2012 r. została ogłoszona III edycja konkursu „»Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy...«. Katyń 72 lata po zbrodni", organizowanego przez Biuro Edukacji Publicznej IPN we współpracy z Fundacją Wspólnota Pokoleń oraz Fundacją PKO BP. Na konkurs nadesłano 409 prac przygotowanych przez 570 uczniów. Notuje się stały wzrost zainteresowania tą inicjatywą, pierwotnie zaplanowaną jako jednorazowe przedsięwzięcie o charakterze rocznicowym. Nagrodą dla autorów i opiekunów 39 prac był wyjazd edukacyjny do Katynia i Miednoje. W roku sprawozdawczym ukazał się album *Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy... Obraz ofiar zbrodni katyńskiej w pracach młodego pokolenia*, prezentujący sylwetki pomordowanych bohaterów prac konkursowych.

W kwietniu 2012 r. odbył się finał ogólnopolskiego konkursu historycznego „W kalejdoskopie pamięci – Polska i Polacy w latach 1939–1989. W kraju czy poza krajem? Dylematy Polaków" adresowanego do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, zorganizowany przez Biuro Edukacji Publicznej IPN we współpracy z Fundacją AK. Konkurs wymagał od uczniów zarówno gruntownej wiedzy dotyczącej najnowszej historii Polski, jak i podstaw warsztatu historyka. Do finału zakwalifikowało się 48 uczniów. Konkurs został objęty honorowym patronatem marszałka Sejmu RP, ministra edukacji narodowej oraz prezesa Instytutu Pamięci Narodowej.

Oprócz konkursów ogólnopolskich w całym kraju odbywały się konkursy regionalne, organizowane i współorganizowane przez Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej.

OBEP Białystok

– „Epoka Prymasa Tysiąclecia", konkurs skierowany do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych;

– „Dzieje oręża polskiego" – z udziałem pracowników IPN w pracach Komitetu Okręgowego i jury konkursu organizowanego przez Podlaskie Kuratorium Oświaty;

– „Generał Władysław Anders − wielki Polak XX wieku”, konkurs skierowany do uczniów województwa podlaskiego;

OBEP Gdańsk

– Turniej Historyczny „Polska lat 1970–1980”, konkurs dla uczniów ostatnich klas gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych;

– „Cisi bohaterowie tamtych dni”, realizowany we współpracy z Gminnym Domem Kultury i wójtem gminy Książki;

– „Mądra Pamięć. Miejsce kaźni narodu polskiego w czasie II wojny światowej w województwie kujawsko-pomorskim”, konkurs skierowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych województwa kujawsko-pomorskiego;

OBEP Kraków

– „Wyklęci Żołnierze Wolnej Polski” dla szkół ponadgimnazjalnych;

– konkurs „Polacy na Syberii”, zrealizowany we współpracy z Powiatowym Centrum Edukacji w Gorlicach;

– „Polskie Kresy Wschodnie 1921−1944”, konkurs adresowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych województwa świętokrzyskiego;

– „Byłaś dla nas radością i dumą... W 70. rocznicę przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową”, konkurs zrealizowany we współpracy z Kuratorium Oświaty w Krakowie, Marszałkiem Województwa Małopolskiego, Uniwersytetem Jagiellońskim oraz Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej;

– „Żołnierze Wyklęci – bohaterowie antykomunistycznego podziemia”, zrealizowany we współpracy z Biurem Poselskim Andrzeja Romanka i Muzeum Okręgowym w Nowym Sączu;

– „Dzieje Nowej Huty i »Solidarności« w latach 1980–1989”, konkurs zorganizowany we współpracy z Małopolskim Kuratorium Oświaty;

– V Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Powstanie styczniowe – historia w barwie i w kolorze” dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, zrealizowany we współpracy z Wojewódzkim Domem Kultury w Kielcach;

– „Pamięć o Katyniu” adresowany do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, zrealizowany we współpracy z Wojewódzkim Domem Kultury w Kielcach;

OBEP Lublin

– konkurs plastyczny „Wojenne dzieciństwo”, adresowany do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych;

OBEP Łódź

– konkurs plastyczny „PRL we wspomnieniach rodziców i dziadków”, skierowany do uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych;

OBEP Poznań

– „Wielkopolskie dwory i ich mieszkańcy”, skierowany do uczniów gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, realizowany we współpracy z Polskim Towarzystwem Ziemiańskim Oddział Wielkopolska oraz Fundacją im. Raczyńskich przy Muzeum Narodowym w Poznaniu;

OBEP Rzeszów

– Podkarpacki Konkurs Poezji Współczesnej „Jestem Polakiem – Lubię to!”, adresowany do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, zrealizowany we współpracy z Wojewódzkim Domem Kultury w Rzeszowie;

– „Harcerstwo w Polsce. 100 lat historii oraz tradycji wolnościowej i niepodległościowej podkarpackiego harcerstwa”, przeprowadzony we współpracy z Urzędem Miasta Jarosławia oraz Stowarzyszeniem Miłośników Jarosławia;

– „Namaluj historię dziadków – Od »Solidarności« do niepodległości” – konkurs plastyczny adresowany do uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych we współpracy z Zespołem Szkół Plastycznych w Rzeszowie;

– „Stan wojenny w Polsce południowo-wschodniej”, konkurs dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, przygotowany we współpracy z Zarządem Regionu Rzeszowskiego NSZZ „Solidarność”;

OBEP Szczecin

– II Turniej Historyczny dla szkół ponadgimnazjalnych „Szerokim gestem. Zamieszajmy w peerelowskim kotle”;

– konkurs „Szare Szeregi” dla uczniów szkół podstawowych;

– „Trudne początki. Młodość na ziemiach zachodnich 1945−1956”, konkurs współrealizowany z instytucjami w Gorzowie Wielkopolskim: Lubuskim Kuratorium Oświaty, Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność”, Archiwum Państwowym, Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną, Muzeum Lubuskim im. Jana Dekerta, Państwową Wyższą Szkołą Zawodową oraz Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym;

– „31 sierpnia 82 po 30 latach − przywróćmy pamięć Miastu”, realizowany we współpracy z instytucjami w Gorzowie Wielkopolskim: Lubuskim Kuratorium Oświaty, Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność”, Archiwum Państwowym, Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną, Muzeum Lubuskim im. Jana Dekerta, Państwową Wyższą Szkołą Zawodową oraz Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym;

OBEP Wrocław

– konkurs „Losy Polaków na Wschodzie”, zorganizowany we współpracy z Kuratorium Oświaty we Wrocławiu oraz Związkiem Sybiraków.

Pracownicy BEP i jego oddziałów rozpoczęli współpracę z Polskim Towarzystwem Historycznym przy Olimpiadzie Historycznej oraz brali udział w pracach konkursowych realizowanych przez podmioty zewnętrzne, m.in. samorządy, szkoły, organizacje społeczne i kombatanckie. We wszystkich konkursach organizowanych lub współorganizowanych przez BEP IPN i jego oddziały wzięło udział ok. 3500 uczniów.

4.2.1.14. Projekty edukacyjne

W maju 2012 zakończyła się piąta edycja projektu edukacyjnego „Opowiem Ci o wolnej Polsce – spotkania uczniów ze świadkami historii”. Jest on od pięciu lat realizowany we współpracy z Fundacją Centrum Edukacji Obywatelskiej i Muzeum Powstania Warszawskiego. Najważniejszym celem programu jest przybliżenie uczniom najnowszej historii Polski przez rozmowy ze świadkami historii – uczestnikami wydarzeń lat 1939–1989 oraz ukazanie, w jaki sposób w czasie 50 lat kształtowało się społeczeństwo obywatelskie. Wśród złożonych prac były opracowania powstałe w oparciu o nieznane źródła. Relacje świadków historii, tworzące bogaty materiał źródłowy, są opracowywane i archiwizowane – najciekawsze są dostępne na stronie internetowej projektu. Jesienią 2012 r. ruszyła kolejna, szósta edycja tego projektu, zakończenie planowane jest na maj 2013 r. W ramach szóstej edycji odbyły się warsztaty dla uczniów szkół z całej Polski, biorących udział w projekcie.

W roku szkolnym 2011/2012 odbyła się trzecia edycja projektu „Kamienie Pamięci – historie Żołnierzy Wyklętych” (poprzednie poświęcone były bohaterom Września ’39 oraz Sierpnia ’80). Rezultatem działań podjętych przez uczestników projektu było upamiętnienie bohaterów powojennego podziemia niepodległościowego i upowszechnienie wiedzy na ich temat przez artykuły, strony internetowe, wystawy i tablice pamiątkowe. Projekt miał charakter otwarty, skierowany był do osób indywidualnych, uczniów pod opieką nauczyciela, drużyn i zastępów harcerskich, kół naukowych, grup rekonstrukcyjnych, kół kombatantów. Tradycyjnie już uczestnicy projektu otrzymali pamiątkowe statuetki – kamienie Pamięci. Szczególnie zostały wyróżnione szkoły, które w tym cyklu projektów edukacyjnych uczestniczyły po raz trzeci. Biuro Edukacji Publicznej IPN wspiera także program edukacyjny „Katyń... Ocalić od zapomnienia”, realizowany przez Stowarzyszenie Parafiada im. św. Józefa Kalasancjusza.

4.2.1.15. Lokalne projekty edukacyjne

W 2012 r. znacząco wzrosła liczba projektów edukacyjnych o charakterze lokalnym, adresowanych do uczniów wszystkich poziomów edukacji, a realizowanych przez następujące oddziały:

– OBEP IPN w Białymstoku − projekt edukacyjny połączony z wyjazdem do Katynia – „Katyń w 72. rocznicę Zbrodni", „Chłopcy na nas już czas! Losy Żołnierzy Wyklętych po II wojnie światowej";

– OBEP IPN w Gdańsku − projekt edukacyjny dla dzieci i młodzieży długotrwale hospitalizowanych, obejmujący 11 historycznych zajęć edukacyjnych (w tym zajęcia warsztatowe połączone z prezentacją multimedialną, rozgrywkami gier edukacyjnych, pokazami fragmentów filmów edukacyjnych, analizą źródłoznawczą), realizowany dla pacjentów Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 im. dr. A. Jurasza w Bydgoszczy z Oddziału Onkologii i Hematologii, Poradni Zdrowia Psychicznego oraz Wojewódzkiego Szpitala Dziecięcego im. J. Brudzińskiego w Bydgoszczy; projekty związane z działaniami Historycznego Klubu Turystycznego: „Śladami zbrodni hitlerowskich", „Śladami zbrodni komunistycznych", „Śladami PRL";

– OBEP IPN w Katowicach – „Głos wygnanych", uczestnikami byli osadzeni w 16 jednostkach penitencjarnych na terenie województwa śląskiego; Debaty oksfordzkie „Kontrowersje historyczne" (we współpracy z Muzeum Śląskim) oraz IV Śląski Turniej Debat Oksfordzkich, prowadzony przez 2 miesiące w pięciu miastach (Chorzów, Katowice, Mikołów, Ruda Śląska, Zabrze), w którym uczestniczyło ok. 500 uczniów;

– OBEP w Krakowie – „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX wieku. Dramatyczne losy Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944" pod honorowym patronatem Marszałka Województwa Małopolskiego, cykle spotkań dyskusyjnych w ramach Krakowskiej Loży Historii Współczesnej i w Klubie „Kamieniołom" przy parafii św. Józefa w Krakowie;

– OBEP w Poznaniu realizowało projekt edukacyjny „Od niepodległości do niepodległości" dla maturzystów oraz projekt debat oksfordzkich „Zrozumieć historię. Młodzież debatuje o historii najnowszej";

– OBEP IPN w Rzeszowie − „Weekend z Historią", w ramach którego prezentowano gry edukacyjne IPN, prowadzono kiermasz publikacji IPN oraz zorganizowano rekonstrukcję historyczną; projekt współpracy z I Liceum Ogólnokształcącym im. Henryka Sienkiewicza w Łańcucie, obejmujący pomoc w realizacji autorskiego programu rozszerzającego zagadnienia i treści historii i WOS. W ramach projektu odbywały się warsztaty, lekcje, debata historyczna, prezentacje wystaw, udział w rajdzie edukacyjnym, objazd edukacyjny;

– OBEP IPN w Szczecinie – „Przystanek: Polska 1939−1989", „Opór. Społeczeństwo polskie wobec reżimu komunistycznego", „Warto debatować. Historyczne debaty oksfordzkie", „Życie pod kontrolą", „Historia w filmie";

– OBEP IPN w Warszawie – projekty adresowane do młodzieży ze szkół ponadpodstawowych: „Historia PRL i komunizmu w filmie dokumentalnym" oraz „Literatura dziecięca i młodzieżowa zakazana w PRL – wzorzec patriotyzmu młodego pokolenia".

4.2.1.16. Notacje – nagrania filmowe świadków historii

Biuro Edukacji Publicznej IPN w ramach programu „Notacje" dokumentuje wspomnienia świadków historii z okresu 1939−1989. W roku 2012 w centrali i oddziałach zostało nagranych **226** notacji. Zarchiwizowane i zdigitalizowane nagrania są wykorzystywane w celach naukowych i edukacyjnych, a także publikowane m.in na płytach, historycznych vortalach internetowych IPN oraz na stronach serwisu YouTube. W ramach programu „Notacje" realizowane są również projekty tematyczne, w 2012 r. rozpoczęła się realizacja trzech:

– „Wola Pamięci 1944", którego celem jest upamiętnienie zbrodni niemieckich na polskiej ludności cywilnej zamordowanej w sierpniu 1944 r. na Woli w Warszawie;

– „Szwecja trzech emigracji" – dokumentowanie historii Polaków oraz osób polskiego pochodzenia, które po drugiej wojnie światowej osiadły w Szwecji;

– „Zapomniane biografie" − na podstawie nagranych notacji oraz materiałów filmowych będą przygotowywane krótkie filmy przedstawiające życie i działalność osób, które zginęły w Katyniu. Projekt ma na celu upowszechnić wiedzę na temat nieznanych lub znanych jedynie lokalnie ofiar zbrodni katyńskiej.

Oprócz nagrań świadków historii Sekcje Notacji i Opracowań Multimedialnych opracowują materiały filmowe. W 2012 r. zostały zakończone prace nad materiałem poświęconym ruchowi „Wolność i Pokój". Płyta DVD *WiPowcy o sobie* stanowi integralną część książki Anny Smółki-Gnauck *Między wolnością a pokojem. Zarys historii Ruchu „Wolność i Pokój"*. Trwają prace nad filmem dokumentalnym poświęconym Andrzejowi Kołodziejowi, działaczowi Wolnych Związków Zawodowych, „Solidarności" i „Solidarności Walczącej". Powstały również krótkie filmy dotyczące ludobójstwa na warszawskiej Woli w 1944 r. W 2012 r. został zainicjowany kanał IPN TV, którego celem jest prezentacja współczesnych materiałów filmowych: relacji z wydarzeń, wykładów, filmów dydaktycznych. W marcu 2012 r. zorganizowana została konferencja naukowa zatytułowana „Przyszłość historii mówionej – nauka, archiwa, edukacja", będąca w zamyśle początkiem prac nad stworzeniem ogólnopolskiej bazy notacji sporządzonych przez instytucje zajmujące się tego typu działalnością.

Pracownicy sekcji notacji i opracowań multimedialnych szkolą też młodzież biorącą udział w projektach edukacyjnych IPN, przygotowując ją do samodzielnego zbierania i nagrywania relacji świadków historii. Dobrym tego przykładem są warsztaty i szkolenia z przeprowadzania wywiadów ze świadkiem historii w ramach projektów: „O tym nie można zapomnieć – spotkania z kobietami, które przeszły piekło Ravensbrück" oraz „W pamięci mojej, twojej i naszej...". Ten ostatni skierowany jest do uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, studentów oraz słuchaczy uniwersytetów trzeciego wieku.

Obecnie w BEP – zarówno w centrali, jak i w oddziałach – znajduje się ok. 800 relacji świadków historii. Działania związane z nagrywaniem, opracowywaniem, gromadzeniem i wykorzystywaniem notacji realizują pracownicy Biura Edukacji Publicznej, a także specjalnie przeszkoleni wolontariusze.

4.2.2. Działania wystawiennicze

Dorobek IPN obejmuje ponad 380 wystaw edukacyjnych popularyzujących najnowszą historię Polski głównie z okresu 1939–1989 r. Wystawy powstają niejednokrotnie przy współudziale regionalnych placówek muzealnych, organizacji kombatanckich i samorządów lokalnych.

Wystawy są bezpłatnie wypożyczane szkołom oraz placówkom kulturalnym i oświatowym w kraju i zagranicą. Towarzyszą im karty pracy, foldery i katalogi, a także propozycje zajęć dla młodzieży szkolnej. Otwarcia wystaw połączone są często z sesjami naukowymi, w których oprócz pracowników IPN biorą udział przedstawiciele środowisk naukowych i świadkowie historii. Ekspozycje poprzedzane są szeroką akcją informacyjną, prowadzoną w lokalnych mediach i skierowaną m.in. do szkół, organizacji pozarządowych, instytucji samorządowych. Niemal wszędzie wystawy są odbierane jako ważne wydarzenia kulturalne i medialne, często organizowane przy współudziale regionalnych placówek muzealnych, organizacji kombatanckich, samorządów, szkół i uczelni.

W 2012 r. wystawy IPN prezentowane były także poza granicami kraju, m.in. w Belgii, Białorusi, Czarnogórze, Grecji, Irlandii, Kanadzie, Litwie, Niemczech, Słowacji, Szwecji, Ukrainie, USA i Wielkiej Brytanii. Ekspozycje organizowane były we współpracy ze środowiskami uniwersyteckimi, miejscowymi środowiskami polonijnymi oraz przy wsparciu przedstawicielstw dyplomatycznych RP. Szczególny charakter miał cykl zagranicznych prezentacji wystawy edukacyjnej IPN „Fenomen »Solidarności«. Migawki z dziejów Polski 1980–1981". W 2012 r. była ona prezentowana

w dwudziestu miastach w Czarnogórze, Grecji, Irlandii, Kanadzie, Niemczech, Słowacji, Szwecji i USA. W trakcie wernisaży i wykładów przedstawiano dorobek naukowy i edukacyjny Instytutu Pamięci Narodowej, dystrybuowano jego publikacje (katalogi, albumy, książki, periodyki itp.) oraz prowadzono zajęcia edukacyjne dla uczniów i nauczycieli.

W 2012 r. Biuro Edukacji Publicznej przygotowało 35 nowych wystaw oraz zaprezentowało 188 wystaw z lat ubiegłych. Ich pełna lista znajduje się w Aneksie, w załączniku nr 3.

4.2.2. Współpraca z mediami i inne działania popularyzujące wiedzę

Podobnie jak w latach ubiegłych, pracownicy WEH BEP IPN oraz referatów edukacyjnych w oddziałach IPN prowadzili szeroką współpracę z mediami. Zakres współpracy obejmował przede wszystkim tematykę historyczną, rocznicową, bieżące wydarzenia z pracy IPN (sesje naukowe, konferencje, wystawy itd.). Szczególnie ważne były kontakty z mediami lokalnymi i regionalnymi. Warte podkreślenia jest zaangażowanie zarówno centrali, jak i oddziałów w działania odbywające się przy udziale lub pod patronatem mediów, jak festiwale nauki czy coraz liczniejsze pikniki historyczne i naukowe.

Większość OBEP IPN jest zaangażowana w przygotowywanie lokalnych wkładek historycznych do prasy oraz audycji radiowych i telewizyjnych propagujących wiedzę o najnowszej historii regionalnej, np. OBEP Poznań oraz Merkury Polskie Radio Poznań uczestniczą w akcji medialno-edukacyjnej „Zapal znicz pamięci", odbywającej się pod patronatem Marszałka Województwa Wielkopolskiego; pracownicy OBEP w Krakowie są stałymi uczestnikami cyklu programów telewizyjnych o tematyce historycznej *Małopolska – bliższa Ojczyzna*, realizowanego przez TVP Kraków.

Kontynuowano też dotychczasową współpracę między IPN a Polskim Radiem SA. W czerwcu 2012 r. Biuro Edukacji Publicznej wzięło udział w warszawskim XVI Pikniku Naukowym Polskiego Radia i Centrum Nauki Kopernik. Jak wynika z ankiety analizowanej przez Dział Ewaluacji i Analiz Centrum Nauki Kopernik, stoisko IPN zostało bardzo wysoko ocenione przez gości pikniku, zwracających uwagę zwłaszcza na walory naukowe i popularyzatorskie oraz kompetentną obsługę. Dzięki współpracy z Programem III Polskiego Radia udało się przeprowadzić emitowaną na antenie Trójki debatę z udziałem publiczności „Wołyń 1943. Jak o tym uczyć?". Ponadto należy podkreślić bieżącą współpracę pracowników całego pionu edukacyjnego IPN z programami Polskiego Radia, ogólnopolskimi stacjami komercyjnymi oraz regionalnymi rozgłośniami publicznymi i komercyjnymi. Zakres powyższej współpracy to głównie komentarze na temat ważnych rocznic historycznych, wydarzeń z okresu najnowszej historii Polski. Cykliczny charakter miały programy: „Ślad pamięci", nadawany w Polskim Radiu Rzeszów (w 2012 r. wyemitowano 46 audycji) oraz „Pamiętamy" − w rzeszowskim Radio Via (18 audycji); oba realizowane przy udziale OBEP w Rzeszowie. Historycy z IPN byli stałymi gośćmi programów realizowanych przez TVP i TVP Historia oraz telewizje regionalne.

Ponadto pracownicy BEP IPN, uczestnicząc w programach i wypowiadając się okolicznościowo, współpracowali z wieloma mediami o zasięgu ogólnopolskim i regionalnym.

4.3. Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia"

Centrum Edukacyjne IPN „Przystanek Historia" stało się w 2012 r. znaczącym punktem na mapie warszawskich instytucji nauki i kultury. Prowadzi z jednej strony własną działalność edukacyjną, z drugiej – udostępnia pomieszczenia na rzecz aktywności innych pionów IPN (przede wszystkim Biura Edukacji Publicznej oraz Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej w Warszawie). Jest miejscem prezentacji ważnych osiągnięć IPN w dziedzinie naukowej, edukacyjnej, wystawienniczej, a także wydawniczej.

Centrum blisko współpracuje z licznymi szkołami wszystkich poziomów edukacyjnych oraz instytucjami, w tym: Klubem Historycznym im. gen. Stefana Roweckiego „Grota", Forum Dialogu Między Narodami, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń, Urzędem m.st. Warszawy, Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, Domem Spotkań z Historią, Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, Muzeum Historii Żydów Polskich, Fundacją Kresy-Syberia, Radiem Warszawa, Radiem Campus oraz Radiem Plus.

Centrum Edukacyjne IPN „Przystanek Historia" staje się powoli marką ogólnopolską. Wykorzystał ją najpierw oddział białostocki przy tworzeniu swojego ośrodka edukacyjnego, podobne plany mają też inne oddziały, m.in. Oddział IPN we Wrocławiu.

Działania CE skierowane do nauczycieli

Kursy i seminaria:

– kurs historii Polski dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych „Trudny wiek XX", organizowany przez Centrum Edukacyjne IPN „Przystanek Historia" we współpracy z Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń oraz Domem Spotkań z Historią. Każdy zjazd składał się z trzech–czterech wykładów wybitnych historyków, specjalizujących się w historii XX w., i dwóch warsztatów prowadzonych przez doświadczonych dydaktyków (pracowników BEP oraz CE IPN), pokazujących, jak omawiane podczas wykładów zagadnienia wykorzystać w praktyce szkolnej;

– kurs historii XX w. dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalych „Państwo. Naród. Społeczeństwo", będący kontynuacją kursu „Trudny wiek XX", organizowany przez Centrum Edukacyjne IPN „Przystanek Historia" we współpracy z Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń oraz Domem Spotkań z Historią. W 2012 r. zostały zrealizowane następujące zajęcia: „Wielkie wojny XX wieku i ich następstwa", „Państwo. Demokracja czy totalitaryzm?", „Gospodarka a państwo", uwzględniające zapisy nowej podstawy programowej;

– „Nauczanie wątkowe na lekcjach nowego przedmiotu historia i społeczeństwo" – szkolenie dla nauczycieli konsultantów/specjalistów placówek doskonalenia nauczycieli, doradców metodycznych oraz nauczycieli historii i WOS, realizowane we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji (ORE). Szkolenie odbywało się w trzech trzydniowych zjazdach: 25–27 kwietnia, 24–26 października i 21–23 listopada 2012 r. Każdy z nich składał się z wykładów i warsztatów przygotowujących do nauczania nowego przedmiotu w szkołach ponadgimnazjalnych;

– „Polacy bez Polski, czyli losy przymusowo wysiedlonych do Związku Sowieckiego" – całoroczne seminarium dla nauczycieli przedmiotów humanistycznych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, realizowane we współpracy z Fundacją Kresy-Syberia, prezentujące najważniejsze aspekty historii przymusowych wysiedleń Polaków w głąb Związku Sowieckiego. Zajęcia odbywały się raz w miesiącu od września do grudnia 2012 r. i będą kontynuowane do czerwca 2013 r.;

– „Holokaust – sposoby przedstawiania" – seminarium dla nauczycieli wszystkich poziomów edukacyjnych, organizowane we współpracy z Międzynarodowym Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście. Składa się z trzech części. Pierwsza część odbywa się raz w miesiącu w CE – od października 2012 r. do kwietnia 2013 r. Druga część to dwudniowe seminarium w MCEAH w Oświęcimiu, prowadzone przez pracowników MCEAH, którego termin przypada na maj 2013 r. Trzecia – to trzydniowy wyjazd studyjny do Teresina w Czechach, byłego tranzytowego getta, w czerwcu 2013 r. Wykłady prowadzi wybitny znawca tematu prof. Jacek Leociak, warsztaty – pracownicy CE;

– „Kultura i polityka na emigracji" – całoroczne seminarium dla nauczycieli języka polskiego i innych przedmiotów humanistycznych. Zajęcia odbywały się od października 2011 do czerwca 2012 r. Podczas wykładu i warsztatów dydaktycznych pracownicy BEP (Centrala i Oddział Warszawski) i CE IPN prezentowali najważniejsze aspekty polskiej emigracji;

– „Miejsca zagłady ludności żydowskiej na okupowanych ziemiach polskich w latach II wojny światowej. Historia i upamiętnienie" – całoroczne seminarium dla nauczyciel historii i WOS. Zajęcia odbywały się od października 2011 do maja 2012 r.;

– „Film historyczny w edukacji" – całoroczne seminarium popularnonaukowe dla wszystkich nauczycieli zainteresowanych edukacją filmową, składające się z pokazów fragmentów filmów dokumentalnych i fabularnych z komentarzem dydaktycznym;

– „Śladami powojennej historii Żydów" – całoroczne seminarium popularnonaukowe adresowane do nauczycieli przedmiotów humanistycznych, składające się z wykładów, warsztatów, pokazów filmów oraz wycieczek historycznych prowadzonych przez wybitnych znawców tematu oraz pracowników IPN. Zajęcia odbywały się raz w miesiącu od października 2011 do maja 2012 r.

Inne:

– „Klub aktywnego nauczyciela historii" – całoroczny cykl spotkań w formie klubu dyskusyjnego dla nauczycieli historii i WOS, którzy chcą pogłębić swoją wiedzę, poszerzyć kompetencje zawodowe oraz wymienić się doświadczeniami z innymi nauczycielami. W jego ramach zrealizowano następujące zajęcia: „Nauczyciel historii – kronikarz, adwokat diabła czy zaangażowany politycznie demagog?", „Powstanie Warszawskie – klęska militarna i moralne zwycięstwo?";

– konferencja informacyjna dla warszawskich nauczycieli historii prezentująca ofertę edukacyjną przygotowaną przez BEP oraz CE IPN na rok szkolny 2012/2013 (wrzesień 2012 r. – zorganizowana wspólnie z Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń);

– konferencja informacyjna dla warszawskich nauczycieli wiedzy o społeczeństwie prezentująca ofertę edukacyjną przygotowaną przez BEP oraz CE IPN na rok szkolny 2012/2013 (październik 2012 r. – zorganizowana wspólnie z Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń).

Programy CE skierowane do uczniów

– „Ferie zimowe z historią w tle" – kurs historii najnowszej dla maturzystów, przygotowujący do egzaminu maturalnego z historii XX w. Zajęcia odbywały się codziennie w ferie zimowe. Wykłady oraz zajęcia praktyczne, w tym praca z różnymi typami źródeł oraz z arkuszem maturalnym, prowadzili pracownicy BEP i CE IPN oraz nauczyciel – metodyk z WCIES;

– „Uczniowie obchodzą ważne rocznice historyczne" – projekt dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, mający na celu zaprezentowanie różnych sposobów obchodzenia rocznic historycznych. W jego ramach zrealizowano następujące projekty: „Ballada o Marcu '68" – LXXXI LO im. A. Fredry w Warszawie; „Opowieść o getcie warszawskim" – Gimnazjum nr 61 im. I. Sendlerowej w Warszawie; „Opowieść o wyborach 4 czerwca" – Technikum Architektoniczno-Budowlane w Warszawie;

– „Lekcje z historii najnowszej" – zajęcia dla uczniów wszystkich poziomów szkół na terenie całej Polski. W jego ramach przeprowadzono 35 lekcji;

– „Lekcje z historii XX w." – lekcje dla uczniów wszystkich poziomów edukacyjnych odwiedzających CE „Przystanek Historia" prowadzone przez pracowników CE według własnych scenariuszy, z wykorzystaniem Tek Edukacyjnych IPN. W 2012 r. zrealizowano 108 lekcji;

– „Spacerkiem po wystawie" – zajęcia edukacyjne dla uczniów wszystkich poziomów edukacyjnych prowadzone w formie spacerów po wystawach prezentowanych w CE;

– „O tym nie można zapomnieć – spotkania z kobietami, które przeszły przez obóz w Ravensbrück". Jest to kontynuacja projektu dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w którym uczniowie dokumentowali losy byłych więźniarek obozu (wspólnie z Fundacją na rzecz Kobiet JA KOBIETA oraz Fundacją Mecenat Sztuki). Edycja I, w której uczestniczyło 11 szkół, została zakończona w maju 2012 r. nagraniem płyty CD zawierającej notacje zrealizowane przez uczniów, wydaniem publikacji opisującej projekt oraz wyjazdem na uroczystość obchodów rocznicy wyzwolenia obozu w Ravensbrück. Edycja II jest w trakcie realizacji. Uczestniczy w niej 27 szkół;

– „Klub Zielonej Pomarańczy" – projekt edukacyjny realizowany we współpracy z Szkołą Podstawową „Chocimska" wokół tematu „Dzieciństwo Twoich rodziców w Twoich oczach". Celem projektu jest zorganizowanie wystawy. Projekt rozpoczął się w grudniu 2012 r. i trwać będzie do maja 2013 r.;

– „Wspólna historia Polaków i Czechów" – projekt edukacyjny będący kontynuacją kilkuletniej współpracy między Stowarzyszeniem Czeskich Nauczycieli Historii PANT z Ostrawy a Biurem Edukacji Publicznej IPN. W ramach wymiany młodzieży ze szkół ostrawskich i warszawskich zostały zorganizowane warsztaty na temat historii polsko-czeskiej XX w. Zajęcia odbywały się w Warszawie i w Ostrawie;

– „Lato w mieście" – zajęcia edukacyjne dla dzieci szkół podstawowych na temat historii lat osiemdziesiątych XX w., prowadzone przez pracowników CE w ramach warszawskiej akcji „Lato w mieście". W 2012 r. odbyło się 20 warsztatów na temat ważnych postaci i wydarzeń lat osiemdziesiątych XX w.;

– warsztaty dla młodzieży prowadzone przez twórców komiksów historycznych w ramach II Festiwalu Komiksów Historycznych, który odbył się 2 czerwca 2012 r.;

– „Bohater spod Monte Cassino" – konkurs na komiks dla uczniów szkół podstawowych zorganizowany w ramach II Festiwalu Komiksów Historycznych;

– „PRL dla zaawansowanych" – projekt edukacyjny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Cotygodniowe spotkania seminaryjne uczniów warszawskich liceów ogólnokształcących zainteresowanych historią PRL mają przygotować ich do realizacji projektu edukacyjnego dotyczącego najnowszej historii Warszawy (od lutego do maja 2012 r.).

Programy i staże dla studentów

W okresie sprawozdawczym CE we współpracy z warszawskim oddziałem Erasmus Student Network przygotowało specjalną ofertę dla studentów zagranicznych. Zaliczał się do niej cykl warsztatów na temat najnowszej historii Polski (*Contemporary History of Poland. Erasmus Student Project*) w języku angielskim. Zajęcia odbyły się w dwóch trzydniowych turach w kwietniu i listopadzie 2012 r.

CE wzięło również udział w projekcie Narodowego Centrum Kultury „Kurs na kulturę. Staże w instytucjach kultury/NCK". W jego ramach pracownicy CE objęli swoją opieką merytoryczną grupę stażystów absolwentów studiów humanistycznych.

Ponadto CE prowadziło także w okresie sprawozdawczym własny program wolontariatu dla studentów i uczniów klas licealnych.

Imprezy otwarte dla wszystkich zainteresowanych historią najnowszą

– „Teatr i PRL" – seminarium dla osób zainteresowanych najnowszą historią polskiego teatru prowadzone przez dr Joannę Krakowską, pracownika Instytutu Sztuki PAN, zastępcę redaktora naczelnego miesięcznika „Dialog". Wykłady odbywały się raz w miesiącu od października 2011 r. do maja 2012 r.;

– „»Czy się stoi, czy się leży«. Rzecz o gospodarce PRL-u" – całoroczne seminarium popularnonaukowe (od października 2011 r. do czerwca 2012 r.), składające się z wykładów wybitnych historyków społeczno-gospodarczych Polski XX w.;

– „Historia w Teatrze Telewizji" – całoroczne seminarium popularnonaukowe, prowadzone przez prof. dr hab. Krystynę Duniec, pracownika Instytutu Sztuki PAN. Jego zadaniem było prezentowanie fragmentów wybranych, zrealizowanych przez Teatr Telewizji, spektakli, przedstawiających różne aspekty historii najnowszej. Spotkania odbywały się raz w miesiącu, od października do grudnia 2012 r. i trwać będą do maja 2013 r.;

– „Aktorzy opowiadają o PRL" – całoroczny cykl spotkań z aktorami, którzy z własnego punktu widzenia opowiadają o czasach PRL. Spotkania odbywają się raz miesiącu, od października 2012 r. do maja 2013 r. W 2012 r. zorganizowano spotkania z Ewą Dałkowską, Kazimierzem Kaczorem i Jackiem Petryckim;

– „Muzyka w PRL" – całoroczne seminarium popularnonaukowe prowadzone przez znanego dziennikarza radiowego i telewizyjnego Marka Wiernika z udziałem zaproszonych gości (od września 2011 r. do czerwca 2012 r.).

Przedsięwzięcia rocznicowe i konferencje popularnonaukowe

– 1 marca – Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych" przygotowany we współpracy z Wydziałem Edukacji BEP IPN;

– „»Byłam sekretarzem Piłsudskiego...«. Fragmenty wspomnień Kazimiery Iłłakowiczówny o Józefie Piłsudskim z okresu pracy poetki w Ministerstwie Spraw Wojskowych" – Święto Niepodległości, w interpretacji Ewy Dałkowskiej;

– monodram *Madonny Polskie* na podstawie tekstu Jacka Hugo-Badera, w wykonaniu Krystyny Wolańskiej-Wierzbiańskiej – 31. rocznica wprowadzenia stanu wojennego, gość honorowy – Jacek Hugo-Bader;

– konferencje popularnonaukowe zorganizowane wspólnie z Fundacją Kresy-Syberia: „10 luty 1940 – Pamiętajmy o Sybirakach", „Losy polskich dzieci – uchodźców w Indiach w latach 1942––1948 w 70. rocznicę ich ewakuacji z ZSRR", „Żołnierze 2. Korpusu – wspomnienie w 70. rocznicę ewakuacji Armii Polskiej z ZSRR".

Popularne imprezy dla pasjonatów historii

– „Rodzinna sobota" – spotkania przeznaczone dla rodzin z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym przybliżające najnowszą historię Polski za pomocą gier i zabaw edukacyjnych;

– „Ludzie z charakterem" – cykl spotkań z osobami opowiadającymi historię swego życia. W jego ramach CE gościło: Halinę Bortnowską, publicystkę, przewodniczącą Rady Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka; Alexa Dancyga z Izraela, działającego na rzecz zmiany wizerunku Polski w Izraelu i obalenia stereotypów narosłych wokół relacji polsko-żydowskich; Andrzeja Blikle, informatyka, profesora nauk matematycznych, członka Rady Języka Polskiego i Fundacji Kultury, a także mistrza cukierniczego i prezesa zarządu znanej firmy cukierniczej A. Blikle;

– „Sobota gracza" – spotkania dla pasjonatów gier planszowych o tematyce historycznej wydanych przez IPN oraz inne wydawnictwa, m.in.: „Pamięć '39", „Awans", „303", „Kolejka" „Mali Powstańcy", „Powstańcze Zrzuty" oraz „Wroniec";

– „Nocny Festiwal Planszowych Gier Historycznych" zorganizowany wspólnie z Wydziałem Edukacji BEP w ramach ogólnopolskiej akcji Noc Muzeów;

– II Festiwal Komiksu Historycznego zorganizowany przez CE wspólnie z autorami komiksów historycznych;

– „Marszałkowska: Drzwi Otwarte" – projekt Teatru Rozmaitości, w ramach którego CE zorganizowało „Kiermasz książek historycznych IPN" i prezentację gry planszowej „Kolejka" połączoną z turniejem z nagrodami.

Promocje i dyskusje nad książkami o tematyce historycznej

W ramach promocji książek o tematyce historycznej oraz spotkań z autorami nowych publikacji wydanych przez IPN i inne wydawnictwa, połączonych zazwyczaj z panelem dyskusyjnym w gronie ekspertów i udziałem publiczności, zaprezentowano następujące publikacje:

– *Literaci. Relacje między literatami a władzami PRL w latach 1956–1970*, Konrad Rokicki;

– *Prymas Tysiąclecia w pamięci Polaków 1981–2011*, Marian P. Romaniuk;

– *Pochwała niepokory. Historie niezwykłe*, praca zbiorowa, wydana przez wydawnictwo Demart;

– *Polskie Radio i Telewizja w stanie wojennym*, oprac. Sebastian Ligarski i Grzegorz Majchrzak;

– *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989*, Paweł Kowal;

– *Wielka trwoga*, Marcin Zaremba;

– *Mój słownik PRL-u*, Marek Nowakowski, ilustracje Andrzej Krauze;

– *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943–1991*, Sławomir Cenckiewicz i *Wywiad a władza autorstwa odpowiednio*, Zbigniew Siemiątkowski;

– *„Moja żydowska dusza nie obawia się dnia sądu”, Mordechaj Chaim Rumkowski – prawda i zmyślenie*, Monika Polit;

– *Koncesjonowany nacjonalizm. Zjednoczenie Patriotyczne „Grunwald” 1980–1990*. Przemysław Gasztold-Seń;

– *Bezludna wyspa, nora, grób. Wojenne kryjówki Żydów w okupowanej Polsce*, Marta Cobel-Tokarska;

– *Między wolnością a pokojem*, Anna Smółka-Gnauck;

– *Generał Kazimierz Sosnkowski 1885–1969*, Jerzy Kirszak;

– *Generał brygady Aleksander Radwan-Pragłowski (1895–1974). Studium biograficzne*, Daniel Koreś;

– *Załamanie na froncie ideologicznym. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich od Sierpnia ’80 do stanu wojennego*, Daniel Wicenty.

W CE odbywają się także regularnie kiermasze książki historycznej, w trakcie których można nabyć publikacje wydane przez IPN i nie tylko.

Wystawy i ekspozycje

W CE zaprezentowano następujące wystawy przygotowane przez BEP i oddziały IPN oraz instytucje współpracujące z IPN:

– „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945” (Oddział IPN w Rzeszowie, styczeń 2012 r.);

– „Pod obcym niebem. Mieszkańcy Litwy w sowieckich łagrach i na zesłaniu w latach 1940––1958”. Wystawa przygotowana przez Muzeum Ofiar Ludobójstwa w Wilnie (luty 2012 r.);

– „Marzec ’68” (Oddział IPN w Warszawie, marzec 2012 r.);

– „Nauka, planowanie, wypędzenia. Generalny Plan Wschodni narodowych socjalistów”. Wystawa przygotowana przez Niemiecką Wspólnotę Naukową DFG (kwiecień 2012 r.);

– „Wasza solidarność – nasza wolność” (Oddział IPN w Lublinie, maj 2012 r.);

– Wystawa prac Marka Szyszko (czerwiec 2012 r.);

– „Jarocin w obiektywie bezpieki” (Oddział IPN w Łodzi, lipiec 2012 r.);

– „Bitwa pod Wizną” (wystawa zdjęć i artefaktów Stowarzyszenia Wizna, lipiec 2012 r.);

– „Z największą brutalnością... Zbrodnie Wehrmachtu w Polsce” (BEP IPN i Niemiecki Instytut Historyczny, wrzesień 2012 r.);

– „Dni Powstania – Warszawa 1944” (Oddział IPN w Warszawie, październik 2012 r.);

– „Poznańska opozycja demokratyczna w obiektywie Jana Kołodziejskiego” (Oddział IPN w Poznaniu, listopad–grudzień 2012 r.).

4.4. Działalność naukowa i popularyzatorska pionu archiwalnego

Działalnością badawczą i edytorską w strukturach pionu archiwalnego zajmuje się Samodzielna Sekcja Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł w BUiAD. W licznych inicjatywach naukowych i edukacyjnych podejmowanych przez pion archiwalny uczestniczą również archiwiści w oddziałach i delegaturach Instytutu.

Samodzielna Sekcja Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł, utworzona zgodnie z Zarządzeniem Prezesa IPN z dnia 15 września 2011 r., kontynuuje działalność Wydziału Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł. Do jej zadań należy prowadzenie prac badawczych nad gromadzeniem, ewidencjonowaniem, przechowywaniem, opracowywaniem i udostępnianiem zasobu archiwalnego IPN, a także przygotowywanie edycji źródłowych na podstawie dokumentów zgromadzonych w zasobie archiwalnym IPN.

Samodzielna Sekcja prowadzi również współpracę naukową i wydawniczą z partnerami zagranicznymi: Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, Centrum

Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy, Litewskim Archiwum Akt Specjalnych oraz Narodowymi Archiwami Rumunii. Szczegóły dotyczące tej dziedziny działalności pionu archiwalnego zostały przedstawione w rozdziale *Współpraca międzynarodowa*.

4.4.1. Publikacje

W 2012 r. ukazały się dwie książki przygotowane przez pracowników Sekcji. *Dziennik partyzanta »Dzūkasa« 23 czerwca 1948 – 6 czerwca 1949* Lionginasa Baliukevičiusa, jednego z dowódców ruchu partyzanckiego na Litwie, stanowi cenne źródło dla badaczy zbrojnego podziemia w Europie Środkowej i Środkowo-Wschodniej. We współpracy z partnerami ukraińskimi i OBUiAD w Łodzi wydano natomiast tom *Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services*, zawierający wybrane dokumenty z opublikowanych już tomów serii wydawniczej „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych" w tłumaczeniu na język angielski.

W okresie sprawozdawczym ukazało się ponadto kilka innych tytułów przygotowanych przez pracowników OBUiAD i wydanych przez IPN. Wśród nich znalazła się monografia autorstwa Dariusza Burczyka pt. *Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku (1946–1955). Inwentarz idealny* (OBUiAD w Gdańsku). Oddział w Szczecinie wydał *Inwentarz zespołu archiwalnego Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie [1945] 1946–1955 [2008]* (wstęp P. Pacyna i T. Dźwigał, oprac. zbior. T. Dźwigał i in.) i *Inwentarz zespołu archiwalnego Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Szczecinie [1945] 1946–1955 [1998]* (wstęp M. Łatacz, oprac. zbior. T. Dźwigał i in.). Oddział w Lublinie i delegatura w Radomiu przygotowały zbiór dokumentów dotyczących likwidacji grupy Aleksandra Młyńskiego „Drągala" (*Dopaść „Drągala". Likwidacja grupy Aleksandra Młyńskiego w świetle dokumentów aparatu bezpieczeństwa*, wstęp, wybór i oprac. K. Busse) oraz album *Bić się do końca. Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950* (w opracowaniu K. Busse, A. Kutkowskiego). Zbiory dokumentów *Poznański Czerwiec 1956* (wstęp S. Jankowiak, R. Kościański, R. Reczek) i *NSZZ „Solidarność" Region Konin*, t. 1, przygotował oddział poznański IPN. OBUiAD w Lublinie wydał następny tom z serii *Księgi więzienia na Zamku w Lublinie z lat 1944–1954*. Materiały ukazujące tzw. sprawę kwidzyńską z 1982 r. zawiera praca wydana przez oddział w Gdańsku (*Sprawa kwidzyńska. Internowanie, pobicie, proces 1982*, tekst K. Nawrocki, wybór i oprac. K. Lisiecki, współpraca T. Żuroch-Piechowski). Walkę Kościoła o niezależność od władz komunistycznych ukazał Szczepan Kowalik w pracy pt. *Konflikt wyznaniowy w Wierzbicy. Niezależna parafia w polityce władz PRL (1962–1977)*, przygotowanej do publikacji przez OBUiAD w Lublinie. Biografię pt. *„Korab". Wilniuk klasyczny. Doktor Roman Korab-Żebryk (1916–2004). Biografia Wilnianina, oficera Armii Krajowej, więźnia NKWD, historyka Polski Podziemnej* w opracowaniu dr. hab. Tomasza Balbusa wydał Oddział IPN we Wrocławiu. Wspomnienia Janiny Fieldorf, wdowy po gen. „Nilu", *Los już mną zawładnął...* opracował OBUiAD w Gdańsku.

Spośród wydawnictw źródłowych, nad którymi trwają prace w Sekcji Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł, wymienić należy opracowanie dotyczące działań aparatu bezpieczeństwa wobec żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza i funkcjonariuszy Straży Granicznej, będące wspólnym projektem BUiAD i Komendy Głównej Straży Granicznej. Kontynuowane są też prace nad kilkoma innymi publikacjami m.in.: na temat działań aparatu represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki, wydarzeń Marca '68, funkcjonowania wywiadu cywilnego Polski Ludowej i Departamentu IV MSW.

Archiwiści OBUiAD i delegatur IPN pracują także nad kolejnymi wydawnictwami. Oddział w Katowicach opracowuje m.in. wspomnienia z lat wojny ppłk. Władysława Krzyściaka. Z przygotowywanych w Rzeszowie książek ma się ukazać m.in. wybór dokumentów dotyczący oporu młodzieży w Polsce południowo-wschodniej w latach 1957–1989. Antykomunistycznym organizacjom młodzieżowym w Małopolsce w okresie 1944–1956 poświęcone będzie też jedno spośród kilku opracowywanych w oddziale krakowskim wydawnictw źródłowych. OBUiAD w Lublinie kontynu-

uje prace nad kolejnym tomem serii *Księgi więzienia na Zamku w Lublinie z lat 1944–1954*, a Oddział IPN w Poznaniu planuje wydać m.in. materiały dotyczące więźniów Wronek w okresie stalinowskim. W OBUiAD w Łodzi trwają końcowe prace nad wydawnictwem źródłowym ukazującym procesy polityczne działaczy NSZZ „Solidarność" w Łodzi w okresie stanu wojennego, natomiast archiwiści oddziału gdańskiego przygotowują wydawnictwo poświęcone wydarzeniom stanu wojennego w Gdańsku. Delegatura IPN w Bydgoszczy przekazała do druku trzytomowe wydawnictwo przedstawiające wydarzenia bydgoskie 19 marca 1981 r. OBUiAD we Wrocławiu przygotowuje album prezentujący formy indywidualnej propagandy antykomunistycznej w latach 1945–1989.

4.4.2. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej"

Samodzielna Sekcja Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł we współpracy z OBUiAD w Łodzi wydała w 2012 r. piąty tom czasopisma naukowego pt. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" (pierwszy ukazał się w czerwcu 2008 r.). Periodyk służy prezentowaniu zagadnień dotyczących szeroko rozumianej archiwistyki w kontekście funkcjonowania archiwum IPN i charakteru zgromadzonego w nim zasobu.

Piąty tom zawiera m.in.: dział *Film w archiwum* poświęcony zasadom opracowywania dokumentacji filmowej oraz artykuł podsumowujący dotychczasową działalność naukowo-badawczą archiwum IPN.

4.4.3. Inicjatywy naukowe i popularyzatorskie pionu archiwalnego

W dniach 19–20 maja 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej po raz czwarty uczestniczył w Nocy Muzeów. Archiwum IPN (centrala) w tym roku zaprezentowało przede wszystkim materiały związane z piłką nożną. Zwiedzający również w większości oddziałów i delegatur mieli okazję zapoznać się z pracą pionu archiwalnego oraz przyjrzeć się najciekawszym eksponatom znajdującym się w zasobie IPN.

Pracownicy OBUiAD we Wrocławiu uczestniczyli w przygotowaniu imprez towarzyszących VI Powszechnemu Zjazdowi Archiwistów Polskich, w tym plenerowej wystawy na wrocławskim Rynku pt. *Archiwalne też jest fajne... Wrocławskie archiwa wczoraj i dziś*, promującej archiwa jako instytucje otwarte dla społeczeństwa. W Zjeździe wzięli czynny udział także archiwiści z innych komórek pionu archiwalnego. Działalność archiwum IPN zaprezentowana została podczas panelu „Archiwa wyodrębnione – teraźniejszość i przyszłość", który odbył się w ramach Zjazdu.

W dniach 4–5 października 2012 r. odbyła się w Warszawie XII Międzynarodowa Konferencja Archiwów Państw Europy Środkowo-Wschodniej z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata" zorganizowana przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych oraz IPN. Konferencja dotyczyła dokumentacji komunistycznych służb specjalnych.

Sekcja Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej BUiAD przygotowała konferencję naukową „Polonica bliżej kraju", która odbyła się 25 października 2012 r. pod honorowym patronatem Polskiego Komitetu do spraw UNESCO. Podczas konferencji przedstawiciele instytucji polonijnych, archiwów krajowych i IPN omówili problematykę przechowywania i udostępniania archiwaliów dotyczących historii Polski, które znajdują się poza granicami kraju.

Pracownicy Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej BUiAD organizują też i prowadzą comiesięczne spotkania z filmem historycznym w ramach Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota". W okresie sprawozdawczym odbyło się osiem takich spotkań z udziałem historyków i autorów prezentowanych filmów.

6–7 listopada 2012 r. w Łodzi odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Sowieckie obozy dla jeńców wojennych i internowanych 1939–1956", której celem było przypomnienie nieznanych aspektów polityki represji stosowanej przez ZSRR wobec jeńców wojennych i osób

internowanych z terenów Europy Środkowo-Wschodniej. W konferencji wzięli udział naukowcy z Finlandii, Hiszpanii, Łotwy, Niemiec, Polski, Rosji, Ukrainy i Węgier.

Archiwiści BUiAD uczestniczyli w upamiętnianiu losów więźniów nazistowskich obozów koncentracyjnych. W maju 2012 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki odbyło się seminarium „KL Dachau w relacji świadków – wspomnienia i konfrontacje. Rzeczywistość była gorsza niż wyobrażenia...", w którym wzięli udział również byli więźniowie niemieckiego obozu Dachau. W zorganizowaniu spotkania pomagała Anna Jagodzińska, pracownik BUiAD, która reprezentowała także Instytut podczas uroczystości upamiętniających ofiary obozów w kraju i za granicą.

2 czerwca 2012 r. przedstawiciele BUiAD wzięli udział w III Warszawskim Pikniku Archiwalnym zorganizowanym przez Archiwum PAN i Polskie Towarzystwo Archiwalne, poświęconym tym razem problematyce sportowej.

W 2012 r. dr Leon Popek z OBUiAD w Lublinie kontynuował akcję poszukiwania mogił ofiar OUN-UPA i porządkowania cmentarzy polskich na Ukrainie.

Za wybitne osiągnięcia w badaniu i rozpowszechnianiu wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym i drugiej konspiracji niepodległościowej dr hab. T. Balbus, naczelnik OBUiAD we Wrocławiu, został uhonorowany nagrodą im. Jerzego Ślaskiego, ustanowioną przez Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej.

Pracownicy pionu archiwalnego uczestniczyli też aktywnie w konferencjach naukowych, wygłaszając sto kilkadziesiąt referatów. Popularyzowali zasób IPN m.in.: w ramach promocji wydawnictw IPN w kraju i za granicą, podczas prezentacji przygotowanych dla delegacji odwiedzających siedziby IPN oraz udzielając wywiadów w środkach masowego przekazu. Dużym zainteresowaniem cieszyły się również organizowane we współpracy z pionem edukacyjnym lekcje archiwalne, podczas których uczniowie i studenci mogli poznać specyfikę źródeł historycznych z zasobu IPN.

4.4.4. Współpraca z instytucjami i organizacjami krajowymi

Ważny obszar działalności archiwistów IPN stanowią kwerendy. W okresie sprawozdawczym zarówno kontynuowano (we współpracy z wojskiem, policją, organami więziennictwa oraz sądami i prokuraturami) poszukiwania materiałów archiwalnych, które podlegają przekazaniu do zasobu IPN zgodnie z ustawą o IPN, jak i prowadzono kwerendy do projektów naukowych i edukacyjnych realizowanych przez inne instytucje. Do tej drugiej grupy należy zaliczyć kwerendy na potrzeby:

– projektu „Archiwa przełomu" realizowanego wspólnie przez Kancelarię Prezydenta RP oraz Kancelari Senatu pod honorowym patronatem Prezydenta RP,

– ekspozycji dla Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego,

– wystawy stałej dla Europejskiego Centrum Solidarności,

– publikacji poświęconej Żołnierzom Wyklętym przygotowywanej przez Ośrodek KARTA, – programu „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką" Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie,

– utworzenia Wirtualnego Muzeum Kresy-Syberia dla Fundacji Kresy-Syberia.

W związku z zawartą przez IPN w 2011 r. umową z Komendą Główną Straży Granicznej pracownicy BUiAD IPN prowadzili także prace nad przygotowaniem wspólnej publikacji źródłowej dotyczącej formacji granicznych II Rzeczypospolitej, która ma się ukazać w 2013 r.

Archiwiści w OBUiAD i delegaturach udostępniali materiały archiwalne muzealnikom (m.in. Muzeum Wsi Kieleckiej w ramach projektu „Martyrologia wsi polskich") i uczestniczyli w przygotowaniach uroczystości organizacji kombatanckich m.in.: Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i Zarządu Głównego WiN. W czerwcu 2012 r. Delegatura IPN w Kielcach brała udział w obchodach upamiętniających żołnierzy i dowódców oddziałów partyzanckich AK dowodzonych przez cichociemnych: mjr. Jana Piwnika „Ponurego" i mjr. Eugeniusza Kaszyńskiego „Nurta",

które przygotowały Środowisko Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury" – „Nurt" oraz Obwód Świętokrzyski Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej.

Instytut uczestniczył również w organizacji przedsięwzięć przygotowanych przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych i Stowarzyszenie Archiwistów Polskich. Spośród nich wymienić należy: VI Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich (z udziałem OBUiAD we Wrocławiu) oraz XII Międzynarodową Konferencję Archiwów Państw Europy Środkowo-Wschodniej z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata". OBUiAD w Szczecinie w ramach współpracy z kołem Naukowym Archiwistów Uniwersytetu Szczecińskiego zorganizował dla uczestników XIV Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki w Szczecinie prezentację swojego zasobu. OBUiAD w Białymstoku nawiązał kontakty z Muzeum i Archiwum Archidiecezjalnym w Białymstoku, które udostępniło swoje pomieszczenia do prezentacji działalności i popularyzacji zasobu w nowo otwartym w październiku 2012 r. „Przystanku Historia". Oddział w Poznaniu, realizując umowę z Archiwum Państwowym w Poznaniu, digitalizował materiały archiwalne, korzystając z pomieszczeń i specjalistycznych urządzeń tego Archiwum.

W ramach współpracy z Kancelarią Prezydenta RP, strukturami NSZZ „Solidarność", Stowarzyszeniem Osób Internowanych i Represjonowanych w Stanie Wojennym i innymi organizacjami zrzeszającymi byłych opozycjonistów przy realizacji wniosków o przyznanie Krzyża Wolności i Solidarności, pion archiwalny IPN propagował wiedzę o nowym odznaczeniu, prowadził kwerendy do wniosków o jego przyznanie, jak również pomagał w organizacji uroczystości, podczas których Krzyż nadawany był wytypowanym osobom.

Pion archiwalny współpracował z uczelniami wyższymi w organizacji praktyk archiwalnych dla studentów kierunków humanistycznych. Ponadto wielokrotnie archiwiści IPN przeprowadzali prelekcje i prezentacje zasobu dla szkół, uczelni oraz lokalnych organizacji społecznych i kulturalnych.

4.5. Wydawnictwa IPN

Za działalność wydawniczą IPN odpowiada Wydział Wydawnictw BEP, który zajmuje się przygotowaniem do druku wszelkich publikacji ukazujących się z logo IPN (książek, zbiorów dokumentów, relacji, czasopism, itd.). Prace te obejmują każdorazowo redakcję merytoryczno-językową, korektę, redakcję techniczną, opracowanie projektu graficznego, skład komputerowy, wreszcie kontrolę etapu druku (wykonywanego przez drukarnie wyłonione w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego w trybie procedur przetargowych zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych tekst jednolity Dz.U. z 2007 r., nr 223, poz. 1655 ze zm.).

W sierpniu 2012 r. w skład Wydziału Wydawnictw weszła Sekcja Dystrybucji Wydawnictw, do tej pory umiejscowiona w strukturze Biura Administracyjno-Gospodarczego w tzw. pionie obsługi IPN. W efekcie nastąpiła reorganizacja Wydziału i jego podział na dwie sekcje: Wydawniczą i Dystrybucji Wydawnictw.

W 2012 r. przestał ukazywać się „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej". W jego miejsce wydawana jest „Pamięć.pl – Biuletyn IPN". Równocześnie uruchomiono portal edukacyjny IPN – pamiec.pl.

4.5.1. Działalność wydawnicza

W okresie sprawozdawczym wydano ze środków IPN 166 publikacji. Dla porównania w 2011 r. ukazały się 153 książki, a w 2010 – 202. W 2012 roku w poszczególnych seriach centralnych ukazały się 22 książki:

– w serii „Dokumenty" – 3 pozycje,
– w serii „Monografie" – 11 pozycji,
– w serii „Relacje i wspomnienia" – 1 pozycja,

– w serii „Dziennikarze, Twórcy, Naukowcy" – 2 pozycje,
– w serii „Szkoła historii najnowszej" – 2 pozycje,
– w serii „18/39/89" – 1 pozycja,
– w serii „Materiały pomocnicze Instytutu Pamięci Narodowej" – 2 pozycje.

W seriach oddziałowych ukazało się 68 książek:
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Białymstoku – 5 pozycji,
– w serii „Publikacje gdańskiego oddziału IPN" – 6 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Katowicach – 10 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Krakowie – 11 pozycji, w tym w serii „Z archiwum bezpieki – nieznane karty PRL" – 3 pozycje, w serii „Bezpieka przeciw Małopolanom" – 1 pozycja, w serii „Kościół w okowach" – 1 pozycja i w serii „Normatywy aparatu represji" – 1 pozycja,
– w serii „Biblioteka Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi" – 5 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Lublinie – 6 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Poznaniu „Studia i materiały poznańskiego IPN" – 4 pozycje,
– w serii poznańskiej „Polskie Państwo Podziemne w Wielkopolsce 1939–1945" – 1 publikacja,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Rzeszowie – 7 pozycji,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Szczecinie – 9 pozycji,
– w serii Oddziału IPN w Warszawie „Warszawa nie?pokonana" – 1 pozycja,
– w serii Oddziału IPN w Warszawie „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956" – 1 pozycja,
– w serii wydawniczej Oddziału IPN we Wrocławiu – 2 pozycje.

Poza seriami ukazało się 65 pozycji, w tym:
– varia – 38 pozycji,
– informatory – 8 pozycji,
– katalogi wystaw – 9 pozycji,
– wydawnictwa multimedialne i okolicznościowe – 10 pozycji.

Ponadto ukazały się periodyki:
– „Pamięć i Sprawiedliwość" – dwa numery,
– „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" – 8 numerów, w tym 1 numer o podwójnej objętości,
– „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" – jeden numer.

„Pamięć.pl – Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej"

Nowy miesięcznik popularnonaukowy poświęcony jest, podobnie jak jego poprzednik, najnowszej historii Polski, ze szczególnym uwzględnieniem statutowych zadań IPN (tematyka zbrodni niemieckich i komunistycznych, działalność opozycji antykomunistycznej i aparatu bezpieczeństwa PRL). W przeciwieństwie jednak do „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej" nie ma charakteru monograficznego, a układ magazynowy, dzięki czemu zapewnia czytelnikom szerokie spektrum tematyczne i chronologiczne, uwzględniając jednak rocznice istotnych wydarzeń.

Na łamach „Pamięci.pl – Biuletynu IPN" publikowane są rozmowy z historykami, świadkami historii, artykuły pracowników IPN i autorów zewnętrznych, dokumenty i zdjęcia (wraz z omówieniem). Ponadto w czasopiśmie umieszczane są informacje o organizowanych przez Instytut wystawach i akcjach, najważniejszych przedsięwzięciach badawczych i edukacyjnych oraz najnowszych publikacjach.

Duży nacisk położony został na walor edukacyjny pisma – dotyczy to nie tylko działu „Edukacja historyczna", w którym poruszane są tematy związane z problematyką nauczania, szkolnictwa czy edukacji społecznej, lecz całego czasopisma. Szczególną rolę pełnią tu takie działy jak: „Z archiwum IPN" i „Stopklatka". Ich celem jest prezentacja i analiza dokumentów oraz fotografii znajdujących się w zasobie IPN. Oba te działy stanowią także wyraźny wyróżnik na tle innych czasopism historycznych i podkreślają IPN-owski charakter miesięcznika.

W 2012 r. ukazało się dziewięć numerów „Pamięci.pl", w tym jeden podwójny (pojedyncze o objętości 72 stron, podwójny – 104 stron). Do każdego numeru dołączony był dodatek w postaci płyt DVD, plakatów lub innych materiałów związanych z konkretnym numerem lub prowadzoną przez IPN akcją. Nakład czasopisma wynosi 9500 egzemplarzy, z czego ok. 5000 trafia do szkół ponadgimnazjalnych i zainteresowanych gimnazjów, jako pomoc dla nauczycieli, a także do wybranych instytucji (szczególnie bibliotek, placówek naukowych i ośrodków kształcenia nauczycieli). „Pamięć.pl" jest również wysyłana do mediów. W wolnej sprzedaży pismo można było nabyć w sieci salonów EMPiK i we wszystkich punktach sprzedaży IPN. Po miesiącu od chwili wydania każdy numer „Pamięci.pl" był również umieszczany w formie elektronicznej na stronie internetowej IPN i portalu pamięć.pl.

„Pamięć i Sprawiedliwość"

Wiodące pismo IPN wyrosło, zdaniem wielu, na najważniejszy współcześnie polski periodyk poświęcony historii najnowszej. W roku sprawozdawczym ukazały się dwa tomy: 18 i 19 tego czasopisma.

Tom 18 w głównej mierze podejmuje temat upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem „aksamitnej rewolucji" w Czechosłowacji i rewolucji w NRD. Próbuje również znaleźć odpowiedź na pytanie, dlaczego rządy komunistów upadły właśnie w 1989 r. i co miało wpływ na kolejność zmian w poszczególnych państwach bloku. Poza tym omawia uwarunkowania procesów zachodzących w 1989 r. oraz wydarzenia symbole upadku komunizmu. Ponadto w numerze znajdziemy artykuły na temat: okoliczności powstania i funkcjonowania obozu karnego SS i policji w Maćkowach pod Gdańskiem, wydarzeń związanych z ewakuacją polskich dzieci z ZSRR do Indii w 1941 r., politycznych aspektów funkcjonowania systemu stalinowskiego w Polsce, działalności aparatu bezpieczeństwa PRL, spotkania (w Gdańsku w 1979 r.) byłych żołnierzy polskich i niemieckich – weteranów walk o Westerplatte oraz plastycznych i przestrzennych form upamiętnienia ofiar byłego obozu koncentracyjnego w Lublinie na terenie Państwowego Muzeum na Majdanku w latach 1944–1969.

Tematem przewodnim tomu 19 „Pamięci i Sprawiedliwości" są natomiast dzieje PRL w okresie od października 1956 do czerwca 1976 r. Okres popaździernikowy cechują procesy zachodzące zarówno w życiu społecznym, jak i w szeroko rozumianym aparacie władzy. Środkowy PRL to również czas istotnych przeobrażeń gospodarczych (zwłaszcza po 1970 r.), demograficznych, mentalnych i światopoglądowych. To okres kształtowania się trudnych relacji państwo – Kościół, tworzenia zalążków środowisk opozycyjnych oraz ważnych przemian w kulturze. Dyskusja otwierająca tom, z udziałem badaczy tego okresu PRL: Błażeja Brzostka, Jerzego Eislera, Andrzeja Friszke, Łukasza Kamińskiego i Konrada Rokickiego, poświęcona jest m.in. ocenie dotychczasowego stanu badań tamtych lat. Ponadto w numerze można znaleźć: historię lubelskiego ZBoWiD w październiku 1956 r., opis form spontanicznego oporu społecznego w okresie „małej stabilizacji", problematykę związaną z funkcjonowaniem PZPR za rządów Władysława Gomułki, opis losów stypendystów naukowych emigrujących na Zachód oraz historię wydarzeń Czerwca '76 w województwie gdańskim.

„Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej"

Głównym celem tego specjalistycznego wydawnictwa archiwalnego IPN jest prezentowanie zagadnień dotyczących szeroko rozumianej archiwistyki w kontekście funkcjonowania archiwum IPN. W roku 2012 ukazał się tom 5 pisma. W numerze najobszerniejszy blok tekstów poświęcono zagadnieniom związanym z opracowywaniem materiałów filmowych. Artykuły stanowią rozwinięcie referatów wygłoszonych na konferencji „Film i archiwum – problemy opracowania", zorganizowanej przez BUiAD w 2011 r. Ich autorzy reprezentowali Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Archiwum Telewizji Polskiej, Narodowe Archiwum Cyfrowe oraz IPN. W tekstach

przedstawiono zbiory filmowe IPN i innych archiwów, a także omówiono stosowane obecnie zasady opracowania archiwalnego dokumentacji filmowej.

Numer otwiera tekst analizujący dotychczasową działalność naukowo-badawczą archiwum IPN. W części ukazującej zasób Instytutu znalazł się artykuł omawiający organizację, funkcjonowanie kancelarii i archiwizację dokumentacji w Wojskowym Sądzie Rejonowym w Białymstoku w latach 1946–1955, a także tekst dotyczący przykładów perlustracji korespondencji zachowanych w aktach Służby Bezpieczeństwa województwa katowickiego. W dziale prezentującym najciekawsze dokumenty zgromadzone w zasobie IPN opublikowana została instrukcja o pozyskaniu, pracy i ewidencji agenturalno-informacyjnej sieci z 13 lutego 1945 r. Piąty tom zamyka tekst poświęcony pamięci Jędrzeja Tucholskiego, zmarłego w 2012 r. byłego dyrektora BUiAD, historyka, a przede wszystkim niestrudzonego badacza Zbrodni Katyńskiej.

Szczegółowy wykaz pozycji wydanych przez Wydział Wydawnictw i oddziały IPN znajduje się w załączniku nr 1.

4.5.2. Dystrybucja Wydawnictw

W 2012 r. Sekcja Dystrybucji Wydawnictw została przeniesiona z Biura Administracyjno-Gospodarczego do Biura Edukacji Publicznej. Głównym zadaniem Sekcji w roku 2012 była odbudowa dystrybucji wydawnictw oraz zwiększenie sprzedaży poprzez poprawę zarządzania systemem sprzedaży wydawnictw, zmianę wzorów umów, wprowadzenie umowy konsygnacyjnej oraz podjęcie dodatkowych działań promocyjnych (reklamy, recenzje, spotkania promocyjne, organizacja kiermaszów, udział w dodatkowych targach książki). Od pracowników Sekcji oczekiwano, aby wydawnictwa Centrali IPN były dostępne w głównych księgarniach w Warszawie i innych miastach wojewódzkich oraz w księgarniach internetowych. Udało się to osiągnąć już w II kwartale 2012 r. Sekcja podjęła również działania zmierzające do uruchomienia sklepu internetowego IPN.

W roku sprawozdawczym przyjęto do realizacji średni plan sprzedaży na poziomie 70 000 sztuk wydawnictw. Tymczasem w ciągu 2012 r. w punktach sprzedaży, podczas targów, kiermaszów oraz realizując zamówienia sprzedano 80 140 sztuk wydawnictw o łącznej wartości 1 273 992,45 zł.

5. Działalność archiwalna

Pion archiwalny Instytutu tworzą: Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (BUiAD), oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów (OBUiAD) oraz wydziały udostępniania i archiwizacji dokumentów w delegaturach (WUiAD).

Na mocy Zarządzenia nr 41/12, zmieniającego Zarządzenie Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w sprawie regulaminu organizacyjnego Instytutu Pamięci Narodowej z dnia 31 lipca 2012 r., oraz Zarządzenia 43/12 w sprawie zmiany i uchylenia niektórych zarządzeń Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w związku z reorganizacją Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów z dnia 31 lipca 2012 r., od 1 sierpnia 2012 r. zmieniła się struktura BUiAD. W skład Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów wchodzą obecnie:

1. Wydział Informacji i Sprawdzeń,
2. Wydział Zarządzania Zasobem Archiwalnym,
3. Wydział Zasobów Cyfrowych,
4. Wydział Udostępniania,
5. Wydział Obsługi Bieżącej,
6. Samodzielna Sekcja Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł.

Wprowadzone zmiany pozwoliły na dostosowanie struktury BUiAD do zmieniających się zadań, precyzyjne określenie kompetencji oraz uproszczenie wewnętrznych procedur. Zasadniczo zmieniła się również struktura Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie. Założeniem tych zmian było ścisłe rozdzielenie zadań między BUiAD i OBUiAD w Warszawie w zakresie udostępniania materiałów archiwalnych. Odtąd w OBUiAD w Warszawie jest realizowana większość wniosków podmiotów zewnętrznych, natomiast w BUiAD – wnioski służbowe. Od sierpnia w skład OBUiAD w Warszawie wchodzą referaty: Reprografii, Obsługi Czytelni, Udostępniania Dokumentów do celów Naukowych i Dziennikarskich, Udostępniania Dokumentów Uprawnionym Osobom Fizycznym, Udostępniania Dokumentów Uprawnionym Instytucjom oraz stanowisko kancelaryjne. W pozostałych oddziałach funkcjonują trzy referaty: Informacji i Sprawdzeń, Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów, Udostępniania.

Na dzień 31 grudnia 2012 r. pion archiwalny dysponował ponad **90** kilometrami bieżącymi akt. Zasób archiwalny Instytutu powiększył się w roku sprawozdawczym o **462** mb akt, uzyskanych głównie z jednostek więziennictwa, wojska oraz policji.

Na mocy art. 5 Ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz o treści tych dokumentów (Dz.U. z 2010 r., nr 79, poz. 522 ze zm.) Sejm Rzeczypospolitej Polskiej nałożył na prezesa IPN obowiązek opublikowania, w terminie do dnia 31 grudnia 2012 r., inwentarza archiwalnego zapewniającego opis zasobu na poziomie jednostek archiwalnych w formie wskazanej przez Radę Instytutu Pamięci Narodowej. W pierwszej – udostępnionej w dniu 31 grudnia 2012 r. na stronie internetowej Instytutu – publikacji inwentarza zawarto **120 698** rekordów opisujących materiały administracyjne i operacyjne, wytworzone przez cywilne i wojskowe organy bezpieczeństwa

państwa. Opublikowane opisy odnoszą się do akt o szczególnej wartości historycznej i informacyjnej. Prace nad inwentarzem, systematycznie uzupełnianym o kolejne rekordy, zostały rozłożone na kilka lat.

Do głównych przedsięwzięć pionu archiwalnego w 2012 r. należało kontynuowanie procesu informatyzacji i digitalizacji zbiorów oraz rozbudowa pod względem ilościowym i funkcjonalnym Systemu Informacji Archiwalnej Nexus. Pod koniec roku stał się on częścią systemu Cyfrowe Archiwum, który – w ramach jednolitego środowiska informatycznego – ułatwi zarządzanie zasobem archiwum oraz korzystanie z niego przez pracowników Instytutu i użytkowników zewnętrznych. Dane z systemu, przygotowane zgodnie z zaleceniami Rady IPN, stanowią podstawę wspomnianego wyżej elektronicznego inwentarza prezentującego zasób Instytutu i zapewniającego jego opis na poziomie jednostek archiwalnych. Projekt Cyfrowego Archiwum będzie w następnych latach (2013–2014) uzupełniany o kolejne moduły zwiększające jego funkcjonalność.

W Cyfrowym Archiwum dostępne są już opisy **16,8 mln** jednostek archiwalnych i **18,3 mln** haseł indeksu osobowego. W okresie sprawozdawczym wprowadzono **75 tys.** j.a. oraz **388 tys.** haseł indeksu osobowego. Równolegle są uzupełniane inne aplikacje, takie jak ZEUS, zawierający opisy i podgląd prawie **74 tys.** fotografii, oraz EZAN, gromadzący opisy i cyfrowe kopie dokumentów normatywnych organów bezpieczeństwa państwa, z **19 tys.** rekordów. Wśród innych aplikacji wykorzystywanych w pracy pionu archiwalnego należy wspomnieć o bazie Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej (OuSArchiv), zawierającej kopie cyfrowe dokumentów i informacje o osobach prześladowanych przez III Rzeszę, a także o bazie Kartoteki, która gromadzi cyfrowe kopie kart ewidencyjnych byłej Służby Bezpieczeństwa.

Proces digitalizacji w 2012 r. objął w całym pionie archiwalnym **47 tys.** jednostek archiwalnych i ponad **25 tys.** fotografii. Owoce tych działań są widoczne w czytelniach Instytutu, w których stopniowo wzrasta liczba udostępnień dokumentów w formie cyfrowej.

W 2012 r. do komórek pionu archiwalnego wpłynęły **64 tys.** wniosków związanych z udostępnianiem dokumentów z zasobu IPN. W stosunku do 2011 r., kiedy złożono ponad 58 tys. wniosków, oznacza to wzrost o prawie 6 tys. spraw. Wśród nich nadal bardzo dużą grupę stanowiły wnioski organów wymiaru sprawiedliwości (około 12 tys.) w większości związane z realizacją Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2004 r., nr 8, poz. 67 z późn. zm.), zwanej dalej ustawą „dezubekizacyjną". Zwiększyła się także liczba spraw realizowanych dla pracowników innych pionów merytorycznych IPN – w tym w okresie sprawozdawczym około 8 tys. wniosków skierowały piony śledczy i edukacyjny Instytutu wobec 7 tys. spraw przyjętych w 2011 r. Wzrosła liczba wpływających wniosków o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, realizowanych na podstawie Ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. 1992, nr 90, poz. 450 z późn. zm.). W okresie sprawozdawczym wpłynęło ogółem **910** wniosków z wyrażoną zgodą na przedstawienie do odznaczenia. W 2012 r. do Kancelarii Prezydenta RP przesłano **759** wniosków spełniających wymogi formalne i sygnowanych podpisem prezesa IPN. Jak wynika z oficjalnych danych Kancelarii Prezydenta RP w 2012 r., odznaczenie Krzyż Wolności i Solidarności zostało nadane **516** osobom.

Znacznym ułatwieniem dla wnioskodawców korzystających z czytelni stało się zwiększenie możliwości wykonania kopii udostępnianych dokumentów. Użytkownicy czytelni – naukowcy, dziennikarze oraz pracownicy IPN realizujący wnioski służbowe – na mocy Zarządzenia nr 47/12 Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 31 lipca 2012 r. uzyskali możliwość samodzielnego sporządzania na własny użytek kopii udostępnionych im dokumentów przy użyciu aparatów cyfrowych. Ponadto Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 2012 r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie opłat

za usługi reprodukcyjne Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2012, nr 0, poz. 653), została zmniejszona wysokość opłat pobieranych za kopie dokumentów, zamawiane przez badaczy i dziennikarzy, a wykonywane przez komórki reprografii IPN.

Archiwiści Instytutu przeprowadzili też w części ewidencyjnej zasobu archiwalnego Instytutu prawie **317 tys.** sprawdzeń dla służb specjalnych, pionu lustracyjnego oraz dla komórek organizacyjnych udostępniania w ramach prowadzonych przez nie kwerend. Dla porównania w 2011 r. zrealizowano 213 tys. sprawdzeń.

Pion archiwalny wydał kolejny, piąty tom periodyku „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" oraz kilkanaście monografii i publikacji źródłowych, w tym opublikowany w języku angielskim wspólnie ze stroną ukraińską (Wydzielonym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy i Akademią Nauk Ukrainy) tom *Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services*, stanowiący podsumowanie trwającej od kilkunastu lat polsko-ukraińskiej współpracy historyczno-archiwalnej. Szczegółowe informacje o działalności naukowej i popularyzatorskiej pracowników archiwum IPN zawiera rozdział 4.4.

5.1. Ewidencja

5.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego

Pion archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej posiada w swoim zasobie **10 856** mb kartotek i innych materiałów ewidencyjnych, z czego **6369,5** mb znajduje się w dyspozycji BUiAD w Warszawie. Największą liczbę materiałów ewidencyjnych – oprócz BUiAD – posiadają OBUiAD we Wrocławiu (970,96 mb kartotek i 8,57 mb innych pomocy ewidencyjnych), w Katowicach (872,52 mb kartotek oraz 43,03 mb innych pomocy ewidencyjnych) i w Krakowie (kartoteki – 638,48 mb; inne pomoce ewidencyjne – 5,84 mb).

Wykres. 1. Kartoteki i inne materiały ewidencyjne w zasobie IPN (w metrach bieżących).

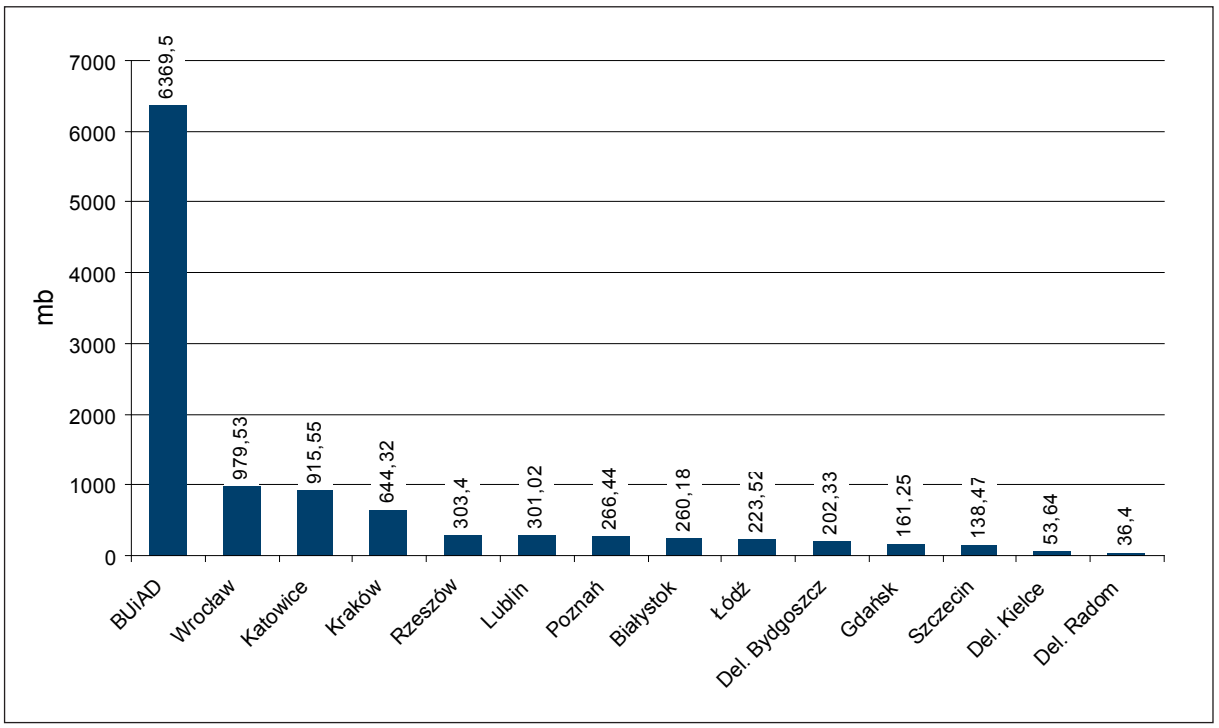

W okresie sprawozdawczym w skali kraju pozyskano łącznie około **74** mb materiałów ewidencyjnych.

Wydział Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów (Wydział Zarządzania Zasobem Archiwalnym) przekazał do Wydziału Ewidencji (Wydziału Informacji i Sprawdzeń) 2,08 mb kartoteki dotyczącej Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, przejętej w 2011 r. ze Służby Kontrwywiadu Wojskowego, oraz 0,8 mb kart z wojskowych komend uzupełnień (WKU), które znajdowały się w aktach. BUiAD przejął ponadto 8 kart z WKU i 4 karty z OKŚZpNP w Katowicach.

Większość nabytków w OBUiAD i delegaturach pochodziła z WKU, jednostek policji, zakładów karnych oraz z wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN (po uchyleniu zastrzeżenia dostępu). Znaczną liczbę kart wyodrębniono z dokumentacji aktowej w trakcie prac porządkowych, prowadzonych we własnym zasobie.

Na szczególne podkreślenie zasługuje powiększenie rozmiaru kartotek i pomocy ewidencyjnych w OBUiAD w Katowicach (58,7 mb, w tym 43,65 mb kartotek i 15,03 mb pomocy ewidencyjnych). Największą liczbę kart włączonych do katowickiego zasobu stanowiły karty ewidencyjne żołnierzy z WKU (16,58 mb) i karty znajdujące się dotychczas w tzw. „worach ewakuacyjnych" (16,17 mb, w większości kart paszportowych). Oprócz tego przejęto m.in. z Referatu Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów 9,68 mb kart ewidencyjnych. O ponad 6 mb kart – przede wszystkim z WKU – powiększyły się kartoteki OBUiAD w Gdańsku.

Zmniejszenie się wielkości kartotek w OBUiAD i delegaturach było związane ze zwrotem kart niewłaściwie zakwalifikowanych do przekazania IPN przez poprzednich dysponentów (OBUiAD w Białymstoku zwrócił ABW i KWP łącznie 2,04 mb kartotek, natomiast OBUiAD w Krakowie przekazał ponad 0,25 mb ABW). Pozostałe zmiany wynikały z przekazywania kart do wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN w Warszawie.

5.1.2. Porządkowanie i zabezpieczenia zasobu ewidencyjnego

W danym okresie sprawozdawczym prace związane z porządkowaniem i zabezpieczaniem zasobu prowadzone w jednostkach ewidencji IPN polegały na układaniu kartotek, wkładaniu kart w zabezpieczające kieszenie foliowe i ich opisywaniu (opis każdej z nich zawierał podstawowe dane osobowe: imię, nazwisko, imię ojca, datę urodzenia).

W BUiAD w Warszawie pracom porządkowym i konserwacyjnym poddano **191** mb kartotek. Objęły one:

– podklejenie filmoplastem 20 mb kartoteki Departamentu I MSW; dodatkowo oceniono i zniesiono klauzulę z 5 mb kart;

– włożenie w koszulki 6 mb kartoteki spraw dyscyplinarnych funkcjonariuszy;

– uporządkowanie i włożenie w koszulki 50 mb kartoteki pomocniczej;

– ocenę i zniesienie klauzuli z 20 mb kart z kartoteki MON;

– wykonanie 2120 zanonimizowanych kopii kart z kartoteki MON – 3 mb;

– przeprowadzenie weryfikacji zasadności wyłączenia kart uznanych za tzw. karty milicyjne, zawierające zapisy dotyczące informatorów i spraw prowadzonych przez piony kryminalne Milicji Obywatelskiej po 4 grudnia 1954 r.; przejrzano 80 mb wyłączonych kart;

– porządkowanie kartoteki osobowej zbrodniarzy hitlerowskich – 10 mb;

– uporządkowanie kartoteki volksdeutschów zatrudnionych na terenie byłego dystryktu warszawskiego – 2 mb.

W oddziałach i delegaturach IPN prace porządkowe i zabezpieczające dotyczyły przede wszystkim nabytków. Kartoteki uzupełniano o karty pozyskane w okresie sprawozdawczym i zabezpieczano je foliowymi koszulkami. Wśród innych zadań można wspomnieć o porządkowaniu przez pracowników OBUiAD we Wrocławiu 32,5 mb kartoteki paszportowej WUSW Opole oraz uporządkowaniu w OBUiAD w Katowicach 25 mb kart paszportowych i kart ewidencyjnych obco-

krajowców. W OBUiAD w Krakowie przy pomocy kopert bezkwasowych zabezpieczono ponad 1 tys. kart ewidencyjnych (0,13 mb), a w Białymstoku tworzono do kartotek indeksy elektroniczne (łącznie dla ok. 25 mb).

Ponadto karty i pomoce ewidencyjne były poddawane niezbędnym zabiegom konserwatorskim: w OBUiAD w Szczecinie poddano konserwacji ok. 350 kart kartotecznych, a w Delegaturze IPN w Bydgoszczy – dzienniki archiwalne (3 j.a.).

W OBUiAD w Katowicach w 2012 r. zostały odtworzone karty kartoteczne przekazane do IPN przez UOP w różnym stanie zachowania (pocięte na kilka kawałków i wymieszane) w tzw. „worach ewakuacyjnych".

5.1.3. Tworzenie pomocy ewidencyjnych

W roku sprawozdawczym w Wydziale Ewidencji/Wydziale Informacji i Sprawdzeń funkcjonowało 5 baz danych, które liczyły 925 423 rekordów. Ponadto Sekcja Udzielania Informacji z Akt Okupacyjnych, włączona w strukturę Wydziału, do baz danych obejmujących nazwiska osób represjonowanych przez organy administracji nazistowskiej wprowadziła ogółem 26 205 rekordów.

W oddziałach i delegaturach IPN w trakcie roku postępował proces porządkowania elektronicznych pomocy archiwalnych. Część z używanych wcześniej baz już zaimportowano lub przygotowano do zaimportowania do systemu Nexus.

W jednostkach organizacyjnych IPN, zarówno w centrali, jak i w oddziałach, trwały w 2012 r. intensywne prace nad uzupełnianiem i rozbudową SIA Nexus. Ponadto były prowadzone i uzupełniane bazy ewidencyjne, pełniące funkcje pomocnicze. Dzięki scalaniu poszczególnych pomocy elektronicznych ich liczba uległa znacznemu zmniejszeniu.

5.1.4. Kwerendy i sprawdzenia

Wydział Ewidencji/Wydział Informacji i Sprawdzeń BUiAD oraz odpowiadające mu referaty i sekcje w oddziałach i delegaturach IPN odpowiadały w 2012 r. na zapytania kierowane z Biura Lustracyjnego, oddziałowych biur lustracyjnych oraz uprawnionych służb specjalnych, a także (za pośrednictwem komórek udostępniania) na wnioski osób ubiegających się o wgląd w kopie ich dokumentów, ponadto wnioski prokuratorskie, naukowo-badawcze oraz innych uprawnionych organów. W specjalnym trybie rozpatrywano zapytania wystosowane w związku z realizacją wniosków dotyczących nadania odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, a także wniosków dotyczących realizacji przepisów tzw. ustawy „dezubekizacyjnej". W 2012 r. łączna liczba zapytań opracowywanych na podstawie pomocy ewidencyjnych była znacznie większa niż w poprzednim roku – udzielono odpowiedzi na **316 642** zapytania, co oznacza wzrost o połowę w stosunku do 2011 r. Największą część tej liczby stanowią zapytania zrealizowane dla pionu lustracyjnego IPN – 150 099 oraz dla innych komórek pionu archiwalnego – 153 162. Ponadto udzielono 13 381 odpowiedzi na zapytania skierowane przez służby specjalne. Szczegółowe dane zawiera tabela 1.

W okresie 1 stycznia – 31 lipca 2012 r. do Wydziału Ewidencji wpłynęło ogółem **26 141** zapytań. Udzielono **22 633** odpowiedzi, w tym WUiIN, referatom oraz sekcjom udostępniania i informacji naukowej – 9243, 7413 – służbom specjalnymi i 5977 pionowi lustracyjnemu IPN. W okresie sprawozdawczym Wydział Ewidencji wypożyczył służbom ochrony państwa i organom lustracyjnym **5552** j.a. ze zbioru ogólnego.

W okresie po reorganizacji (1 sierpnia – 31 grudnia 2012 r.) Wydział Informacji i Sprawdzeń rozpatrywał w zbiorze ogólnym zapytania kierowane z uprawnionych służb oraz z komórek udostępniania, w tym zapytania przesyłane z Sekcji Udostępniania Dokumentów do Celów Lustracyjnych w Wydziale Udostępniania BUiAD. Wpłynęło wówczas **17 099** zapytań. Udzielono **18 077** odpowiedzi, przy czym dla WU, referatów oraz sekcji udostępniania – 12 612, natomiast dla służb specjalnych – 5465.

W okresie sprawozdawczym do Wydziału Ewidencji/Wydziału Informacji i Sprawdzeń wpłynęło łącznie **43 240** zapytań, a udzielono **40 710** odpowiedzi.

Wśród oddziałów Instytutu najwięcej w 2012 r. zapytań ewidencyjnych zostało zrealizowanych w OBUiAD w Rzeszowie (23 228), OBUiAD w Białymstoku (22 815) oraz OBUiAD w Katowicach (22 057). W innych oddziałach liczby te były jednak zbliżone (ok. 20 tys. zrealizowanych zapytań).

5.2. Zasób – gromadzenie i opracowywanie

5.2.1. Gromadzenie zasobu

Zasób archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej z końcem 2012 r. osiągnął rozmiar **90 071,70** mb. Dokumentacja znajdująca się w Centrali IPN w Warszawie stanowi jedną trzecią tej liczby, czyli **30 985,74** mb, natomiast pozostała część rozdzielona jest między archiwa 10 oddziałów i 4 delegatur. Spośród nich największym zasobem dysponują oddziały w Katowicach (11 773,87 mb), we Wrocławiu (9795,87 mb) i w Krakowie (6267,35 mb). Szczegółowe dane zawiera tabela 2.

W stosunku do 2011 r. archiwum IPN powiększyło się o **462** mb akt. Najwięcej nabytków z 2012 r. pochodziło z jednostek więziennictwa (273 mb). Akta te – podobnie jak dokumentacja przekazana przez jednostki policji (60 mb), archiwa wojskowe (35 mb) oraz sądy (22 mb) – zostały pozyskane w wyniku prowadzonych w ostatnich latach przeglądów w tych instytucjach, mających na celu odnalezienie materiałów, które zgodnie z ustawą o IPN podlegają przekazaniu do zasobu Instytutu.

Wielkość nabytków w BUiAD w Warszawie w okresie od stycznia do grudnia 2012 r. osiągnęła wartość **119,58** mb. Największą grupę przyjętych dokumentów stanowiły materiały archiwalne, wytworzone przez organy więziennictwa – **80,43** mb. Do zasobu włączono dokumentację Aresztu Śledczego Warszawa Białołęka, Aresztu Śledczego Warszawa Mokotów, Zakładu Karnego w Płocku oraz Centralnego Zarządu Służby Więziennej, składającą się przede wszystkim z teczek osobowych funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę w latach 1956–1989. Drugą pod względem wielkości grupę tworzyły materiały archiwalne przyjęte z archiwów policyjnych – **17,8** mb, w tym dokumentacja przekazana przez Komendę Główną Policji, Komendę Wojewódzką Policji z siedzibą w Radomiu oraz Komendę Stołeczną Policji. Dokumenty zakończonych śledztw oraz wyroki i akty oskarżenia w sprawach zbrodni nazistowskich – przesłane z Niemiec – przekazał do archiwum IPN również pion śledczy Instytutu, tj. Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (**8,99** mb).

Wśród pozyskanych darów i kolekcji (**7,22** mb) do najciekawszych nabytków należy zaliczyć:

– kolekcję Zbigniewa Romaszewskiego, w której znajdują się m.in. „Ankiety dotyczące oceny funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w PRL w latach 1982–1989" Komisji Praw Człowieka i Praworządności Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, wytworzone w latach dziewięćdziesiątych oraz wykazy osób więzionych i internowanych w latach osiemdziesiątych;

– oryginalne dzienniki i notatki gen. Wiktora Anoszkina, adiutanta dowódcy wojsk Układu Warszawskiego – marszałka Wiktora Kulikowa z lat 1980–1981, przekazane na podstawie umowy przechowania przez firmę Apple Film Production, stanowiące cenne źródło do badań nad genezą wprowadzenia stanu wojennego w Polsce;

– zbiór dokumentów dotyczących Eugeniusza Bodo, przekazanych przez autora jego biografii Ryszarda Wolańskiego.

Ważnym przedsięwzięciem prowadzonym w 2012 r. było przyjęcie z Kancelarii Sejmu RP kserokopii akt sejmowej komisji do zbadania wykonania przez Ministra Spraw Wewnętrznych uchwały sejmu z dnia 28 maja 1992 r. (tzw. Komisja Ciemniewskiego), co wiązało się z koniecznością oceny

zawartości akt i ustaleniem ich klauzuli tajności. W związku z doniesieniami medialnymi o znajdującej się w Kancelarii Sejmu RP dokumentacji zawierającej materiały archiwalne, wytworzone przez organy bezpieczeństwa państwa, wymienione w art. 5 ustawy o IPN, prezes Instytutu zwrócił się do Marszałka Sejmu o weryfikację tych informacji i przekazanie dokumentów do zasobu archiwalnego Instytutu. Obecnie trwają pracę związane z weryfikacją klauzul tajności ww. dokumentów.

Instytut Pamięci Narodowej kontynuował także pozyskiwanie kopii materiałów archiwalnych z instytucji zagranicznych. W 2012 r. z Instytutu im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (IJPA) pozyskano **30 620** plików cyfrowych. Wśród nich znalazły się zbiory kopii dokumentów dotyczących Radia Wolna Europa, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, Armii gen. Andersa, a także kopie materiałów z archiwów gen. Kazimierza Sosnkowskiego i Władysława Pobóg-Malinowskiego. Z Litewskiego Archiwum Akt Specjalnych otrzymano **27 998** plików cyfrowych z kopiami dokumentów Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w Wilnie, odnoszących się do działań skierowanych przeciwko członkom polskiego podziemia. Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie (The United States Holocaust Memorial Museum, USHMM) przekazało do zasobu IPN kopie relacji osób, które przetrwały Holocaust na terenie III Rzeszy i okupowanej Europy, w liczbie **150 887** kart/klatek. IPN z kolei przekazał stronie amerykańskiej **58 601** klatek mikrofilmowych kopii dokumentów dotyczących przestępstw wobec ludności żydowskiej ściganych na mocy dekretu PKWN z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną, jeńcami oraz zdrajców Narodu Polskiego. Wznowiono także współpracę z Samem Bryanem, spadkobiercą spuścizny fotograficznej po Julienie Bryanie, amerykańskim dokumentaliście i fotografiku. W jej ramach IPN planuje pozyskać kopie cyfrowe fotografii wykonanych przez Juliena Bryana w ZSRR.

W ubiegłym roku największe zainteresowanie mediów wzbudziła przekazana do OBUiAD w Białymstoku darowizna ks. Jana Domińskiego, proboszcza parafii pw. św. Wojciecha w Porytem. Przekazany dar stanowiły kopie meldunków radiowych Komendanta Białostockiego Okręgu AK-AKO, płk. Władysława Liniarskiego ps. „Mścisław". Ciekawy nabytek stanowi też zbiór materiałów Białostockiej Oficyny Wydawniczej, przekazany przez OBEP w Białymstoku. Składa się on m.in. z podręcznika drukarza, matryc i wydrukowanych egzemplarzy wydawnictw drugiego obiegu. Wśród innych darowizn można wymienić m.in. zbiór wydawnictw drugiego obiegu oraz kopie elektroniczne fotografii z uroczystości związkowych i religijnych w Choroszczy, przekazane przez Romualda Rozwodowskiego, a także wspomnienia Jana Galickiego ze służby w AK i życia w powojennym Reszlu, ofiarowane przez Waldemara Galickiego.

Wśród nabytków OBUiAD w Gdańsku można wspomnieć o materiałach administracyjnych Szkoły Milicji Obywatelskiej w Słupsku i Wydziału Łączności KWMO/WUSW w Gdańsku oraz o niektórych darach i kolekcjach zawierających m.in. druki wydawane przez organizacje opozycyjne, dokumenty i fotografie dotyczące osób zesłanych w głąb ZSRR i zamordowanych w Katyniu, a także notatki, wiersze, listy Alberta Forstera z okresu pobytu w więzieniu w Gdańsku.

Do najciekawszych nabytków OBUiAD w Katowicach należą przekazane w darze wspomnienia wojenne Alojzego Neterowicza, więźnia Oflagu Murnau, wycinki z prasy amerykańskiej i kanadyjskiej z lat 1980–1989, dotyczące wydarzeń w Polsce, a także akta sądowe w sprawie byłych funkcjonariuszy SB w Bielsku-Białej, prowadzonej w związku z niszczeniem dokumentacji oraz w sprawie o znieważenie Kazimierza Sulki, w związku z ujawnieniem planowanego przez funkcjonariuszy SB zamachu na księdza Adolfa Chojnackiego.

Spośród archiwaliów przejętych w oddziale krakowskim można wyróżnić dokumentację Wydziału Łączności WUSW w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu oraz Wydziału Inspekcji WUSW w Krakowie, przekazane przez KWP w Krakowie. Materiały Prywatnego Gimnazjum i Liceum dla Dorosłych Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie zostały użyczone przez Archiwum Państwowe w Krakowie. Wśród darów wymienić można taśmy filmowe 8 mm, zdobyte przez Bogusława Sęka, więźnia Olfagów Woldenberg i Gross-Born, przekazane przez

Stanisława A. Woźniakowskiego, i wydawnictwa bezdebitowe z terenu Podhala z lat osiemdziesiątych XX w., przekazane przez Elżbietę Kowalską.

Do najciekawszych nabytków przejętych przez OBUiAD w Lublinie należą materiały dotyczące Więzienia na Zamku w Lublinie, odnalezione w Zakładzie Karnym w Chełmie. Znajdują się wśród nich m.in. wykazy więźniów zwolnionych i przeniesionych w latach 1944–1954, dokumenty dotyczące lustracji budynków więzienia z 1954 r., protokoły zdawczo-odbiorcze, przekazywane między poszczególnymi naczelnikami więzienia.

Wśród przejętych przez OBUiAD w Łodzi materiałów największy zbiór (21,5 mb) stanowią akta osobowe funkcjonariuszy Działu Ochrony i Dowodzenia Okręgowego Zarządu Zakładów Karnych w Łodzi. Innym istotnym nabytkiem są materiały archiwalne, przekazane przez Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, dotyczące działalności organów represji III Rzeszy, a także dary: Wojciecha Szablewskiego – cyfrowe kopie wspomnień wojennych braci Jana i Jerzego Księżniaków oraz Marka Markiewicza – pierwopisy jego twórczości literackiej i publicystycznej z czasów działalności opozycyjnej.

Najciekawsze nabytki oddziału IPN w Poznaniu zostały pozyskane od osób prywatnych, w tym kronika wojenna *Der grosse deutsche Feldzug gegen Polen*, zawierająca fotografie z czasów okupacji niemieckiej. Interesujący materiał stanowią także pamiątki rodzinne, m.in. kserokopia dziennika rodziny przedwojennych nauczycieli z Kotlina, dotyczącego zsyłki w głąb Rosji i tułaczki w latach wojny. Sporą część nabytków stanowią również biuletyny, informatory oraz druki bezdebitowe „Solidarności" i niezależnych organizacji młodzieżowych.

Jednym z większych nabytków uzyskanych w minionym roku przez oddział w Rzeszowie są rozkazy personalne dotyczące funkcjonariuszy pełniących służbę w Wydziale Łączności WUSW w Krośnie, Przemyślu, Rzeszowie i Tarnobrzegu, przekazane przez KWP w Rzeszowie. Ponadto ciekawy materiał stanowią akta procesów lustracyjnych, przekazywane przez Sąd Okręgowy w Rzeszowie po wydaniu prawomocnego wyroku.

Wśród nabytków, które w 2012 r. zasiliły zasób szczecińskiego oddziału Instytutu, należy wyróżnić dokumenty z lat 1972–1990, wytworzone przez Kolegium II Instancji przy Wojewodzie Szczecińskim, zgromadzone w Zachodniopomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Szczecinie. Do ciekawych nabytków należy zaliczyć również przekazane przez Antoniego Szatkowskiego materiały dotyczące strajku sierpniowego w 1980 r. w Stoczni Szczecińskiej oraz 3 taśmy zawierające nagranie z zebrania Rady Zakładowej Centralnego Ośrodka Konstrukcyjno-Badawczego/Biura Projektowo-Konstrukcyjnego z 11 lutego 1971 r.

Za najciekawsze nabytki w OBUiAD we Wrocławiu można uznać zbiór 117 metalowych identyfikatorów więźniów obozu pracy przymusowej w Miłoszycach (Fünfteichen), będący darem Ilony Płaczek, oraz 2 bogate zbiory wydawnictw bezdebitowych – liczące łącznie 579 j.a. – przekazane przez Marię Głuchowską i Kornela Przybylskiego.

Archiwum IPN w Bydgoszczy wzbogaciło się m.in. o dary w postaci fotografii dotyczących obozu koncentracyjnego w Dachau, wykonanych po wkroczeniu wojsk amerykańskich w kwietniu 1945 r., kolekcję Mirosława Burczyńskiego – zawierającą wydawnictwa, fotografie i plakaty NSZZ „Solidarność Rolników Indywidualnych", oraz kolekcję ulotek i broszur, należącą do Jarosława Wenderlicha.

Delegatura w Kielcach przejęła z Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie Delegatury w Tarnobrzegu 27 mb metryczek i książeczek paszportowych, wytworzonych do 1990 r. Wśród darów i kolekcji prywatnych znalazły się m.in. materiały zgromadzone przez Zbigniewa Nosala (1933–1997), reportażystę i prozaika związanego z Kielecczyzną – dar Wandy Nosal (94 j.a.) oraz kolekcja prasy niezależnej i reżimowej z lat 1981–1987 (48 j.a.), przekazana przez Marka Jedynaka.

W okresie sprawozdawczym do zasobu delegatury w Olsztynie została włączona darowizna Romualda Łabanowa, zawierająca zdjęcia oraz relacje funkcjonariuszy MO z pierwszych lat powojennych.

Wykres 2. Nabytki i ubytki w okresie sprawozdawczym (w mb).

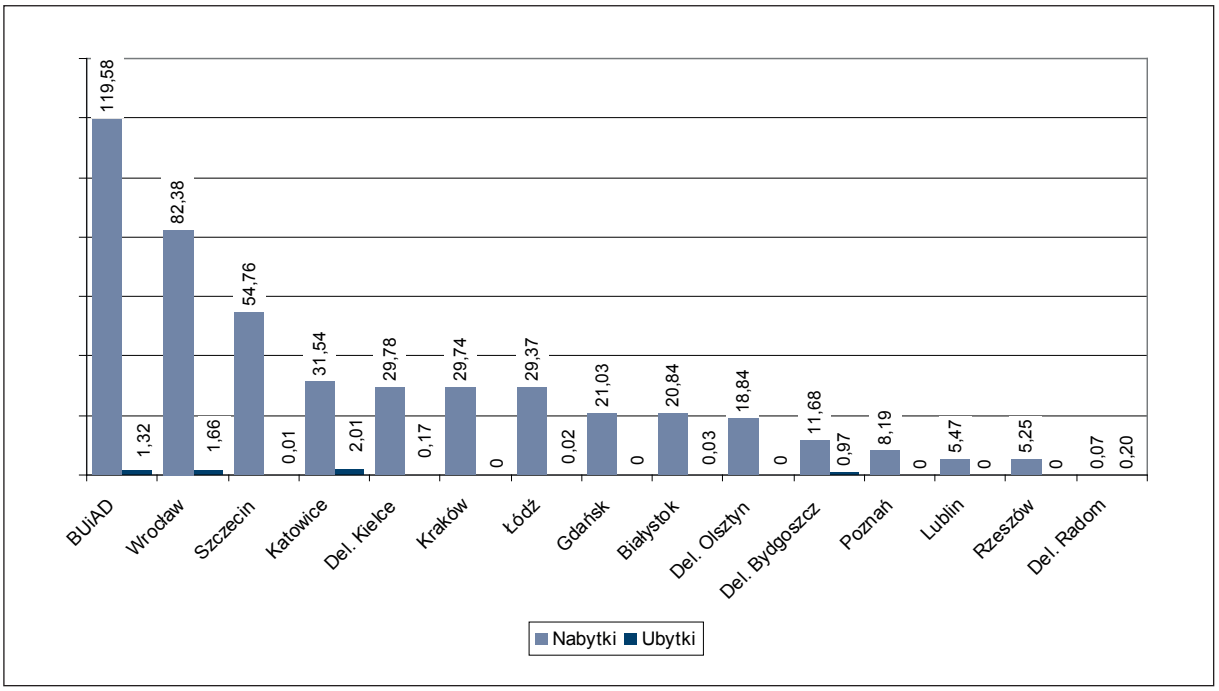

Prace związane z przeglądem dokumentacji w roku sprawozdawczym były prowadzone na terenie całego kraju. Kwerendy dotyczyły przede wszystkim materiałów zgromadzonych w archiwach WKU, jednostek policji, sądów i prokuratur, a także jednostek więziennictwa. Dokumenty odnalezione w WKU to głównie akta personalne i karty ewidencyjne żołnierzy służących w wojskowych organach bezpieczeństwa. W jednostkach policji i więziennictwa również były odnajdywane akta osobowe funkcjonariuszy byłych organów bezpieczeństwa państwa. Wśród typowanych materiałów znajdowała się dokumentacja związana z pracą operacyjną prowadzoną przez komórki Wydziału Specjalnego Centralnego Zarządu Więziennictwa oraz Wydziału Ochrony Centralnego Zarządu Zakładów Karnych i podległych mu jednostek w latach 1956–1989. Sądy i prokuratury przeprowadzały na potrzeby IPN kwerendę dotyczącą akt spraw prowadzonych w latach 1944––1990 przeciwko osobom represjonowanym z motywów politycznych oraz akt spraw lustracyjnych. Przeglądy te będą kontynuowane.

Pracownicy Sekcji Kształtowania i Ewidencji Zasobu Archiwalnego z BUiAD w Warszawie prowadzili w 2012 r. przeglądy akt w następujących instytucjach:

– Komenda Główna Policji, Biuro Ochrony Informacji Niejawnych – 1681 j.a. na podstawie czego sporządzono łącznie 155 opinii;
– Komenda Stołeczna Policji – ok. 350 j.a.;
– Archiwum Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów – ok. 15 tys. j.a.;
– Areszt Śledczy Warszawa-Białołęka – ok. 3,5 tys. j.a.;
– Zakład Karny w Płocku – ok. 1000 j.a.;
– WKU Warszawa-Mokotów – 10 014 teczek akt personalnych oraz 205 630 kart ewidencyjnych;
– WKU Warszawa-Ochota – 4399 teczek akt personalnych.

Pracownicy OBUiAD w Białymstoku zakończyli prace w archiwach zakładowych Komendy Powiatowej Policji w Augustowie oraz Komend Miejskich Policji (KMP) w Białymstoku i Łomży. Sporządzono opinie dotyczące oceny przydatności dokumentacji zgromadzonej w archiwum KMP w Suwałkach. Rozpoczęto prace w archiwum Komendy Wojewódzkiej Policji (KWP) w Białymstoku, związane z przeglądem i oceną dokumentacji wytworzonej przez pion łączności byłej

MO. Przeprowadzono kwalifikację przydatności dokumentacji osobowej, zgromadzonej w Aresztach Śledczych w Giżycku i Hajnówce. Dokonano przeglądu i oceny dokumentacji zgromadzonej w WKU w Suwałkach oraz wznowiono prace w WKU w Białymstoku.

OBUiAD w Gdańsku przejął 68 j.a. akt personalnych żołnierzy oraz 19 802 karty ewidencyjne, wytypowane w jednostkach podległych Wojewódzkim Sztabom Wojskowym w Gdańsku i w Olsztynie. Proces typowania kart ewidencyjnych w poszczególnych WKU będzie kontynuowany. W KWP w Gdańsku i w Olsztynie przejrzano 1213 j.a. i wytypowano do przejęcia 20 j.a. Ponadto przejęto dokumentację z aresztów śledczych i zakładów karnych w województwach pomorskim i warmińsko-mazurskim, a także sądów i prokuratur Apelacji Gdańskiej.

Pracownicy OBUiAD w Katowicach przejrzeli 10 mb materiałów archiwalnych zgromadzonych w: WKU w Częstochowie, aresztach śledczych i zakładach karnych, KWP wraz z podległymi jej jednostkami powiatowymi i miejskimi. Szacowana wielkość materiałów przeznaczonych do przejęcia wynosi ok. 1500 j.a.

Przegląd materiałów archiwalnych – prowadzony przez archiwistów oddziału krakowskiego – objął dokumentację zgromadzoną w KWP i KMP w Krakowie – łącznie 2702 j.a. dokumentacji kategorii B i 155 mb dokumentacji kategorii A, z czego do przejęcia zakwalifikowano 592 jednostki. W Karpackim Oddziale Straży Granicznej przeglądowi poddano 131 j.a. wytworzonych w jednostkach Wojsk Ochrony Pogranicza – do przejęcia zakwalifikowano 4 j.a.

OBUiAD w Lublinie kontynuował przegląd materiałów archiwalnych w KWP w Lublinie pod kątem ich wytypowania i przejęcia. Do końca 2012 r. zostało przejrzanych 6550 spisów zdawczo-odbiorczych.

W ramach współpracy z policją pracownicy RGOiOM w Łodzi zaopiniowali 50 protokołów brakowań z KWP w Łodzi oraz jednostek jej podległych. Kontynuowano również przegląd dokumentacji personalnej funkcjonariuszy MO. Łącznie w okresie sprawozdawczym w archiwach policyjnych kwerendzie poddano 6806 j.a., z których do przejęcia zakwalifikowano 71 j.a.

W 2012 r. archiwiści poznańskiego Oddziału IPN prowadzili przegląd dokumentacji zgromadzonej w archiwach WKU, jednostek penitencjarnych oraz w Archiwum Wojskowym w Oleśnicy. Łącznie przejrzano około 165 mb, z czego przejęto 4,97 mb materiałów archiwalnych.

W minionym roku OBUiAD w Rzeszowie zakończył przejmowanie materiałów z KWP w Rzeszowie i jednostek jej podległych. W okresie sprawozdawczym przejęto ponadto z Zakładu Karnego w Łupkowie zbiór 54 j.a. teczek akt personalnych funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę w Wydziale Ochrony w okresie 1947–1989. W pozostałych jednostkach Służby Więziennej kwerenda, która przeprowadzana jest przez pracowników SW, wciąż trwa.

W 2012 r. OBUiAD w Szczecinie kontynuowało kwerendę przeprowadzoną za pośrednictwem okręgowych inspektoratów służby więziennej w Koszalinie i Szczecinie w zasobach aktowych jednostek penitencjarnych. W jej wyniku do zasobu włączono 834 j.a. akt funkcjonariuszy. W ramach przeglądu akt w archiwum Aresztu Śledczego w Szczecinie wytypowano do przejęcia łącznie 2369 tomów akt osobowych funkcjonariuszy służby więziennej. Z tej liczby w roku sprawozdawczym przejęto 1537 tomów akt. Z KWP w Gorzowie Wielkopolskim oraz w Szczecinie pozyskiwano akta osobowe byłych funkcjonariuszy (116 j.a. i 167 tomów uzupełnień).

W okresie sprawozdawczym prace nad typowaniem materiałów w celu przejęcia do wrocławskiego archiwum OBUiAD odbywały się: w archiwum KWP w Opolu i KWP we Wrocławiu i podległych im jednostkach terenowych, gdzie opiniowano dokumentację przeznaczoną do brakowania, oraz w archiwach zakładowych okręgowych inspektoratów służby więziennej w Opolu i we Wrocławiu. Z 11 044 j.a. wytypowano do przejęcia 4032 j.a.

Pracownicy Delegatury w Bydgoszczy kontynuowali przeglądy akt i kart ewidencyjnych w WKU. Przejęto 450 j.a. oraz 693 karty ewidencyjne. Wytypowano do przejęcia kolejne 83 j.a. oraz 7000 kart ewidencyjnych. Prace te trwają, podobnie jak przegląd akt w KWP w Bydgoszczy oraz jednostkach podległych, z których przejęto 188 j.a.

Delegatura w Kielcach dokonała przeglądu 154 j.a. w KWP w Kielcach. Delegatura w Olsztynie współpracowała nadal z KWP w Olsztynie oraz z komendami powiatowymi policji województwa warmińsko-mazurskiego. Zakończono przejmowanie akt funkcjonariuszy służby więziennej z Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Olsztynie. W sumie przejęto 3551 j.a.

Liczba ubytków z zasobu była znacznie mniejsza niż w latach poprzednich. Łącznie Centrala oraz oddziały i delegatury wyłączyły ze swoich archiwów **6,39** mb akt, w tym z zasobu BUiAD **1,32** mb. Większość z tych zmian była związana z przekazywaniem materiałów archiwalnych między jednostkami Instytutu zgodnie z zasadą pertynencji terytorialnej. Największy ubytek, polegający na zwrocie materiałów poprzednim dysponentom, stanowiły 2 mb dokumentacji przekazane ABW przez OBUiAD w Katowicach. W toku przeprowadzonych analiz, wykonywanych równolegle z porządkowaniem i rekonstrukcją zniszczonych części zasobu (tzw. rozsypy), stwierdzono, że dokumenty te nie spełniały przesłanek określonych w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej, które zezwalałyby na ich przechowywanie w IPN.

5.2.2. Opracowywanie zasobu

W 2012 r. opracowywanie zasobu archiwalnego prowadzono zgodnie z „Instrukcją określającą zasady technicznego opracowania materiałów archiwalnych przechowywanych w zasobie archiwalnym IPN-KŚZpNP", stanowiącą załącznik do uchwały nr 10/11 Rady IPN. Zakłada ona m.in.:

– paginację zapisanych stron materiałów archiwalnych;

– zszywanie jedynie akt udostępnianych poza IPN;

– przekazywanie do konserwacji dokumentów w złym stanie zachowania, którym po wykonaniu prac zabezpieczających i paginacji jest nadawana postać cyfrową, a następnie tworzy się dla nich oprawy introligatorskie;

– wyłączanie z teczek spraw innej dokumentacji niż papierowa, tj. mikrofilmów szpulowych, szklanych negatywów, kaset VHS itp.

W związku z reorganizacją BUiAD pracownicy odpowiedzialni za opracowanie jednostek archiwalnych od dnia 1 września 2012 r. dokonywali również oceny dokumentacji w kontekście przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych.

W 2012 r. w ramach opracowywania dokumentacji aktowej w BUiAD w Warszawie podjęto lub kontynuowano następujące prace:

1. Opracowywanie techniczne jednostek archiwalnych wytypowanych w toku kwerend do udostępnienia, a także na potrzeby tworzenia „Katalogu zawierającego dane osobowe pracowników, funkcjonariuszy i żołnierzy organów bezpieczeństwa państwa".

2. Planowe opracowywanie dokumentów przekazanych do zasobu IPN w workach ewakuacyjnych, w stanie tzw. rozsypu, bez ewidencji archiwalnej. W 2012 r. przeprowadzono selekcję dokumentacji przekazanej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, formując fascykuły dla poszczególnych komórek organizacyjnych:

– Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z lat 1955–1990,
– Departamentu III MSW z lat 1956–1990,
– Departamentu V MSW z lat 1983–1985,
– Departamentu Wojskowego MSW z 1956 r.,
– Departamentu Kadr MSW z 1982 r.,
– Biura „C" MSW z lat 1960–1990,
– Biura Paszportów MSW z lat 1974–1990,
– Komendy Głównej MO z lat 1945–1972,
– Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych z 1983 r.,
– Komendy Głównej Straży Pożarnej z lat 1978–1990.

3. Kontynuacja elektronicznej inwentaryzacji dokumentacji, odbywającej się poza systemem Nexus, lecz docelowo mającej zasilić danymi system informacji archiwalnej. W 2012 r. prace inwentaryzacyjne dotyczyły:

– dokumentacji mikrofilmowej Głównej Komisji (wprowadzono 1300 rekordów),

– dokumentacji Departamentu Finansów MSW (wprowadzono 6500 rekordów),

– akt paszportowych serii EAWA (zweryfikowano 15 114 rekordów),

– kwestionariuszy wyjazdów emigracyjnych z Biura Paszportów MSW (zweryfikowano 7100 rekordów),

– dokumentacji wytworzonej przez Zarząd II Sztabu Generalnego WP (zweryfikowano 3500 rekordów).

4. Systematyzowanie i porządkowanie dokumentacji własnej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W 2012 r. prace dotyczyły:

– wprowadzenia do bazy wraz z rozpoznaniem akt i wstępnym porządkowaniem 1030 rekordów, wprowadzenia 1958 rekordów do indeksu osobowego, uzupełnienia i wprowadzenia 554 rekordów do indeksu geograficznego oraz 1186 rekordów do indeksu formy fizycznej akt,

– porządkowania i odtwarzania układu spraw według repertorium akt korespondencji ogólnej (KO) i dziennika prezydialnego (Prez) w bazie spraw korespondencji ogólnej za lata 1967–1973 (976 pozycji).

W oddziałach i delegaturach opracowywanie dokumentacji było związane przede wszystkim z uzupełnianiem opisów archiwaliów w systemie Nexus, a następnie w Cyfrowym Archiwum. Dane dotyczące przebiegu tych prac zostaną przedstawione w części dotyczącej zasobów cyfrowych. Prace związane z opracowywaniem i porządkowaniem zasobu dotyczyły w okresie sprawozdawczym przede wszystkim nabytków.

Materiały archiwalne przed udostępnieniem są poddawane opracowaniu technicznemu. Czynność ta polega na zabezpieczeniu teczki w taki sposób, aby uchronić ją przed zniszczeniem, kradzieżą, zdekompletowaniem bądź zagubieniem poszczególnych dokumentów. Prace te polegają na odbudowie (nadaniu) układu poszczególnych dokumentów wewnątrz teczki, zliczeniu stron lub kart w jednostce archiwalnej, czasami ich przeszyciu, zliczeniu zdjęć, wyodrębnieniu nośników nietypowych i zastąpieniu ich wglądówkami (np. zdjęciami lub obrazami cyfrowymi wyłączonych eksponatów). Opracowaniem technicznym według wspomnianych wyżej zasad objęto łącznie w centrali, oddziałach i delegaturach **68 449** j.a., w tym w BUiAD w Warszawie opracowano **21 410** j.a. Wśród oddziałów największą liczbę jednostek zabezpieczono w ten sposób we Wrocławiu – 7403 j.a., w Poznaniu – 6433 j.a. oraz w Katowicach – 4685 j.a.

Spośród innych zadań związanych z opracowywaniem i porządkowaniem można wymienić m.in. następujące prace (w innych jednostkach tego typu działania ukończono w latach poprzednich):

– W OBUiAD w Białymstoku – zakończono porządkowanie akt paszportowych WUSW w Suwałkach zgodnie z układem pierwotnym sygnatur wytwórcy. Dobiegają końca prace nad odtworzeniem układu zbioru akt paszportowych WUSW w Białymstoku.

– W OBUiAD w Gdańsku – opracowano w formie książkowej inwentarz idealny akt spraw karnych Wojskowego Sądu Rejonowego w Gdańsku.

– W OBUiAD w Katowicach – wydzielono, uporządkowano i sklejono znajdujące się w workach ewakuacyjnych podarte akta operacyjne w liczbie 34 j.a., 22 karty ewidencyjne oraz akta administracyjne – 0,4 mb.

– W OBUiAD w Lublinie – prowadzono prace nad uporządkowaniem i przełożeniem materiałów (akt administracyjnych i sądowych oraz akt paszportowych WUSW Siedlce o sygn. EASE) do pudeł bezkwasowych (120 mb akt).

– W OBUiAD w Rzeszowie – przeglądowi w celu ustalenia klauzuli tajności poszczególnych teczek poddano ponad 2500 j.a. Ze względu na proces digitalizacji posiadanego zbioru mikrofilmowego pracownicy RGOiOM zakończyli porządkowanie zbioru 41 383 mikrofisz. Uporządkowano

akta paszportowe Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Dębicy (88 mb) i rozpoczęto scalanie kolejnej serii akt paszportowych WUSW w Tarnobrzegu.

– W OBUiAD w Szczecinie – po weryfikacji klauzul odtajniono 2911 j.a. W ramach opracowywania zespołu WUSW w Szczecinie kontynuowano scalanie akt osobowych funkcjonariuszy SB. Opublikowano też dwa inwentarze opisujące organy wojskowego wymiaru sprawiedliwości: Wojskowego Sądu Rejonowego i Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Szczecinie.

– W OBUiAD we Wrocławiu – zakończono porządkowanie serii teczek akt paszportowych WUSW w Jeleniej Górze (ok. 180 000 ja., 730,26 mb) i rozpoczęto analogiczne prace dla serii akt paszportowych WUSW w Opolu (dotychczas uporządkowano ok. 96 000 j.a., 349,43 mb).

– W Delegaturze w Bydgoszczy – uporządkowano zgodnie z układem pierwotnym sygnatur wytwórcy 686 mb akt paszportowych serii EABY byłego WUSW Bydgoszcz.

– W Delegaturze w Kielcach – porządkowane były jednostki aktowe, wytworzone w wyniku funkcjonowania byłej Okręgowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach (6079 rekordów). Zakończono tworzenie bazy akt osobowych członków ORMO z terenu województwa kieleckiego.

5.2.3. Skontrum

W 2012 r. kontynuowano skontrum zasobu archiwalnego BUiAD w Warszawie. Przeglądowi poddano dokumentację Komendy Głównej MO oraz akt personalnych żołnierzy LWP. Skontrum objęło **9631** j.a., co stanowiło **167** mb materiałów archiwalnych, a skutek tych prac zestawiono w **3** protokołach.

Podobne prace prowadzono też w oddziałach w Białymstoku, Krakowie, Szczecinie, Wrocławiu oraz w delegaturach w Bydgoszczy i Kielcach – objęły one łącznie kilkadziesiąt tysięcy j.a. Największy zakres miało skontrum przeprowadzone w OBUiAD w Gdańsku, które objęło 222 mb dokumentacji. W oddziale wrocławskim (5845 j.a.) dotyczyło przede wszystkim akt osobowych i administracyjnych, przekazanych przez jednostki policji, WKU, jednostki więziennictwa z terenu Dolnego Śląska i Opolszczyzny, Straż Graniczną oraz zespołu akt spraw osób prześladowanych z motywów politycznych, użyczonego z Archiwum Państwowego w Opolu. W OBUiAD w Krakowie skontrum dotyczyło 4818 j.a. akt użyczonych z archiwów wojskowych oraz przejętych z Aresztu Śledczego w Krakowie.

5.2.4. Wyodrębniony, tajny zbiór w archiwum IPN

Wielkość wyodrębnionego, tajnego zbioru aktowego i ewidencyjnego, stanowiącego część zasobu archiwalnego IPN, na koniec okresu sprawozdawczego wynosiła ogółem **549,85** mb, w tym 26,17 mb stanowiły kartoteki, 16,3 mb pomoce oraz 507,38 mb dokumenty aktowe.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2012 r. prezes IPN wydał ogółem **832** decyzje odnoszące się do wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN, w tym **678** decyzji uchylających zastrzeżenie dostępu do dokumentów, **29** decyzji zatwierdzających zastrzeżenie dostępu do dokumentów, **93** decyzje umarzające postępowanie w sprawie zatwierdzenia zastrzeżenia dostępu do dokumentów oraz **32** decyzje umarzające postępowanie w sprawie uchylenia zastrzeżenia dostępu do dokumentów. Ponadto skierowano 44 projekty decyzji do Rady IPN. W okresie sprawozdawczym z wyodrębnionego, tajnego zbioru do zbioru ogólnego przeniesiono **1068** j.a. i **0,71** mb kart ewidencji operacyjnej oraz **1** mb kart ewidencyjnych funkcjonariuszy byłej SB.

W okresie od 1 sierpnia do 31 grudnia 2012 r. do Wydziału Zarządzania Zasobem Archiwalnym wpłynęło **7819** zapytań, w tym 6102 z Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych oraz 1717 od uprawnionych służb specjalnych. W okresie tym udzielono **6126** odpowiedzi, przy czym 4546 pionowi lustracyjnemu oraz 1580 służbom specjalnym.

W okresie od 1 sierpnia do 31 grudnia 2012 r. z wyodrębnionego, tajnego zbioru IPN udostępniono 358 j.a. prokuratorom Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych oraz 11 j.a. prokuratorom Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2012 r. uprawnionym służbom specjalnym udostępniono ogółem 2466 j.a.

5.2.5. Konserwacja

W okresie sprawozdawczym przeprowadzano w specjalistycznej pracowni BUiAD konserwację archiwaliów z zasobu centrali, oddziałów (Katowice, Kraków, Łódź) oraz Delegatury IPN w Bydgoszczy. Prace miały na celu fizyczne zabezpieczenie dokumentów przed ich postępującą degradacją. Poddano im wybrane jednostki archiwalne, wymagające szybkiej interwencji konserwatorskiej, których stan zachowania utrudniał lub uniemożliwiał korzystanie z dokumentów. Prowadzone prace obejmowały m.in. rozszywanie dokumentów, oczyszczanie, usuwanie metalowych elementów i taśm samoprzylepnych, odkwaszanie preparatami bezwodnymi, procesy odkwaszające i wzmacniające strukturę podłoża przeprowadzane na mokro, prasowanie, reperacje przy użyciu taśm i bibuł, laminowanie, szycie ksiąg i dokumentów aktowych, oprawę. Wszystkie używane materiały i środki spełniały wymagania dotyczące zasad i norm konserwacji dokumentów archiwalnych. Archiwalia poddawane konserwacji były obligatoryjnie kierowane do digitalizacji. Powyższe działania odnotowywano w rejestrze prac konserwatorskich, a także w aplikacji Nexus.

W 2012 r. pełnej konserwacji poddano **213** j.a. Procesowi oczyszczania poddano **385** negatywów z okresu II wojny światowej.

Ponadto rozpoczęto pierwszy etap (przewidywanego na kilka lat) zabezpieczania konserwatorskiego wyodrębnionego, tajnego zbioru archiwum IPN. Czynności były prowadzone w specjalnie chronionym pomieszczeniu magazynowym. Wykonano przegląd i ocenę stanu zachowania z określeniem zakresu prac, którym zostaną poddane dokumenty. Do końca 2012 r. pracom polegającym na rozszyciu, oczyszczeniu mechanicznym i wykonaniu reperacji poddano **29** j.a. (**6250** kart) zbioru wyodrębnionego.

Jednocześnie trwają prace konserwatorskie 16 tomów akt prokuratorskich, dotyczących zabójstwa Stanisława Pyjasa.

W 2012 r. przeprowadzono przegląd i ocenę stanu zachowania oraz warunków przechowywania obiektów szczególnie cennych pod względem historycznym (m.in. dzienniki Hansa Franka, raport Stroopa, pamiętnik z getta łódzkiego, plan Pabsta). Wstępnie zaproponowano prace konserwatorskie, jednak ze względu na rozpoczęcie zabezpieczania zbioru wyodrębnionego odłożono realizację prac konserwatorskich cymeliów na później. Stwierdzono, że konserwacja prewencyjna, czyli przestrzeganie właściwych warunków przechowywania tych obiektów, pozwala na niepogorszanie się stanu zachowania i zahamowanie procesów degradacji.

Do najciekawszych prac w okresie sprawozdawczym można zaliczyć konserwację następujących obiektów:

– albumu fotograficznego odnalezionego po II wojnie światowej w poznańskim mieszkaniu esesmana Schmidta, zawierającego 385 fotografii ukazujących sceny z działalności gestapo (Album GK 85);

– pamiętnika (oryginalnego rękopisu) dr. Johanna P. Kremera, prof. anatomii, lekarza SS w obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau (GK 166/59);

– akt z procesu Josefa Bühlera, sekretarza stanu i szefa rządu Generalnego Gubernatorstwa, zawierających dowody rzeczowe, fotografie zamordowanych w forcie w Krzesławicach w 1940 r., wycinki tkanin pobrane podczas ekshumacji (GK 196/330 t. 1–3);

– oryginalnych dokumentów Żydów z okresu poprzedzającego II wojnę (karty żywnościowe, metryki urodzenia, dowody osobiste, legitymacje ubezpieczeniowe, dokumenty hipoteczne, umowy notarialne – IPN BU 0644/369, t. 1–3).

W ramach prowadzenia nadzoru nad warunkami przechowywania materiałów archiwalnych prowadzono systematyczną kontrolę temperatury i wilgotności względnej w pomieszczeniach magazynowych i wybranych miejscach pracy. Zlecono doraźne badania mikrobiologiczne 13 wymazów pobranych z archiwaliów podejrzanych o skażenie mikrobiologiczne. Ponadto zlecono badania mikrobiologiczne dla oceny środowiska pracy w pomieszczeniach BUiAD.

W zakresie obsługi komory fumigacyjnej w 2012 r. przeprowadzono 6 procesów dezynfekcji archiwaliów z centrali i oddziałów IPN. Wykonano coroczny przegląd komory i dwukrotnie kalibracje przenośnego miernika i czujników tlenku etylenu. W komorze fumigacyjnej zamontowano wytwornicę pary oraz wstawiono filtr HEPA dla zasysanego powietrza. Wykonano też doraźną naprawę nieszczelności kołnierza rury kominowej.

Oddziały i delegatury Instytutu na ogół we własnym zakresie wykonują tylko podstawowe zabiegi zabezpieczające, takie jak podklejanie rozdarć, prasowanie oraz czyszczenie pojedynczych dokumentów czy wykonywanie opraw. Materiały wymagające bardziej specjalistycznych działań są przekazywane do Sekcji Konserwacji BUiAD.

Mała pracownia konserwacji, wyposażona m.in. w dwa laminatory, umożliwiające zabezpieczanie materiałów archiwalnych metodą wtapiania filmoplastu R, działa w OBUiAD w Rzeszowie. W okresie sprawozdawczym konserwacji poddano tam 3453 karty z 33 j.a. Zabiegom konserwatorskim w OBUiAD w Łodzi poddano 72 j.a., w tym 25 poddano całościowej konserwacji.

Ze względu na specyfikę zasobu (materiały częściowo zalane podczas powodzi w 1997 r.) wrocławskie OBUiAD przeprowadza cykliczne dezynfekcje materiałów archiwalnych w komorach fumigacyjnych firmy zewnętrznej, mającej siedzibę we Wrocławiu. W grudniu 2012 r. odkażono kolejnych 80 mb akt. Łącznie dotąd zdezynfekowano 370 mb dokumentacji aktowej.

5.2.6. Magazyny archiwalne

Na dzień 31 grudnia 2012 r. Wydział Zarządzania Zasobem Archiwalnym BUiAD sprawował opiekę nad 21 pomieszczeniami magazynowymi w dwóch różnych lokalizacjach w Warszawie (obiekty na ul. Towarowej 28 i ul. Kłobuckiej 21).

Oddziały i delegatury wykorzystują łącznie 75 pomieszczeń magazynowych. W OBUiAD w Gdańsku znajdują się w dwóch budynkach, natomiast zasób OBUiAD w Lublinie jest podzielony pomiędzy magazyny w trzech różnych lokalizacjach, ponadto ok. 200 mb akt paszportowych zostało zdeponowanych w delegaturze w Radomiu. W sierpniu i wrześniu 2012 r. w OBUiAD w Katowicach w związku z otwarciem nowej siedziby przeniesiono zasób archiwalny do magazynów w nowym budynku, w tym również z pomieszczeń wynajmowanych dotąd w Archiwum Państwowym. W trakcie tej trwającej ponad miesiąc operacji w przemieszczenie i uporządkowanie większości zasobu byli zaangażowani wszyscy pracownicy OBUiAD.

Większa liczba spraw realizowanych przez pion archiwalny znalazła swoje odbicie również w zwiększonej liczbie wypożyczeń magazynowych – łącznie wypożyczono **347 950** j.a., w tym z magazynów Centrali w Warszawie – **96 994** j.a.

Podobnie jak w latach ubiegłych, w magazynach BUiAD w Warszawie wykonywano prace porządkowe i reorganizacyjne, takie jak:

1. dyslokacja między magazynami 1120 mb akt Komendy Głównej MO, Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych oraz Zarządu II Sztabu Generalnego w związku z odtwarzaniem pierwotnego układu dokumentacji;
2. zabezpieczenie w pudłach bezkwasowych akt Komendy Głównej MO, Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych, Zarządu II Sztabu Generalnego, Głównej Komisji (ogółem 1160 mb);
3. osygnowanie dokumentacji Zarządu II Sztabu Generalnego, Departamentu Finansów MSW (32 400 j.a.).

Jednocześnie zakończono proces odbudowy struktury akt Zarządu II Sztabu Generalnego, nadając w okresie sprawozdawczym układ 7900 j.a.

Spośród prac porządkowych w magazynach archiwalnych oddziałów IPN wspomnieć można m.in.:

– generalne sprzątanie magazynów w OBUiAD w Białymstoku, polegające na odkurzeniu pudeł i wiązek aktowych oraz oczyszczeniu z kurzu półek regałów;

– malowanie magazynów archiwalnych w OBUiAD w Krakowie;

– konserwację regałów wraz z niezbędnymi naprawami w pomieszczeniach magazynowych OBUiAD w Poznaniu;

– przeprowadzone w OBUiAD w Łodzi prace zabezpieczająco-porządkowe, takie jak: przepakowanie szczególnie narażonych na uszkodzenia akt gestapo w Łodzi do teczek bezkwasowych (1135 j.a.); przemieszczenie wszystkich mikrofilmów i mikrofisz do zamykanej metalowej szafy aktowej (10 850 j.a.) oraz przepakowanie fotografii i negatywów z okresu okupacji hitlerowskiej do poliestrowych koszulek oraz pudeł bezkwasowych (819 j.a.). W 2012 r. odbyło się też malowanie magazynów archiwalnych.

5.2.7. Archiwum Zakładowe

Na dzień 31 grudnia 2012 r. zasób Archiwum Zakładowego w Centrali BUiAD liczył **39 909** j.a., co stanowiło **586,2** mb (z czego kategorii „A" 15 571 j.a., tj. 163,29 mb, a kategorii „B" 24 338 j.a., tj. 422,91 mb), zarejestrowanych na 1114 spisach zdawczo-odbiorczych i 48 aneksach do spisów.

W 2012 r. włączono do zasobu Archiwum Zakładowego **3571** j.a., co stanowiło **53,28** mb (z czego kategorii „A" 986 j.a., tj. 10,88 mb, natomiast kategorii „B" 2585 j.a., tj. 42,4 mb), rejestrując je na 119 spisach zdawczo-odbiorczych i 14 aneksach do spisów.

W okresie sprawozdawczym archiwum wypożyczyło **910** j.a.

Kontynuowano prace w zakresie realizacji Uchwały nr 5/09 Kolegium IPN-KŚZpNP z 8 września 2009 r. w sprawie wyłączenia materiałów po byłej GKBZpNP, znajdujących się w Archiwum Zakładowym i włączenia ich do zasobu historycznego IPN-KŚZpNP.

Archiwum Zakładowe jako komórka merytoryczna przygotowało projekt nowego zarządzenia prezesa IPN w sprawie postępowania z materiałami archiwalnymi i dokumentacją niearchiwalną w IPN-KŚZpNP.

Pracownicy Archiwum Zakładowego brali udział w pracach komisji brakowania dokumentacji niearchiwalnej kategorii „Bc". Wydano zgodę na wybrakowanie dokumentacji kategorii „Bc" w BUiAD: 706 j.a., tj. 37,2 mb i 556 nośników, Biurze Prezesa 12 j.a., tj. 0,3 mb, sekretariatach zastępcy prezesa: 41 j.a., tj. 0,37 mb, Biurze Budżetu i Finansów: 12 j.a., tj. 0,03 mb (łącznie: 771 j.a., co stanowiło ok. 37,9 mb).

Do aplikacji AZAK, wspomagającej administrowanie zasobem Archiwum Zakładowego, wprowadzono **2842** rekordów (łącznie **23 738**), czyli całość dokumentacji ze spisów zdawczo-odbiorczych od nr 996 do 1114.

Pracownicy Archiwum Zakładowego prowadzili konsultacje oraz szkolenia w zakresie instrukcji kancelaryjnej i archiwalnej. Warunki przechowywania dokumentacji w magazynie archiwalnym monitorowano zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 15 lutego 2005 r. w sprawie warunków przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej pracodawców (Dz.U. 2005, nr 32, poz. 284).

W archiwach zakładowych oddziałów i delegatur IPN znajduje się łącznie **738** mb dokumentacji, w tym kategorii A – 345 mb, a kategorii B – 392 mb. W ciągu 2012 r. przejęły one **182** mb. Wśród oddziałów IPN największy metraż mają archiwa zakładowe, prowadzone przez OBUiAD w Lublinie (prawie 95,7 mb), w Warszawie (91,4 mb) oraz we Wrocławiu (89,5 mb). Odnotowano łącznie 1561 wypożyczeń – z tego najwięcej (296 j.a.) udostępniło Archiwum Zakładowe Oddziału IPN w Białymstoku.

5.3. Zasoby cyfrowe

Do najważniejszych osiągnięć pionu archiwalnego należy jego szeroko zakrojona cyfryzacja. W okresie sprawozdawczym w ramach tego przedsięwzięcia kontynuowano proces digitalizacji zgromadzonych materiałów archiwalnych oraz opracowywania elektronicznych pomocy archiwalnych, przede wszystkim Systemu Informacji Archiwalnej Nexus (obecnie Cyfrowe Archiwum), który ma zawierać dane o całym zasobie Instytutu.

System Nexus stanowi również podstawę opublikowanego na stronie internetowej IPN inwentarza archiwalnego, zapewniającego opis zasobu na poziomie jednostek archiwalnych, zgodnie z nowelizacją ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej z 18 marca 2010 r.

Pod koniec 2012 r. uruchomiono także pierwszy etap Cyfrowego Archiwum, czyli systemu informatycznego, który umożliwi efektywne gromadzenie i udostępnianie w formatach cyfrowych danych o zasobie oraz pracach na nim prowadzonych. Wspomagać też będzie proces digitalizacji i obsługi materiałów archiwalnych.

Prace te były prowadzone w centrali do czasu reorganizacji przede wszystkim przez Wydział Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów w zakresie prowadzenia baz danych oraz Wydział Obsługi Bieżącej, który nadzorował pracownię reprografii. Od sierpnia 2012 r. większość zadań związanych z zasobami cyfrowymi IPN przejął Wydział Zasobów Cyfrowych. W oddziałach i delegaturach prace te kontynuują referaty i sekcje gromadzenia.

5.3.1. Tworzenie pomocy archiwalnych

Do 12 grudnia 2012 r. prace związane z tworzeniem pomocy archiwalnych były prowadzone przede wszystkim w Systemie Informacji Archiwalnej Nexus. 15 grudnia 2012 r. w IPN wdrożono pierwszy etap projektu Cyfrowe Archiwum, co jest konsekwencją umowy na „Dostawę, instalację i konfigurację aplikacji »Cyfrowe Archiwum« wraz ze sprzętem, na którym będzie ona zainstalowana oraz przeszkolenie pracowników Zamawiającego w zakresie jej obsługi", zawartej 30 października 2012 r. między Instytutem Pamięci a Konsorcjum, w którego skład wchodzą Comp S.A. i Enigma Systemy Ochrony Informacji Sp. z o.o. Projekt ten ma na celu wdrożenie w archiwach Instytutu systemu informatycznego, który uprości zarządzanie prowadzonymi pracami i pozwoli na spójną ich ewidencję.

Ze względu na rozmiary przedsięwzięcia zostało ono podzielone na etapy. Skutkiem podjętego projektu będzie aplikacja, która nie tylko ułatwi przebieg prac wewnątrz pionu archiwalnego oraz usprawni współpracę pionu archiwalnego z innymi jednostkami IPN, lecz także poprawi komunikację między pracownikami Instytutu a osobami korzystającymi z zasobu archiwalnego. W związku z powyższym Moduł 1. systemu Cyfrowe Archiwum (tworzenie, edycja i wgląd w opisy jednostek archiwalnych) zastąpił dotychczas użytkowany system Nexus, jak również przejął wszystkie dotychczas wprowadzone tam dane.

Do końca 2012 r. Cyfrowe Archiwum w skali kraju objęło **16 800 742** rekordy opisujące poszczególne jednostki archiwalne oraz **18 301 095** rekordów indeksu osobowego. Szczegółowe dane zawiera tabela 3. System uzupełniono o **74 964** rekordy dotyczące jednostek archiwalnych i **387 545** rekordów dotyczących osób, ponadto dokonano zmian w **497 310** rekordach wprowadzonych wcześniej. Przed publikacją w bazie wszystkie nowe rekordy oraz modyfikacje są sprawdzane – łącznie zweryfikowano **532 659** rekordów.

W okresie sprawozdawczym pracownicy BUiAD wprowadzili łącznie do systemu Nexus, a następnie do systemu Cyfrowe Archiwum **33 340** rekordów na poziomie opisu jednostki archiwalnej i **102 271** rekordów zawierających informacje o osobach występujących w materiałach archiwalnych. Dokonali także uzupełnienia lub korekty **96 136** istniejących już rekordów. Wszystkie rekordy, zarówno wprowadzone, jak i wyedytowane, przeszły proces weryfikacji ich poprawności (łącznie ocenie poddano **128 135** rekordów).

Opracowanie materiałów archiwalnych według opisanych wyżej zasad stanowiło w okresie sprawozdawczym priorytetowe zadanie w oddziałach i delegaturach. Powiększanie bazy Nexus, a także przygotowanie materiałów do publikacji w inwentarzu, wymagało dużego zaangażowania archiwistów ze wszystkich referatów. W 2012 r. wprowadzili oni do bazy Nexus/Cyfrowego Archiwum łącznie **41 624** rekordów dotyczących j.a. i **285 274** rekordów dotyczących osób, ponadto poddali edycji **401 174** istniejące rekordy, a także zweryfikowali **404 524**.

Zgodnie z art. 5 Ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2010 r., nr 79, poz. 522) 31 grudnia 2012 r. został opublikowany inwentarz archiwalny IPN, przygotowany zgodnie z wytycznymi określonymi przez Radę IPN. Spośród 237 288 rekordów przekazanych do Inwentarza przez BUiAD oraz oddziały i delegatury opublikowano w pierwszej turze **120 698** (odnoszące się do dokumentacji o charakterze nieosobowym – materiały administracyjne i operacyjne wytworzone przez cywilne i wojskowe organy bezpieczeństwa państwa), w tym **51 175** opisów odnoszących się do zasobu Centrali BUiAD, które zgodnie z wytycznymi Rady Instytutu podlegały publikacji w pierwszej kolejności, z łącznej liczby 59 062 opisów przekazanych do inwentarza**.** Inwentarz systematycznie będzie uzupełniany o kolejne partie opisów archiwalnych.

W celu zwiększenia głębi informacyjnej opisów prezentowanych w systemie Cyfrowe Archiwum oraz inwentarzu archiwalnym IPN do systemu wprowadzono również opisy dotyczące aktotwórców i struktur zespołowych. W okresie sprawozdawczym archiwiści Sekcji Tworzenia Pomocy Archiwalnych Wydziału Zasobów Cyfrowych stworzyli i dodali do systemu 7 opisów elektronicznych kart aktotwórców, 3 karty podzespołów i 45 opisów podserii. Po zweryfikowaniu w BUiAD dodano do systemu także 37 opisów aktotwórców, 110 kart odnoszących się do podzespołów i 998 do podserii, przygotowanych w OBUiAD i delegaturach i dotyczących dokumentacji tam zgromadzonej.

Sekcja była szczególnie zaangażowana zarówno w projekt Cyfrowe Archiwum, jak i projekt inwentarza publicznego IPN. Czworo pracowników STPA brało udział w odbywających się między 5 a 12 grudnia 2012 r. testach akceptacyjnych systemu Cyfrowe Archiwum. Na potrzeby inwentarza archiwalnego przygotowano pokaz multimedialny, w którym przedstawiono sposób posługiwania się prezentowaną aplikacją oraz słownik terminów wraz z odsyłaczami pozwalającymi wnikliwiej spojrzeć na interesujące czytelników pojęcia.

W trakcie realizacji bieżących prac w STPA przeprowadzono także sprawdzenia dla Biura Lustracyjnego i Oddziałowych Biur Lustracyjnych (łącznie od sierpnia do grudnia 2012 r. zrealizowano **642** sprawy). Przedmiotowe prace polegały na weryfikacji danych osobowych w jednostkach archiwalnych z jednoczesną korektą rekordów w systemie Cyfrowe Archiwum.

Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów współuczestniczyło również w realizacji projektu „Index Pamięci Polaków zamordowanych i represjonowanych przez hitlerowców za pomoc Żydom w czasie II wojny światowej", zasilając tworzoną bazę danych o opisy pochodzące ze **122** j.a.

Ponadto rozwijano inne systemy informatyczne niż wyżej wymienione. W Wydziale Zasobów Cyfrowych uzupełniano rekordy w systemie ewidencjonowania zarządzeń i innych aktów normatywnych EZAN (**38** rekordów) oraz w ramach współpracy z Instytutem Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku opisywano dokumenty pozyskane z zasobu tej instytucji. Rozbudowę bazy EZAN kontynuowano również w większości oddziałów, dzięki czemu w 2012 r. powiększyła się ona o **2796** nowych rekordów. Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. zawierała ona łącznie **19 023** rekordów.

5.3.2. Digitalizacja

Proces cyfryzacji materiałów archiwalnych w IPN przebiega dwutorowo. Obejmuje on digitalizację planową, która dotyczy wybranych zespołów lub zbiorów zawierających materiały szczególnie cenne, znajdujące się w złym stanie technicznym lub zagrożonych uszkodzeniem ze względu na

częste użytkowanie. Digitalizacji planowej są poddawane kartoteki, jak również wybrane zespoły dokumentacji aktowej, całość zbioru mikrofilmów i mikrofisz, a także dokumentacja audiowizualna. Skanowane są także wszystkie jednostki archiwalne poddawane specjalistycznym zabiegom konserwatorskim. Drugi kierunek prac to digitalizacja na bieżące zapotrzebowanie, czyli wykonywanie kopii materiałów archiwalnych zamawianych przez wnioskodawców. Wykonywane są wówczas pełne kopie jednostek, przeznaczone do trwałego przechowywania, co również ma wartość zabezpieczającą. Większość tworzonych teraz kopii dokumentacji aktowej powstaje w związku z realizacją bieżących zamówień użytkowników.

Kopie cyfrowe służą przede wszystkim zabezpieczeniu dokumentacji przed fizyczną degradacją, na którą są narażone oryginały ze względu na częste użytkowanie i konieczność wykonywania wielokrotnie kopii z tych samych akt lub transportu między jednostkami organizacyjnymi Instytutu. Należy przy tym pamiętać, że duża część dokumentów została sporządzona na materiałach niskiej jakości, w tym na zakwaszonym papierze, co w połączeniu z niewłaściwymi warunkami przechowywania u poprzednich dysponentów grozi uszkodzeniem lub zniszczeniem. Drugi istotny powód digitalizacji to usprawnienie procesu udostępniania. Kopie cyfrowe mogą być szybciej przesyłane między komórkami i jednostkami organizacyjnymi archiwum, co skraca czas oczekiwania na zamówione dokumenty.

Digitalizacja w ramach pionu archiwalnego IPN obejmuje kilka odrębnych procesów wynikających z różnorodności zgromadzonego zasobu. Poniżej osobno zostanie omówiona digitalizacja dokumentacji aktowej i mikrofilmowej oraz kartotek. Wykonanie kopii cyfrowych fotografii, filmów i nagrań dźwiękowych zostało opisane w części sprawozdania dotyczącej zbiorów audiowizualnych w zasobie Instytutu.

W okresie sprawozdawczym pracownicy pionu archiwalnego IPN wykonali wzorcowe kopie cyfrowe **31 553** j.a. dokumentacji aktowej (**4 695 190** plików zajmujące **93 299** GB) oraz **15 563** j.a. dokumentacji w formie mikrofilmów i mikrofisz (**1 444 866** plików o pojemności **11 295** GB). Rezultaty tych prac prezentuje szczegółowo tabela 4.

Prace związane z wykonywaniem z akt wzorcowych kopii cyfrowych przeznaczonych do trwałego przechowywania, realizuje w Centrali BUiAD Sekcja Digitalizacji wchodząca w skład Wydziału Zasobów Cyfrowych. Tworzenie kopii wzorcowych jest przeprowadzane zgodnie z zapisami „Stanowiskowej instrukcji skanowania materiałów archiwalnych z zasobu IPN-KŚZpNP. Wykonywanie kopii wzorcowych".

Największa spośród pracowni digitalizacji Instytutu, obsługiwana przez wspomnianą wyżej Sekcję Digitalizacji, wyposażona jest w 30 stanowisk komputerowych, w tym 25 zaopatrzonych w skanery (18 z nich to skanery z podajnikiem automatycznym, 2 książkowe, 5 do skanowania mikrofilmów) – 5 pozostałych stanowisk służy do weryfikacji i opracowywania kopii elektronicznych.

W 2012 r. wykonano i umieszczono na urządzeniach magazynujących **15 065** kopii wzorcowych z akt, złożonych z **2 370 819** plików, zajmujących łącznie **48 424** GB. Wykonano również kopie wzorcowe **7395** mikrofilmów, czyli **1 018 889** plików, co stanowi **7591** GB danych.

Znaczące przyspieszenie prac jest widoczne zwłaszcza w przypadku mikrofilmów. Było to możliwe dzięki intensyfikacji planowej digitalizacji tych materiałów oraz dostarczeniu przez Biuro Informatyki oprogramowania automatyzującego proces tworzenia kopii użytkowych i plików opisowych.

W minionym roku w ramach współpracy z Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie dokonywano mikrofilmowania archiwaliów z zasobu Instytutu. Ogółem w 2012 r. zmikrofilmowano **243** j.a., czyli łącznie wytworzono **52 277** klatek mikrofilmów.

W ramach umów z instytucjami zagranicznymi IPN pozyskał w ubiegłym roku znaczną ilość materiałów archiwalnych w formie plików cyfrowych. Część z nich wymagała dodatkowej obróbki graficznej, poprawiającej jakość odczytu kopii użytkowych. Powyższym czynnościom poddano **345** j.a., co stanowi **88 996** plików.

Digitalizację wzorcową prowadzi również 10 oddziałów, a także 4 delegatury dysponujące własnym zasobem. Wykonują one kopie dokumentacji aktowej przede wszystkim w celu realizowania bieżących zamówień. Obecnie większość jednostek organizacyjnych prowadzących digitalizację akt dysponuje skanerami przemysłowymi o wysokiej wydajności w liczbie od 1 do 3 sztuk. Wykorzystywane są także inne, specjalistyczne skanery do kopiowania materiałów wielkoformatowych lub ksiąg, mikrofilmów i fotografii. Łącznie stosowano w OBUiAD i delegaturach ponad 70 różnego rodzaju urządzeń skanujących.

W pracowniach reprograficznych oddziałów i delegatur Instytutu w okresie sprawozdawczym wykonano kopie wzorcowe **24 656** j.a. dokumentacji aktowej i mikrofilmowej, zajmujące **48 579** GB pamięci w postaci **2 750 348** plików. Największą liczbę jednostek zdigitalizowały w tym czasie oddziały we Wrocławiu (6420), w Rzeszowie (5329) i w Łodzi (2277).

Równolegle jest prowadzona planowa digitalizacja dokumentacji w formie mikrofilmów szpulowych i mikrofisz. Z wykorzystaniem wypożyczonych skanerów poszczególne oddziały digitalizują całość znajdującego się w ich zasobie zbioru mikrofisz. Proces skanowania poprzedzają prace przygotowawcze polegające głównie na przeglądzie i oznaczaniu każdej mikrofiszy z osobna oraz na zabezpieczeniu poprzez włożenie do sygnowanych kopert. W 2012 r. prace te prowadzono w OBUiAD w Rzeszowie i we Wrocławiu. Zbiór cyfrowych kopii mikrofilmów i mikrofisz w oddziałach i delegaturach Instytutu powiększył się dzięki temu łącznie o **8168** j.a. (**425 977** plików o pojemności **3703** GB).

Wykres 3. Liczba zdigitalizowanych materiałów archiwalnych w 2012 r.

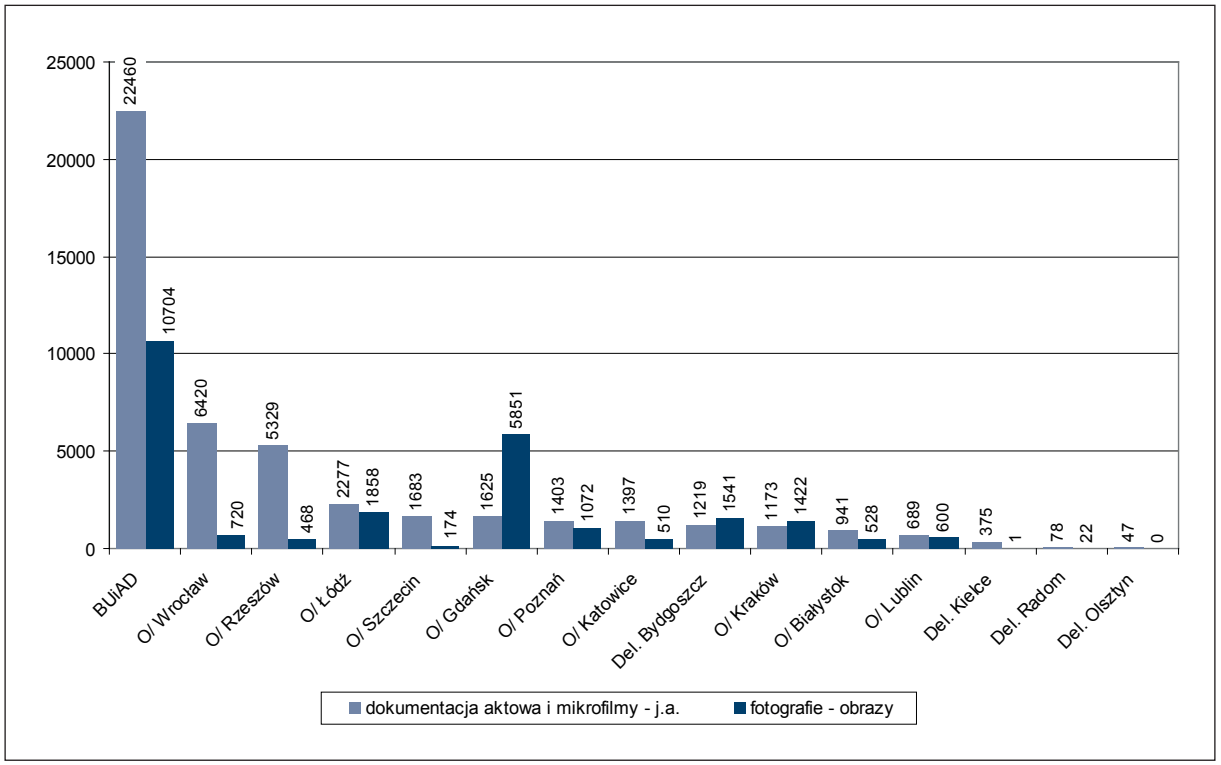

Oprócz kopii wzorcowych są także wykonywane kopie użytkowe, udostępniane wnioskodawcom. Szczegółowe dane zawiera tabela 5. W okresie sprawozdawczym wykonano **540 197** kart kserokopii, **602 659** kart wydruków oraz **906 413** plików cyfrowych z kopiami materiałów archiwalnych.

W Sekcji Digitalizacji BUiAD ze względu na dużą ilość zamówień, podobnie jak rok wcześniej, zrezygnowano z pełnej digitalizacji akt, w przypadku których zamówienia obejmowały tylko fragment jednostki archiwalnej. W 2012 r. zrealizowano w ten sposób zamówienia dotyczące **544** j.a.,

a więc prawie o połowę mniej niż w roku poprzednim. W 2012 r. wykonano **8176** kopii j.a. na płytach CD/DVD na potrzeby wypożyczeń magazynowych oraz **1383** nośników optycznych, zamówionych w czytelni, razem **9559** płyt. Udało się natomiast trwale ograniczyć liczbę wykonywanych kserokopii, których wytwarzanie powoduje stopniową degradację oryginalnych materiałów archiwalnych. Wart podkreślenia jest fakt znaczącego wzrostu liczby wykonywanych wydruków.

W oddziałach i delegaturach sporządzono w celu udostępnienia **522 115** kserokopii, **398 030** wydruków oraz **882 783** pliki cyfrowe. Większa liczba kopii w formie papierowej wykonywana w OBUiAD i delegaturach wynika z innego zakresu ich zadań związanych z udostępnianiem dokumentów (m.in. w ramach realizacji wniosków z art. 30 ustawy o IPN).

Najwcześniej proces digitalizacji objął kartoteki operacyjne byłej SB. Do chwili obecnej uzyskały one formę cyfrową i stanowią podstawę elektronicznej bazy Kartoteki.

W okresie sprawozdawczym Wydział Ewidencji/Wydział Informacji i Sprawdzeń kontynuował weryfikację zeskanowanych materiałów pod kątem poprawności indeksacji kart oraz przestrzegania ochrony informacji niejawnych ze względu na zmianę ustawy o ochronie informacji niejawnych. Do 31 grudnia 2012 r. sprawdzono łącznie **217 528** kart, w tym 208 320 kart z kartoteki ogólnoinformacyjnej b. Biura „C" MSW oraz 9208 kart z kartoteki odtworzeniowej b. Biura „C" MSW.

W związku z odbywającym się przeglądem i weryfikacją w części wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN pozostającej w gestii ABW, na podstawie wykazów będących załącznikami do wniosków o zastrzeżenie Szefa ABW usunięto z bazy elektronicznej **23** skany kart dotyczące **19** pozycji z wykazów. Ponadto na podstawie napływających z ABW i Komendy Głównej SG wniosków o zastrzeżenie oraz zabezpieczenie kart odszukano we wszystkich częściach elektronicznej bazy kartotek i usunięto łącznie **29** skany.

Do tej bazy dołączono skany **577** kart włączonych do zbioru ogólnego na podstawie Decyzji Prezesa IPN. Ponadto doskanowano po dokonanej anonimizacji **307** kopii kart, których oryginały podlegają zwrotowi do Biura Ewidencji i Archiwum ABW, oraz **1717** kart przekazanych do kartoteki ogólnoinformacyjnej przez służby MON po dniu 31 lipca 1990 r., po ich weryfikacji i zniesieniu klauzuli.

Oprócz tego zdigitalizowano:

– kartotekę osobową zespołu: niemiecka Tajna Policja Państwowa w Ciechanowie/Płocku (Geheime Staatspolizei, Staatspolizeistelle Zichenau/Schröttersurg) – 2,5 mb;

– kartotekę zmarłych dzieci, tzw. „dipisów", na terenie Niemiec – 0,2 mb;

– kartotekę dzieci w strefie amerykańskiej – 0,2 mb;

– kartotekę dzieci urodzonych na terenie III Rzeszy – 7,7 mb.

W 2012 r. w oddziałach i delegaturach prace związane z digitalizacją materiałów ewidencyjnych dotyczyły przede wszystkim kartotek pomocniczych, dopływów do kartotek zeskanowanych wcześniej i pozyskanych w ostatnim czasie (razem formę cyfrową uzyskały **104** mb, czyli **231 146** kart). W OBUiAD w Katowicach zdigitalizowano około 39 mb (71 516 kart), natomiast w Krakowie prawie 35 mb (79 717 kart), głównie z kartotek paszportowych. W oddziale łódzkim wykonano cyfrowe kopie ponad 10 mb (29 323 karty) kartoteki osób, które podpisały niemiecką listę narodowościową (DVL).

5.3.3. Opracowywanie dokumentacji audiowizualnej

Audiowizualny zasób BUiAD w Warszawie tworzą materiały fotograficzne, filmowe i dźwiękowe. W jego skład wchodzi około: **3,5 mln** zdjęć, **1500** j.a. materiałów filmowych oraz **600** j.a. zawierających zapis dźwiękowy. W oddziałach i delegaturach znajduje się około: **35,5 mln** fotografii, stanowiących głównie część dokumentacji aktowej, **520** filmów i **870** j.a. nagrań dźwiękowych. Nowe materiały audiowizualne pozyskały oddziały w Gdańsku, Krakowie i Szczecinie m.in. w formie darów. Dla większości tego typu dokumentacji wykonano kopie cyfrowe już w latach poprzednich.

Działania Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnych, należącej do Wydziału Zasobów Cyfrowych BUiAD, są skupione wokół opracowywania archiwalnego dokumentacji audiowizualnej polegającego na jej digitalizacji, opracowaniu technicznym i merytorycznym.

Sekcja koordynuje również prace związane z budową odpowiednich środowisk informatycznych pozwalających na cyfrowe opracowanie materiałów fotograficznych i audiowizualnych jak ZEUS. Podejmuje także przedsięwzięcia edukacyjne, wydawnicze i wystawiennicze związane z poszerzaniem wiedzy o materiałach audiowizualnych, posiadanych przez IPN.

I. Materiały zdjęciowe

Systematycznie opracowywana jest dokumentacja fotograficzna z wykorzystaniem bazy ZEUS – teraz liczy ona **73 954** rekordy. Do systemu ZEUS wprowadzono z zasobu BUiAD **2268** rekordów, natomiast oddziały i Delegatura w Bydgoszczy uzupełniły bazę o **10 133** rekordy.

W oddziałach i delegaturach w okresie sprawozdawczym zeskanowano **14 767** zdjęć, których kopie zajmują **287** GB pojemności. W okresie sprawozdawczym zdigitalizowano w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej w sumie **10 704** materiały fotograficzne o łącznej pojemności **294,53** GB (**10 761** plików cyfrowych). Dane na temat digitalizacji fotografii w poszczególnych jednostkach IPN zawiera tabela 4.

Ponadto w zakresie opracowywania dokumentacji fotograficznej Sekcja realizowała następujące zadania:

1. W okresie sprawozdawczym opracowano kolekcję zdjęć Juliena Bryana – **255** pozycji, **2386** zdjęć (USHMM Waszyngton).

2. Rozpoczęto skanowanie ksiąg inwentarzowych zasobu zdjęciowego Głównej Komisji. Łącznie zeskanowano **45** ksiąg (**2737** skanów).

3. Trwało planowe skanowanie dokumentacji ze spisu IPN BU 024 (w zakresie tematów: MSW – działania i uroczystości, „Solidarność", opozycja lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w., podziemie niepodległościowe) oraz pojedynczych zdjęć z innych spisów.

4. Zdigitalizowano nowe nabytki: kolekcję zdjęć Jerzego Szóstki (**1939** zdjęć dotyczących działalności opozycji demokratycznej w latach osiemdziesiątych, pogrzebu ks. Jerzego Popiełuszki), kolekcję ojców jezuitów (**72** zdjęcia dotyczące: strajków z lat osiemdziesiątych i ks. Jerzego Popiełuszki).

5. Wprowadzono do systemu ZEUS zdjęcia dotyczące procesów zbrodniarzy hitlerowskich (**365** pozycji), zdjęcia lotnicze obozu Auschwitz-Birkenau (USHMM Waszyngton – **40** pozycji), zaczęto wprowadzać zdjęcia dokumentujące getto żydowskie w Warszawie (**258** pozycji).

6. Zakończono uzupełnianie opisów zdjęć uprzednio wprowadzonych do systemu ZEUS dotyczących III Pielgrzymki Jana Pawła II do Warszawy, I Festiwalu Piosenki Prawdziwej w Gdańsku, zdjęć z kolekcji pozyskanej w NARA College Park USA (agresja niemiecka 1939 r.).

II. Materiały audiowizualne

W ubiegłym roku rozpoczęto planowe przenoszenie zdigitalizowanej dokumentacji audiowizualnej na macierz BUiAD. W tym celu opracowano i wdrożono we współpracy z Sekcją Digitalizacji wspólne zasady digitalizacji ww. dokumentacji i zmodyfikowano instrukcję obowiązującą w IPN. Powyższe prace dotyczą opracowania cyfrowej kopii wzorcowej materiału audiowizualnego, przygotowania osobno kopii użytkowej, w wypadku dokumentacji filmowej opatrzonych logiem IPN i dokonania wpisu do aplikacji Nexus (Cyfrowe Archiwum).

a) Materiały filmowe

1. W okresie sprawozdawczym dokonano digitalizacji **30** j.a. o łącznej pojemności **982,08** GB.

2. Na macierz dyskową BUiAD wprowadzono **96** j.a. o łącznej pojemności **801,7** GB (proces polega na przygotowaniu wcześniej zdigitalizowanego pliku wzorcowego w formacie AVI oraz pliku do udostępnienia w formacie mpg2).

3. W specjalistycznej pracowni „avid" Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej trwał proces digitalizacji dokumentacji filmowej, zapisanej na kasetach VHS, przekazanej przez

Sąd Rejonowy dla Warszawy Żoliborza, dotyczącej procesu w sprawie śmierci ks. Jerzego Popiełuszki z 1985 r. (ok. 100 godzin materiału).

4. Prowadzono prace związane z opracowaniem materiałów filmowych (**90** pozycji) dotyczących Leopolda Treppera i dokumentacji filmowej przekazanej przez Komendę Główną Straży Granicznej (proces polegał na konwersji **5** plików do formatu AVI otrzymanych od wykonawcy, przygotowaniu płyt dla KG SG oraz przygotowaniu spisu zdawczo-odbiorczego we współpracy z Wydziałem Zarządzania Zasobem Archiwalnym).

5. Kontynuowane są prace związane z opracowaniem i digitalizacją materiałów filmowych przysłanych do digitalizacji z oddziałów IPN. W ubiegłym roku zdigitalizowano 1 taśmę 8 mm z OBUiAD w Katowicach (konwersja skanów z taśmy filmowej do postaci pliku filmowego o łącznej pojemności 0,5 GB), opracowano **8** filmów z OBUiAD w Gdańsku.

6. W celu specjalistycznego zabezpieczenia zasobu archiwalnego IPN przekazano **5** łatwopalnych taśm filmowych na podłożu nitro (4 z zasobu BUiAD, 1 z OBUiAD we Wrocławiu) do przechowania w archiwum Filmoteki Narodowej.

7. W okresie sprawozdawczym zrealizowano **10** zamówień wykonania specjalnych kopii (kopiowanie fragmentów wskazanych przez wnioskodawcę, wykonanie oddzielnych skanów z taśmy filmowej 16 i 35 mm m.in. na potrzeby reprografii wielkoformatowej, wgranie na kasety DV-cam, płyty DVD i inne).

8. W okresie sprawozdawczym zakończono pierwszy etap opracowania materiałów filmowych w systemie Nexus (Cyfrowe Archiwum), polegający na przeniesieniu danych z istniejącej już bazy danych do ww. programu. W chwili obecnej trwa proces weryfikacji istniejących już danych (zweryfikowano **93** rekordy, **1063** rekordy oczekują na weryfikację) i przekazywania gotowych rekordów do systemu Cyfrowe Archiwum.

b) Materiały audio (informację o wynikach digitalizacji zawiera tabela 4).

1. W okresie sprawozdawczym wykonano digitalizację **32** j.a materiałów dźwiękowych (**53** pliki o łącznej pojemności **31,35** GB) wraz z wglądówkami (materiały MSW, WSI i Instytutu im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku) oraz zdigitalizowano **134** kasety (**252** pliki o łącznej pojemności **117,68** GB) z nagraniami z posiedzeń Kolegium IPN – razem ponad **160** godzin nagrań archiwalnych.

2. Trwał proces digitalizacji materiałów dźwiękowych przysłanych z oddziałów IPN. W ubiegłym roku udało się zrealizować digitalizację części taśm audio, otrzymanych m.in. z Krakowa, Katowic i Bydgoszczy. Łącznie zdigitalizowano, opracowano i zwrócono **6** j.a. (**64** pliki wave) o pojemności **21,23** GB.

3. Oprócz tego kopie cyfrowe materiałów audio wykonywały we własnym zakresie oddziały IPN w Gdańsku (**13** j.a.), Szczecinie (**8** j.a.) i Poznaniu (**1** j.a.).

Pracownicy SODA wykonywali też kopie materiałów fotograficznych i audiowizualnych z zasobu BUiAD dla potrzeb udostępniania – łącznie przygotowali 59 płyt CD/DVD (razem 4769 j.a.).

5.4. Udostępnianie dokumentów

W okresie sprawozdawczym udostępnianie dokumentów odbywało się przede wszystkim na zasadach określonych w Ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424 z późn. zm.) i Ustawie z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 425 z późn. zm.).

5.4.1. Główne kategorie wniosków

Większość kategorii wniosków przewidzianych w ustawie o IPN oraz w ustawie o ujawnianiu informacji była realizowana przez referaty udostępniania w OBUiAD oraz delegatury IPN. Wydział Udostępniania natomiast, oprócz funkcji koordynacyjnej wobec działalności odpowiednich komórek

udostępniania w OBUiAD i delegaturach, prowadził kwerendy i udostępniał dokumenty do celów służbowych pracownikom IPN, w tym również – od czasu reorganizacji – do celów lustracyjnych, a także realizował kwerendy archiwalne w sprawach rozstrzyganych przez prezesa Instytutu Pamięci.

Należy też wspomnieć o zmianach w strukturze OBUiAD w Warszawie i związanym z tym ścisłym rozgraniczeniem zadań między oddziałem a Centralą BUiAD, co wpłynęło na usprawnienie procesu realizacji wniosków, umożliwiło lepszą jego kontrolę i pozwoliło wyeliminować trudności wynikające z dublowania zadań. Oddział warszawski przejął realizację wniosków kierowanych przez podmioty zewnętrzne, natomiast Wydział Udostępniania zajął się wnioskami służbowymi pracowników IPN oraz realizacją zadań nałożonych na Instytut na mocy innych ustaw m.in. rozpatrywaniem wniosków o przyznanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności na podstawie Ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. 1992, nr 90, poz. 450 z późn. zm.), a także wykonywaniem zadań nałożonych przez Ustawę z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2004 r., nr 8, poz. 67 z późn. zm.), zwanej ustawą „dezubekizacyjną".

Komórki organizacyjne pionu archiwalnego Instytutu, właściwe w sprawach udostępniania, realizowały następujące kategorie wniosków:

– wnioski o potwierdzenie bądź zaprzeczenie w formie zaświadczenia, czy dane wnioskodawcy są tożsame z danymi zawartymi w katalogu funkcjonariuszy, współpracowników, kandydatów na współpracowników organów bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 5, oraz innych osób, udostępnionym w Instytucie Pamięci od dnia 26 listopada 2004 r., tzw. „Lista Wildsteina" (na podstawie art. 29a ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu dokumentów dotyczących wnioskodawcy lub osoby nieżyjącej najbliższej wnioskodawcy (na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie kopii dokumentów udostępnionych wnioskodawcy (na podstawie art. 34 ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie wnioskodawcy będących w archiwum IPN przedmiotów, które w momencie utraty stanowiły jego własność lub były w jego posiadaniu (na podstawie art. 34 ust. 5 ustawy o IPN);

– wnioski o podanie danych identyfikujących tożsamość pracowników i funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa oraz osób, które przekazywały o wnioskodawcy informacje organom bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy o IPN);

– wnioski w sprawie załączenia do zbioru dokumentów dotyczących wnioskodawcy własnych uzupełnień, sprostowań, uaktualnień, wyjaśnień, a także dokumentów lub ich kopii (na podstawie art. 35b ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu dokumentów osobowych funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie kopii dokumentów z akt osobowych funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c ust. 3 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu wykonywania zadań ustawowych – w tym wnioski sądów, prokuratur, urzędów administracji publicznej, policji, służb specjalnych (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu prowadzenia badań naukowych (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 3 ustawy o IPN);

– wnioski o udzielenie badaczom i dziennikarzom informacji ze zbiorów danych, rejestrów i kartotek (na podstawie art. 36 ust. 4b ustawy o IPN);

– wnioski o zastrzeżenie danych osobowych i tzw. danych wrażliwych (na podstawie art. 37 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie kopii akt spraw lustracyjnych (na podstawie art. 18 ust. 5 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa);

– wnioski o udostępnienie dokumentów dotyczących osoby publicznej (na podstawie art. 25 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa);

– wnioski o nadanie odznaczenia Krzyża Wolności i Solidarności (na podstawie art. 15a ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach);

– wnioski o wydanie informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 13a ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r., tzw. ustawy „dezubekizacyjnej");

– wnioski służbowe pracowników IPN.

W 2012 r. komórki organizacyjne pionu archiwalnego właściwe w sprawach udostępniania przyjęły łącznie **64 214** wniosków, a zrealizowały **61 526**.

Wykres 4. Realizacja spraw w poszczególnych jednostkach pionu archiwalnego (dane Wydziału Udostępniania, referatów udostępniania w oddziałach i sekcji w delegaturach).

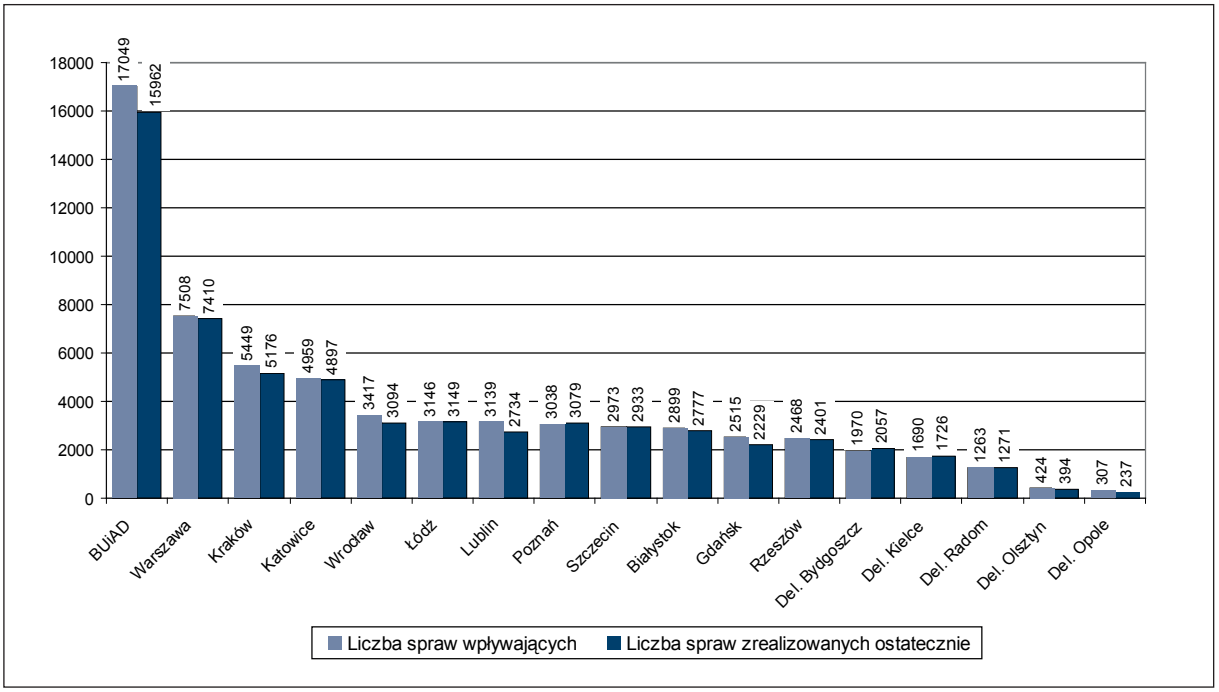

W omawianym okresie – podobnie jak w roku ubiegłym – systematycznie wzrastała liczba wniosków kierowanych do pionu archiwalnego przez sądy. Zauważalny był również wzrost liczby przyjętych wniosków: naukowo-badawczych; wniosków o udzielenie badaczom i dziennikarzom informacji ze zbiorów danych, rejestrów i kartotek; o udostępnienie kopii akt spraw lustracyjnych oraz wniosków służbowych pracowników Instytutu, w tym głównie z pionów lustracyjnego i badawczego.

Oprócz WU, który przyjął łącznie **17 049** spraw, największa liczba wniosków wpłynęła do OBUiAD w Warszawie (7508). OBUiAD w Krakowie przyjął 5449 wniosków, natomiast OBUiAD w Katowicach – 4959. Powyżej 3000 spraw zarejestrowały również oddziały we Wrocławiu, w Łodzi, Lublinie i Poznaniu.

Do oddziałów i delegatur Instytutu nadal licznie wpływają **wnioski o wgląd w dokumenty dotyczące wnioskodawcy** (art. 30 ust. 1 ustawy o IPN). W 2012 r. przyjęto łącznie **3474** takich wniosków, z tego **766** w OBUiAD w Warszawie. Ogółem udostępniono **10 434** j.a., z którymi zapoznało się **1901** osób. Wnioskodawcy, którzy zapoznali się z dokumentami, mogli skorzystać z prawa do

otrzymania ich kopii. Wydano łącznie **327 980** kart kopii uwierzytelnionych i nieuwierzytelnionych. Informację o realizacji tych wniosków zawiera tabela 6.

Zgodnie z ustawą o IPN w przypadku dokumentów wytworzonych przez wnioskodawcę lub przy jego udziale w ramach czynności wykonywanych w związku z jego pracą lub służbą w organach bezpieczeństwa państwa albo w związku z czynnościami wykonywanymi w charakterze tajnego informatora lub pomocnika przy operacyjnym zdobywaniu informacji, dokumenty dotyczące wnioskodawcy są wydawane wyłącznie w formie kopii na mocy decyzji administracyjnej. W 2012 r. wydano **188** takich decyzji.

Do Instytutu wpłynęło również **188** wniosków o podanie nazwisk i dalszych danych identyfikujących byłych pracowników, funkcjonariuszy i tajnych współpracowników. W wydanych notach ujawniono wnioskodawcom dane osobowe, dotyczące **296** funkcjonariuszy i **450** tajnych współpracowników.

W ostatnim roku zmalała liczba **wniosków kierowanych przez byłych pracowników i funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa** o wydanie kopii ich dokumentów osobowych. W 2012 r. złożono **873** takie wnioski, w wyniku ich rozpatrzenia wydano **50 925** kart kopii dokumentów osobowych. Najwięcej wniosków przyjął oddział warszawski – 406, tam też wydano 26 037 kopii. Mniejsza liczba wnioskodawców ubiegała się **o zapoznanie z aktami osobowymi byłych funkcjonariuszy**. W roku sprawozdawczym pion archiwalny przyjął **198** wniosków i zrealizował **191,** udostępniając **203** j.a.

W stosunku do ubiegłego roku o prawie 20 proc. zwiększyła się liczba **wniosków składanych przez naukowców**. Szczegółowe dane zawiera tabela 7. Badacze złożyli **5403** wnioski o udostępnienie dokumentów, z czego 265 skierowali naukowcy mieszkający za granicą. Zrealizowano **4693** tego typu wnioski (w tym 285 dla badaczy zagranicznych) i w czytelniach Instytutu udostępniono **81 932** j.a. oraz wydano **211 967** kopii, odpisów i wypisów zamówionych przez wnioskodawców prowadzących badania. Natomiast w stosunku do 2011 r. zmniejszyła się liczba nowych wniosków w kategorii **spraw o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego** (tabela 8) – dziennikarze złożyli **1204** wnioski (w tym 36 zagranicznych). Zrealizowano **1456** wniosków. Dziennikarze skorzystali z **14 662** j.a. oraz otrzymali **36 399** zamówionych kopii. Wnioski naukowców i dziennikarzy najliczniej wpływały do OBUiAD w Warszawie (2877) oraz OBUiAD w Krakowie (893).

W 2012 r. badacze i dziennikarze znacznie częściej korzystali z możliwości uzyskania informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym także dotyczących tożsamości tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji. Naukowcy i dziennikarze złożyli **1086** takich wniosków. W okresie sprawozdawczym zakończono realizację **648** spraw (tabela 9).

W mniejszej liczbie wpływały do oddziałów i delegatur w 2012 r. następujące kategorie wniosków:

– Na podstawie art. 29a ustawy o IPN złożono 125 wniosków. Wydano 124 zaświadczenia, w tym 114 potwierdzających, że dane wnioskodawców nie są tożsame z danymi zawartymi w katalogu funkcjonariuszy, współpracowników, kandydatów na współpracowników organów bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 5, oraz innych osób, udostępnionym w Instytucie Pamięci od dnia 26 listopada 2004 r.

– Na podstawie art. 35b ustawy o IPN uprawniającego wnioskodawcę do złożenia uzupełnień do zbioru dotyczących go dokumentów wpłynęło 35 wniosków. Uzupełnienia dołączono do 78 j.a. i 45 pomocy ewidencyjnych.

– W sprawie zastrzeżenia danych osobowych oraz innych informacji i danych (art. 37 ustawy o IPN) skierowano 8 wniosków. Zastrzeżeń dokonano w 16 j.a. i 28 pomocach ewidencyjnych.

– Przyjęto 24 wnioski o udostępnienie kopii akt spraw lustracyjnych (na podstawie art. 18 ust. 5 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa). Udostępniono wnioskodawcom 6103 kopie kart.

– Udostępnienia dokumentów dotyczących osoby publicznej (na podstawie art. 25 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa) dotyczyło 69 wniosków. W związku z ich realizacją udostępniono 73 j.a.

5.4.2. Wnioski uprawnionych podmiotów

W ramach działalności archiwalnej wydział i referaty udostępniania realizowały swoje zadania ustawowe, prowadząc kwerendy oraz udostępniając materiały: organom wymiaru sprawiedliwości i ścigania, organom administracji publicznej oraz osobom fizycznym.

W skali kraju nadal najliczniejszą grupę stanowiły **sprawy realizowane dla organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania** w związku z prowadzonymi przez nie postępowaniami karnymi, cywilnymi i administracyjnymi. Najliczniej w tej grupie były reprezentowane sprawy wynikające z rozpatrywania przez sądy odwołań od decyzji wydawanych przez Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA oraz Dyrektora Biura Emerytalnego Służby Więziennej. Szerzej ta kwestia została omówiona w części dotyczącej realizacji tzw. ustawy „dezubekizacyjnej".

W 2012 r. kontynuowano realizację wniosku Ministra Sprawiedliwości, dotyczącego sporządzenia wykazu osób skazanych wyrokami wojskowych sądów rejonowych (WSR) na podstawie art. 8 Dekretu o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy bytu Państwa Polskiego z dnia 16 listopada 1945 r. (Dz.U. nr 53, poz. 300) oraz na podstawie innych aktów, na których mocy została orzeczona kara śmierci lub więzienia, a wobec których nie toczyło się postępowanie na mocy Ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991 r., nr 34, poz. 149 z późn. zm.). Następstwem tych działań były wnioski Ministra Sprawiedliwości kierowane do sądów o unieważnienie orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych z powodów politycznych w PRL.

Łącznie na **11 820** spraw dla organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania, ukończono **11 426**, przy czym wypożyczono lub udostępniono **9771** j.a., a także wydano **435 575** kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (tabela 10). Najwięcej – **6913** spraw – zrealizowano w WU, udostępniając lub wypożyczając przy tym **5044** j.a. oraz wydając **169 191** kart kopii, odpisów, wypisów i wyciągów z dokumentacji aktowej. Należy zaznaczyć, że 80 proc. tych spraw zostało wszczętych w związku z realizacją tzw. ustawy „dezubekizacyjnej".

W 2012 r. **organy administracji publicznej** skierowały do IPN **3791** wniosków, w wyniku których udostępniono lub wypożyczono **4468** j.a. i wydano **98 753** kopie, odpisy, wypisy i wyciągi (tabela 11). Większość z nich była realizowana w oddziałach i delegaturach, w tym 1006 w OBUiAD w Warszawie. Wydział Udostępniania w Centrali BUiAD zrealizował **327** spraw, udostępnił lub wypożyczył **1441** j.a. oraz wydał **1641** kart kopii, odpisów, wypisów i wyciągów z dokumentacji aktowej.

W przypadku **osób fizycznych**, tak jak w latach ubiegłych, znaczną część stanowiły kwerendy o tematyce wschodniej, tj. dotyczące repatriacji i „mienia zabużańskiego", oraz represji stosowanych wobec obywateli polskich przebywających na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej i byłych terenach ZSRR. Większość spośród złożonych **2902** wniosków osób fizycznych zostało zrealizowanych w oddziałach i delegaturach IPN – 2418 (na łączną liczbę **2891** zakończonych spraw). Wnioskodawcom wydano **45 378** kart kopii, odpisów, wypisów i wyciągów z dokumentacji aktowej. W Centrali IPN przyjęto **472** wnioski (tabela 12).

Pracownicy WU realizowali **kwerendy archiwalne na potrzeby osób występujących do prezesa** Instytutu Pamięci Narodowej z następującymi wnioskami:

– o wydanie decyzji potwierdzających uwięzienie w latach 1944–1956 bez wyroku za działalność polityczną lub religijną związaną z walką o suwerenność i niepodległość Polski oraz z wnioskami o potwierdzenie faktu eksterminacji lub przymusowego wynarodowienia, realizowanymi w związku z art. 8 ust. 2 pkt 2 lit. „a" i „b" Ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. z 2002 r., nr 42, poz. 371 z późn. zm.),

– o wydanie decyzji potwierdzających okres osadzenia bez wyroku w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski po dniu 31 grudnia 1956 r. za działalność polityczną w związku z realizacją art. 117 ust. 3 Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r., nr 39, poz. 353 z późn. zm).

W ramach szeroko zakrojonej **działalności naukowej** Wydział Udostępniania realizował i koordynował działania referatów i sekcji udostępniania w ramach ogólnopolskich projektów związanych z umowami zawartymi przez IPN z instytucjami oraz stowarzyszeniami z kraju i z zagranicy.

Wśród podejmowanych tematów na uwagę zasługują:

1. Historia polskiego kontrwywiadu do 1948 r. – w zasobie archiwalnym IPN wytypowano ok. 1000 j.a. dotyczących przedmiotowej tematyki.

2. Działalność Studenckich Komitetów Solidarności – wytypowano 402 j.a. poświęcone tematyce SKS-ów.

3. „Archiwa przełomu" – projekt realizowany we współpracy z Kancelarią Prezydenta oraz Kancelarią Senatu RP (wytypowano ok. 3000 j.a.).

4. Międzynarodowa współpraca organów bezpieczeństwa państwa – wytypowano 276 j.a. z zasobu BUiAD oraz 160 j.a. z zasobów pozostałych jednostek organizacyjnych Instytutu.

5. Historia polskich służb specjalnych w okresie II Rzeczypospolitej, działalność Polskiego Państwa Podziemnego oraz polskiego podziemia niepodległościowego po zakończeniu II wojny światowej – wytypowano 613 j.a. odnoszących się do wskazanej tematyki.

W okresie sprawozdawczym realizowano ogólnopolskie kwerendy dla następujących instytucji:

1. Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego – kwerenda w zasobie ikonograficznym IPN na potrzeby projektowanej ekspozycji głównej. W 2012 r. przekazano kopie 228 fotografii oraz skany 16 j.a.

2. Europejskie Centrum Solidarności – kwerenda na potrzeby organizowanej przez tę instytucję wystawy stałej. Porozumienie między IPN a ECS zawarto 23 kwietnia 2012 r. Dotychczas Europejskiemu Centrum udostępniono (wydano): 187 cyfrowych kopii j.a., 3371 cyfrowych kopii fotografii, 34 płyty DVD zawierające kopie materiałów filmowych oraz wytypowano do samodzielnej weryfikacji ok. 500 innych j.a. pozostających w zainteresowaniu Centrum.

3. Ośrodek KARTA – kwerenda na potrzeby przygotowywanej przez Ośrodek KARTA publikacji poświęconej Żołnierzom Wyklętym. W ramach realizacji przedmiotowej kwerendy wydano cyfrowe kopie 420 j.a. oraz dodatkowo udostępniono w Czytelni Akt Jawnych – w celu samodzielnej weryfikacji przez pracowników Ośrodka – 226 jednostek.

4. Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie – kwerenda na potrzeby Programu „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką". W jej ramach wytypowano i wydano cyfrowe kopie 2912 j.a. z zasobu po byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

5. Najwyższa Izba Kontroli – kwerenda dotycząca powojennych losów pracowników tej instytucji, a także polskich oddziałów partyzanckich działających podczas okupacji niemiecko-sowieckiej oraz Żołnierzy Wyklętych.

6. Fundacja Kresy-Syberia kwerenda prowadzona na podstawie umowy z dnia 14 października 2010 r. zawartej między IPN a Fundacją mającej na celu między innymi pomoc przy tworzeniu Wirtualnego Muzeum Kresy-Syberia. W 2012 r. udostępniono (przekazano) kopie cyfrowe 22 j.a. dotyczących ww. tematyki.

5.4.3. Wnioski służbowe

Pracownicy pionu archiwalnego opracowywali także kwerendy archiwalne oraz udostępniali materiały archiwalne w związku z **realizacją wniosków służbowych** zgodnie z regulaminem udostępniania dokumentów dla celów służbowych w następujących kategoriach:

– wnioski prokuratorów GKŚZpNP oraz OKŚZpNP;

– wnioski prowadzących badania naukowe pracowników Biura Edukacji Publicznej oraz oddziałowych Biur Edukacji Publicznej;

– wnioski pracowników BUiAD, oddziałowych biur i delegatur IPN oraz innych jednostek i komórek organizacyjnych Instytutu Pamięci;

– wnioski pozostałych, uprawnionych pracowników IPN.

Spośród ważniejszych kwerend realizowanych w 2012 r. w tej kategorii należy wymienić te związane z projektami publikacji:

1. *Słownika Biograficznego Państwa Podziemnego*,
2. *Encyklopedii Solidarności*,

oraz do następujących projektów i śledztw:

3. „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego lat 1944–1956", zmierzający do ujawnienia utajnionych przez lata miejsc grzebania więźniów okresu stalinowskiego;
4. śledztwo w sprawie udziału funkcjonariuszy państw komunistycznych w związku przestępczym o charakterze zbrojnym, m.in. w celu pozbawienia życia Karola Wojtyły (S 12/06/Zk);
5. śledztwo w sprawie funkcjonowania w latach 1956–1989 w strukturach MSW w Warszawie związku, który miał na celu dokonywanie przestępstw, a w szczególności zbrodni zabójstw osób – działaczy opozycji politycznej i duchowieństwa (S 17/06/Zk).

W toku rozpatrywania wniosków dla pracowników pionu śledczego i badawczego IPN oraz innych uprawnionych pracowników Instytutu zakończono realizację **7807** spraw, z tego w Wydziale – **1772**. W Centrali BUiAD udostępniono **9361** j.a., natomiast do służbowego wykorzystania wypożyczono **5816** j.a. W oddziałach i delegaturach zakończono realizację **6035** spraw tego typu, przy czym pracownikom innych pionów Instytutu udostępniono **29 220** j.a. i wypożyczono **15 365** j.a. W 2012 r. zauważalny był wzrost liczby wniosków o udostępnienie dokumentów kierowanych przez pracowników obu tych pionów, szczególnie pionu badawczego. Zdecydowana większość z wymienionej liczby udostępnionych materiałów archiwalnych była wykorzystywana przez pracowników BEP i OBEP. Szczegółowe dane dotyczące spraw dla pionów śledczego i badawczego zawierają tabele 13 i 14.

Liczną grupę spraw służbowych stanowią wnioski o wypożyczenie akt potrzebnych w prowadzonych kwerendach, które są kierowane do innych jednostek organizacyjnych pionu archiwalnego. W okresie sprawozdawczym pracownicy pionu archiwalnego złożyli **13 865** takich wniosków. Zrealizowano łącznie **13 486** spraw i wypożyczono **44 634** j.a. (tabela 15). Najwięcej takich wniosków rozpatrzono w Wydziale Udostępniania w Centrali BUiAD. W 2012 r. zakończono tam realizację **4565** spraw, w ramach których wypożyczono oddziałowym biurom oraz delegaturom Instytutu **19 227** j.a., w tym **11 795** w formie elektronicznej. Z kolei OBUiAD i delegatury wypożyczyły lub udostępniły innym komórkom organizacyjnym pionu archiwalnego **25 407** j.a. (w tym **14 521** jako kopie cyfrowe), realizując **8921** spraw.

Coraz większe znaczenie w wymianie materiałów archiwalnych między jednostkami organizacyjnymi Instytutu zyskuje protokół transferu plików FTP, pozwalający na przesyłanie cyfrowych kopii dokumentów, w tym przede wszystkim skanów akt i mikrofilmów (głównie w formacie PDF) oraz plików fotografii i filmów w stosownych dla nich formatach.

W 2012 r. we współpracy z Biurem Informatyki kontynuowano prace nad wdrażaniem aplikacji Digi-Arch w sieci rozległej IPN. Początkowo udostępniono ją testowo pojedynczym czytelnikom. W listopadzie 2012 r. dostęp do niej uzyskali pracownicy naukowi IPN. Aplikacja ta daje możliwość przeglądu zeskanowanych materiałów archiwalnych pochodzących z zasobu Instytutu również poza czytelnią, w tym na stanowiskach pracy pracowników Instytutu. Krąg osób uprawnionych do korzystania z programu będzie systematycznie rozszerzany, a prowadzone prace w najbliższej przyszłości zaowocują szerokim, wirtualnym udostępnianiem dokumentacji archiwalnej między poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi IPN.

5.4.4. Wnioski pionu lustracyjnego IPN

Dużą liczbę wniosków skierowali do pionu archiwalnego pracownicy Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych. W 2012 r. po reorganizacji pionu archiwalnego sprawy tego typu przejęły komórki udostępniania.

W wyniku wprowadzonej w BUiAD reorganizacji Sekcja Udostępniania Dokumentów do Celów Lustracyjnych, wcześniej znajdująca się w strukturze byłego Wydziału Ewidencji, z dniem 1 sierpnia 2012 r. została włączona do Wydziału Udostępniania. Sekcja rozpatrywała nadsyłane z Biura Lustracyjnego oraz oddziałowych biur lustracyjnych wnioski o przeprowadzenie kwerendy oraz wnioski o wypożyczenie lub udostępnienie materiałów archiwalnych. Od dnia reorganizacji zrealizowano **3658** takich wniosków, wypożyczono **2195** jednostek archiwalnych, udostępniono w czytelni **344** jednostki. Ze względu na specyfikę swego działania pracownicy sekcji zajmowali się również technicznym opracowywaniem jednostek archiwalnych, oceną materiałów pod kątem klauzuli tajności oraz kopiowaniem materiałów (przygotowano uwierzytelnione kopie z 9080 kart).

W okresie od sierpnia 2012 r. pracownicy sekcji, korzystając z wyników sprawdzeń przeprowadzonych przez Sekcję Obsługi Zbioru Wyodrębnionego, dokonali 1942 sprawdzeń w pomocach ewidencyjnych z części wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN znajdującego się w gestii MON. Ponadto w elektronicznych pomocach ewidencyjnych odnoszących się do części zbioru wyodrębnionego znajdującego się w gestii AW i ABW dokonywano sprawdzeń dotyczących 3356 spraw.

Także w oddziałach i delegaturach po reorganizacji sprawy dla pionu lustracyjnego przejęły komórki udostępniania. Łącznie dla BL i OBL komórki pionu archiwalnego zrealizowały ponad **13 tys.** spraw i udostępniły lub wypożyczyły pracownikom pionu lustracyjnego **32 698** j.a. (tabela 16).

5.4.5. Realizacja tzw. ustawy „dezubekizacyjnej”

Na mocy Zarządzenia nr 15/12 Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 1 lutego 2012 r. w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów został powołany zespół do realizacji wniosków organów emerytalno-rentowych i innych podmiotów składanych na podstawie Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji [...], zwanej „dezubekizacyjną”.

Zespół zajmował się przede wszystkim przygotowywaniem odpowiedzi na pisma sądów okręgowych oraz Sądu Apelacyjnego Warszawie, rozpatrujących odwołania od decyzji wydawanych przez dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Dyrektora Biura Emerytalnego Służby Więziennej

W okresie sprawozdawczym na wysokim poziomie utrzymywała się liczba napływających pism sądowych w sprawie wystawienia, w terminie 7 lub 14 dni, szczegółowej informacji o przebiegu służby funkcjonariuszy z uwzględnieniem zajmowanych stanowisk i jednostek organizacyjnych. W 2012 r. wpłynęło łącznie **7408** ww. pism. Zrealizowano **6990**, z czego **479** skierowano do innych jednostek Instytutu w celu ponownego rozpatrzenia.

Ponadto do Instytutu Pamięci Narodowej nadal wpływały wnioski Zakładu Emerytalno-Rentowego MSW oraz Biura Emerytalnego SW, składane w trybie art. 13 a ust. 1 Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji [...]. W okresie sprawozdawczym ww. uprawnione podmioty złożyły **20** wniosków obejmujących zapytania dotyczące **4311** świadczeniobiorców. Odpowiedzi udzielono w sprawie **3596** byłych funkcjonariuszy, z czego wystawiono **411** informacji o przebiegu służby, w przypadku **223** osób uznano, że zgromadzone w IPN dokumenty nie pozwalają na stwierdzenie, że osoby te pełniły służbę w organach bezpieczeństwa państwa. W pozostałych przypadkach nie odnaleziono żadnych dokumentów osobowych. Na dzień 31 grudnia 2012 r. w realizacji pozostawało **715** zapytań.

Do zadań zespołu należało także udzielanie odpowiedzi na pisma indywidualne byłych funkcjonariuszy, objętych skutkami ustawy „dezubekizacyjnej”. W 2012 r. wpłynęło **199** pism, odpowiedziano na **197**.

Kwerendę wykonano w około **4000** j.a. znajdujących się w zasobie BUiAD. Wypożyczono (w wersji elektronicznej) **780** j.a. z zasobu innych oddziałów IPN. Do XIII Wydziału Ubezpieczeń

Społecznych Sądu Okręgowego oraz Sądu Apelacyjnego przesłano ponad **100 000** kopii kart (wyciągi, kopie akt, kopie akt normatywnych).

Należy zaznaczyć, że wnioski uprawnionych organów emerytalnych były rozpatrywane zarówno w centrali, jak i oddziałach oraz delegaturach IPN. W związku z tym zespół zajmował się dystrybucją korespondencji nadsyłanej przez organy emerytalno-rentowe i sądy oraz sprawował nadzór nad realizacją zadań we wszystkich jednostkach organizacyjnych Instytutu.

5.4.6. Wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności

Samodzielny zespół do spraw realizacji wniosków o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, powołany w dniu 10 listopada 2011 r. Zarządzeniem nr 52/11 Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i działający w strukturach WU, w roku sprawozdawczym znacznie zintensyfikował prace nad realizacją zadania nałożonego na mocy Ustawy dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. 1992, nr 90, poz. 450 z późn. zm.).

Inicjatywa Instytutu dotycząca typowania kandydatów do odznaczenia spośród uczestników opozycji niepodległościowej, a także duże zainteresowanie ideą Krzyża Wolności i Solidarności ze strony organizacji społecznych i zawodowych zaowocowały zwiększeniem zarówno liczby wniosków przesyłanych do weryfikacji przez terenowe komórki organizacyjne Instytutu, jak i liczby kwerend realizowanych przez zespół w Centrali IPN. Już w pierwszym półroczu 2012 r. wpłynęło 440 wniosków, co stanowiło liczbę większą od całości wpływów w 2011 r.

Zakres zadań zespołu, skupiającego pracowników BUiAD, obejmował wszelkie czynności związane z merytorycznym i formalnym opracowywaniem wniosków o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności. Należały do nich: przeprowadzanie i koordynacja kwerend archiwalnych, ocena formalna wniosków przed przedłożeniem do podpisu prezesowi IPN, a także wszelka korespondencja z kandydatami do nadania odznaczenia, organami samorządowymi, organizacjami społecznymi i zawodowymi. W przypadku wniosków cudzoziemców lub obywateli polskich zamieszkałych stale za granicą w każdym przypadku obowiązkiem Instytutu było zasięgnięcie opinii ministra spraw zagranicznych.

Nałożone na mocy ustawy o orderach i odznaczeniach zadanie Instytut realizował w ścisłej współpracy z Kancelarią Prezydenta RP. Dobra współpraca zespołu z Kancelarią Prezydenta RP zaowocowała organizacją dwóch uroczystości wręczenia odznaczeń Krzyż Wolności i Solidarności w siedzibie Instytutu.

Pierwsza uroczystość wręczenia odznaczeń przez prezesa IPN w imieniu Prezydenta RP odbyła się w dniu 6 listopada 2012 r. podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej „Inteligentna forma internowania. Ćwiczenia i powołania do Ludowego Wojska Polskiego jako forma represji po 13 grudnia 1981 r.”.

Wcześniej, przy ścisłej współpracy z pionem edukacyjnym Instytutu wytypowano ponad 30 osób, działaczy opozycji antykomunistycznej, internowanych w listopadzie 1982 r. w tzw. Wojskowych Obozach Specjalnych, wobec których, z uwagi na doznane represje, prezes Instytutu wystąpił do Prezydenta RP z wnioskami o przyznanie wspomnianego odznaczenia.

Prezes IPN – w trzydziestą rocznicę rozpoczęcia akcji – wręczył w imieniu Prezydenta RP odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności 13 związkowcom przymusowo odizolowanym w wojskowych obozach m.in. w Czerwonym Borze, Rawiczu.

Kolejna uroczystość wręczenia odznaczeń Krzyż Wolności i Solidarności odbyła się w dniu 13 grudnia 2012 r. Dokładnie w 31. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego prezes IPN odznaczył w imieniu Prezydenta RP Krzyżem Wolności i Solidarności grupę kilkudziesięciu działaczy Solidarności i antypeerelowskiej opozycji. W trakcie tej uroczystości odznaczenia odebrały 42 osoby.

Do końca 2012 r. z inicjatywy prezesa IPN i organów uprawnionych do Instytutu Pamięci wpłynęło łącznie **910** wniosków z wyrażoną zgodą na przedstawienie do odznaczenia Krzyżem Wolności i Solidarności. Łącznie ze sprawami pozostałymi do rozpatrzenia z 2011 r. stanowiło to grupę **1043**

wniosków. Z tej liczby 845 stanowią wnioski zrealizowane w oddziałach i delegaturach i przesłane do Centrali w celu weryfikacji.

W okresie sprawozdawczym do Kancelarii Prezydenta RP przesłano **759** wniosków spełniających wymogi formalne i sygnowanych podpisem prezesa IPN. Ogółem w 2012 r. zrealizowano **877** wniosków, a prace nad pozostałymi trwają. Jak wynika z oficjalnych danych Kancelarii Prezydenta RP, w 2012 r. odznaczenie Krzyż Wolności i Solidarności nadane zostało **516** osobom

5.4.7. Udostępnianie dokumentów w czytelniach

Materiały archiwalne są udostępniane użytkownikom w czytelniach Instytutu lub wypożyczane jednostkom organizacyjnym IPN i uprawnionym instytucjom takim jak: służby specjalne, organy wymiaru sprawiedliwości i ścigania oraz organy administracji publicznej. Użytkownicy czytelni mają możliwość skorzystania z pomocy ewidencyjnych, w tym Systemu Informacji Archiwalnej Nexus (od grudnia 2012 r. zastąpionego przez Cyfrowe Archiwum), aplikacji ZEUS, a także podręcznego księgozbioru. Dostępne w czytelniach stanowiska komputerowe pozwalają na korzystanie z cyfrowych kopii zamówionych materiałów. W większości oddziałów oraz w Centrali BUiAD funkcjonują również aplikacje informatyczne przeznaczone do udostępniania zdigitalizowanych kopii dokumentów.

W 2012 r. czytelnie IPN odwiedziły **9104** osoby. W czasie **19 913** wizyt czytelnicy zapoznali się ze **158 308** j.a. (tabela 17). W stosunku do roku ubiegłego zwiększyła się liczba udostępnionych w czytelniach Instytutu jednostek archiwalnych (o 9 proc. w stosunku do 2011 r.). Systematycznie rosła również liczba jednostek udostępnianych w czytelniach w formie elektronicznych kopii (**58 425** j.a.)

Czytelnia Akt Jawnych, w budynku przy ul. Towarowej od 1 sierpnia 2012 r. została organizacyjnie oddana pod nadzór OBUiAD w Warszawie. W obydwu warszawskich czytelniach (ul. Towarowa 28 i plac Krasińskich 2/4/6) były udostępniane dokumenty na potrzeby wszystkich kategorii wniosków realizowanych przez OBUiAD, BUiAD, a także tym wnioskodawcom, których wnioski były realizowane przez inne oddziały, a których życzeniem było zapoznawanie się z aktami w Warszawie. W całym okresie sprawozdawczym z obydwu tych czytelni skorzystało razem **2999** osób, udostępniono im **63 940** j.a., z czego **28 917** w formie elektronicznej.

Użytkownicy czytelni mieli również możliwość korzystania z elektronicznych baz komputerowych, w tym z bazy Nexus, ZEUS, bazy OuSArchiv, pozwalających na samodzielne przeprowadzanie kwerend. Wykorzystywana była także aplikacja Digi-arch wspomagająca udostępnianie cyfrowych kopii akt. Pozytywną zmianą w minionym roku było wprowadzenie ujednoliconego systemu obejmującego realizację zleceń wnioskodawców o wydanie kopii, pobieranie opłat oraz wystawianie not księgowych z tytułu wykonania usług reprograficznych.

Użytkownicy czytelni – naukowcy, dziennikarze oraz pracownicy IPN realizujący wnioski służbowe – uzyskali możliwość samodzielnego sporządzania na własny użytek kopii udostępnionych im dokumentów przy pomocy aparatów cyfrowych. Zasady wykonywania takich kopii określa regulamin wprowadzony Zarządzeniem nr 47/12 Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 31 lipca 2012 r. Należy też wspomnieć, że na mocy Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 2012 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za usługi reprodukcyjne Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2012 r., nr 0, poz. 653) średnio o połowę zostały zmniejszone opłaty pobierane za kopie dokumentów udostępnianych użytkownikom czytelni (realizującym wnioski badawcze i dziennikarskie), wykonywane przez komórki reprografii IPN.

Na terenie kraju do najczęściej odwiedzanych czytelni należała czytelnia OBUiAD w Krakowie, w której w trakcie 1598 wizyt 760 osób zapoznało się z 9624 j.a. Dużą liczbę wizyt (powyżej 1000) odnotowały czytelnie w OBUiAD w Poznaniu, Białymstoku, Gdańsku, Katowicach i Lublinie. Pod względem liczby udostępnionych jednostek wyróżnia się czytelnia gdańskiego oddziału, w której czytelnicy zapoznali się z 15 372 j.a.

Na uwagę zasługują również te czytelnie, w których udostępniono największą liczbę kopii cyfrowych. Są to czytelnie OBUiAD w Szczecinie, Gdańsku i Poznaniu, w których dokumenty w formie cyfrowej stanowiły ponad 40 proc. wszystkich udostępnień.

5.5. Obsługa bieżąca

Zadania zapewniające bieżącą obsługę działalności BUiAD realizuje w Centrali Wydział Obsługi Bieżącej, natomiast w OBUiAD stanowiska obsługi kancelaryjnej. W ramach Wydziału Obsługi Bieżącej funkcjonują od sierpnia 2012 r. Sekcje: Obsługi Kancelaryjnej oraz Analiz i Sprawozdań.

Obsługa kancelaryjna BUiAD była prowadzona kompetentnie i terminowo. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2012 r. do kancelarii BUiAD wpłynęły **82 744** pisma (w tym 71 313 to korespondencja zewnętrzna, a 11 431 to korespondencja wewnętrzna), wysłano **71 825** pism (w tym 34 143 to wysyłka zewnętrzna, a 37 682 to wysyłka wewnętrzna).

Ponadto Sekcja Obsługi Kancelaryjnej WOB organizuje zaopatrzenie w sprzęt komputerowy, techniczny, materiały informatyczne, kancelaryjno-biurowe, środki czystości i odzież ochronną pracowników BUiAD.

W oddziałach i delegaturach pracownicy obsługi kancelaryjnej pionu archiwalnego przyjęli **191 222** pisma i wysłali **163 952** pisma.

W strukturze Wydziału Obsługi Bieżącej funkcjonuje też **Sekcja Analiz i Sprawozdań.** W 2012 r. w ramach cyklicznej kontroli realizacji zadań w oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów i delegaturach IPN pracownicy sekcji odwiedzili **13** jednostek organizacyjnych (w Warszawie, Olsztynie, Wrocławiu, Katowicach, Bydgoszczy, Poznaniu, Gdańsku, Szczecinie, Rzeszowie, Lublinie, Łodzi, Radomiu i Krakowie). Kontrole obejmowały przede wszystkim prawidłowość postępowań prowadzonych w sprawach wniosków wpływających do Instytutu Pamięci oraz realizację zadań związanych z digitalizacją zasobu archiwalnego IPN.

Na potrzeby Dyrektora BUiAD przygotowano **100** analiz dotyczących rozpatrywanych spraw, w tym szczegółowe zastawienie odnoszące się do działalności oddziałowych biur udostępniania i archiwizacji dokumentów oraz delegatur Instytutu Pamięci.

Przeanalizowano dokumentację i koordynowano jej przekazanie do Biura Prezesa IPN w związku z **44** postępowaniami odwoławczymi. Ponadto prowadzono korespondencję z Biurem Prezesa IPN, sądami administracyjnymi, jednostkami i komórkami organizacyjnymi Instytutu Pamięci – łącznie **136** pism. Pracownicy Sekcji na potrzeby postępowań w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym wykonali **4014** kart kopii materiałów archiwalnych.

W omawianym okresie sprawozdawczym udzielono odpowiedzi na **416** pism od wnioskodawców indywidualnych oraz instytucji z kraju i zagranicy, dotyczących zasad udostępniania dokumentów zgromadzonych w zasobie archiwalnym IPN.

5.6. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów – dane statystyczne

Tabela 1. Liczba zapytań*

Oddział	Liczba zapytań wpływających				Liczba zapytań zrealizowanych			
	ogółem	służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	wydział, sekcje i referaty udostępniania	ogółem	służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	wydział, sekcje i referaty udostępniania
BUiAD	43 240	13 662	7 172	22 406	40 710	12 878	5 977	21 855
Białystok	22 771	75	12 891	9 804	22 815	78	12 919	9 818
Katowice	21 175	180	10 318	10 675	22 057	202	11 198	10 657
Kraków	22 557	137	11 132	11 288	21 427	137	10 562	10 728
Lublin	21 474	1	11 727	9 746	20 525	1	10 767	9 757
Łódź	20 792	8	10 724	10 061	20 791	8	10 724	10 059
Poznań	21 442	1	11 178	10 263	21 120	1	10 122	10 997
Rzeszów	23 510	25	13 654	9 831	23 228	24	13 278	9 926
Szczecin	21 563	0	10 908	10 655	21 680	0	11 011	10 669
Wrocław	22 677	35	11 978	10 664	19 920	35	9 234	10 651
Delegatura Bydgoszcz	21 759	9	12 037	9 713	21 752	13	11 849	9 890
Delegatura Kielce	19 394	0	10 724	8 670	19 442	0	10 800	8 642
Delegatura Olsztyn	270	0	0	270	300	0	0	300
Delegatura Radom	19 378	0	11 160	8 218	18 849	0	10 670	8 179
Razem	**324 233**	**14 137**	**156 796**	**153 298**	**316 642**	**13 381**	**150 099**	**153 162**

* Dotyczy zapytań realizowanych przez Wydział Informacji i Sprawdzeń oraz odpowiadające mu komórki organizacyjne w oddziałach i delegaturach. Sprawy realizowane na rzecz innych podmiotów niż służby specjalne i BL oraz OBL są przekazywane do komórek informacji i sprawdzeń za pośrednictwem WU, referatów i sekcji udostępniania.

Tabela 2. Stan zasobu archiwalnego

Oddział	Stan zasobu na dzień: 31.12.2012 r. (w mb)															
	UOP (zlikwidowany) ABW	AW	*WSI (zlikwidowane)* SKW SWW	MSW	Policja	Policja (materiały paszportowe)	Więziennictwo	OKŚZpNP	Archiwa państwowe	Archiwa wojskowe	Straż Graniczna	Organy administracji publicznej	Sądy i prokuratury powszechne	Sądy i prokuratury wojskowe	Dary i kolekcje prywatne	**Razem**
BUiAD	7460,91	312,2	1353,57	7290,26	225,26	7406,06	146,62	1788,35	145,01	1682,94	929,33	1957,25	134,28	125,33	28,37	**30 985,74**
Białystok	532,23	0	0	0	328,85	1796,31	24,79	27,27	96,06	214,68	24,9	149,35	98,44	9,2	14,93	**3317,01**
Gdańsk	529,05	0	0	0	342,5	2239,54	45,85	40,78	11,67	249,82	14,8	8,72	40,61	0	11,84	**3535,18**
Katowice	1302,68	0	0	130,81	447,09	9035,8	113,87	20,24	76,72	68,88	20,01	254,56	293,32	0,01	9,88	**11 773,87**
Kraków	771,62	0	0	33,28	444,33	4016,4	52,99	101,18	119	87,38	13,26	505,82	54,39	2,13	65,57	**6267,35**
Lublin	539,42	0	0	0	379,41	1655,12	16,44	63,49	11	156,57	6,54	13,4	125,02	0	13,76	**2980,17**
Łódź	374,34	0	0	0	461,21	2855,61	53,66	203,5	20,66	27,79	0	115,61	143,47	2,37	6,39	**4264,61**
Poznań	644,01	0	0	0,2	283,29	3150,64	68,66	85,19	0,47	32,7	18,14	497,36	114,89	2,49	52,04	**4950,08**
Rzeszów	350,24	0	0	22,9	171,43	2032,46	24,56	42,11	60	25,02	5,2	137,42	59,11	0	10,52	**2940,97**
Szczecin	488,54	0,58	0	59,03	292,17	1925,16	92,64	19,86	11,26	106,45	9,3	223,37	108,61	0,58	13,63	**3351,18**
Wrocław	1552,52	0,22	0	0	628,14	5759,81	159,79	113,59	29,99	139,3	37,1	1077,3	248,31	16,09	33,71	**9795,87**
Del. Bydgoszcz	572,51	0,07	0,04	37,85	262,02	1380,13	67,8	91,56	2,86	170,14	0	260,05	229,69	33,35	4,42	**3112,49**
Del. Kielce	377,78	0	0	27	80,17	787,5	5,7	17,9	21,01	23,77	0	327,38	72,53	0	0,55	**1741,29**
Del. Olsztyn	0	0	0	0	0	0	148,4	4,12	0	10,08	0	0	102,04	0	0,5	**265,14**
Del. Radom	194,69	0	0	7,61	50,93	324,75	4,5	0	0	0,4	0	156,7	49,88	0	1,29	**790,75**
Razem	**15 690,54**	**313,07**	**1353,61**	**7608,94**	**4396,8**	**44 365,29**	**1026,27**	**2619,14**	**605,71**	**2995,92**	**1078,58**	**5684,29**	**1874,59**	**191,55**	**267,4**	**90 071,7**

Tabela 3. System Informacji Archiwalnej Nexus (Cyfrowe Archiwum) – liczba rekordów*

Oddział	Łącznie		Wprowadzonych w okresie sprawozdawczym		Zmodyfikowanych w okresie sprawozdawczym
	jednostki archiwalne	indeks osobowy	jednostki archiwalne	indeks osobowy	jednostki archiwalne
BUiAD	2 688 224	2 976 306	33 340	102 271	96 136
Białystok	966 063	1 009 741	2 632	19 337	17 841
Gdańsk	935 867	960 890	6 295	30 004	41 834
Katowice	2 630 897	2 651 260	1 587	23 030	52 580
Kraków	1 355 947	1 445 021	11 830	39 012	44 915
Lublin	706 650	787 411	3 298	15 000	22 329
Łódź	1 310 830	1 769 460	1 641	17 222	47 304
Poznań	1 093 126	1 242 775	2 616	28 384	29 225
Rzeszów	733 045	872 411	6 644	20 076	34 004
Szczecin	838 180	965 615	2 789	25 805	26 305
Wrocław	2 097 533	2 110 789	226	16 290	37 196
Delegatura Bydgoszcz	538 428	551 026	1 094	8 154	36 631
Delegatura Kielce	536 178	558 648	815	16 433	5 401
Delegatura Olsztyn	25 028	25 860	31	1 293	3 269
Delegatura Radom	344 746	373 882	126	25 234	2 340
Razem	**16 800 742**	**18 301 095**	**74 964**	**387 545**	**497 310**

* Łączna liczba rekordów w bazie wg stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. Od grudnia 2012 r. system Nexus został włączony do Cyfrowego Archiwum.

Tabela 4. Digitalizacja – wykonanie kopii wzorcowych*

Oddział	Rodzaj dokumentacji	J.a./obrazy**	GB	Pliki
BUiAD	dokumentacja aktowa	15 065	48 423,679	2 370 819
	mikrofilmy i mikrofisze	7 395	7 591,47	1 018 889
	dokumentacja fotograficzna	10 704	294,53	10 761
	dokumentacja filmowa	30	982,08	30
	dokumentacja dźwiękowa	32	31,35	53
Białystok	dokumentacja aktowa	941	2 897,94	135 267
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0	0
	dokumentacja fotograficzna	528	21,38	528
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Gdańsk	dokumentacja aktowa	1 625	3 554,002	260 926
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0	0
	dokumentacja fotograficzna	5 851	82,2654	5 851
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	13	75,2	61

Katowice	dokumentacja aktowa	1 261	3 535,9	162 121
	mikrofilmy i mikrofisze	136	25,59	4 357
	dokumentacja fotograficzna	510	11,87	510
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Kraków	dokumentacja aktowa	1 086	3 581,207	186 685
	mikrofilmy i mikrofisze	87	176,45	13 526
	dokumentacja fotograficzna	1 422	19,16	3 737
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Lublin	dokumentacja aktowa	568	1 390,139	65 897
	mikrofilmy i mikrofisze	121	80,099	10 661
	dokumentacja fotograficzna	600	11,72	600
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Łódź	dokumentacja aktowa	2 277	4 303,85	212 760
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0	0
	dokumentacja fotograficzna	1 858	27,43	1 858
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Poznań	dokumentacja aktowa	1 402	4 652	224 688
	mikrofilmy i mikrofisze	1	0,9	110
	dokumentacja fotograficzna	1 072	44,01	1 064
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	1	0,16	1
Rzeszów	dokumentacja aktowa	1 439	4 065,07	206 951
	mikrofilmy i mikrofisze	3 890	2 150,42	247 197
	dokumentacja fotograficzna	468	16,354	468
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Szczecin	dokumentacja aktowa	1 678	5 160,478	241 222
	mikrofilmy i mikrofisze	5	2,206	318
	dokumentacja fotograficzna	174	8,501	174
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	8	8,563	14
Wrocław	dokumentacja aktowa	2 593	6 482,28	352 422
	mikrofilmy i mikrofisze	3 827	1 190,45	140 621
	dokumentacja fotograficzna	720	11,19	720
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0

Oddział	Rodzaj dokumentacji	J.a./obrazy**	GB	Pliki
Delegatura Bydgoszcz	dokumentacja aktowa	1 217	3 802,57	205 476
	mikrofilmy i mikrofisze	2	1,87	48
	dokumentacja fotograficzna	1 541	31,54	1 541
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Delegatura Kielce	dokumentacja aktowa	288	1 088,72	50 717
	mikrofilmy i mikrofisze	87	70,76	8 552
	dokumentacja fotograficzna	1	0,67	39
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Delegatura Olsztyn	dokumentacja aktowa	47	172,856	9 367
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0	0
	dokumentacja fotograficzna	0	0	0
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Delegatura Radom	dokumentacja aktowa	66	188,4	9 872
	mikrofilmy i mikrofisze	12	4,6	587
	dokumentacja fotograficzna	22	0,7	22
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Razem	dokumentacja aktowa	**31 553**	**93 299,091**	**4 695 190**
	mikrofilmy i mikrofisze	**15 563**	**11 294,815**	**1 444 866**
	dokumentacja fotograficzna	**25 471**	**581,3204**	**27 873**
	dokumentacja filmowa	**30**	**982,08**	**30**
	dokumentacja dźwiękowa	**54**	**115,273**	**129**

* Skanowana dokumentacja aktowa jest zapisywana w trzech rodzajach plików, tj. w plikach wzorcowych TIFF dla każdej skanowanej karty, strony lub klatki mikrofilmu, w pliku użytkowym PDF – wykonanym dla całej skanowanej jednostki archiwalnej oraz jako elektroniczna karta inwentarzowa w postaci pliku XML. Standard skanowania dokumentacji aktowej zakłada wykonywanie kopii wzorcowych przy zachowaniu rozdzielczości 300 dpi, 24-bitowej głębi kolorów oraz zapis danych w formacie TIFF. Skanowanie dokumentacji fotograficznej odbywa się przy zachowaniu formatu TIFF, rozdzielczości 600 dpi oraz 24-bitowej głębi kolorów dla zdjęć kolorowych i 8-bitowej dla zdjęć czarno-białych. Obrazy cyfrowe fotografii otrzymują rozmiar nie mniejszy niż 13 na 18 cm.

** W przypadku dokumentacji fotograficznej liczba digitalizowanych jednostek jest podawana w obrazach.

Tabela 5. Reprografia

Oddział	Kserokopie (karty)	Skany dokumentacji aktowej			Wydruki (karty)
		j.a.	pliki	liczba CD i DVD	
BUiAD	18 082	5 312	23 630	1 442	204 629
Białystok	11 111	149	9 686	89	3 824
Gdańsk	29 737	136	78 554	136	22 918
Katowice	156 273	1 919	17 676	721	115 650
Kraków	129 730	687	10 910	159	97
Lublin	1 838	497	59 346	68	0
Łódź	36 931	374	7 675	80	16 353
Poznań	47 028	763	23 539	226	17 552
Rzeszów	10 467	103	538	19	60
Szczecin	10 898	95	5 220	89	11 129
Warszawa	35 898	2 923	285 528	80	92 935
Wrocław	12 105	2 677	353 928	2 262	67 164
Delegatura Bydgoszcz	94	1 604	29 359	778	40 937
Delegatura Kielce	6 358	65	700	352	5 998
Delegatura Olsztyn	11 154	0	0	0	98
Delegatura Opole	8 198	0	0	0	986
Delegatura Radom	14 295	53	124	30	2 329
Razem	**540 197**	**17 357**	**906 413**	**6 531**	**602 659**

* Dotyczy kopii wykonanych wyłącznie na bieżące potrzeby w celu udostępnienia użytkownikom (kopie wykonane wg innych standardów niż przewidziane w „Stanowiskowej instrukcji skanowania" oraz zamówienia nie obejmujące całych jednostek archiwalnych).

Tabela 6. Realizacja wniosków o udostępnienie dokumentów (art. 30–35 ustawy o IPN)*

Oddział	Wnioski o udostępnienie dokumentów							Wnioski o wydanie kopii dokumentów					Wnioski o wydanie przedmiotów				Wnioski o podanie nazwisk i dalszych danych identyfikujących byłych pracowników, funkcjonariuszy i TW								
					Liczba udostępnionych dokumentów						Liczba wydanych kopii (karty)														
	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba wnioskodawców, którym udostępniono dokumenty	j.a.	karty	Liczba decyzji w trybie art. 31 ust. 1 ustawy o IPN	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Uwierzytelnionych	Nieuwierzytelnionych	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba wydanych przedmiotów	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba not ujawniających dane funkcjonariuszy i TW	Liczba funkcjonariuszy ujawnionych w notach	Liczba TW ujawnionych w notach	Liczba decyzji odmawiających podania danych funkcjonariuszy i TW	Liczba funkcjonariuszy, których podania danych odmówiono	Liczba TW, których podania danych odmówiono
Białystok	227	71	180	79	313	5 929	10	79	0	79	5 362	0	0	0	0	0	11	2	14	16	0	47	13	0	30
Gdańsk	246	97	222	157	813	16 483	6	123	4	119	2 250	9 374	0	0	0	0	8	0	8	6	0	20	3	0	8
Katowice	349	172	374	165	528	25 777	17	155	6	149	24 328	0	1	0	1	3	13	3	12	13	1	54	8	0	11
Kraków	287	123	277	202	1 431	32 431	17	195	0	195	10 603	22 000	0	0	0	0	15	8	25	22	57	37	13	17	23
Lublin	196	97	177	142	1 680	75 934	13	147	2	146	55 487	0	1	0	1	2	40	122	7	64	13	68	4	0	6
Łódź	239	69	236	125	889	14 739	6	128	0	128	14 509	0	1	0	1	0	22	1	24	7	0	10	14	0	27
Poznań	203	115	162	104	620	64 512	8	85	4	84	14 095	401	1	0	1	35	12	8	12	9	0	22	9	0	51
Rzeszów	174	75	130	102	708	9 169	9	99	0	99	758	8 407	0	0	0	0	13	0	13	9	17	25	5	0	37
Szczecin	252	137	217	136	337	12 805	17	115	1	116	13 729	477	0	0	0	0	6	2	4	4	0	5	3	0	8
Warszawa	766	288	648	370	1 536	92 241	60	384	0	384	91 556	0	1	0	1	16	26	2	34	32	0	58	17	0	106
Wrocław	177	168	120	79	230	24 868	4	67	0	67	12 394	10 782	0	0	0	0	6	1	4	3	0	10	2	0	0
Delegatura Bydgoszcz	122	54	117	76	565	35 979	7	52	0	52	13 425	0	0	0	0	0	7	1	7	2	0	3	4	0	12
Delegatura Kielce	70	20	64	56	367	7 920	7	50	0	50	6 495	1 042	0	0	0	0	7	2	9	9	28	27	14	8	30
Delegatura Olsztyn	46	1	46	37	221	6 729	1	33	0	33	5 065	0	0	0	0	0	0	0	1	4	0	13	0	0	0
Delegatura Opole	71	149	32	31	36	1 584	1	31	0	31	1 584	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	49	42	77	40	160	4 655	5	27	0	27	2 164	1 693	1	1	0	0	2	19	11	19	180	51	3	0	4
Razem	**3 474**	**1 678**	**3 079**	**1 901**	**10 434**	**431 755**	**188**	**1 770**	**17**	**1759**	**273 804**	**54 176**	**6**	**1**	**5**	**56**	**188**	**171**	**185**	**219**	**296**	**450**	**112**	**25**	**353**

Tabela 7. Wnioski naukowo-badawcze

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba badaczy, którym udostępniono dokumenty	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych	Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
BUiAD*	76	2	75	538	8 790	0
Białystok	158	51	166	138	2 240	3 516
Gdańsk	311	145	233	309	6 164	30 279
Katowice	146	50	138	215	2 725	2
Kraków	764	246	605	406	4 140	20 540
Lublin	358	158	325	524	8 219	12 772
Łódź	123	17	128	168	3 916	5 491
Poznań	268	183	171	311	5 456	9 543
Rzeszów	263	49	252	280	3 298	8 963
Szczecin	140	92	113	263	5 111	5 626
Warszawa	2 133	824	1 894	905	17 400	88 965
Wrocław	79	50	45	273	3 824	1 375
Delegatura Bydgoszcz	249	64	267	214	3 623	13 755
Delegatura Kielce	135	64	109	120	1 102	1 267
Delegatura Olsztyn	25	17	34	62	1 797	4 732
Delegatura Opole	50	44	21	55	2 876	730
Delegatura Radom	125	40	117	113	1 251	4 411
Razem	**5 403**	**2 096**	**4 693**	**4 894**	**81 932**	**211 967**

*Podane wielkości odnoszą się do spraw przekazanych zgodnie z właściwością miejscową do oddziałów IPN.

Tabela 8. Wnioski dziennikarskie

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba badaczy, którym udostępniono dokumenty	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych	Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
BUiAD*	4	0	4	65	676	0
Białystok	19	11	25	14	80	93
Gdańsk	30	12	25	40	653	727
Katowice	30	10	29	26	135	0
Kraków	129	20	127	71	547	2 548
Lublin	17	0	22	30	193	175
Łódź	20	2	27	17	179	152
Poznań	58	13	67	52	587	4 102

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba badaczy, którym udostępniono dokumenty	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych	Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
Rzeszów	22	1	21	15	64	50
Szczecin	15	4	16	14	35	152
Warszawa	744	232	998	432	10 631	26 593
Wrocław	26	14	15	31	262	86
Delegatura Bydgoszcz	30	4	34	12	221	703
Delegatura Kielce	25	7	24	24	123	53
Delegatura Olsztyn	11	10	3	9	32	151
Delegatura Opole	17	11	12	17	214	190
Delegatura Radom	7	3	7	7	30	624
Razem	**1 204**	**354**	**1 456**	**876**	**14 662**	**36 399**

*Podane wielkości odnoszą się do spraw przekazanych zgodnie z właściwością miejscową do oddziałów IPN.

Tabela 9. Wnioski o udzielenie informacji (art. 36 ust. 4b)*

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba wydanych odpisów, wypisów i wyciągów ze zbiorów danych (karty)	Liczba tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji, których tożsamość ujawniono
Białystok	47	12	50	99	14
Gdańsk	3	1	4	0	0
Katowice	22	0	22	0	24
Kraków	274	156	207	430	141
Lublin	105	55	74	293	0
Łódź	49	1	48	685	24
Poznań	34	8	36	584	88
Rzeszów	16	0	16	152	11
Szczecin	1	0	2	0	3
Warszawa	471	350	153	191	155
Wrocław	21	16	5	168	7
Delegatura Bydgoszcz	27	17	20	135	7
Delegatura Kielce	15	9	11	14	1
Delegatura Olsztyn	0	0	0	0	0

Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	1	1	0	0	0
Razem	**1 086**	**626**	**648**	**2 751**	**475**

* Dotyczy wniosków badaczy i dziennikarzy o uzyskanie informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym IPN zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym dotyczących tożsamości tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji. W tabeli podano dane łącznie dla naukowców i dziennikarzy.

Tabela 10. Realizacja spraw dla organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
				udostępnionych	wypożyczonych	
BUiAD	7 313	449	6 913	5 029	15	169 191
Białystok	315	11	308	7	77	5 371
Gdańsk	254	9	263	13	212	11 887
Katowice	721	31	807	16	386	92 143
Kraków	465	26	470	726	363	7 978
Lublin	357	101	275	0	218	11 555
Łódź	344	7	341	15	371	8 504
Poznań	303	6	320	0	419	7 237
Rzeszów	206	2	213	62	239	4 895
Szczecin	176	13	173	88	263	4 009
Warszawa	217	39	181	325	18	78 513
Wrocław	430	27	421	74	373	18 518
Delegatura Bydgoszcz	283	6	285	0	210	6 548
Delegatura Kielce	206	1	207	0	32	2 036
Delegatura Olsztyn	65	1	70	0	61	1
Delegatura Opole	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	165	0	179	156	3	7 189
Razem	**11 820**	**729**	**11 426**	**6 511**	**3 260**	**435 575**

Tabela 11. Realizacja spraw dla organów administracji publicznej

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
				udostępnionych	wypożyczonych	
BUiAD	340	29	327	1 415	26	1 641
Białystok	213	5	213	4	60	3 449
Gdańsk	102	5	105	6	7	1 312
Katowice	267	46	249	6	0	2 485
Kraków	533	144	496	35	451	3 764
Lublin	82	9	73	0	35	279
Łódź	208	12	214	92	319	7 153
Poznań	53	5	56	75	19	532
Rzeszów	200	10	200	72	0	2 238
Szczecin	65	16	67	60	84	1 143
Warszawa	1 001	199	1 006	1 079	258	68 758
Wrocław	637	79	620	170	163	5 152
Delegatura Bydgoszcz	37	7	38	0	2	649
Delegatura Kielce	39	2	37	23	5	143
Delegatura Olsztyn	10	0	10	0	0	48
Delegatura Opole	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	4	0	5	2	0	7
Razem	**3 791**	**568**	**3 716**	**3 039**	**1 429**	**98 753**

Tabela 12. Realizacja spraw dla osób fizycznych

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
BUiAD	472	10	473	171
Białystok	166	20	165	685
Gdańsk	124	13	126	317
Katowice	307	68	286	2 522
Kraków	245	43	225	2 236
Lublin	147	36	146	209

Łódź	182	10	193	668
Poznań	200	37	189	909
Rzeszów	97	9	100	480
Szczecin	99	6	109	215
Warszawa	498	15	544	35 061
Wrocław	178	22	159	1 151
Delegatura Bydgoszcz	91	16	85	399
Delegatura Kielce	47	5	49	332
Delegatura Olsztyn	16	0	16	21
Delegatura Opole	3	0	3	0
Delegatura Radom	30	7	23	2
Razem	**2 902**	**317**	**2 891**	**45 378**

Tabela 13. Realizacja spraw dla pionu śledczego IPN

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
				udostępnionych	wypożyczonych	
BUiAD	472	175	375	18	1 935	5 678
Białystok	139	12	139	590	170	2 640
Gdańsk	152	41	131	126	121	5 288
Katowice	255	37	247	719	2 447	863
Kraków	187	134	136	1 850	763	7 787
Lublin	273	48	252	27	863	1 766
Łódź	112	6	108	136	0	2 168
Poznań	238	60	206	345	305	6 405
Rzeszów	539	42	520	829	11	4 403
Szczecin	431	149	359	367	337	3 579
Warszawa	2	0	2	1	0	0
Wrocław	247	52	213	368	951	2 079
Delegatura Bydgoszcz	203	28	210	0	1 347	4 895
Delegatura Kielce	39	2	43	3	95	163
Delegatura Olsztyn	14	7	10	4	5	257
Delegatura Opole	50	0	48	71	0	2 912
Delegatura Radom	275	46	270	435	241	4 512
Razem	**3 628**	**839**	**3 269**	**5 889**	**9 591**	**55 395**

Tabela 14. Realizacja spraw dla pionu edukacyjnego IPN

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych		Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
				udostępnionych	wypożyczonych	
BUiAD	1 480	369	1 251	8 715	3 283	1 237
Białystok	117	23	108	923	235	6 581
Gdańsk	236	72	222	4 461	109	17 907
Katowice	168	13	186	1 512	246	605
Kraków	448	4	446	426	1 872	0
Lublin	212	47	193	480	260	713
Łódź	123	4	120	571	524	2 354
Poznań	115	51	132	1 155	244	16 716
Rzeszów	314	36	305	1 698	418	3 202
Szczecin	195	43	219	1 745	1 704	4 739
Warszawa	200	0	260	1 099	64	43 613
Wrocław	434	40	396	1 953	715	304
Delegatura Bydgoszcz	166	24	177	1 415	129	54 051
Delegatura Kielce	50	4	52	44	336	959
Delegatura Olsztyn	28	15	22	148	62	1 043
Delegatura Opole	66	0	69	826	0	1 181
Delegatura Radom	7	4	7	242	0	679
Razem	**4 359**	**749**	**4 165**	**27 413**	**10 201**	**155 884**

Tabela 15. Realizacja spraw dla BUiAD, OBUiAD i WUiAD

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych wypożyczonych	Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
BUiAD	4 854	743	4 565	19 227	32 958
Białystok	659	96	634	1 510	3 342
Gdańsk	601	63	569	1 557	2 728
Katowice	1 000	98	956	2 501	2 404
Kraków	800	120	768	2 173	587
Lublin	804	72	763	2 657	1 185
Łódź	634	8	634	1 356	1 249

Poznań	590	75	600	1 910	1 126
Rzeszów	470	30	468	1 610	3 588
Szczecin	621	54	670	998	1 333
Warszawa	542	98	618	126	18 298
Wrocław	877	115	794	3 057	1 763
Delegatura Bydgoszcz	577	17	600	3 564	3 077
Delegatura Kielce	526	12	552	1 699	391
Delegatura Olsztyn	101	31	92	191	266
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	209	9	203	498	29
Razem	**13 865**	**1 641**	**13 486**	**44 634**	**74 324**

Tabela 16. Realizacja wniosków o udostępnienie dokumentów dla pionu lustracyjnego IPN, służb specjalnych i prokuratorów IPN*

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych/wypożyczonych			Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
				służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	prokuratorzy**	
BUiAD	3 131	553	3 187	1 655	7 452	63	31 207
Białystok	1 148	111	1 142	18	6 049	0	18 135
Gdańsk	886	5	885	0	1 898	0	1 509
Katowice	1 308	122	1 229	17	2 865	0	5 469
Kraków	953	76	997	3	3 977	0	5 192
Lublin	918	94	889	0	1 954	0	1 984
Łódź	1 497	11	1 505	5	1 155	0	6 768
Poznań	816	99	943	5	1 526	0	1 312
Rzeszów	3 292	52	3 253	43	4 837	0	5 217
Szczecin	1 261	29	1 271	0	4 875	0	501
Warszawa	5	0	5	0	12	0	0
Wrocław	167	0	167	31	420	0	4 382
Delegatura Bydgoszcz	713	0	717	0	2 207	0	1 993
Delegatura Kielce	423	2	424	0	459	0	1 439
Delegatura Olsztyn	17	8	9	0	25	0	0

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych/ wypożyczonych			Liczba wydanych kopii, odpisów, wypisów i wyciągów (karty)
				służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	prokuratorzy**	
Delegatura Radom	319	30	289	0	439	0	47
Razem	**16 854**	**1 192**	**16 912**	**1 777**	**40 150**	**63**	**85 155**

* Tabela dotyczy spraw realizowanych przez Wydział Ewidencji/Informacji i Sprawdzeń oraz odpowiadające mu komórki w OBUiAD i delegaturach (udostępnianie akt służbom specjalnym, BL/OBL oraz prokuratorom), a także przez Wydział Udostępniania i odpowiadające mu komórki w OBUiAD i delegaturach (udostępnianie akt dla BL/OBL).
** Rubryka dotyczy wyłącznie spraw realizowanych przez Wydział Informacji i Sprawdzeń BUiAD i odnosi się do realizacji art. 39a ustawy o IPN.

Tabela 17. Działalność Czytelni Akt Jawnych

Oddział	Liczba osób	Liczba wizyt	Liczba udostępnionych j.a.	w tym j.a. udostępnione w formie elektronicznej
BUiAD*	939	1 815	27 732	16 100
Białystok	333	1 313	8 555	790
Gdańsk	531	1 301	15 372	7 402
Katowice	536	1 203	5 444	652
Kraków	760	1 598	9 624	1 617
Lublin	543	1 123	8 993	2 955
Łódź	415	694	5 858	2 135
Poznań	562	1 518	7 592	3 332
Rzeszów	439	862	4 272	1 403
Szczecin	511	733	6 567	3 373
Warszawa	2 060	4 782	36 208	12 817
Wrocław	389	708	4 285	1 439
Delegatura Bydgoszcz	367	952	6 855	1 440
Delegatura Kielce	234	456	2 320	578
Delegatura Olsztyn	117	212	2 096	411
Delegatura Opole	169	236	4 035	1 352
Delegatura Radom	199	407	2 500	629
Razem	**9 104**	**19 913**	**158 308**	**58 425**

*Dane dotyczą okresu do końca lipca. Od sierpnia czytelnię w budynku przy ul. Towarowej nadzoruje OBUiAD w Warszawie.

6. Ściganie zbrodni

W okresie sprawozdawczym prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu konsekwentnie realizowali zadania określone w Ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej. W 2012 r. zakończyli 1234 śledztwa, w tym 518 dotyczących zbrodni nazistowskich (Zn), 661 dotyczących zbrodni komunistycznych (Zk) oraz 55 w sprawie innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne (Zi).

Wypełnianie obowiązków wynikających z ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej jest podstawowym zadaniem pionu śledczego IPN. Zadania wskazane prze ustawodawcę są wypełniane poprzez prowadzenie określonej w ustawie kategorii śledztw oraz inne działania zmierzające do ujawnienia nieznanych dotychczas przestępstw z przeszłości (w tym zbrodni komunistycznych). Temu ostatniemu celowi służyła podjęta przez kierownictwo Instytutu Pamięci Narodowej akcja „Ostatni świadek", która wiązała się ze skierowaniem apelu do osób pokrzywdzonych w celu zgłaszania prokuratorom Komisji zdarzeń mogących stać się przedmiotem śledztwa. W dalszej części sprawozdania podane zostaną informacje na temat efektów akcji „Ostatni świadek"

Drugim istotnym obszarem działalności pionu śledczego IPN, obok wyznaczonych przez ustawodawcę, stanowiło wznawianie i kontynuowanie tych postępowań w sprawie zbrodni nazistowskich, które w latach 1960–1989 zostały zawieszone i do chwili obecnej nie zostały ocenione prawnie.

Trzecim obszarem, w którym prokuratorzy KŚZpNP podejmowali działania, było dokonanie przeglądu spraw Sądów Okręgowych o unieważnienia orzeczeń w oparciu o ustawę z dnia 23 lutego 1991 r. o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991 r., nr 34, poz. 149, z późn. zm.), zleconym pismem dyrektora Głównej Komisji z dnia 26 marca 2007 r. skierowanym do wszystkich Naczelników Oddziałowych KŚZpNP, polecającym przeprowadzenie przeglądu repertoriów właściwych miejscowo Sądów Okręgowych w celu sporządzenia wykazu orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego oraz dokonanie kwerend i zaznajomienie się z poszczególnymi sprawami z tak sporządzonych wykazów, celem wytypowania postępowań dających podstawy do wszczęcia z urzędu śledztw w sprawach o zbrodnie komunistyczne oraz spraw odszkodowawczych.

Podkreślenia wymaga także szczególne znaczenie tych postępowań karnych, które dotyczą osób odpowiedzialnych za stosowanie działań pozaprawnych po wprowadzeniu stanu wojennego.

Omawiając efekty pracy pionu śledczego IPN, należy pamiętać, że praca prokuratorów Komisji powinna być postrzegana nie tylko przez pryzmat liczby skierowanych do sądów aktów oskarżenia i wydanych przez te sądy wyroków skazujących. Tworząc pion śledczy IPN, jako jednostkę wyodrębnioną ze struktury prokuratury powszechnej, ustawodawca miał bowiem świadomość, że tylko niewielka liczba śledztw ma szansę na zakończenie aktem oskarżenia. Głównym celem twórców ustawy o IPN było udokumentowanie zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy systemów nazistowskiego i komunistycznego na szkodę osób narodowości polskiej lub obywateli polskich innych narodowości oraz dokonanie ich kwalifikacji prawnej.

Nie można również zapomnieć, że dokumentacja procesowa zgromadzona w toku śledztw stanowi szczególnie cenne źródło wiedzy o najnowszej historii Polski. Waga tych materiałów jest tym większa, że ich wiarygodność znacznie trudniej zakwestionować niż relacje przekazywane historykom. Ponadto państwa bądź instytucje, które odmówiły dostępu do archiwów historykom czy osobom prywatnym, otwierają swoje zasoby dla prokuratora, który w sposób formalny, w drodze urzędowej prośby o udzielenie pomocy prawnej zwraca się o ich udostępnienie. Warto pamiętać, że do materiałów zgromadzonych przez prokuratorów w ramach prowadzonych przez nich śledztw odwoływać się będą nie tylko obywatele polscy pokrzywdzeni przez zbrodnicze systemy totalitarne – nazizm czy komunizm – lecz także publicyści i pracownicy naukowi badający najnowszą historię Polski.

Realizacji przepisów ustawy o IPN (zarówno tych, które dotyczą ściągania sprawców zbrodni, jak i tych, które nakładają na prokuratorów obowiązek dokumentowania tragicznych wydarzeń, także w sytuacji, gdy sprawcy zbrodni nie mogą stanąć przed sądem) w szczególny sposób przysłużyła się akcja „Ostatni świadek". 7 marca 2012 r. prezes IPN zaapelował do osób, które dysponują wiedzą o zdarzeniach mających znamiona zbrodni określonych w art. 1, pkt 1, lit. a Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, o zgłaszanie się do oddziałowych komisji celem złożenia odpowiednich zawiadomień i zeznań. Celem akcji „Ostatni Świadek" było uzyskanie – znikających bezpowrotnie wraz z odchodzącymi ludźmi – informacji o zbrodniach popełnionych między 1 września 1939 r. a 31 lipca 1990 r. W okresie od marca do grudnia 2012 r. do oddziałowych komisji, w ramach akcji „Ostatni Świadek", zgłosiło się łącznie 81 osób, które złożyły zawiadomienia o przestępstwach oraz zeznania w charakterze świadków. Następstwem tych zawiadomień było wszczęcie przez prokuratorów Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu 38 śledztw. Dwadzieścia siedem osób poinformowało o zdarzeniach będących już przedmiotem postępowań karnych prowadzonych w oddziałowych komisjach. W tych przypadkach zgłaszające się osoby zostały przesłuchane w charakterze świadków. W wyniku złożonych zawiadomień obecnie prowadzone są cztery postępowania sprawdzające, siedem spraw przekazano zgodnie z właściwością miejscową innym oddziałowym komisjom, pięć spraw zarejestrowano w rejestrze Ko, celem m.in. stosownego wykorzystania w badaniach Biura Edukacji Publicznej IPN. W przypadku czterech zawiadomień wydano postanowienia o odmowne wszczęcia śledztwa.

W ramach akcji „Ostatni świadek" w trzecim kwartale 2012 r. prezes IPN wraz z prokuratorami Głównej Komisji spotkał się ze środowiskami osób internowanych i represjonowanych w stanie wojennym. Przy tej okazji warto wspomnieć, że śledztwo w sprawie wprowadzenia stanu wojennego zakończyło się skierowaniem do sądu aktu oskarżenia. Ponadto w okresie sprawozdawczym przed Sądem Okręgowym w Warszawie został skazany m.in. gen. Czesław Kiszczak, współodpowiedzialny za wprowadzenie stanu wojennego, a po skierowaniu aktu oskarżenia przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Szczecinie Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim skazał zastępcę komendanta Milicji Obywatelskiej na karę 2 lat pozbawienia wolności, warunkowo zawieszając wykonanie tej kary na okres lat pięciu. Te dwa procesy i zapadłe przed Sądem orzeczenia wskazują nie tylko na skuteczność i zasadność pracy prokuratorów Komisji, ale przede wszystkim na istnienie sensu domagania się zadośćuczynienia ofiarom represji pomimo upływającego czasu.

6.1. Stan zatrudnienia prokuratorów w Komisji ŚZpNP

W dniu 1 stycznia 2012 r. pionowi śledczemu IPN przyznano łącznie 106 etatów prokuratorskich (98 – przypadało na oddziałowe komisje i 8 – na Główną Komisję). Faktycznie w tym dniu obowiązki wykonywało łącznie 101 prokuratorów – 93 pracowało w oddziałowych komisjach, a 8 w Głównej Komisji).

W dniu 31 grudnia 2012 r. Komisja ŚZpNP posiadała łącznie 105 etatów prokuratorskich (97 – oddziałowe komisje i 8 – Główna Komisja). Natomiast faktycznie w tym dniu obowiązki wy-

konywało łącznie 91 prokuratorów, w tym 84 w oddziałowych komisjach i 7 w Głównej Komisji). Jak wynika z danych przekazanych przez naczelników oddziałowych komisji w dniu 31 grudnia 2012 r., trzynastu prokuratorów przebywało na długotrwałych zwolnieniach lekarskich, podobnie jak jeden prokurator Głównej Komisji.

Tabela 1. Stan zatrudnienia i liczba etatów w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2012 r.

Lp.	Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Stan na dzień 1.01.2012 r.		Stan na dzień 31.12.2012 r.	
		etaty	liczba prokuratorów faktycznie wykonujących obowiązki	etaty	liczba prokuratorów faktycznie wykonujących obowiązki
1.	Białystok	9	8	9	9
2.	Gdańsk	9	9	9	6
3.	Katowice	7	6	6	6
4.	Kraków	10	9	10	7
5.	Lublin	12	12	12	11
6.	Łódź	6	6	6	5
7.	Poznań	7	7	7	7
8.	Rzeszów	7	7	7	5
9.	Szczecin	7	7	7	7
10.	Warszawa	15	13	15	13
11.	Wrocław	9	9	9	8
12	Razem w OKŚZpNP	**98**	**93**	**97**	**84**
13.	Główna Komisja	8	8	8	7
14.	Razem	**106**	**101**	**105**	**91**

W 2012 r. średnie krajowe obciążenie na jednego prokuratora pionu śledczego wynosiło 26,68 śledztwa (w 2011 r. – 23,38), a średnia liczba zakończonych postępowań – 14,02 (w 2011 r. – 11,72).

Tabela 2. Obciążenie prokuratorów i poziom efektywności ich pracy w poszczególnych oddziałowych komisjach w 2012 r.

Lp.	Oddziałowa Komisja ŚZpNP	Liczba spraw zarejestrowanych stan na 1.01.2012 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w 2012 r.	Liczba postępowań prowadzonych w okresie od 1.01. do 31.12.2012 r.	Liczba spraw załatwionych w 2012 r.	Liczba prokuratorów OK – stan na 31.12.2012 r.	Obciążenie na jednego prokuratora e/g	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora f/g
a	**b**	**c**	**d**	**e**	**f**	**g**	**h**	**i**
1.	Białystok	112	102	214	108	9	23,7	12
2.	Gdańsk	83	111	194	118	6	32,33	19,67
3.	Katowice	118	90	208	93	6	34,66	15,5
4.	Kraków	138	94	232	96	7	33,14	13,71

Lp.	Oddziałowa Komisja ŚZpNP	Liczba spraw zarejestrowanych stan na 1.01.2012 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w 2012 r.	Liczba postępowań prowadzonych w okresie od 1.01. do 31.12.2012 r.	Liczba spraw załatwionych w 2012 r.	Liczba prokuratorów OK – stan na 31.12.2012 r.	Obciążenie na jednego prokuratora e/g	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora f/g
5.	Lublin	111	156	267	158	11	24,27	14,36
6.	Łódź	90	97	187	102	5	31,17	17
7.	Poznań	82	129	211	100	7	30,14	14,28
8.	Rzeszów	80	137	217	137	5	43,40	27,40
9.	Szczecin	79	72	151	62	7	21,60	8,90
10.	Warszawa	97	151	248	135	13	19,08	10,38
11.	Wrocław	106	113	219	125	8	27,4	15,6
12.	**Razem**	**1096**	**1252**	**2348**	**1234**	**84**	**27,95**	**14,69**

6.2. Skontrum i śledztwa w sprawach zbrodni nazistowskich

W 2012 r. prokuratorzy Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu kontynuowali czynności związane z podejmowaniem i załatwianiem niezakończonych śledztw byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Należy wskazać, że po zakończeniu w 2009 r. prac dotyczących skontrum do oddziałowych komisji przekazano łącznie ponad 5000 śledztw byłych Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i Okręgowych Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w sprawach zbrodni nazistowskich, które pozostawały w stadium zawieszenia i nie były zakończone decyzjami merytorycznymi. Ponadto oddziałowym komisjom przekazano w celu ich merytorycznego zakończenia 711 jednostek aktowych dotyczących bezprawnych orzeczeń wydanych wobec obywateli polskich w latach 1939–1945 przez niemieckie sądy specjalne oraz 233 jednostki archiwalne zawierające dokumenty w sprawach zbrodni popełnionych w czasie II wojny światowej przez żołnierzy Wehrmachtu na terenie Polski.

W okresie od stycznia do grudnia 2012 r. podjęto 339 zawieszonych śledztw po byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a 357 spraw tej kategorii zakończono. W porównaniu z ubiegłym rokiem liczba podjętych i zakończonych spraw wzrosła (w 2011 r. podjęto 334 śledztwa, a zakończono 252 śledztwa).

W aktach zawieszonych śledztw byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu znajdowało się wiele dokumentów sporządzonych w językach obcych, które wbrew unormowaniu przyjętemu w art. 204 § 2 kk, nie zostały przetłumaczone. Koniecznym było zatem przełożenie ich na język polski. Należało także dokonać tłumaczenia dokumentów, które oddziałowe komisje otrzymały w drodze międzynarodowej pomocy prawnej już po podjęciu postępowań. Są to czynności o tyle istotne, że w ramach śledztw w sprawach zbrodni nazistowskich niezbędne jest m.in. ustalenie wyników postępowań prowadzonych przez niemieckie organy ścigania i wymiar sprawiedliwości na podstawie materiałów przekazanych im przez byłą Główną Komisję BZpNP.

Przedmiotem wniosków o międzynarodową pomoc, poza uzyskaniem dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych, sądowych i wojskowych, były także zapytania o miejsce ewentualnego pobytu osób, co do których zachodziło podejrzenie, że mogły być sprawcami czynów będących przedmiotem postępowań, bądź uzyskanie aktów zgonów tych osób. Niejednokrotnie w postępowaniach tych występuje znaczna liczba osób pokrzywdzonych. Przykładem takich spraw

mogą być śledztwa w sprawie zbrodni popełnionych w obozach koncentracyjnych Auschwitz-Birkenau, Majdanek, Treblinka, Trawniki, Stutthof, Warszawa – prowadzone przez oddziałowe komisje w Krakowie, Lublinie, Gdańsku i Warszawie. Prokuratorzy oddziałowych komisji prowadzą liczne postępowania, przedmiotem których są także masowe zabójstwa, deportacje, pozbawienia wolności i pacyfikacje dokonane przez okupanta niemieckiego w czasie II wojny światowej na szkodę obywateli polskich. Należy do nich śledztwo Oddziałowej Komisji w Lublinie prowadzone w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionej w okresie II wojny światowej na terenie Zamojszczyzny na ludności cywilnej. Polegała ona na przymusowym odbieraniu dzieci polskich rodzicom, a następnie ich deportacji, częściowo do Niemiec w celu germanizacji, a częściowo w ramach planu germanizacji Ziemi Zamojskiej do obozów przejściowych w celu ich wyniszczenia. W następstwie czynności wykonanych w tej sprawie zdołano ustalić nazwiska 10 280 osób pokrzywdzonych. Komisja prowadzi także śledztwo w sprawie zabójstw ponad 8000 obywateli polskich więzionych w latach 1939–1944 na Zamku w Lublinie, dokonanych przez funkcjonariuszy SIPO i SD.

Równie pracochłonne z uwagi na liczbę osób pokrzywdzonych jest śledztwo oddziałowej komisji w Gdańsku prowadzone w sprawie masowych deportacji w latach 1939–1942 70 000 polskich mieszkańców Gdyni, jak też postępowanie tej Komisji w sprawie masowych zabójstw ok. 2643 obywateli polskich, dokonanych w okresie od września do grudnia 1939 r. w Karolewie.

W 2012 r. prokuratorzy Oddziałowej Komisji w Krakowie kontynuowali śledztwo S 78/11/Zn w sprawie naruszenia prawa międzynarodowego stanowiącego zbrodnię przeciwko ludzkości w okresie od maja 1940 r. do stycznia 1945 r. w Oświęcimiu i innych miejscowościach przez przedstawicieli władzy państwa niemieckiego polegającej na pozbawieniu wolności obywateli polskich poprzez osadzenie ich w obozie koncentracyjnym KL Auschwitz-Birkenau i poddaniu ich tam nieludzkiemu traktowaniu oraz dokonywaniu ich zabójstw. Celem postępowania jest kompleksowe i wszechstronne wyjaśnienie okoliczności przestępstwa w zakresie wyznaczonym przez treść art. 297 kk, z uwzględnieniem ustaleń poczynionych dotychczas w postępowaniach karnych obejmujących swoim zakresem czyn będący przedmiotem postępowania.

Poniższa tabela pokazuje liczbę spraw podjętych z zawieszenia po byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w 2012 r. przez poszczególne oddziałowe komisje, wraz z kosztami tłumaczeń.

Tabela 3. Liczba postępowań po b. KBZpNP podjętych i zakończonych w 2012 r.

Oddziałowe Komisje Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Liczba spraw podjętych	Liczba spraw zakończonych decyzjami merytorycznymi	Ogólne koszty tłumaczeń
Białystok	16	26	13 439,39 zł
Gdańsk	53	58	60 237,40 zł
Katowice	12	1	540,99 zł
Kraków	9	18	4 208,74 zł
Lublin	91	64	1 123,24 zł
Łódź	28	46	14 963,80 zł
Poznań	33	43	38 011,48 zł
Rzeszów	24	19	13 183,85 zł
Szczecin	13	17	4 165,85 zł
Warszawa	39	33	25 641,50 zł
Wrocław	21	32	17 778,68 zł
Razem	**339**	**357**	**193 294,92 zł**

6.3. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w liczbach

Prokuratorom oddziałowych komisji z poprzedniego okresu statystycznego pozostało do załatwienia łącznie 1096 spraw, w tym 600 – dotyczących zbrodni komunistycznych, 437 – zbrodni nazistowskich, 54 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa, a także 5 – czynów określonych w art. 54 i 55 ustawy o IPN (przepisy te penalizują zachowania skierowane przeciwko dokumentom, które powinny znaleźć się lub też znajdują się w zasobach archiwalnych IPN, oraz publicznemu i wbrew faktom – negowaniu zbrodni przeciwko narodowi polskiemu).

W 2012 r. w oddziałowych komisjach zarejestrowano łącznie 1252 nowe postępowania (704 sprawy dotyczyły zbrodni komunistycznych, 512 – zbrodni nazistowskich, 27 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa, oraz 9 – czynów określonych w art. 54 i 55 ustawy o IPN). Należy zwrócić uwagę, że w 2012 r. zwiększyła się liczba nowych postępowań dotyczących zbrodni komunistycznych (o 181 spraw) i nazistowskich (o 31 spraw) w porównaniu do roku 2011. W dalszym ciągu do oddziałowych komisji zgłaszają się bowiem pokrzywdzeni, wnoszący o wyjaśnienie okoliczności popełnionych zbrodni komunistycznych i zbrodni nazistowskich oraz o ustalenie ich sprawców.

W okresie sprawozdawczym prokuratorzy pionu śledczego IPN zakończyli 1234 postępowania (661 z nich dotyczyło zbrodni komunistycznych, 518 – zbrodni nazistowskich, 45 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa oraz 10 – czynów opisanych w art. 54 i 55 ustawy o IPN) oraz przesłuchali w charakterze podejrzanych 12 osób. 944 postępowania zakończono wydaniem postanowienia o umorzeniu śledztwa, w tym – 606 wobec niewykrycia sprawcy (sprawców) przestępstwa, kolejnych zaś 337 – umorzeniem z innych powodów (art. 17, § 1, pkt 1–11 kk, np. wobec śmierci podejrzanego, wobec braku ustawowych znamion czynu zabronionego).

Po przeprowadzeniu postępowania sprawdzającego prokuratorzy oddziałowych komisji w 182 sprawach wydali postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa, a w 80 – inne decyzje kończące postępowanie (np. decyzję o połączeniu danego postępowania sprawdzającego z innymi prowadzonymi już postępowaniami lub decyzję o przekazaniu postępowania według właściwości). W 2012 r. spośród 49 zażaleń wniesionych na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia śledztwa lub o umorzeniu śledztwa jedno zostało uwzględnione przez prokuratora w trybie art. 463, § 1 i 465, § 1 kk. Pozostałe zażalenia skierowano do rozpoznania przez właściwe sądy. W pięciu przypadkach sądy uwzględniły złożone zażalenia. Cztery z uwzględnionych zażaleń dotyczyły postanowień o odmowie wszczęcia śledztwa, a jedno decyzji o umorzeniu postępowania.

W okresie statystycznym prokuratorzy skierowali do sądów 10 aktów oskarżenia, którymi objęto łącznie 12 oskarżonych.

Tabela 4. Sprawy zakończone w 2012 r. z uwzględnieniem rodzaju zbrodni, podjętej decyzji oraz okresu prowadzenia śledztwa.

	Decyzja końcowa	Postępowania prowadzone przez okres do 1 roku	Postępowania prowadzone przez okres do 3 lat	Postępowania prowadzone przez okres do 5 lat	Postępowania prowadzone przez okres powyżej 5 lat	Razem
Zk	umorzenie	231	157	21	34	443
	odmowa	154	5	0	0	159
	akt oskarżenia	6	1	2	0	9
	zawieszenie	3	3	3	1	10
	inny sposób	38	2	0	1	41

Zn	umorzenie	327	119	9	2	457
	odmowa	15	1	0	0	16
	akt oskarżenia	0	0	0	0	0
	zawieszenie	0	5	0	1	6
	inny sposób	34	3	1	0	38
Zi	umorzenie	24	16	0	3	43
	odmowa	6	1	0	0	7
	akt oskarżenia	1	0	0	0	1
	zawieszenie	0	1	1	1	3
	inny sposób	1	0	0	0	1
	Razem	**840**	**314**	**37**	**43**	**1234**

Najwięcej decyzji końcowych podjęto w postępowaniach, w których czas trwania śledztwa nie przekraczał roku (840 decyzji), oraz w sprawach trwających nie dłużej niż 3 lata (314 decyzji). Dla porównania w 2011 r. prokuratorzy zakończyli 779 postępowań, których okres prowadzenia nie przekroczył 1 roku, i 235 postępowań, których okres prowadzenia przekroczył jeden rok, ale nie był dłuższy niż trzy lata.

Z uwagi na długotrwałą przeszkodę uniemożliwiającą kontynuowanie postępowań, w 19 śledztwach wydano postanowienia o ich zawieszeniu. W dniu 31 grudnia 2012 r. we wszystkich oddziałowych komisjach zawieszono łącznie 65 śledztw, tj. o 8 postępowań mniej niż na zakończenie poprzedniego okresu sprawozdawczego.

Tabela 5. Informacja o zawieszonych śledztwach w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Liczba postanowień o zawieszeniu śledztwa wydanych w 2012 r.	Zawieszono postępowania stan na 1.01.2012/ /stan na 31.12.2012
Białystok	3	6/6
Gdańsk	0	2/2
Katowice	1	2/1
Kraków	2	8/7
Lublin	2	15/15
Łódź	1	7/8*
Poznań	0	3/2
Rzeszów	1	4/5
Szczecin	2	12/2**
Warszawa	5	11/14
Wrocław	2	3/3
Razem	**19**	**73/65*** **

* W sprawozdaniu rocznym za 2011 r. liczbę postępowań zawieszonych w dniu 1.01.2011/31.12.11 podano błędnie 0/0, gdy faktycznie było 7/7;

** w sprawozdaniu rocznym za 2011 r. liczbę postępowań zawieszonych w dniu 1.01.2011/31.12.2011 podano błędnie 4/5, gdy faktycznie było 11/12.

*** W sprawozdaniu rocznym za 2011 r. liczbę postepowań zawieszonych w dniu 1.01.2011/31.12.2011 w rubryce razem podano 55/59, a faktycznie powinno być 69/73.

W 2012 r. prokuratorzy pionu śledczego IPN przesłuchali łącznie 5424 świadków, w tym 4050 w ramach własnych śledztw, prowadzonych w poszczególnych oddziałowych komisjach, kolejnych zaś 1374 świadków w ramach pomocy prawnej na rzecz innych oddziałowych komisji.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż prokuratorzy IPN osobiście wykonują większość czynności i osobiście przesłuchują świadków w prowadzonych śledztwach (jedynie w nielicznych sprawach zleca się wykonywanie czynności innym organom, np. policji).

Poniższa tabela przedstawia liczbę postępowań wymagających wieloletniego zbierania materiału dowodowego, w których niemożliwe jest szybkie wydanie decyzji merytorycznej kończącej śledztwo pomimo upływu wielu lat od ich wszczęcia lub podjęcia z zawieszenia.

Tabela 6. Liczba śledztw prowadzonych przez OK z uwzględnieniem okresu trwania postępowań

Kategoria śledztw	Śledztwa prowadzone przez okres do 1 roku	Śledztwa prowadzone przez okres do 3 lat	Śledztwa prowadzone przez okres do 5 lat	Śledztwa prowadzone przez okres powyżej 5 lat	Razem
Zk	383	113	37	110	643
Zn	268	114	16	33	431
Zi	8	1	0	31	40
Razem	**659**	**228**	**53**	**174**	**1114**

Liczba śledztw prowadzonych przez okres dłuższy niż 5 lat w dalszym ciągu jest wysoka. Na dzień 31 grudnia 2012 r. wynosiła ona 174 sprawy, czyli tyle samo, ile na koniec 2011 r. Obecnie najwięcej spraw prowadzonych przez okres ponad 5 lat dotyczy śledztw w sprawach zbrodni komunistycznych – 110 śledztw. Drugą grupę pod względem liczebności stanowią 33 postępowania dotyczące zbrodni nazistowskich popełnionych w okresie II wojny światowej.

Nadal wysoka jest też liczba śledztw prowadzonych przez okres od roku do trzech lat – 228 (na zakończenie 2011 r. spraw takich było 286). W okresie sprawozdawczym zmniejszyła się natomiast z 59 na koniec 2011 r. do 40 na koniec 2012 r. liczba śledztw dotyczących zbrodni popełnionych w okresie II wojny światowej na ludności polskiej dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich. Śledztwa te wymagają, zgodnie z treścią w art. 45, ust. 3 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP ustalenia i przesłuchania w charakterze świadków setek, a w niektórych sprawach ponad tysiąca osób, oraz skierowania wielu wniosków o międzynarodową pomoc prawną.

Poruszając kwestię długotrwałych postępowań karnych, trzeba pamiętać, że sposób prowadzenia śledztw w tego rodzaju sprawach znacząco różni się od sposobu prowadzenia śledztw przez prokuratorów prokuratury powszechnej. Zasadniczą różnicą jest zobowiązanie prokuratorów pionu śledczego IPN przez ustawodawcę do wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności zdarzeń będących przedmiotem śledztwa, nawet pomimo negatywnej przesłanki procesowej opisanej w art. 17, § 1, pkt 5 kk, tj. wobec śmierci oskarżonego. Innymi słowy, mimo posiadanej przez prokuratorów IPN wiedzy historycznej, z której już w chwili wszczęcia śledztwa wynika, że nie zakończy się ono aktem oskarżenia, ustawa o IPN nie pozwala na zaniechanie wszczęcia i prowadzenia śledztwa.

W celu umożliwienia prokuratorom IPN zebrania wszystkich dowodów w sprawie ustawodawca wprowadził również odmienne uregulowania odnośnie terminów. Prokurator prokuratury powszechnej wydaje postanowienie o wszczęciu śledztwa albo odmowie jego wszczęcia w terminie do trzech miesięcy od otrzymania zawiadomienia o przestępstwie. W przypadku prokuratorów IPN nie stosuje się jednak terminów dotyczących ukończenia śledztwa, określonych w art. 310 kk (w świetle tego artykułu śledztwo powinno być ukończone w ciągu 3 miesięcy i tylko w uzasadnionych wypadkach okres śledztwa może być przedłużony na dalszy czas oznaczony przez prokuratora nadzorującego śledztwo lub prokuratora bezpośrednio przełożonego wobec prokuratora,

który prowadzi śledztwo, nie dłuższy jednak niż rok. W szczególnie uzasadnionych wypadkach właściwy prokurator nadrzędny nad prokuratorem nadzorującym lub prowadzącym śledztwo może przedłużyć jego okres na dalszy czas oznaczony), ponieważ ani Ustawa o IPN-KŚZpNP, ani przepisy kodeksu postępowania karnego nie określają terminu zakończenia śledztwa prowadzonego przez prokuratorów pionu śledczego IPN. Prokuratorzy oddziałowych komisji są zobowiązani jednak do składania prokuratorom Wydziału Nadzoru nad Śledztwami GK sprawozdań kwartalnych z działań podejmowanych w ramach prowadzonych śledztw. Ponadto w dniu 17 stycznia 2012 r. dyrektor Głównej Komisji w „Planie najważniejszych działań Wydziału Nadzoru na rok 2012" polecił podległym prokuratorom Głównej Komisji dokonanie oceny zasadności prowadzenia poszczególnych śledztw przez tak długi okres.

6.4. Realizacja obowiązków pionu śledczego IPN, innych niż wynikające z ustawy o IPN-KŚZpNP

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dotychczas nie uzyskała faktycznej możliwości realizacji obowiązku przekazywania danych do Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych, stosownie do przepisu art. 20, ust. 1 Ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (Dz.U. z 2010 r., nr 29, poz. 153). Przyczyną tego stanu rzeczy jest wysoki koszt zakupu aplikacji dostępowej i uruchomienia sztywnego łącza z KCIK, który z uwagi na ograniczony zakres informacji podlegających przekazaniu byłby ekonomicznie nieuzasadniony. Kierownictwo Instytutu Pamięci Narodowej podjęło decyzję o opracowaniu własnej aplikacji dostępowej przez informatyków IPN. Prace te wymagają bieżących konsultacji z Krajowym Centrum Informacji Kryminalnych oraz Biurem Wywiadu Kryminalnego Komendy Głównej Policji. Te jednak w połowie 2012 r. uległy zawieszeniu z powodu zaangażowania jednostek policji w realizację zadań związanych z odbywającymi się w Polsce mistrzostwami Europy w piłce nożnej. Obecnie wznowiono prace, nie można jednak precyzyjnie określić terminu ich zakończenia.

Realizując swoje ustawowe obowiązki, zmierzające do zintensyfikowania postępowań oraz ujawnienia jak największej liczby przestępstw popełnionych przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego, Komisja kontynuuje, rozpoczęty zgodnie z poleceniem z 26 marca 2007 r. Dyrektora Głównej KŚZpNP przegląd wszystkich spraw sądów okręgowych o unieważnienie orzeczeń w oparciu o Ustawę z dnia 23 lutego 1991 r. o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991, nr 34, poz. 149, z późn. zm.). W celu sporządzenia wykazu takich postępowań poszczególne oddziałowe komisje dokonują przeglądu repertoriów właściwych miejscowo sądów okręgowych. Następnie przeprowadzane są kwerendy i oględziny spraw sądowych, w tym spraw odszkodowawczych w związku z zapadłymi orzeczeniami o uznanie za nieważne orzeczeń sądowych. Postępowanie to ma na celu ujawnienie informacji dających podstawy do wszczęcia z urzędu śledztw w sprawach o zbrodnie komunistyczne. Do grudnia 2012 r. prokuratorzy dokonali przeglądu ponad 12 798 postępowań sądowych. W toku tych działań wyselekcjonowano materiał uzasadniający podjęcie czynności procesowych w 555 sprawach.

Prokuratorzy pionu śledczego IPN oprócz wykonywania czynności procesowych biorą czynny udział w spotkaniach ze stowarzyszeniami osób pokrzywdzonych, prowadzą wykłady dla młodzieży szkolnej i studentów, biorą również udział w sympozjach naukowych itp.

W 2012 r. na podkreślenie zasługuje współpraca Oddziałowej Komisji w Łodzi z Katedrą Bronioznawstwa Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, która została zainicjowana już w 2008 r. Natrafiono wówczas na Brusie w Łodzi na szczątki ofiar zbrodni dokonanych przez funkcjonariuszy III Rzeszy. Ich ekshumacją zajęli się pracownicy wymienionej Katedry. Podobnie w 2011 r. przeprowadzili ekshumację ofiar terroru z okresu II wojny światowej, pogrzebanych

na terenie dawnego poligonu na Brusie na podstawie zezwolenia wojewody łódzkiego nr 12/2011 r. z dnia 9 czerwca 2011 r. Jej wyniki zostały przedstawione Oddziałowej Komisji w Łodzi, która wszczęła śledztwo sygn. S 50/10/Zn w sprawie zabójstwa w bliżej nieustalonym okresie okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej 45 osób w Łodzi. Było ono prowadzone przez cały okres sprawozdawczy, a wiele istotnych zagadnień konsultowano z wymienioną Katedrą.

Ponadto jeden z prokuratorów Głównej Komisji w 2012 r., realizując zadania IPN wynikające z art. 31 ust. 6 Ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. z 1992 r., nr 90, poz. 450 z późn. zm.), regularnie uczestniczył w posiedzeniach zespołu zajmującego się analizowaniem i opiniowaniem wniosków dotyczących wystąpienia przez prezesa IPN do Prezydenta RP o nadanie odznaczeń w postaci Krzyża Wolności i Solidarności. Każdorazowy udział w posiedzeniu był poprzedzony analizą akt odnoszących się do poszczególnych kandydatur.

6.5. Szkolenia

W dniach 28–30 listopada 2012 r. w Jachrance odbyło się ogólnopolskie szkolenie prokuratorów Głównej i Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w którym wzięło udział 75 prokuratorów.

Tematy zajęć szkoleniowych dotyczyły kwestii związanych z dostępem do akt prokuratorów w świetle Ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, wnioskami o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych oraz ochroną informacji niejawnych w IPN po wejściu w życie Ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych. Referaty odnoszące się do wskazanej problematyki zostały wygłoszone przez sędziego Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie i prokuratora Prokuratury Generalnej i Pełnomocnika do spraw Ochrony Informacji Niejawnych Instytutu Pamięci Narodowej.

Elementem szkolenia była również dyskusja na temat praktyki stosowania przepisów ustawy o IPN w postępowaniu karnym. W szczególności dotyczyła ona śledztw prowadzonych w sprawie bezprawnych pozbawień wolności z mocy decyzji o internowaniach, wydanych przez komendantów wojewódzkich MO w okresie obowiązywania stanu wojennego w Polsce. Przy tej okazji omówiono prawomocny wyrok Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 15 października 2012 r., skazujący byłego komendanta wojewódzkiego MO w Gorzowie Wielkopolskim za przekroczenie uprawnień przy wydaniu decyzji o internowaniu osób z terenu województwa gorzowskiego.

W czasie szkolenia odbyło się także spotkanie prokuratorów Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z Prezesem IPN.

Szkolenie było również okazją do odbycia narady roboczej dyrektora Głównej KŚZpNP z naczelnikami oddziałowych komisji.

6.6. Nadzór służbowy nad działalnością pionu śledczego IPN

W okresie sprawozdawczym prokuratorzy Głównej Komisji w 2012 r. przeprowadzili wizytację oddziałowych komisji w Katowicach, Warszawie i Gdańsku. Działania kontrolne objęły następujące zagadnienia:

1. prawidłowość prowadzenia postępowań przygotowawczych,
2. poziom i sprawność prowadzonych postępowań przygotowawczych,
3. działalność w zakresie postępowania sądowego,
4. sposoby i metody sprawowania wewnętrznego nadzoru służbowego przez bezpośredniego przełożonego,
5. prawidłowość podziału czynności prokuratorów i pozostałych pracowników jednostki organizacyjnej,
6. prawidłowość kierowania oddziałowymi komisjami,

7. organizacja wewnętrznego obiegu informacji i system zapoznawania pracowników z obowiązującymi w oddziałowych komisjach poleceniami i wytycznymi,
8. prawidłowość postępowania w sprawach skarg i wniosków,
9. organizacja kontaktów z mediami,
10. wykonywanie zadań związanych z prowadzeniem Elektronicznego Wykazu Postępowań,
11. organizacja zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej,
12. funkcjonowanie i organizacja sekretariatu,
13. badanie spraw, w których sądy umorzyły postępowanie na podstawie Ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz.U. z 1989 r., nr 64, poz. 390),
14. realizowanie zadań wynikających z pisma dyrektora Głównej Komisji sygn. Or 33/07 w przedmiocie badania spraw sądów okręgowych o unieważnienie orzeczeń w oparciu o Ustawę z dnia 23 lutego 1991 r. o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991, nr 34, poz. 149 z późn. zm.), stanu zaawansowania przeglądu akt sądowych i sposobu wykorzystywania informacji o zbrodniach komunistycznych.

Ponadto w okresie od października do końca grudnia 2012 r. prokuratorzy Głównej Komisji przeprowadzili kontrole służbowe w Oddziałowych Komisjach Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu oraz w delegaturze w Radomiu. Łącznie w okresie statystycznym przeprowadzono dwadzieścia dwie bieżące kontrole w oddziałowych komisjach zgodnie z planem najważniejszych działań Wydziału Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji na rok 2012.

Oprócz nadzoru służbowego, realizowanego przez prokuratorów Głównej Komisji nad wszystkimi śledztwami prowadzonymi przez poszczególne oddziałowe komisje, był także wykonywany zwierzchni nadzór służbowy, na podstawie § 79, ust. 1 i 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r., Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. W tymże okresie objął on łącznie 20 śledztw, m.in.: śledztwo prowadzone przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie w sprawie niemieckiego obozu zagłady KL Auschwitz-Birkenau (S 78/11/Zn) oraz śledztwo w sprawie śmierci Stanisława Pyjasa (S 35/08/Zk).

W okresie sprawozdawczym do naczelników oddziałowych komisji wpłynęło 67 wniosków o udostępnienie informacji publicznej, z których 62 rozpoznano pozytywnie, trzy zostały rozpoznane negatywnie, a dwa nie zostały rozpoznane w okresie sprawozdawczym. Główna Komisja w tym zakresie otrzymała jeden wniosek, który załatwiono pozytywnie. Ponadto w ramach czynności związanych z udostępnieniem informacji publicznej prokuratorzy Głównej Komisji w dwóch sprawach przygotowywali dane dla dyrektora generalnego IPN, w celu udzielenia odpowiedzi w trybie zapytania o informację publiczną. W jednej sprawie dotyczącej dostępu do informacji publicznej prokuratorzy Głównej Komisji udzielili konsultacji naczelnikowi oddziałowej komisji.

W 2012 r. do naczelników oddziałowych komisji wpłynęło 12 skarg, z których 8 zostało uznanych za niezasadne. Dwie skargi uznano za zasadne, jedną przekazano zgodnie z właściwością Głównej Komisji, a jedna ze skarg nie została rozpoznana, będzie załatwiona w 2013 r. Do Wydziału Nadzoru Głównej Komisji wpłynęło 7 skarg, z czego 6 rozpoznano i uznano za bezzasadne, a jedna skarga nie została rozpoznana w okresie sprawozdawczym.

W okresie sprawozdawczym odnotowano trzy skargi złożone w trybie art. 2, ust. 1 Ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. Dwie z nich odnosiły się do śledztwa Oddziałowej Komisji w Warszawie (S 51/01/Zk) dotyczącego przekroczenia uprawnień służbowych przez funkcjonariuszy MSW w związku ze śledztwem prowadzonym przez prokuraturę w sprawie śmierci Grzegorza Przemyka. Przedmiotowe skargi na mocy postanowień Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia

10 kwietnia 2012 r. (sygn. akt XS 11/12 i sygn. akt XS 12/12) zostały oddalone. Natomiast skarga dotycząca postępowania Oddziałowej Komisji w Lublinie (S 47/04/Zk) prowadzonego w sprawie zbrodni komunistycznych popełnionych na szkodę Pawła R., została w dniu 17 grudnia 2012 r. wraz z aktami sprawy przekazana celem rozpoznania do Sądu Okręgowego w Siedlcach. Jej rozstrzygniecie nastąpi w 2013 r.

6.7. Śledztwa umorzone ze względu na przedawnienie karalności, w związku z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r., określająca terminy przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych zagrożonych karą poniżej pięciu lat pozbawienia wolności, w dalszym ciągu wpływa na decyzje merytoryczne podejmowane przez prokuratorów pionu śledczego. Z każdym kolejnym rokiem jednakże wpływ ten jest coraz mniejszy.

W 2012 r. oddziałowe komisje prowadziły łącznie 1243 postępowań dotyczących zbrodni komunistycznych. 50 z nich zostało umorzonych na podstawie art. 17, § 1, pkt 6 kpk (z powodu przedawnienia karalności czynu), a 166 zostało zakończonych na podstawie art. 17, § 1, pkt l i 2 kpk (postępowanie zakończono ze względu na fakt, że czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia, czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnił przestępstwa).

Spośród wszystkich zawisłych przed sądami spraw 4 postępowania zostały zakończone na podstawie art. 17, § 1, pkt 6 kpk, czyli z uwagi na przedawnienie karalności czynu.

Tabela 7. Śledztwa umorzone ze względu na przedawnienie karalności, w związku z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r.

Oddziałowa Komisja	Śledztwa Zk stan na 1 I 2012/31 XII 2012 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w repertorium Zk w 2012 r.	Liczba spraw zakończonych przez prokuratorów na podstawie art. 17, § 1, pkt 6 kpk	Liczba spraw zakończonych przez prokuratorów na podstawie art. 17, § 1, pkt 1 i 2 kpk	Liczba spraw zakończonych przez sądy na podstawie art. 17, § 1, pkt 1 i 2 kpk/art. 17, § 1, pkt 6 kpk
Białystok	54/61	64	3	9	0/0
Gdańsk	23/20	36	1	1	0/0
Katowice	65/63	56	4	11	0/1
Kraków	83/92	71	1	3	0/1
Lublin	64/50	42	3	18	0/0
Łódź	50/55	55	1	8	0/1
Poznań	35/64	79	3	7	0/0
Rzeszów	48/44	80	22	20	0/0
Szczecin	48/58	48	3	12	0/0
Warszawa	69/76	85	6	52	0/1
Wrocław	61/60	88	3	25	0/0
Ogółem	**600/643**	**704**	**50**	**166**	**0/4**

Wyraźna tendencja spadkowa wynika z faktu, że w latach 2010–2011 zakończono postępowania, które w dniu podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy były w biegu. W roku 2012 zakończono sprawy wpływające na bieżąco do oddziałowych komisji oraz pojedyncze postępowania wszczęte

w latach wcześniejszych, w których konieczne było rozstrzygnięcie, czy czyny, będące przedmiotem postępowania, stanowią zbrodnie przeciwko ludzkości.

W 2012 r. pomimo obowiązywania uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r. sygn. akt I KZP 5/10 (OSNKW 2010/7/55), liczba śledztw niezakończonych do dnia 31 grudnia 2012 r. dotyczących zbrodni komunistycznych w porównaniu do roku 2011 wzrosła o 75, tj. o 12 proc..

6.8. Udział prokuratorów pionu śledczego IPN w postępowaniach sądowych

Udział prokuratorów pionu śledczego w postępowaniu przed sądem zilustrować może poniższe zestawienie najważniejszych aktów oskarżenia skierowanych do sądów w 2012 r. i uzyskanych orzeczeń.

W 2012 r. prokuratorzy IPN skierowali do sądów 10 aktów oskarżenia wobec 12 osób, w tym:

– Oddziałowa Komisja w Gdańsku – 1 akt oskarżenia (S 85/08/Zk – 3 oskarżonych);

– Oddziałowa Komisja w Krakowie – 3 akty oskarżenia (S 66/11/Zk – 1 oskarżony, S 14/12/Zk – 1 oskarżony, S 48/12/Zk – 1 oskarżony);

– Oddziałowa Komisja w Rzeszowie – 3 akty oskarżenia (S 2/12/Zk – 1 oskarżony, S 38/12/Zk – 1 oskarżony, S 80/12/Zk – 1 oskarżony);

– Oddziałowa Komisja w Warszawie – 3 akty oskarżenia (S 88/09/Zk – 1 oskarżony, S 18/10/Zk – 1 oskarżony, S 61/11/Zi/54-55 – 1 oskarżony).

Prokuratorzy pionu śledczego w 2012 r. wystąpili do sądów odwoławczych z trzema apelacjami od orzeczeń sądów I instancji, a także skierowali w trybie art. 459, § 1 i 3 kpk do sądu odwoławczego dwa zażalenia. Ponadto prokuratorzy IPN uczestniczyli w pięciu rozprawach apelacyjnych zainicjowanych wniesieniem apelacji przez obrońców oskarżonych oraz w jednym posiedzeniu zainicjowanym wniesieniem zażalenia przez pełnomocników oskarżycieli posiłkowych.

W 2012 r. sądy rozpoznające akty oskarżenia wniesione przez prokuratorów pionu śledczego IPN wydały orzeczenia wobec 28 oskarżonych (dla przykładu w roku 2011 orzeczenia zapadły wobec 35 oskarżonych). W stosunku do 13 oskarżonych w roku 2012 wydano wyroki skazujące, 1 oskarżonego uniewinnił sąd I instancji (wyrok jest nieprawomocny). Wobec czterech oskarżonych zastosowano przepisy Ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz.U. z 1989 r., nr 64, poz. 389). W przypadku 10 oskarżonych postępowanie umorzono na podstawie art. 17 § 1 pkt. 1–11 kpk.

Wyrok uniewinniający zapadł w sprawie (sygn. akt S 101/04/Zk) Oddziałowej Komisji w Katowicach (wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 12 stycznia 2012 r., sygn. Akt VIII K 24/08).

W 2012 r. zakończono postępowanie sądowe w sprawie S 87/06/Zk przeciwko Janowi K., który 15 grudnia 1981 r. w Gorzowie Wielkopolskim „jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, tj. zastępca komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej, działając na szkodę interesu prywatnego i publicznego, przekraczając swoje uprawnienia, wydał decyzję nr 126/81 o internowaniu Anny M. oraz decyzję nr 127/81 o internowaniu Mariana Ireneusza Sz. Powołując się na art. 42 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa Państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, w sytuacji, kiedy taki akt prawny nie został prawnie opublikowany, w konsekwencji czego bezprawnie pozbawił wolności pokrzywdzoną Annę M. od 15 grudnia 1981 r. do 29 kwietnia 1982 r., a pokrzywdzonego Mariana Ireneusza Sz. od 15 grudnia 1981 r. do 22 lutego 1982 r., a pozbawienie wolności stanowiło formę poważnej represji politycznej wobec osoby przynależnej do określonej grupy o innych poglądach społeczno-politycznych, dopuszczając się w ten sposób zbrodni przeciwko ludzkości, będącej jednocześnie zbrodnią komunistyczną”. 15 października 2012 r. Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolski uznał Jana K. winnym popełnienia zarzuconych mu czynów i wymierzył mu karę: za I czyn – 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, za II czyn – 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności oraz orzekł karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres 5 lat, a także wymierzył

karę grzywny w rozmiarze 100 stawek dziennych po 20 złotych każda. Wyrok jest prawomocny. Żadna ze stron nie wnosiła apelacji.

W okresie sprawozdawczym dyrektor GKŚZpNP, zastępca Prokuratora Generalnego wniósł trzy kasacje na korzyść skazanych w sprawach, w których zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wyrażonym w uchwale z dnia 25 maja 2010 r., sygn. akt I KZP 5/10 (OSNKW 2010/7/55), upłynął okres przedawnienia karalności przypisanych im przestępstw:

1. Kasacja od wyroku Sądu Okręgowego, IX Wydział Karny Odwoławczy, w Toruniu z dnia 27 listopada 2008 r., sygn. akt IX Ka 281/08, utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego II Wydział Karny w Toruniu z dnia 11 lutego 2008 r., sygn. Akt II K 813/06, w sprawie przeciwko Romanowi J. oraz Witoldowi P., skazanym za przestępstwa z art. 184, § 1 kk z 1969 r. w zw. z art. 2, ust. 1 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424, z późn. zm.); wyrokiem z dnia 29 maja 2012 r., sygn. akt III KK 90/12, Sąd Najwyższy uznał kasację za zasadną. Zgodnie z dyspozycją art. 535, § 5 kpk sprawę rozpoznano na posiedzeniu bez udziału stron.

2. Kasacja od wyroku Sądu Okręgowego, IX Wydział Karny Odwoławczy, w Toruniu z dnia 23 listopada 2006 r., sygn. akt IX Ka 533/06, utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego, VIII Wydział Karny, w Toruniu z dnia 6 kwietnia 2006 r., sygn. Akt VIII K 446/05, w sprawie przeciwko Witoldowi P. i Bronisławowi S., skazanym za przestępstwo z art. 184, § 1 kk z 1969 r. w zw. z art. 2, ust. 1 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424 z późn. zm.); wyrokiem z dnia 29 maja 2012 r., sygn. akt III KK 89/12, Sąd Najwyższy uznał kasację za zasadną. Zgodnie z dyspozycją art. 535, § 5 kpk sprawę rozpoznano na posiedzeniu bez udziału stron.

3. Kasacja od wyroku Sądu Okręgowego, IX Wydział Karny Odwoławczy w Toruniu, z dnia 14 lutego 2008 r., sygn. akt IX Ka 696/07, utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego, VIII Wydział Karny, w Toruniu z dnia 1 czerwca 2007 r., sygn. Akt VIII K 579/06, w sprawie przeciwko Witoldowi P., Bogdanowi B., Edmundowi J., Romanowi J., Wiesławowi M., Zbigniewowi M. i Rajmundowi W., skazanym za przestępstwa z art. 184, § 1 kk z 1969 r. w zw. z art. 2, ust. 1 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424, z późn. zm.); wyrokiem z dnia 29 maja 2012 r., sygn. akt III KK 91/12, Sąd Najwyższy uznał kasację za zasadną. Zgodnie z dyspozycją art. 535, § 5 kpk sprawę rozpoznano na posiedzeniu bez udziału stron.

Dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wniósł także kasację od postanowienia Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 28 października 2011 r. (sygn. akt IV Kz 348/11), utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w Poznaniu z dnia 2 czerwca 2011 r. (sygn. akt III K 204/11) w sprawie przeciwko Tadeuszowi B., oskarżonemu o przestępstwa z art. 247, § 1 kk w zw. z art. 2, ust. 1 i art. 3 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424, z późn. zm.). Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 28 listopada 2012 r. (sygn. akt V KK 168/12) uchylił zaskarżone postanowienie, stwierdzając, że dyrektor Głównej Komisji zasadnie zakwestionował dokonaną przez sądy obu instancji wykładnię definicji zbrodni przeciwko ludzkości. Sąd Najwyższy podzielił pogląd dyrektora Głównej Komisji wyrażony w kasacji, zgodnie z którym dopuszczalne jest dokonanie zbrodni przeciwko ludzkości na szkodę jednej osoby, pod warunkiem, że czyn został popełniony w ramach rozległego lub systematycznego, świadomego aktu, skierowanego przeciwko ludności cywilnej. Podtrzymał również, że żaden z elementów składających się na definicję zbrodni przeciwko ludzkości, zawartych w art. 3 ustawy o IPN oraz aktach prawa karnego międzynarodowego, regulujących tę kwestię, nie wskazuje, aby warunkiem *sine qua non* zaistnienia tej zbrodni było działanie sprawcy na szkodę określonej w sposób matematyczny liczby osób pokrzywdzonych.

Prokuratorzy oddziałowych komisji, uczestnicząc w rozprawach i posiedzeniach, 140 razy stawali przed sądami, natomiast prokuratorzy Głównej Komisji łącznie w rozprawach apelacyjnych, rozprawie kasacyjnej i postępowaniu na przewlekłość postępowania przygotowawczego brali udział 9 razy.

6.9. Śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym budzące szerokie zainteresowanie społeczne, niezakończone wydaniem decyzji merytorycznej

Poniżej zaprezentowano wybrane śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym, które budziły szerokie zainteresowanie społeczne lub z innych powodów zostały uznane przez naczelników oddziałowych komisji za szczególnie ważne dla pionu śledczego IPN.

– S 60/11/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na zabójstwach nieustalonej liczby osób w latach 1945–1956 na terenie więzienia przy ul. Kleczkowskiej we Wrocławiu, które zostały osadzone w związku z przynależnością do polskich organizacji niepodległościowych przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego. Represje ze strony funkcjonariuszy państwa komunistycznego mają znamiona zbrodni stalinowskiej przeciwko ludzkości.

W oparciu o opracowany w 1989 r. komunikat końcowy Komisji ds. wyjaśnienia okoliczności pochówku więźniów na polach 81a i 120 Cmentarza Osobowickiego w latach 1946–1954, powołanej przy Wojewodzie Wrocławskim, ustalono m.in., że na Cmentarzu Osobowickim w latach 1946–1954 na zlecenie więzienia, obecnie Zakładu Karnego przy ul. Kleczkowskiej we Wrocławiu, pochowano 773 osoby.

W ramach prac archeologicznych prowadzonych na terenie Cmentarza Osobowickiego we Wrocławiu, połączonych z ekshumacjami, wydobyto szczątki 350 osób – ofiar stalinowskiego terroru komunistycznego, w tym członków organizacji WiN i Armii Krajowej.

W trakcie śledztwa z Zakładu Medycyny Sądowej Akademii Medycznej we Wrocławiu uzyskano opinię sporządzoną przez zespół specjalistów medycyny sądowej i antropologii z prowadzonych badań archeologicznych i ekshumacyjnych.

– S 15/00/Zi – śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich w okresie od grudnia 1941 r. do kwietnia 1945 r. w powiecie Borszczów, woj. tarnopolskie, na ludności narodowości polskiej, w wyniku których w 28 miejscowościach powiatu śmierć poniosło nie mniej niż 501 osób o ustalonych danych osobowych, m.in.: w Głęboczku – 106 ofiar, w Łonowcach – 77 osób, w Słobódce Muszkatowieckiej – 28 ofiar, w Jezierzanach – 22 ofiary, a w Germakówce, gdzie w wyniku dokonanego w dniu 13 lutego 1944 r. napadu na dom, w którym odbywało się wesele, zginęły 32 osoby, w tym 30 mieszkańców tej wsi narodowości polskiej, jedna osoba narodowości ukraińskiej i żołnierz niemiecki, który jako gość weselny, w trakcie napadu bronił pozostałe osoby przed napastnikami.

W niektórych przypadkach sprawcami zbrodni były osoby znane pokrzywdzonym. Przesłuchani świadkowie wskazali ich z nazwiska lub imienia, pseudonimu, wykonywanego zawodu czy pełnionej czasowo funkcji. Jednak dane te, choć wysoce obciążające, uwzględniając całokształt okoliczności sprawy, nie zostały procesowo zweryfikowane. Przyczyniły się do tego okoliczności obiektywne, w tym wiek wskazanych osób w chwili popełnienia przestępstwa i niemożność sprawdzenia ich linii obrony, a także zbyt mała liczba danych pozwalających na ustalenie ich tożsamości, wywiezienie wielu osób podejrzewanych o sprzyjanie nacjonalistom ukraińskim na Syberię oraz brak stosownych umów w obrocie prawnym z Ukrainą, pozwalających na ściganie i ukaranie sprawców tych zbrodni.

– S 38/04/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni katyńskiej, stanowiącej zbrodnię wojenną i zbrodnię przeciwko ludzkości, tj. w sprawie zabójstw nie mniej niż 21 768 obywateli polskich, dokonanych

w okresie od dnia 5 marca do bliżej nieustalonego dnia i miesiąca 1940 r. na terytorium ZSRR przez funkcjonariuszy tego państwa, wykonujących postanowienia podjętej w Moskwie w dniu 5 marca 1940 r. uchwały Biura Politycznego Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików).

Postępowanie w tej sprawie prowadzone jest od 30 listopada 2004 r. przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie. W okresie sprawozdawczym kontynuowano tłumaczenie i analizę, przekazanej Oddziałowej Komisji w Warszawie, kopii dokumentacji śledztwa nr 159 Naczelnej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej. Aktualnie tłumacze biegli dokonują przekładu wyselekcjonowanych materiałów z kolejnych 50 tomów akt tego postępowania.

Do chwili obecnej do akt śledztwa S 38/04/Zk wpłynęło w kilku transzach łącznie 148 tomów kopii akt śledztwa nr 159. Ostatnia partia 11 tomów wpłynęła w lipcu 2011 r. Mimo iż zgodnie z publicznymi zapewnieniami przedstawicieli najwyższych władz państwowych Federacji Rosyjskiej, w 2010 r. uruchomiono proces odtajnienia całości dokumentacji śledztwa nr 159, których uwierzytelnione kopie, w tym również kopie postanowienia z dnia 21 września 2004 r. o umorzeniu śledztwa, miały zostać przekazanie Instytutowi Pamięci Narodowej, od lipca ubiegłego roku nie wpłynęły do IPN żadne materiały tego postępowania. Strona rosyjska nie przekazała również żadnych informacji o przewidywanym terminie przekazania kopii kolejnych tomów akt śledztwa ani też informacji o odmowie ich przekazania. Należy podkreślić, iż zgodnie ze stanowiskiem Federacji Rosyjskiej, przedstawionym w toku postępowania przed Międzynarodowym Trybunałem Praw Człowieka, akta śledztwa nr 159 Naczelnej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej obejmują łącznie 183 tomy.

W okresie sprawozdawczym kontynuowano również analizę kopii obszernej dokumentacji odnoszącej się do zbrodni katyńskiej, pozyskanej do zasobu IPN z Instytutu Polskiego i Studium Polski Podziemnej w Londynie. W 2012 r. dokonano oględzin kolejnych 188 jednostek archiwalnych.

W styczniu 2012 r. za pośrednictwem Ambasady RP w Waszyngtonie i Prokuratury Generalnej RP pozyskano z Archiwum Narodowego w Waszyngtonie uwierzytelnione kserokopie dokumentacji Specjalnej Komisji Śledczej Kongresu USA powołanej do zbadania okoliczności zbrodni katyńskiej (tzw. Komisji Maddena). Materiały te, zawierające ok. 15 000 stron, są obecnie analizowane przez prokuratorów Oddziałowej Komisji w Warszawie i sukcesywnie przekazywane do tłumaczenia.

Prokuratorzy prowadzący śledztwo nadal poszukują dotychczas nieznanych materiałów archiwalnych dotyczących zbrodni katyńskiej, znajdujących się w archiwach krajowych. Materiały takie ujawniono m.in. w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Kontynuowane są także badania genetyczne, zmierzające do ustalenia tożsamości szczątków ofiar zbrodni katyńskiej, pozostających w dyspozycji Oddziałowej Komisji w Warszawie.

W dalszym ciągu prowadzone są przesłuchania świadków – osób najbliższych ofiar zbrodni katyńskiej oraz innych osób, mogących posiadać wiedzę w tej sprawie. Czynności te realizowane są przez prokuratorów wszystkich oddziałowych komisji. W przypadku osób zamieszkałych za granicą Oddziałowa Komisja w Warszawie zwraca się z wnioskami do właściwych państw o przesłuchanie świadków w drodze międzynarodowej pomocy prawnej. Dotychczas przesłuchano łącznie 2887 osób.

– S 63/09/Zn – śledztwo dotyczące zbrodni popełnionych przez funkcjonariuszy państwa niemieckiego w latach 1940–1944 na przedstawicielach społeczeństwa polskiego w masowych egzekucjach w miejscowościach położonych w pobliżu Warszawy, a w szczególności w Palmirach, Magdalence, Lasach Kabackich, Lasach Chojnowskich, Lasach Sękocińskich.

Przedmiotowe śledztwo jest kontynuacją postępowania, które zostało początkowo wszczęte jako śledztwo dotyczące masowych egzekucji w Palmirach dokonywanych w latach 1939–1941 przez Niemców w ramach Akcji AB. Następnie dołączano do niego inne śledztwa w sprawie mordów do-

konywanych w innych miejscowościach, tworząc postępowanie zbiorcze pod hasłem „Warszawski Pierścień Śmierci".

Prowadzone w chwili obecnej dochodzenie ma na celu ustalenie szerokiego kręgu osób odpowiedzialnych za zbrodnie popełniane na narodzie polskim, jak również stworzenie możliwie najpełniejszej listy ofiar. Do tej pory nie zdołano ustalić pełnej listy osób zamordowanych. W 1946 r. w Palmirach dokonano ekshumacji blisko 2000 ciał, jednakże na podstawie zachowanych dokumentów oraz rzeczy osobistych znalezionych przy zwłokach rozpoznano jedynie ok. 400 osób. Przypomnieć należy, że w Palmirach zginęli tak wybitni Polacy, jak: Maciej Rataj, Mieczysław Niedziałkowski czy Janusz Kusociński.

W chwili obecnej ustalenia poczynione w toku prowadzonego śledztwa mają na celu wskazanie wszystkich funkcjonariuszy państwa niemieckiego odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji o egzekucjach oraz za ich wykonywanie. Należy dodać, że działanie to ma w większości wymiar historyczny, gdyż z uwagi na upływ czasu osoby te nie mogą być już pociągnięte do odpowiedzialności karnej, lub były już, jak np. Józef Meisinger, dowódca gestapo i SS na dystrykt warszawski, osadzone. Wyżej wymieniony został w 1947 r. skazany na karę śmierci przez Najwyższy Trybunał Narodowy w Warszawie i wyrok ten wykonano.

– S 24/06/Zk – śledztwo wszczęte 19 czerwca 2006 r. przeciwko byłemu komendantowi wojewódzkiemu Milicji Obywatelskiej w Krośnie, Marianowi O., podejrzanemu o dopuszczenie się w okresie od 12 grudnia 1981 r. do 7 grudnia 1982 r. w Krośnie, Jaśle, Uhercach, Łupkowie, Rzeszowie, Kielcach, Nisku i Gołdapi przestępstw będących zbrodniami komunistycznymi, polegających na prześladowaniu z powodów politycznych oraz stosowaniu represji ze względu na podejrzenie przynależności do określonej grupy społeczno-politycznej 45 działaczy NSZZ „Solidarność" przez pozbawienie ich wolności, mimo braku podstaw prawnych i faktycznych do ich zatrzymania, polecenie ich zatrzymania i wydanie decyzji o internowaniu oraz o osadzeniu ich w ośrodku odosobnienia, powołując się na nieistniejący Dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa Państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego.

– S 30/06/Zk – śledztwo wszczęte 15 maja 2006 r. przeciwko byłemu komendantowi wojewódzkiemu Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie, Józefowi K., podejrzanemu o dopuszczenie się 12 grudnia 1981 r., 13 grudnia 1981 r., w grudniu 1981 r., 14 grudnia 1981 r., 15 grudnia 1981 r., 16 grudnia 1981 r., 17 grudnia 1981 r., 18 grudnia 1981 r., 19 grudnia 1981 r., 12 stycznia 1982 r., 13 stycznia 1982 r., 3 lutego 1982 r., 20 lutego 1982 r., 13 kwietnia 1982 r., 8 maja 1982 r., 12 maja 1982 r., 14 maja 1982 r., 18 maja 1982 r., 19 maja 1982 r. i 20 maja 1982 r. w Rzeszowie zbrodni komunistycznych, polegających na przekroczeniu przysługujących mu uprawnień poprzez wydanie decyzji o internowaniu 82 działaczy NSZZ „Solidarność oraz o bezprawnym długotrwałym pozbawieniu wolności tych osób w różnych okresach w ośrodkach odosobnienia, powołując się na nieistniejący Dekret z 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa Państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego.

– S 106/12/Zk – śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej, polegającej na zabójstwie siedmiu niezidentyfikowanych osób, w dacie bliżej nieustalonej, w okresie od lipca 1944 r. do 1956 r. w Tomaszowie Lubelskim przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego – funkcjonariuszy byłego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim. Czyn ten został popełniony w związku ze stosowaniem przez ówczesną władzę publiczną represji i poważnego prześladowania wobec członków organizacji prowadzących działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

W dniu 25 lipca 2012 r. w pobliżu budynku byłego PUBP w Tomaszowie Lubelskim przy ul. Matejki odnaleziono szczątki ludzkie należące do 7 osób. Po przejęciu śledztwa z Prokuratury Rejonowej w Tomaszowie Lubelskim do dalszego prowadzenia przez pion śledczy IPN powołano biegłych z Zakładu Medycyny Sądowej w Lublinie w celu przeprowadzenia badań kości ludzkich i stwierdzenia, od ilu osób pochodziły, a także ustalenia płci ofiar, ich wieku oraz czasu, jaki upłynął

od zgonów. Biegli w opinii stwierdzili, że kości ludzkie pochodziły od 7 mężczyzn w przybliżonym wieku od 20 do 55 lat, a przebywały w ziemi co najmniej 50 lat. U jednego z mężczyzn stwierdzono obrażenie postrzałowe w tylnej części czaszki, a u drugiego złamania kości żuchwy.

– S 50/05/Zn – śledztwo w sprawie zbrodni nazistowskich, popełnionych w latach 1941–1944 w obozie koncentracyjnym na Majdanku w Lublinie, polegających w szczególności na dokonywaniu masowych i indywidualnych zabójstw, jak też na stosowaniu wszelkich innych metod i sposobów zagłady osadzonych w tym obozie więźniów różnych narodowości.

Obóz koncentracyjny w Lublinie, zwany potocznie Majdankiem, był drugim co do wielkości, po Auschwitz, tego typu obozem nazistowskim w Europie. O jego powstaniu zadecydował Heinrich Himmler, szef SS i Policji III Rzeszy, podczas pobytu w Lublinie w połowie roku 1941. Majdanek zlokalizowany został na południowo-wschodnich peryferiach Lublina, przy drodze prowadzącej do Zamościa i Lwowa. Obóz funkcjonował od października 1941 r. do lipca 1944 r. Szczątkowo zachowany materiał źródłowy nie pozwala na dokładne ustalenie liczby osób uwięzionych w obozie, jak również jego ofiar. Szacunkowo oblicza się, że w Majdanku osadzonych było ok. 300 000 więźniów, pięćdziesięciu narodowości. Wśród osadzonych najwięcej było Żydów i Polaków, a także Białorusinów, Ukraińców, Rosjan, Niemców, Austriaków, Francuzów, Włochów i Holendrów. Więźniowie umierali w wyniku prymitywnych warunków bytowania, głodu, chorób i pracy ponad siły, a także ginęli w komorach gazowych i w masowych egzekucjach.

– S 78/11/Zn – śledztwo w sprawie naruszenia w okresie od maja 1940 r. do stycznia 1945 r. w Oświęcimiu i innych miejscowościach prawa międzynarodowego stanowiącego zbrodnię przeciwko ludzkości przez przedstawicieli władzy państwa niemieckiego, polegającego na pozbawieniu wolności obywateli polskich poprzez osadzenie ich w obozie koncentracyjnym KL Auschwitz-Birkenau i poddaniu ich tam nieludzkiemu traktowaniu oraz dokonywaniu ich zabójstw. Celem prowadzonego postępowania jest kompleksowe i wszechstronne wyjaśnienie okoliczności zbrodni oraz: organizacji i funkcjonowania obozu zagłady KL Auschwitz-Birkenau, liczby danych osób osadzonych w obozie, liczby ofiar śmiertelnych, a przede wszystkim ustalenie pełnej listy funkcjonariuszy III Rzeszy Niemieckiej pełniących służbę w obozie i ustalenie popełnionych przez nich czynów na szkodę więźniów obozu.

Trwają przesłuchania w charakterze świadków, żyjących do tej pory, byłych więźniów obozu. Nawiązano także współpracę z organizacjami i instytucjami międzynarodowymi, zajmującymi się dokumentowaniem i ściganiem zbrodni ludobójstwa popełnionych w obozach zagłady.

– S 8/11/Zn – śledztwo w sprawie masowych zabójstw obywateli polskich w okresie od 10 września 1939 r. do 12 grudnia 1939 r. w Karolewie, pow. Sępolno Krajeńskie. Postępowanie dotyczy zabójstwa co najmniej 2643 osób (głównie mieszkańców powiatu sępoleńskiego), tyle bowiem zwłok prawdopodobnie ujawniono podczas ekshumacji przeprowadzonych w latach 1945–1947. Pokrzywdzeni byli osadzani w obozie na terenie miejscowego majątku ziemskiego, przejętego i administrowanego przez Selbstschutz, a następnie mordowani podczas kolejnych egzekucji. Sprawcami byli członkowie lokalnych struktur Selbstschutzu. Ustalono dane komendanta obozu, jego zastępcy, współdziałających z nimi Niemców – właścicieli okolicznych majątków ziemskich i niektórych członków Selbstschutzu. Obecnie trwają czynności mające na celu ustalenie danych wszystkich pokrzywdzonych (do tej pory zidentyfikowano 300 zabitych) i pozostałych sprawców zbrodni oraz odszukanie dokumentów, a w szczególności zaginionych kompletnych protokołów ekshumacji przeprowadzonych po wojnie, a także odkopanych wówczas przedmiotów należących do zamordowanych. Dodać należy, iż śledztwo jest pierwszym postępowaniem przygotowawczym wszczętym w sprawie tej zbrodni. Ostatecznej liczby ofiar do tej pory nie udało się jeszcze ustalić. Najprawdopodobniej było ich co najmniej 2643, chociaż według niektórych niepotwierdzonych źródeł nawet 10 000.

– S 8/12/Zn – śledztwo w sprawie zabójstwa dwudziestu kobiet narodowości żydowskiej, o nieustalonych personaliach, dokonanych w bliżej nieustalonym czasie, w sierpniu 1941 r., w lesie

w okolicy wsi Bzury, woj. podlaskie, przez sprawców narodowości polskiej, którzy idąc na rękę władzy państwa niemieckiego, pozbawili życia wyżej wymienione pokrzywdzone, zadając im ciosy okutymi pałkami w głowy. W toku śledztwa ustalono, iż ofiarami zbrodni były kobiety narodowości żydowskiej umieszczone w getcie, które zatrudniono przy pracach ogrodniczych we wsi Bzury. Analiza dostępnych materiałów procesowych i źródeł historycznych wskazywała, że postępowaniem karnym nie objęto wszystkich współuczestników przedmiotowych zbrodni.

– S 17/06/Zk – śledztwo w sprawie funkcjonowania w okresie od 28 listopada 1956 r. do 31grudnia 1989 r. w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie związku, w skład którego wchodzili funkcjonariusze byłej Służby Bezpieczeństwa, kierowanego przez osoby zajmujące najwyższe stanowiska państwowe, który miał na celu dokonywanie przestępstw, a w szczególności zbrodni zabójstw osób – działaczy opozycji politycznej i duchowieństwa i innych poważnych przestępstw.

Aktualnie śledztwo obejmuje dwa zasadnicze zagadnienia:

a) dokonanie w nocy z 19 na 20 października 1984 r. pozbawienia wolności, a następnie zabójstwa ks. Jerzego Popiełuszki – najbardziej znanego duchownego występującego w obronie praw i wolności obywatelskich, którego nabożeństwa gromadziły tysiące osób – w części dotyczącej kierowania wykonaniem tego zabójstwa przez osoby zajmujące wyższe stanowiska państwowe od przełożonych bezpośrednich sprawców tego czynu (bezpośredni sprawcy zostali już bowiem osądzeni);

b) analiza postępowań w sprawie zabójstw i nagłych zgonów oraz innych czynów popełnionych na szkodę księży i działaczy demokratycznej opozycji w latach osiemdziesiątych, wytypowanych głównie w oparciu o raport tzw. Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do Zbadania Działalności MSW. Komisja ta działała w latach 1989–1991 i zajmowała się m.in. przypadkami 93 zgonów osób, co do których zachodziło podejrzenie, że zostały spowodowane przez funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa.

Przeprowadzone czynności dostarczyły podstaw do przedstawienia zarzutów dziewięciu byłym funkcjonariuszom Służby Bezpieczeństwa. Jeden z podejrzanych zmarł w trakcie postępowania. Wobec pięciu podejrzanych śledztwa umorzono z powodu przedawnienia karalności zarzucanych im czynów, co wynikało z interpretacji przepisów prawa przyjętej w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r. (I KZP 5/10). Postępowanie wobec trzech osób jest kontynuowane. W postępowaniu tym zarzuty przedstawiono trzem funkcjonariuszom Służby Bezpieczeństwa, którzy uczestniczyli w przygotowaniu operacji podstępnego podania środka farmakologicznego znanej działaczce Wolnych Związków Zawodowych i „Solidarności" – Annie Walentynowicz. Akcja ta miała na celu wyeliminowanie wymienionej ze spotkań z załogami zakładów pracy. W operację tę zaangażowany był tajny współpracownik Służby Bezpieczeństwa.

– S 12/06/Zk – śledztwo w sprawie udziału funkcjonariuszy państw komunistycznych w związku przestępczym o charakterze zbrojnym, między innymi w celu pozbawienia życia Karola Wojtyły, a także kierowania przez funkcjonariuszy państw komunistycznych wykonaniem przy użyciu broni palnej usiłowania zabójstwa Karola Wojtyły oraz udziału funkcjonariuszy państw komunistycznych w związku przestępczym mającym na celu wpływanie na świadka i organy sądowe. W toku śledztwa ustalono, że w dniu 13 maja 1981 r. o godzinie 17.17 na Placu Świętego Piotra w Rzymie, podczas cotygodniowej audiencji generalnej, przebywający w tłumie pielgrzymów obywatel Turcji Mehmet Ali Agca, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami narodowości tureckiej i bułgarskiej, oddał z odległości nie mniejszej niż dwa mety, co najmniej dwa strzały z pistoletu marki „Browning" kal. 9 mm z numerem fabrycznym 76 C23953, do przejeżdżającego samochodem Papieża Jana Pawła II. W wyniku oddanych strzałów Jan Paweł II doznał obrażeń brzucha oraz lewego ramienia. Został on przewieziony do Kliniki Gemelli w Rzymie i poddany zabiegowi chirurgicznemu. Ali Agca otoczony został przez tłum pielgrzymów, a następnie obezwładniony i zatrzymany przez policjanta. Przy Ali Agcy znaleziono fałszywy turecki paszport na nazwisko Faruka Ozguna.

Dotychczas w toku postępowania zgromadzono obszerny materiał dowodowy zawierający się w ponad 180 tomach akt. Jak dotąd prowadzona jest kwerenda w zasobach archiwalnych Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie, obejmująca materiały wytworzone w toku pracy komórek organizacyjnych MSW i MON PRL. Jednocześnie sukcesywnie przesłuchiwani są świadkowie, do tej pory głównie spośród funkcjonariuszy Departamentów IV i I MSW PRL oraz spośród żołnierzy WSW i Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Do tej pory zrealizowano także międzynarodowe pomoce prawne do Niemiec, Holandii, Ukrainy, Bułgarii, Turcji i Włoch. Niniejsze śledztwo ma wielowątkowy i skomplikowany charakter, wymaga dokonania przeglądu bardzo obszernego materiału archiwalnego, w tym opatrzonego klauzulą niejawności. Nadto wymaga analizy licznych dokumentów pozyskanych za granicą, które uprzednio należało przetłumaczyć na język polski, oraz przesłuchania szeregu osób spośród funkcjonariuszy służb specjalnych.

W chwili obecnej niezależnie od wykonywania kolejnych czynności procesowych rozpoczęto opracowywanie decyzji merytorycznej.

Tabela 8. Informacja statystyczna z działalności Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu za okres styczeń–grudzień 2012 r.

Jednostka	Pozostało z poprzedniego okresu	w tym			Wpływ	w tym			Załatwiono	w tym			Pozostało	w tym			Zastosowano aresztowanie	Skierowano do sądu		Zawieszono	Odmówiono wszczęcia / Załatwiono w inny sposób	Umorzono na podst. art. 17 § 1 pkt 1–11 kpk	Umorzono na podst. art. 322 kpk
		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		akt oskarżenia / w tym osób	wniosek o amnestię				
0		1a	1b	1c	2	2a	2b	2c	3	3a	3b	3c	4	4a	4b	4c	5	6	7	8	9	10	11
Bi	112	54	57	1/-	102	64	37	1/-	108	57	49	2/-	106	61	45	-/-	-	-/-	-	3	8/6	22	69
Gd	83	23	60	-/-	111	36	73	2/-	118	39	78	1/-	76	20	55	1/-	-	1/3	-	-	17/10	34	56
Ka	118	65	53	-/-	90	56	34	-/-	93	58	35	-/-	115	63	52	-/-	-	-/-	-	1	17/5	40	30
Kr	138	83	53	2/-	94	71	22	-/1	96	62	32	2/-	136	92	43	-/1	-	3/3	-	2	19/5	24	43
Lu	111	64	30	17/-	156	42	109	4/1	158	56	83	18/1	109	50	56	3/-	-	-/-	-	2	14/22	11	109
Łd	90	50	40	-/-	97	55	42	-/-	102	50	52	-/-	85	55	30	-/-	-	-/-	-	1	6/3	29	63
Po	82	35	47	-/-	129	79	50	-/-	100	50	50	-/-	111	64	47	-/-	-	-/-	-	-	12/10	33	45
Rz	80	48	26	6/-	137	80	38	19/-	137	84	34	19/-	80	44	30	6/-	-	3/3	-	1	13/5	77	38
Sz	79	48	31	-/-	72	48	22	1/1	62	38	24	-/-	89	58	29	1/1	-	-/-	-	2	17/1	14	28
Wa	97	69	23	-/5	151	85	61	-/5	135	78	49	-/8	113	76	35	-/2	-	3/3	-	5	35/7	36	49
Wr	106	61	17	28/-	113	88	24	-/1	125	89	32	3/1	94	60	9	25/-	-	-/-	-	2	24/6	17	76
Razem	**1096**	**600**	**437**	**54/5**	**1252**	**704**	**512**	**27/9**	**1234**	**661**	**518**	**45/10**	**1114**	**643**	**431**	**36/4**	**-**	**10/12**	**-**	**19**	**182/80**	**337**	**606**

Tabela 9. Informacja statystyczna z działalności Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu za okres styczeń–grudzień 2012 r.

Jednostka	Liczba przesłuchanych świadków w śledztwach własnych			Liczba przesłuchanych świadków w drodze pomocy prawnej dla innych Oddziałowych Komisji			Liczba przesłuchanych podejrzanych w śledztwach własnych			Liczba przesłuchanych podejrzanych w drodze pomocy prawnej dla innych Oddziałowych Komisji			Zażalenia skierowane do sądu / Zażalenia uwzględnione przez prokuratora w trybie akt.463 §1 i 465 §1 kpk		Zażalenia uwzględnione przez sąd		Prawomocne postanowienia		Osądzono osób	Uniewinniono osób	Skazano osób	Zastosowano amnestię co do osób	Umorzono na podstawie art. 17 § 1 pkt 1–11 kpk	Wniesiono apelację		Wnioskowano kasację	Zastosowano art. 160, § 4 kpk
	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	na umorzenie	na odmowę wszczęcia	na umorzenie	na odmowę wszczęcia	345 kpk	397 kpk							Sąd Okręgowy	Sąd Apelacyjny		
0	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
Bi	225	179	-	91	13	5/-	-	-	-/-	-	-	-/-	2/-	1/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Gd	122	83	1/-	101	19	1/-	-	-	-/-	-	-	-/-	1/-	3/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Ka	190	120	-/-	104	22	1/-	-	-	-/-	-	-	-/-	2/-	4/-	-	-	-	-	4	1	2	-	1	-/-*	1/-*	-	-
Kr	175	16	-/-	93	34	3/-	1	-	-/-	-	-	-/-	1/-	1/1	-	-	-	-	7	-	4	2	1	-/1*	-/-*	-	-
Lu	305	293	165/-	77	15	4/-	-	-	-/-	-	-	-/-	1/-	-/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Łd	89	63	-/-	57	14	3/-	-	-	-/-	-	-	-/-	-/-	2/-	-	-	-	-	4	-	-	-	4	-/-*	-/-*	-	-
Po	143	104	-/-	83	21	20/-	-	-	-/-	2	-	-/-	1/-	4/-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Rz	391	165	14/-	19	7	5/-	4	-	-/-	-	-	-/-	4/-	-/-	-	-	-	-	3	-	2	-	1	-/*	-/-*	-	-
Sz	186	9	2/10	66	31	25/1	-	-	-/-	-	-	-/-	1/-	4/-	-	3	-	-	1	-	1	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Wa	490	141	-/9	169	96	10/1	2	-	-/2	1	-	-/-	8/-	6/-	1	-	-	-	7	-	2	2	3	2/1*	-/-*	-	-
Wr	183	13	155/9	109	33	21/-	-	-	-/-	-	-	-/-	-/-	2/-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Razem	**2499**	**1186**	**337/28**	**969**	**305**	**98/2**	**7**	**-**	**-/2**	**3**	**-**	**-/-**	**21/-**	**27/1**	**1**	**4**	**-**	**-**	**28**	**1**	**13**	**4**	**10**	**2/2***	**1/-***	**-**	**-**
Σ	**4050**			**1374**			**9**			**3**			**48/1**		**1**	**4**	**-**	**-**	**28**	**1**	**13**	**4**	**10**	**3/2***		**-**	**-**

7. Lustracja

Biuro Lustracyjne zajmuje się realizacją zadań ustawowych, określonych w Ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanej dalej ustawą o IPN, i Ustawie z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa w latach 1944–1990 oraz treści tych dokumentów, zwanej dalej ustawą lustracyjną, w głównych zakresach:

– przyjmowanie i rejestracja oświadczeń lustracyjnych (art. 52a pkt 1 ustawy o IPN);

– sygnalizowanie odpowiednim organom o niewywiązywaniu się z obowiązków nałożonych przez ustawę (art. 52a pkt 4 ustawy o IPN); czynności te wykonuje Sekcja Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych i Sygnalizowania;

– opracowanie i publikacja katalogów (art. 52a, pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN) oraz informacji w „Biuletynie Informacji Publicznej IPN" (art. 22 i 23 ustawy lustracyjnej); czynności te wykonuje Sekcja Udostępniania i Publikacji oraz Wydział Przygotowywania i Publikacji Katalogów;

– analiza oświadczeń lustracyjnych i zbieranie materiałów niezbędnych do ich właściwej oceny, a także przygotowywanie i obsługa postępowań lustracyjnych (art. 52a, pkt 3 ustawy o IPN);

– udział prokuratorów BL w charakterze oskarżycieli w postępowaniach lustracyjnych, w tym także w tych wszczętych w czasie obowiązywania poprzedniej ustawy lustracyjnej na wniosek Rzecznika Interesu Publicznego i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy z 2006 r. (art. 63a, ust. 2 ustawy lustracyjnej); czynności te wykonują Referaty Przygotowywania Postępowań Lustracyjnych (oddziałowe biura lustracyjne) i Wydział Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi (centrala).

W roku sprawozdawczym zarejestrowano w bazie „Oświadczenia" **4015** nowych oświadczeń. W trzech katalogach tematycznych opublikowano dane dotyczące **9827** nowych osób. W katalogu osób pełniących funkcje publiczne opublikowano **138** nowych wpisów.

W związku ze zwiększeniem w 2012 r. limitów zapytań lustracyjnych kierowanych do Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (800 zapytań miesięcznie, od lipca 1000) zdecydowanie zwiększono liczbę zainicjowanych procedur weryfikujących prawdziwość oświadczeń lustracyjnych (**8651**).

Prokuratorzy skierowali **136** wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanego oświadczenia i przedstawili **10** stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych. W **68** sprawach zapadły prawomocne orzeczenia uznające, że kwestionowane oświadczenia lustracyjne są niezgodne z prawdą.

Należy też odnotować, że dyrektor Biura Lustracyjnego Jacek Wygoda wspólnie z zastępcą dyrektora Biura Lustracyjnego Radosławem Petermanem i prokuratorami OBL w Warszawie, Anetą Rafałko i Jarosławem Skrokiem, odbyli spotkanie i wygłosili wykład na temat działalności pionu lustracyjnego dla studentów Stowarzyszenia ELSA. Ponadto zastępca dyrektora Biura Lustracyjnego Radosław Peterman wygłosił wykład na temat działalności pionu lustracyjnego dla studentów Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Kierownictwo biura przygotowało także wystąpienie dla delegacji przedstawicieli władz i organizacji pozarządowych Tunezji, dotyczące polskiego modelu lustracji oraz publikowania katalogów tematycznych i wykazu osób sprawujących funkcje publiczne.

Szczegółowe zestawienie danych, dotyczące działalności Biura Lustracyjnego i podległych mu Oddziałowych Biur Lustracyjnych za rok 2012 wygląda następująco.

7.1. Ewidencja oświadczeń lustracyjnych i publikowanie informacji

7.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o ich uprzednim złożeniu

W minionym roku do głównych zadań Sekcji Ewidencji i Sygnalizowania należało przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego, nadesłanych do Biura Lustracyjnego przez organy wymienione w art. 8 ustawy lustracyjnej.

Wstępna ocena poprawności druku oświadczenia lustracyjnego oraz sposobu jego wypełnienia pod względem formalnym pozwalała oddzielić te oświadczenia, które należało zwrócić organom je przysyłającym, ze szczegółowym wyjaśnieniem przyczyny zwrotu.

Główne przyczyny zwrotu oświadczeń lustracyjnych wynikały z faktu:

– wypełnienia oświadczenia na druku uznanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2007 r., sygn. akt K 2/07, za niezgodny z Konstytucją,

– wypełnienia na druku niewłaściwym, tj. oznaczonym klauzulą *ściśle tajne*,

– złożenia oświadczenia w innej formie niż określona we wzorze,

– wypełnienia oświadczenia w sposób uniemożliwiający stwierdzenie, jaką wiedzę przekazuje osoba je wypełniająca, tj. sprzeczne w treści (wypełniona zostaje jednocześnie część negatywna i pozytywna części A oświadczenia, bez podkreślenia właściwego),

– przekazania do BL oświadczenia bez podpisu osoby je wypełniającej,

– przekazania oświadczenia, w którym treść dotycząca ewentualnej pracy, służby bądź współpracy była przekreślona, a nie – podkreślona (o czym mówi pouczenie znajdujące się we wzorze oświadczenia).

Zwrócono również oświadczenia lustracyjne osób pełniących funkcje, co do których nie zachodził obowiązek złożenia oświadczeń lustracyjnych, w tym wypełnione przez osoby urodzone po dniu 31 lipca 1972 r.

Rozesłano także oświadczenia nadesłane bezpośrednio do Biura Lustracyjnego przez „osoby prywatne" z pouczeniem, że art. 8 ustawy lustracyjnej zawiera wykaz organów właściwych do przedłożenia oświadczeń lustracyjnych.

Ponadto na bieżąco zwracano organom nadsyłającym kolejne oświadczenia lustracyjne osób, których oświadczenia znajdują się już w zasobie BL, z pouczeniem, że osoba pełniąca już funkcję publiczną, ponownie wezwana do złożenia oświadczenia lustracyjnego winna złożyć informację o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego.

Zwrócono również organom je przysyłającym informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego, które dotyczyły faktu złożenia oświadczenia wiosną 2007 r., tj. na druku zakwestionowanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2007 r., stwierdzającym niezgodność z Konstytucją takiego druku oświadczenia. W takich wypadkach osoba podlegająca obowiązkowi lustracyjnemu powinna złożyć oświadczenie lustracyjne według wzoru stanowiącego Załącznik nr 1a do Ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zmianie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U., nr 165, poz. 1171).

Proces wszystkich zwrotów oświadczeń lustracyjnych, jak również informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia dokonanych w 2012 r. ilustruje tabela 1.

Tabela 1. Zwroty oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia

Powód zwrotu	Liczba
Sprzeczne w treści	36 oświadczeń
Druk oświadczenia zakwestionowany wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego	36 oświadczeń
DRUK „ŚCIŚLE TAJNE" oraz DRUK „ŚCIŚLE TAJNE" – DODATKOWY INNE (funkcje, wiek, oświadczenia „prywatne", brak podpisu oraz informacje o złożeniu oświadczenia na druku niekonstytucyjnym bądź z tytułu pełnienia funkcji nie podlegającej lustracji)	38 oświadczeń 83 oświadczeń 76 informacji
Kolejne oświadczenie	593 oświadczeń
Suma zwrotów (oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego)	786 oświadczeń 76 informacji

Reasumując, w 2012 r. do zasobu oświadczeń lustracyjnych (wprowadzono do aplikacji *oświadczenie* i nadano numer) przyjęto **4015** sztuk oświadczeń lustracyjnych i **3747** sztuk informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia.

W sumie w zasobie BL znajduje się **296 985** oświadczeń lustracyjnych oraz 41 144 informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego – stan na 31 grudnia 2012 r.

Wśród oświadczeń lustracyjnych przechowywanych w zasobie Biura Lustracyjnego znajdują się 2694 oświadczenia, w których osoby je wypełniające oświadczyły, że pracowały, pełniły służbę bądź współpracowały z organami bezpieczeństwa PRL.

7.1.2. Korespondencja dotycząca innych zagadnień niż przyjmowanie oświadczeń

Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania prowadziła korespondencję dotyczącą potwierdzenia faktu złożenia oświadczenia lustracyjnego, udostępnienia treści oświadczenia, oryginału bądź jego kserokopii w związku z wnioskami od: osób prywatnych, sądów, prokuratur, oddziałowych biur lustracyjnych i innych organów.

W sumie na wnioski ww. organów udzielono odpowiedzi dotyczących 3938 osób.

7.1.3. Kserokopie oświadczeń lustracyjnych

Ważnym elementem pracy SEiS było wykonanie poświadczonych za zgodność kserokopii oświadczeń lustracyjnych oraz przekazanie ich za pismem przewodnim SEiS bądź Sekcji Analityczno-Studyjnej do Oddziałowych Biur Lustracyjnych w celu podjęcia przez nie czynności w ramach przygotowywania postępowań lustracyjnych. Prowadzony jest rejestr wykonanych kserokopii oświadczeń lustracyjnych.

W sumie w 2012 r. wykonano 10 473 sztuki kserokopii. Stosunkowa niewielka liczba kserokopii wykonanych na potrzeby Oddziałowego Biura Lustracyjnego w Lublinie wynika z faktu, że Biuro to wykonało we własnym zakresie kserokopie wszystkich oświadczeń lustracyjnych, które napłynęły w wyniku wyborów samorządowych w 2010 r.

7.1.4. Inne czynności wykonywane przez pracowników SEiS

– Obsługa bazy PESEL (4 pracowników ma takie uprawnienia).

– Selekcjonowanie oświadczeń lustracyjnych pod kątem art. 22 ustawy lustracyjnej w związku z ustawowym obowiązkiem publikowania w BIP informacji zawartych w dokumentach organów

bezpieczeństwa państwa, a dotyczących niektórych osób pełniących funkcje publiczne oraz informowanie Sekcji Udostępniania i Publikacji o fakcie wpływu oświadczeń lustracyjnych tych osób.

– Prowadzenie bazy informacji o złożeniu oświadczenia lustracyjnego – 1 pracownik.

– Obsługa systemu Kancelaria oraz wykonywanie wszelkich czynności kancelaryjnych, związanych z ekspedycją poczty.

7.1.5. Sygnalizowanie

Biuro Lustracyjne IPN nie ma kompetencji w zakresie kontrolowania wywiązywania się z obowiązku złożenia oświadczenia lustracyjnego przez osoby do tego zobligowane na mocy art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej. Dysponuje jedynie oświadczeniami przekazywanymi przez organy pozasądowe, właściwe do ich przyjmowania, wskazane w art. 8 ustawy z dnia 18 października 2006 r. W świetle przepisów ustawy lustracyjnej to ww. organy wraz z podmiotami uprawnionymi do obsadzania konkretnych funkcji publicznych mają zapewnić dopełnienie obowiązku składania oświadczeń lustracyjnych przez osoby do tego zobowiązane (osoba, która nie złożyła takiego oświadczenia bądź złożyła je po terminie, nie powinna objąć funkcji publicznej, a jeżeli już ją pełni, powinna zostać jej pozbawiona).

Niemniej zgodnie z przepisem art. 52a ust. 4 ustawy o IPN-KŚZpNP do zadań Biura Lustracyjnego należy sygnalizowanie odpowiednim organom niewywiązywania się organów pozasądowych z obowiązków nałożonych przez ustawę, tj. z obowiązku odebrania i przesłania do Biura Lustracyjnego oświadczeń lustracyjnych.

W 2012 r. dyrektor BL zwrócił się pismami informującymi o braku oświadczeń lustracyjnych do następujących organów: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Okręgowej Rady Adwokackiej w Rzeszowie oraz Krajowej Rady Sądowniczej. Ponadto – wobec stwierdzonych braków oświadczeń lustracyjnych osób pełniących funkcje publiczne w jednostkach samorządu terytorialnego – zastępca dyrektora BL w styczniu 2012 r. zlecił oddziałowym biurom lustracyjnym sprawdzenie na podstawie analizy stron BIP urzędów miast i gmin oraz starostw powiatowych, czy na mocy art. 4 pkt 32 oraz 51 ustawy lustracyjnej wszystkie zobowiązane osoby – pełniące funkcje skarbników, sekretarzy oraz audytorów wewnętrznych – złożyły oświadczenia lustracyjne. Ze względu na rozległość poszukiwań niezbędne było zaangażowanie oddziałowych biur lustracyjnych. W razie stwierdzonych braków oddziałowe biura lustracyjne informowały o tym fakcie Biuro Lustracyjne, co z kolei powodowało wysłanie do właściwych organów pism informujących o braku tych oświadczeń.

Łącznie ujawniono 366 takich przypadków. W wyniku korespondencji sygnalizacyjnej podjętej przez Biuro Lustracyjne do dnia 31 grudnia 2012 r. wpłynęły 334 sztuki oświadczeń lustracyjnych. W pozostałych sprawach prowadzona jest dalsza korespondencja wyjaśniająca.

W 2013 r. w podobnym trybie będzie monitorowany wpływ oświadczeń lustracyjnych, składanych przez audytorów wewnętrznych w innych jednostkach sektora finansów publicznych.

7.1.6. Przygotowywanie i publikowanie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej (SUiP)

W 2012 r. w „Biuletynie Informacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej" Sekcja Udostępniania i Publikacji opublikowała na stronach internetowych informacje dotyczące wykazu funkcji publicznych wymienionych w art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej, dotyczące łącznie **138** nowych osób obejmujących takie funkcje.

Większość opublikowanych wpisów dotyczyła osób pełniących funkcje w samorządzie terytorialnym (łącznie **83** osoby) i kierownictwa poszczególnych resortów rządowych (**38** osób), pozostałe odnosiły się do instytucji centralnych i organów wymiaru sprawiedliwości (szczegółowe zestawienie w tabeli poniżej).

Tabela 2. Nowe wpisy w katalogu art. 22 opublikowane w 2012 r. (dane osób wcześniej niepublikowanych)

Punkty art. 22	Funkcje publiczne	14 I 2012	27 II 2012	26 IV 2012	12 VI 2012	23 VII.2012	3 IX 2012	10 X 2012	15 XI 2012	24 XII 2012	**Łącznie**
Pkt 3	Posłowie do Sejmu RP	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Pkt 5	Sędziowie Sądu Najwyższego	0	0	2	0	0	1	0	0	0	3
Pkt 7	Sędziowie Naczelnego Sądu Administracyjnego	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2
Pkt 9	Wiceprezes NIK	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Pkt 12	Prezesi sądów apelacyjnych	0	0	0	4	4	0	0	0	0	8
Pkt 15	Prokuratorzy Naczelnej Prokuratury Wojskowej	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2
Pkt 17	Sekretarze i podsekretarze Stanu	4	15	2	6	4	0	4	1	1	37
Pkt 20	Członkowie Zarządu Województwa	1	2	0	0	0	0	0	0	0	3
	Prezydenci miast	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	Burmistrzowie	0	2	2	1	0	2	0	2	1	10
	Starostowie powiatów	0	2	1	1	0	0	0	0	0	4
	Wicestarostowie powiatów	1	3	2	1	1	0	1	2	1	12
	Członkowie Zarządu Powiatów	0	9	5	10	1	3	2	4	6	40
	Wójtowie gmin	0	1	1	2	2	3	1	2	1	13
Utworzone w 2010 r.	Prokuratorzy Prokuratury Generalnej RP	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Łącznie:		**6**	**35**	**17**	**27**	**13**	**9**	**10**	**11**	**10**	**138**

Ponadto zmodyfikowano **661** już istniejących wpisów, w których uzupełniono wyniki kwerend archiwalnych, odnotowano zmiany funkcji publicznych i dokonano aktualizacji wynikających z bieżących zmian kadrowych na stanowiskach objętych ustawowym obowiązkiem publikacji, przejścia w stan spoczynku, a także dopisano informacje o zarządzeniach prokuratorów o pozostawieniu spraw bez dalszego biegu wobec braku wątpliwości co do zgodności z prawdą badanych oświadczeń lustracyjnych i prawomocne orzeczenia sądowe w zakończonych sprawach lustracyjnych. W ramach tych modyfikacji uzupełniono istniejące zapisy w odniesieniu do **553** osób, w stosunku do których opublikowano rzeczone zarządzenia prokuratorów IPN o zakończeniu postępowań lustracyjnych, prawomocne orzeczenia sądowe w zakończonych sprawach lustracyjnych.

Podczas kolejnych 9 publikacji katalogów wycofywano także z BIP IPN rekordy katalogowe dotyczące **145** osób, które przestały pełnić określone w ustawie funkcje publiczne.

Poza tym, w okresie sprawozdawczym Biuro Lustracyjne zleciło oddziałowym biurom lustracyjnym opracowanie **37** wpisów katalogowych do katalogu art. 22 na podstawie wcześniej zgromadzonych wyników kwerend lustracyjnych lub na podstawie materiałów uzyskanych wskutek nowo zarządzonych kwerend archiwalnych. Ponadto pracownicy sekcji wykonywali analizy materiałów archiwalnych wykorzystywanych w procedurach lustracyjnych, zlecali kwerendy lustracyjne i opracowywali wpisy do katalogu, przekazywali zebrane wyniki kwerend archiwalnych do oddziałowych biur lustracyjnych i zakończyli proces archiwizacji materiałów wytworzonych przez sekcję do końca 2008 r.

7.2. Przygotowywanie i publikowanie katalogów tematycznych

7.2.1. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w „Biuletynie Informacji Publicznej IPN"

W 2012 r. Biuro Lustracyjne wraz z oddziałami biura lustracyjnego, wypełniając zadania określone zapisami w art. 52a, pkt 6, 7 i 8, w art. 52aa, pkt 3 oraz w art. 52b, pkt 1 i 2a ustawy o INP-KŚZpNP przygotowywało i publikowało katalogi tematyczne: funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL, osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL i osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa. W 2012 r. Biuro Lustracyjne przygotowało 9 publikacji, które zawierały informacje o materiałach ujawnionych w zasobach IPN w odniesieniu do **9827** osób, o których takich informacji uprzednio nie publikowano, a których dane znajdują się w trzech wyżej wymienionych katalogach tematycznych „Biuletynu Informacji Publicznej IPN". Dokonano także modyfikacji już istniejących wpisów w odniesieniu do 2023 osób wymienionych w tych katalogach.

Tabela 3. Liczba osób, których dane opublikowano w poszczególnych katalogach

1.	W katalogu funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL	7374 (5899 nowych wpisów i 1475 modyfikacji)
2.	W katalogu osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL	2881 (2463 nowych wpisów i 418 modyfikacji)
3.	W katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa PRL	1595 (1465 nowych wpisów i 130 modyfikacji)
	Razem	**11 850** (9827 nowych wpisów i 2023 modyfikacje)

Przygotowywanie wpisów do katalogu osób rozpracowywanych wymaga przeprowadzenia w zasobie archiwalnym IPN pełnej kwerendy, co ma bezpośredni wpływ na liczbę opublikowanych osób. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN na potrzeby Biura Lustracyjnego realizuje określoną porozumieniem między dwoma pionami Instytutu liczbę kwerend, które obejmują przede wszystkim osoby podlegające lustracji.

Katalog osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe jest opracowywany głównie w wyniku kwerend prowadzonych poza Instytutem (m.in. w Archiwum Akt Nowych i Archiwum Sejmu RP, Archiwum Kancelarii Prezesa Rady Ministrów), natomiast wpisy do katalogu funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa PRL są przygotowywane na podstawie zgromadzonych w zasobie archiwalnym IPN akt osobowych. W obu katalogach, z uwagi na obiektywne możliwości BUiAD, obecnie jest pomijana przy publikacji część informacji określonych w zapisie ustawowym (art. 52b ust. 1 pkt.5 ustawy o IPN-KŚZpNP – dotyczących zapisów ewidencyjnych, tj. informacji zawartych w dziennikach rejestracyjnych i archiwalnych, kartotekach i dokumentach o podobnym charakterze). W przyszłości katalogi będą uzupełniane o te informacje. W katalogu

osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL do końca 2012 r. opublikowano informacje dotyczące większości najważniejszych osób, które były członkami Rady Ministrów państwa komunistycznego do dnia 23 sierpnia 1989 r.

W minionym roku Biuro Lustracyjne oraz jego oddziały kontynuowały wysyłanie pism z prośbą o wyrażenie zgody na opublikowanie w katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL. Zapytano o zgodę na publikację danych 2016 osób, w tym w 689 przypadkach zwrócono się do krewnych osób zmarłych (taką możliwość dopuszcza nowelizacja art. 52a pkt 7 ustawy o IPN z marca 2010 r.). Zgodę na publikację wyraziło 946 osób.

W katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL (art. 52a p 7 ustawy o IPN) w pierwszej kolejności są publikowane osoby, które otrzymały w Instytucie Pamięci Narodowej status „pokrzywdzonego" na podstawie art. 6 ustawy o IPN (uchylonego 15 marca 2007 r. w wyniku nowelizacji ustawy) lub złożyły do Instytutu wniosek o udostępnienie dokumentów (art. 30 ustawy o IPN) oraz osoby, wobec których Biuro Lustracyjne prowadzi sprawdzenie lustracyjne. W dalszej kolejności są publikowane osoby wytypowane na podstawie zachowanych akt operacyjnych i śledczych oraz zapisów w zachowanej dokumentacji ewidencyjnej.

Z uwagi na równoczesne wykonywanie przez Biuro Lustracyjne IPN licznych zadań nałożonych przez ustawodawcę – prowadzenie sprawdzeń i przygotowywanie postępowań lustracyjnych oraz opracowywanie katalogów tematycznych i wykazu osób pełniących funkcje publiczne – przygotowanie publikacji katalogów tematycznych jest procesem rozciągniętym w czasie.

Wpisy do katalogów tematycznych i wykazu osób publicznych są przygotowywane i wstępnie weryfikowane przede wszystkim w oddziałowych biurach lustracyjnych. W roku sprawozdawczym wprowadziły one do aplikacji katalogowo-portalowej dane około 24 tys. osób. Szczegółową pracę 11 oddziałowych biur lustracyjnych w ubiegłym roku przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Zestawienie liczby wpisów do aplikacji portalowo-katalogowej, dokonywanych przez oddziałowe biura lustracyjne przy przygotowaniu publikacji katalogowych

Katalogi /OBL	**Białystok**	**Gdańsk**	**Katowice**	**Kraków**	**Lublin**	**Łódź**	**Poznań**	**Rzeszów**	**Szczecin**	**Warszawa**	**Wrocław**	**razem w OBL**
Katalog funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	810	407	34	215	6	69	204	19	282	125	88	**2 259**
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	937	1277	1439	1263	680	656	2220	908	2875	737	1037	**14 029**
Razem	**1747**	**1684**	**1473**	**1478**	**686**	**725**	**2424**	**927**	**3157**	**862**	**1125**	**16 288**
Katalog osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	85	689	170	113	125	591	136	27	65	200	12	**2 213**
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	409	360	421	295	380	154	93	156	283	146	214	**2 911**
Razem	**494**	**1049**	**591**	**408**	**505**	**745**	**229**	**183**	**348**	**346**	**226**	**5 124**

Katalogi /OBL	Białystok	Gdańsk	Katowice	Kraków	Lublin	Łódź	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	razem w OBL
Katalog rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	227	258	8	23	38	130	12	140	96	135	74	**1 141**
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	177	309	126	183	98	52	78	87	113	64	127	**1 414**
Razem	**404**	**567**	**134**	**206**	**136**	**182**	**90**	**227**	**209**	**199**	**201**	**2 555**
Wykaz osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**1**
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	14	26	6	10	5	12	16	8	8	15	8	**128**
Razem	**14**	**26**	**6**	**10**	**5**	**12**	**17**	**8**	**8**	**15**	**8**	**129**
Razem we wszystkich katalogach	**2 659**	**3 326**	**2 204**	**2 102**	**1 332**	**1 664**	**2 760**	**1 345**	**3 722**	**1 422**	**1 560**	**24 096**

Biuro Lustracyjne oraz oddziałowe biura lustracyjne w trakcie prac przy opracowywaniu i publikowaniu katalogów tematycznych (art. 52a, pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN) dokonują analiz prawno-historycznych, których wyniki znajdują odzwierciedlenie w publikacjach pracowników pionu lustracyjnego oraz są wykorzystywane w procedurze tzw. dezubekizacyjnej, a także przy przygotowywaniu i obsłudze postępowań lustracyjnych.

7.3. Przygotowywanie postępowań lustracyjnych

7.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a, pkt 2 i 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP

W minionym roku oddziałowe biura lustracyjne zainicjowały **8651** nowych postępowań mających na celu weryfikację prawdziwości złożonych oświadczeń. Zakończono łącznie **7775** spraw, w tym skierowano **136** wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanych oświadczeń, wydano **6919** zarządzeń o pozostawieniu spraw bez dalszego biegu wobec niestwierdzenia takiej wątpliwości, w **695** sprawach wydano zarządzenie o pozostawieniu bez dalszego biegu z innych przyczyn (np. na podstawie art. 17 § 1 pkt. 11 wobec śmierci osoby lustrowanej i inne), **14** spraw wykreślono jako załatwione w inny sposób (np. przekazano według właściwości do innego biura). Prokuratorzy przedstawili także **10** stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych prowadzonych na podstawie art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej. W 2012 r. od osób zainteresowanych wpłynęło do sądów **14** wniosków o wszczęcie postępowania autolustracyjnego w tym trybie. W odniesieniu do 6 z nich sądy uznały, że brak jest podstaw do wszczęcia takiego postępowania. Powyższe ukazuje tabela 5.

Tabela 5. Informacje o wpływie i załatwieniu spraw za 2012 r.

Miesiąc	pozostałość z poprzedniego okresu	wpływ do Ppl	zakończono ogółem	ilość wniosków o autolustrację od osób zainteresowanych (art. 20 ust.5)	odmowa wszczęcia postępowania autolustracyjnego	Etap postępowania			Zakończenie				
						Sprawy w których przeprowadzono czynności z art. 52e ust.3 ustawy o IPN	liczba zapytań skierowanych w kwerendach szczegółowych (łącznie)	liczba przesłuchanych świadków	stanowisko prokuratora w sprawie autolustracji	skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego	zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z uwagi na brak wątpliwości	zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z innych przyczyn (art. 17§ 1 pkt 11 i inne)	załatwiono w inny sposób
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**
Styczeń	2622	828	491	1	0	21	1451	76	0	8	469	14	0
Luty		761	635	2	0	16	1251	52	2	3	609	20	1
Marzec		750	614	2	1	21	1464	87	2	4	566	38	4
Kwiecień		821	852	0	0	17	1218	63	0	5	796	51	0
Maj		1 008	912	1	2	23	1014	51	1	12	704	194	1
Czerwiec		734	640	2	0	17	1424	33	0	10	579	50	1
Lipiec		736	592	2	0	18	1470	77	1	13	552	26	0
Sierpień		523	451	1	0	17	1068	73	0	7	421	22	0
Wrzesień		779	597	1	0	29	1253	85	0	12	507	77	1
Październik		811	714	1	0	45	1817	74	0	26	600	87	1
Listopad		620	491	0	2	25	1847	114	3	11	411	61	5
Grudzień		280	786	1	1	14	1137	71	1	25	705	55	0
RAZEM		**8 651**	**7 775**	**14**	**6**	**263**	**16 414**	**856**	**10**	**136**	**6 919**	**695**	**14**

Powyższe wyniki statystyczne uzyskano przy opisanym poniżej stanie kadrowym prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych.

W 2012 r. stan kadrowy prokuratorów przedstawiał się następująco:

– w OBL w Białymstoku dwóch prokuratorów prowadziło 1294 sprawy (336 spraw niezakończonych w 2011 r. i 958 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym na jednego prokuratora przypadało średnio 647 spraw.

– w OBL w Gdańsku dwóch prokuratorów prowadziło 1139 spraw (231 spraw niezakończonych w 2011 r. i 908 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 569 spraw;

– w OBL w Katowicach trzech prokuratorów prowadziło 1118 spraw (369 spraw niezakończonych w 2011 r. i 749 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadały do prowadzenia 372 sprawy. Zaznaczyć należy, że czwarty prokurator pozostający na etacie w tym biurze w 2012 r. pozostawał na zwolnieniu lekarskim od początku roku do października, a następnie złożył wniosek o przeniesienie w stan spoczynku.

– w OBL w Krakowie czterech prokuratorów prowadziło 1748 spraw (580 spraw niezakończonych w 2011 r. i 1168 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 437 spraw;

– w OBL Lublinie jeden prokurator prowadził 572 sprawy (135 spraw niezakończonych w 2011 r. i 437 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.);

– w OBL w Łodzi trzech prokuratorów prowadziło 827 spraw (115 spraw niezakończonych w 2011 r. i 1038 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 275 spraw;

– w OBL w Poznaniu dwóch prokuratorów prowadziło 1153 sprawy (115 spraw niezakończonych w 2011 r. i 1038 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 576 spraw;

– w OBL w Rzeszowie trzech prokuratorów prowadziło 1169 spraw (439 spraw niezakończonych w 2011 r. i 730 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 389 spraw;

– w OBL w Szczecinie dwóch prokuratorów prowadziło łącznie 657 spraw (92 sprawy niezakończone w 2011 r. i 565 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 328 spraw;

– w OBL w Warszawie trzech prokuratorów prowadziło łącznie 796 spraw (143 sprawy niezakończone w 2011 r. i 653 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 265 spraw;

– w OBL we Wrocławiu jeden prokurator prowadził 800 spraw (27 spraw niezakończonych w 2011 r. i 773 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.).

Odnosząc się do zróżnicowania w liczbie spraw przypadających na prokuratora w poszczególnych jednostkach stwierdzić trzeba, że zależy to od wielu czynników.

Pierwszym elementem warunkującym obciążenie danego biura sprawami są limity zapytań kwerendowych w tzw. kwerendach wstępnych, uzgadniane corocznie z Biurem Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów. Należy zauważyć w tym miejscu, że w 2011 r. łącznie wszystkie oddziały mogły skierować takie zapytania wobec 660 osób miesięcznie (na listach po 20 osób), podczas gdy w 2012 r. była to już liczba 800 osób miesięcznie, a od lipca 1000.

Uwzględniając jednak liczbę etatów prokuratorskich w poszczególnych biurach przydział tych limitów został zróżnicowany. I tak na przykład OBL w Krakowie miał możliwość skierowania zapytania wobec 100 osób miesięcznie, OBL w Warszawie wobec 60 osób, OBL w Łodzi wobec 80, OBL w Lublinie wobec 40 osób, a OBL w Białymstoku wobec 100 osób. Przyznanie limitu było każdorazowo uzależniane od stanu osobowego danej jednostki i od jakości (charakteru) spraw pozostających w biegu w tym biurze.

W toku prowadzonych czynności weryfikujących prawdziwość badanych oświadczeń lustracyjnych przesłuchano łącznie **856** świadków. Zgodnie z treścią art. 52e ust. 3 ustawy o IPN-KŚZpNP do **263** osób, których oświadczenia analizowano, skierowano pismo informujące o możliwości złożenia wyjaśnień.

Na uwagę zasługuje także fakt, że w okresie sprawozdawczym odnotowano znaczny wzrost liczby zapadających orzeczeń sądowych, w tym odnotowano **123** orzeczenia prawomocne.

Wśród tych orzeczeń w **68** sprawach stwierdzono **niezgodność** z prawdą złożonych i analizowanych przez sąd oświadczeń lustracyjnych, co stanowi liczbę dwukrotnie większą niż w roku 2011.

W **12** sprawach sąd **podzielił** stanowisko prokuratora Biura Lustracyjnego przedstawione w trybie art. 20 ust. 5a ustawy lustracyjnej i orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń (postępowania autolustracyjne).

W **39** przypadkach sąd orzekł **o zgodności** z prawdą złożonych oświadczeń lustracyjnych, **nie podzielając** stanowiska zajmowanego przez prokuratora Biura Lustracyjnego.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w jednej sprawie (sygn. Ppl Wa 447/09) Sąd Apelacyjny w Warszawie jako sąd odwoławczy zmienił orzeczenie Sądu Okręgowego uznające, że badane oświadczenie jest niezgodne z prawdą i uznał, że oświadczenie to jest zgodne z prawdą.

Podobna sytuacja miała miejsce w dwóch sprawach prowadzonych przez OBL we Wrocławiu (sygn. Ppl Wr 309/09 i Ppl Wr 506/08), w których Sąd Apelacyjny we Wrocławiu jako sąd odwoławczy zmienił orzeczenie Sądu Okręgowego uznające, że badane oświadczenia są niezgodne z prawdą i przyjmując, że są one zgodne z prawdą.

Takie orzeczenia prawomocne, zmieniające orzeczenie sądu okręgowego, zapadły też w Białymstoku (Ppl Bi 63/10) i Lublinie (Ppl Lu 99/09).

Należy także wspomnieć, że w kolejnych **trzech** sprawach zapadły prawomocne orzeczenia o umorzeniu postępowań lustracyjnych, w tym:

– w **dwóch** sprawach na podstawie art. 17§1 pkt 2 kpk w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej wobec uznania, że lustrowany działał w warunkach błędu, o którym mowa w art. 30 kk (Ppl Bi 129/11 i Ppl Gd 502/11)

– w **jednej** sprawie na podstawie art. 17§1 pkt. 11 kpk w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej wobec uznania, że wystąpiła negatywna przesłanka procesowa do prowadzenia postępowania lustracyjnego, która uniemożliwiała jego prowadzenie, a był to fakt złożenia przez lustrowanego zgodnego z prawdą (pozytywnego w swojej treści) oświadczenia lustracyjnego przyznającego podjęcie przez lustrowanego tajnej i świadomej współpracy (Ppl Kr 363/09).

W **jednej** sprawie (sygn. Ppl Kr 849/08) Sąd Apelacyjny podtrzymał orzeczenie Sądu Okręgowego w Krakowie o odmowie wszczęcia postępowania lustracyjnego z wniosku prokuratora.

Udział prokuratorów w postępowaniach lustracyjnych prowadzonych przed sądami przedstawiał się następująco:

– w OBL w Warszawie trzech prokuratorów odnotowało **106** dni wokandowych. Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Warszawie i Sądem Okręgowym Warszawa-Praga, a także przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Katowicach trzech prokuratorów odnotowało **110** dni wokandowych Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Katowicach, Sądem Okręgowym w Gliwicach i Sądem Apelacyjnym w Katowicach jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Krakowie czterech prokuratorów odnotowało **46** dni wokandowych. Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Krakowie, Sądem Okręgowym w Kielcach i Sądem Okręgowym w Nowym Sączu, a także Sądem Apelacyjnym w Krakowie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Lublinie jeden prokurator odnotował **48** dni wokandowych. Prokurator ten występuje przed Sądem Okręgowym w Lublinie i Sądem Apelacyjnym w Lublinie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Białymstoku dwóch prokuratorów odnotowało **63** dni wokandowe. Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Białymstoku, Sądem Okręgowym w Olsztynie i Sądem Apelacyjnym w Białymstoku jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Gdańsku dwóch prokuratorów odnotowało **83** dni wokandowe. Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Gdańsku, Sądem Okręgowym w Toruniu i Sądem Okręgowym w Bydgoszczy a także Sądem Apelacyjnym w Gdańsku jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Łodzi trzech prokuratorów odnotowało **36** dni wokandowych. Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Łodzi i Sądem Apelacyjnym w Łodzi jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Szczecinie dwóch prokuratorów odnotowało **100** dni wokandowych. Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Szczecinie, Sądem Okręgowym w Koszalinie i Sądem Apelacyjnym w Szczecinie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Rzeszowie trzech prokuratorów odnotowało **46** dni wokandowych. Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie i Sądem Apelacyjnym w Rzeszowie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Poznaniu dwóch prokuratorów odnotowało **51** dni wokandowych. Prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Poznaniu, Sądem Okręgowym w Zielonej Górze i Sądem Apelacyjnym w Poznaniu jako sądem odwoławczym;

– w OBL we Wrocławiu jeden prokurator odnotował **57** dni wokandowych. Prokurator ten występuje przed Sądem Okręgowym we Wrocławiu i Sądem Apelacyjnym we Wrocławiu jako sądem odwoławczym.

W roku sprawozdawczym prokuratorzy Biura Lustracyjnego (centrali) opracowali i skierowali do Prokuratora Generalnego RP **7** projektów kasacji w celu wystąpienia przez niego do Sądu Najwyższego zgodnie z treścią art. 21 b ust. 6 ustawy lustracyjnej.

W **5** sprawach Prokurator Generalny RP wystąpił z kasacją do Sądu Najwyższego. W jednej z tych spraw Sąd Najwyższy przychylił się do przedmiotowej kasacji i wyrokiem z dnia 4 października 2012 r., sygn. IV KK 234/12, uchylił orzeczenia sądu apelacyjnego i sądu okręgowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania (sygn. Ppl Kr 849/08).

W kolejnej sprawie postanowieniem z dnia 25 września 2012 r. o sygn. IV KK 137/12 Sąd Najwyższy oddalił kasacje Prokuratora Generalnego jako oczywiście bezzasadną. Pozostałe skargi kasacyjne nie zostały dotychczas rozpoznane przez sąd.

Należy też odnotować, że w roku 2012 r. zostały rozpoznane dwie kasacje Prokuratora Generalnego skierowane do sądu w 2011 r. W obu tych sprawach Sąd Najwyższy oddalił kasacje, uznając, że zostały złożone po terminie. Sąd stanął na stanowisku, że w sprawach lustracyjnych termin do **uwzględnienia** kasacji złożonej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść lustrowanego – zgodnie z treścią art. 524 § 3 kpk – wynosi 6 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia.

Sąd uznał jednocześnie, że art. 21b ust. 8 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów, zakreślający termin 12 miesięcy na wniesienie kasacji od prawomocnego orzeczenia nie stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 524 § 3 kpk (sygn. VKK 329/11, IV KK 412/11).

Prokuratorzy występowali także przed Sądem Najwyższym w roku sprawozdawczym w **8** rozprawach związanych z kasacjami złożonymi przez obrońców lustrowanych.

W 6 sprawach Sąd Najwyższy oddalił kasacje jako oczywiście bezzasadne, w 2 sprawach uchylił orzeczenia sądów apelacyjnych w celu ponownego rozpoznania spraw.

7.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego

W roku sprawozdawczym kontynuowano postępowania przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego. Nadal był zawieszony bieg **dwóch** spraw zalegających w sądach okręgowych w Gdańsku i Warszawie z uwagi na stan zdrowia lustrowanych. Sąd Okręgowy w Katowicach zawiesił z kolei bieg postępowania w jednej ze spraw z uwagi na długotrwałą chorobę lustrowanego.

Zapadły także prawomocne orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Warszawie i Katowicach:

– w sprawie o sygn. II AKa 77/12 orzeczeniem z dnia 28 czerwca 2012 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie utrzymał w mocy orzeczenie sądu I instancji i uznał, że lustrowana złożyła **niezgodne** z prawdą oświadczenie lustracyjne. Należy zauważyć, że sprawa ta była prowadzona od początku w następstwie decyzji Sądu Najwyższego o wznowieniu prawomocnie zakończonego postępowania lustracyjnego z uwagi na treść orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu;

– w sprawie o sygn. II AKa 326/12 orzeczeniem z dnia 12 grudnia 2012 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie utrzymał w mocy orzeczenie sądu I instancji i uznał, że lustrowana złożyła **niezgodne** z prawdą oświadczenie lustracyjne;

– w sprawie o sygn. II AKa 379/12 orzeczeniem z dnia 4 października 2012 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach utrzymał w mocy orzeczenie sądu I instancji i uznał, że lustrowany złożył **zgodne** z prawdą oświadczenie lustracyjne. W sprawie tej przygotowywany jest projekt kasacji.

Należy też odnotować, że w 2012 r. w biegu przed sądami okręgowymi pozostawały 4 sprawy, których bieg został wznowiony decyzją Sądu Najwyższego zgodnie z art. 540 § 3 kpk wobec treści orzeczeń zapadłych przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu. W sprawach

tych Trybunał orzekł, że w toku procedury lustracyjnej doszło do naruszenia prawa lustrowanych do obrony i zasady „równości broni", z uwagi na fakt, że nie mieli oni wystarczającego i nieograniczonego dostępu do materiałów archiwalnych, stanowiących materiał dowodowy, a które były opatrzone klauzulami tajności i przechowywane tym samym w kancelarii tajnej sądu.

W roku sprawozdawczym 3 z tych postępowań zakończono wydaniem orzeczeń o niezgodności z prawdą badanych oświadczeń lustracyjnych. Orzeczenia te nie są prawomocne.

W 2012 r. prokuratorzy Biura Lustracyjnego (centrali) objęli nadzorem służbowym **12** spraw.

7.4. Działania analityczno-studyjne

Sekcja Analityczno-Studyjna Wydziału Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi funkcjonuje od 1 kwietnia 2012 r. W sekcji pracują cztery osoby, z tym że jedna z nich do dnia 1 czerwca 2012 r. wykonywała prace na rzecz katalogu zawierającego dane osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa PRL.

W ramach pracy sekcji:

– dokonywano sprawdzeń (2125 – rekordów) w połączonych elektronicznych bazach danych IPN, w wyniku czego ujawniono zapisy świadczące o możliwej współpracy lub służbie w organach bezpieczeństwa państwa PRL odnośnie do 687 osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne, w których zaprzeczyły służbie, pracy lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa PRL. W następstwie tego skierowano do oddziałowych biur lustracyjnych pisma z poleceniem wszczęcia i przeprowadzania postępowań przygotowujących procedurę lustracyjną;

– dokonano ok. 40 300 sprawdzeń w bazie PESEL-Net (odnośnie do osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne), w wyniku czego ujawniono zgon 807 z nich, co pozwoliło na wyeliminowanie z dalszej weryfikacji oświadczeń lustracyjnych tych osób;

– na podstawie elektronicznych baz danych IPN dokonano wstępnej weryfikacji pod kątem zapisów świadczących o ewentualnej współpracy lub służbie w organach bezpieczeństwa państwa PRL, wpływających nowych oświadczeń lustracyjnych w liczbie 1256 – sprawdzeń dokonywano od sierpnia 2012 r.;

– we współpracy z prokuratorem Biura Lustracyjnego dokonano analizy 743 zarządzeń wydanych przez prokuratorów Oddziałowych Biur Lustracyjnych pod kątem prawidłowości prowadzenia kwerendy szczegółowej i ewentualnego ujawnienia nowych zapisów świadczących o ewentualnej współpracy lub służbie w organach bezpieczeństwa państwa PRL (nieujętych w zarządzeniach) – sprawdzeń dokonywano od września 2012 r.;

– we współpracy z prokuratorem Biura Lustracyjnego dokonano analizy akt 96 postępowań Ppl, w tym 50 podczas wizyt przeprowadzonych w oddziałowych biurach lustracyjnych oraz 46 akt przesłanych do BL. W następstwie tych działań skierowano w 4 sprawach pisma o rozważenie możliwości podjęcia postępowania na nowo i kontynuowania prowadzonych czynności. Ponadto dokonywano bieżących analiz i konsultacji dla Oddziałowych Biur Lustracyjnych w trwających postępowaniach Ppl (ok. 20 postępowań);

– w ramach sprawdzeń osób figurujących łącznie w bazie Zaopatrzenia Emerytalnego Żołnierzy Zawodowych oraz ich Rodzin – Zezzor (baza zapytań Zakładu Emerytalno-Rentowego MSW) i bazie Oświadczenia zamówiono i poddano analizie dokumenty obrazujące przebieg służby (otrzymane z ZER MSW) odnośnie do 252 osób – sprawdzeń dokonywano od września 2012 r.;

– dokonano analizy zamówionych jednostek archiwalnych – 433 w ramach IPN oraz 71 z innych instytucji i urzędów;

– w wyniku pracy sekcji odnośnie do 9 osób wysłano informację do BUiAD w celu zmiany zapisów, tworzonych na potrzeby ZER MSW (zawartych w bazie w Zezzor), dotyczących przebiegu służby oraz informację o możliwości przejęcia materiałów podlegających obowiązkowi przekazania do IPN (TAP 11 osób), a będących w dyspozycji Oddziałowych Biur Lustracyjnych.

Ponadto pracownicy sekcji brali udział w opracowaniu i przygotowaniu nowo tworzonej aplikacji umożliwiającej realizację Uchwały nr 12/12 Rady IPN w sprawie rekomendacji procedur lustracyjnych w IPN-KŚZpNP.

8. Budżet

8.1. Budżet w układzie klasyfikacji budżetowej

Budżet Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został określony przez ustawę budżetową na 2012 r. w następujących wielkościach:

Tabela 1. Dochody i wydatki IPN-KŚZpNP wg ustawy budżetowej na 2012 r. w tys. zł

Dochody budżetowe	**1 810**
Wydatki budżetowe	**223 205**
z tego:	
– dotacje	1 870
– świadczenia na rzecz osób fizycznych	3 258
– wydatki bieżące	205 968
– wydatki majątkowe	12 109

Ponadto w ustawie budżetowej na 2012 r. w części 83. Rezerwy celowe, poz. 57, Skutki zmian systemowych wynikających z art. 94 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych, w tym sfinansowanie wynagrodzeń wraz z pochodnymi, ustawodawca zabezpieczył środki na zwiększenie wydatków budżetowych jednostek wykonujących zadania realizowane dotychczas przez gospodarstwa pomocnicze państwowych jednostek budżetowych. Rezerwa celowa została utworzona z przeznaczeniem na wydatki z tytułu realizacji zadań przejętych od gospodarstw pomocniczych w wysokości odpowiadającej planowanemu przez jednostki przyrostowi dochodów.

W związku z tym, że Instytut Pamięci Narodowej przejął zadania zlikwidowanego Gospodarstwa Pomocniczego IPN, w tym zadania związane z wydawaniem i sprzedażą publikacji Instytutu, prezes IPN wystąpił w 2012 r., w oparciu o ww. przepisy, do ministra finansów z wnioskami o uruchomienie środków z przedmiotowej rezerwy celowej. Środki w wysokościach odpowiednio 394 tys. zł i 342 tys. zł zostały przeznaczone na sfinansowanie kosztów wydania gier edukacyjnych „Kolejka" i „ZnajZnak". Przedmiotowa rezerwa została uruchomiona decyzją ministra finansów w sprawie zmian w budżecie państwa na rok 2012 – pismo MF/FS13/002443 z dnia 9 sierpnia 2012 r. (394 tys. zł na wydanie gry „Kolejka") i MF/FS13/003730 z dnia 3 października 2012 r. (342 tys. zł na wydanie gry „ZnajZnak"). Wymienione środki zwiększyły plan wydatków Instytutu w dziale 751, rozdziale 75101 o kwotę ogółem 736 tys. zł.

Ponadto w związku z wejściem w życie dnia 1 lutego 2012 r. przepisów ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, na podstawie której zostały wprowadzone zmiany w wysokości składek na ubezpieczenie rentowe osób opłacanych przez płatnika z 4,5 proc. do 6,5 proc. podstawy wymiaru, prezes Instytutu wystąpił do ministra finansów z wnioskiem o uruchomienie środków z rezerwy celowej budżetu państwa określonej w ustawie budżetowej na 2012 r. w części 83, poz. 73, Rezerwy na zmiany systemowe oraz niektóre zmiany organizacyjne w wysokości

1 350 tys. zł. Przedmiotowe środki zostały przyznane na podstawie decyzji ministra finansów – pismo MF/FS13/004065 z dnia 12 października 2012 r. i zwiększyły plan wydatków Instytutu w dziale 751, w rozdziale 75101 o kwotę 930 tys. zł i w rozdziale 75112 o kwotę 420 tys. zł.

8.1.1. Wykonanie dochodów budżetowych

W 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej realizował dochody w dziale 751 Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa w ramach następujących rozdziałów klasyfikacji budżetowej:

- **Rozdział 75101** – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa;
- **Rozdział 75112** – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- **Rozdziale 75194** – Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przejętych zadań, które w 2010 r. były realizowane przez gospodarstwa pomocnicze.

Wykonanie planu dochodów w dziale 751 przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 2. Wykonanie dochodów IPN-KŚZpNP w 2012 r. w tys. zł

Lp.	Wyszczególnienie	§	Ustawa budżetowa na 2012 r.	Wykonanie w 2012 r.
	Dział 751 – ogółem		**1 810,0**	**3 014,1**
1.	Grzywny, mandaty i inne kary pieniężne od osób fizycznych	0570	0	28,3
2.	Grzywny i inne kary pieniężne od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych	0580	0	245,5
3.	Wpływy ze spłat oprocentowanych pożyczek udzielonych sędziom i prokuratorom na zaspokojenie ich potrzeb mieszkaniowych	0700	399,0	413,8
4.	Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz innych umów o podobnym charakterze	0750	30,0	54,2
5.	Wpływy z usług	0830	128,0	252,7
6.	Wpływy ze sprzedaży wyrobów	0840	1 007,0	1 621,2
7.	Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	0870	1,0	37,3
8.	Pozostałe odsetki	0920	66,0	83,6
9.	Wpływy z różnych dochodów	0970	177,0	276,7
10.	Różnice kursowe	1510	2,0	0,8

W ustawie budżetowej na 2012 r. planowano osiągnięcie dochodów w wysokości 1 810 tys. zł. Zrealizowane dochody wyniosły 3 014,1 tys. zł i były o 1 204,1 tys. zł wyższe w stosunku do kwoty dochodów ujętej w ustawie budżetowej na 2012 r. Plan dochodów stanowi jedynie prognozę dochodów, bowiem na etapie planowania budżetu trudno jest przewidzieć, na jakim poziomie dochody zostaną zrealizowane. Dotyczy to zwłaszcza paragrafów 0830 wpływy z usług, 0840 wpływy ze sprzedaży wyrobów oraz 0970 wpływy z różnych dochodów, który obejmuje m.in. dochody z tytułu zwrotu nadpłaconych w latach ubiegłych składek ZUS.

Zrealizowane dochody:

– w § 0570 na kwotę 28,3 tys. zł dotyczyły grzywien, mandatów i innych kar pieniężnych od osób fizycznych (m.in. kary z tytułu nienależytego wykonania umowy tłumaczenia, nieterminowych realizacji umów cywilnoprawnych, zwrot kosztów zastępstwa procesowego);

– w § 0580 na kwotę 245,5 tys. zł dotyczyły grzywien i innych kar pieniężnych od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych (m.in. kara zapłacona przez firmę DIWAL Sp. J. za zwłokę w realizacji umowy, kara za niezłożenie oferty na wykonanie zamówienia szczegółowego);

– w § 0700 na kwotę 413,8 tys. zł dotyczyły spłaty pożyczek udzielonych na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych prokuratorów;

– w § 0750 na kwotę 54,2 tys. zł dotyczyły wynajmu lokalu użytkowego i pokoi służbowych;

– w § 0830 na kwotę 252,7 tys. zł dotyczyły usług reprodukcyjnych i reprograficznych świadczonych przez Instytut;

– w § 0840 na kwotę 1621,2 tys. zł dotyczyły sprzedaży publikacji i gier edukacyjnych wydawanych przez Instytut;

– w § 0870 na kwotę 37,3 tys. zł dotyczyły złomowania zlikwidowanych rzeczowych składników majątku ruchomego (zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych, w tym komputerów), sprzedaży wycofanego z eksploatacji samochodu służbowego, mebli oraz komputerów;

– w § 0920 na kwotę 83,6 tys. zł dotyczyły spłaty odsetek od udzielonych pożyczek na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych prokuratorów;

– w § 0970 na kwotę 276,7 tys. zł dotyczyły wpłat z różnych tytułów (m.in. zwrot nadpłaconych w latach ubiegłych składek ZUS, wynagrodzenie płatnika, rozliczenie z tytułu faktur korygujących dotyczących ub.r., VAT należny zatrzymany z tytułu sprzedaży w styczniu i lutym 2012 r., zwrot kosztów rozmów telefonicznych z tytułu przekroczenia limitu, odpłatność pracowników za zniszczone lub zagubione karty magnetyczne, pieczęcie, wypłata odszkodowania przez ubezpieczyciela);

– w § 1510 na kwotę 0,8 tys. zł dotyczyły wpływów z tytułu różnic kursowych.

Pozyskane przez Instytut dochody zostały w całości odprowadzone do budżetu państwa.

8.1.2. Wykonanie wydatków budżetowych

Realizacja wydatków Instytutu Pamięci Narodowej w ramach poszczególnych działów klasyfikacji budżetowej przedstawiała się następująco:

Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa, w tym:

- **Rozdział 75101** – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa;
- **Rozdział 75112** – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;

Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, w tym:

- **Rozdział 75302** – Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne.

Wielkości wydatków przedstawione w obu rozdziałach działu 751 odzwierciedlają poziom wydatków poniesionych na bieżącą działalność Instytutu związaną z realizacją zadań ustawowych

określonych ustawą o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, kosztami utrzymania oraz zatrudnieniem pracowników.

Wydatki w dziale 753 obejmują wypłaty uposażeń dla prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażeń rodzinnych. Uposażenia dla prokuratorów w stanie spoczynku są wypłacane prokuratorom, dla którym Instytut był ostatnim miejscem zatrudnienia. Uposażenie rodzinne są wypłacane uprawnionym członkom rodziny prokuratora.

W trakcie roku budżetowego 2012, na podstawie decyzji prezesa IPN, dokonano zmian planu finansowego, w wyniku których zostały przeniesione środki budżetowe pomiędzy rozdziałami 75101 i 75112 m.in. w celu realizacji zaplanowanych zadań merytorycznych przez oddziałowe Biura Edukacji Publicznej w zakresie działalności edukacyjnej, w tym m.in. na wydanie publikacji *Poland and Ukraine in the 1930–1940. Unpublished Documents from the Archives of the Secret Services* (O/IPN w Łodzi), *Zamach na Kutscherę* i *Warszawa niepokonana* oraz przygotowanie projektu wystawy poświęconej emigracji pt. „Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita na uchodźstwie 1945–1990" (O/IPN w Warszawie), albumu *Od uległości do niezależności. Literaci i literatura 1944–1989/90*, książek *Stosunki państwo – Kościół w Polsce 1944–2010*, *Dobrze... Dziennik ks. Stanisława Gabońskiego*, *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Krakowie w dokumentach...*, *Prezydenci i rządy na uchodźstwie 1939–1990* (O/IPN w Krakowie). Środki zostały przeznaczone również na zakup niezbędnego sprzętu, w tym m.in. skanerów, komputerów. Przeniesienie środków między rozdziałami było podyktowane również koniecznością dokonania niezbędnych remontów poszycia dachowego w obiektach oddziałów IPN w Katowicach i w Poznaniu, zakupu nowych pieców akumulacyjnych oraz wykonania prac związanych z wymianą elektryki, oświetlenia i instalacją czujników temperatury w serwerowni (O/IPN w Krakowie). Przeniesiono także środki na wypłatę przyznanych pożyczek na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych prokuratorów zatrudnionych w centrali Instytutu.

Ponadto do rozdziału 75112 przeniesione zostały środki na:

– zakup samochodu typu BUS do przewozu małych wystaw i książek – O/IPN w Szczecinie;

– zakup defibrylatora – O/IPN w Szczecinie (z analizy struktury wiekowej petentów Oddziału Instytutu wynika, że są to ludzie głównie w wieku powyższej 50 lat);

– zakup traktora HUSQVARNA pozwalającego na prawidłowe utrzymanie nawierzchni (odśnieżanie, koszenie itp.) zewnętrznego obejścia i podjazdu obiektu O/IPN w Katowicach;

– zakup stacji klimatyzacyjnych chłodząco-grzewczych – O/IPN w Krakowie;

– zakup komputerów i kserokopiarki – O/IPN w Lublinie;

– drukarki laserowej A3 na potrzeby przygotowywania wystaw i małej poligrafii – O/IPN w Rzeszowie;

– zakup rejestratora wraz z osprzętem na potrzeby kancelarii tajnej – O/IPN w Rzeszowie.

Przeniesienie środków zostało dokonane pomiędzy rozdziałami 75101 i 75112 w ramach wydatków majątkowych – § 6060 wydatki na zakupy inwestycyjne.

W trakcie roku dokonano również zmian w planie finansowym centrali i w planach poszczególnych oddziałów Instytutu w różnych paragrafach klasyfikacji budżetowej, mając na celu dostosowanie planów do aktualnych potrzeb jednostek. I tak, zwiększono wydatki majątkowe przy jednoczesnym zmniejszeniu wydatków bieżących w ramach planów finansowych oddziałów Instytutu. Umożliwiło to zakup centrali telefonicznej przez Oddział IPN w Łodzi, samochodu służbowego przez Oddział IPN w Lublinie (dotychczasowy samochód posiadał sześcioletni okres eksploatacji i ponad 200 tys. km przebiegu, wymagał częstych napraw, co zakłócało prace oddziału), rejestratora cyfrowego oraz czytnika mikrofisz/mikrofilmów przez Oddział IPN w Poznaniu. W ramach planu finansowego centrali Instytutu zwiększono wydatki majątkowe w celu dokonania zakupu praw majątkowych do publikacji *Obieg NOW-ej* przygotowanej przez Fundację Ośrodka KARTA. Publikacja stanowi unikatowe połączenie świadectw, relacji, artykułów prasowych, dokumentów SB, korespondencji dotyczących historii i działalności Niezależnej Oficyny Wydawniczej oraz materiałów

ikonograficznych. Środki zostały przeznaczone również na wykonanie sześćdziesięciosekundowego materiału informacyjnego przedstawiającego elektroniczny inwentarz zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej wraz z uzyskaniem do niego autorskich praw majątkowych. Publikacja inwentarza archiwalnego Instytutu stanowi wypełnienie zalecenia Rady IPN-KŚZpNP podjętego w formie uchwały Rady IPN-KŚzPNP. Celem materiału jest upowszechnienie informacji dotyczącej inwentarza archiwalnego Instytutu.

Strukturę wykonania wydatków budżetowych w części 13 – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w działach 751 i dziale 753, według grup ekonomicznych określonych w ustawie budżetowej przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 3. Wykonanie planu wydatków IPN-KŚZpNP w 2012 r. w tys. zł

Wyszczególnienie	Rok 2011	Rok 2012				
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach (łącznie z rezerwami celowymi)	Wykonanie	5:4	5:2
					proc.	
1	2	3	4	5	6	7
Część 13 – ogółem	**219 368,4**	**223 205,0**	**225 291,0**	**223 109,1**	**99,0**	**101,7**
Dotacje	195,5	1 870,0	380,0	363,6	95,7	186,0
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	2 934,8	3 258,0	3 122,7	3 004,3	96,2	102,4
Wydatki bieżące	202 239,1	205 968,0	209 453,7	207 577,0	99,1	102,6
Wydatki majątkowe	13 999,0	12 109,0	12 334,6	12 164,2	98,6	86,9
z kwoty ogółem sfinansowane zostały wydatki:						
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	**217 539,9**	**221 110,0**	**223 196,0**	**221 125,6**	**99,1**	**101,7**
Dotacje	195,5	1 870,0	380,0	363,6	95,7	186,0
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	1 106,3	1 163,0	1 027,7	1 020,8	99,3	92,3
Wydatki bieżące	202 239,1	205 968,0	209 453,6	207 577,0	99,1	102,6
Wydatki majątkowe	13 999,0	12 109,0	12 334,7	12 164,2	98,6	86,9
w tym:						
Rozdział 75101 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa	**93 343,9**	**95 963,0**	**96 635,5**	**94 868,4**	**98,2**	**101,7**
Dotacje	195,5	1 870,0	380,0	363,6	95,7	186,0
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	672,3	540,0	704,2	700,4	99,5	104,2
Wydatki bieżące	79 365,7	82 785,0	85 008,3	83 429,2	98,1	105,1
Wydatki majątkowe	13 110,4	10 768,0	10 543,0	10 375,2	98,4	79,1

Wyszczególnienie	Rok 2011	Rok 2012				
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach (łącznie z rezerwami celowymi)	Wykonanie	5:4	5:2
					proc.	
Wydatki bieżące	122 873,4	123 183,0	124 445,3	124 147,8	99,8	101,0
Wydatki majątkowe	888,6	1 341,0	1 791,7	1 789,0	99,8	201,3
Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	**1 828,5**	**2 095,0**	**2 095,0**	**1 983,5**	**94,7**	**108,5**
w tym:						
Rozdział 75302 – Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne	**1 828,5**	**2 095,0**	**2 095,0**	**1 983,5**	**94,7**	**108,5**

Plan wydatków budżetowych na 2012 r. po zmianach łącznie z rezerwami celowymi wynosił 225 291 tys. zł, z czego zrealizowane wydatki wyniosły 223 109,1 tys. zł, co stanowi 99 proc. planu.

Wykonanie wydatków w poszczególnych działach według klasyfikacji budżetowej

Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa

W 2012 r. wydatki Instytutu zrealizowane w ramach działu 751 wyniosły 221 125,6 tys. zł, co stanowi 99,1 proc. planu po zmianach na 2012 r. oraz 101,7 proc. w stosunku do wykonania wydatków w 2011 r. Struktura wydatków w poszczególnych grupach ekonomicznych przedstawia się następująco:

8.1.2.1 Dotacje

w tys. zł

§ 2810 – dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji fundacjom 363,6

Kwota dotacji celowej została przeznaczona na realizację następujących zadań publicznych:

– „Pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji celem stworzenia skomputeryzowanej, imiennej bazy danych obejmującej obywateli państwa polskiego poddanych represjom ze stromy okupanta niemieckiego w latach 1939–1945" przez Fundację Polsko-Niemieckie Pojednanie – kwota 150 tys. zł;

– „Sporządzenie w 2012 r. w oparciu o przeprowadzone kwerendy w archiwach krajowych i zagranicznych oraz w oparciu o inne źródła, nowych, wyodrębnionych, zweryfikowanych, imiennych baz danych obywateli polskich represjonowanych przez władze sowieckie w latach 1939–1956 w formie zdigitalizowanej" przez Fundację Ośrodka KARTA – kwota 150 tys. zł;

– „Pozyskiwanie nowych danych w Polsce i za granicą dotyczących obywateli państwa polskiego poddanych represjom za strony okupanta niemieckiego w latach 1939–1945 za pomoc ludności żydowskiej" przez Instytut Studiów Strategicznych – kwota 63,6 tys. zł.

W trakcie roku budżetowego nastąpiło zmniejszenie planu wydatków na dotacje z planowanej w ustawie budżetowej na 2012 r. kwoty 1 870 tys. zł do kwoty 380 tys. zł w związku z koniecznо-

ścią zabezpieczenia środków finansowych na zapłatę zwiększonego czynszu w budynku centrali Instytutu przy ul. Towarowej 28 w Warszawie. Przeniesienia wydatków dokonano na podstawie decyzji prezesa IPN-KŚZpNP.

W odniesieniu do 2011 r. wydatki na dotacje w 2012 r. wzrosły o 86 proc.

8.1.2.2. Świadczenia na rzecz osób fizycznych

Wykonanie wydatków w tej grupie wyniosło ogółem 1 020,8 tys. zł. Przedstawia się następująco:

w tys. zł

§ 3020 – nagrody i wydatki osobowe niezaliczane do wynagrodzeń	483,0
§ 3030 – różne wydatki na rzecz osób fizycznych	467,6
§ 3040 – nagrody o charakterze szczególnym niezaliczone do wynagrodzeń	29,9
§ 3250 – stypendia różne	40,3

i dotyczy:

– świadczeń wynikających z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (zakup odzieży ochronnej dla pracowników archiwów i pracowników fizycznych, w tym fartuchów, rękawic, maseczek, obuwia ochronnego, zwrot kosztów zakupu okularów pracownikom zatrudnionym przy monitorach komputerowych, zakup wody dla pracowników);

– zakupu umundurowania wewnętrznej służby ochrony i wypłaty ekwiwalentu za jego czyszczenie;

– postępowań sądowych i prokuratorskich, w tym zwrotu kosztów podróży świadkom biorącym udział w tych postępowaniach oraz zwrotu utraconych wynagrodzeń;

– wynagrodzeń wypłacanych na podstawie odrębnych przepisów, w szczególności biegłym w postępowaniu dochodzeniowym, sądowym, wynagrodzeń tłumaczy przysięgłych;

– wypłaty diet dla członków Rady Instytutu;

– zakupu nagród dla laureatów konkursów edukacyjno-historycznych organizowanych przez Instytut, m.in. w konkursie „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy...", „Namaluj historię dziadków od Solidarności do Niepodległosci";

– wypłaty stypendiów doktorskich pracownikom Instytutu;

– wypłaty odprawy dla pracownika z tytułu rozwiązania umowy o pracę z przyczyn pracodawcy.

W grupie wydatków na świadczenia na rzecz osób fizycznych nastąpiło zmniejszenie wydatków w stosunku do 2011 r. o 7,7 proc.

8.1.2.3. Wydatki bieżące

Wydatki bieżące stanowią największą pozycję wydatków w dziale 751. W stosunku do 2011 r. wydatki bieżące wzrosły o 2,6 proc. Największy udział w tej grupie stanowiły wynagrodzenia osobowe w kwocie 135 318,5 tys. zł.

Wykonanie wydatków bieżących w 2012 r. wyniosło 207 577,0 tys. zł, co stanowi 99,1 proc. planu po zmianach.

8.1.2.3.1. Wynagrodzenia

Wykonanie wydatków w poszczególnych paragrafach wynosi:

w tys. zł

§ 4010 – wynagrodzenia osobowe pracowników	106 383,0
§ 4030 – wynagrodzenia osobowe prokuratorów	19 344,7
§ 4040 – dodatkowe wynagrodzenie roczne	9590,8

W 2012 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Instytucie Pamięci Narodowej wyniosło łącznie z wypłatami z zakładowego funduszu nagród, z tzw. trzynastką, 5360 zł, w tym przeciętne wynagrodzenie osób nieobjętych mnożnikowym systemem wynagrodzeń (urzędnicy) wyniosło 4839 zł, zaś prokuratorów – 13 078 zł.

Wykonanie zatrudnienia oraz wykorzystanie środków na wynagrodzenia prezentują dane zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 4. Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w IPN-KŚZpNP w latach 2011 i 2012 wg Rb-70

Wyszczególnienie	Wykonanie 2011 r.			Wykonanie 2012 r.		
	Przeciętne zatrudnienie	Wynagrodzenie (w tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie przypadające na 1 pracownika zatrudnionego na pełnym etacie (w zł)	Przeciętne zatrudnienie	Wynagrodzenie (w tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie przypadające na 1 pracownika zatrudnionego na pełnym etacie (w zł)
Część 13 ogółem	2 119	135 416	5 325	2 105	135 387	5 360
w tym:						
Osoby nieobjęte mnożnikowym systemem wynagradzania § 4010, § 4040	1 985	114 841	4 821	1 972	114 514	4 839
Prokuratorzy § 4030, § 4040	134	20 575	12 796	133	20 873	13 078

Wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2012 r. w porównaniu z 2011 r. wynika głównie ze wzrostu dodatku stażowego pracowników oraz większej kwoty wypłat nagród jubileuszowych.

W 2012 r. na postawie przepisów Ustawy z dnia 22 grudnia 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej zostały wprowadzone po raz pierwszy tzw. limity na wynagrodzenia bezosobowe. Oznacza to, że wysokość wynagrodzeń bezosobowych w częściach budżetu państwa będących w dyspozycji tego samego dysponenta nie może przekroczyć w 2012 r. wielkości wynagrodzeń bezosobowych zaplanowanych w ustawie budżetowej na rok 2011 z dnia 20 stycznia 2011 r.

Zgodnie z art. 25 ust. 3 ww. ustawy minister finansów przekazał do Instytutu informacje o wysokości limitu wynagrodzeń bezosobowych ujętych w ustawie budżetowej na 2012 r. w części 13 budżetu państwa: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Wysokość limitu dla Instytutu została określona na poziomie 1 747 tys. zł. Zgodnie z art. 32 ust. 2 przedmiotowej ustawy przez wynagrodzenia bezosobowe rozumie się w szczególności wynagrodzenia wypłacane na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło, wynagrodzenia wypłacane na postawie odrębnych przepisów, w tym biegłym w postępowaniu przygotowawczym, sądowym i administracyjnym, wynagrodzenia tłumaczy przysięgłych, dodatkowe wynagrodzenia radców prawnych z tytułu zastępstwa w postępowaniu sądowym wypłacane na podstawie umowy cywilnoprawnej, honoraria. Do kwoty limitu nie wlicza się wynagrodzeń przyznanych z rezerw

celowych oraz wynagrodzeń wypłacanych w związku z prowadzonymi postępowaniami przygotowawczymi i sądowymi (art. 25 ust. 2 ww. ustawy).

Wykonanie wydatków na wynagrodzenia bezosobowe w ramach przyznanego limitu (§ 4090 i § 4170) wyniosło 1 645,1 tys. zł i zostało uwzględnione w podanym poniżej wykonaniu wydatków w § 4090 i § 4170.

8.1.2.3.2. Honoraria

W tys. zł

§ 4090 – honoraria	395,1

Wydatki dotyczyły działań statutowych Instytutu, w głównej mierze działalności edukacyjnej prowadzonej przez pion edukacyjny IPN. Były one związane przede wszystkim z zakupem licencji.

8.1.2.3.3. Wynagrodzenia bezosobowe

W tys. zł

§ 4170 – wynagrodzenia bezosobowe	1 709,2

Są to wynagrodzenia wypłacane na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło. Dotyczą przede wszystkim działalności edukacyjnej (np. prowadzenie lekcji z najnowszej historii Polski) i wydawniczej (recenzje, korekty), jak również prowadzonych prac badawczych.

W paragrafie tym zostały zaklasyfikowane również wynagrodzenia dla biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych wykonujących prace wynikające z postanowień prokuratorów Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu, wynagrodzenia z tytułu umów zlecenia dotyczące prac porządkowych w obiektach oddziałów Instytutu i porządkowania terenów przyległych, w tym odśnieżania, wynagrodzenia za przeprowadzenie szkoleń.

8.1.2.3.4. Pochodne od wynagrodzeń

Wykonanie wydatków w tej grupie wynosi:

w tys. zł

§ 4110 – składki na ubezpieczenie społeczne	18 672,7
§ 4120 – składki na Fundusz Pracy	2 361,4

Składki na ubezpieczenia społeczne i na Fundusz Pracy wypłacono zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz Ustawy z dnia 21 grudnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, która wprowadziła zwiększenie składek finansowych przez płatnika od dnia 1 lutego 2012 r. o 2 proc.

W związku z tym, że Instytut nie posiadał w swoim planie odpowiednich środków na pokrycie skutków Ustawy z dnia 21 grudnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, prezes Instytutu wystąpił do ministra finansów o przyznanie na ten cel środków z rezerwy celowej. Na podstawie decyzji ministra finansów w sprawie zmian w budżecie państwa na 2012 r. nr MF/FS13/004065 z dnia 12 października 2012 r. Instytut otrzymał środki z rezerwy celowej w wysokości ogółem 1 350 tys. zł, które zwiększyły plan wydatków Instytutu w § 4110 składki na ubezpieczenie społeczne w rozdziale 75101 o kwotę 930 tys. zł i w rozdziale 75112 o kwotę 420 tys. zł. Wykonanie wydatków ze środków otrzymanych z rezerwy wyniosło ogółem 1 183,8 tys. zł i zostało uwzględnione w kwocie ogółem wykonania wydatków w § 4110, tj. w kwocie 18 988,9 tys. zł. Niewykorzystane środki z rezerwy w kwocie ogółem 166,2 tys. zł zostały zwrócone do budżetu państwa.

8.1.2.3.5. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

W tys. zł

§ 4440 – odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych	2 443,3

Odpis został zrealizowany zgodnie z obowiązującymi przepisami Ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (tj. Dz.U. z 1996 r., nr 70, poz. 33 z późn. zm.) oraz Ustawy z dnia 22 grudnia 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz.U. z 2011 r., nr 291, poz. 1707).

Wykonanie funduszu jest uzależnione od średniorocznego zatrudnienia oraz od wysokości przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w roku poprzednim. Jednakże zgodnie z art. 1 ustawy o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej do naliczania wysokości odpisu przyjęto przeciętne wynagrodzenie miesięczne w gospodarce narodowej II półroczu 2010 r. w wysokości 2917,14 zł.

8.1.2.3.6. Cła

W tys. zł

§ 4470 – cła 1,1

Wydatek dotyczy wyrobienia karnetu ATA przez Krajową Izbę Gospodarczą. Dokument ten był konieczny w celu przewiezienia wystawy na Ukrainę w związku z planowaną tam prezentacją.

8.1.2.3.7. Podatki i opłaty na rzecz budżetu państwa

W tys. zł

§ 4510 – opłaty na rzecz budżetu państwa 43,5

Kwota obejmuje opłatę za użytkowanie wieczyste gruntu w Warszawie przy ul. Towarowej 28, gdzie znajduje się centrala Instytutu, opłatę sądową od zapytania o niekaralności kasjera oraz opłatę za wydanie interpretacji podatkowej.

w tys. zł

§ 4530 – podatek od towarów i usług (VAT) 0,3

8.1.2.3.8. Podatki i opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego

W tys. zł

§ 4480 – podatek od nieruchomości 513,7

§ 4500 – pozostałe podatki na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego 0,5

§ 4520 – opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego 0,1

Powyższe wydatki obejmują:

– podatek od nieruchomości w lokalizacjach w Warszawie przy pl. Krasińskich 2/4/6 i przy ul. Kłobuckiej 21 oraz podatki od nieruchomości płacone przez oddziały Instytutu;

– podatek od środków transportu zgodnie z uchwałą Rady Miasta Stołecznego Warszawy w sprawie określenia wysokości stawek podatku od środków transportu; zgodnie z obowiązującymi przepisami obowiązek podatkowy ciąży na właścicielach niektórych środków transportu, w tym m.in. autobusów, a centrala Instytutu posiada bus, który jest zaliczany do ww. kategorii środków transportu;

– opłatę za sporządzenie planu sytuacyjnego i wypisu z rejestru gruntów dla nieruchomości w Warszawie przy ul. Towarowej 28.

8.1.2.3.9. Zakup towarów i usług

Pozycja dotyczy wydatków związanych z utrzymaniem zajmowanych obiektów oraz prowadzeniem działalności statutowej.

Główne wydatki w tej grupie to:

w tys. zł

§ 4300 – zakup pozostałych usług 17 384,7

Wydatki zostały poniesione głównie na:

– utrzymanie pomieszczeń biurowych i archiwów w Warszawie oraz w 11 oddziałach (m.in. usługi porządkowe i eksploatacyjne użytkowanych obiektów, wywóz nieczystości, monitoring obiektów);
– usługi pocztowe;
– usługi transportowe (m.in. transport wystaw);
– organizację wystaw, konferencji, sesji;
– druk publikacji, tj. książek, czasopism, gier edukacyjnych, katalogów wystaw;
– dostęp do sieci PeselNet;
– usługi związane z transmisją danych;
– opłatę abonamentu RTV.

w tys. zł

§ 4210 – zakup materiałów i wyposażenia 6 717,7

Kwota ta obejmuje wydatki na zakup materiałów specjalistycznych na potrzeby archiwów (m.in. filmoplastów, teczek, kartonów, kopert, okładek bezkwasowych itp.), materiałów związanych z działalnością edukacyjną (w tym do organizacji wystaw, konferencji itp.), sprzętu biurowego, w tym komputerów, skanerów i drukarek, podstawowych materiałów biurowych, tonerów i materiałów eksploatacyjnych do użytkowanego sprzętu, prenumeratę prasy, zakup środków czystości, paliwa i części do samochodów służbowych.

w tys. zł

§ 4400 – opłaty za administrowanie i czynsze za budynki, lokale i pomieszczenia garażowe 6 104,0

§ 4260 – zakup energii 4 484,0

Wydatki obejmują opłaty za dostawę energii elektrycznej, cieplnej, gazu oraz wody.

w tys. zł

§ 4270 – zakup usług remontowych 3 229,0

Wydatki zostały poniesione m.in. na naprawę i konserwację sprzętu i urządzeń biurowych, konserwację urządzeń wentylacyjnych i grzewczych, konserwację dźwigów, systemów zabezpieczeń technicznych, systemu alarmowego, centralnego ogrzewania, instalacji wodociągowo-kanalizacyjnej, systemu alarmowego, ppoż., sygnalizacji napadu i włamania, węzła cieplnego, systemu nawilżania, naprawę samochodów służbowych oraz na remont pomieszczeń. Dokonano m.in.:

– wymiany i montażu okien w łazienkach OKŚZpNP oraz naprawy centrali wentylacyjnej w delegaturze w Radomiu;
– wymiany kamer w systemie telewizji dozorowej oraz konserwacji systemu kontroli dostępu telewizji przemysłowej w obiekcie Oddziału IPN w Lublinie;
– konserwacji bramy wjazdowej, centrali abonenckiej i gaśnic w Oddziale IPN w Łodzi;
– remontu dachu w Oddziale IPN w Poznaniu;
– przeglądu instalacji antenowej w Oddziale IPN w Rzeszowie;
– remontu garaży, naprawy rury wodnej, instalacji ciepłej wody, naprawy grzejników, i oświetlenia w Oddziale IPN w Szczecinie.

w tys. zł

§ 4370 – opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych telefonii stacjonarnej 843,7

§ 4380 – zakup usług obejmujących tłumaczenia 488,7

Wydatki dotyczą tłumaczeń dokonanych w związku z działalnością merytoryczną prowadzoną przez poszczególne piony Instytutu, w tym m.in.:

– przez pion edukacyjny (tłumaczenie artykułów, dokumentów do wydawanych publikacji i albumów, tłumaczenie publikacji IPN na języki obce, tłumaczenie folderów wystawienniczych, tekstów wystaw, tłumaczenie wystąpień na konferencjach międzynarodowych);
– przez pion archiwalny (tłumaczenie materiałów archiwalnych);
– przez pion śledczy (tłumaczenie dokumentów na potrzeby śledztw prowadzonych przez prokuratorów oddziałowych komisji, tłumaczenie postanowień prokuratorów).

w tys. zł

§ 4360 – opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych telefonii komórkowej 227,9
§ 4240 – zakup pomocy naukowych, dydaktycznych i książek 218,2

Wydatki zostały poniesione m.in. na wykonanie bibliografii BEP (pomoce dydaktyczne) oraz zakup książek do biblioteki IPN.

w tys. zł

§ 4280 – zakup usług zdrowotnych 128,3

Wydatki dotyczą badań okresowych i kontrolnych pracowników.

w tys. zł

§ 4350 – zakup usług dostępu do sieci Internet 114,3
§ 4390 – zakup usług obejmujących wykonanie ekspertyz, analiz i opinii 110,3

Wydatki zostały poniesione m.in. na uzyskanie opinii prawnych, opinii rzeczoznawców np.: budowlanych, audytu energetycznego, ekspertyz medycznych związanych z ekshumacjami w ramach projektu „Poszukiwania miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego z lat 1944–1956".

§ 4340 – zakup usług remontowo-konserwatorskich dotyczących obiektów zabytkowych będących w użytkowaniu jednostek budżetowych 64,9

Wydatki dotyczyły renowacji stolarki okiennej w siedzibie Oddziału IPN w Łodzi.

8.1.2.3.10. Pozostałe wydatki

w tys. zł

§ 4410, § 4420 – podróże służbowe krajowe i zagraniczne 2 364,3

Wydatki dotyczą m.in.:

– wyjazdów prokuratorów w związku z prowadzonymi śledztwami;
– wyjazdów archiwistów w związku z przejmowaniem akt oraz prowadzeniem kwerend;
– wyjazdów pracowników pionu edukacyjnego związanych z prowadzeniem działalności naukowo-edukacyjnej, w tym prezentowaniem wystaw i organizowaniem sesji naukowych poza siedzibami jednostek organizacyjnych Instytutu, uczestnictwem w seminariach, konferencjach itp.

w tys. zł

§ 4140 – wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych 1 955,2
§ 4700 – szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej 778,0

W paragrafie tym ujęte zostały wydatki na szkolenia prokuratorów oraz pozostałych pracowników Instytutu. Wydatki dotyczą m.in. specjalistycznych szkoleń dla archiwistów, służb finan-

sowych, szkoleń z zakresu zamówień publicznych, szkoleń dla informatyków, szkoleń dla pracowników służb ochrony, w tym szkoleń z zakresu strzelania, samoobrony, techniki interwencji oraz szkoleń dla pracowników z zakresu bhp. Szkolenia związane są z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych pracowników oraz zmieniającymi się przepisami prawa.

w tys. zł

§ 4450 – udzielone pożyczki na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych sędziów i prokuratorów	341,0
§ 4430 – różne opłaty i składki	336,9

Wydatki dotyczą m.in. ubezpieczeń majątkowych, w tym ubezpieczeń OC i AC samochodów służbowych, ubezpieczenia budynków i sprzętu elektronicznego, ubezpieczenia organizowanych wystaw oraz pracowników wyjeżdżających w służbowe podróże zagraniczne, opłat za dozór techniczny dźwigów, opłat za zajęcie pasa ruchu drogowego, opłat za mapy sytuacyjno-wysokościowe. Wydatki są dokonywane w miesiącach opłat polis ubezpieczeniowych.

w tys. zł

§ 4610 – koszty postępowania sądowego i prokuratorskiego	210,8

Wydatki zostały poniesione m.in. na opinie sądowo-lekarskie, opinie z zakresu badań pisma i dokumentów niezbędnych w prowadzonych postępowaniach, przejazdy prokuratorów wykonujących czynności w toku postępowania prokuratorskiego, doręczanie pism i wezwań, transport dowodów rzeczowych, ogłoszenia w prasie.

w tys. zł

§ 4590 – kary i odszkodowania wypłacone na rzecz osób fizycznych	10,5

Wydatki dotyczą kosztów postępowań przed sądem I i II instancji oraz odszkodowań zasądzonych przez sąd.

w tys. zł

§ 4950 – różnice kursowe	4,4
§ 4540 – składki do organizacji międzynarodowych	0,8

8.1.2.4. Wydatki majątkowe

Środki na wydatki majątkowe przyznane IPN na podstawie ustawy budżetowej na 2012 r. wynosiły 12 109 tys. zł i były niższe o 310 tys. zł od wysokości środków przyznanych w 2011 r. W trakcie roku budżetowego, na podstawie decyzji prezesa IPN-KŚZpNP, zwiększono środki na wydatki majątkowe do kwoty 12 334,65 tys. zł. Wydatki majątkowe w 2012 r. zrealizowano na kwotę 12 164,18 tys. zł, co stanowiło 98,6 proc. planu.

Realizacja wydatków majątkowych:

§ 6050 – wydatki inwestycyjne w 2012 r. zrealizowano na kwotę 7 447,77 tys. zł, tj. 98,5 proc. środków ujętych w planie finansowym na 2012 r.;

§ 6060 – zakupy inwestycyjne zrealizowano na kwotę 4 716,41 tys. zł, tj. 98,9 proc. środków ujętych w planie finansowym na 2012 r.

Tabela 5. Wydatki majątkowe IPN-KŚZpNP w 2012 r. w tys. zł

Wyszczególnienie	Rok 2011	Rok 2012			procent
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach	Wykonanie	5:4 (%)
1	2	3	4	5	6
Wydatki majątkowe ogółem	13 999,0	12 109,0	12 334,65	12 164,18	98,6
Z tego:					
§ 6050	11 015,6	7 568,0	7 568,00	7 447,77	98,5
§ 6060 w tym:	2 983,4	4 541,0	4 766,65	4 716,41	98,9
rozdz. 75101	2 094,8	3 200,0	2 974,95	2 927,37	98,4
rozdz. 75112	888,6	1 341,0	1 791,70	1 789,04	99,8

Tabela 6. Realizacja wydatków majątkowych w 2012 r.

LP.	NAZWA INWESTYCJI	Wydatki zrealizowane w 2012 roku (zł)
1.	2	3
1.	**Inwestycje pozostałe polegające na budownictwie ujęte w par. 6050 w tym:**	**7 447 772**
1.1.	Rozbudowa obiektu magazynowo-biurowego wraz z infrastrukturą techniczną, drogową, parkingami i zagospodarowaniem terenu przy ul. Józefowskiej 102 w Katowicach.	2 145 096
1.2.	Przebudowa i rozbudowa budynku „B" przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie ze zmianą funkcji z produkcyjnej na administracyjno-biurową	4 377 117
1.3.	Modernizacja oświetlenia w budynku C przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	325 301
1.4.	Modernizacja systemu CCTV w budynku C przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	86 339
1.5.	Wykonanie instalacji gaśniczej w serwerowni budynku C przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	35 547
1.6 .	Wykonanie daszków nad naświetlami piwnicznymi budynku C przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	5 904
1.7.	Modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu w budynku „C" przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	28 450
1.8 .	Projekt adaptacji budynku przy ul. Grunwaldzkiej 214–216 na potrzeby siedziby gdańskiego Oddziału IPN	221 400
1.9.	Modernizacja węzła C.O. w siedzibie poznańskiego Oddziału IPN przy ul. Rolnej 45a w Poznaniu	24 472
1.10.	Montaż dodatkowych grzejników w siedzibie poznańskiego Oddziału IPN przy ul. Rolnej 45a w Poznaniu	12 435
1.11.	Aktualizacja dokumentacji projektowej instalacji wody użytkowej i ppoż. w siedzibie poznańskiego Oddziału IPN przy ul. Rolnej 45a w Poznaniu	11 070

1.12.	System sygnalizacji zalania serwerowni w siedzibie gdańskiego Oddziału IPN przy ul. Witomińska 19	3 539
1.13.	Opracowanie dokumentacji budowlanej oraz montaż banerów promujących działalność Centrum Konferencyjno – wystawienniczego IPN przy ul. Marszałkowskiej 25 w Warszawie	22 349
1.14.	Modernizacja systemu kontroli dostępu w budynku C i D przy ul. Towarowej 28 w Warszawie	17 331
1.15.	Montaż systemu oddymiania klatki schodowej w budynku A przy ul. E. Orzeszkowej 31/35 w Łodzi	20 587
1.16.	Wykonanie systemu antyoblodzeniowego rynien oraz rur spustowych w budynkach siedziby łódzkiego Oddziału IPN przy ul. E. Orzeszkowej 31/35 w Łodzi	39 102
1.17.	Przebudowa układu komunikacyjnego w siedzibie Delegatury IPN w Bydgoszczy przy ul. Grudziądzkiej 9/15	6 622
1.18.	Wykonanie systemu gaszenia w serwerowni wrocławskiego Oddziału IPN przy ul. Sołtysowickiej 21A	29 889
1.19.	Wykonanie systemu kontroli dostępu do pomieszczenia technicznego Służby Ochrony w budynku przy ul. Sołtysowickiej 21A we Wrocławiu	5 579
1.20.	Wykonanie systemu gaszenia w serwerowni IPN zlokalizowanej w budynku położonych przy ul. Żurawiej 4a w Warszawie	29 643
2.	**Zakupy inwestycyjne niezwiązane z budownictwem, ujęte w par. 6060**	**2 983 405,82**
2.1. Rozdział 75101, w tym:		2 927 369
	Sprzęt komputerowy	1 531 737
	Zakup wartości niematerialnych i prawnych	1 179 347
	Pozostały sprzęt	148 485
	Środki transportu	67 800
2.2. Rozdział 75112		1 789 040
	Sprzęt komputerowy	609 861
	Zakup wartości niematerialnych i prawnych	43 973
	Pozostały sprzęt	711 768
	Środki transportu	423 438

Efekty rzeczowe realizowanych w 2012 r. zadań inwestycyjnych

Realizacja zadań inwestycyjnych w 2012 r. stanowi kontynuację podjętego w latach poprzednich projektu digitalizacji administrowanych przez Instytut zasobów archiwalnych. Proces ten, poprzez sukcesywne wdrażanie nowych technik opracowania i udostępniania materiałów historycznych, w sposób znaczący przyczynił się do zwiększenia dostępności archiwaliów oraz ograniczenia zagrożeń, jakie wiążą się z częstym udostępnianiem ich oryginałów. Jednocześnie przeprowadzono wiele inwestycji związanych z zapewnieniem właściwych warunków lokalowych Instytutu.

W tym zakresie zrealizowano następujące zadania inwestycyjne:

Przeprowadzono I etap umowy na dostawę, instalację i konfigurację aplikacji „Cyfrowe Archiwum". Aplikacja ta w ramach centralnego systemu elektronicznej ewidencji jednostek archiwalnych zapewni możliwość tworzenia, edycji i wglądu w opisy jednostek archiwalnych, indeksów

osobowych oraz zawartości pomocy ewidencyjnych. Ponadto aplikacja umożliwi także obsługę wypożyczeń, zwrotów magazynowych, cyrkulacji materiałów między pracownikami oraz obsługę wykonywania usług reprograficznych. W ramach pierwszego etapu wykonawca dostarczył moduły dotyczące tworzenia, edycji i wyglądu opisów jednostek archiwalnych, opisów danych na poziomie indeksu osobowego, ewidencjonowania akcesji i wyłączeń, rejestracji czynności konserwatorskich, wdrażania informacji technicznych o opracowanej jednostce archiwalnej, rejestrowania zmian klauzul tajności dokumentów z archiwum IPN. Zgodnie z zawartą umową realizacja przedsięwzięcia następować będzie etapami, a pełną funkcjonalność system osiągnie do dnia 15 grudnia 2014 r. Wartość umowna aplikacji obejmująca dostawy sprzętu, import baz danych, szkolenia pracowników oraz opiekę serwisową wynosi 1 997 714 zł.

Zakończono rozbudowę obiektu magazynowo-biurowego w Katowicach przy ul. Józefowskiej 102. Nowoczesny obiekt został zlokalizowany w bezpośrednim sąsiedztwie dotychczasowej siedziby Oddziału. Jest on połączony z istniejącym budynkiem, co usprawni prace Oddziału, a w konsekwencji pozwoli na znaczne przyśpieszenie prowadzonego procesu digitalizacji. Profesjonalnie przygotowane, wyposażone w regały, przejezdne pomieszczenia magazynów archiwaliów o łącznej powierzchni 520 m^2 zapewniają właściwe warunki przechowywania zasobu.

Kontynuowano prace związane z adaptacją budynku magazynowego „B" przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie na potrzeby komórek odpowiedzialnych za obsługę i udostępnianie zasobów archiwalnych. W związku z wynikłymi w 2012 r. problemami z dzierżawą siedziby Instytutu Pamięci Narodowej przy ul. Towarowej 28 zadanie to nabrało szczególnej rangi. Przedsięwzięcie to pozwoli na zabezpieczenie bazy lokalowej dla zadań BUiAD realizowanych dotychczas w obiektach przy ul. Towarowej 28. Dzięki przygotowaniu profesjonalnych pomieszczeń (pracowni ZEUS, AVID, reprografii, konserwacji archiwaliów oraz czytelni akt jawnych i niejawnych) w bezpośrednim sąsiedztwie centralnego archiwum IPN możliwe będzie skomasowanie w ramach obiektów zlokalizowanych w kompleksie Kłobucka 21 całości struktur BUiAD. Stworzenie spójnego układu funkcjonalnego usprawni prace z materiałami archiwalnymi i przyśpieszy proces digitalizacji dokumentów historycznych. Dodatkowo w nowo realizowanym obiekcie zlokalizowana zostanie główna serwerownia IPN, dzięki której na szerszą skalę możliwe będzie przechowywanie i udostępnianie zdigitalizowanych materiałów archiwalnych. Zakończenie robót budowlanych przewidziane jest na drugi kwartał 2014 r.

Opracowano dokumentację adaptacji zabudowanej nieruchomości położonej przy ul. Grunwaldzkiej 214–216 w Gdańsku. Uzyskana Decyzją nr 16/11 Ministra Skarbu Państwa z dnia 12 kwietnia 2011 r. nieruchomość po przebudowie i adaptacji zlokalizowanych na niej obiektów pozwoli na zgromadzenie całości struktur Oddziału w ramach jednego kompleksu i wyeliminuje problemy organizacyjne związane z rozlokowaniem struktur Oddziału w kilku, znacznie oddalonych od siebie obiektach na terenie Gdańska i Gdyni. Po adaptacji nieruchomości Oddział Instytutu uzyska połączony pod względem komunikacyjnym i funkcjonalnym zespół budynków o łącznej powierzchni użytkowej 3600 m^2, w tym 680 m^2 profesjonalnie przygotowanej i wyposażonej powierzchni archiwalnej. Realizacja robót zaplanowana została na lata 2013––2016.

Zmodernizowano instalację oświetleniową w 30 pomieszczeniach budynku C archiwum przy ul. Kłobuckiej 21. Przeprowadzone prace pozwoliły na wyeliminowanie problemów z brakiem właściwego poziomu natężenia oświetlenia w magazynach archiwalnych, co w znaczny sposób poprawiło warunki bezpieczeństwa i higieny pracy archiwistów.

Wykonano systemy instalacji gaśniczych w serwerowniach zlokalizowanych w obiektach IPN we Wrocławiu przy ul. Sołtysowickiej 21A oraz Warszawie przy ul. Kłobuckiej 21 i Żurawiej 4a. Zainstalowane systemy uzupełniają dotychczasowe systemy detekcji pożaru, które jako zabezpieczenia bierne nie gwarantowały pełnego bezpieczeństwa zgromadzonych w serwerowniach urządzeń oraz danych.

Zmodernizowano system telewizji dozorowej budynku C archiwum przy ul. Kłobuckiej 21, co znacznie poprawiło ochronę budynku, w którym zgromadzone są główne zasoby archiwalne IPN, w tym zasoby objęte ochroną informacji niejawnych.

Wykonano system antyoblodzeniowy dachów budynków siedziby łódzkiego Oddziału IPN. Inwestycja ta zabezpieczyła obiekty przed uszkodzeniami obróbek blacharskich i jednocześnie wyeliminowała zagrożenie, jakie powodowały, tworzące się w okresie zimowym, sople.

Zmodernizowano węzeł cieplny budynku siedziby poznańskiego Oddziału IPN przy ul. Rolnej 45a, który ze względu na zły stan techniczny oraz przestarzałe rozwiązania powodował zagrożenie wystąpienia awarii instalacji c.o. Modernizacja węzła, a w szczególności zastosowanie nowoczesnej automatyki regulacyjnej, powinna przyczynić się do obniżenia kosztów dostawy energii cieplnej do budynku.

Dodatkowo w celu usprawnienia prowadzonych procesów digitalizacji danych w ramach projektu Cyfrowe Archiwum dla potrzeb oddziałów zakupiono:

- cztery czytniki mikrofisz niezbędnych do digitalizacji zasobu IPN;
- 26 serwerów niezbędnych do zapewnienia funkcjonowania oraz zwiększenia dostępności systemów IT, w szczególności aplikacji obsługujących archiwum IPN;
- oprogramowanie zarządzające HSM niezbędne do funkcjonowania systemu hierarchicznego przechowywania danych, w którym znajdują się zdigitalizowane archiwa;
- indywidualne, unikatowe i specjalnie przygotowane dla IPN stanowisko do odczytu znajdujących się w zasobach IPN bardzo starych taśm magnetycznych;
- 16 przełączników sieciowych dla potrzeb katowickiego Oddziału IPN oraz nowej siedziby IPN przy ul. Wołoskiej 7.

Z pozostałych zakupów inwestycyjnych, realizowanych w 2012 r. wymienić należy zakup:

- siedmiu samochodów osobowo-dostawczych, które zastąpią wyeksploatowane pojazdy,
- centrali telefonicznej dla potrzeb łódzkiego Oddziału IPN,
- systemu wizualizacji dla systemów ochrony w siedzibie Oddziału IPN we Wrocławiu,
- centrali sygnalizacji pożaru dla potrzeb Oddziału IPN w Białymstoku,
- laminatora rotowego Matrix Duo 460,
- systemu regałów magazynowych dla potrzeb Delegatury IPN w Radomiu,
- zestawu urządzeń klimatyzacyjnych dla potrzeb krakowskiego Oddziału IPN,
- 2 rejestratorów do systemów CCTV,
- sprzętu biurowego i komputerowego, w tym m.in.: 20 kserokopiarek i urządzeń wielofunkcyjnych, 4 skanery, 24 zestawy komputerowe, 4 specjalistyczne zestawy do obróbki graficznej.

Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne

W dziale 753 Instytut Pamięci Narodowej realizuje wydatki w ramach rozdziału 75302 – uposażenia sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne – § 3110 – świadczenia społeczne.

Zgodnie z ustawą budżetową na 2012 r. plan wydatków w dziale 753 wynosił 2 095 tys. zł. Wykonanie wydatków wyniosło 1 983,5 tys. zł, co stanowi 94,7 proc. planu.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. liczba świadczeniobiorców wyniosła 22 osoby, w tym 18 osób otrzymywało uposażenie dla prokuratora w stanie spoczynku, a 4 osoby – uposażenie rodzinne.

8.2. Budżet w układzie zadaniowym

W 2012 r. Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu realizował swoje zadania ustawowe również w ramach budżetu zadaniowego. Zadania te były realizowane zgodnie z następującą klasyfikacją zadaniową:

Funkcja 1. Zarządzanie państwem

Zadanie 1.9. Gromadzenie i zarządzanie dokumentami organów określonych w ustawie o IPN

Celem zadania było upowszechnianie wiedzy o najnowszej historii Polski na podstawie zgromadzonego materiału archiwalnego oraz o ściganiu zbrodni przeciwko narodowi polskiemu. Do pomiaru stopnia realizacji celu zadania przyjęto miernik „stopień realizacji podzadań w %". Miernik został zaplanowany w wysokości 100 proc., a wykonanie miernika na koniec 2012 r. wyniosło 104,64 proc. Na realizację zadania Instytut przeznaczył kwotę 223 196 tys. zł (plan po zmianach), a wykonanie wydatków wyniosło 221 125,6 tys. zł.

W ramach zadania 1.9. Instytut realizował następujące podzadania:

Podzadanie 1.9.1. Udostępnianie dokumentów i informacji o zbiorach zgromadzonych w archiwach IPN

Celem podzadania był wzrost liczby uporządkowanych, opracowanych i udostępnianych dokumentów w postaci cyfrowej wszystkim kategoriom wnioskodawców. Miernikiem służącym do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania była „liczba w % zdigitalizowanych, opracowanych i udostępnionych dokumentów w stosunku do ogólnej liczby udostępnianych dokumentów". Instytut zaplanował miernik na poziomie 55 proc. i wykonał go na tym samym poziomie. Na realizację podzadania Instytut przeznaczył kwotę 112 726,6 tys. zł (plan po zmianach), a wykonanie wydatków wyniosło 111 789,4 tys. zł.

W ramach tego podzadania Instytut wykonywał również działania związane z gromadzeniem, porządkowaniem, opracowywaniem, konserwacją, digitalizowaniem i udostępnianiem dokumentów oraz publikowaniem wydawnictw źródłowych na podstawie zasobu archiwalnego.

Podzadanie 1.9.2. Prowadzenie śledztw w sprawie zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz przeciwko ludzkości i innych

Celem podzadania było zagwarantowanie obywatelom konstytucyjnego prawa do wszechstronnego i bez nieuzasadnionej zwłoki wyjaśnienia przez uprawniony organ wszystkich okoliczności dotyczących zbrodni nazistowskich, komunistycznych, wojennych, przeciwko ludzkości, pokojowi i wymienionych w art. 54 i 55 ustawy o IPN, a także okoliczności ustalonych w toku postępowań prowadzonych na podstawie ustawy o prokuraturze i innych ustaw oraz wykrycie ich sprawców. Do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania służył miernik „liczba postępowań załatwionych przez prokuratorów IPN w ciągu roku kalendarzowego". Miernik został zaplanowany w wysokości 1218, a wykonany w wysokości 1244. Na realizację podzadania Instytut przeznaczył kwotę 29 235,9 tys. zł (plan po zmianach), a wykonanie wydatków wyniosło 29 097,8 tys. zł.

W ramach podzadania realizowane były również działania związane z prowadzeniem ww. śledztw, prowadzeniem postępowań skargowych oraz zadania wynikające ze skontrum.

Podzadanie 1.9.3. Przygotowanie i publikowanie informacji dotyczących funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, osób rozpracowywanych, funkcjonariuszy państwowych i partyjnych w latach 1944–1990 oraz osób publicznych, prowadzenie rejestru oświadczeń lustracyjnych i jego analiza, przygotowanie postępowań lustracyjnych

Celem podzadania były publikacja informacji dotyczących funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, osób rozpracowywanych, funkcjonariuszy państwowych i partyjnych w latach

1944–1990, a także osób publicznych w BIP IPN zgodnie z art. 22 ust. 1 i 2 tzw. ustawy lustracyjnej z 2006 r. i w katalogach zgodnie z art. 52a pkt. 6, 7 i 8 ustawy o IPN z 1998 r. oraz przygotowanie postępowań lustracyjnych. Do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania służył miernik „liczba osób, odnośnie których zebrano i ostatecznie zweryfikowano informacje". Miernik został zaplanowany w wysokości 16 570, natomiast wykonany w wysokości 17 740. Instytut przeznaczył na realizację podzadania kwotę 26 027,9 tys. zł (plan po zmianach), a wykonanie wydatków wyniosło 25 826,5 tys. zł.

W ramach podzadania realizowane były również działania polegające na opracowywaniu i publikowaniu w BIP IPN informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990, przygotowaniu i publikowaniu katalogów tematycznych oraz prowadzeniu postępowań lustracyjnych.

Podzadanie 1.9.4. Prowadzenie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej

Celem podzadania było prowadzenie badań naukowych nad najnowszą historią Polski i ich upowszechnianie. Do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania służył miernik „ilość przedsięwzięć". Miernik zaplanowano w wysokości 1711, a wykonano w wysokości 1871. Na realizację podzadania Instytut przeznaczył kwotę 55 205,6 tys. zł (plan po zmianach), a wykonanie wydatków wyniosło 54 411,9 tys. zł.

W ramach podzadania realizowane były również działania związane z działalnością wydawniczą, wystawienniczą, prowadzeniem kursów, warsztatów, konkursów historycznych, organizowaniem konferencji, seminariów, sesji naukowych, popularnonaukowych i dydaktycznych oraz realizacją projektów naukowych, dokumentalnych i edukacyjnych.

Funkcja 13. Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny

Zadanie 13.3. Świadczenia społeczne

Celem zadania było zapewnienie środków dla osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń z budżetu państwa. Do pomiaru stopnia realizacji celu zadania służył miernik „liczba uprawnionych do stanu spoczynku oraz liczba uprawnionych do uposażenia rodzinnego przypadających na 100 czynnych prokuratorów". Instytut zaplanował miernik na poziomie 13,97, a wykonał w wysokości 16,67 proc. Na realizację zadania Instytut przeznaczył kwotę 2 095 tys. zł. Wykonanie wydatków wyniosło 1 983,5 tys. zł.

W ramach zadania 13.3. Instytut realizował **podzadanie 13.3.4. Uposażenia dla sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku i uposażenia rodzinne**. Celem podzadania była realizacja ustawowo określonych zobowiązań Skarbu Państwa w zakresie wypłaty świadczeń na rzecz prokuratorów przechodzących w stan spoczynku i ich rodzin. W ramach podzadania realizowane były działania związane z wypłatą przedmiotowych uposażeń i świadczeń.

8.3. Zatrudnienie

Przeciętne zatrudnienie pracowników w 2012 r. w Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wynosiło 2188,42 etatów. Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. w Instytucie było zatrudnionych 2236 osób, co w przeliczeniu na etaty stanowi 2189,875 etatów, w tym 132 etaty prokuratorskie w czynnym stosunku służbowym, tj. bez 1 etatu prokuratora przebywającego w dniu 31 grudnia 2012 r. na urlopie bezpłatnym (razem 133 etaty prokuratorskie). W pionie śledczym Instytutu zatrudnienie wynosiło 104 prokuratorów w czynnym stosunku służbowym, tj. bez 1 etatu prokuratora przebywającego w dniu 31 grudnia 2012 r.

na urlopie bezpłatnym (razem 105 prokuratorów). W pionie lustracyjnym zatrudnienie w etatach wynosiło 28 prokuratorów.

Wśród pracowników zatrudnione są osoby niepełnosprawne. Przeciętne zatrudnienie osób niepełnosprawnych w 2012 r. wyniosło 18 etatów. Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. zatrudnionych było 18 osób niepełnosprawnych na 17,5 etatach.

Pracownicy Instytutu posiadają wysokie kwalifikacje. Instytut zatrudnia specjalistów m.in. z zakresu prawa, historii i administracji. W pionie archiwalnym zatrudnieni są archiwiści i kustosze, w pionie edukacyjnym – osoby prowadzące badania naukowe, działania edukacyjne. Ponadto Instytut zatrudnia również specjalistów z różnych innych dziedzin, m.in. prawa, zamówień publicznych, informatyki oraz programowania, księgowości, kadr, ochrony osób i mienia, zarządzania nieruchomościami.

Spośród 2236 pracowników Instytutu 1918 osób posiada wykształcenie wyższe, co stanowi 85,78 proc. zatrudnionych, w tym 4 osoby posiadające tytuł naukowy profesora, 15 osób – stopień naukowy doktora habilitowanego i 159 osób – stopień naukowy doktora.

Tabela 7. Wykształcenie pracowników IPN na dzień 31 grudnia 2012 r.

Wykształcenie pracowników na dzień 31 grudnia 2012 r.		
	W osobach	**Procent***
Wyższe (licencjackie, magisterskie)	1918	85,78%
Średnie (ogólnokształcące, średnie zawodowe, policealne)	260	11,63%
Inne (zasadnicze, podstawowe)	58	2,59%

* % w stosunku do zatrudnienia ogółem w osobach na dzień 31 grudnia 2012 r.

Stopień/Tytuł Naukowy	**Liczba osób na dzień 31 grudnia 2012 r.**
Doktor	159
Doktor habilitowany	15
Profesor	4
Razem	178

Największy odsetek pracowników Instytutu stanowią pracownicy zatrudnieni w ustawowych pionach IPN według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r.:

- w pionie udostępniania, tj. w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz w oddziałowych biurach – 872,80 etatu, co stanowi 39,86 proc.;
- w pionie edukacji, tj. w Biurze Edukacji Publicznej oraz biurach oddziałowych – 314,05 etatu, co stanowi 14,34 proc.;
- w pionie lustracyjnym, tj. w Biurze Lustracyjnym oraz w biurach oddziałowych (łącznie z prokuratorami) – 208,38 etatu, co stanowi 9,52 proc.;
- w pionie śledczym, tj. w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i w komisjach oddziałowych (łącznie z prokuratorami) – 174,88 etatu, co stanowi 7,98 proc.

Łącznie stanowi to 71,70 proc. ogółu zatrudnionych.

W pozostałych komórkach organizacyjnych centrali i oddziałów zajmujących się m.in. zadaniami z zakresu prawa, zamówień publicznych, informatyki oraz programowania, księgowości, kadr, ochrony informacji niejawnych, ochrony fizycznej, bezpieczeństwa teleinformatycznego, zarządzania nieruchomościami według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. zatrudnienie wynosiło 619,78 etatu, co stanowi 28,30 proc. ogółu zatrudnionych.

Tabela 8. Zatrudnienie w IPN na dzień 31 grudnia 2012 r.

Zatrudnienie na dzień 31 grudnia 2012 r.	W etatach	Procent*
Zatrudnienie w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz w oddziałowych biurach udostępniania	872,80	39,86%
Zatrudnienie w Biurze Edukacji Publicznej oraz w oddziałowych Biurach Edukacji Publicznej	314,05	14,34%
Zatrudnienie w Biurze Lustracyjnym oraz w oddziałowych biurach lustracyjnych (łącznie z prokuratorami)	208,38 (w tym 28 prokuratorów)	9,52%
Zatrudnienie w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz w oddziałowych komisjach (łącznie z prokuratorami)	174,88 (w tym 104 prokuratorów w czynnym stosunku służbowym tj. bez 1 prokuratora korzystającego z urlopu bezpłatnego)	7,98%
Zatrudnienie w pozostałych komórkach organizacyjnych centrali oraz oddziałów (w tym pracownicy ochrony)	619,78 (w tym 160,50 et. pracowników ochrony)	28,30% (w tym 7,33% pracownicy ochrony)

* % w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na dzień 31 grudnia 2012 r.

Na uwagę zasługuje fakt, że w 2012 r. z Instytutem współpracowały, jednocześnie ucząc się i zdobywając doświadczenie zawodowe, osoby, które nie były jego pracownikami, w ramach:

- staży zawodowych – 65 osób,
- praktyk studenckich – 175 osób,
- wolontariatu – 66 osób.

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	–	Archiwum Akt Nowych
ABS	–	Archiv Bezpečnostních Složek (Archiwum Służb Specjalnych)
ABW	–	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AK	–	Armia Krajowa
AK–AKO	–	Armia Krajowa – Armia Krajowa Obywatelska
AK–DSZ	–	Armia Krajowa–Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj
ASRR	–	Autonomiczna Socjalistyczna Republika Radziecka
AW	–	Agencja Wywiadu
BEP	–	Biuro Edukacji Publicznej
BIP	–	„Biuletyn Informacji Publicznej IPN”
BL	–	Biuro Lustracyjne
BP	–	Bezpieczeństwo Publiczne
BSRS	–	Białoruska Socjalistyczna Republika Sowiecka
BStU	–	Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der Ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik (Urząd Federalnego Pełnomocnika do spraw Dokumentów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej)
BUiAD	–	Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
CE	–	Centrum Edukacyjne
CN	–	Centrum Naukowe
CPB	–	Centralne Projekty Badawcze
DVL	–	Deutsche Volksliste (niemiecka lista narodowościowa)
ECS	–	Europejskie Centrum Solidarności
EZAN	–	Ewidencja Zarządzeń i innych Aktów Normatywnych (organów bezpieczeństwa państwa)
GK	–	Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
GKBZpNP	–	Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
GKŚZpNP	–	Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
IJPA	–	Instytut im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku
IPK	–	Fraunhofer-Institut für Produktionsanlagen und Konstruktionstechnik (Instytut Fraunhofera ds. Systemów Produkcyjnych i Technik Konstrukcyjnych)
IPN (IPN-KŚZpNP)	–	Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ISP	–	Instytut Studiów Politycznych
ITS	–	International Tracing Service (Międzynarodowe Biuro Poszukiwań)
j.a.	–	jednostka archiwalna
KC	–	Komitet Centralny
KCIK	–	Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych
KdsBP	–	Komitet do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
KG SG	–	Komenda Główna Straży Granicznej
KIK	–	Klub Inteligencji Katolickiej
kk	–	Kodeks karny
KL	–	Konzentrationslager (obóz koncentracyjny)

KMP	– Komenda Miejska Policji
KO	– repertorium akt korespondencji ogólnej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
kpk	– Kodeks postępowania karnego
KRK	– Krajowy Rejestr Karny
KŚZpNP	– Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
KW	– Komitet Wojewódzki
KW MO	– Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KWK	– kopalnia węgla kamiennego
KWP	– Komenda Wojewódzka Policji
LAAS	– Litewskie Archiwum Akt Specjalnych
LWP	– Ludowe Wojsko Polskie
mb	– metr bieżący
MBP	– Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
MCEAH	– Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście
MO	– Milicja Obywatelska
MON	– Ministerstwo Obrony Narodowej
MPK	– Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne
MSW	– Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWiA	– Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MSZ	– Ministerstwo Spraw Zagranicznych
NAN	– Narodowa Akademia Nauk Ukrainy
NARA	– National Archives and Records Administration (Dyrekcja Narodowych Archiwów USA)
NCK	– Narodowe Centrum Kultury
NDAP	– Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych
NKWD	– Narodnyj Komissariat Wnutriennich Dieł (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR)
NMP	– Najświętsza Maria Panna
NRD	– Niemiecka Republika Demokratyczna
NSA	– The National Security Archive
NSZ	– Narodowe Siły Zbrojne
NSZZ	– Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
NZW	– Narodowe Zjednoczenie Wojskowe
OBEP	– Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej
OBL	– Oddziałowe Biuro Lustracyjne
OBUiAD	– Oddziałowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
OK	– Oddziałowe Komisje Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OKBZpNP	– Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OKŚZpNP	– Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ORMO	– Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
OUN	– Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów
OUN-B	– Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów (Stepana Bandery), „banderowcy”
PAN	– Polska Akademia Nauk

PH	–	Przystanek Historia
PKO BP	–	Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski
POSK	–	Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny (w Londynie)
Ppl	–	postępowanie przygotowujące postępowanie lustracyjne
PPR	–	Polska Partia Robotnicza
PPS–WRN	–	Polska Partia Socjalistyczna – Wolność, Równość, Niepodległość
Prez	–	dziennik prezydialny Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
PRL	–	Polska Rzeczpospolita Ludowa
PRON	–	Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego
PUBP	–	Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PZPR	–	Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RAF	–	Royal Air Force (Królewskie Siły Lotnicze)
RBP	–	Resort Bezpieczeństwa Publicznego
RGANI	–	Rosyjskie Archiwum Państwowe Historii Najnowszej
RGOiOM	–	Referat Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów
RP	–	Rzeczpospolita Polska
SB	–	Służba Bezpieczeństwa
SBU	–	Służba Bezpieczeństwa Ukrainy
SD	–	Sicherheitsdienst des Reichsführers SS (Służba Bezpieczeństwa Przywódcy SS)
SEiS	–	Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania
SG	–	Straż Graniczna
SIA	–	System Informacji Archiwalnej Nexus
SIPO	–	Sicherheitspolizei (Policja Bezpieczeństwa)
SKS	–	Studencki Komitet Solidarności
SKW	–	Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SO	–	Sąd Okręgowy
SODA	–	Sekcja Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej
SRR	–	Socjalistyczna Republika Radziecka
SS	–	Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (Sztafety Ochronne NSDAP)
SSBAiEŹ	–	Samodzielna Sekcja Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł
STPA	–	Sekcja Tworzenia Pomocy Archiwalnych
SW	–	Służba Więzienna
SWW	–	Służba Wywiadu Wojskowego
SZP	–	Służba Zwycięstwu Polski
TW	–	tajny współpracownik
UB	–	Urząd Bezpieczeństwa
UdsKiOR	–	Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych
UKSW	–	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
UNESCO	–	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury)
UOP	–	Urząd Ochrony Państwa
UPA	–	Ukraińska Powstańcza Armia
UPN	–	Ústav Pamäti Národa, (słowacki Instytut Pamięci Narodu)
USA	–	Stany Zjednoczone Ameryki

USHMM	–	United States Holocaust Memorial Museum (Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie)
ÚSTR	–	Ústav pro Studium Totalitních Režimů (Instytut Badania Reżimów Totalitarnych)
WBN	–	Wydział Badań Naukowych
WCIES	–	Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń
WEH	–	Wydział Edukacji Historycznej
WiN	–	Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”
WKU	–	Wojskowa Komenda Uzupełnień
WOB	–	Wydział Obsługi Bieżącej
WOS	–	wiedza o społeczeństwie
WP	–	Wojsko Polskie
WSI	–	Wojskowe Służby Informacyjne
WSR	–	Wojskowy Sąd Rejonowy
WU	–	Wydział Udostępniania
WUiAD	–	Wydział Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
WUiIN	–	Wydział Udostępniania i Informacji Naukowej
WUSW	–	Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
YMCA	–	Young Men’s Christian Association (Chrześcijańskie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej)
ZBoWiD	–	Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
ZSRR	–	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZWZ	–	Związek Walki Zbrojnej

17 sierpnia 2012 r. miejsce ekshumacji ofiar terroru komunistycznego wizytował Prezydent RP Bronisław Komorowski. Na zdjęciu Prezydent RP z (od lewej): dr. hab. Krzysztofem Szwagrzykiem – pełnomocnikiem Prezesa IPN ds. poszukiwań miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego, dr. hab. Andrzejem Krzysztofem Kunertem – Sekretarzem Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa i dr. Łukaszem Kamińskim – Prezesem IPN. Fot.: Katarzyna Hołopiak

24 sierpnia 2012 roku odbyło się uroczyste odprowadzenie na miejsce tymczasowego spoczynku doczesnych szczątków ofiar reżimu komunistycznego, pochowanych w tym miejscu w latach 1948–1956 w bezimiennych grobach. Fot.: Piotr Gajewski

23 lipca 2012 r. na warszawskich Powązkach Wojskowych, w kwaterze powszechnie zwanej „Łączką”, rozpoczęły się prace ekshumacyjne, których celem jest odnalezienie miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego. Fot.: Katarzyna Hołopiak

Konferencja prasowa w siedzibie Aresztu Śledczego Warszawa Mokotów podsumowująca pierwszy etap prac ekshumacyjnych, odbywających się na warszawskim Cmentarzu Powązkowskim oraz prezentująca plan działań drugiego etapu prac. 25 października 2012 r. Fot.: Piotr Życieński

6 grudnia 2012 r. na konferencji prasowej Prezes IPN przedstawił pierwsze wyniki identyfikacji ofiar terroru komunistycznego. Latem na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie odnaleziono szczątki por. Edmunda Zbigniewa Bukowskiego, kpt. Stanisława Łukasika oraz Eugeniusza Smolińskiego. Na zdjęciu: dr hab. Krzysztof Szwagrzyk i Krzysztof Bukowski, syn Edmunda Zbigniewa Bukowskiego. Fot.: Katarzyna Hołopiak

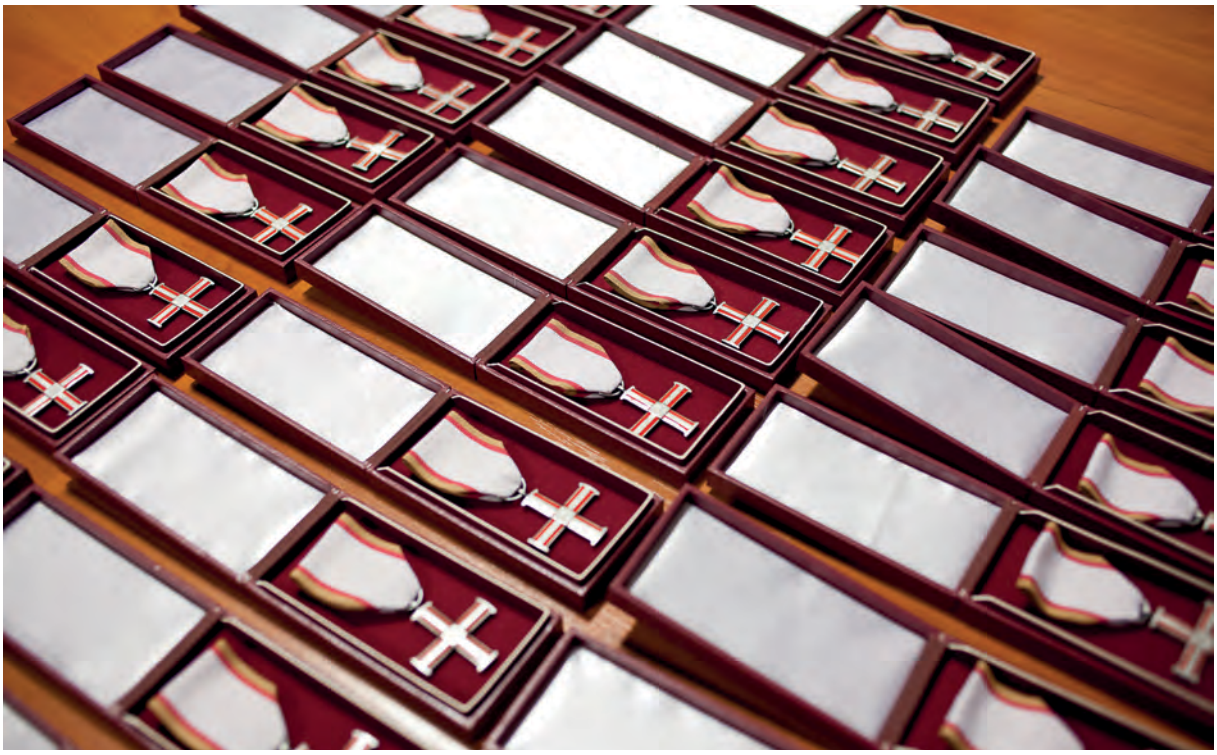

W roku 2012 Prezes IPN dwukrotnie w imieniu Prezydenta RP – 6 listopada i 13 grudnia – wręczył odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności zasłużonym działaczom opozycji demokratycznej w PRL. Fot.: Piotr Gajewski

Uroczyste wręczenie nagrody Kustosz Pamięci Narodowej odbyło się 31 maja 2012 r. na Zamku Królewskim w Warszawie. Na zdjęciu laureaci: przedstawiciele Stowarzyszenia Memoriał, Urszula Łukomska, Dieter Schenk, Zygmunt Goławski i Sam Bryan. Fot.: Katarzyna Hołopiak

9 listopada 2012 r. w budynku Polskiego Radia w Warszawie odbyło się wręczenie nagród laureatom V edycji konkursu „Książka Historyczna Roku". Na zdjęciu laureaci wraz z przedstawicielami instytucji organizujących konkurs: Instytutu Pamięci Narodowej, Telewizji Polskiej i Polskiego Radia. Fot.: Katarzyna Hołopiak

Uroczyste wręczenie nagrody „Świadek Historii” abp. Ignacemu Tokarczukowi przez Dyrektor Oddziału IPN w Rzeszowie, Ewę Leniart i Przewodniczącego NSZZ „Solidarność” Region Rzeszowski, Wojciecha Buczaka w Pałacu Biskupim w Przemyślu. 3 września 2012 r. Fot.: Krzysztof Zając

Inauguracyjne przemówienie prof. Jerzego Eislera podczas uroczystego spotkania jubileuszowego z okazji dziesięciolecia Klubu Historycznego im. Generała Stefana Roweckiego „Grota”. Uroczystość odbyła się 13 lutego 2012 r. w Teatrze Kamienica w Warszawie. Fot.: Alina Nowacka

12 grudnia 2012 r. reżyser Dariusz Jabłoński przekazał IPN w depozyt zbiór zeszytów generała Anoszkina, odsłaniający szczegóły rozmów między generałem Jaruzelskim a dowódcą Układu Warszawskiego, marszałkiem Kulikowem o wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce w grudniu 1981 r. Na zdjęciu (od lewej): Dariusz Jabłoński i Prezes IPN dr Łukasz Kamiński. Fot.: Piotr Gajewski

W roku 2012 Prezes IPN zainicjował współpracę z organizacjami pozarządowymi skupiającymi działaczy organizacji opozycji antykomunistycznej z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. Podczas spotkania 10 listopada 2012 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie pomoc opozycjonistom zadeklarował pion ścigania IPN. Fot.: Piotr Gajewski

Przemówienie Prezesa IPN dr. Łukasza Kamińskiego podczas międzynarodowej konferencji „Warszawski Dialog na Rzecz Demokracji – Warsaw Dialogue for Democracy", zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej i Ministerstwo Spraw Zagranicznych w dniach 14–15 grudnia 2012 r. w Kolegium Europejskim w Natolinie. Fot.: Katarzyna Hołopiak

Międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know II: Lessons learned" poświęcona historii wywiadu. Konferencja została zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej i Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii. 16 października 2012 r., Odense (Dania). Fot.: Paweł Sasanka

Uroczyste otwarcie wystawy „Polacy internowani na Litwie 1939–1940” w Sejmie Republiki Litewskiej w Wilnie. Wystawa została przygotowana przez Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej, Centrum Badania Ludobójstwa i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy oraz Muzeum Wojny im. Witolda Wielkiego w Kownie. 22 listopada 2012 r. Fot.: Paweł Rokicki

Prezentacja wystawy „Battle of Britain. To commemorate the Fight for Freedom” w Muzeum Narodowym w Pradze w dniach 11 lipca – 2 września 2012 r. Wystawie towarzyszyła prezentacja wielkoformatowej gry IPN „Dywizjon 303”. Fot.: Anna Piekarska

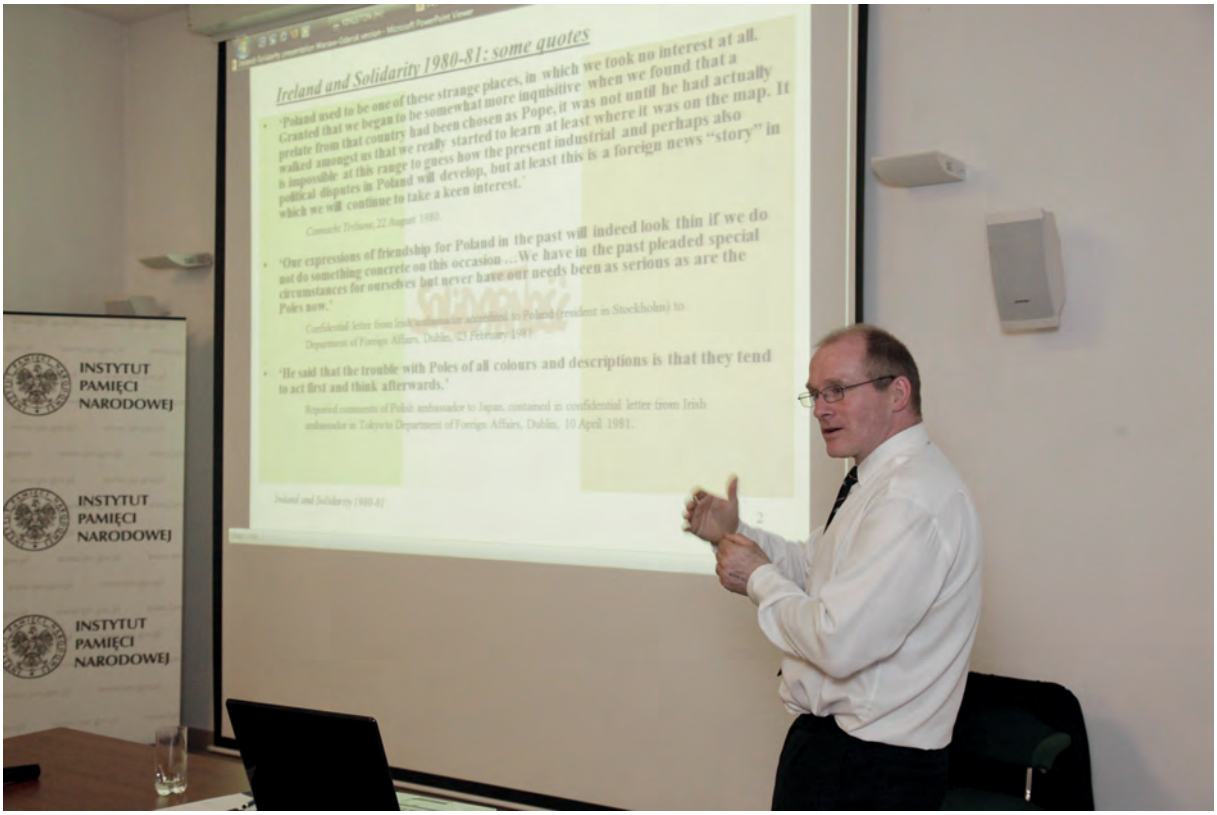

Wykład prof. Gabriela Doherty'ego z Uniwersytetu Cork w Irlandii na temat „Eire-Solidarność: Ireland's response to the rise of Solidarity (Irlandia a Solidarność: reakcja Irlandii na powstanie Solidarności)" w Centrum Edukacyjnym IPN. 22 maja 2012 r. Fot.: Piotr Życieński

W wyniku prowadzonej przez IPN współpracy międzynarodowej 8 października 2012 r. została zorganizowana wizyta studialna przedstawicieli władz i organizacji pozarządowych Tunezji. Celem wizyty było zapoznanie się z polskim systemem pojednania oraz zasadami funkcjonowania IPN. Na zdjęciu uczestnicy delegacji podczas wizyty w Archiwum IPN. Fot.: Katarzyna Hołopiak

W dniach 4–5 października w Warszawie odbyła się XII Międzynarodowa Konferencja Archiwów Państw Europy Środkowo-Wschodniej z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata" pt. „Dokumentacja komunistycznych służb specjalnych", zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej i Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych. Na zdjęciu (od lewej): dr Łukasz Kamiński, Prezes IPN; dr Andrzej Biernat, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych; dr Władysław Stępniak, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych. Fot.: Piotr Życieński

Wernisaż wystawy Niemieckiej Wspólnoty Badawczej „Nauka. Planowanie. Wypędzenia. Generalny Plan Wschodni narodowych socjalistów" 17 kwietnia 2012 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie. Na zdjęciu wiceprzewodnicząca Bundestagu Petra Pau (z lewej) oprowadzana po wystawie przez jedną z jej autorek. Fot.: Katarzyna Hołopiak

W związku z rocznicą wprowadzenia stanu wojennego na ścianie budynku IPN przy ul. Towarowej 28 w Warszawie w dniach 11–13 grudnia 2012 r. została wyświetlona symboliczna świeczka ku pamięci ofiar stanu wojennego. Fot.: Piotr Życieński

Uczestnicy edukacyjnej wyprawy zorganizowanej przez IPN w drodze na Polski Cmentarz Wojenny w Kijowie Bykowni. Fot.: Piotr Życieński

Laureaci III edycji konkursu „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy...” w drodze na Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu w październiku 2012 r. Konkursowym zadaniem uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych było stworzenie karty z albumu, poświęconej jednej z ofiar zamordowanych wiosną 1940 r. z rozkazu władz sowieckich. Fot.: Karol Wisłocki

Z okazji 94. rocznicy odzyskania niepodległości w warszawskiej Galerii Kordegarda zaprezentowana została okolicznościowa wystawa „11 Listopada – Święto Niepodległości. Razem dla Niepodległej”. Ekspozycja przygotowana została z inicjatywy Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego przez Instytut Pamięci Narodowej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Narodowe Centrum Kultury.
Fot.: NCK

W związku z 70. rocznicą wysiedleń na Zamojszczyźnie Oddział IPN przygotował wystawę plenerową „Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna »pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie«”. Uroczyste otwarcie wystawy miało miejsce 27 listopada 2012 r. na Rynku Solnym w Zamościu.
Fot.: Michał Durakiewicz

W dniach 31 maja – 1 czerwca w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Drugi obieg wydawniczy w PRL na tle historii samizdatu w państwach bloku sowieckiego po 1956 roku". Na zdjęciu uczestnicy panelu „Służba Bezpieczeństwa na tropie" (od lewej): dr Cecylia Kuta, Grzegorz Wołk, Justyna Błażejowska, dr Patryk Pleskot, dr Grzegorz Waligóra, Igor Kordas. Fot.: Piotr Życieński

14 czerwca 2012 r. w ramach prac nad przygotowaniem materiałów edukacyjnych, poświęconych zbrodniom na Wołyniu i w Galicji Wschodniej, w studiu im. Agnieszki Osieckiej odbyła się debata „Wołyń 1943: jak o tym uczyć?", zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej i Program Trzeci Polskiego Radia. Na zdjęciu uczestnicy debaty (od lewej): Piotr Tyma, dr Tomasz Bereza i Ewa Siemaszko. Fot.: Piotr Życieński

Stoisko Instytutu Pamięci Narodowej na XXI Targach Książki Historycznej w Arkadach Kubickiego w Warszawie. 29 listopada – 2 grudnia 2012 r. Fot.: Piotr Życieński

Uroczyste wręczenie dyplomów honorowych za najlepsze Varsaviana 2011/2012 autorkom książki *Działalność Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego na m.st. Warszawę (1944–1954)*. Na zdjęciu autorki książki Katarzyna Pawlicka i dr Elżbieta Kowalczyk z pamiątkowym dyplomem. Fot.: Iwona Spałek

Prezentacja książki Konrada Rokickiego *Literaci. Relacje między literatami a władzami PRL w latach 1956–1970*, 24 stycznia 2012 r. w Centrum Edukacyjnym IPN w Warszawie. Na zdjęciu (od lewej): prof. Dariusz Jarosz, dr Konrad Rokicki, prof. Jerzy Eisler, prof. Andrzej Friszke. Fot.: Iwona Spałek

Prezentacja nowego periodyku IPN „CzasyPismo" podczas Targów Książki w Katowicach. Promocji towarzyszył panel dyskusyjny „Jak opowiadać najnowszą historię Górnego Śląska?". Na zdjęciu uczestnicy panelu (od lewej): Andrzej Sznajder (IPN), Jan F. Lewandowski (Fabryka Silesia), Grzegorz Krawczyk (Muzeum w Gliwicach), Adam Dziurok (IPN). 8 września 2012 r. Fot.: Bogusław Tracz

W związku z ogromnym zainteresowaniem społeczności międzynarodowej grą „Kolejka" IPN przygotował 6 wersji językowych gry: polską, rosyjską, angielską, niemiecką, hiszpańską i japońską. Prezentacja „Kolejki" w nowych wersjach językowych odbyła się 28 czerwca 2012 r. w Centrum Edukacyjnym IPN w Warszawie. Fot.: Katarzyna Hołopiak

Instytut Pamięci Narodowej był Partnerem XXIV Biegu Niepodległości, który odbył się 11 listopada 2012 r. w Warszawie. Uczestnicy biegu kolorami koszulek utworzyli biało-czerwoną flagę. Fot.: Piotr Gajewski

Finał III edycji projektu edukacyjnego „Kamienie pamięci – historie żołnierzy wyklętych” w Centrum Edukacyjnym IPN w Warszawie. Na zdjęciu uczestnicy na tle stoiska prezentującego efekty projektu. Fot.: Piotr Życieński

Uczestnicy debaty oksfordzkiej poświęconej rocznicom Grudnia ’70 i stanu wojennego zorganizowanej przez Oddział IPN w Szczecinie. Teza debaty brzmiała: „W życiu państwowym mogą się pojawić okoliczności, w których władza może wydać rozkaz strzelania do protestujących manifestantów”. 13 grudnia 2012 r. Fot.: Paweł Miedziński

13 grudnia 2012 roku w związku z rocznicą wprowadzenia stanu wojennego IPN wspólnie z Teatrem Kamienica przygotował wieczór autorski Emiliana Kamińskiego. W programie znalazły się wspomnienia oraz piosenki z przedstawień Teatru Domowego. Na zdjęciu Emilian Kamiński podczas występu. Fot.: Piotr Życieński

Członkowie Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" w Tomaszowie Mazowieckim. Wycieczka do Muzeum Auschwitz-Birkenau, 27 sierpnia 2012 r. Fot.: Radosław Pająk

Od 2009 r. z inicjatywy Oddziału IPN w Poznaniu jest organizowana akcja „Zapal znicz pamięci". 21 października 2012 r. w miejscach pamięci narodowej, związanych z II wojną światową, zapłonęły znicze. Na zdjęciu dr Agnieszka Łuczak z Oddziału IPN w Poznaniu. Fot.: Tomasz Łuczak

Zajęcia dla uczniów Szkoły Polskiej im. Jana Pawła II w Minneapolis. Zajęcia zostały zorganizowane przez Biuro Edukacji Publicznej IPN Fot.: Karol Madaj

Przedstawiciele lokalnych mediów z województwa podlaskiego podczas zorganizowanego przez Oddział IPN w Białymstoku szkolenia z zasad korzystania z zasobów archiwalnych Instytutu. Uczestnicy spotkania zapoznali się m.in. z podstawowymi typami dokumentów znajdującymi się w Archiwum IPN. Fot.: Tomasz Danilecki

Uczestnicy X Rajdu Pieszego Szlakiem Żołnierzy Brygady mjr. „Łupaszki", zorganizowanego przez Oddział IPN w Gdańsku. Podczas rajdu została zaprezentowana wystawa „Nie jesteśmy żadną bandą. My jesteśmy z miast i wiosek polskich. 5 Wileńska Brygada AK na Pomorzu". Fot.: Izabela Brzezińska

VII Rajd Szlakami Żołnierzy Wyklętych mjr. Józefa Kurasia „Ognia”. W dniach 30 września do 2 października uczestnicy rajdu podążali szlakiem bojowym 5. kompanii ZP „Błyskawica”, zapoznając się z historią tradycji partyzanckiej na terenie Beskidu Wyspowego i Makowskiego, począwszy od OP AK „Mszyca” ppor. Jana Stachury „Adama”, aż po działającą do lat pięćdziesiątych Grupę Operacyjną „Zorza” Jana Sałapatka „Orła”. Fot.: Roksana Szczypta-Szczęch

Jedną z form edukacji prowadzonych przez IPN są lekcje historii w terenie. Członkowie Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” z Tomaszowa Mazowieckiego po Cmentarzu Żydowskim przy ul. Brackiej w Łodzi byli oprowadzani przez Adama Sitarka z OBEP w Łodzi. 12 kwietnia 2012 r. Fot.: Marzena Kumosińska

Zajęcia edukacyjno-historyczne dla nauczycieli i uczniów, zorganizowane przez Oddział IPN we Wrocławiu. Jednym z punktów spotkania była wizyta w archiwum i prezentacja zasobu archiwalnego. 8 listopada 2012 r. Fot.: Katarzyna Maziej-Choińska

Opracowywanie dokumentacji aktowej. Fot.: Jerzy Sieradzki

Przygotowywanie dokumentacji aktowej do skanowania. Fot.: Jerzy Sieradzki

Magazyny archiwalne IPN. Fot.: Piotr Życieński

ANEKS

ZAŁĄCZNIK NR 1: WYDAWNICTWA IPN

Publikacje książkowe

Seria „Dokumenty”

1. *Dokumenty Centralnego Zarządu Zakładów Karnych dotyczące obozów internowania (1982 rok)*, oprac. S. Galij-Skarbińska, W. Polak, IPN, Europejskie Centrum Solidarności, Warszawa 2012, s. 236 (t. 52 serii).

2. *Dokumenty Krajowej Komisji Porozumiewawczej i Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność” (1980––1981)*, wybór M. Owsiński, wstęp i oprac. T. Kozłowski, IPN, Stowarzyszenie Archiwum Solidarności, Warszawa 2012, s. 344 (t. 44 serii).

3. *Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980–1981. Wybór dokumentów*, wybór i oprac. K. Dworaczek, IPN, Warszawa 2012, s. 592 (t. 54 serii).

Seria „Monografie”

1. Cobel-Tokarska M., *Bezludna wyspa, nora, grób. Wojenne kryjówki Żydów w okupowanej Polsce*, IPN, Warszawa 2012, s. 304 + 24 (t. 83 serii).

2. Codogni P., *Wybory czerwcowe 1989 roku. U progu przemiany ustrojowej* (Najlepszy Debiut Historyczny Roku 2010 im. Władysława Pobóg-Malinowskiego; II nagroda w kategorii prac doktorskich), IPN, Warszawa 2012, s. 360 + 16 (t. 79 serii).

3. Eisler J., *Grudzień 1970. Geneza, przebieg, konsekwencje*, IPN, Warszawa 2012, s. 524 (t. 86 serii).

4. Gasztold-Seń P., *Koncesjonowany nacjonalizm. Zjednoczenie patriotyczne „Grunwald” 1980–1990*, IPN, Warszawa 2012, s. 446 (t. 77 serii).

5. Heruday-Kiełczewska M., *Reakcja Francji na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce: grudzień 1981 – styczeń 1982* (Najlepszy Debiut Historyczny Roku 2009 im. Władysława Pobóg-Malinowskiego), IPN, Warszawa 2012, s. 184 + 24 (t. 82 serii).

6. Jastrzębski P., *Myśl Narodowa (1921–1939). Studium politologiczno-prasoznawcze* (Najlepszy Debiut Historyczny Roku 2010 im. Władysława Pobóg-Malinowskiego; II nagroda w kategorii prac doktorskich), IPN, Warszawa 2012, s. 296 (t. 85 serii).

7. Kędziora K., *Nazewnictwo ulic Wrocławia w latach 1945–1994* (Najlepszy Debiut Historyczny Roku 2010 im. Władysława Pobóg-Malinowskiego; I nagroda w kategorii prac magisterskich), IPN, Warszawa 2012, s. 240 (t. 81 serii).

8. Koreś D., *Generał brygady Aleksander Radwan-Pragłowski (1895–1974). Studium biograficzne*, IPN, Warszawa 2012, s. 544 (t. 78 serii).

9. Michalski K., *Działalność Komisji Wspólnej przedstawicieli Rządu PRL i Episkopatu Polski 1980––1989* (Najlepszy Debiut Historyczny Roku 2008 im. Władysława Pobóg-Malinowskiego; książka wyróżniona), IPN, Warszawa 2012, s. 296 (t. 80 serii).

10. Sekściński B., *Ogniwo terroru. Delegatura Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym w Lublinie*, IPN, Warszawa 2012, s. 360 (t. 87 serii).

11. Smółka-Gnauck A., *Między Wolnością a Pokojem. Zarys historii Ruchu „Wolność i Pokój"*, IPN, Warszawa 2012, s. 312 + płyta DVD (t. 84 serii).

Seria „Relacje i wspomnienia"

1. Baliukevičius L., *Dziennik partyzanta „Dzūkasa" 23 czerwca 1948 – 6 czerwca 1949*, przekład O. Vaičiulytė-Romančuk, wstęp i oprac. P. Niwiński, IPN, Warszawa 2012, s. 224 (t. 18 serii).

Seria „18/39/80"

1. Kaliński J., *Gospodarka w PRL*, IPN, Warszawa 2012, s. 126 (t. 3 serii).

Seria „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy"

1. *Spętana akademia. Polska Akademia Nauk w dokumentach władz PRL. Materiały partyjne (1950––1986)*, tom II, wybór, wstęp i oprac. P. Pleskot, T.P. Rutkowski, IPN, Warszawa 2012, s. 896.

2. *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL. Studia i artykuły*, red. P. Kardela, P. Warot, T. Wolsza, IPN, Warszawa 2012, s. 318.

Seria „Letnia Szkoła Historii Najnowszej"

1. *Letnia szkoła historii najnowszej 2011. Referaty*, red. P. Gasztold-Seń, Ł. Kamiński, IPN, Warszawa 2012, s. 264 (t. 5 serii).

Seria „Zimowa Szkoła Historii Najnowszej"

1. *Zimowa szkoła historii najnowszej 2012. Referaty*, red. Ł. Kamiński, G. Wołk, IPN, Warszawa 2012, s. 192 (t. 1 serii).

Seria „Materiały pomocnicze Instytutu Pamięci Narodowej"

1. *Ocaleni z „nieludzkiej ziemi". Materiały edukacyjne*, oprac. P. Kowalski, A. Ossowski, A. Sitarek, IPN, Łódź 2012, s. 112 (zeszyt 1), s. 76 (zeszyt 2).

2. *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 4: *Ściganie*, red. R. Ignatiew, A. Kura, IPN, Warszawa 2012, s. 124.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Białymstoku:

1. *„Mała stabilizacja" w województwie białostockim 1956–1970*, red. M. Markiewicz, IPN, Białystok 2012, s. 250 (t. 17 serii).

2. *„Śmierci się z nas nikt nie boi". Listy kapłanów archidiecezji wileńskiej z ZSRS. Wybór źródeł*, wstęp, wybór i oprac. ks. A. Szot, W.F. Wilczewski, IPN, Białystok 2012, s. 416 (t. 15 serii).

3. *Tadeusz Westfal „Karaś" (1915–1944). Żołnierz podlaskiego Kedywu*, red. P. Łapiński, IPN, Białystok 2012, s. 90+ CD.

4. *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, IPN, Białystok 2012, s. 248 (seria „Konferencje IPN").

5. *Władza i opozycja w stanie wojennym na Białostocczyźnie (zbiór dokumentów)*, wybór i oprac. T. Danilecki, M. Kietliński, IPN, Białystok 2011, s. 228 (t. 1 serii – wydanie II uzupełnione).

Seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN":

1. Burczyk D., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku (1946–1955*), IPN, Gdańsk 2012, s. 504 (t. 22 serii).

2. Burczyk D., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku (1946–1955). Inwentarz idealny*, IPN, Gdańsk 2012, s. 70 + płyta CD (t. 24 serii).

3. Fieldorf J., *Los już mną zawładnął... Wspomnienia*, wstęp, wybór i oprac. A. Dymek, J. Jurach, K. Lisiecki, IPN, Gdańsk 2012, s. 216 (t. 19 serii).

4. *„Kontynuowali działalność związkową...". Sądzeni z powodów politycznych w województwie gdańskim w latach 1981–1983*, wstęp i oprac. A. Kazański, biogramy A. Kazański, M. Węgliński, IPN, Gdańsk 2012, s. 194 (t. 26 serii).

5. *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność" na Pomorzu Nadwiślanym i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, IPN, Gdańsk 2012, s. 504 (t. 18 serii).

6. Wicenty D., *Załamanie na froncie ideologicznym. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich między Sierpniem '80 do stanu wojennego*, IPN, Gdańsk 2012, s. 650 (t. 23 serii).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Katowicach:

1. *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. S. Rosenbaum, IPN, Katowice 2012, s. 432.

2. Dziurok A., *Kruchtoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim*, IPN, Katowice 2012, s. 750.

3. *Kresowianie na Górnym Śląsku*, red. B. Tracz, IPN, Katowice – Gliwice 2012, s. 296.

4. Kurpierz T., Neja J., *„Solidarność" śląsko-dąbrowska 1980–1981. Szkic do monografii i dokumenty własne*, IPN, Katowice 2012, s. 534.

5. Kurpierz T., *Zbuntowani. Niezależne Zrzeszenie Studentów w województwie katowickim 1980–1989*, IPN, Katowice 2012, s. 408.

6. Namysło A., *Utracone nadzieje. Ludność żydowska w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1970*, IPN, Katowice 2012, s. 186 (album).

7. *Represje wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL. Zagadnienia wybrane*, red. J. Myszor, A. Dziurok, IPN, Wydział Teologiczny UŚ, Katowice 2012, s. 224.

8. *Scenariusz życiem pisany. Wspomnienia Ady Wolfstein i Eloe Laiken*, oprac. I. Kühnel-Wójcik, IPN, Bytom – Katowice 2012, s. 148.

9. *Wrzesień 1939 r. w Katowicach*, red G. Bębnik, IPN, Katowice 2012, s. 420.

10. *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. G. Bębnik, IPN, Katowice 2012, s. 222.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Krakowie:

1. *Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, IPN, Kraków 2012, s. 296.

2. Bień-Orlicz K., *O sprawiedliwy wymiar kary. Losy organizacji niepodległościowej Ludwika Machalskiego ps. „Mnich"*, IPN, Kraków 2012, s. 262.

3. Franaszek P., *„Jagiellończyk" Działania Służby Bezpieczeństwa wobec Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach osiemdziesiątych XX w.*, IPN, Kraków 2012, s. 352 (seria „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy").

4. Grądzka M., *Przerwane dzieciństwo. Losy dzieci Żydowskiego Domu Sierot przy ul. Dietla 64 w Krakowie podczas okupacji niemieckiej / A broken childhood. The Fate of the Children from the Jewish Orphanage at 64 Dietla Street in Cracow during the German Occupation*, IPN, Kraków 2012, s. 474.

5. Rapf F., *Wspomnienia wojenne 1914–1920*, wstęp i red. D. Golik, IPN, Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, Dom Wydawniczy „Rafael", IPN, Kraków 2011, s. 154.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Krakowie „Kościół w okowach":

1. *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1945–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, IPN, Kraków 2012, s. 490.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Krakowie „Z archiwum bezpieki – nieznane karty PRL":

1. *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2012, s. 160 (t. 18 serii).

2. *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2012, s. 160 (t. 19 serii).

3. *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2012, s. 160 (t. 17 serii).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Krakowie „Bezpieka przeciw Małopolanom":

1. Łatka R., *Pielgrzymki Jana Pawła II do Krakowa w oczach SB. Wybór dokumentów*, IPN, Kraków 2012, s. 382 (t. 6 serii).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Krakowie „Normatywy aparatu represji":

1. *Instrukcje, wytyczne, okólniki dyrektor Departamentu V MBP dotyczące działań przeciwko Kościołowi katolickiemu w latach 1945–1953*, wybór i oprac. A. Dziurok, ks. J. Marecki, F. Musiał, wstęp A. Dziurok, F. Musiał, IPN, Kraków – Katowice 2012, s. 424 (t. 3 serii).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Lublinie:

1. Busse K., Kutkowski A., *Bić się do końca. Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950*, IPN, Lublin – Radom 2012, s. 216 (album).

2. *Dopaść „Drągala”. Likwidacja grupy Aleksandra Młyńskiego w świetle dokumentów aparatu bezpieczeństwa*, oprac. K. Busse, IPN, Lublin – Radom 2012, s. 400.

3. Jaczyńska A., *Sonderlaboratorium SS Zamojszczyzna – „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie”*, IPN, Lublin 2012, s. 480 (album).

4. Kowalik S., *Konflikt wyznaniowy w Wierzbicy. Niezależna parafia w polityce władz PRL (1962––1977)*, IPN, Lublin 2012, s. 424.

5. *Społeczeństwo a władza. Między Wisłą a Pilicą w latach 1945–1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, IPN, Lublin 2012, s. 212 (seria *Konferencje IPN*).

6. Wołoszyn J., Gałaszewska-Chilczuk D., *Od przedszkolaka do studenta. Kryteria selekcji społecznej i politycznej w edukacji lat 1947–1956*, IPN, Lublin 2012, s. 270.

Seria „Biblioteka Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi”:

1. *Bez taryfy ulgowej. Dorobek naukowy i edukacyjny Instytutu Pamięci Narodowej 2000–2010*, red. A. Czyżewski, S. Nowinowski, R. Stobiecki, J. Żelazko, IPN, Łódź 2012, s. 494 (t. 27 serii).

2. *Ostatnia dekada. Lata 1980–1990 w Łodzi i regionie okiem fotoreportera „Głosu Robotniczego”*, zdjęcia M. Kowal, wstęp i red. P. Spodenkiewicz, IPN, Łódź 2012, s. 192 (t. 24 serii).

3. Redlicha S., *Na rozdrożu. Żydzi w powojennej Łodzi 1945–1950*, IPN, Łódź 2012, s. 268 (t. 25 serii).

4. Wróbel J., *Polonia Chicagowska w dobie „Solidarności” 1980–1989*, IPN, Łódź 2012, s. 496 (t. 28 serii).

5. *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, WUŁ, IPN, Łódź 2012, s. 536 (t. 26 serii).

Seria „Studia i materiały poznańskiego IPN”:

1. *NSZZ „Solidarność” Region Konin. Wybór dokumentów, tom I (1980–1981)*, wstęp, wybór i oprac. K. Białecki, W. Handke, IPN, Poznań 2012, s. 412 (t. 22 serii).

2. *Poznański Czerwiec 1956. Wybór dokumentów*, wstęp S. Jankowiak, R. Kościański, R. Reczek, wybór i oprac. S. Jankowiak, R. Kościański, E. Makowskiego, R. Reczka, IPN, Poznań 2012, s. 600 (t. 19 serii).

3. Sierchuła R., Wąsowicz J. SDB, *„Wierni do końca”. Studia i materiały źródłowe o „Poznańskiej Piątce” Męczenników II wojny światowej*, IPN, Poznań 2012, s. 210 (t. 21 serii).

4. Wojcieszyk E., *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1945–1956*, IPN, Poznań 2012, s. 294 (t. 20 serii).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Poznaniu „Polskie Państwo Podziemne w Wielkopolsce 1939–1945”:

1. *Leć nasz orle w górnym pędzie... Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu*, IPN, ŚZŻAK O. Wielkopolska, Poznań 2012, s. 232 (t. 5 serii).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Rzeszowie:

1. Chmielowiec P., Izdebski J., Krzanicki M., Tochman K.A., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie w rysunkach Antoniego Wasilewskiego*, IPN, Rzeszów 2012, s. 144 (album).

2. Chrobaczyński J., *Dramatyczny rok 1943. Postawy i zachowania społeczeństwa polskiego w rozstrzygającym roku II wojny światowej*, IPN Rzeszów, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Rzeszów – Kraków 2012, s. 648.

3. Iwaneczko D., *Ogniwo strachu. Urząd Bezpieczeństwa w Lubaczowie 1944–1956*, IPN, Rzeszów 2012, s. 260.

4. *„Nie można zdradzić Ewangelii". Rozmowy z abp. Ignacym Tokarczukiem*, rozmawiał, wstęp i przyp. M. Krzysztofiński, IPN Rzeszów, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Rzeszów – Kraków 2012, s. 176.

5. *Pokolenie '80. Polityczny protest, artystyczna kontestacja? Niezależna twórczość młodych w latach 1980–1989*, red. T. Boruta, IPN, Stowarzyszenie NZS 1980, Rzeszów 2012, s. 272 (album).

6. Wallach J., *Gorzka wolność. Wspomnienia ocalałej z Holocaustu*, posłowie R. Bernstein, oprac. i red. E. Rączy, IPN, Rzeszów 2012, s. 192.

7. *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, IPN, Rzeszów 2012, s. 616.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Szczecinie:

1. *„Bez wątpienia było warto". Z Markiem Adamkiewiczem rozmawia Michał Siedziako*, IPN, Szczecin 2012, s. 248.

2. *Inwentarz zespołu archiwalnego Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie [1945] 1946–1955 [2008]*, wstęp P. Pacyna, T. Dźwigał, oprac. T. Dźwigał, R. Gąsior, M. Manowski, Ł. Matysiak, M. Michno, P. Pacyna, A. Skubisz, K. Trojanowska, M. Wierzbicka, IPN, Szczecin 2012, s. 42 + płyta CD.

3. *Inwentarz zespołu archiwalnego Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Szczecinie [1945] 1946–1955 [1998]*, wstęp M. Łatacz, oprac. T. Dźwigał, R. Gąsior, M. Łatacz, M. Manowski, Ł. Matysiak, M. Michno, P. Pacyna, A. Skubisz, K. Trojanowska, M. Wierzbicka, IPN, Szczecin 2012, s. 24 + płyta CD.

4. Sikorski T., *Rzeczypospolita Wielkiego Narodu – wspólnota wolności i ładu. Refleksja geopolityczna Adama Doboszyńskiego i emigracyjnego środowiska „Walki". Perspektywa źródłowa*, IPN, Szczecin 2012, s. 316.

5. *Stan wojenny w Szczecinie*, red. A. Kubaj, P. Miedziński, IPN, Szczecin 2012, s. 278.

6. *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, red. W. Skóra, P. Skubisz, IPN, Szczecin 2012, s. 760.

7. *Szczecin – codzienność miasta i jego mieszkańców. IV Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2011 r.*, red. K. Rembacka, IPN, Urząd Miasta Szczecin, Szczecin 2012, s. 366.

8. Szulc P., *Zniewolony eter. Polskie Radio Szczecin w latach 1945–1989*, IPN, IH PAN, Szczecin 2012, s. 536.

9. *Środki masowego zakłamania. Gadzinówki w stanie wojennym*, red. S. Ligarski, IPN, Szczecin 2012, s. 166 (seria „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy").

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Warszawie „Warszawa Nie?Pokonana":

1. *Cudzoziemcy w Warszawie*, red. P. Pleskot, IPN, Warszawa 2012, s. 416 (t. 4 serii).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Warszawie „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956”:

1. Krajewski K., Łabuszewski T., *„Żołnierze Wyklęci” Mazowsza i Mazur 1944–1956*, IPN, Warszawa – Myszyniec 2012, s. 88.

Seria wydawnicza Oddziału IPN we Wrocławiu:

1. Balbus T., *„Korab” Wilniuk klasyczny. Doktor Roman Korab-Żebryk (1916–2004). Biografia Wilnianina, oficera Armii Krajowej, więźnia NKWD, historyka Polski Podziemnej (na tle dziejów XX wieku)*, IPN, Wrocław 2012, s. 632.

2. Klementowski R., *„My wszyscy są od pracy fizycznej...”. Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Bolesławcu (1945–1956)*, IPN, Muzeum Ceramiki w Bolesławcu, Bolesławiec – Wrocław 2012, s. 272.

Poza seriami – Varia:

1. Barański P., Czajkowska A., Fiedotow A., Wochna-Tymińska A., *Kłopoty z seksem w PRL. Rodzenie nie całkiem po ludzku, aborcja, choroby, odmienności*, red. i wstęp M. Kula, IPN, WUW, Warszawa 2012, s. 362.

2. Białecki K., *Klub Inteligencji Katolickiej w Poznaniu w latach 1956–1991*, IPN, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2012, s. 472 (t. 35 serii „Wielkopolska. Historia – Społeczeństwo – Kultura”).

3. Chabros E., Kmita G. „Patyczak”, *Graffiti w PRL*, IPN, Wrocław 2011, s. 196.

4. *CzasyPismo. O historii Górnego Śląska*, nr 1/2012, IPN, Katowice 2012, s. 206.

5. *CzasyPismo. O historii Górnego Śląska*, nr 2/2012, IPN, Katowice 2012, s. 206.

6. *Duchowni greckokatoliccy i prawosławni w Centralnym Obozie Pracy w Jaworznie (1947–1949). Materiały i dokumenty*, zebrał i oprac. I. Hałagida, IPN, Związek Ukraińców Polskich, Warszawa 2012, s. 272.

7. Dworaczek K., *Burzliwa dekada. NZS we Wrocławiu 1980–1989*, IPN, Warszawa 2012, s. 264.

8. *Dzieci, młodzież i studenci na Ziemiach Zachodnich po II wojnie światowej*, red. W. Kucharski, G. Strauchold, IPN, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Wrocław – Warszawa 2012, s. 288.

9. *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, tom 2, Stowarzyszenie Pokolenie, Oficyna Wydawnicza Wolumen, IPN, Warszawa 2012, s. 536.

10. *Geneza paktu Hitler-Stalin. Fakty i propaganda*, red. B. Musiał, J. Szumski, IPN, Warszawa 2012, s. 244.

11. *Jan Józef Lipski. Z perspektywy XXI wieku*, red. K. Rokicki, IPN, Warszawa 2012, s. 168.

12. Kirszak J., *Generał Kazimierz Sosnkowski (1885–1969)*, IPN, Warszawa 2012, s. 472 (album).

13. *Komunistyczne amnestie 1945–1947. Drogi do legalizacji czy zagłady?*, red. W. Muszyński, IPN, Warszawa 2012, s. 512.

14. Kowal P., *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989*, IPN, ISP PAN, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2012, s. 524.

15. *Księgi więzienia na Zamku w Lublinie 1944–1954*, t. 3: *Księga główna więźniów śledczych 22 II 1945–12 III 1946 i 23 VII 1945–6 IX 1947*, red. i oprac. A.T. Filipek, M. Krzysztofik, IPN, Lublin 2012, s. 364.

16. *Leksykon militariów Powstania Warszawskiego*, MPW, IPN, Warszawa 2012, s. 392.

17. *„Masz rywalkę Polskę". Władysława Gałki korespondencja więzienna (1949–1956)*, red. M. Kamykowska, J. Żaryn, współpraca L. Rysak, IPN, Warszawa 2012, s. 440.

18. Minczykowska K., *Elżbieta Zawacka „Zelma", „Sulica", „Zo"*, Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej, IPN, Toruń? – Gdańsk 2012, s. 50.

19. *Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku*, red. A. Czyżewski, R. Stobiecki, T. Toborek, L. Zaszkilniak, IPN, Warszawa – Łódź 2012, s. 496.

20. Nawrocki K., *Sprawa kwidzyńska 1982. Internowanie, proces, pobicie*, wybór i oprac. mat. ikon. K. Lisiecki, współpraca T. Żurach-Piechowski, IPN, Kwidzyńskie Stowarzyszenie Wspierania Samorządności, Maszoperia Literacka, Gdańsk – Kwidzyn 2012, s. 280 (album).

21. Nowakowski M., *Mój słownik PRL-u*, ilustracje A. Krauze, IPN, Warszawa 2012, s. 168.

22. *Oskar Halecki i jego wizja Europy*, tom 1, red. M. Dąbrowska, IPN, Warszawa – Łódź 2012, s. 304.

23. *Pamiętamy, pamiętam... Pomorze Gdańskie i Obóz Stutthof 1939–1945. Materiały edukacyjne*, IPN, Muzeum Stutthof w Sztutowie, Sztutowo – Warszawa 2012, k. 204.

24. *Poland and Ukraine in the 1930s – 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services*, wybór i red. J. Bednarek, D. Boyko, W. Chudzik, J. Karbarz-Wilińska, S. Kokin, M. Majewski Y. Shapoval, IPN, Łódź – Warsow – Kiev 2012, s. 848.

25. *PZPR jako machina władzy*, red. D. Stola, K. Persak, ISP PAN, IPN, Warszawa 2012, s. 342.

26. *Rodzina na Śląsku 1939–1947. Dezintegracja – Migracje – Codzienność*, red. A. Dawid, A. Maziarz, IPN, Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego, Warszawa 2012, s. 268.

27. Sasanka P., Stępień S., *Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata*, IPN, Warszawa 2012, s. 364.

28. *Sierakowskie Zeszyty Historyczne*, nr 9/2012, IPN, Fundacja „Millenium Una Vivendi" w Sierakowie, Sieraków 2012, s. 164.

29. Skalski O., *Zwierzenia młodego zesłańca,* wybór, wstęp i oprac. J. Wróbel, IPN, Warszawa 2012, s. 130.

30. *Sobibór. Bunt wobec wyroku*, IPN, Ośrodek KARTA, Warszawa 2012, s. 192.

31. *Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy... Obraz ofiar Zbrodni Katyńskiej w pracach plastycznych młodego pokolenia*, IPN, Warszawa 2012, s. 216 (album).

32. Stark M., *„Ale jednak czuję i żyję...". Pamiętnik więźnia obozu pracy w Budzyniu*, red. i opracowanie naukowe M. Urynowicz, IPN, Warszawa 2012, s. 352.

33. Stola D., *Kraj bez wyjścia? Migracje z Polski 1949–1989*, IPN, ISP PAN, Warszawa 2012, s. 536 (dodruk).

34. Szaynok B., *Poland-Israel 1944–1968: In the Shadow of the Past and the Soviet Union* (tytuł oryginału: *Z historią i Moskwą w tle*), IPN, Warszawa 2012, s. 502.

35. *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, IPN, Warszawa 2012, s. 632 (album).

36. *Zamach na Kutscherę 1 lutego 1944* (komiks), seria: *W imieniu Polski Walczącej*, z. 1, scen. S. Zajączkowski, rys. K. Wyrzykowski, koncepcja serii, wkładka hist. i konsultacja hist. K. Krajewski, T. Łabuszewski, IPN, Warszawa 2012, s. 56.

37. Zamiatała D., *Zakony męskie w polityce władz komunistycznych w Polsce w latach 1945–1989*, t. 2, *Działalność duszpasterstwa i społeczeństwa zakonów w latach 1945–1989*, IPN, Warszawa 2012, s. 376.

38. Zawieyski J., *Dzienniki*, tom 2: *Wybór z lat 1960–1969*, IPN, Ośrodek KARTA, Warszawa 2012, s. 984.

Informatory:

1. *Archiwa Wyodrębnione – teraźniejszość i przyszłość. VI Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich, Wrocław 5–7 IX 2012*, oprac. P. Tomasik, Warszawa 2012, s. 24.

2. *Informator o działalności edukacyjnej OBEP IPN w Lublinie.*

3. *Noc Muzeów w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, 19/20 maja 2012 r.*, s. 16.

4. *Oferta edukacyjna 2012. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytut Pamięci Narodowej w Poznaniu*, IPN, Poznań 2012.

5. *Oferta edukacyjna 2012. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytut Pamięci Narodowej w Rzeszowie*, IPN, Rzeszów 2012, s. 128.

6. *Oferta edukacyjna 2012. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie*, IPN, Warszawa 2012, s. 128.

7. *Oferta edukacyjna 2012/2013. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytut Pamięci Narodowej w Szczecinie*, IPN, Szczecin 2012, s. 44.

8. *Oferta edukacyjna Biura Edukacji Publicznej IPN 2012*, Warszawa 2012, s. 24.

Katalogi wystaw:

1. Dutka-Kącka J., Zakrzewski M., *Monte. Kronika terroru 1939–1989*, IPN, Kraków 2012 (edycja cyfrowa wystawy).

2. Dutka-Kącka J., Zakrzewski M., *Procesy niemieckich zbrodniarzy w Krakowie w latach 1946–1948*, IPN, Kraków 2012 (katalog wystawy).

3. *Fenomen „Solidarności". Migawki z dziejów Polski 1980–1981*, IPN, Warszawa 2012, s. 64 (do druk).

4. *In Big Brother's Arms* (anglojęzyczna wersja katalogu wystawy *W objęciach Wielkiego Brata*).

5. Kleszczyński B., Surdej, M., *Śladami zbrodni komunistycznych na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956*, IPN, Rzeszów 2012. s. 32.

6. *La Belle Époque. Dekada lat siedemdziesiątych XX wieku w europejskich państwach bloku sowieckiego. The 1970s in the European countries of the soviet bloc*, IPN, Warszawa 2012, s. 64.

7. Wojcieszyk E., *Zgaszony wojną znicz wiary rozpalił. Dobry pasterz w trudnych czasach – Arcybiskup Walenty Dymek 1888–1956*, red. A. Łuczak, E. Wojcieszyk, Poznań 2012 (katalog wystawy).

8. *Zagłada dworów w województwie białostockim po roku 1939*, red. E. Rogalewska, Ł. Łubicz-Łapiński, IPN, Białystok 2012.

9. *Zaplute karły reakcji. Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956*, IPN Lublin 2012 (wersja angielska).

Wydawnictwa multimedialne i okolicznościowe:

1. Chmielowiec P., Izdebski J., Tochman K.A., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie w rysunkach Antoniego Wasilewskiego*, IPN, Rzeszów 2012 (publikacja dostępna w iBookstore, online i w formacie pdf – portal www.antoniwasilewski.pl).

2. *Historie nieznane*, cz. 2, IPN, TVP Poznań, Poznań 2012 (DVD).

3. *Historie nieznane*, IPN, TVP Poznań, Poznań 2012 (DVD).

4. *III Piknik Archiwalny 2 czerwca 2012.*

5. Kosiński P., *Gra uliczna. Pomoc Armii Krajowej dla powstańców żydowskich w getcie warszawskim (wiosna 1943)*, Warszawa 2012.

6. *Nagroda honorowa „Świadek historii". Sylwetki laureatów*, Rzeszów 2012, s. 16. (wydawnictwo okolicznościowe).

7. *O tym nie można zapomnieć... Spotkania z kobietami, które przeżyły piekło Ravensbrück. Relacje z przebiegu pilotażu projektu edukacyjnego*, wybór i oprac. A. Klimowicz, Warszawa 2012, s. 72.

8. *Polonica bliżej kraju, 26 października 2012 r.*, red. M. Filipiak, Warszawa 2012.

9. *Solidarność Walcząca w Trójmieście*. *Materiały z konferencji zorganizowanej z okazji 25-lecia*, IPN, Fundacja Pomorska Inicjatywa Historyczna, Warszawa 2012, s. 72.

10. *Z archiwum IPN* (box filmowy), wstęp i oprac. S. Poleszak, IPN, Lublin 2011 (wydanie II uzupełnione).

ZAŁĄCZNIK NR 2: PUBLIKACJE PRACOWNIKÓW IPN

Publikacje naukowe

1. *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1945–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

2. *Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2012.

3. Autuchiewicz J., *Niemoto Kazimierz Waldemar* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

4. Autuchiewicz J., *Reorganizacja życia kulturalnego i postawy środowisk twórczych w województwie białostockim w latach 1956–1970* [w:] *„Mała stabilizacja" w województwie białostockim 1956––1970. Polityka – gospodarka – społeczeństwo – kultura"*, red. M. Markiewicz, Białystok 2012.

5. Badura A., *„Zniszczyć wszystko, co jest czerwone...". Młodzieżowe organizacje antykomunistyczne na Górnym Śląsku i Podbeskidziu w latach 1945–1954*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 1.

6. Balbus T., *„Cień generała Wilka". Zarys działalności w PRL-u oficera i historyka Okręgu Wileńskiego AK Stanisława Kiałki* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

7. Balbus T., *„Korab" Wilniuk klasyczny. Doktor Roman Korab-Żebryk (1916–2004). Biografia Wilnianina, oficera Armii Krajowej, więźnia NKWD, historyka Polski Podziemnej (na tle dziejów XX wieku)*, Wrocław 2012.

8. Balbus T., *Inspektorat „Afryka" jako przykład organizacji podziemnej zinfiltrowanej przez UB*, „Rocznik Świdnicki" 2011.

9. Baliukevičius L., *Dziennik partyzanta „Dzūkasa", 23 czerwca 1948 – 6 czerwca 1949*, przekład O. Vaičiulytė-Romančuk, wstęp i oprac. P. Niwiński, Warszawa 2012.

10. Banaś K., *„Sprawa stoi w martwym punkcie. Kulisy i konsekwencje aresztowania i przetrzymywania greckokatolickich zakonnic przez aparat bezpieczeństwa w sosnowieckim więzieniu w latach 1948–1949* [w:] *Represje wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL*, red. J. Myszor, A. Dziurok, Katowice 2012.

11. Banaś K., *Niepublikowany tekst piekarskiej nauki stanowej arcybiskupa Karola Wojtyły*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne" 2012, nr 1 (45).

12. Bechta M., *Pogrom czy odwet? Akcja zbrojna WiN na Parczew 5 lutego 1946 r.*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

13. Bednarek J., *Działalność naukowo-badawcza archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w latach 2000–2010*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

14. Bednarek J., *Інститу́т націона́льної па́м'яті — Коміcія з розслі́дування зло́чинів про́ти по́льської на́ції (ІНП)* [w:] *Політична енциклопедія*, red. Ю. Левенець і inni, Київ 2012.

15. Bednarek J., Karbarz-Wilińska J., *Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej pt. „Sowiecki system obozów i więzień. Forma represji politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej w pierwszej połowie XX wieku", Łódź, 3–4 listopada 2011 r.*, „Przegląd Nauk Historycznych" 2011 [2012], nr 2.

16. Bednarek J., *Ґедро́йц Єжи* [w:] *Політична енциклопедія*, red. Ю. Левенець і inni, Київ 2012.

17. Bednarek J., *Качинський Лех Александр* [w:] *Політична енциклопедія*, red. Ю. Левенець і inni, Київ 2012.

18. Bednarek J., *Куртика́ Януш* [w:] *Політична енциклопедія*, red. Ю. Левенець і inni, Київ 2012.

19. Benken P., *Nieczysta gra. Tajne służby a piłka nożna*, *red. S. Ligarski, G. Majchrzak, Chorzów 2012* [rec.], „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 4.

20. Benken P., *Wojna wietnamska w latach 1966–1967 w zeszytach Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*, „Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej" 2012, t. 13.

21. Berendt G., *„Fołks-Sztyme" – instrument oddziaływania na Żydów w Polsce i zagranicą w latach 1946–1991* [w:] *Studia z dziejów trójjęzycznej prasy żydowskiej na ziemiach polskich (XIX–XX w.)*, red. J. Nalewajko-Kulikov, Warszawa 2012.

22. Berendt G., *Opór i zagłada żydowskiej ludności Tuczyna (24 września 1942 r.)*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

23. Berendt G., *Zarząd Główny Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce wobec cudzoziemców (1950–1989)* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

24. Berendt G., *Żydzi zbiegli z gett i obozów śmierci* [w:] *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, Łódź 2012.

25. Bereszyński Z., Jasiak K., *Kalendarium ważniejszych wydarzeń na Opolszczyźnie według meldunków, sprawozdań, kronik oraz innych materiałów Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa w latach 1945–1989* [w:] *Komunistyczny aparat represji i życie społeczne Opolszczyzny w latach 1945–1989*, *Studia i materiały*, red. K. Jasiak, Opole 2012.

26. *Bez taryfy ulgowej. Dorobek naukowy i edukacyjny Instytutu Pamięci Narodowej 2000–2010*, red. A. Czyżewski, S. Nowinowski, R. Stobiecki, J. Żelazko, Łódź 2012.

27. Bębnik G., *Epizody września 1939 r. w Bytomiu i okolicach. Freikorps Ebbinghaus* [w:] *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. S. Rosenbaum, Katowice 2012.

28. Bębnik G., *Miasto we wrześniu 1939 roku* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012.

29. Bębnik G., *Od Müllera do Müllera. Okupacyjni burmistrzowie Mikołowa* [w:] *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. G. Bębnik, Katowice 2012.

30. Bębnik G., *Szeruda Jan (1889–1962), duchowny luterański* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 48/2, z. 197, Warszawa – Kraków 2012.

31. Białecki K., *Klub Inteligencji Katolickiej w Poznaniu w latach 1956–1991*, Poznań 2012.

32. Białek S., *Nieudana ucieczka z Centralnego Więzienia Karnego w Strzelcach Opolskich w 1951 r.* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

33. Bittner K., *Dariusz Jędraszak* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

34. Bittner K., *Paweł Kozacki* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

35. Bittner K., *Piotr Walerych* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

36. Bittner K., *Ryszard Majewski* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

37. Bogaczewicz A.S., *Puzio Jan* [w:] *Encyklopedia Katolicka*, red. E. Gigilewicz i in., t. 16: Porpora-Reptowski, Lublin 2012.

38. Bogaczewicz A.S., *Pyclik Bernard* [w:] *Encyklopedia Katolicka*, red. E. Gigilewicz i in., t. 16: Porpora-Reptowski, Lublin 2012.

39. Bogaczewicz A.S., *Zienkiewicz Aleksander ks.* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

40. Borowski A., Próchniak L., *Longin Chlebowski* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

41. Bortlik-Dźwierzyńska M., *Przemysłowe centrum Śląska i kraju* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo,* red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, t. 1, Katowice 2012.

42. Brojer A., *Kościół katolicki wobec niektórych aspektów obyczajowości małżeńskiej w Polsce lat siedemdziesiątych* [w:] *Zimowa szkoła historii najnowszej 2012*, red. Ł. Kamiński, G. Wołk, Warszawa 2012.

43. Brożyniak A., *Buksa Ryszard* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

44. Brożyniak A., *Kijanka Czesław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

45. Brożyniak A., *Mazurkiewicz Andrzej Tadeusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

46. Brożyniak A., *Przemyski Komitet Samoobrony Ludzi Wierzących* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

47. Brożyniak A., *Sudoł Stanisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

48. Brożyniak A., *Zapałowski Andrzej Tomasz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

49. Brożyniak A., *Ziobro Kazimierz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

50. Brożyniak A., *Żółkiewicz Stanisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

51. Brzechczyn K., *Dziedzictwo Solidarności a przebieg transformacji systemowej w Polsce* [w:] *Solidarność i opozycja polityczna w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 80. XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. J. R. Sielezin, M. Golińczak, Wrocław 2012.

52. Brzechczyn K., *On Courage of Action and Cowardice of Thinking. Leszek Nowak on the Provincionalism of the Political Thought of Solidarność* [w:] *Thinking about Provincionalism in Thinking*, red. K. Brzechczyn, K. Paprzycka, Amsterdam – New York 2012.

53. Brzeziński P., *Agonia „przewodniej siły". Kryzys PZPR w latach osiemdziesiątych na przykładzie Gdańska i Gdyni*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2011 [2012], nr 2 (18).

54. Brzeziński P., *Pierwsi sekretarze. Próba portretu zbiorowego elity partyjnej na przykładzie Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku (1948–1990)* [w:] *Partia Komunistyczna w Polsce*. *Struktury – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

55. Bukała M., *Zjednoczone Stronnictwo Ludowe w województwie rzeszowskim w latach 1985–1989 w materiałach Służby Bezpieczeństwa. Przyczynek do dziejów stronnictwa* [w:] *Wieś i ruch ludowy w Polsce i Europie*, t. 1: *W kręgu historii i tradycji*, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, Warszawa 2012.

56. Bułhak W., *Pion „N" wywiadu cywilnego PRL. Ewolucja struktur, uwarunkowania organizacyjno-prawne i przykłady operacji tzw. wywiadu nielegalnego w strukturach Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych* [w:] *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 1, red. W. Skóra, P. Skubisz, IPN Szczecin, 2012.

57. Bułhak W., *Ujęcia teoretyczne, metodologiczne i komparatystyczne jako punkt odniesienia w badaniach nad wywiadem cywilnym w strukturze aparatu bezpieczeństwa PRL w latach 1954–1990* [w:] *Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2012.

58. Burczyk D., *Ewidencja wojskowa jako źródło do badań nad najnowszą historią Polski na przykładzie kart ewidencyjnych żołnierzy batalionów budowlanych z powiatów elbląskiego i braniewskiego*, „Szkice archiwalno-historyczne" 2012, nr 9.

59. Burczyk D., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku (1946–1955)*, Gdańsk 2012.

60. Burczyk D., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku (1946–1955). Inwentarz idealny*, Gdańsk 2012.

61. Burczyk D., *Żołnierze-górnicy z powiatów elbląskiego i braniewskiego (1949–1959)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 1 (19).

62. Busse K., *Dopaść Drągala. Likwidacja grupy Aleksandra Młyńskiego w świetle dokumentów aparatu bezpieczeństwa,* Lublin – Radom 2012.

63. Busse K., Kutkowski A., *Bić się do końca. Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–50*, Lublin – Radom 2012.

64. Busse K., *Trzech do tysiąca. Likwidacja grupy Aleksandra Młyńskiego przez aparat bezpieczeństwa* [w:] *Społeczeństwo a władza między Wisłą a Pilicą w latach 1945–1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Lublin 2012.

65. Busse K., *Z agenturą nie czekamy na centralę – instrukcja pracy operacyjnej Wydziału Śledczego KWMO w Radomiu*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 1 (19).

66. Bykowska M., *„Jeden z „wyklętych" – Ludwik Daniel „Bojar" (1923–1955)*, „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne" 2012, t. 13.

67. *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. S. Rosenbaum, Katowice 2012.

68. Chabros E., *„Solidarność" ziemi dzierżoniowskiej w latach 1988–1989. Wybrane problemy* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

69. Chabros E., *Graffiti w PRL*, Wrocław 2011 (druk 2012).

70. Chabros E., *Z dziejów bielawskiej opozycji*, „Bibliotheca Bielaviana" 2011, Bielawa – Wrocław 2012.

71. Chmielarz A., Majewski M., *Jędrzej Tucholski 1932–2002*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy" 2012, nr 2.

72. Chmielowiec P., *Duszpasterstwa stanowe w Rzeszowie – jako przestrzeń dla kultury niezależnej w Polsce w latach osiemdziesiątych XX w.* [w:] *Pokolenie '80. Polityczny protest, artystyczna kontestacja?*, red. T. Boruta, Rzeszów 2012.

73. Chmielowiec P., *Tokarczuk Ignacy abp* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

74. Chmielowiec P., *Kapłani dekanatów północnych diecezji przemyskiej skazani przez komunistyczny wymiar sprawiedliwości* [w:] *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1944–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

75. Chmielowiec P., *Koziarz Jerzy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

76. Chmielowiec P., *Ludzie rzeszowskiej bezpieki w walce z Kościołem katolickim w latach 1944–1956* [w:] *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1944–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

77. Chmielowiec P., Izdebski J., Krzanicki M., Tochman K.A., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie w rysunkach Antoniego Wasilewskiego*, Rzeszów 2012.

78. Chrobaczyński J., *Dramatyczny rok 1943. Postawy i zachowania społeczeństwa polskiego w rozstrzygającym roku II wojny światowej,* Rzeszów – Kraków 2012.

79. Chrzanowska A., *Sadowska Barbara* [w:] *Sylwetki kobiet-żołnierzy*, red. S. Grochowina, D. Kromp, t. 3, Toruń 2012.

80. Churska K., *Wybory 1989 roku w bydgoskiej prasie niezależnej* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL*, red. P. Kardela, P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

81. Ciupa R., *Kadra kierownicza Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Bytomiu w latach 1945–1955* [w:] *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. S. Rosenbaum, Katowice 2012.

82. *Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

83. Czarnecki L., *Wilno i Wileńszczyzna u progu odzyskania Niepodległości Polski w 1919 r., zarys wydarzeń* [w:] *Księga pamiątkowa z okazji 440 Rocznicy Unii Lubelskiej i XX-lecia Towarzystwa Przyjaciół Grodna i Wilna w Lublinie*, Lublin 2012.

84. Czyżewski A., *Krzysztof Sokołowski* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

85. Czyżewski A., *Solidarność. Tygodnik Regionu „Ziemia Sieradzka"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

86. Danilecki T., *„Jutrzenka"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

87. Danilecki T., *Bakun Kazimierz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

88. Danilecki T., *Białostockie Grupy Oporu* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

89. Danilecki T., *Czechak Waldemar Stanisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

90. Danilecki T., *Jamiołkowski Jerzy Antoni* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

91. Danilecki T., Kietliński M., *Ciniewicz Zdzisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

92. Danilecki T., *Korolkiewicz Stanisława Józefa* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

93. Danilecki T., *Leszczyński Marian* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

94. Danilecki T., *Lewicka-Pezowicz Zofia* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

95. Danilecki T., *Waśniewski Tadeusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

96. Danilecki T., *Wilk Roman* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

97. Daniluk J., *Monika Tomkiewicz, Piotr Semków, Profesor Rudolf Spanner 1895–1960. Naukowiec w III Rzeszy, Gdynia 2010* [rec.], „Acta Cassubiana" 2011 [2012], t. 13.

98. Daniluk J., *Obóz karny SS i policji w Maćkowach pod Gdańskiem*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2011, nr 2 (18).

99. Daniluk J., *Powstanie i działalność niemieckiej placówki archiwalnej wojsk lądowych w Gdańsku Oliwie (1939–1945)*, „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 2.

100. Dardzińska J., *Karauda Bogdan Ryszard* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

101. Dardzińska J., Kister A.G., *Fydrych Waldemar* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

102. Dardzińska J., *Kościów Stanisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

103. Dardzińska J., *Kowalski Andrzej Aleksander* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

104. Dardzińska J., *Labuda Aleksander Wit* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

105. Dardzińska J., *Wojtyłło Krzysztof Józef* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

106. Dąbrowski M., *Świdnik – miasto niepokorne. Podziemna działalność „Solidarności"* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

107. Dean M., Piątkowski S., *Białobrzegi* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

108. Dean M., Piątkowski S., *Garbatka* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

109. Dean M., Piątkowski S., *Gniewoszów* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

110. *Dokumenty Krajowej Komisji Porozumiewawczej i Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność" (1980––1981)*, wybór M. Owsiński, wstęp i oprac. T. Kozłowski, Warszawa 2012.

111. Domański T, *Represje niemieckie na wsi Generalnego Gubernatorstwa na przykładzie Kielecczyzny*, „Znad Kamiennej. Studia i materiały" 2012, t. 5.

112. Domański T., Jankowskim A., *Represje niemieckie na wsi kieleckiej 1939–1945*, Kielce 2011.

113. Domański T., *Z historii oddziału „Wybranieckich" czyli o wiarygodności materiałów śledczych i operacyjnych UB*, „Arcana" 2012, nr 106–107.

114. Drabik R., *Hasło „wycofywać", czyli jak SB niszczyła akta w archiwach PZPR (1989)*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

115. Drabik R., *Podstawowa Organizacja Partyjna PPR/PZPR przy PUBP w Lublinie* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktury – Ludzie – Dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

116. Drabik S., *Krakowska PZPR w okresie „małej stabilizacji”*, „Pamięć i Sprawiedliwość ” 2012, nr 1 (19).

117. Drabik S., *Mikroświat, Komitet Wojewódzki PZPR w latach 1956–1975* [w:] *Władza w PRL. Ludzie i mechanizmy*, red. K. Rokicki, R. Spałek, Warszawa 2011.

118. Drabik S., *Członkowie wojewódzkiej organizacji PZPR w Krakowskiem w latach 1956–1975* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce, struktury, ludzie dokumentacja*, red. D. Magiera, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

119. Drozdowski A., *Typowe przykłady perlustracji korespondencji w aktach Służby Bezpieczeństwa województwa katowickiego*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2012, t. 5.

120. *Duchowni greckokatoliccy i prawosławni w Centralnym Obozie Pracy w Jaworznie (1947–1949). Dokumenty i materiały*, oprac. I. Hałagida, Warszawa 2012.

121. Dudek J., *Amnestia 1947 roku i jej konsekwencje dla ujawnionych członków podziemia niepodległościowego z Obwodu Włodawa Armii Krajowej – Delegatury Sił Zbrojnych – Wolności i Niezawisłości* [w:] *Włodawa. Szkice z dziejów miasta w XX stuleciu*, red. M. Bem, A. Duszyk, K. Latawiec, Włodawa 2012.

122. Dworaczek K, *Marsze w obronie więźniów politycznych jako przejaw oporu studentów* [w:] *Dzieci, młodzież i studenci na Ziemiach Zachodnich po II wojnie światowej*, red. W. Kucharski, Wrocław 2012.

123. Dworaczek K., *„Jednością Silni”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

124. Dworaczek K., *„Wolna Droga”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

125. Dworaczek K., *„Wolny Głos Nauczycielski”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

126. Dworaczek K., *Józef Pinior* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

127. Dworaczek K., *Niezależne Warsztaty Wydawnicze Ogniwo* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

128. Dworaczek K., *Oficyna Niepokornych* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

129. Dworaczek K., *Oficyna NZS* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

130. Dworaczek K., *Parafia św. Klemensa Dworzaka* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

131. Dworaczek K., *Polska Partia Socjalistyczna* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

132. Dworaczek K., *Ruch Społeczny „Solidarność”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

133. Dworaczek K., *Strajk radomski*, „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury” 2012, nr 4.

134. Dworaczek K., Waligóra G., *Burzliwa dekada. NZS we Wrocławiu 1980–1989*, Warszawa. 2012.

135. Dworaczek K., *Wszechnica Związkowa NSZZ „Solidarność” we Wrocławiu* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

136. Dworaczek K., *Wydawnictwo Constans* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

137. Dworaczek K., *Wydawnictwo Kret* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

138. *Działania komunistycznych organów bezpieczeństwa przeciwko duchowieństwu greckokatolickiemu w Polsce 1944–1956*, oprac. I. Hałagida, „Bazyliańskie Studia Historyczne” 2012, t. 2.

139. Dziuba A., *Aktorzy i statyści. Relacje polityczne w powiecie niemodlińskim w latach 1945–1948*, „Studia Śląskie” 2012, t. 71.

140. Dziuba A., *Legalna scena polityczna Bytomia w latach 1945–1948* [w:] *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. S. Rosenbaum, Katowice 2012.

141. Dziuba A., *Na nowo samorządni 1991–2006* [w:] *Tychy. Monografia historyczna*, red. R. Kaczmarek, Tychy 2011.

142. Dziuba A., *Obumieranie systemu* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012.

143. Dziuba A., *Opozycja, przystosowanie, bierność. Postawy polityczne ludności pochodzenia kresowego na Górnym Śląsku w latach 1945–1948* [w:] *Kresowianie na Górnym Śląsku*, red. B. Tracz, Katowice – Gliwice 2012.

144. Dziuba A., *Oszustwa, szantaż i propaganda. Kampania PPR przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 r. w województwie śląskim*, „Szkice Archiwalno-Historyczne” 2012, nr 9.

145. Dziuba A., *Stare i nowe Tychy 1954–1975* [w:] *Tychy. Monografia historyczna*, red. R. Kaczmarek, Tychy 2011.

146. Dziuba A., *Tychy w powiecie pszczyńskim 1945–1954* [w:] *Tychy. Monografia historyczna,* red. R. Kaczmarek, Tychy 2011.

147. Dziuba A., *W nowych realiach politycznych (do 1947 roku)* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012. Dziuba A., *Życie polityczne w Mikołowie w latach 1945–1948* [w:] *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. G. Bębnik, Katowice 2012.

148. Dziuba, A., *Tychy w nowych granicach administracyjnych 1975–1991* [w:] *Tychy. Monografia historyczna*, red. R. Kaczmarek, Tychy 2011.

149. Dziurok A., *Kruchtoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim*, Katowice 2012.

150. Dziurok A., *Problemy narodowościowe i migracyjne* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012.

151. Dziurok A., *Wysiedlenie sióstr zakonnych z województwa stalinogrodzkiego w 1954 r. w ramach akcji „X-2"* [w:] *Represje wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL. Zagadnienia wybrane*, red. J. Myszor, A. Dziurok, Katowice 2012.

152. Dźwigał T., *Śledztwo Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Szczecinie, dotyczące obozów hitlerowskich położonych w okolicach Chojny*, „Rocznik Chojeński" 2012, t. IV.

153. Eisler J., *Grudzień 1970. Geneza, przebieg, konsekwencje*, Warszawa 2012.

154. *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., A. Dudek, Ł. Kamiński, P. Miśkiewicz, Ł. Sołtysik, t. 2, Warszawa 2012.

155. Fabiańska B., Łuczak A., *Laskowicz Krystyna* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

156. Fabiańska B., Łuczak A., Zwiernik P., *Pałubicki Janusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

157. Fenrych Z., *Miejskie rozgrywki*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2012, nr 4.

158. Fenrych Z., *W „cymbergaja", „zośkę" i „chińczyka", czyli o grach i zabawach w Szczecinie w okresie PRL* [w:] *Szczecin – codzienność miasta i jego mieszkańców. Czwarta Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2011 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2012.

159. Fenrych Z., *Warto debatować*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2012, nr 6.

160. Fieldorf J., *Los już mną zawładnął... Wspomnienia*, wybór i oprac. A. Dymek, K. Lisiecki, J. Jurach, Gdańsk 2012.

161. Filip K., *Powstanie i początki działalności Milicji Obywatelskiej w powiecie starogardzkim*, „Rydwan. Roczniki Muzealne Muzeum Ziemi Kociewskiej w Starogardzie Gdańskim" 2012, nr 7.

162. Filipow K., Majewski M., *Mjr dypl. Piotr Diaczenko – w matni wywiadów* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP*, t. 2, red. T. Dubicki, Łomianki 2012.

163. Fornal P., *Żydzi w Urzędzie Bezpieczeństwa w południowo-wschodniej Polsce 1944–1956*, Krosno 2012.

164. Frazik W., *Halina Sosnowska* [w:] *Sylwetki kobiet-żołnierzy*, t. 3, red. K. Kabzińska, Toruń 2012.

165. Frazik W., *Helena Żurowska* [w:] *Sylwetki kobiet-żołnierzy*, t. 3, red. K. Kabzińska, Toruń 2012.

166. Frazik W., *Materiały do bibliografii Zrzeszenia WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u", 2012, nr 35.

167. Frazik W., *Materiały do bibliografii Zrzeszenia WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u", 2012, nr 36.

168. Frazik W., *Memorandum emisariusza WiN-u z Kraju – do Przyjaciół (1951)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

169. Frazik W., *Ofensywa jest najlepszym sposobem obrony – narodowcy o polskiej polityce wiosną 1944 roku*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

170. Frazik W., *Polska a Sowiety. Dodatek do „Małopolskiego Biuletynu Informacyjnego" z kwietnia 1944 roku*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

171. Frazik W., *Wilhelmina Targowska* [w:] *Sylwetki kobiet-żołnierzy*, t. 3, red. K. Kabzińska, Toruń 2012.

172. Frazik W., *Władysław Gałka 1914–1981* [w:] *„Masz rywalkę Polskę". Korespondencja więzienna Władysława Gałki (1949–1956)*, red. M. Kacykowska, J. Żaryn, Warszawa 2012.

173. Gałwiaczek T., *Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Oławie (1945–1956)*, Wrocław 2012.

174. Gasztold-Seń P., *Der Sicherheitsapparat der Volksrepublik Polen und die Rote Armee Fraktion*, „Inter Finitimos. Jahrbuch zur deutsch-polnischen Beziehungsgeschichte" 2011 [2012], nr 9.

175. Gasztold-Seń P., *Koncesjonowany nacjonalizm. Zjednoczenie Patriotyczne „Grunwald" 1980––1990*, Warszawa 2012.

176. Gasztold-Seń P., *The Road to Martial Law. Polish Communist Authorities vs. Solidarity*, „InterMarium. On-Line Journal", Columbia University, Nowy York, Vol. 14, 2011 [2012], No. 2–3.

177. Gierasimiuk U., *Marzec 1968 r. w województwie białostockim* [w:] *„Mała stabilizacja" w województwie białostockim 1956–1970. Polityka – gospodarka – społeczeństwo – kultura"*, red. M. Markiewicz, Białystok 2012.

178. Gieszczyńska R, *„Solidarność" Kortowska* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

179. Gieszczyńska R, *„Wolny Mazur"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

180. Gieszczyńska R, *Anna Żurawek* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

181. Gieszczyńska R, *Lubaszewski Tadeusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

182. Gieszczyńska R, *Nowak Barbara* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

183. Gieszczyńska R, *Powroźny Michał* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

184. Gieszczyńska R, *Radio Inter Nowa* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

185. Gieszczyńska R, *Region Warmińsko-Mazurski* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

186. Gieszczyńska R, *Senderowicz Jerzy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

187. Gieszczyńska R, *Stefanowicz Teresa* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

188. Gieszczyńska R, *Szmit Jerzy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

189. Gieszczyńska R, *Śnieżko Stefan* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

190. Gieszczyńska R, *Wielicki Jerzy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

191. Gieszczyńska R., *„Larwa" pismo Federacji Młodzieży Walczącej Warmii i Mazur* [w:] *Wbrew partii i cenzurze – media podziemne w PRL*, red. T. Wolsza, P. Warot, P. Kardela, Warszawa 2012.

192. Gieszczyńska R., *Bartuszek Andrzej* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

193. Gieszczyńska R., *Brygady Biało-Czerwone obwód „S"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

194. Gieszczyńska R., *Brysiak Roman* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

195. Gieszczyńska R., *Grucela Leszek* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

196. Gieszczyńska R., *Kurowski Bohdan* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

197. Gliwa M., *Grzegorz Gościński* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

198. Gliwa M., *Lesław Granat* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

199. Golik D., *Ewakuacja Kreishauptmannschaft Neumarkt (Dunajec) – niemieckiego urzędu starostwa powiatowego w Nowym Targu w świetle dokumentów źródłowych*, „Almanach Nowotarski" 2012, nr 16.

200. Golik D., *L. Pietrzak, Antykomunistyczne podziemie zbrojne na terenie Inspektoratu Puławy 1944––1956, Warszawa 2011* [rec.], „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

201. Golik D., *SS-Kampfgruppe Matingen,* „Prace Pienińskie" 2011, nr 2.

202. Golik D., *Tajemnice sierżanta „Czarnego"*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

203. Golik D., *Trzy ucieczki „Ryśka" Ostaszewskiego* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

204. Golon M., Kardela P., *Historia Golubia-Dobrzynia, t. 3: Historia Golubia-Dobrzynia w latach 1945–1962*, *red. Krzysztof Mikulski, Toruń 2008* [rec.], „Zapiski Historyczne" 2012, t. LXXVI, z. 3.

205. Gontarczyk P., *„It the Facts Are Against Us, Too Bad for the Facts": On Jan Tomasz Gross's Scholarly Method in „Golden Harvest"* [w:] *Golden Harvest or Hearts of Gold? Studies on the Fate of Wartime Poles and Jews*, red. M.J. Chodakiewicz, W.J. Muszyński, P. Styrna, Washington 2012.

206. Gontarczyk P., *In Dienste Stalins? Der kommunistische Untergrunt in Polen* [w:] *Gewalt und Alltag im besetzen Polen 1939–1945*, red. J. Böhler, S. Lehnstaedt, Osnabrück 2012.

207. Grabowski W., *Aspekty wywiadowcze działalności Sekcji EU/P SOE. Współpraca polsko-brytyjska* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, red. T. Dubicki, Łomianki 2012.

208. Grabowski W., *Niedoręczona poczta. Zrzuty lotnicze (finansowe i materiałowe) dla Delegatury Rządu na Kraj* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

209. Grabowski W., *Nieznany rząd Polski Walczącej 1939–1945*, „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 2.

210. Grabowski W., *Polscy spadochroniarze w okupowanej Europie* [w:] *Polskie wojska spadochronowe w II wojnie światowej. W 120 rocznicę urodzin generała brygady Stanisława Sosabowskiego*, red. J. Zuziak, Warszawa 2012.

211. Grabowski W., *Wywiad i kontrwywiad administracji Polskiego Państwa Podziemnego* [w:] *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa. Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość. Materiały i studia*, red. A. Krzak, D. Gibas-Krzak, Szczecin 2012.

212. Graczyk R., *Odmowa współpracy: trzy przypadki – trzy taktyki*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

213. Grądzka M., *Do winy się nie poczuwam... Proces załogi KL Płaszów (1948)*, „Zeszyty historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

214. Grądzka M., *Przerwane dzieciństwo. Losy dzieci Żydowskiego Domu Sierot przy ul. Dietla 64 w Krakowie podczas okupacji niemieckiej/A broken childhood. The Fate of the Children from the Jewish Orphanage at 64 Dietla Street in Cracow during the German Occupation*, Kraków 2012.

215. Grądzka M., *Wszystkim tym zarzutom przeczę zdecydowanie i stanowczo. Proces Amona Leopolda Götha przed Najwyższym Trybunałem Narodowym w Krakowie*, „Zeszyty historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

216. Grosicka M., *Biskupi Komitet Pomocy Potrzebującym w Kielcach* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

217. Grosicka M., *Gawlik Stanisława Marianna* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

218. Grosicka M., *Janaszek Tadeusz* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

219. Grosicka M., *Kuliński Henryk* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

220. Grosicka M., *Kwaśniewski Maciej Antoni* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

221. Grosicka M., *Łączek Benon Stanisław* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

222. Grosicka M., *Nowakowski Jan* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

223. Grosicka M., *Marciniak-Kurowska Maria* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

224. Grosicka M., *Płoskonka Józef Stanisław* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

225. Grosicka M., *Ryś Bogdan Jerzy* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

226. Grosicka M., *Ruch ludowy na Kielecczyźnie w latach 1944–1949. Stan Badań, problematyka badawcza* [w:] *Społeczeństwo a władza miedzy Wisłą i Pilicą w latach 1945–1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Lublin 2012.

227. Hałagida I., *Deportaciji peremyśkych hreko-katołyćkych jepyskopyw do SRSR u 1945–1946 rokach: nowi dokumenty*, „Kowczeh", Lwów 2012, t. 6.

228. Hałagida I., *Grupy ukraińskiego podziemia na Warmii i Mazurach zimą 1947/1948 r. (nowe dokumenty)*, „Litopys. Studia i materiały Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego" 2012, nr 1.

229. Hałagida I., *Ks. Damian Towstiuk – proboszcz prawosławnej parafii w Pawłowicach na Chełmszczyźnie i więzień Centralnego Obozu Pracy w Jaworznie* [w:] *Mychajło Hruszewski i jego mała ojczyzna – Chełmszczyzna w XIX–XX wieku*, red. G. Kuprianowicz, Chełm 2011 [2012].

230. Handke W., *13 XII 1981 – stan wojenny w świetle dokumentów z akt personalnych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa na przykładzie województwa leszczyńskiego* [w:] *Stan wojenny. Analizy, hipotezy, komentarze*, red. M. Żukowski, Koszalin 2012.

231. Handke W., *Poznańskie środowisko Ruchu Młodej Polski i Związku Akademickiego „Pro Patria",* „Kronika Wielkopolski" 2012, nr 1.

232. *Instrukcje, wytyczne, okólniki dyrektor Departamentu V MBP dotyczące działań przeciwko Kościołowi katolickiemu w latach 1945–1953*, wybór i oprac. A. Dziurok, J. Marecki, F. Musiał, Kraków – Katowice 2012.

233. *Inwentarz Archiwum Klasztoru Bonifratrów w Cieszynie*, oprac. M. Kuśka, J. Marecki, Cieszyn 2012.

234. *Inwentarz zespołu archiwalnego Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie [1945] 1946–1955 [2008]*, wstęp P. Pacyna i T. Dźwigał, oprac. T. Dźwigał, R. Gąsior, M. Manowski, Ł. Matysiak, M. Michno, P. Pacyna, A. Skubisz, K. Trojanowska, M. Wierzbicka, Szczecin 2012.

235. *Inwentarz zespołu archiwalnego Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Szczecinie [1945] 1946–1955 [1998]*, wstęp M. Łatacz, oprac. T. Dźwigał, R. Gąsior, M. Łatacz, M. Manowski, Ł. Matysiak, M. Michno, P. Pacyna, A. Skubisz, K. Trojanowska, M. Wierzbicka, Szczecin 2012.

236. Iwaneczko D., *Casus „Zagończyka", czyli problem wroga wewnętrznego*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

237. Iwaneczko D., *Ogniwo strachu. Urząd Bezpieczeństwa w Lubaczowie 1944–1956*, Rzeszów 2012.

238. Jaczyńska A., *Sonderlaboratorium. SS Zamojszczyzna „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie"*, Lublin 2012.

239. Jagodzińska A., *Z przeszłości. Ksiądz Leon Stępniak – więzień KL Dachau*, „Średzki Kwartalnik Historyczny" 2012, nr 3.

240. *Jan Józef Lipski z perspektywy XXI wieku*, red. K. Rokicki, Warszawa 2012.

241. Jasiak K., *Alfons Olejnik (1921–1947), ps. „Babinicz"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

242. Jasiak K., *Andrzej Jaworski (1920–1949) ps. „Marianek", „Jędruś"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

243. Jasiak K., *Andrzej Jaworski (1920–1949) ps. „Marianek", „Jędruś"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

244. Jasiak K., *Antoni Pabianiak (1910–1996), ps. „Błyskawica"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

245. Jasiak K., *Aparat bezpieczeństwa w Opolu w latach 1945–1947. Struktura i działalność* [w:] *Komunistyczny aparat represji i życie społeczne Opolszczyzny w latach 1945–1989. Studia i materiały,* red. K. Jasiak, Opole 2012.

246. Jasiak K., *Errata do biografii Józefa Grottego – żydowskiego ocalonego, kapitana UB, przymusowego emigranta* [w:] *Żydzi na Górnym Śląsku w XIX i XX wieku*, red. D. Keller, B. Kalinowska-Wójcik, Rybnik – Katowice 2012.

247. Jasiak K., *Gmina Osjaków w latach 1945–1989* [w:] *Monografia Gminy Osjaków,* red. J. Książek, Wieluń 2012.

248. Jasiak K., *Grzelczyk Kazimierz (1924–1947), ps. „Zemsta"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

249. Jasiak K., *Jan Krzywański (1911–1949), ps. „Złotnik", „Jankiel", „Sęk"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

250. Jasiak K., *Jan Kwapisz (1926–1951), ps. „Lis-Kula"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

251. Jasiak K., *Jan Łuczkowski (1911–1945), ps. „Szymon", „Narocz", żołnierz AK* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

252. Jasiak K., *Jan Małolepszy (1906–1949), ps. „Murat"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, t. 1, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, Wieluń 2012.

253. Jasiak K., *Józef Biedal (1912–1945)* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

254. Jasiak K., *Józef Ślęzak (1925–1955), ps. „Nikodem", „Seflik", „Mucha"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

255. Jasiak K., *Kadra WUBP/WUdsBP w Opolu w latach 1950–1956. Wybrane biogramy* [w:] *Komunistyczny aparat represji i życie społeczne Opolszczyzny w latach 1945–1989, Studia i materiały*, red. K. Jasiak, Opole 2012.

256. Jasiak K., *Kalendarium ważniejszych wydarzeń na Opolszczyźnie według meldunków, sprawozdań, kronik oraz innych materiałów Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa w latach 1945–1989* [w:] *Komunistyczny aparat represji i życie społeczne Opolszczyzny w latach 1945–1989, Studia i materiały*, red. K. Jasiak, Opole 2012.

257. Jasiak K., *Kazimierz Szczepański (1924–1950), ps. „Rydwan", „Wicher"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

258. Jasiak K., *Stefan Buda ps. „Andrzej" (1915–2000)* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

259. Jasiak K., *Walka z komunistycznym zniewoleniem. Likwidacja Jankiela Cukiermana – funkcjonariusza PUBP w Radomsku*, „Zeszyty Radomszczańskie" 2012, t. 6.

260. Jasiak K., *Włodzimierz Jaskulski (1922–2004), ps. „Wroniec"* [w:] *Wieluński Słownik Biograficzny*, red. Z. Szczerbik, Z. Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012.

261. Jasiński G., *Akcja represyjna wobec ludności niemieckiej w województwie olsztyńskim przed wyborami do sejmu w 1952 roku*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie" 2012, nr 1 i nr 2.

262. Jasiński G., *Akcje władz bezpieczeństwa przeciwko środowisku luterańskiemu na Mazurach i Warmii w latach 1947–1956*, „Gdański Rocznik Ewangelicki" 2011 [druk 2012], vol. V.

263. Jasiński G., *Kościół ewangelicki i jego wierni na Mazurach w XIX wieku* [w:] *Kościoły luterańskie na ziemiach polskich (XVI–XX wiek)*, red. nauk. J. Kłaczkow, Toruń 2012.

264. Jasiński G., *Kościół ewangelicki na Mazurach w latach 1914–1945* [w:] *Kościoły luterańskie na ziemiach polskich (XVI–XX wiek)*, red. nauk. J. Kłaczkow, Toruń 2012.

265. Jasiński G., *Krąg czytelników „Przyjaciela Ludu Łeckiego" (1842–1844)* [w:] *Gustaw Gizewiusz 1810–1948. Kaznodzieja, folklorysta, publicysta*, red. S. Achremczyk, Ostróda 2012.

266. Jasiński G., *Kryptonim „Rezydent". Działania Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego wobec księdza Edmunda Friszke w latach 1946–1951* [w:] *Kościoły chrześcijańskie w systemach totalitarnych*, red. J. Kłaczkow, W. Rozynkowski, Toruń 2012.

267. Jasiński G., *U źródeł powojennej klęski polityki państwa polskiego wobec ludności miejscowej. Świadomość narodowa Mazurów w XIX i XX wieku (do 1945 r.)*, „Wiadomości Historyczne. Czasopismo dla nauczycieli" 2012, nr 1.

268. Jedynak M., Königsberg W., Mróz S., *Major Jan Piwnik „Ponury" (1912–1944). W 100. rocznicę urodzin*, Starachowice 2012.

269. Jedynak M., *Ks. prof. Włodzimierz Sedlak w świetle dokumentów SB*, „Z dziejów regionu i miasta. Rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamiennej" 2012, nr 3.

270. Jedynak M., *Wpływ uroczystości pogrzebowych mjr. Jana Piwnika „Ponurego" w czerwcu 1988 r. na nastroje i postawy społeczeństwa Kielecczyzny* [w:] *Społeczeństwo a władza między Wisłą a Pilicą w latach 1945–1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Lublin 2012.

271. Jedynak M., *Zasacki Stanisław* [w:] *Harcerski Słownik Biograficzny Kielecczyzny*, red. A. Rembalski, Kielce 2012.

272. Jończyk M., *Krzysztof Lipiec* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

273. Jończyk M., *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach w latach 1980–1989* [w:] *Społeczeństwo a władza między Wisłą i Pilicą w latach 1945–1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Lublin 2012.

274. Kaczmarski K., *Chesterton, Dmowski a sprawa polska* [w:] *Narodowa Demokracja XIX–XXI wiek. Dzieje ruchu politycznego. Księga Pamiątkowa poświęcona pamięci Profesora Romana Wapińskiego (1931–2008)*, red. T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2012.

275. Kaczmarski K., *Wokół układu Sikorski-Majski. Stronnictwo Narodowego wobec rządu RP na wychodźstwie, cz. 2*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

276. Kaczmarski K., Romaniak A., *Wątpliwa monografia. Uwagi o książce Waldemara Basaka. Rzecz o majorze Antonim Żubrydzie. Samodzielny Batalion Operacyjny Narodowych Sił Zbrojnych kryptonim „Zuch" 1944–1947* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

277. Kalisz M., *Placówka Bahnschutzpolizei w Stróżach 1939–1945*, „Rocznik Sądecki" 2012, t. 40.

278. Kalisz M., *Policjant z Bobowej. Historia Józefa Laski*, „Kwartalnik Gorlicki", I–III 2012, nr 59.

279. Kalisz M., *W obiektywie wroga. Gorlice na fotografiach niemieckiego okupanta*, „Kwartalnik Gorlicki", IV–VI 2012, nr 60.

280. Kalisz M., *Zamordowanie Karoliny Marciniec i Bartłomieja Gielarowskiego. Zapomniana karta ratowania Żydów w Trzebusce*, „Rocznik Sokołowski" 2012, nr 9.

281. Kamiński Ł., *Biuletyn Informacyjny Solidarności Polsko-Czechosłowackiej* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

282. Kamiński Ł., *Jakiego IPN potrzebuje historiografia polska?* [w:] *Bez taryfy ulgowej. Dorobek naukowy i edukacyjny Instytutu Pamięci Narodowej 2000–2010*, red. A. Czyżewski, S.M. Nowinowski, R. Stobiecki, J. Żelazko, Łódź 2012.

283. Kamiński Ł, Waligóra G., *Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

284. Kamiński Ł., *Solidarność Polsko-Czechosłowacka* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

285. Kamiński Ł., Adamski A., *Szkolny Biuletyn* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

286. Kamiński Ł., *Środowiska AK i WiN wobec wydarzeń 1956 r. Przyczynek źródłowy* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012, s. 468–485.

287. Kamiński Ł., *Wschodnioeuropejska Agencja Informacyjna* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

288. Kania M., *Losy funkcjonariuszy policji II Rzeczypospolitej Polskiej w Polsce Ludowej*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 1 (19).

289. Kapusta M., *Druga odnowa harcerstwa – Kręgi Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego i Ruch Harcerski* [w:] *W stulecie krakowskiego harcerstwa. Materiały sesji naukowej odbytej 9 kwietnia 2011 r.*, red. J. M. Małecki, „Kraków w dziejach Narodu" 2012, t. 31.

290. Kardela P., *Wosiek Kazimierz Jędrzej* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

291. Kardela P., *„Inicjatywy Warmińskie" – bezdebitowe pismo liberalnej opozycji w Olsztynie (1987––1989)* [w:] *Wbrew partii i cenzurze... Media podziemne w PRL. Studia i artykuły*, red. P. Kardela. P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

292. Kardela P., *K. Nawrocki, K. Lisiecki, Sprawa kwidzyńska. Internowanie, pobicie, proces 1982, Gdańsk – Kwidzyn 2012* [rec.], „Debata" 2012, nr 12.

293. Kardela P., *Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa w Olsztynie* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

294. Kardela P., *Prorektor olsztyńskiej ART prof. Maria Swianiewicz-Nagięć w ustaleniach SB z 1984 r.*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 3.

295. Kardela P., *W służbie Narodu i bezpieki. Wojciech Kętrzyński (1918–1983), cz. I*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 9.

296. Kardela P., *W służbie Narodu i bezpieki. Wojciech Kętrzyński (1918–1983), cz. II*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 10.

297. Kardela P., *W służbie Narodu i bezpieki. Wojciech Kętrzyński (1918–1983), cz. III*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 11.

298. Kardela P., *W służbie Narodu i bezpieki. Wojciech Kętrzyński (1918–1983), cz. IV,* „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 12.

299. Kardela P., *W. Gieszczyński, Od narodzin „Solidarności" do Trzeciej Rzeczypospolitej. Przemiany społeczno-polityczne w województwie olsztyńskim (1980–1989*), *Olsztyn 2011* [rec.], „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 2.

300. Kasprzycki M. *Działania komunistycznego aparatu represji wobec nowosądeckiego policjanta Stefana Kurowskiego*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

301. Kasprzycki M., *Ks. Jan Dryja (1907–1955) – przyczynek do badania represji wobec duchownych w „ludowej" Polsce*, „Horyzonty Polityki" 2012, nr 3.

302. Kasprzycki M., *Milicja Obywatelska w powiecie Nowy Sącz w latach 1945–1949*, „Zeszyty Historyczne WIN-u" 2012, nr 35.

303. Kasprzycki M., *Referat Służby Bezpieczeństwa Komendy Milicji Obywatelskiej w Nowym Sączu w latach 1956–1975*, „Rocznik Sądecki" 2012, t. XL.

304. Kasprzycki M., *Ustalanie miejsc pochówków ofiar terroru komunistycznego na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Stan badań*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

305. Kasprzykowski A., *Bielska Fabryka Maszyn Włókienniczych Befama w Bielsku-Białej* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

306. Kasprzykowski A., *Bielski Komitet Oporu Społecznego* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

307. Kasprzykowski A., *Binkowski Jerzy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

308. Kasprzykowski A., *Borowski Jerzy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

309. Kasprzykowski A., *Dobranowicz Helena Maria* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

310. Kasprzykowski A., *„Drzazga"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

311. Kasprzykowski A., *Greffling Zdzisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

312. Kasprzykowski A., *Gwiżdż Adam* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

313. Kasprzykowski A., *Hilbrycht Jerzy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

314. Kasprzykowski A., *Jafernik Kazimierz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

315. Kasprzykowski A., *Krywult Tadeusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

316. Kasprzykowski A., *Malik Henryk* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

317. Kasprzykowski A., *Mendrek Jan* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

318. Kasprzykowski A., *Mendrek Tadeusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

319. Kasprzykowski A., *Mrzygłód Dariusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 2, red. G. Waligóra i in., A. Dudek, Ł. Kamiński, P. Miśkiewicz, Ł. Sołtysik, Warszawa 2012.

320. Kasprzykowski A., *Pawlus Józef* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

321. Kasprzykowski A., *Pichur Julian* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

322. Kasprzykowski A., *„Solidarni”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

323. Kasprzykowski A., *„Solidarność Podbeskidzia”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

324. Kasprzykowski A., *Tajna Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność” Żywiec* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

325. Kasprzykowski A., *Wojtas Marek* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

326. Kasprzykowski A., *Wołyniec Michał* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

327. Kasprzykowski A., *Wróbel Wiesław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

328. Kasprzykowski A., *Zarzycki Stanisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

329. Kawecki J., Konczewski P., Szwagrzyk K., Trzciński M., *Archeologia sądowa w teorii i praktyce*, red. naukowa M. Trzciński, Warszawa 2013.

330. Kazański A., *„Rozwaga i Solidarność”– pismo podziemnej „Solidarności” w Stoczni Gdańskiej im. Lenina 1982–1988* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL. Studia i artykuły*, red. P. Kardela, P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

331. Kazański A., *Gdańska PZPR wobec strajków w maju i sierpniu 1988 r. w Trójmieście* [w:] *PZPR. Ludzie, struktury*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

332. Kazański A., *Przejawy oporu społecznego wobec władzy komunistycznej w Polsce na przykładzie parafii św. Brygidy w Gdańsku w latach 1981–1989* [w:] *Kościoły Chrześcijańskie w systemach totalitarnych*, red. J. Klaczkow, W. Rozynkowski, Toruń 2012.

333. Kazański A., Węgliński M., *„Kontynuowali działalność związkową...”. Sądzeni z powodów politycznych w województwie gdańskim w latach 1981–1983*, Gdańsk 2012.

334. Kazański A., *Zapomniane karty Sierpnia’80* [w:] *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność” na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, Bydgoszcz – Gdańsk 2012.

335. Kirszak J., *Bój 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej pod Duniłowiczami w czerwcu 1920 r. i jego upamiętnienie* [w:] *Od Grunwaldu do Bzury – bitwy i boje polskie na przestrzeni dziejów. Wrocławskie Studia z Historii Wojskowości*, red. J. Jędrysiak, D. Koreś, J. Maroń, K. Widziński, t. 1, Wrocław 2012.

336. Kirszak J., *Generał Kazimierz Sosnkowski (1885–1969)*, Warszawa 2012.

337. Klarman A., *Ruch solidarnościowy w małych ośrodkach Ziemi Kłodzkiej* [w:] *Tam też była „Solidarność”. Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

338. Klementowski R., *My wszyscy są od pracy fizycznej... Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Bolesławcu (1945–1956)*, Wrocław – Bolesławiec 2012.

339. Kleszczyński B., Krzysztofiński M., *Urząd Bezpieczeństwa w Nisku wobec Kościoła katolickiego 1944–1956* [w:] *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1944–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

340. Kochajkiewicz A., *Działania służb specjalnych Polski Ludowej wobec inżyniera Jacka Karpińskiego w latach 1950–1990*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

341. Kochański P., Ryszewski R. (oprac. mat.), *NSZZ „Solidarność" Region Konin. Wybór dokumentów, tom I (1980–1981)*, wstęp, wybór i oprac. K. Białecki i W. Handke, Poznań 2012.

342. Komaniecka M., *Ludzie kieleckiej bezpieki w walce z Kościołem katolickim w latach 1944–1956* [w:] *Aparat represji wobec Kościoła katolickiego w latach 1944–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, ks. J. Marecki, ks. B. Stanaszek, Kraków 2012.

343. *Komunistyczne amnestie 1945–1947. Drogi do legalizacji czy zagłady?*, red. W. Muszyński, Warszawa 2012.

344. *Komunistyczny aparat represji i życie społeczne Opolszczyzny w latach 1945–1989. Studia i materiały,* red. K. Jasiak, Opole 2012.

345. Koreś D., *Generał brygady Aleksander Radwan-Pragłowski (1895–1974). Studium biograficzne*, Warszawa 2012.

346. Koreś D., Żuczkowski M., *Walki Grupy Operacyjnej Jazdy generała podporucznika Jana Sawickiego z I Armią Konną pod Beresteczkiem, Radziwiłłowem i Brodami 29 lipca – 5 sierpnia 1920 r.* [w:] *Do szarży marsz, marsz...*, red. A. Smoliński, t. 3, Toruń 2012.

347. Korkuć M., *Polska decyzja 1939* [w:] *Historie trudnych alternatyw. Dylematy polityczne czasów zaborów i II RP*, red. J. Kloczkowski, Kraków 2012.

348. Korkuć M., *Wprowadzenie* [w:] *Żyję. Wybór odpowiedzi na ankietę ks. prof. Konstantego Michalskiego z 1945 roku, skierowaną do byłych więźniów politycznych z czasów okupacji niemieckiej*, red. E. Formicki, B. Sieńczak, Kraków 2012.

349. Kościański R., *Poznański Czerwiec w opinii mieszkańców Warszawy*, „Kronika Miasta Poznania" 2012, nr 1.

350. Kotarba R., *Przegorzały, Kamedulska*, *Glinik... Zapomniane miejsce hitlerowskiej kaźni*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

351. Kowalczyk E., *Instalowanie struktur Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie (1944––1945)*, 2012, www.historycy.pl

352. Kowalczyk E., *Raport z Wilna pod okupacją sowiecką (1944)*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

353. Kowalik S., *Konflikt wyznaniowy w Wierzbicy. Niezależna parafia w polityce władz PRL (1962––1977)*, Lublin 2012.

354. Kozłowski T., *„W tym procesie nie będzie wyroków śmierci". Taktyka oskarżenia działaczy KSS-KOR i „Solidarności" w 1982 r.*, „Więź" 2012, nr 11–12.

355. Kraemer J., Piątkowski S., *Opoczno* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

356. Krasucki E., *Utopijna lewicowość Edmunda Baluki* [w:] *Lewica polska. Koncepcje – ludzie – działalność*, red. E. Krasucki, T. Sikorski, A. Wątor, t. 1, Wrocław 2012.

357. *Kresowianie na Górnym Śląsku*, red. B. Tracz, Katowice – Gliwice 2012.

358. Krężołek E., *„W mieście socjalistycznym kościoła nie trzeba...". Starania o budowę świątyni w Świdniku*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

359. Krężołek E., *Powstanie Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Świdniku – jednej z inwestycji planu sześcioletniego*, „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 4.

360. Krężołek E., *Próby uprzemysłowienia woj. lubelskiego w okresie planu sześcioletniego i ich konsekwencje (na przykładzie Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Świdniku)* [w:] *Z dziejów przemysłu po 1945 roku*, red. E. Kościk, R. Klementowski, Wrocław 2012.

361. Krężołek E., *Robotnicy Kielecczyzny w czasie „polskich miesięcy"* [w:] *Społeczeństwo a władza między Wisłą i Pilicą w latach 1945–1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Lublin 2012.

362. *Kronika Parafii Raba Wyżna*, t. 1: *1835–1993*, oprac. M. Pietrzak, Kraków – Raba Wyżna 2011.

363. Kruk M., *Księdza Sylwestra Kończala potyczki z bezpieką. Przyczynek do badań nad zagadnieniem stosunku ludności pomorskiej do „władzy ludowej"* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

364. Kruszyński M., *„Trudne" życiorysy lubelskich uczonych – przyczynek do biografii Aleksandra Kierka,* „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 1 (19).

365. Kruszyński M., *Adama Stebłowskiego przygoda ze służbą konsularną* [w:] *Granice i pogranicza. Mikrohistorie i historie życia codziennego*, red. P. Guzowski, Kraków 2011.

366. Kruszyński M., *Eugeniusz Hetman – sekretarz Komitetu Uczelnianego PZPR Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktury – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

367. Kruszyński M., *Henryk Raabe – organizator i pierwszy rektor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (1944–1948)*, „Komunizm: System – Ludzie – Dokumentacja. Rocznik naukowy" 2012, nr 1, www.komunizm.net.pl.

368. Kruszyński M., J. Wrona, *Henryk Raabe. Współtwórca i pierwszy rektor UMCS*, „Wiadomości Uniwersyteckie. Miesięcznik Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej" 2012, nr 3.

369. Kruszyński M., *Kaukaz w polityce polskiego MSZ – rola i znaczenie Konsulatu Generalnego RP w Tbilisi w okresie międzywojennym*, „Nowy Prometeusz" 2012, nr 2.

370. Kruszyński M., *Nieco o radzieckiej scenie politycznej na podstawie raportów z polskiej placówki dyplomatycznej w Moskwie (1921–1939). Przyczynek do badań nad korpusem urzędniczym Ministerstwa Spraw Zagranicznych II RP*, „Historia i Świat" 2012, nr 1.

371. Kruszyński M., *Prometeista wśród pracowników MSZ? Zygmunt Mostowski na placówce konsularnej w Tbilisi (1926–1931) i „słówko" o warunkach pracy polskich dyplomatów w ZSRR*, „Nowy Prometeusz" 2012, nr 3.

372. Kruszyński M., *Wydział Wschodni Ministerstwa Spraw Zagranicznych a ruch prometejski w latach 1918–1932* [w:] *Ruch prometejski i walka o przebudowę Europy Wschodniej*, red. M. Kornat, Warszawa 2012.

373. Kruszyński M., *Wywiad polski na terenie ZSRR (1921–1939). Wybrane zagadnienia* [w:] *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, t. 1, red. W. Skóra, P. Skubisz, IPN Szczecin, 2012.

374. *Kryptonim 333. Internowanie Lecha Wałęsy w raportach funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu*, wstęp i oprac. T. Kozłowski, G. Majchrzak, Chorzów 2012.

375. Krysiak D., *Obraz polskiej rzeczywistości lat 80. XX wieku na łamach olsztyńskiego „Rezonansu" – przyczynek do historii podziemnego pisma z lat 1982–1989* [w:] *Wbrew partii i cenzurze – media podziemne w PRL*, red. T. Wolsza, P. Warot, P. Kardela, Warszawa 2012.

376. Krzysztofiński M., *„Sprawę tę należy traktować jako potyczkę, którą można przegrać, ale w tej grze chodzi o to, by wygrać wojnę". Próba budowy kaplicy przy ul. Łabędziej 7 w Rzeszowie* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

377. *Księgi więzienia na Zamku w Lublinie 1944–1954*, t. 3, red. A.T. Filipek, M. Krzysztofik, Lublin 2012.

378. Kubaj A., Miedziński P., *Stan wojenny w Szczecinie*, Szczecin 2012.

379. Kubaj A., *Służba Bezpieczeństwa a „Obraz"*, „Wolność i Solidarność" 2012, nr 3.

380. Kubaj A., *Stanisław Możejko – pomysłodawca komitetów założycielskich „Solidarności" na drodze do relegalizacji Związku* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

381. *Kubisiowski Edward Antoni*, oprac. C. Kuta, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

382. Kura A., *Rolniczy ruch związkowy w latach osiemdziesiątych w PRL* [w:] *Wieś i ruch ludowy w Polsce i Europie*, t. 1, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, Warszawa 2012.

383. Kurek R., *Zamiast więzienia... od ułaskawienia po marcową zawieruchę. Roman Romkowski, Anatol Fejgin i Józef Różański w oczach SB (1964–1968)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2012, nr 1.

384. Kurek R., *„Rozmowy" z Dobrowolskim. Na marginesie śledztw Grupy Specjalnej MBP związanych z tzw. sprawą Lechowicza i Jaroszewicza*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

385. Kurpierz T., Neja J., *„Solidarność" śląsko-dąbrowska 1980–1981. Szkic do monografii i dokumenty własne*, Katowice 2012.

386. Kurpierz T., *Przełom solidarnościowy i stan wojenny* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012.

387. Kurpierz T., *Zbuntowani. Niezależne Zrzeszenie Studentów w województwie katowickim 1980–1989*, Katowice 2012.

388. Kuta C., *Działania aparatu represji PRL wobec Leszka Proroka*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

389. Kuta C., *Niezależni pisarze drugiego obiegu 1976–1989/1990*, „Glaukopis" 2012 nr 27–28.

390. Kuta C., *Prasa drugiego obiegu w PRL* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL. Studia i artykuły*, red. P. Kardela, P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

391. Kyc K. *Działania Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Tarnobrzegu wobec Kościoła katolickiego w latach 1944–1956* [w:] *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1944–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

392. Langowski K., [rec.] *Sławomir Łukasiewicz, Trzecia Europa. Polska myśl federacyjna w Stanach Zjednoczonych 1940–1971*, Warszawa – Lublin 2010, „Studia z dziejów Europy Środkowo-Wschodniej" 2012, t. XLVII.

393. Langowski K., *Początki działalności Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (1943–1956), część 1 (1943–1950)*, „Studia z dziejów Europy Środkowo-Wschodniej" 2012, t. XLVII.

394. Leśkiewicz R., *Powstanie i działalność archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – bilans 11 lat istnienia* [w:] *Wkład archiwistów warszawskich w rozwój archiwistyki polskiej. Zbiór studiów poświęconych warszawskiemu środowisku archiwalnemu*, red. A. Kulecka, Warszawa 2012.

395. *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2011*, red. P. Gasztold-Seń, Ł. Kamiński, Warszawa 2012.

396. *Lewica polska. Koncepcje – ludzie – działalność*, red. E. Krasucki, T. Sikorski, A. Wątor, t. 1–2, Wrocław 2012,.

397. Ligarski S., *„Monitor Dolnośląski"* [w:] *Środki masowego zakłamania. Gadzinówki w stanie wojennym*, red. S. Ligarski, Szczecin 2012.

398. Ligarski S., *Literaci. Relacje między literatami a władzami PRL w latach 1956–1970, Warszawa 2011* [rec.], „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 4.

399. Ligarski S., *Los dzieci na ziemiach zachodnich w świetle ogłoszeń drobnych „Pioniera", „Słowa Polskiego" i „Kuriera Szczecińskiego" w latach 1945−1949* [w:] *Dzieci, młodzież i studenci na Ziemiach Zachodnich po II wojnie światowej*, red. W. Kucharski, G. Strauchold, Wrocław – Warszawa 2012.

400. Ligarski S., Majchrzak G., *Niezabliźnione rany. Weryfikacja w mediach w czasie stanu wojennego*, „Glaukopis" 2012, nr 27–28.

401. *Listy więzienne gen. Mieczysława Huchli (1948–1951)*, oprac. M. Bukała [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

402. Liszkowska E., *Mniejszość niemiecka na ziemiach polskich jako przykład zmieniającej się tożsamości narodowej w społeczności mniejszościowej*, „Symbole Europaeae. Studia Polityczne Politechniki Koszalińskiej" 2012, t. 5.

403. Litwiejko K, M. Zwolski M., *„Cień"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

404. Litwiejko K, Zwolski M., *„Bez Debitu”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

405. Litwiejko K., M. Zwolski M., *„Nasz Głos. Pismo Młodzieży Ziem Wschodnich”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

406. Litwiejko K., Zwolski M., *„Stetoskop”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

407. Litwiejko K., Zwolski M., *„Wiadomości Bieżące”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

408. Lubecka J., *Między strachem a fascynacją. Niemiecka rusofobia i rusofilstwo – próba analizy przyczyn,* „Przegląd Rusycystyczny” 2012, nr 4.

409. Lubecka J., *Punishing German war criminals in Polen* [w:] *German Camps Polish Victims*, red. J. Niechwiadowicz, Cardiff 2012.

410. Lubecka J., *Rozliczenie zbrodni niemieckich w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem Małopolski. Stan badań, perspektywy badawcze*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2012, nr 35.

411. Lubecka J., *Słowo w służbie polityki historycznej na przykładzie niemieckiej narracji dotyczącej zbrodni II wojny światowej*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2011 [2012], nr 4.

412. Łapiński P., *Służba Bezpieczeństwa KW MO w Białymstoku (listopad 1956–grudzień 1970)* [w:] *„Mała stabilizacja” w województwie białostockim 1956–1970*, red. M. Markiewicz, Białystok 2012.

413. Łuczak A., *Amnestia w 1945 r. Przebieg i konsekwencje*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” 2012, nr 7.

414. Łuczak A., *Przybyła Marek* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

415. Łuczak A., *Szymański Leonard* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

416. Łuczak A., *Teatr Ósmego Dnia* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

417. Łuczak A., *Ujawnienie oddziału „Dzielnego”/„Kościuszki” jako przykład amnestii lokalnej w Wielkopolsce (jesień 1946 r.)* [w:] *Amnestie. Drogi do zagłady czy „legalizacji”*, red. W. Muszyński, Warszawa 2012.

418. Łukasiewicz S., *Oskar Halecki jako federalista* [w:] *Oskar Halecki i jego wizja Europy*, red. M. Dąbrowska, t. 1, Warszawa – Łódź 2012.

419. Łukasiewicz S., *Projektowanie Europy. Studium emigracyjnej działalności i myśli Polskiego Ruchu Wolnościowego „Niepodległość i Demokracja”*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2012, R. 10, z. 4.

420. Majcher A., *Zbrodnia Katyńska – 70 lat walki o prawdę* [w:] *Katyń 1940. Walka o prawdę*, red. W. Lis, Toruń 2012.

421. Majchrzak G., *Bezpečnostní služba proti Solidaritě 1980–1981,* „Securitas Imperia” 2012, nr 1.

422. Majchrzak G., *Kierunek na nękanie. Działania specjalne SB w walce z opozycją w latach siedemdziesiątych* [w:] *Polska opozycja demokratyczna w latach 1976–1981*, red. W. Polak, J. Kufel, P. Ruchlewski, Gdańsk 2012.

423. Majchrzak G., *Nie tylko prasa. Fenomen Radia „Solidarność"* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media drugiego obiegu w PRL*, red. T. Wolsza, P. Kardela, P. Warot, Warszawa 2012.

424. Majchrzak G., *Próba generalna. Atak na WOSP – grudzień 1981*, „Wolność i Solidarność" 2012, nr 4.

425. Majchrzak G., *Radio „Solidarność" w mniejszych ośrodkach* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

426. Majewski M., *Jędrzej Tucholski (1932–2002)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

427. Majewski M., *Specsłużby Polskoj Narodnoj Respubliky proty oseredkiw zarubizhnych ukrajińskych orhanizacij*, „Ukrajińskyj Istorycznyj Zhurnal" 2012, nr 3.

428. *Mała stabilizacja" w województwie białostockim 1956–1970*, wstęp i red. M. Markiewicz, Białystok 2012.

429. *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, red. T. Gąsiorowski, t. 16, Kraków 2012.

430. Małyszka A., *Reakcje społeczne mieszkańców województwa poznańskiego na podwyżki cen w 1963 r.*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 1.

431. Maniewska K., *Narodziny idei – geneza NSZZ „Solidarność" w Bydgoszczy* [w:] *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność" na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, Bydgoszcz – Gdańsk 2012.

432. Marcinkiewicz M., *Gazetki stanu wojennego wydawane w ośrodkach odosobnienia* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL. Studia i artykuły*, red. P. Kardela, P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

433. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Wojskowe Służby Wewnętrzne. Organizacja i zakres zadań* [w:] *Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2012.

434. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Zarząd Ochrony Funkcjonariuszy w walce z korupcją w latach 1984–1990* [w:] *Społeczno-prawne aspekty przeciwdziałania korupcji*, red. J. Bil, A. Wawrzusiszyn, Szczytno 2012.

435. Marecki J., *Działania bezpieki wobec bp. Franciszka Jopa* [w:] *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1945–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

436. Marecki J., *Procesje Bożego Ciała jako manifestacja religijności* [w:] *Znak – symbol a rituál*, Presov 2012.

437. Marecki J., *Propaganda władzy w polskiej numizmatyce w latach 1949–1989 (fragment większej całości)* [w:] *Symbol – znak – rytuał. Doświadczenie władzy*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2012.

438. Marecki J., *W służbie przeszłości i nauki. Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie*, Kraków 2012.

439. Marek Ł., *Kryptonim „Wiata" – Służba Bezpieczeństwa a budownictwo sakralne w Mikołowie-Kamionce* [w:] *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. G. Bębnik, Katowice 2012.

440. Marek Ł., *Mechanizm werbunku zakonnicy na przykładzie TW „Teresa"* [w:] *Represje wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL. Zagadnienia wybrane,* red. J. Myszor, A. Dziurok, Katowice 2012.

441. Markiewicz M., *„Babskie bunty" jako forma sprzeciwu wobec kolektywizacji wsi w Polsce w latach 1948–1956* [w:] *Kobieta a patriotyzm. Konteksty historyczno-pedagogiczne XX–XXI wieku*, red. E.J. Kryńska, A. Szarkowska, U. Wróblewska, Białystok 2012.

442. Markiewicz M., *Akcja „L" (czerwiec–październik 1950 r.) – przyczynek do dziejów stalinowskiego systemu represji na Suwalszczyźnie*, „Rocznik Augustowsko-Suwalski" 2012, t. 12.

443. Markiewicz M., *Stan badań nad historią „Solidarności" w małych ośrodkach* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

444. Markiewicz M., *Wieś białostocka w okresie „małej stabilizacji" (1956–1970)* [w:] *„Mała stabilizacja" w województwie białostockim 1956–1970*, red. M. Markiewicz, Białystok 2012.

445. Maślikowski S., *Księżyk z Bartoszewiczów Aleksandra* [w:] *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, red. J. Sętowski, Częstochowa 2012.

446. Maślikowski S., *Scenariusze zajęć lekcyjnych* [w:] *Pamiętamy, pamiętam... Pomorze Gdańskie i Obóz Sttuthof 1939–1945. Materiały edukacyjne*, red. K. Pawlaczyk, M. Owsiński, Warszawa – Sztutowo 2012.

447. *Materiały i Studia*, red. A. Krzak, D. Gibas-Krzak, t. 1, Szczecin – Warszawa 2011 [2012].

448. Mazanowska I., *Msze za Ojczyznę i inne nabożeństwa patriotyczne w bydgoskich parafiach rzymskokatolickich w okresie 1981–1989* [w:] *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność" na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, Bydgoszcz – Gdańsk 2012.

449. Męciński K., *Odtworzenie, organizacja i szkolenie 12 Pułku Ułanów Podolskich w strukturach Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie* [w:] *Triumf i Tragedia. Polska między wojną 1920 r. a zbrodnią w Katyniu 1940 r.*, red. H. Walczak (w druku).

450. Męciński K., *Okoliczności powstania i losy ostatniego sztandaru 12 Pułku Ułanów Podolskich* [w:] *Nad Sekwaną, Tamizą i ... Polska emigracja polityczna XX wieku*, red. P. Słowiński (w druku).

451. Milewski J.J., *Przekazanie archiwum Starzeńskich w depozyt Archiwum Państwowemu w Grodnie* [w:] *Ars historiae – historia artis*, red. J. Maroszek, E. Dubas-Urbanowicz, Białystok 2012.

452. Milewski J.J., *Atminties konfliktai. Suvalku sutartis pasirasymo vietos iamžinimo klausimas* [w:] *Suvalku sutartis: faktai ir interpretacijos. Umowa suwalska: fakty i interpretacje*, Vilnius 2012.

453. Milewski J.J., *Konflikt pamięci. Kwestia upamiętnienia miejsca podpisania umowy suwalskiej* [w:] *Suvalku sutartis: faktai ir interpretacijos. Umowa suwalska: fakty i interpretacje*, Vilnius 2012.

454. Milewski J.J., *Kultura pamięci – pomiędzy współistnieniem a konkurencją (na przykładzie ziem północno-wschodnich Polski)* [w:] *Biełorusskaja politologia: mnogoobrazije w jedinstwie*, cz. 2, Grodno 2012.

455. Milewski J.J., *Polska polityka narodowościowa i stosunki międzyetniczne w okresie międzywojennym w woj. białostockim i wileńskim* [w:] *Stosunki etniczne podczas wojny i okupacji. Białystok i Wilno 1939–1941–1944/45*, red. E. Dmitrow, J. Tauber, Białystok 2011.

456. Milewski J.J., *Socjaliści w województwie poleskim* [w:] *Licznost w istorii: gieroiczeskoje i tragiczieskoje*, Brest 2012.

457. Milewski J.J., *Zasnawannie i przyznannie Litaraturnaj premii imia Elizy Arzeszki gorada Garodni*, „Gistaryczny almanach" 2012, t. 18.

458. Misiejuk D., *Młodzież głubczycka wobec ZMP* [w:] *Dzieci, młodzież i studenci na Ziemiach Zachodnich po II wojnie światowej*, red. W. Kucharski i G. Strauchold, Wrocław – Warszawa 2012.

459. *Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku*, red. A. Czyżewski, R. Stobiecki, T. Toborek, L. Zaszkilniak, Warszawa 2012.

460. Mroczek M., *Gremia kierownicze Komitetu Powiatowego PZPR we Włodawie w latach 1948–1975* [w:] *Włodawa. Szkice z dziejów miasta w XX stuleciu*, red. M. Bem, K. Duszyk, K. Latawiec, Włodawa 2012.

461. Mroczek M., *Instrukcja dotycząca kolejki wąskotorowej Ordynacji Zamojskiej z 1911 r.*, „Archiwariusz Zamojski" 2012, t. XI.

462. Murzyn R., *Miasto Myślenice w latach 1945–1989* [w:] *Myślenice. Monografia miasta*, red. T. Gąsowski, Myślenice – Kraków 2012.

463. Murzyn R., *Myślenice – historia najnowsza (1989–2012). Kalendarium najważniejszych wydarzeń* [w:] *Myślenice monografia miasta,* red. T. Gąsowski, Myślenice – Kraków 2012.

464. Musiał F., *Anthony Kemp-Welch, Polska pod rządami komunistów 1944–1989*, Kraków 2010 [rec.], „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

465. Musiał F., *Maciej Korkuć, Józef Kuraś „Ogień". Podhalańska wojna 1939–1945*, Kraków 2011 [rec.], „Horyzonty Polityki" 2012, nr 1 (4).

466. Musiał F., *Operacja „Lato-79". Zadania Służby Bezpieczeństwa w czasie pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

467. Musiał F., *Stan badań nad dziejami komunistycznego aparatu represji za lata 2006–2010/2011* [w:] *Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2012.

468. Musiał F., *Wiarygodność dokumentacji operacyjnej UB/SB – wybrane zagadnienia źródłoznawcze* [w:] *Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2012.

469. Musiał F., *Zrozumieć PRL, red. Wiesław Żółtkowski, Warszawa 2012* [rec.], „Horyzonty Polityki" 2012, nr 2(4).

470. Musiał F., Życieński P., *Ekshumacje na Cmentarzu Wojskowym na warszawskich Powązkach*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

471. Musiał F., Życieński P., *IV Festiwal Filmów Dokumentalnych „Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci"*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

472. Muszyński W., *L. Pietrzak Antykomunistyczne podziemie zbrojne na terenie Inspektoratu Puławy 1944–1956* [rec.], „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

473. Muszyński W., *Władysław Studnicki wobec Kresów Wschodnich RP*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

474. Muszyński W., *Żydokomuna, czyli jak nie powinno pisać się książek historycznych*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

475. Należniak P., *Lwowskie więzienia w czerwcu 1941 roku* [w:] „Zeszyty Historyczne WiN-u", 2012 nr 35.

476. Należniak P., *Lwowscy Bernardyni w latach 1939–1990* [w:] „Zeszyty Historyczne WiN-u", 2012 nr 36.

477. Należniak P., *Nowohuckie czasopisma Solidarności „Solidarność Hutników" i „Nowohucki Biuletyn Solidarności",* „Sowiniec" 2012, nr 40.

478. Namysło A. *Ghetto in Będzin* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

479. Namysło A., *Eastern Upper Silesia Region* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

480. Namysło A., *Ghetto in Chrzanów* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

481. Namysło A., *Ghetto in Czeladź* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

482. Namysło A., *Ghetto in Dąbrowa Górnicza* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

483. Namysło A., *Ghetto in Modrzejów* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

484. Namysło A., *Ghetto in Olkusz* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

485. Namysło A., *Ghetto in Sosnowiec* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

486. Namysło A., *Ghetto in Strzemieszyce* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

487. Namysło A., *Ghetto in Sucha* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

488. Namysło A., *Ghetto in Szczakowa* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

489. Namysło A., *Ghetto in Zawiercie* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

490. Namysło A., *Represje na polskich obywatelach za udzielanie pomocy ludności żydowskiej w świetle akt procesowych niemieckich sądów specjalnych* [w:] *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, Łódź 2012.

491. Namysło A., *Żydzi 1922–1939* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012.

492. Nawrocki K., Lisiecki K., *Sprawa kwidzyńska 1982. Internowanie, pobicie proces*, Gdańsk – Kwidzyn 2012.

493. Nawrocki K., *Wbrew trudnościom. Tworzenie struktur organizacyjnych NSZZ „Solidarność" w regionie elbląskim* [w:] *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność" na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, Bydgoszcz – Gdańsk 2012.

494. Neja J., Rotarski W., *Lewandowski Andrzej* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

495. Neja J., *Wydarzenia lat 1956, 1968, 1970, 1976 i 1980* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012.

496. *„Nie można zdradzić Ewangelii". Rozmowy z abp. Ignacym Tokarczukiem*, rozmawiał, wstęp i przyp. M. Krzysztofiński, Rzeszów – Kraków 2012.

497. *Nieczysta gra. Tajne służby a piłka nożna*, red. S. Ligarski, G. Majchrzak, Chorzów 2012.

498. *Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980–1981. Wybór dokumentów*, wybór i oprac. K. Dworaczek, Warszawa 2012.

499. Niziołek P., *„Bylismy – Jesteśmy – Będziemy". Rozważania nad funkcjonowaniem propagandy napieniężnej PRL w zmiennych okolicznościach politycznych (w dobie przełomu w stosunkach polsko-niemieckich 1970 r.)*, „Wiadomości Numizmatyczne" 2012, nr 1.

500. Noszczak B., *Na początku był bunt. Historia Federacji Młodzieży Walczącej w Warszawie (1984––1989)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 1 (19).

501. Noszczak B., *Ulotna konspiracja. Historia młodzieżowej organizacji antykomunistycznej „Polonia"/„Wolność" (1951–1952)*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

502. Nowicka O., *Gdy oświata była bronią. Wielkopolanie w walce o zachowanie polskiej nauki i kultury* [w:] *Leć nasz orle w górnym pędzie... Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu*, Poznań 2012.

503. Nowicki R., *Wojskowa Organizacja Ziem Zachodnich. Powstanie – działalność – tragiczny finał* [w:] *Leć nasz orle w górnym pędzie... Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu*, Poznań 2012.

504. *NSZZ „Solidarność" region Konin. Wybór dokumentów*, t. 1: *(1980–1981)*, red. K. Białecki, W. Handke, Poznań 2012.

505. Olaszek J. *Drugi obieg pod lupą: M. Fałkowski, Biznes patriotyczny. Historia wydawnictwa CDN, Gdańsk 2011* [rec.], „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury" 2012, nr 3.

506. Olaszek J., *„Tygodnik Mazowsze" – głos podziemnej „Solidarności" 1982–1989*, „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury" 2012, nr 3.

507. Olaszek J., *Artykuł recenzyjny: wokół pracy Pawła Sowińskiego, Zakazana książka. Uczestnicy drugiego obiegu 1977–1989*, Warszawa 2012, „Pamięć i Sprawiedliwość" 20, nr 1 (19).

508. Olaszek J., *Podziemne dziennikarstwo. Pisma drugiego obiegu w latach 1981–1989*, „Więź" 2012, nr 7.

509. Olaszek J., *Przystanek Warszawa. Ucieczki z NRD przez Polskę w 1989 r.* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

510. Olaszek J., *Relacje między redakcjami wybranych warszawskich pism drugiego obiegu a strukturami podziemnej „Solidarności"* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL. Studia i artykuły*, red. P. Kardela, P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

511. Olaszek J., *Solidarity in the Struggle for Freedom of Speech, 1980–1981*, „InterMarium. On-Line Journal", Columbia University, Nowy York, Vol. 14, 2011 [2012], No. 2–3.

512. Osiński K., *Działalność podziemnych struktur NSZZ „Solidarność" w województwie bydgoskim w latach 1981–1989* [w:] *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność" na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, Bydgoszcz – Gdańsk 2012.

513. Osiński K., *Społeczeństwo wobec kryzysu bydgoskiego z 1981 r.*, „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 4.

514. Osiński T., *„Sztandar Ludu" w walce z biurokracją w latach 1945–1956*, „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja. Rocznik naukowy" 2012, nr 1, www.komunizm.net.pl.

515. Osiński T., *Konflikt pomiędzy władzami miejskimi Włodawy a właścicielami elektrowni o uprawnienie rządowe na produkcję, przetwarzanie i dystrybucję energii elektrycznej (1928–1933)* [w:] *Włodawa. Szkice z dziejów miasta w XX stuleciu*, red. M. Bem, A. Duszyk, K. Latawiec, Włodawa 2012.

516. Osiński T., *Powiatowy Oddział Państwowego Urzędu Repatriacyjnego we Włodawie 1944–1950. Organizacja – personel – warunki pracy* [w:] *Włodawa. Szkice z dziejów miasta w XX stuleciu*, red. M. Bem, A. Duszyk, K. Latawiec, Włodawa 2012.

517. Osiński T., *W oczekiwaniu na wywłaszczenie. Warunki życia i pracy w majątkach ziemskich na Lubelszczyźnie pomiędzy lipcem a październikiem 1944 r.* [w:] *Ziemiaństwo na Lubelszczyźnie*, t. 5, Lublin 2012.

518. *Ostatnia dekada. Lata 1980–1990 w Łodzi i regionie okiem fotoreportera „Głosu Robotniczego”*, zdjęcia M. Kowal, wstęp i red. P. Spodenkiewicz, Łódź 2012.

519. Oszytko J., *Bereszyński Zygmunt* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

520. Paczoska-Hauke A., *Działalność oddziału Stanisława Matuszewskiego „Mściciela” na Kujawach w 1947 r.*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie” 2011 [2012], t. 26.

521. *Pamięć wielkiej zbrodni. 75. rocznica „operacji polskiej” NKWD – ankieta historyczna:* Nikita Pietrow, Hiroaki Kuromiya, Krzysztof Jasiewicz, Marek Jan Chodakiewicz, Bogdan Musiał, Tomasz Sommer, Jerzy Bednarek, Jan Jacek Bruski, Marek Kornat, Henryk Głębocki, „Arcana” 2012, nr 106–107.

522. Persak K., *Jedwabne before the Court: Poland's Justice and the Jedwabne Massacre – Investigations and Court Proceedings, 1947–1947* [w:] *The Holocaust in Occupied Poland: New Findings and New Interpretations*, ed. Jan T. Gross, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2012, pp. 29–54.

523. Peterman R., *Wojskowa Służba Wewnętrzna Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych* [w:] *Społeczno-prawne aspekty przeciwdziałania korupcji,* red. J. Bil, A. Wawrzusiszyn, Szczytno 2012.

524. Piątkowski S., *Akta organizacji konspiracyjnej Polska Niepodległa z lat 1940–1944 w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach*, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne” 2012, t. 1.

525. Piątkowski S., *Jedlińsk. Monografia historyczna miejscowości i jej okolic*, Radom 2012.

526. Piątkowski S., *Kwestionariusz władz Skarżyska-Kamiennej w sprawie wydarzeń o znaczeniu historycznym w latach 1939–1945*, „Znad Kamiennej. Materiały i Studia” 2011 [2012], t. 4.

527. Piątkowski S., *Postawy mieszkańców powiatu opatowskiego w latach 1939–1945 jako przedmiot powojennych śledztw prokuratorskich*, „Znad Kamiennej. Materiały i Studia” 2012, t. 5.

528. Piątkowski S., *Radom* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

529. Piątkowski S., *Radomscy Ojcowie Bernardyni w obozie koncentracyjnym Auschwitz (przyczynek do historii konwentu)* [w:] *W nieustannej trosce o polską diasporę. Tom studiów historycznych i politologicznych dedykowanych Księdzu Arcybiskupowi Szczepanowi Wesołemu*, red. R. Nir, M. Szczerbiński, K. Wasilewski, Gorzów Wielkopolski 2012.

530. Piątkowski S., *Skaryszew* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

531. Piątkowski S., *Spółdzielczość Skarżyska-Kamiennej w dwudziestoleciu międzywojennym i latach okupacji niemieckiej (1918–1945)*, „Znad Kamiennej. Materiały i Studia” 2012, t. 5.

532. Piątkowski S., *Stan badań nad historią Skarżyska-Kamiennej w latach wojny i okupacji (1939––1945)*, „Rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamiennej”, 2012.

533. Piątkowski S., *Udział niemieckiej żandarmerii w eksterminacji ludności żydowskiej GG (na przykładzie północno-wschodniej części dystryktu radomskiego)* [w:] *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, Łódź 2012.

534. Piątkowski S., *Wacław Cegiełka (1887–1966). Burmistrz Skarżyska-Kamiennej z lat okupacji niemieckiej*, „Znad Kamiennej. Materiały i Studia" 2011 [2012], t. 4.

535. Piątkowski S., *Wymiar sprawiedliwości wobec volksdeutschów w latach 1945–1950 (na przykładzie północno-wschodniej części województwa kieleckiego)* [w:] *Społeczeństwo a władza między Wisłą i Pilicą w latach 1945–1989*, Lublin 2012.

536. Piątkowski S., *Wyśmierzyce* [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012.

537. Piekaruś D., *Procesy zjednoczeniowe PPS w latach 1990–1996* [w:] *120 lat PPS 1892–2012. Zarys historyczny*. red K. Dunin-Wąsowicz, B. Gorski, K. Kulpińska-Cała, J. Stefański., Warszawa 2012.

538. Piekaruś D., *W opozycji. Polska Partia Socjalistyczna w latach 1987–1989* [w:] *120 lat PPS 1892––2012. Zarys historyczny*, red. K. Dunin-Wąsowicz, B. Gorski, K. Kulpińska-Cała, J. Stefański, Warszawa 2012.

539. Piekarz A. (oprac. mat.), *Wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 roku w województwie lubelskim w dokumentach Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (Wybór źródeł)*, red. G. Joniec, D. Piekaruś, J. Romanek, Lublin 2012.

540. Pietrowicz A., *Krężlewski Jerzy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

541. Pietrowicz A., *Krzyżanowski Henryk* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

542. Pietrowicz A., *Martin-Pietrowicz Tatiana* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

543. Pietrowicz A., *Matysiak Maria* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

544. Pilarski S., *Łódzka prasa nieoficjalna wobec wydarzeń w kraju i regionie (1988–1989)* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL. Studia i analizy*, red. P. Kardela, P.P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

545. Pilarski S., *Oficer Ekspozytury 2 Oddziału II Sztabu Głównego WP mjr Wojciech Lipiński (1900––1966)* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP*, t. 2: *Z działalności Oddziału II SG WP*, red. T. Dubicki, Łomianki 2012.

546. Pleskot P., *Does historiography need to be provincial? International circulation of ideas as exemplified by the cooperation of Polish and French historians in the period of the People's Republic of Poland*, „Poznań Studies" 2012, nr 100.

547. Pleskot P., *Dvoumna solidarnost s Solidarnostjo. Odnos ZDA do gibanja Solidarność (1980–1981)* [w:] *Podobe solidarnosti*, red. T. Pirc, Gornja Radgona 2012.

548. Pleskot P., *Inwigilacja zachodnich dyplomatów w Warszawie (1956–1989). Schemat instytucjonalny* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

549. Pleskot P., *Jak wytropić szpiega? Struktury kontrwywiadu PRL odpowiedzialne za inwigilację zachodnich placówek dyplomatycznych (1956–1989)* [w:] *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość. Materiały i studia*, t. 1, red. A. Krzak, D. Gibas-Krzak, Szczecin – Warszawa 2012.

550. Pleskot P., *Nieoczekiwana lekcja patriotyzmu* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

551. Pleskot P., Rutkowski T.P., *Trudna sztuka kierowania nauką. Wydział Nauki i Oświaty KC PZPR wobec Polskiej Akademii Nauk (1949–1989)* [w:] *PZPR jako machina władzy*, red. D. Stola, K. Persak, Warszawa 2012.

552. Pleskot P., *Stan wojenny w oczach Anglika. Spostrzeżenia fizyka Michaela Glazera z pobytu w Krakowie w maju 1982 r.*, „Prace Historyczne" 2012, nr 139.

553. Pleskot P., *Trudna sztuka kierowania nauką. Wydział Nauki i Oświaty KC PZPR a Polska Akademia Nauk (1949–1989)* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktura – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Radzyń Podlaski – Lublin 2012.

554. Pleskot P., *Underground Independent Students' Association (NZS) at Warsaw University (1982––1989)* [w:] *Anti-Communist Resistance in Central and Eastern Europe*, red. P. Jašek, Bratislava 2012.

555. Pleskot P., *Zagraniczni studenci w stalinowskiej Warszawie* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie 1945––1989. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

556. Pleskot P., *Zostać czy wrócić? Emigracja polskich stypendystów naukowych na zachód w latach 1956–1989*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 1 (19).

557. Pleskot P., *Życie po życiu w opozycji. Emigracyjne losy działaczy „Solidarności" po 13 grudnia 1981 r.* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980––1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

558. Poboży R., Stempowski T., *Zbiór filmów w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

559. Podemski M., *Wschowa – siedziba PUBP/PUdsBP (1945–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

560. Pogorzelska T., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Białymstoku 1946–1955. Organizacja funkcjonowanie kancelarii i archiwizacja dokumentacji*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

561. *Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services*, wybór i red. J. Bednarek, D. Boyko, W. Chudzik, J. Karbarz-Wilińska, S. Kokin, M. Majewski, Y. Shapoval, Łódź – Warsaw – Kiev 2012.

562. *Poznański Czerwiec 1956. Wybór dokumentów*, oprac. S. Jankowiak, R. Kościański, E. Makowski, R. Reczek, Poznań 2012.

563. *Proch zamknięty w narodowej urnie. Historia najnowsza w badaniach doktorantów Instytutu Nauk Historycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, red. M. Żuławnik, M. Krupecka, Warszawa 2012.

564. Próchniak L., *Kenic Janusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

565. Próchniak L., *Niezależny Klub Dyskusyjny* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

566. Próchniak L., *Pietrzak Bartosz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

567. Próchniak L., *Region Ziemia Łódzka NSZZ „Solidarność"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

568. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

569. Przewłoka A., *Koło Przyjaciół „Więzi" czy nielegalny Klub Inteligencji Katolickiej w Katowicach? Działalność i rozpracowanie przez Służbę Bezpieczeństwa grupy świeckich aktywistów katolickich w latach 1959–1965*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne" 2012, t. 45, z. 1.

570. Przybysz M., *Dzieje kutnowskiej „Solidarności" w podziemiu (13 XII 1981–1987)* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

571. *Publikacje drugiego obiegu w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej – rekonesans archiwalny* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL. Studia i artykuły*, red. P. Kardela, P.P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

572. Puławski A., *Die Informationspolityk des polnischen Untergrundstaates und der Holocaust* [w:] *Gewalt und Alltag im besetzten Polen 1939–1945*, Osnabrück 2012.

573. Puławski A., *Kontrowersje w biogramach znanych chełmian* [w:] „Rocznik Chełmski" 2012, nr 16.

574. Puławski A., *Problematyka żydowska w wydawnictwach Kazimierza Czernickiego* [w:] „Rocznik Chełmski" 2012, nr 16.

575. Puławski A., *The Polish Government-in-Exile in London, the Delegatura, the Union of Armed Struggle-Home Army and the Extermination of the Jews* [w:] "Holocaust Studies: A Journal of Culture and History", 2012, nr 18 (2–3).

576. *PZPR jako machina władzy*, red. D. Stola, K. Persak, Warszawa 2012.

577. Rączy E., *Sztuka i życie artystyczne w Rzeszowie w latach 1944–1989* [w:] *Dzieje Rzeszowa,* t. 4, red. W. Bonusiak, Rzeszów 2012.

578. Rączy L., *Niezależność prokuratora – mit czy zasada: w świetle art. 47 ust. 4a ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu* [w:] *Zbrodnie przeszłości, opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 4: *Ściganie*, Warszawa 2012.

579. Rączy L., *Poświadczenie nieprawdy a zbrodnia komunistyczna. Przyczynek do dyskusji* [w:] *Zbrodnie przeszłości, opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 4: *Ściganie*, Warszawa 2012.

580. *Represje wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL. Zagadnienia wybrane*, red. J. Myszor, A. Dziurok, Katowice 2012.

581. Rogalewska E., *Rola NSZZ „Solidarność" w rozwoju społeczeństwa Tykocina w latach 1980–1981* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

582. Rogalewska E., *Katarzyny Meloch „scenariusze ocalenia"* [w:] *Literatura polsko-żydowska. Studia i szkice,* red. E. Prokop-Janiec, S. J. Żurek, Kraków 2011.

583. Rogalewska E., *Zagłada. Opór. Pomoc. Miasteczko Supraśl w Puszczy Knyszyńskiej* [w:] *Zagłada Żydów na polskiej prowincji,* red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, Łódź 2012.

584. Romanek J., *Działania Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego wobec ludowców województwa lubelskiego w latach 1949–1956* [w:] *Wieś i ruch ludowy w Polsce i Europie. W kręgu historii i tradycji*, t. 1, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, Warszawa 2012.

585. Romanek J., *Kadra kierownica radzyńskiej Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w latach 1944–1946*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny" 2012, t. 10.

586. Romanek J., *Obsada personalna Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej we Włodawie w latach 1944–1946* [w:] *Włodawa. Szkice z dziejów miasta w XX stuleciu*, red. M. Bem, A. Duszyk, K. Latawiec, Włodawa 2012.

587. Romanek J., *Polskie Stronnictwo Ludowe w powiecie włodawskim w latach 1945–1947* [w:] *Włodawa. Szkice z dziejów miasta w XX stuleciu*, red. M. Bem, A. Duszyk, K. Latawiec, Włodawa 2012.

588. Romanek J., *Sprawa agenturalnego rozpracowania kryptonim „Wars"*, „Rocznik Historyczny Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego" 2012, nr 28.

589. Romanek J., *Wstęp* [w:] *Wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 roku w województwie lubelskim w dokumentach urzędu bezpieczeństwa publicznego (wybór źródeł)*, red. G. Joniec, D. Piekaruś, J. Romanek, Lublin 2012.

590. Romanowska E., *Karzące ramię sprawiedliwości ludowej. Prokuratury wojskowe w Polsce w latach 1944–1955*, Warszawa 2012.

591. Rosenbaum S., *„Stale i wciąż mam Was przed oczami". Relacje rodzinne w korespondencji Górnoślązaków służących w Wehrmachcie* [w:] *Rodzina na Śląsku 1939–1945. Dezintegracja. Migracje. Codzienność*, red. A. Dawid, A. Maziarz, Opole – Warszawa 2012.

592. Rosenbaum S., *Germania. Niemiecka polityczność na Górnym Śląsku 1871–1945*, Gliwice 2012.

593. Rosenbaum S., *Konflikt czy koegzystencja? Kresowianie a ludność rodzima i niemiecka na Górnym Śląsku w pierwszych latach powojennych* [w:] *Kresowianie na Górnym Śląsku*, red. B. Tracz, Katowice – Gliwice 2012.

594. Rosenbaum S., *Koniec systemu. Rozkład partii komunistycznej i powstanie nowej sceny politycznej w Bytomiu (1988–1990)* [w:] *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. S. Rosenbaum, Katowice 2012.

595. Rosenbaum S., *Wokół transformacji politycznej w Mikołowie 1989–1990* [w:] *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. G. Bębnik, Katowice 2012.

596. Rotarski W., *„Biuletyn Solidarność Regionu Częstochowa”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

597. Rotarski W., *„Impuls”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

598. Rotarski W., *„Strajkuś”* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

599. Rotarski W., *Czarnota Adam* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

600. Rotarski W., *Dąbek Herbert Stefan* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

601. Rotarski W., *Dziubek Marek* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

602. Rotarski W., *Gała Andrzej Wiktor* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

603. Rotarski W., *Jawor Krzysztof* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

604. Rotarski W., *Kapsa Jarosław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

605. Rotarski W., *Kokot Zbigniew* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

606. Rotarski W., *Komitet Ochrony Interesów Społeczeństwa Regionu Częstochowskiego* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

607. Rotarski W., *Kramarski Jan* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

608. Rotarski W., *Maciński Kazimierz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

609. Rotarski W., *Makuła Dariusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

610. Rotarski W., *Maszkiewicz Mariusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

611. Rotarski W., *Protest w klubie „Ikar” w Częstochowie* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

612. Rotarski W., *Raczyński Zenon* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

613. Rotarski W., *Soluch Tadeusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

614. Rotarski W., *Spóźniony Sierpień w Częstochowie. Regionalny protest NSZZ „Solidarność" w klubie „Ikar" w listopadzie 1980 r.* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

615. Rotarski W., *Strąk Witold* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

616. Rotarski W., *Śliwiński Zbigniew* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

617. Rotarski W., *Świerzy Zenon* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

618. Rotarski W., *Trzeciak Władysław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

619. Rotarski W., *Wytrwamy* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

620. Róg P., *Komitet Wojewódzki PZPR w Tarnobrzegu 1975–1989. Studium o partyjnej elicie władzy* [w:] *Partia Komunistyczna w Polsce struktury – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

621. Ruczyński M., *Życie codzienne oraz działalność społeczna, kulturowa i oświatowa Korpusu Ochrony Pogranicza na przykładzie Batalionu KOP „Barszczów"* [w:] *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2011*, red. P. Gasztold-Seń, Ł. Kamiński, Warszawa 2012.

622. Ruzikowski T., *J. Olaszek, „Nieliczni ekstremiści. Podziemna „Solidarność" w propagandzie stanu wojennego*, *Gdańsk 2010* [rec.] [w:] *Polska 1944/45–1989. Studia i Materiały*, t. 10, Warszawa 2012.

623. Rybarczyk P., *Struktura organizacyjna i zarys działalności Komitetu Zakładowego PZPR przy Komendzie Wojewódzkiej MO w Bydgoszczy w pierwszym roku stanu wojennego (grudzień 1981 – grudzień 1982)* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktury – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

624. Sasanka P., Stępień S., *Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata*, Warszawa 2012.

625. Sawa M., «Газета – це моя душа» – журналістський шлях Івана Кедрина-Рудницького", www.historians.in.ua.

626. Semczyszyn M., *O polską republikę rad! Działalność polskich komunistów na Ukrainie Sowieckiej w latach 1920−1937* [w:] *Lewica polska. Koncepcje – ludzie – działalność*, red. E. Krasucki, T. Sikorski, A. Wątor, t. 2, Wrocław 2012.

627. Semczyszyn M., *Trasami pamięci. Lwowska przestrzeń historyczna w polskich, radzieckich i ukraińskich przewodnikach miejskich 1900−2010* [w:] *Lwów: lustro. Obraz wzajemny mieszkańców Lwowa w narracjach XX–XXI wieku*, Warszawa 2012.

628. Sierchuła R., *Franciszek Krawczykowski – historia oficera wywiadu Narodowych Sił Zbrojnych* [w:] *Proch zamknięty w narodowej urnie. Historia najnowsza w badaniach doktorantów Instytutu Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, red. M. Krupecka i M. Żuławnik. Warszawa 2012.

629. Sierchuła R., *Wyklęty życiorys*, „Actum" 2011/2012, nr 3–4.

630. Sikora M., *Służba Bezpieczeństwa MSW a system bankowy PRL w dobie przekształceń gospodarczych drugiej połowy lat osiemdziesiątych XX w. Wstęp do analizy zagadnienia*, „Studia Polityczne PAN" 2012, nr 30.

631. Sikora M., *Vox populi. Sondowanie opinii publicznej przez Służbę Bezpieczeństwa III Rzeszy. Studium na przykładzie Bytomia i powiatu bytomsko-tarnogórskiego w okresie przesilenia w wojnie (grudzień 1942 – wrzesień 1943)* [w:] *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. S. Rosenbaum, Katowice 2012.

632. Sikora M., *W niemieckiej gospodarce wojennej* [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012.

633. Sikorski T., *Rzeczpospolita Wielkiego Narodu – wspólnota wolności i ładu. Refleksja geopolityczna Adama Doboszyńskiego i emigracyjnego środowiska „Walki". Perspektywa źródłowa*, Szczecin 2012.

634. Sitarek A., *Rola niemieckiego Zarządu Getta w Łodzi w eksterminacji gett prowincjonalnych Kraju Warty* [w:] *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, Łódź 2012.

635. Sitarek A., Trębacz M., *Drei Städte. Besatzungsalltag in Lodz* [w:] *Gewalt und Alltag im besetzten Polen*, red. J. Böhler, S. Lehnstaedt, Onasbrück 2012.

636. Sitarek A., *W obliczu „trudnej konieczności". Administracja żydowska getta łódzkiego wobec wysiedleń Żydów z Rzeszy i Protektoratu (październik–listopad 1941 r.)*, „Zagłada Żydów. Studia i Materiały" 2012, nr 8.

637. Sitarek A., *Zagłada tomaszowskich Żydów w czasie drugiej wojny światowej* [w:] Historia tomaszowskich Żydów, red. A. Kędzierski, Tomaszów Mazowiecki 2012.

638. Sitarek A., *Żydzi łęczyccy w czasie drugiej wojny światowej* [w:] Historia Żydów łęczyckich na przestrzeni wieków, red. T. Grabarczyk, Łódź – Łęczyca 2012.

639. Sitarz M., *Konspiracyjne struktury NSZZ „Solidarność" w Policach i działania SB przeciwko ich członkom* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Dyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

640. Skorut P., *Front Jedności Narodu w latach siedemdziesiątych XX wieku w PRL*, „Racja stanu. Studia i materiały" 2012, nr 1.

641. Smółka-Gnauck A., *Między Wolnością a Pokojem. Zarys historii Ruchu „Wolność i Pokój"*, Warszawa 2012.

642. Sołtysik Ł., *Problematyka Indian północnoamerykańskich w prasie PRL. Rekonesans badawczy* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

643. Spałek R., *Niezwykły przypadek Hermana Fielda* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie*. *Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

644. *Spętana Akademia. Polska Akademia Nauk w dokumentach władz PRL*, t. 2: *Materiały partyjne (1950–1986)*, red. P. Pleskot, T.P. Rutkowski, Warszawa 2012.

645. *Społeczeństwo a władza. Między Wisłą a Pilicą w latach 1945–1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Lublin 2012.

646. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Bakuła Bogusław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

647. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Bielicki Przemysław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

648. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Cnotalski Krzysztof* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

649. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Dabert Eugenia* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

650. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Dźwiniel Marian* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

651. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M, *Frohmberg Lech* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

652. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Kubiak Jacek* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

653. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Nowotny Andrzej* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

654. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Prause Mieczysław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

655. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Radke Andrzej* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

656. Staszewska C., Szczesiak-Ślusarek M., *Świrydowicz Kazimierz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

657. Strehlau E., *Wizyta Ojca Świętego Jana Pawła II w Gdyni w czerwcu 1987 roku w świetle materiałów operacyjnych Służby Bezpieczeństwa*, „Rocznik Gdyński" 2011, nr 24.

658. Stuczyński G.(oprac. mat.), *Wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 roku w województwie lubelskim w dokumentach Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (Wybór źródeł)*, red. G. Joniec, D. Piekaruś, J. Romanek, Lublin 2012.

659. *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX wieku*, red. W. Skóra, P. Skubisz, t. 1, Szczecin 2012.

660. *Suchorowska-Śliwińska Danuta*, oprac. C. Kuta, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 3.

661. Surdej M., *Działalność Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego na terenie powiatu mieleckiego w latach 1945–1947/48*, „Rocznik Mielecki" 2011–2012, t. XIV–XV.

662. Surdej M., *Działania Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Mielcu przeciwko Kościołowi katolickiemu. Wybrane zagadnienia* [w:] *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1944––1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

663. *Suvalku sutartis: faktai ir interpretacijos. Umowa suwalska: fakty i interpretacje*, red. J.J. Milewski, Cz. Laurinavicius, Vilnius 2012.

664. Sychowicz K., *„NSZZ „Solidarność" i aparat bezpieczeństwa w woj. łomżyńskim (lata 1988–1989)* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

665. Sychowicz K., *Duchowni i mieszkańcy pow. grajewskiego w latach 1945–1956 – postawy i zachowania*, „Grajewski Rocznik Historyczny – Echa Przeszłości" 2012, t. 1.

666. Sychowicz K., *T. Białous, Biskup Stanisław Kostka Łukomski (1874–1948). Pasterz niezłomny, Rajgród 2010* [rec.], Rocznik Augustowsko-Suwalski 2011, t. XI.

667. *Symbol – znak – rytuał. Doświadczenie władzy*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2012.

668. Syrnyk J., *Białorusini a „Solidarność"*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne" 2012, nr 37.

669. Syrnyk J., *Lucyna Kulińska. Działalność terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w Polsce w latach 1922–1939 Kraków 2009* [rec.], „Litopys. Studia i materiały Ukraińskiego Towarzystwa Historycznego w Polsce" 2012, nr 1 (2).

670. Syrnyk J., *Parafia greckokatolicka pw. Trójcy Św. w Bobolicach (pow. koszaliński)*, „Litopys. Studia i materiały Ukraińskiego Towarzystwa Historycznego w Polsce" 2012, nr 1 (2).

671. Syrnyk J., *Struktury organizacyjne Łemków w PRL* [w:] *Łemkowie, Bojkowie, Rusini – historia, współczesność, kultura materialna i duchowa*, red. S. Dudra, t. 4, cz. 2, Słupsk – Zielona Góra 2012.

672. Syrnyk J., *Wokół akcji „Wisła": wysiedlenie i powrót Ukraińców z województwa lubelskiego* [w:] *Mychajło Hruszewski i jego Mała Ojczyzna – Chełmszczyzna w XIX–XX wieku*, red. G. Kuprianowicz, Chełm 2011.

673. Szafron T., *Organy władzy wykonawczej Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach w latach 1975–1990* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce struktura – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

674. *Szczecin – codzienność miasta i jego mieszkańców. IV Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2011 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2012.

675. Szczerba A., *Zasób archiwalny Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Kielcach. Charakterystyka ogólna* [w:] *Społeczeństwo a władza między Wisłą a Pilicą w latach 1945–1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Lublin 2012.

676. Szczesiak-Ślusarek M., *Kotlarski Paweł* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

677. Szczesiak-Ślusarek M., *Kukieła Janusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

678. Szczesiak-Ślusarek M., *Nagler Halina* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

679. Szczesiak-Ślusarek M., *Zagłada kolskich Żydów* [w:] *Z dziejów Żydów kolskich – w 70. rocznicę Zagłady w obozie zagłady Kulmhof*, red. K. Witkowski, Koło 2012.

680. Szczypta-Szczęch R., *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego Opatów z siedzibą w Ostrowcu Świętokrzyskim wobec Kościoła rzymskokatolickiego w latach 1945–1955* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec Kościoła Katolickiego na obecnym terytorium Diecezji Sandomierskiej 1944–1956*, red. M. Krzysztofiński, J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

681. *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność" na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, Bydgoszcz – Gdańsk 2012.

682. Szleszkowski Ł., Szwagrzyk K., Thannhäuser A., Kawecki J., Świątek B., *Rekonstrukcja sposobu wykonywania kary śmierci przez rozstrzelanie w latach 1949–1954 na podstawie badań ekshumacyjnych „pól więziennych" na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu*, cz. 1: *Rys historyczny i wyniki prac poprzedzających ekshumację przeprowadzoną w 2011 roku*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii", LXII, 1–66, 2012.

683. Szleszkowski Ł., Thannhäuser A., Kawecki J., Szwagrzyk K., *Świątek B., Rekonstrukcja sposobu wykonywania kary śmierci przez rozstrzelanie w latach 1949–1954 na podstawie badań ekshumacyjnych „pól więziennych" na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu*, cz. 2: *Analiza obrażeń postrzałowych i próba rekonstrukcji przebiegu egzekucji*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii", LXII, 67–131, 2012.

684. Szopa P., *Działania aparatu bezpieczeństwa PRL wobec Franciszka Chrapkiewicza* [w:] *Ślady Przeszłości. Sejmik kultury powiatu strzyżowskiego w latach 2006–2012*, Strzyżów 2012.

685. Szopa P., *Żołnierze wyklęci* [w:] „Waga i Miecz" 2012, nr 3.

686. Szopa P., *Życiorysy niezwykłe. Mieszkańcy powiatu strzyżowskiego zamordowani przez Sowietów w Katyniu, Charkowie i Twerze* [w:] *Katyń 1940. Walka o prawdę*, red. W. Lis, Toruń 2012.

687. Szulc P., *„Wiadomości Szczecińskie"* [w:] *Środki masowego zakłamania. Gadzinówki w stanie wojennym*, red. S. Ligarski, Szczecin 2012.

688. Szulc P., *Mirosław Hermaszewski – kosmiczna ikona propagandy sukcesu*, „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 4.

689. Szulc P., *Polskie Radio i Telewizja w stanie wojennym, wstęp i oprac. S. Ligarski, G. Majchrzak* [rec.], „Studia Medioznawcze" 2012, nr 1.

690. Szulc P., *Szczecińska prasa drugoobiegowa. Narracje rzeczywistości roku 1989* [w:] *Wbrew partii i cenzurze. Media podziemne w PRL. Studia i artykuły*, red. P. Kardela, P. Warot, T. Wolsza, Warszawa 2012.

691. Szulc P., *Zniewolony eter. Polskie Radio Szczecin w latach 1945–1989*, Szczecin 2012.

692. Szwagrzyk K., *Państwo spełnia swoją powinność*, „Debata" 2012, nr 2.

693. Szwagrzyk K., *Dziecko skazańca* [w:] *Dzieci, młodzież i studenci na Ziemiach Zachodnich po II wojnie światowej*, *red.* W. Kucharski, G. Strauchold, Wrocław – Warszawa 2012.

694. Szwiec W., *Internowanie obywateli polskich dokonane przez organy sowieckie w latach 1944–1945 na terenie województwa małopolskiego jako przykład zbrodni przeciwko ludzkości* [w:] *Zbrodnie przeszłości, opracowania i materiały prokuratorów IPN, t. 4: Ściganie*, Warszawa 2012.

695. Szwiec W., *System pracy przymusowej ludności polskiej Generalnego Gubernatorstwa jako przykład zbrodni przeciwko ludzkości* [w:] *Zbrodnie przeszłości, opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 4: *Ściganie*, Warszawa 2012.

696. Szymaniak M., *Służba Bezpieczeństwa przeciwko bydgoskiej „Solidarności". Taktyka działania – struktury – funkcjonariusze* [w:] *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność" na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, Bydgoszcz – Gdańsk 2012.

697. *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

698. *Śmierci się z nas nikt nie boi". Listy kapłanów archidiecezji wileńskiej z ZSRS. Wybór źródeł*, wstęp i oprac. A. Szot, W.F. Wilczewski, Białystok 2012.

699. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Bartosz Waldemar Józef* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

700. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Kapłani diecezji sandomierskiej skazani przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Kielcach* [w:] *Aparat represji wobec Kościoła w latach 1944–1956. Terytorium obecnej diecezji sandomierskiej*, red. M. Krzysztofiński, ks. J. Marecki, B. Stanaszek, Kraków 2012.

701. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Region Świętokrzyski NSZZ „Solidarność"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

702. Śmietanka-Kruszelnicki R., *W obronie krzyża. Protest młodzieży Zespołu Szkół Zawodowych we Włoszczowie w grudniu 1984 r.* [w:] *Społeczeństwo a władza między Wisłą i Pilicą w latach 1945––1989*, red. S. Piątkowski, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Lublin 2012.

703. *Środki masowego zakłamania. Gadzinówki w stanie wojennym*, red. S. Ligarski, Szczecin 2012.

704. Świętochowska E., *Kwestia kobieca i jej propagandowe wykorzystanie na przykładzie działalności Ligi Kobiet w Wydziału Kobiecego KW PZPR w Białymstoku w latach 1945–1953* [w:] *Kobieta a patriotyzm. Konteksty historyczno-pedagogiczne XX–XXI wieku*, red. E. Kryńska, Białystok 2012.

705. Świętochowska E., *Leszczyński Kazimierz Henryk* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

706. Świętochowska E., *Relacje między małymi a dużymi ośrodkami ruchu związkowego na przykładzie Solidarności w Bielsku Podlaskim* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

707. Świętochowska E., *Sytuacja społeczna kobiet w PRL w latach 1956–1970 na przykładzie woj. białostockiego* [w:] *„Mała stabilizacja" w województwie białostockim 1956–1970*, red. M. Markiewicz, Białystok 2012.

708. Świętochowska E., *Werpachowska Janina* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

709. *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

710. Tański M., Morawski R., *Opracowywanie materiałów audiowizualnych z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

711. Toborek T., *Smutny epilog. Żołnierze AK z Ziemi Tomaszowskiej w starciu z nową rzeczywistością* [w:] *Oblicza Podziemia. Studia i szkice z dziejów ZWZ-AK*, red. T. Matuszak, Piotrków Trybunalski – Tomaszów Mazowiecki 2012.

712. Tochman K.A., *Kapitan Mieczysław Kwarciński i jego walka o niepodległość Polski*, „Rocznik Sądecki" 2012.

713. Tochman K.A., *Losy poznańskich cichociemnych*, „Biuletyn Informacyjny Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Okręg Wielkopolska" 2012, nr 88.

714. Tochman K.A., *W mundurze pułkownika Wehrmachtu po okupowanej Europie,* „Inne oblicza historii" 2012, nr 3.

715. Tomkiewicz M., Włodarczyk B., *Akty terroru hitlerowskiego wobec ludności cywilnej w Gdyni Obłużu w pierwszych miesiącach okupacji*, „Rocznik Gdyński" 2011, nr 23.

716. Tomkiewicz M., Włodarczyk B., *Twierdza Malbork Losy mieszkańców w 1945 roku* [w:] „Prowincja. kwartalnik społeczno – kulturalny Dolnego Powiśla i Żuław" 2012, nr 2 (8).

717. Tomkiewicz M., hasła na temat gett funkcjonujących na terenie Komisariatu Rzeszy Ostland: Miory, Duniłowicz, Podbrzezie, Ilja, Iwie, Brasław, Druja, Radoszkowice, Rakowo, Plissa; okręgu Białystok: Grajewo, Szczuczyn, Łomża, Nowy Dwór, Wołkowysk, Radziłów, Zabłudów, Grodzisk, Mrozy, Kuźnica Białostocka oraz gett w dystrykcie warszawskim: Jeziorna, Pustelnik, Łomianki Górne, Włochy, Wiskitki, Miedzeszyn, Wawer, Błędów, Świdry Stare, Marki i dystrykcie lubelskim: Kosin, Kodeń, Krylów [w:] *The United States Holocaust Memorial Museum Encyklopedia of Camps and Ghettos 1933–1945*, *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, vol. 2: *Ghettos in German-Occupied Eastern Europe*, part B, vol. ed. M. Dean, ed. G.P. Megargee, Bloomington 2012, s. 1–467.

718. Tracz B., *Kościół i kultura niezależna w Katowicach w latach osiemdziesiątych XX wieku* [w:] *Katowice w kulturze pogranicza. Rola Katowic w kulturze i nauce*, red. A. Barciak, Katowice 2012.

719. Tracz B., *Osadnictwo Kresowian w miastach Górnego Śląska na przykładzie Gliwic* [w:] *Kresowianie na Górnym Śląsku*, red. B. Tracz, Katowice – Gliwice 2012.

720. Tracz B., *Współzawodnictwo pracy na obszarze górnośląskiej konurbacji przemysłowej jako przykład stalinizacji kultury pracy i adaptacji wzorców sowieckich* [w:] *Zrozumieć Śląsk*, red. D. Keller, B. Kloch, Rybnik 2012.

721. Tracz B., *Z problemów życia codziennego mieszkańców Mikołowa w latach osiemdziesiątych XX wieku* [w:] *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. G. Bębnik, Katowice 2012.

722. Trębacz M., *Stosunki polsko-żydowskie w województwie łódzkim (1938–1939)* [w:] *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, Łódź 2012.

723. Trębacz W., *Seniuta Aleksander Eugeniusz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

724. Waligóra G., *Konfederacja Polski Niepodległej* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

725. Waligóra G., *Lidia Dębska* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

726. Waligóra G., *Mirosław Jasiński* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

727. Waligóra G., *Od redakcji i Dyskusja*. *Między Październikiem a Czerwcem. PRL 1956–1976*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 1 (19).

728. Waligóra G., *Ruch Wolność i Pokój* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

729. Waligóra G., *Ruch Wolnych Demokratów* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

730. Waligóra G., *Władysław Dębski* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

731. Wallach J., *Gorzka wolność. Wspomnienia ocalałej z Holocaustu*, posłowie R. Bernstein, oprac. i red. E. Rączy, Rzeszów 2012.

732. Warot P., *Kazimierz Wajda, „człowiek odnowy”*, „Debata. Miesięcznik Regionalny” 2012, nr 12.

733. Warot P., *Kazimierz Wajda. Ubecki rezydent na uniwersytecie,* „Debata. Miesięcznik Regionalny” 2012, nr 10.

734. Warot P., *Książka o historii województwa olsztyńskiego* [rec.], „Debata. Miesięcznik Regionalny” 2012, nr 11.

735. Warot P., *Początki radia w Olsztynie*, „Debata. Miesięcznik Regionalny” 2012, nr 9.

736. Warot P., *Związki profesora Kazimierza Wajdy z SB*, „Debata. Miesięcznik Regionalny” 2012, nr 11.

737. Wasilewski W., *Katyn Documents in the Russian Archives: 2012 State of Disclosure* [w:] *Katyn State-Sponsored Extermination*, ed. by M.B. Szonert, Ohio 2012.

738. *Wbrew partii i cenzurze... Media podziemne w PRL. Studia i artykuły,* red. P. Kardela, T. Wolsza, P. Warot, Warszawa 2012.

739. Wenklar M., *Milicjanci w podziemiu. Przypadek powiązań funkcjonariuszy MO ze strukturami ROAK/WiN w Gromniku* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

740. Węgrzyn D., *Dezintegracja rodzin górnośląskich jako jeden ze skutków deportacji do ZSRS w 1945 roku* [w:] *Rodzina na Śląsku 1939–1944. Dezintegracja – Migracje – Codzienność,* red. A. Dawid, A. Maziarz, Opole – Warszawa 2012.

741. Węgrzyn D., *Konspiracja „zwykłych” robotników. Regionalna Komisja Wykonawcza NSZZ „Solidarność” Region Podbeskidzie w województwie bielskim (1981–1983)* [w:] *Tam też była „Solidarność”. Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

742. Węgrzyn D., *Mord na ulicy Kościelnej* [w:] *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. G. Bębnik, Katowice 2012.

743. Węgrzyn D., *Opór społeczny, podziemie i repr*esje [w:] *Katowice. Środowisko, dzieje, kultura, język i społeczeństwo*, t. 1, red. A. Barciak, E. Chojecka, S. Fertacz, Katowice 2012.

744. Węgrzyn D., *Tajemnice wyborczego sukcesu. Rola Urzędu Bezpieczeństwa w przygotowaniu i przeprowadzeniu wyborów do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 r. w województwie śląskim*, „Szkice Archiwalno-Historyczne” 2012, nr 9.

745. Węgrzyn D., *Teatr wyborczy w mieście odzyskanym. Rola Urzędu Bezpieczeństwa w przeprowadzeniu wyborów do Sejmu Ustawodawczego 19 stycznia 1947 r. w Bytomiu i powiecie bytomskim* [w:] *Bytom w cieniu dwóch totalitaryzmów. Szkice z dziejów miasta 1933–1989*, red. S. Rosenbaum, Katowice 2012.

746. Wicenty D., *Patologie Służby Bezpieczeństwa. Szkic projektu badawczego*, „Prace IPSiR UW" 2012, t. 20.

747. Wicenty D., *Załamanie na froncie ideologicznym. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich od Sierpnia '80 do stanu wojennego*, Gdańsk 2012.

748. *Wierni do końca". Studia i materiały źródłowe o „Poznańskiej Piątce" Męczenników II wojny światowej*, red. R. Sierchuła i ks. J. Wąsowicz SDB, Poznań 2012.

749. Witalec R., *Pion „W" SB na Rzeszowszczyźnie wobec wydarzeń Marca 68* [w:] *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

750. *Władysław Furka w doniesieniu agenta ps. „Stefan"*, oprac. M. Wenklar, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 35.

751. *Władza i opozycja w stanie wojennym na Białostocczyźnie (zbiór dokumentów)*, wybór i oprac. T. Danilecki, M. Kietliński, Białystok 2011.

752. Włodarczyk B., Tomkiewicz M., *Twierdza Malbork – losy mieszkańców w 1945 r.*, „Prowincja. Kwartalnik Społeczno-Kulturalny Dolnego Powiśla i Żuław" 2012, nr 2 (8).

753. Wojcieszyk E., *Działalność Rady Miejskiej miasta Poznania 1919–1939 i losy poznańskich radnych*, Poznań 2011 [2012].

754. Wojcieszyk E., *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1945–1956*, Poznań 2012.

755. Wojnowski M., *Periodic revival or continuation of the ancient military tradition? Another look at the question of the katáfraktoi in the byzantine army* [w:] "Studia Ceranea. Journal of the Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe", vol. 2/2012, red. M.J. Leszka, G. Minczew, Łódź – Sofia.

756. Wołk G., *Busola* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

757. Wołk G., *„Serwis Informacyjny" Przemyśl* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

758. Wołk G., *Nie. Biuletyn informacyjny NSZZ „S" Regionu Południowo-Wschodniego* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

759. Wołoszyn J., *Założenia programowe i cele działania konspiracyjnych organizacji młodzieżowych lat 1944–1956*, „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 2.

760. Wordliczek K., *Oazy wolności. Działania Służby Bezpieczeństwa wobec Kościoła w Krakowie-Nowej Hucie (1960–1989)*, „Sowiniec" 2012, nr 40.

761. Wójtowicz N., *Juliusz Sokolnicki – ofiara damnatio memoriae* [w:] *Juliusz Nowina-Sokolnicki (1920–2009). Przyczynek do historii*, red. A. Szkoda, Warszawa 2012.

762. Wójtowicz N., *Masoneria w filatelistyce*, „Wolnomularz Polski" 2012, nr 50.

763. Wójtowicz N., *Obraz dwóch „Kopernników" w wybranych dokumentach resortu bezpieczeństwa*, „Ars Regia" 2012, nr 20.

764. Wójtowicz P., *Powstanie i działalność NSZZ „Solidarność" w województwie toruńskim w okresie 1980–1981* [w:] *Szkice z dziejów NSZZ „Solidarność" na Pomorzu Nadwiślańskim i Kujawach (1980–1990)*, red. I. Hałagida, Bydgoszcz – Gdańsk 2012.

765. Wójtowicz P., *Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „W świecie niezłomnych, oportunistów i kolaborantów. Postawy dziennikarzy w kraju i na emigracji 1945–1989", Bydgoszcz 7–9 XI 2011 r.*, „Dzieje Najnowsze" 2012, nr 1.

766. Wróbel J., *Polonia Chicagowska w dobie „Solidarności" 1980–1989*, Łódź 2012.

767. *Wrzesień 1939 r. w Katowicach,* red. G. Bębnik, Katowice 2012.

768. *Wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 roku w województwie lubelskim w dokumentach urzędu bezpieczeństwa publicznego (wybór źródeł)*, red. G. Joniec, D. Piekaruś, J. Romanek, Lublin 2012.

769. *Z dziejów Mikołowa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. G. Bębnik, Katowice 2012.

770. *Z dziejów przemysłu po 1945 roku*, red. R. Klementowski, E. Kościk, Wrocław 2012.

771. *Zagłada dworów w województwie białostockim po roku 1939*, red. E. Rogalewska, Ł. Lubicz-Łapiński, Białystok 2012.

772. *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, Łódź 2012.

773. Zając-Goleń E., *Akcja na rzecz Niepodległości* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

774. Zając-Goleń E., *Chrześcijański Uniwersytet Robotniczy* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

775. Zając-Goleń E., *Chrześcijańska Wspólnota Ludzi Pracy* (współaut. G. Waligóra) [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

776. Zając-Goleń E., *Dadał-Afenda Emilia* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

777. Zając-Goleń E., *„Gazeta Krakowska" – „Dziennik Polski" – „Echo Krakowa"* [w:] *Środki masowego zakłamania. Gadzinówki w czasie stanu wojennego*, red. S. Ligarski, Szczecin 2012.

778. Zając-Goleń E., *Indyk Maria* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

779. Zając-Goleń E., *Kurtyka Janusz* (współaut. P. Goleń) [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

780. Zając-Goleń E., *Niezależne Zrzeszenie Uczniów Szkół Ponadpodstawowych w Krakowie* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

781. Zając-Goleń E., *„Opinia Krakowska"* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

782. Zając-Goleń E., *Piasecki Tadeusz* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

783. Zając-Goleń E., *Sawa Józef* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

784. Zając-Goleń E., *Tajna Komisja Robotnicza Hutników NSZZ „Solidarność" Huty im. Lenina (1982––1989)*, „Sowiniec" 2012, nr 40.

785. Zając-Goleń E., *„Wiadomości Krakowskie"* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

786. Zając-Goleń E., *„Wiadomości Tarnowskie"* (współaut. P. Goleń) [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

787. Zawadka K., *Komitet Wojewódzki PZPR jako lokalne centrum władzy – kierunki działania, metody i środki* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktury – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

788. Zawadka K., *Partia a oświata w latach 1949–1956 na przykładzie Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Lublinie* [w:] *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2011*, red. P. Gasztold-Seń i Ł. Kamiński, Warszawa 2012.

789. Zawistowski A., *Reglamentacja artykułów żywnościowych w Polsce w latach 1976–1989* [w:] *Ekonomia, społeczeństwo, polityka. Studia ofiarowane prof. dr. hab. Januszowi Kalińskiemu w 70. rocznicę urodzin,* red. A. Zawistowski, Warszawa 2012.

790. Zawistowski A., *Trzy „pięciolatki". Industrializacja województwa białostockiego w latach 1956––1970* [w:] *Mała stabilizacja w województwie białostockim 1956–1970*, red. M. Markiewicz, Białystok 2012.

791. Zawistowski A., *Uprzemysłowienie województwa białostockiego w latach 1950–1970,* „Optimum. Studia ekonomiczne" 2012, nr 3.

792. *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*, t. 4: *Ściganie*, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2012.

793. Zieliński A., [rec.] *Łucja Marek, „Kler to nasz wróg". Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na terenie województwa katowickiego w latach 1956–1970, Katowice 2009*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2012, nr 36.

794. Zieliński A., *Dr Grzegorz Jakubowski (1954–2001), dyrektor CA MSW, pierwszy dyrektor BUiAD IPN. Sylwetka praktyka* [w:] *Wkład archiwistów warszawskich w rozwój archiwistyki polskiej*, red. A. Kulecka, Warszawa 2012.

795. Zieliński A., *Instrukcja (tymczasowa) o pozyskaniu, pracy i ewidencji agenturalno-informacyjnej sieci z 13 lutego 1945 r. Analiza krytyczna dokumentu*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2012, t. 5.

796. Zieliński A., *Utworzenie Departamentu X Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego* [w:] *Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2012.

797. *Zimowa szkoła historii najnowszej 2012. Referaty*, red. Ł. Kamiński, G. Wołk, Warszawa 2012.

798. Zwiernik P., *„Biuletyn Informacyjny Studentów"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

799. Zwiernik P., „Głos SKOS-ów" [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

800. Zwiernik P., *„Podaj dalej"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

801. Zwiernik P., *„Solidarność Lubuska"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

802. Zwiernik P., *Białkowski Ryszard* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

803. Zwiernik P., *Bugno-Zaleska Ewa* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

804. Zwiernik P., *Hukiewicz Kazimierz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

805. Zwiernik P., *Kliber Stanisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

806. Zwiernik P., *Krośnieńska Organizacja Podziemna „Solidarność"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

807. Zwiernik P., *Malicki Bogusław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

808. Zwiernik P., *Niezależna Grupa Twórców „Imperatyw"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

809. Zwiernik P., *Niezgoda Adam* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

810. Zwiernik P., *Organizacja Młodzieży Walczącej Polski* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

811. Zwiernik P., *Październik Piotr* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

812. Zwiernik P., *Ruch Młodzieży „Korona"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

813. Zwiernik P., *Stefaniak Lech* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

814. Zwiernik P., *Witrynka Literatów i Krytyków* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

815. Zwolski K, *„Biuletyn Informacyjny MKZ Giżycko"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

816. Zwolski M, *Daniłowicz Marek* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

817. Zwolski M, *Łomża. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1945–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

818. Zwolski M, *Marczuk Stanisław* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

819. Zwolski M, *Merecka Weronika* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

820. Zwolski M. *Bielsk Podlaski. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1944–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

821. Zwolski M., *Gołdap. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1945–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

822. Zwolski M., *Jasionowo. Miejsce przetrzymywania schwytanych podczas obławy w lipcu 1945 r.* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

823. Zwolski M., *Kolno. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1948–1955/56)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

824. Zwolski M., *„Sens"* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

825. Zwolski M., *„Solidarność" suwalska i giżycka – rywalizacja i współdziałanie* [w:] *Tam też była „Solidarność". Małe ośrodki ruchu związkowego i ich rola w latach 1980–1990*, red. A. Pyżewska, M. Zwolski, Białystok 2012.

826. Zwolski M., *Augustowska Grupa Oporu* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

827. Zwolski M., *Augustów. Miejsce przetrzymywania schwytanych podczas obławy w lipcu 1945 r.* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

828. Zwolski M., *Augustów. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1945–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

829. Zwolski M., *Banasiak Karol Michał* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

830. Zwolski M., *Białystok. Miejsce tajnych pochówków ofiar zbrodni komunistycznych z 1946 r.* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

831. Zwolski M., *Białystok. Siedziba Smiersza (1944–1945) Siedziba MUBP (1945–1946). Placówka Informacji Wojskowej (1946–1957)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

832. Zwolski M., *Białystok. Siedziba WUBP/WU ds. BP (1945–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

833. Zwolski M., *Białystok. Więzienie Karno-Śledcze (1944–1955). Więzienie Centralne (1955–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

834. Zwolski M., *Broc Jerzy Stefan* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

835. Zwolski M., *Działalność wydawnicza Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność" Regionu Pojezierze (1986–1989)*, „Rocznik Augustowsko-Suwalski" 2012, t. 12.

836. Zwolski M., *Ełk. Siedziba PUBP (1945)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

837. Zwolski M., *Ełk. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1945–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

838. Zwolski M., *Ełk. Więzienie Karno-Śledcze (1946–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

839. Zwolski M., *Grajewo. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1945–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

840. Zwolski M., *Karolik Sławomir Ryszard* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

841. Zwolski M., *Kozikowski Jan* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

842. Zwolski M., *Krasnybór. Miejsce przetrzymywania schwytanych podczas obławy w lipcu 1945 r.* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

843. Zwolski M., *Krzysztoporski Wiktor* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

844. Zwolski M., *Nieznani przeciwko systemowi – stan wojenny w Piszu*, „Znad Pisy" 2010/2011 [2012], nr 19–20.

845. Zwolski M., *Obława Augustowska (1945)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

846. Zwolski M., *Oficyna Wydawnicza Q* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

847. Zwolski M., *Olecko. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1945–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

848. Zwolski M., *Ośrodek Odosobnienia dla Internowanych Kobiet w Gołdapi* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

849. Zwolski M., *Seredyński Aleksander* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

850. Zwolski M., *Sokółka. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1944–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

851. Zwolski M., *Sztabin. Miejsce przetrzymywania schwytanych podczas obławy w lipcu 1945 r.* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

852. Zwolski M., *Sztabkowski Marek Grzegorz* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976––1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

853. Zwolski M., *Wityny. Gospodarstwo rolne UBP/K ds. BP (1946–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

854. Zwolski M., *Wojtkowice Glinna. Miejsce publicznego wykonania wyroku śmierci (1946)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

855. Zwolski M., *Wysokie Mazowieckie. Siedziba PUBP/PU ds. BP (1948–1956)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

856. Zwolski M., *Zawadzki Jerzy Jan ks.* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

857. Zwolski M., *Wysokie Mazowieckie. Siedziba PUBP (1944–1948)* [w:] *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2012.

858. Zwolski, M. *Chojnowski Marian* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

859. Żelazko J., *Sytuacja młodzieży w latach 1945–1956. Wybrane problemy* [w:] *„Śmierć komunistom!" Młodzieżowa konspiracja niepodległościowa na Ziemi Łódzkiej w latach 1948–1953*, red. D. Rogut, Zelów 2012.

860. *Żołnierzowi Niepodległej. Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli*, red. T. Balbus, M. Krzysztofiński, E. Leniart, Z. Nawrocki, Rzeszów 2012.

861. Żukowski M., *„Klęska starego komunisty". Październik '56 w relacji Jana Trusza* [w:] „Historia i Świat" 2012, nr 1.

862. Żukowski M., *„Komuniści w międzywojennej Warszawie", Warszawa 4 XII 2012 r.* [w:] „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja" 2012, nr 1, www.komunizm.net.pl.

863. Żukowski M., *„Skrywana potęga". Gospodarka finansowa Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Gdańsku. Od zorganizowania komitetu do reformy finansów partyjnych w październiku 1950 roku* [w:] „Zapiski Historyczne" 2012, nr 2.

864. Żukowski M., *Dokumentacja finansowa Komitetów Wojewódzkich PZPR na przykładzie gdańskiej organizacji partyjnej – Instrukcja do preliminarza budżetowego na 1950 r.*, „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja" 2012, nr 1, www.komunizm.net.pl.

865. Żukowski M., *Komitet Wojewódzki PZPR w Gdańsku w pierwszym roku istnienia (grudzień 1948––grudzień 1949). Struktura organizacyjna i działacze* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktury – ludzie – dokumentacja*, pod red. D. Magier, Lublin-Radzyń Podlaski 2012.

866. Żuławnik M., *Czy ksiądz Marceli Godlewski był przedstawicielem „pokolenia kapłanów niepokornych"? Założenia badawcze* [w:] *Proch zamknięty w narodowej urnie. Historia najnowsza w badaniach doktorantów Instytutu Nauk Historycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, red. M. Żuławnik, M. Krupecka, Warszawa 2012.

867. Żuławnik M., *Prasa urzędowa w województwie warszawskim w Drugiej Rzeczypospolitej (1918––1939)*, „Rocznik Mazowiecki" 2012, t. XXIV.

Publikacje popularnonaukowe

1. *Archiwa wyodrębnione. Teraźniejszość i przyszłość. VI Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich, Wrocław 5–7 IX 2012*, oprac. P. Tomasik, Warszawa 2012.

2. Banaś K., *Badania historii Śląska. Będzie jeszcze wiele niespodzianek. Rozmowa z prof. dr. hab. Ryszardem Kaczmarkiem*, „Śląsk" 2012, nr 9 (203).

3. Banaś K., *Ks. Krzysztof Andrzej Kurzok, kapucyn*, „Radzionkoviana", XII 2012.

4. Banaś K., *Ks. proboszcz Krystian Augustyn Gawleński*, „Radzionkoviana", IV 2012.

5. Bednarek J., *„Żołnierz wyklęty" ze Skomlina. Alfons Olejnik „Babinicz" (1921–1947)*, „Ziemia Łódzka. Pismo Samorządowe Województwa Łódzkiego" 2012, nr 4.

6. Bednarek J., *Obozy dla jeńców i internowanych 1939–1956*, „Ziemia Łódzka. Pismo Samorządowe Województwa Łódzkiego" 2012, nr 11.

7. Bednarek J., *Proces „siedemnastu" w Radomsku – 7 maja 1946 r.*, „Ziemia Łódzka. Pismo Samorządowe Województwa Łódzkiego" 2012, nr 6.

8. Bednarek J., *Tajemnica śmierci Władysławy Bytomskiej*, „Ziemia Łódzka. Pismo Samorządowe Województwa Łódzkiego" 2012, nr 3.

9. Benken P., *Wieś polska na celowniku komunistów*, „Myśl.pl" 2012, nr 4.

10. Berendt G., *Bar Kochba* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

11. Berendt G., *Cmentarz Żydowski na Chełmie* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

12. Berendt G., *Cmentarz Żydowski we Wrzeszczu* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

13. Berendt G., *Jewelowski Salomon Juliusz* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

14. Berendt G., *Landau Izaak* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

15. Berendt G., *Levy Herbert* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

16. Berendt G., *Lichtenstein Erwin* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

17. Berendt G., *Prasa żydowska* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

18. Berendt G., *Syjoniści* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

19. Berendt G., *Synagogi* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

20. Berendt G., *Zaniechania, perspektywy. Szacunki wojennych strat osobowych społeczeństwa polskiego* [w:] *Pamięć i liczby*, dodatek do „Tygodnika Powszechnego" 2012, nr 17.

21. Berendt G., *Żydowska Partia Ludowa* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

22. Berendt G., *Żydzi* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

23. Bereza T., *Jarosławski Obwód ZWZ-AK w latach 1939–1945* [w:] *W hołdzie Bohaterom, pamięci Potomnym. Losy Narodu Polskiego w czasie II wojny światowej pod okupacją sowiecką i niemiecką we wspomnieniach, pomnikach i tablicach pamięci*, oprac. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2012.

24. Bereza T., *Rejon laszkowski (1939–1941)* [w:] *W hołdzie Bohaterom, pamięci Potomnym. Losy Narodu Polskiego w czasie II wojny światowej pod okupacją sowiecką i niemiecką we wspomnieniach, pomnikach i tablicach pamięci*, oprac. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2012.

25. Bereza T., *Sylwetka Wojciecha Szczepańskiego* [w:] *W hołdzie Bohaterom, pamięci Potomnym. Losy Narodu Polskiego w czasie II wojny światowej pod okupacją sowiecką i niemiecką we wspomnieniach, pomnikach i tablicach pamięci*, oprac. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2012.

26. *Bez wątpienia było warto!". Z Markiem Adamkiewiczem rozmawia Michał Siedziako*, Szczecin 2012.

27. Bębnik G., *Burzliwy czas przełomu,* „Gazeta Mikołowska" 2012, nr 7.

28. Bębnik G., *Niemiecka enklawa,* „Gazeta Mikołowska" 2012, nr 9.

29. Białecki K., *Miejsca pamięci o rewolucji węgierskiej*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

30. Białecki K., *Z perspektywy Partii*, „Przewodnik Katolicki" 2012, nr 49.

31. Białecki K., *Życie niezwykłe (Abp. Antoni Baraniak)*, „Przewodnik Katolicki" 2012, nr 32.

32. Biełaszko M., *Bohdan Pilarski – muzykolog, hodowca owiec, polityk*, „Na Poważnie" 2012, nr 3.

33. Brojer A., *Dziura niepamięci*, „Więź" 2012, nr 8–9.

34. Brojer A., *Zapalmy światło wolności*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 9.

35. Brożyniak A., *Ks. bp Ignacy Tokarczuk a podziemny Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność" Regionu Południowo-Wschodniego,* „Nasz Przemyśl", wydanie specjalne, 24 VI 2012.

36. Brożyniak A., *Zagłada Borownicy 20 kwietnia 1945 r.,* „Głos znad Sanu" 2012, nr 1.

37. Brzeziński P., *„Pomożecie?"* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

38. Brzeziński P., *Bejm Tadeusz* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

39. Brzeziński P., Chrzanowski R., *Nieznane wcześniej zdjęcia z Grudnia '70*, „Dziennik Bałtycki", 16 XII 2012.

40. Brzeziński P., Chrzanowski R., *Nieznane wcześniej zdjęcia z Grudnia' 70*, „Polska The Times. Dziennik Bałtycki", dodatek „Rejsy", 14 XII 2012.

41. Brzeziński P., *Cygan Mieczysław* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

42. Brzeziński P., *Czerwiec' 1976* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

43. Brzeziński P., *Czy chcecie, żeby było drożej?*, „Polska The Times. Dziennik Bałtycki", dodatek „Rejsy", 30 XI 2012.

44. Brzeziński P., *Domagała Czesław* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

45. Brzeziński P., *Fiszbach Tadeusz* [w:] *Encyklopedia* Gdańska, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

46. Brzeziński P., *Hołdakowski Marek* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

47. Brzeziński P., *Jędykiewicz Jerzy* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

48. Brzeziński P., *Karkoszka Alojzy* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

49. Brzeziński P., *Kaznowski Andrzej* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

50. Brzeziński P., *Kociołek Stanisław* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

51. Brzeziński P., *Konopka Witold* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

52. Brzeziński P., *Machno Józef* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

53. Brzeziński P., *Nowotnik Adam* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

54. Brzeziński P., *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

55. Brzeziński P., *Polski Jarosław* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

56. Brzeziński P., *Porozumienie gdańskie* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

57. Brzeziński P., *Ptasiński Jan* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

58. Brzeziński P., *Referendum 1987* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

59. Brzeziński P., *Ruch Młodej Polski* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

60. Brzeziński P., *Rynkowski Kazimierz* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

61. Brzeziński P., *Sekretarze spadochroniarze*, „Polska The Times. Dziennik Bałtycki", dodatek „Rejsy", 14 IX 2012.

62. Brzeziński P., *Solidarność* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

63. Brzeziński P., *Stan wojenny* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

64. Brzeziński P., *Stolarek Piotr* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

65. Brzeziński P., *Śliwowski Henryk* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

66. Brzeziński P., *Trusz Jan* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

67. Brzeziński P., Wicenty D., *Serce co nagle zgasło. Wspomnienie Staszka Sieradzana*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 9.

68. Brzeziński P., *Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

69. Brzeziński P., *Wołek Józef* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

70. Brzeziński P., *Wybory 1989* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

71. Brzeziński P., *Zapomniany strajk. Gdański Czerwiec '76*, „Polska The Times. Dziennik Bałtycki", dodatek „Rejsy", 22 VI 2012 r.

72. Brzeziński P., *Zrałek Stanisław* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

73. Bukała M., *Nie można zdradzić Ewangelii... Rozmowy z abp. Ignacym Tokarczukiem* [rec.], „Piast z zagrody Wincentego Witosa. Biuletyn Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach" 2012, nr 2.

74. Busse K., *Jak inwigilowano błotnickie sanktuarium?, cz. 2*, „Głos Białobrzeski" 2012, nr 1.

75. Bykowska M, *Z Wilna do kopalń Donbasu*, „Nasz Dziennik", 28 XI 2012.

76. Bykowska M., Ossowski A., *Z pomocą DNA*, „pamięć.pl Biuletyn IPN" 2012, nr 4−5.

77. Byszewski P., *Akcja „Poronin"*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 3.

78. Ceglarz T., [rec.] *Paweł Zyzak, Lech Wałęsa: idea i historia. Biografia polityczna legendarnego przywódcy „Solidarności" do 1988 roku*, Kraków 2009, strona internetowa Towarzystwa Przyjaciół Nauk Historycznych w Poznaniu: www.tpnh.blox.pl.

79. Ceglarz T., [rec.] *Tadeusz Kotłowski, Germany: The history of state and society, 1890–1945*, Kraków 2008, strona internetowa Towarzystwa Przyjaciół Nauk Historycznych w Poznaniu: www.tpnh.blox.pl.

80. Ceglarz T., *Sakralizacja obiektów szkolnych czy walka o wolność wyznania w PRL? Szczecinecka „wojna o krzyże" w dokumentach miejscowego aparatu bezpieczeństwa (1981–1983)*, „Temat Szczecinecki" 2012, nr 635.

81. Cenckiewicz S., Gontarczyk P., *Trzeba przepędzić szkodników*, „Gazeta Polska" 2012, nr 22.

82. Ceran T., *Piekło w fabryce smalcu*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 8.

83. Chabros E., *Skromny bohater*, „Dzierżoniowski Tygodnik Powiatowy" 2012, nr 32.

84. Chabros E., *W hołdzie ludziom niezłomnym*, „U Królowej Różańca Świętego. Miesięcznik Katolicko-Społeczny" 2012, nr 1.

85. Chrzanowski R. (współpraca), *Grudzień 1970 r. w Gdyni* (folder wydany przez OBEP w Gdańsku).

86. Czapski G., *Multimedia w ofercie edukacyjnej IPN-u*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2012, nr 2.

87. *CzasyPismo. O historii Górnego Śląska*, red. A. Dziurok, nr 1/2012, Katowice 2012.

88. *CzasyPismo. O historii Górnego Śląska*, red. A. Dziurok, nr 1/2012, Katowice 2012.

89. Daniluk J., Gliński M., Januszajtis A., Śliwiński B., *Grodzisko* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

90. Daniluk J., *Koszary* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

91. Daniluk J., *Nowy Ratusz* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

92. Daniluk J., *Obóz karny SS i policji Gdańsk Maćkowy* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

93. Daniluk J., *Podobóz jeniecki na Biskupiej Górce* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

94. Daniluk J., *Podobóz jeniecki w Oliwie* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

95. Daniluk J., *Siedemnasty (17.) Korpus Armijny* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

96. Daniluk J., *Siódma (7.) Łużycka Dywizja Desantowa* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

97. Daniluk J., *Strzyża (potok)* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

98. Daniluk J., *Szkoła wojenna* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

99. Daniluk J., Wasielewski J., *Brunów* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

100. Daniluk J., Wasielewski J., *Dolny Wrzeszcz i Zaspa*, Gdańsk 2012.

101. Daniluk J., Wasielewski J., *Kolonia* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

102. Daniluk J., Wasielewski J., *Nowe Szkoty* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

103. Daniluk J., Wasielewski J., *Wrzeszcz* [w:] *Encyklopedia Gdańska,* red. B. Śliwiński, J. Mykowski, Gdańsk 2012.

104. Dobroński A., Zwolski M., *Miłość silniejsza od śmierci*, „Kurier Poranny", 3 II 2012.

105. Dobroński A., Zwolski M., *Sto lat w cieniu 40 kominów*, „Kurier Poranny" 8 VI 2012.

106. Domański T., *Albert Hugo Schuster,* „Wykus" 2012, nr 17.

107. Domański T., *Z historii Armii Krajowej w Okręgu „Jodła"*, „Echo Dnia" 14 II 2012, dodatek „Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa", nr 12.

108. Drabik S., *Niby-państwo, niby-władza*, „Dziennik Polski", 9 XI 2012.

109. Drabik S., *Wierny uczeń Stalina i Lenina*, „Dziennik Polski", 15 VI 2012.

110. Dziuba A., *Fabryka pod ścisłym nadzorem*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 1.

111. Dziuba A., *Narodziny „nowego socjalistycznego miasta"*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 2.

112. Dziuba A., *Polska Partia Robotnicza świętuje Boże Narodzenie*, „Biuletyn Informacyjny – miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 12.

113. Dziurok A, *Z frontu walki o „rząd dusz". Komuniści wobec Kościoła katolickiego w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1956*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 2.

114. Dziurok A., Musiał B., *„Oddamy wam tylko mury i pustą ziemię". Demontaże i wywózka sprzętu przez Sowietów w 1945 roku z terenu Górnego Śląska*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 2.

115. Filip K., *Gorące dni 1956 r.*, „Polska The Times. Dziennik Bałtycki", dodatek „Rejsy", 19 X 2012 r.

116. Fornal P., *Komentarz do artykułu B. Sander, „Wspomnienia łączniczki Łukasza Cieplińskiego"*, „Super Nowości", 21–23 IX 2012.

117. Fornal P., *Podziemna Polska była fenomenem na skalę europejską. Z P. Fornalem rozmawia E. Kurzyńska*, „Nowiny", 26 IX 2012.

118. Fornal P., *Polegli za Boga i Ojczyznę*, „Super Nowości", 13 IX 2012.

119. Fornal P., *Przerwana kariera*, „Tygodnik Sanocki", 20 I 2012.

120. Fornal P., *Sanocki konspirator*, „Tygodnik Sanocki", 13 VII 2012.

121. Fornal P., *W rocznicę sanockiego procesu*, „Tygodnik Sanocki", 24 II 2012.

122. Gałaszewska-Chilczuk D., Wołoszyn J., *Od przedszkolaka do studenta. Kryteria selekcji społecznej i politycznej w edukacji lat 1947–1956*, Lublin 2012.

123. Gałwiaczek T., *Latarnie gazowe i nie tylko. Gazownictwo na Dolnym Śląsku*, „Sudety" 2012, nr 10.

124. Gałwiaczek T., *Meditatio mortis*. *Rozważania o śmierci w kulturze*, „Nowe Życie" 2012, nr 41.

125. Gałwiaczek T., *Nad Odrą i Oławą. Szkice turystyczno-krajoznawcze z okolic Oławy*, Wrocław, 2012.

126. Gałwiaczek T., *O „Solidarności" inaczej*, „Nowe Życie", R. XXVIII, nr 6 (442).

127. Gałwiaczek T., *Profesor Bogdan Rok – mistrz i uczony* [w:] *Tabula gratuloatoria. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogdanowi Rokowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Wrocław 2012.

128. Gałwiaczek T., *Śmiertelne żniwo. Epidemia ospy prawdziwej we Wrocławiu w 1963 r.*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

129. Gasztold-Seń P., *„Szakal" w Warszawie*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

130. Gasztold-Seń P., *Hama niezłomna*, „Polityka" 2012, nr 9.

131. Gąsiorowski T., *„Burza" nadeszła ze wschodu,* „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 8.

132. Gąsiorowski T., *Ochotnicy do afrykańskiego piekła* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

133. Gąsiorowski T., *Od egzekucji do egzekucji* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

134. Gąsiorowski T., *Pancerna legenda* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

135. Gąsiorowski T., *Podhale w planach niemieckiego okupanta* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

136. Gąsiorowski T., *Przeżyć w Sachsenhausen to za mało* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

137. Gąsiorowski T., *Syberyjskie wigilie*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 9.

138. Gąsiorowski T., *Trudna wiosna* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

139. Gieszczyńska R., *Wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „Więzienne lata Prymasa Stefana Wyszyńskiego. 1953–1956"*, „Echa Przeszłości" 2012, t. 13.

140. Ginter T., *Kolorowe skrzydła*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

141. Golik D, *Armia Krajowa – Siły Zbrojne w Kraju* [w:] *Pokolenie wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

142. Golik D, *Bez jednego wystrzału* [w:] *Pokolenie wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

143. Golik D, *Gotowi na śmierć* [w:] *Pokolenie wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

144. Golik D., *Armia Krajowa – Siły Zbrojne w Kraju*, „Dziennik Polski", 10 II 2012.

145. Golik D., *Kornhauser „z Ochotnicy"*, kwartalnik „Ochotnica" 2011, nr 20.

146. Golik D., *Nie tylko Dirlewanger* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

147. Golik D., *Nie wolno pozostawać biernym*, „Dziennik Polski", 7 XII 2012.

148. Golik D., *Polak rąk nie podnosi*, „Dziennik Polski", 29 VI 2012.

149. Golik D., *Sowiet z orzełkiem na czapce*, „Dziennik Polski", 3 VIII 2012.

150. Golik D., *W imieniu Polski Walczącej* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

151. Gonet T., *Miasto w cieniu Kombinatu*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 2.

152. Gonet T., *Strajkowe lato 1945 roku w „Czerwonym Zagłębiu"*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 1.

153. Gontarczyk P., *Agent Oleksy*, „Gazeta Polska" 2012, nr 39.

154. Gontarczyk P., *Dzicy Polacy*, „Gazeta Polska Codziennie", 19 XI 2012.

155. Gontarczyk P., *Geopolityka i matematyka* „Gazeta Polska" 2012, nr 42.

156. Gontarczyk P., *Mord rytualny na Monte Cassino*, „Uważam Rze" 2012, nr 48.

157. Gontarczyk P., *Pokłosie, czyli Gross dla niepiśmiennych*, „Gazeta Polska" 2012, nr 48.

158. Gontarczyk, P., *Rozdroża*, „Rzeczpospolita", 24 III 2012.

159. Gontarczyk P., *Smutna historia*, „Uważam Rze" 2012, nr 1.

160. Gontarczyk P., *Stereotypy i propaganda*, „Uważam Rze" 2012, nr 21.

161. Gontarczyk P., *To są słowa Geremka*, „Gazeta Polska", 2012 nr 2.

162. Gontarczyk P., *Żydzi w bezpiece*, „Uważam Rze Historia", 2012 nr 1.

163. Gontarczyk P., Żydzi z czerwoną gwiazdą, „Uważam Rze Historia" 2012, nr 3.

164. Gorajczyk D., *Śladami Sowietów po Krakowie* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 17, Kraków 2012.

165. Grabowski W., *Dokumenty Polskiego Państwa Podziemnego 1939–1945. Konferencja naukowa – Warszawa 24–25 X 2012 r.*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 11.

166. Graczyk R., *„Pokłosie" ma prawo*, portal Interia.pl, wpis z 6 XII 2012.

167. Graczyk R., *Czy wolno i należy maszerować 13 grudnia?*, portal Interia.pl, wpis z 13 XI 2012.

168. Graczyk R., *Gafa Obamy*, portal Interia.pl, wpis z 31 V 2012.

169. Graczyk R., *Hennelowej marzenie o Kościele otwartym*, „Rzeczpospolita", 7 IV 2012.

170. Graczyk R., *Kto narusza status quo, staje się wrogiem publicznym*, „Nowy Biuletyn Łódzki", 9 XI 2012.

171. Graczyk R., *Rozmowa dnia*, portal SDP.pl, wpis z 20 II 2012.

172. Graczyk R., *Z kodeksem cywilnym w ręku ścigają autorów, którzy im się narazili*, portal Wpolityce.pl, wpis z 19 V 2012.

173. Graczyk R., *Zemsta antylustratorów*, portal Polonia Christiana, wpis z 19 XI 2012.

174. Grądzka M., *Bój ten jest i naszym bojem...*, „Dziennik Polski", 27 VII 2012.

175. Grądzka M., *Jak psa mnie gnają stąd (...). Utworzenie getta w Krakowie*, „Dziennik Polski", 27 I 2012.

176. Grądzka M., *Jak psa mnie gnają stąd* [w:] *Od Września do Norymbergi,* red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

177. Grądzka M., *Numer wyszyty na piersi,* „Dziennik Polski", 2 XI 2012.

178. Grądzka M., *Oczyścić Kraków z Żydów. W rocznicę likwidacji getta krakowskiego* [w:] „Dziennik Polski", 6 III 2012.

179. Grądzka M., *Proces „kata z Płaszowa"* [w:] *Od Września do Norymbergi,* red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

180. Grądzka M., *Śmierć panowała nad gettem*, „Dziennik Polski", 1 VI 2012.

181. Grądzka M., *Za rakowickimi drutami*, „Dziennik Polski", 21 XII 2012.

182. Hałagida I., *Grekokatolicy* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

183. Handke W., *Zbrodnia sądowa sprzed 65 lat. Strzelanina na dworcu w Lesznie*, „Wiedza i życie. Inne Oblicza Historii" 2012, nr specjalny 1.

184. Hytrek-Hryciuk J., *„Semper invicta" Karolina Lanckorońska (1898–2002)*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 6.

185. Hytrek-Hryciuk J., *Stella Goldschlag – Historia pięknej kolaborantki*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 8.

186. *Instytut Pamięci Narodowej na III Warszawskim Pikniku Archiwalnym, 2 czerwca 2012 r.*, oprac. P. Byszewski, J. Gołębiewski, A. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk, Warszawa 2012.

187. Jaczyńska A., *1942–1943. Wysiedlenia z Zamojszczyzny*, „Gazeta Wyborcza", 23 XI 2012.

188. Jaczyńska A., *Aktion Zamosc*, „pamięć.pl. Biuletn IPN" 2012, nr 8.

189. Jaczyńska A., *Tematyka niemiecka na lekcji historii w polskiej szkole ponadgimnazjalnej* [w:] *Po dwóch stronach historii. Polsko-niemieckie inicjatywy edukacyjne*, red. D. Wojtaszyn, T. Strobel, Wrocław 2012.

190. Jagodzińska A., *„Polakom pracującym niewolniczo dla III Rzeszy w latach 1939–1945 – by nie zapomnieć"*, www.ipn.gov.pl.

191. Jagodzińska A., *Wielkopolska – twierdzą był nam każdy próg. Warto przypomnieć*, www.13grudnia.org.pl.

192. Jagodzińska A., *Wyzwolenie Dachau. Dachau i śmierć są synonimami*, „pamięć.pl Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

193. Jagodzińska A., *Zaczęło się w III Rzeszy. Obozy koncentracyjne na terenie Niemiec 1933–1945*, www.truthaboutcamps.eu.

194. Jarska N., *Zrozumieć powojnie*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

195. Jasiak K., *Porucznik „Łan" – żołnierzem wyklętym, cz. 2*, „Tygodnik Kępiński" 2012, nr 12.

196. Jasiak K., *Zdzisław Balcerzak ps. „Wiktor" – partyzant z wyboru*, „Rocznik Łódzki" 2012, t. 59.

197. Jasiak K., *Żołnierze wyklęci, cz. 3*, „Tygodnik Kępiński" 2012, nr 13.

198. Jasiak K., *Żołnierze wyklęci, Demobilizacja Obwodu Kępno WSGO „Warta" i śmierć kpt. „Kordzika", cz. 4*, „Tygodnik Kępiński" 2012, nr 14.

199. Jasiak K., *Żołnierze wyklęci. Z nieznanych kart historii powojennej na tzw. śląsko-wielkopolskim pograniczu, cz. 1*, „Tygodnik Kępiński" 2012, nr 11.

200. Jasiński G., *Mazur zawsze jest podejrzany, z prof. G. Jasińskim rozmawia A. Węgłowski*, „Focus Historia" 2012, nr 2.

201. Jedynak M., *2. Korpus Polski Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*, „Kuryer Kielecki" 2012, nr 14 [dodatek do „Echa Dnia" 14 VIII 2012].

202. Jedynak M., *Kalendarium Polskiego Państwa Podziemnego (1939–1945)*, „Kuryer Kielecki" 2012, nr 12 [dodatek do „Echa Dnia" 14 II 2012].

203. Jedynak M., *Polecana literatura przedmiotu* [w:] *Wykus – pokolenia*, red. M. Jedynak, Wykus 2012, wyd. II.

204. Jedynak M., *Ppor. Karol Niedzielski „Dobosz"*, „Wykus" 2012, nr 17.

205. Jedynak M., *Środowisko Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury"–„Nurt"* [w:] *Wykus – pokolenia*, red. M. Jedynak, Wykus 2012, wyd. II.

206. Jedynak M., *Wykus a sprawa piłki nożnej*, „Wykus" 2012, nr 17.

207. Jedynak M., *Zgrupowania Partyzanckie AK „Ponury" w świetle instrukcji dla „Kedywu"*, „Wykus" 2012, nr 17.

208. Jedynak M., *Zmarł kpt. Jerzy Antoni Bartnik ps. „Magik" (1930–2011)*, „Wykus" 2012, nr 17.

209. Jończyk M., *Groby żołnierzy września*, „Gazeta Zagnańska" 2012, nr 11 (200).

210. Jończyk M., *Katyń – mord na polskości*, „Echo Dnia", dodatek „Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa", 14 II 2012.

211. Kamiński Ł., *O vstupu vojsk nemůže být řeč. Sovětská vláda a krize v Polsku v letech 1980–1981*, „Securitas Imperii" 2012, nr 1, s. 36–43.

212. Kaczmarski K., *Internowanie w Komańczy*, „Nasz Dziennik", 19 VI 2012.

213. Kaczmarski K., Krzysztofiński M., *„Żołnierze wyklęci". Antykomunistyczne podziemie niepodległościowe na Rzeszowszczyźnie po roku 1944 r.* [w:] *W hołdzie Bohaterom, pamięci Potomnym. Losy Narodu Polskiego w czasie II wojny światowej pod okupacją sowiecką i niemiecką we wspomnieniach, pomnikach i tablicach pamięci*, oprac. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2012.

214. Kalisz M., *Pułkownik Kazimierz Iranek-Osmecki* [w:] *Ślady przeszłości. Sejmik Kultury Powiatu Strzyżowskiego w latach 2006–2012*, Strzyżów 2012.

215. Kapusta M., *Glinik – historyczne ustalenia*, „Kurier Zwierzyniecki" 2012, nr 3.

216. Kardela P., *Historia i źródła. Konferencja w Piszu*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 10.

217. Kardela P., *Jałta w polskiej perspektywie roku 2012*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

218. Kardela P., *Maria Spasowska i „Wołyniacy". Olsztyńska SB wobec byłych żołnierzy 27. DP AK*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 1.

219. Kardela P., *O Profesorze Tadeuszu Kisielewskim i jego niektórych książkach*, „Echa Przeszłości" 2012, t. XIII.

220. Kardela P., *Polonia i Żydzi w USA. Z dokumentów wywiadu cywilnego PRL z lat 60.*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 6.

221. Kardela P., *Profesor Szyszkowski, jeden z pokolenia Polski niepodległej*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 8.

222. Kardela P., *Więzienne lata Prymasa Wyszyńskiego*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 10.

223. Kardela P., *Wojciech Ciesielski, zawsze wierny „Solidarności"*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 4.

224. Kasprzycki M., *Odnalezione miejsca pochówków*, „Dziennik Polski", 16 XI 2012.

225. Kasprzycki M., *Pałką i gazem*, „Dziennik Polski", 3 V 2012.

226. Kasprzykowski A., *31 lat temu na Podbeskidziu... W ciemną noc stanu wojennego*, „Solidarność Podbeskidzia" 2012, nr 8.

227. Kasprzykowski A., *Jeńcy stanu wojennego*, „Kronika Beskidzka" 2012, nr 14.

228. Kasprzykowski A., *Kto przebije ten mur? 35. rocznica śmierci studenta z Gilowic*, „Kronika Beskidzka" 2012, nr 19.

229. Kasprzykowski A., *Marcowe gruchotanie kości*, „Kalendarz Beskidzki 2013", Bielsko-Biała 2012.

230. Kasprzykowski A., *Pamięci żołnierzy NSZ. W rocznicę skrytobójczego mordu*, „Kronika Beskidzka" 2012, nr 37.

231. Kasprzykowski A., *Spotkanie „politycznych". Przyjaciele zza krat*, „Kronika Beskidzka" 2012, nr 27.

232. Kasprzykowski A., *Trudne lata. Historia zakonnic w PRL*, „Kronika Beskidzka" 2012, nr 31.

233. Kasprzykowski A., *W asyście zomowców... Zaduszki na Matysce*, „Kronika Beskidzka" 2012, nr 45.

234. Kasprzykowski A., *Zima Wasza, Wiosna Nasza*, „Kronika Beskidzka" 2012, nr 1.

235. Kasprzykowski A., *Oświęcimska „Solidarność" między Małopolską i Podbeskidziem* [w:] W.K. Czarnik, H. Gębołyś, *»Solidarność« Nauczycielska Ziemi Oświęcimskiej 1980–1990*, Oświęcim 2012.

236. Kazański A., *Krzywonos Henryka* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

237. Kazański, *Kurski Jacek* [w:] *Encyklopedia Gdańska*, red. J. Mykowski, B. Śliwiński, Gdańsk 2012.

238. Kazimierczuk S., *Na „śmietniku Moskwy". Deportacje Polaków do Kazachstanu,* „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

239. Kleszczyński B., *Od Kijowa po Warszawę, czyli cała wojna w jednym pudełku*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

240. Knap P., *„Ja jestem boss prawdziwy", czyli historia jednego artykułu*, „In Gremio" 2012, nr 5.

241. Knap P., *Kotwica p.o. Sediny*, „Szczeciner" 2012, nr 2.

242. Koj E., *Masakra w Miechowicach: rekonstrukcja zbrodni*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 1.

243. Koj E., *W Radzie Państwa nikt Konstytucji dobrze nie znał – pierwszy wyrok w sprawie wprowadzenia stanu wojennego*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 1.

244. Komaniecka M., *Bezpieka na festiwalu*, „Dziennik Polski", 10 VIII 2012.

245. Komaniecka M., *Studenci pod lupą SB*, „Dziennik Polski", 5 X 2012.

246. Korkuć M., *Pamięć zamiast zwycięstwa*, „Dziennik Polski", 5 III 2012.

247. Korkuć M., *Pomnik wdzięczności natychmiast*!, „Uważam Rze", 15 IV 2012.

248. Korkuć M., *Przestępczy Związek Zbrojny*, „Dziennik Polski", 14 XII 2012.

249. Kowalczyk E., *Joanna Wieliczka-Szarkowa, „Czarna księga Kresów", Kraków 2012* [rec.], www.historycy.pl.

250. Kowalski P., Ossowski A., Sitarek A., *Ocaleni z „Nieludzkiej ziemi"*, Łódź 2012.

251. Kozłowski T., *Bunt w bydgoskim więzieniu*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 1.

252. Kozłowski T., *Jak Wałęsa uratował „Solidarność"*, „Gazeta Wyborcza" 15 XII 2012.

253. Kozłowski T., *Stara szkoła sędziowska*, „Rzeczpospolita", 8 X 2012.

254. Kozłowski T., *Wałęsa w krzywym zwierciadle*, „Rzeczpospolita", 12 XII 2012.

255. Kozłowski T., *Wariant Kani*, „Polityka" 2012, nr 50.

256. Krajewski K., *Kresowe Wigilie*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 12.

257. Krajewski K., *Kresy Wschodnie – 1942*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 2.

258. Krajewski K., Łabuszewski T., *„Żołnierze Wyklęci" Mazowsza i Mazur*", Warszawa 2012.

259. Krajewski K., *Największa nekropolia Powstania Warszawskiego*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 8.

260. Krajewski K., *Ogień powrócił w Gorce*, „Biuletyn Informacyjny Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 10.

261. Krajewski K., *Stanisław Łukasik „Ryś" – żołnierz niezłomny*, „Nasz Dziennik", 10 XI 2012.

262. Krajewski K., *Sztandary Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej – symbol chwały i pytanie – co dalej?*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 7.

263. Krajewski K., *Wprowadzenie do tekstu Leo Heimana. Zorganizowana grabież. Podstawa działań partyzantki sowieckiej*, „Glaukopis" 2012, nr 25–26.

264. Krężołek E., *Kania Aleksander* [w:] *Encyklopedia „Solidarności". Opozycja w PRL 1976–1989*, red. G. Waligóra i in., t. 2, Warszawa 2012.

265. Krysiak D., *Wyzwolenie czy najazd*, „Gazeta Wyborcza. Olsztyn", 21–22 I 2012.

266. Kubaj A., *„SB", „bibuła" i fałszywki* [w:] *Szczecińskie czasopisma niezależne 1981–1989*, Szczecin 2012.

267. Kubaj A., *Inicjatywa Stanisława Możejki*, „Na Poważnie" 2012, nr 1–2.

268. Kubaj A., *Szczecińska Stocznia Remontowa „Gryfia" w pierwszych dniach stanu wojennego*, „In Gremio" 2012, nr 2.

269. Kurpierz T., *Studencki stan wojenny na Uniwersytecie Śląskim*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 2.

270. Kuta C, *„Zapis" przeciw cenzurze* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

271. Kuta C., *„Najnikczemniejszą rzeczą jest bać się"* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

272. Kuta C., *„Nie mamy zamiaru wprowadzać wojsk do Polski"*, www.omp.org.pl/blog/?p=1079, 13 XII 2012.

273. Kuta C., *„Wolność w eterze"* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

274. Kuta C., *„Zapis" przeciw cenzurze*, „Dziennik Polski", 20 I 2012.

275. Kuta C., *Biuletyn wolnego słowa*, „Dziennik Polski", 17 VIII 2012.

276. Kuta C., *Egzamin z ludzkiej solidarności* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

277. Kuta C., *Egzamin z ludzkiej solidarności*, „Dziennik Polski", 3 II 2012.

278. Kuta C., *Fabryka fałszywych tekstów*, „Dziennik Polski", 23 XI 2012.

279. Kuta C., *Fundamentaliści i pragmatycy*, „Dziennik Polski", 26 X 2012.

280. Kuta C., *Głód przeciwko bezprawiu,* „Dziennik Polski", 18 V 2012.

281. Kuta C., *Listem w komunę* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

282. Kuta C., *Młodzież w krakowskim Klubie Inteligencji Katolickiej* [w:] *PRL – „normalny" kraj,* red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

283. Kuta C., *Najnikczemniejsza rzecz – strach* [w:] *PRL – „normalny" kraj,* red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

284. Kuta C., *Operacja „Zorza II"*, „Dziennik Polski", 8 VI 2012.

285. Kuta C., *Siła studenckiej solidarności,* „Dziennik Polski", 11 V 2012.

286. Kuta C., *Stanęła cała Polska* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

287. Kuta C., *W obronie człowieka, przeciw sowieckiej dominacji* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

288. Kuta C., *W obronie człowieka, przeciw sowieckiej dominacji*, „Dziennik Polski", 23 III 2012.

289. Kuta C., *Wakacje pod nadzorem*, „Dziennik Polski", 6 VII 2012.

290. Kuta C., *Wolność w eterze,* „Dziennik Polski", 6 IV 2012.

291. Kuta C., *Wyrzucony na brzeg życia* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

292. Ligarski S., *„Bombiarze" z Zagłębia Miedziowego w walce o niepodległość w czasie stanu wojennego*, „Uważam Rze" 2012, nr 29.

293. Ligarski S., *Lubińscy „bombiarze" w walce o niepodległość w czasie stanu wojennego*, „Pamięć i Przyszłość" 2012, nr 2.

294. Ligarski S., *„Monitor Dolnośląski"*, „Pamięć i Przyszłość" 2012, nr 1.

295. Ligarski S., Majchrzak G., *Niezabliźnione rany. Weryfikacja w mediach w czasie stanu wojennego*, „Glaukopis" 2012, nr 27–28.

296. Ligarski S., Majchrzak G., *Polskie Radio i Telewizja oczami komisarzy wojskowych w stanie wojennym*, „Forum Dziennikarzy" 2012, nr 4.

297. Ligarski S., Majchrzak G., *Weryfikacja dziennikarzy, cz. I*, „Forum Dziennikarzy" 2012, nr 2.

298. Ligarski S., Majchrzak G., *Weryfikacja dziennikarzy, cz. II*, „Forum Dziennikarzy" 2012, nr 3.

299. Ligarski S., *Mundial Espana '82 w oczach komisarza wojskowego* [w:] *Nieczysta gra. Tajne służby a piłka nożna*, red. S. Ligarski, G. Majchrzak, Chorzów 2012.

300. Ligarski S., *Papierowa pustynia*, „Uważam Rze" 2012, nr 44.

301. Ligarski S., *Piłka i polityka. Hiszpański Mundial '82 oczami komisarza wojskowego*, „Mówią Wieki" 2012, nr 7.

302. Ligarski S., *Propagandowa ofensywa władz w czasie stanu wojennego na przykładzie Szczecina*, „In Gremio" 2012, nr 6.

303. Ligarski S., *Stan wojenny w Dzierżoniowie*, „Pamięć i Przyszłość" 2012, nr 4.

304. Ligarski S., *Studenci na tzw. ziemiach zachodnich w zwierciadle ogłoszeń drobnych*, „Pamięć i Przyszłość" 2012, nr 3.

305. Lubecka J., *Druga niemiecka wina*, „Dziennik Polski", 13 VII 2012.

306. Lubecka J., *Dwa światy w więziennych teczkach* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

307. Lubecka J., *Jak rozpętaliśmy II wojnę światową?*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 6.

308. Lubecka J., *Jednooka Temida* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

309. Lubecka J., *Mit niewinnego Wehrmachtu*, „Dziennik Polski", 7 IX 2012.

310. Lubecka J., *Nieprawdopodobna prawda* [w:] „Od Września do Norymbergi", red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

311. Lubecka J., *Sumienie esesmana,* „Dziennik Polski", 12 III 2012.

312. Łapiński P., *Obława augustowska (lipiec 1945 r.)*, „Biuletyn informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej 2012, nr 7.

313. Łapiński P., *Tadeusz Westfal. Lotnik i konspirator* [w:] *Tadeusz Westfal „Karaś" (1915–1944). Żołnierz podlaskiego Kedywu*, red. P. Łapiński, Białystok 2012.

314. Łapiński P., *Z dziejów polskiego podziemia niepodległościowego (1939–1944). Wspomnienia „Zgrzyta" – początki konspiracji*, „Zabłudów i Okolice" 2012, nr 3.

315. Łapiński P., *Z dziejów wojny i okupacji (1939–1945). Odwrót kawalerii (część 1)*, „Zabłudów i Okolice" 2012, nr 9.

316. Łapiński P., *Z dziejów wojny i okupacji (1939–1945). Odwrót kawalerii (część 2)*, „Zabłudów i Okolice" 2012, nr 10.

317. Łuczak A., *Znicz pamięci. Rozmowa z Anna Gruszecką*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN", 2012, nr 7.

318. Łukasiewicz S., *Jan Nowak-Jeziorański. A Sketch for a Portait*, „New Eastern Europe" 2012, no 2 (III).

319. Łukasiewicz S., *ukazanie się wywiadu Czułem się jak Kolumb, przeprowadzonego przez I. Korgę z Instytutu Piłsudskiego w Ameryce*, „Kurier Plus", Nowy Jork 25 II 2012.

320. Madaj K., *»Pan tu nie stał« czyli przepychanki kolejkowe na Wielkim Murze Chińskim*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

321. Madaj K., *Jak zmienić bieg historii, czyli zimna wojna na planszy*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 1.

322. Madaj K., *Personalne rozgrywki w FSC*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 5.

323. Madaj K., *Powstanie Warszawskie w wersji soft*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 3.

324. Majchrzak G., *„Banda czworga", czyli afera na Okęciu*, „Uważam Rze" 2012, nr 30.

325. Majchrzak G., *Antysocialicticzieskoie posłanie*, „Nowaja Polsza" 2012, nr 3.

326. Majchrzak G., *Białołęcki internat*, „Czas Białołęki" [wydanie specjalne], 13 XII 2012.

327. Majchrzak G., *Czyszczenie mediów*, „Uważam Rze" 2012, nr 1.

328. Majchrzak G., *Drugi obieg*, „Bibuła" 2012, nr 6.

329. Majchrzak G., *Działania nękające*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 6.

330. Majchrzak G., *Futbol pod specjalnym nadzorem* [w:] *Nieczysta gra. Tajne służby a piłka nożna*, red. S. Ligarski, G. Majchrzak, Katowice 2012.

331. Majchrzak G., *Goworit Radio „Solidarnost”*, „Nowaja Polsza” 2012, nr 6.

332. Majchrzak G., *Informacja z podsłuchu*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN” 2012, nr 1.

333. Majchrzak G., *Kibice, przemytnicy, handlarze*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN” 2012 nr 4–5.

334. Majchrzak G., *Kryptonim „333”*, „Gazeta Polska Codziennie”, 12 XII 2012.

335. Majchrzak G., *Kryptonim „Paweł” czyli casus Niezgodzkiego*, „Na Poważnie” 2012, nr 7–8.

336. Majchrzak G., *Kryptonim „Sejmik”*, „Tygodnik Powszechny” 2012, nr 42.

337. Majchrzak G., *Kulisy „rozmowy braci”*, „Uważam Rze. Historia” 2012, nr 5.

338. Majchrzak G., *Kwestionariusz na niepokornych,* „pamięć.pl. Biuletyn IPN” 2012, nr 7.

339. Majchrzak G., *Mniejsze zło*, „Czas Białołęki” [wydanie specjalne], 13 XII 2012.

340. Majchrzak G., *Mniejszość trzymająca władzę*, „Tygodnik Powszechny” 2012, nr 27.

341. Majchrzak G., *O pewnej wizycie słów kilka...*, „Gazeta Polska Codziennie”, 21 V 2012.

342. Majchrzak G., *Po piorunochronie na wolność*, „Uważam Rze” 2012, nr 23.

343. Majchrzak G., *Rozmowa operacyjna*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN” 2012, nr 8.

344. Majchrzak G., *Sentymentalna wizyta noblisty*, „Bibuła” 2012, nr 6.

345. Majchrzak G., *Siekiera, motyka z nadajnika*, „Polityka” 2012, nr 15.

346. Majchrzak G., *Smutni panowie na tropie olimpijskiego koksu*, „Gazeta Polska Codziennie”, 10 XII 2012.

347. Majchrzak G., *Wachowskiego przypadki z SB*, „Uważam Rze” 2012, nr 2.

348. Majchrzak G., *Wembley, czyli dogrywka na ulicach,* „Gazeta Wrocławska”, 19 X 2012.

349. Majchrzak G., *Zanim wyjechały czołgi*, „Gazeta Polska” 2012, nr 50.

350. Majchrzak G., *Zapomniane OKO*, „Gazeta Polska” 2012, nr 3.

351. Majchrzak G., *Zjazdowe fałszywki*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN” 2012, nr 2.

352. Majewski M., *Jędrzej Tucholski*, www.ipn.gov.pl.

353. Marciak T., *Sowieci w Duńkowicach* [w:] *W hołdzie Bohaterom, pamięci Potomnym. Losy Narodu Polskiego w czasie II wojny światowej pod okupacją sowiecką i niemiecką we wspomnieniach, pomnikach i tablicach pamięci*, oprac. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2012.

354. Marcinkiewicz M., *„...by sprawiedliwość była rozłożona równomiernie” – internowanie byłych prominentów PZPR*, „In Gremio” 2012, nr 1.

355. Marcinkiewicz M., *Mundial zza krat*, „Uważam Rze” 2012, nr 25.

356. Marcinkiewicz M., *Mundial zza krat, czyli jak sport mieszał się z polityką* [w:] *Nieczysta gra. Tajne służby a piłka nożna*, red. S. Ligarski, G. Majchrzak, Chorzów 2012.

357. Marecki J., *Społeczność osobliwa* [w:] *L. Rotter, Bractwa kurkowe w Polsce. Mundury – stroje – emblematy – insygnia. Leksykon*, Kraków 2012.

358. Marek Ł., Bortlik-Dźwierzyńska M., *„Za Marksem bez Boga...". Dokończenie rozmowy z dr Łucją Marek i Moniką Bortlik-Dźwierzyńską. Rozmawiał: Stanisław M. Jankowski*, „Na Piasku" 2012, nr 6 (412).

359. Marek Ł., Bortlik-Dźwierzyńska M., *„Za Marksem bez Boga...". Z autorkami wystawy: Łucją Marek i Moniką Bortlik-Dźwierzyńską rozmawia Stanisław M. Jankowski*, „Na Piasku" 2012, nr 5 (411).

360. Marek Ł., Ciupa R., *Górnośląski Azyl. Pielgrzymki stanowe do Piekar Śląskich w materiałach Służby Bezpieczeństwa*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 2.

361. Marek Ł., *Dręczenie pod pozorem prawa". Państwo wobec Kościoła na terenie województwa katowickiego 1956–1970*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 2.

362. Marek Ł., *Droga Gierka do Watykanu*, „Dziennik Polski", dodatek „Magazyn Piątek", 30 XI 2012.

363. Maślikowski S., *Bolesław „Wojtek" Omyła – Częstochowianin z Batalionu „Zośka"*, „Gazeta Częstochowska", 2012, nr 29/30.

364. Maślikowski S., *Częstochowianie „Wojtkowi" Omyle*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 276.

365. Maślikowski S., *Inwazja 1968*, „Gazeta Częstochowska" 2012, nr 33/34.

366. Maślikowski S., *Jasna Góra w cieniu czerwonej gwiazdy*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 268/269 (308/309).

367. Maślikowski S., *PPS czyli Piłka Piłkarze Służby*, „Gazeta Częstochowska" 2012, nr 23/24.

368. Maślikowski S., *Scenariusze zajęć lekcyjnych* [w:] *Pamiętamy, pamiętam... Pomorze Gdańskie i Obóz Stutthof 1939–1945. Materiały edukacyjne*, red. K. Pawlaczyk, M. Owsiński, Warszawa – Sztutowo 2012.

369. Maślikowski S., *Żołnierze wyklęci z częstochowskiego*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 270 (310).

370. Miedziński P., *„Codzienne – niecodzienne" w kilku odsłonach szczecińskich fotoreporterów (1945––1989)* [w:] *Szczecin – codzienność miasta i jego mieszkańców. Czwarta Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2011 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2012.

371. Miedziński P., *Szczecińscy fotoreporterzy niewypowiedzianej wojny*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 12.

372. Milewski J.J., *Kierownictwo administracji cywilnej – nasi Delegaci*, „Posłaniec Historii", 27 IX 2012.

373. Milewski J.J., *Orlęta grodzieńskie*, „Nasz Dziennik", 17 IX 2012.

374. Milewski J.J., *PTH w województwie białostockim*, „Kurier Poranny", 16 XI 2012.

375. Misiejuk D., *Władysław Zaremba – Moje wspomnienia [fragmenty]*, „Kalendarz Głubczycki" 2012, nr 19.

376. Misiejuk D., *Zaremba sam o sobie*, „Kalendarz Głubczycki" 2012, nr 19.

377. Misiejuk D., *Zasłużony lecz zapomniany*, „Piast z Zagrody Wincentego Witosa. Biuletyn Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach" 2012, nr 2.

378. Morawski R., *Papież w obiektywie bezpieki*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

379. Morawski R., *Rok więzienia za żłóbek*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 9.

380. Musiał F., *„Żegota" – promień światła*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012 nr 12.

381. Musiał F., *Dekrucyfikacja w PRL* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

382. Musiał F., *Dwa wyzwolenia*, „Dziennik Polski", 5–6 I 2012.

383. Musiał F., *Historyczna schizofrenia*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 9.

384. Musiał F., *Historyk Rzeczypospolitej utraconej* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

385. Musiał F., *Inwigilować, zastraszać, mordować* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

386. Musiał F., J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

387. Musiał F., *Konferencja naukowa: Komunistyczny aparat represji wobec jezuitów Prowincji Polski Południowej*, „Ignatianum" 2012, nr 2.

388. Musiał F., *Krokuvos Kurijos procesas* [w:] *Kryžiai dorybės, o Strėlė – peregalės... Sapiegos – valstybininkai, meno mecenatai ir kolekcininkai*, Vilnius 2012.

389. Musiał F., *Kulę będziesz miał we łbie...*, „Dziennik Polski", 27 IV 2012.

390. Musiał F., *Między wolnością a demokratyzacją* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

391. Musiał F., *Na sztandarze komunizmu profil czwarty* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

392. Musiał F., *Na tropie „Posłańca"*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 10.

393. Musiał F., *Ofensywna defensywa* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

394. Musiał F., *Ograniczanie działalności kleru*, „Dziennik Polski", 22 VI 2012.

395. Musiał F., *Patrioci w służbie junty*, „Dziennik Polski", 20 VII 2012.

396. Musiał F., *Pielgrzym wolności*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 6.

397. Musiał F., *Piętno PRL-u*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 5.

398. Musiał F., *Pod nosem bezpieki*, „Nasz Dziennik", 1 III 2012.

399. Musiał F., *Podziemne porozumienie* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

400. Musiał F., *Polityczna gra czy racja stanu?*, „Dziennik Polski", 25 V 2012.

401. Musiał F., *Przeciw grabarzom narodu* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

402. Musiał F., *Przeciw Kościołowi*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 7.

403. Musiał F., *Przeciwnik wyrafinowany*, „Dziennik Polski", 21 IX 2012.

404. Musiał F., *Rok 1947 – wybory, których nie było* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

405. Musiał F., *Rozdwojenie historycznej jaźni*, „Dziennik Polski", 28 XII 2012.

406. Musiał F., *Rząd jedności z Sowietami* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

407. Musiał F., *Rzeczpospolita zgładzona* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

408. Musiał F., *Schizofreniczna niepodległość*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 11 (271).

409. Musiał F., *Sowieccy przyjaciele*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 1.

410. Musiał F., *Sześcioletni plan pracy dla Sowietów* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

411. Musiał F., *Sztuka dezinformacji*, „Dziennik Polski", 13 IV 2012.

412. Musiał F., *Tajni współpracownicy – historyczna rzeczywistość a publicystyczne mity*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 10 (270).

413. Musiał F., *W obronie ludzkich praw*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 4.

414. Musiał F., *Wierni tylko Polsce*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 2.

415. Musiał F., *Wszyscy jesteśmy ognikami*, „Dziennik Polski", 24 II 2012.

416. Musiał F., *Zamykane, niszczone, palone...*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 8.

417. Musiał F., *Ziarno niepodległości*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2012, nr 11.

418. Należniak P., *20 centymetrów krwi,* „Gazeta Polska", 27 VI 2012.

419. Należniak P., *Bić polskich panów*, „Dziennik Polski", 15 IX 2012.

420. Należniak P., *Kontrowersyjny Zdzisław Bieliński*, „Gazeta Polska codziennie", 22 III 2012.

421. Należniak P., *Syberia – największe więzienie świata*, „Gazeta Polska", 22 II 2012.

422. Należniak P., *Tajemnice królewskiej trumny*, „Gazeta Polska", 29 III 2012.

423. Należniak P., *Zginęli za wiarę i polskość*, „Gazeta Polska Codziennie", 23 VIII 2012.

424. Należniak P., *Joanna Wieliczka-Szarek „Czarna Księga Kresów"* [rec.], „Kurier Galicyjski" 2012, nr 8 (156).

425. Należniak P., *Masakra wołyńska*, „Gazeta Polska Codziennie", 9 VII 2012.

426. Należniak P., *Społeczeństwo Galicji Wschodniej wobec Powstania Styczniowego*, „Gazeta Polska", 1 II 2012.

427. Należniak P., *Święty Naukowiec [prof. H. Mosing]*, „Gazeta Polska Codziennie", 8 II 2012.

428. Należniak P., *Złoczowski wikary [ks. Jan Cieński]*, „Gazeta Polska Codziennie", 11 I 2012.

429. Namysło A., *Utracone nadzieje. Ludność żydowska w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1970*, Katowice 2012.

430. Nawrocki K., *Bunt w Kwidzynie*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

431. Nawrocki K., *Krwawa sobota w Kwidzynie*, „Prowincja" 2012, nr 3.

432. Nawrocki K., Lisiecki K., *„Sprawa kwidzyńska" 1982. Internowanie, pobicie, proces*, Kwidzyn – Gdańsk 2012.

433. Nawrocki K., *Więcej niż mecz. Lechia – Juventus* [w:] *Nieczysta gra. Tajne służby a piłka nożna*, red. S. Ligarski, G. Majchrzak, Chorzów 2012.

434. Neja J., *Oddech wolności pod znakiem „Solidarności"*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska", Katowice 2012, nr 2.

435. Neja J., *Przygotowania do wprowadzenia stanu wojennego w województwie katowickim*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 1.

436. Niziołek P., *Perypetie scenariusza* [w:] *Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych"*, Białystok 2012.

437. Niziołek P., *Propagandowa funkcja pieniądza w PRL*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

438. Niziołek P., Zwolski M., *Bohaterowie* [w:] *Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych"*, Białystok 2012.

439. *Noc Muzeów w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej 19/20 maja 2012 r.*, oprac. P. Byszewski, J. Gołębiewski, A. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk, Warszawa 2012.

440. Noszczak B., *Chłopcy z ulicy Kordeckiego*, „Tygodnik Powszechny" 2012, nr 42.

441. Noszczak B., *Obozy Roosevelta*, „Tygodnik Powszechny" 2012, nr 9.

442. *Ocaleni z „nieludzkiej ziemi". Materiały edukacyjne*, oprac. P. Kowalski, A. Ossowski i A. Sitarek, Łódź 2012.

443. *Ocalić normalność. Z dr Anną Czocher, historykiem, autorką książki „W okupowanym Krakowie" rozmawia Paweł Stachnik*, „Dziennik Polski", 24 III 2012.

444. *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

445. *Oferta edukacyjna 2012. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytut Pamięci Narodowej w Poznaniu*, Poznań 2012.

446. *Oferta edukacyjna 2012. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytut Pamięci Narodowej w Rzeszowie*, Rzeszów 2012.

447. *Oferta edukacyjna 2012. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie*, Warszawa 2012.

448. *Oferta edukacyjna 2012/2013. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytut Pamięci Narodowej w Szczecinie*, Szczecin 2012.

449. *Oferta edukacyjna Biura Edukacji Publicznej IPN 2012*, Warszawa 2012.

450. Olaszek J., *Drugi obieg – pierwsza broń opozycji*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

451. Olaszek J., *Drugi obieg a samizdat*, „Bibuła" 2012, nr 6.

452. Olaszek J., *Głos konspiry*, „Polityka" 2012, nr 8.

453. Olaszek J., *Opowieści z podziemia*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 9.

454. Olaszek J., *Piłka nożna pod kontrolą*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

455. Olaszek J., *Program Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność"* [w:] *W 30. rocznicę utworzenia Komisji Koordynacyjnej „Solidarność"*, red. Z. Iwanicki, Warszawa 2012.

456. Olaszek J., *Studencka opozycja*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 8.

457. Paczoska-Hauke A., *Ofiara komunistycznego bezprawia [Eugeniusz Smoliński ps. „Kazimierz Staniszewski"]*, „Nasz Dziennik", 12 XII 2012.

458. Persak K., *Rekonstruowanie prawdy* [wywiad udzielony Elżbiecie Olender i Agnieszce Jędrzejczyk], „Tygodnik Powszechny" 2012, nr 5 (29 I 2012), s. 26–27.

459. Piekarz A., *Na tropach Bila*, „Echo Wysokiego" 2012, nr 4.

460. Piwko R., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Kielcach*, „Kuryer Kielecki" 2012, nr 12 [dodatek do „Echa Dnia" 14 II 2012].

461. Pleskot P., *Alternatywna wersja historii Gabriela Narutowicza*, „Focus Historia" 2012, nr 12.

462. Pleskot P., *Solidarni z „Solidarnością*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 3.

463. Pleskot P., *Daleko od Wersalu. Pierwsze wybory w II RP*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 8.

464. Pleskot P., *Gabriel Narutowicz*, www.otwarta.org.

465. Pleskot P., *Niewiadomski: dlaczego zabił prezydenta?*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 9.

466. Pleskot P., *Niewiadomski: zabić prezydenta*, Warszawa 2012.

467. Pleskot P., *Polski człowiek radziecki. Indoktrynacja w systemie edukacji Polski Ludowej*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr specjalny.

468. Pleskot P., *Radio w walce o pokój i postęp", czyli początki... telewizji w Polsce*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 1.

469. Pleskot P., *Ta zbrodnia powinna być ostrzeżeniem*, „Mówią Wieki" 2012, nr 12.

470. Pleskot P., *Życie szpiega w obrazach. Fotograficzna historia agenta CIA w Polsce*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

471. Poboży R., *Do przerwy 1:1*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 3.

472. *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

473. Poleszak S., *Historia „Lalusia". Ostatni żołnierz podziemia w Polsce*, „Kwarta" 2012, nr 1 (2).

474. Poleszak S., *Żołnierze wyklęci*, „Polityka pomocnik historyczny, Stalinizm po polsku" 2012, nr 6.

475. Polit K., Śmietanka-Kruszelnicki R., *Nie doczekali niepodległej ojczyzny*, „Echo Dnia", dodatek „Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa", 10 XI 2012.

476. *Polonica bliżej kraju, 26 października 2012 r.*, red. M. Filipiak, Warszawa 2012.

477. Popek L., *30 sierpnia 1943 roku. Zagłada Ostrówek i Woli Ostrowieckiej*, „Kwarta" 2011, nr 1.

478. Popek L., Sulik A., *Cmentarz rzymskokatolicki w Lubomlu*, Lublin 2012, wyd. II poprawione.

479. *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

480. Pyżewska A., *Nie pozostał żaden ślad*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

481. Pyżewska A., *Pogrom w Jedwabnem*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

482. Rabiega M., *Hartheim – zamek śmierci*, „Biuletyn IPN Pamięć" 2012, nr 8.

483. Rembacka K., *Czego uczy nas Korczak*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2012, nr 5.

484. Rembacka K., *Europejska Noc Muzeów*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2012, nr 3.

485. Rosenbaum S., *„Nie mogę się doczekać wieczora, skoro pocztę dostajemy". Rodzina w korespondencji Górnoślązaków służących w Wehrmachcie*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska", Katowice 2012, nr 1.

486. Rosenbaum S., *O Korczoku „duszołapie". Ks. Antoni Korczok i Kościół katolicki na niemieckim Górnym Śląsku pod rządami nazistów*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska", Katowice 2012, nr 2.

487. Rosenbaum, S., *Za kolczastym drutem. System obozów na Górnym Śląsku od 1945 roku*, „Montes Tarnovicensis" 2012, nr 55.

488. Rotarski W., *„Jesteśmy za i przeciw" Jak deklarowała cele i program działania częstochowska „Solidarność" przed trzydziestu laty*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 271.

489. Rotarski W., *Częstochowska Rzeczpospolita Solidarna w podziemiu*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 274–275.

490. Rotarski W., *Jacek Tomczyk*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 279.

491. Rotarski W., *Na pomoc walczącemu Ikarowi*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 278.

492. Rotarski W., *Pielgrzymki Ludzi Pracy na Jasną Górę*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 276.

493. Rotarski W., *Program samorządnej Rzeczypospolitej*, „Gazeta Solidarna" 2012, nr 272–273.

494. Sachnowska K., *Imiona zamiast liczb*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 1.

495. Sachnowska K., *Każdy ma swojego Kaczmarskiego*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

496. Sachnowska K., *W poszukiwaniu prawdy o zbrodni* [w:] *Sprzączki, guziki z orzełkiem ze rdzy. Obraz ofiar Zbrodni Katyńskiej w pracach plastycznych młodego pokolenia*, Warszawa 2012.

497. Sadowski A., *Gmina Wyznaniowa Żydowska w Urzędowie 1918–1939*, „Głos Ziemi Urzędowskiej", Urzędów 2012.

498. Sawicki J., *Powązki powstańcze*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

499. Semczyszyn M., *Szczeciński proces „syjonistów-rewizjonistów" 1949−1950*, „In Gremio" 2012, nr 4.

500. Semczyszyn M., *W. Taubman, Chruszczow: człowiek i epoka*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

501. Siedziako M., *Narodowi komuniści z „Grunwaldu"*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

502. Siedziako M., *„W żadnym wypadku nie należy dopuścić do rozlewu krwi". Kościół katolicki wobec stanu wojennego w Szczecinie (1)*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem" 2012, nr 50.

503. Siedziako M., *„W żadnym wypadku nie należy dopuścić do rozlewu krwi". Kościół katolicki wobec stanu wojennego w Szczecinie (2)*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem" 2012, nr 51.

504. Siedziako M., *O studencie, który obniżył „zwartość bojową" Wojska Polskiego*, „In Gremio" 2012, nr 3.

505. Siedziako M., *Od niego zaczął się WiP*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 8.

506. Siedziako M., *Strajkowa codzienność Sierpnia '80 w Szczecinie* [w:] *Szczecin – codzienność miasta i jego mieszkańców. Czwarta Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2011 r.*, red. K. Rembacka, Szczecin 2012.

507. Sierchuła R., *Brzeziński Roman Wojciech* [w:] *Słownik biograficzny nauczycieli Wielkopolski Wschodniej*, t. 1, Konin 2012.

508. Sierchuła R., *Krwawy cień gilotyny*, „Na Poważnie" 2012 nr 3–4.

509. Sierchuła R., *Krystyna Feldman na celowniku SB*, „Na Poważnie" 2012, nr 1–2.

510. Sierchuła R., *Piątka wspaniałych*, „Na Poważnie" 2012, nr 5–6.

511. Sikora M., *„Firma". Służba wywiadu a postęp technologiczny PRL. Śląski wątek*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 2.

512. Skwara M., *Zawieszenie powiatowych zarządów Polskiego Stronnictwa Ludowego w województwie śląskim jako metoda walki politycznej w okresie poprzedzającym wybory do Sejmu Ustawodawczego w dniu 19 stycznia 1947 roku* [w:] Szkice Archiwalno-Historyczne, red. P. Greiner, 2012, nr 9.

513. Słoma J., *Gdy Lechia Gdańsk grała z Juventusem Turyn*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 3.

514. Sobieraj M., *Jeszcze o Domu Żołnierza*, „Gazeta Wyborcza. Lublin" 2012, nr 197.

515. Sobieraj M., *Księgozbiór reformatów kryłowskich w zbiorach WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie* [w:] *Non cesso gratias agere. Księga pamiątkowa dla o. Anzelma Szteinkego OFM*, Kraków 2012.

516. Sołtysik Ł., *Strajk w Zakładach Górniczych „Rudna" w Polkowicach Kombinatu Górniczo-Hutniczego Miedzi w Lubinie w dniach 14–17 grudnia 1981 r. i jego konsekwencje dla tworzenia podziemnych struktur NSZZ „Solidarność" w Zagłębiu Miedziowym*, „Solidarność Zagłębia Miedziowego" 2012, nr 12.

517. Sołtysik Ł., *Zmarł Jan Sugalski działacz Solidarności*, „Solidarność Zagłębia Miedziowego" 2012, nr 4.

518. Spałek R., *Znienawidzeni i bezwzględni. Z kart bezpieki 1944–1956*, „Pomocnik historyczny Polityki" 2012, nr 6.

519. *Sprzączki, guziki z orzełkiem ze rdzy. Obraz ofiar Zbrodni Katyńskiej w pracach plastycznych młodego pokolenia*, red. R. Pękała, Warszawa 2012.

520. Stanuch Z., *Krótka historia o ks. Bogdanie Schmidcie*, „Niedziela – Kościół nad Odrą i Bałtykiem", 24 VI 2012.

521. Stanuch Z., *Z okazji jubileuszu*, „Gazeta Goleniowska" 15 VI 2012.

522. Stempowski T., *1 maja 1986 roku*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

523. Stempowski T., *Gdański „Powstaniec" w KL Stutthof*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 8.

524. Stempowski T., *Tryumf wojny*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 6.

525. Stempowski T., *Ucho od śledzia czyli tajemny język gestó*w, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 1.

526. Szarek J., *Bo Oświęcim przy nich to była igraszka... rtm. Witold Pilecki*, „PCh24", 25 V 2012.

527. Szarek J., *Brzęczące okowy niewoli*, „Nasz Dziennik", 21–22 I 2012.

528. Szarek J., *Całkowita ofiara z życia mego*, „PCh24", 14 IX 2012.

529. Szarek J., *„Chwila wolności i nadziei"*, „Droga", 23 XII 2012 – 5 I 2013.

530. Szarek J., *Ciszej nie będzie (sprawa Stanisława Pyjasa)*, „PCh24", 7 V 2012.

531. Szarek J., *Duma polskich skrzydeł*, „PCh24", 11 IX 2012.

532. Szarek J., *Gdy przemawiają groby...*, „Gazeta Polska Codziennie", 31 X 2012.

533. Szarek J., *Mleko na książeczkę zdrowia*, „Droga", 9–22 XII 2012.

534. Szarek J., *Musimy Polskę zmóc i usunąć,* „„PCh24", 17 IX 2012.

535. Szarek J., *„Niech nas zamkną..."*, „Droga", 25 XI – 8 XII 2012.

536. Szarek J., *Niezłomny Prymas Węgier*, „Droga", 28 X – 10 XI 2012.

537. Szarek J., *Paczka od Kominternu,* „Nasz Dziennik", 12 XI 2012.

538. Szarek J., *Polacy z wyboru*, „Nasz Dziennik", 8–9 IX 2012.

539. Szarek J., *„Pójdziemy za Polakami..."*, „Droga", 28 X–10 XI 2012.

540. Szarek J., *„Póki nie wywalczy niepodległości i potęgi..."*, „Gazeta Polska Codziennie", 30 XI 2012.

541. Szarek J., *„Rycerze polscy" u betlejemskiej stajenki*, „Droga", 23 XII 2012–5 I 2013.

542. Szarek J., *„Solidarność" na kominach*, „Droga", 9–22 XII 2012.

543. Szarek J., *Sumienia zatrute przez komunizm*, „PCh24", 23 IX 2012.

544. Szarek J., *Śp. Eugeniusz Cydzik (1921–2012). „Nie musiał tęsknić za Lwowem..."*, „PCh24", 20 IX 2012.

545. Szarek J., *Towarzysz Kliszko pisze do ojców soboru*, „Polonia Christiana", IX–X 2012.

546. Szarek J., *Tylko pod krzyżem, tylko?*, „Polonia Christiana", I–II 2012.

547. Szarek J., *Ucieczka na prześcieradle*, „Droga", 9–22 XII 2012.

548. Szarek J., *Walka o „rząd dusz"*, „Polonia Christiana", VII–VIII 2012.

549. Szarek J., *Wigilia na Morzu Północnym*, „Droga", 23 XII 2012–5 I 2013.

550. Szarek J., *Zima wasza, wiosna nasza*, „Dziennik Polski", 20 IV 2012.

551. Szarek J., *„Z krzyku załamanego/ z zaciśniętych pięści..."*, „Droga", 28 X–10 XI 2012.

552. Szarek J., *ZOMO przeciwko uczniom*, „Droga", 25 XI–8 XII 2012.

553. Szarek J., *Żołnierze Polski Podziemnej,* „Nasz Dziennik", 14 II 2012.

554. *Szczecińskie czasopisma niezależne 1981–1989*, oprac. A. Kubaj, M. Paziewski, P. Łątka, T. Zieliński, P. Mync, Szczecin 2012.

555. Sznajder A., *Wolna Polska zepchnięta pod ziemię*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 9.

556. Szopa P., *Dlaczego Amerykanie taili prawdę o Katyniu? Z P. Szopą rozmawia E. Kurzyńska*, „Nowiny", 13 IX 2012.

557. Szopa P., *Komentarz do artykułu B. Sander i J. Paszkiewicz, „III Rzesza odebrała mu młodość i marzenia”*, „Super Nowości”, 1 X 2012.

558. Szopa P., *Zbrodnia, która miała być zapomniana*, „Nowiny”, 12 IV 2012.

559. Szpytma M., *Bezużyteczne życie* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 18, Kraków 2012.

560. Szpytma M., *Bykownia – pamiętamy o Ofiarach komunizmu,* „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” nr 10 z X 2012.

561. Szpytma M., *Cztery wielkie bramy* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 18, Kraków 2012.

562. Szpytma M., *Józef z Markowej*, „Nasz Dziennik”, 23 III 2012.

563. Szpytma M., *Kapitan Eugeniusz Cydzik*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” 2012, nr 10.

564. Szpytma M., *Pod partii przewodem – powołanie Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego* [w:] *PRL – „normalny” kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 17, Kraków 2012.

565. Szpytma M., *Podczas II wojny światowej, 24 marca 1944 r. Niemcy rozstrzelali polską rodzinę Ulmów oraz ukrywających się u nich Żydów z rodzin Szallów i Goldmanów* [w:] *Bohaterowie. Wybitni Polacy, wyjątkowi ludzie. Kalendarz proBono na 2012*, bmw, 2012.

566. Szpytma M., *Porwanie ludobójcy* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 18, Kraków 2012.

567. Szpytma M., *Sonderaktion Krakau – akcja specjalna przeciwko polskości* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 18, Kraków 2012.

568. Szpytma M., *Stanisław Mierzwa 1905–1985. Ludowiec i działacz niepodległościowy*, „Piast z Zagrody Wincentego Witosa. Biuletyn Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach” 2012, nr 1.

569. Szpytma M., *Ucieczka,* „Dziennik Polski”, 19 X 2012.

570. Szpytma M., *Wiktoria e Józef Ulma. La testimonianza dell'amore fino al martirio* [w:] *Sposi e santi. Dieci profili di santità coniugale – a cura di Ludmiła e Stanisław Grygiel*, Roma 2012.

571. Szpytma M., *Życie za życie*, „Tygodnik Powszechny”, 18 III 2012.

572. Szulc P., *„Banda czworga”, czyli alkohol i piłka nożna w czasach „Solidarności”* [w:] *Nieczysta gra. Tajne służby a piłka nożna*, red. S. Ligarski, G. Majchrzak, Chorzów 2012.

573. Szulc P., *Odra w życiu Szczecina i regionu bezpośrednio po 1945 r.*, „Pamięć i Przyszłość” 2012, nr 2.

574. Szulc P., *Szczecin w obiektywie Polskiej Kroniki Filmowej*, „Szczeciner” 2012, nr 2.

575. *Szwedzi zagubieni w gnieździe miłości, oprac. P. Knap*, „Szczeciner”, 2012, nr 2.

576. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Pod znakiem „Solidarności”*, „Echo Dnia”, dodatek „Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa”, 2 V 2012.

577. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Rok 1945. Armia Krajowa wobec pojałtańskiej rzeczywistości*, „Echo Dnia”, dodatek „Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa”, 14 II 2012.

578. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Taktyka i myśl polityczna „Solidarności” w latach 80. na łamach prasy podziemnej w regionie świętokrzyskim*, „Echo Dnia”, dodatek „Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa”, 22 XI 2012.

579. Śreniowski J., *Mrówcza praca o organizacji kolportażu*, „Bibuła” 2012, nr 10.

580. Śreniowski J., *Próba ognia* [w:] *Bohaterowie trudnych czasów*, t. 7, grudzień 2012.

581. *Świadectwa o czasach i ludziach*, oprac. P. Łapiński [w:] *Tadeusz Westfal „Karaś” (1915–1944). Żołnierz podlaskiego Kedywu*, red. P. Łapiński, Białystok 2012.

582. *Świadectwo Franciszka Szymańskiego (1925–2001) mieszkańca Duńkowic*, red. T. Bereza [w:] *W hołdzie Bohaterom, pamięci Potomnym. Losy Narodu Polskiego w czasie II wojny światowej pod okupacją sowiecką i niemiecką we wspomnieniach, pomnikach i tablicach pamięci*, oprac. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2012.

583. *Tadeusz Westfal „Karaś” (1915–1944). Żołnierz podlaskiego Kedywu*, red. P. Łapiński, Białystok 2012.

584. Tracz B., *Górnośląscy Kresowianie*, „CzasyPismo O historii Górnego Śląska” 2012, nr 1.

585. Tracz B., *Katowicka ścieżka Zen*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska” 2012, nr 1.

586. Tracz B., *Ojciec Jan Siemiński – redemptorysta, duszpasterz ludzi pracy, kapelan „Solidarności”*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska” 2012, nr 2.

587. Tracz B., *Piłka nad Kłodnicą*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska” 2012, nr 2.

588. Tracz B., *Pośrodku życia*, „Gość Niedzielny”, dodatek „Gość Gliwicki” 2012, nr 43.

589. Tracz B., *Solidarni z Węgrami*, „Gość Niedzielny”, dodatek „Gość Gliwicki” 2012, nr 42.

590. Tracz B., *Tu była Huta*, „Gość Niedzielny”, dodatek „Gość Gliwicki” 2012, nr 38.

591. Tracz B., *Z pomocą powstańczej Warszawie. Major pilot Antoni Tomiczek*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska” 2012, nr 2.

592. Trębacz W., *Kierownictwo UB i SB na ziemi średzkiej w latach 1945–1990*, „Roland. Środa Śląska––Malczyce–Kostomłoty–Miękinia–Udanin. Gazeta społeczno-kulturalna Powiatu Średzkiego” 2012, nr 1 (197).

593. *Trzy dni w Szczecinie. Three days in Szczecin*, oprac. S. Ligarski, P. Szulc, Szczecin 2012.

594. Tumińska O., *Był czas, kiedy byłam tylko numerem – przeżycia więźniarek obozu w Ravensbrück* [w:] *O tym nie można zapomnieć... Spotkania z kobietami, które przeszły piekło Ravensbrück. Relacja z przebiegu pilotażu projektu edukacyjnego*, Warszawa 2012.

595. Wardzyńska M., *Palmiry – miejsce masowych straceń*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN” 2012, nr 3.

596. Warot P., *„My i Państwo" – państwo to my!,* „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2012, nr 10.

597. Warot P., *„Szakal" – wspomnienie Władysława Ruszczyka żołnierza WiN*, www.zapiskimazurskie.eu

598. Wasilewski W., *Katyń. Post Mortem*, „Nasz Dziennik" 2012, nr 201.

599. Wasilewski W., *Klucz do prawdy o Katyniu w Moskwie*, „Nasz Dziennik" 2012, nr 212.

600. Wasilewski W., *Pamięć Katynia. Działania opozycji*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 10 (270).

601. Wasilewski W., *Trybunał w Strasburgu: Katyń Zbrodnią Wojenną*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

602. Wasilewski W., *Zagadka notatki Szelepina*, „Nasz Dziennik", 7 III 2012.

603. Wenklar M., *„Do Brody" – „Byczo jest"*, „Dziennik Polski", 31 VIII 2012.

604. Wenklar M., *„Po Prostu" socjalizm* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

605. Wenklar M., *Batalion 202* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

606. Wenklar M., *Końca wojny nie było* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 19, Kraków 2012.

607. Wenklar M., *Kres październikowej rewolucji*, „Dziennik Polski", 12 X 2012.

608. Wenklar M., *Nauczyciele patriotyzmu* [w:] *Od Września do Norymbergi*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 18, Kraków 2012.

609. Wenklar M., *Sfałszowane referendum* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, red. F. Musiał, J. Szarek, seria „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 17, Kraków 2012.

610. Wenklar M., *Wybory bez wyboru*, „Dziennik Polski", 13 I 2012.

611. Węgliński M., *„[Trybuna Wolności] Ta potworna szmata". Zygmunt Kałużyński. Życiorys człowieka z trudnym charakterem*, „Debata" 2012, nr 62.

612. Węgliński M., *Bolesław Żurawski. Ostatni szef tczewskiej bezpieki*, „Gazeta Tczewska" 2012, nr 28.

613. Węgliński M., *Gangsterzy w mundurach*, „Gazeta Tczewska" 2012, nr 31.

614. Węgliński M., *Na tropie wrogów ludu*, „Gazeta Tczewska" 2012, nr 35.

615. Węgliński M., *Śladami bezpieki w Tczewie. Przewodnik po lokalach kontaktowych Służby Bezpieczeństwa w Tczewie w 1975 r.*, „Gazeta Tczewska" 2012, nr 21.

616. Węgrzyn D., *Kilka uwag o liczbie Górnoślązaków deportowanych do ZSRS w roku 1945,* „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2012, nr 1.

617. Wicenty D., *Gierek do dymisji, Wojtyła królem Polski*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

618. Wojcieszyk E., *Ks. Antoni Gryczka proboszcz wolsztyński* (cz. 1), „Głos Wolsztyński" 2012, nr 2.

619. Wojcieszyk E., *Ks. Antoni Gryczka proboszcz wolsztyński* (cz. 2), „Głos Wolsztyński", 2012, nr 4.

620. Wołk G, *Trafiła „Kosa" na generałów"* [w:] *Nieczysta gra. Tajne służby a piłka nożna*, red. S. Ligarski, G. Majchrzak Chorzów 2012.

621. Wołk G., *80 milionów*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 9.

622. Wołk G., *Sprawa Obiektowa*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 3.

623. Wołk G., *Sprawa Operacyjnego Sprawdzenia*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

624. Wołoszyn J., *Zorza Wolności – Przyszłość – konspiracyjna organizacja młodzieżowa w janowskim Liceum Ogólnokształcącym*, „Janowskie Korzenie. Pismo Regionalne Ziemi Janowskiej" 2011, nr 19.

625. Wójtowicz N., *Franz Alfred Six – narodowosocjalistyczny spec od masonerii*, „Wolnomularz Polski" 2012, nr 52.

626. Wójtowicz N., *Gregor Schwartz Bostunicz. Poszukiwacz Światowego Spisku Żydowsko-Masońskiego*, „Wolnomularz Polski" 2012, nr 53.

627. Wójtowicz N., *Kościół a masoneria? To powinna być szermierka kropidłem. Rozmowa z dr. Norbertem Wójtowiczem*, „Wolnomularz Polski" 2012, nr 53.

628. Wójtowicz N., *Ostatni generał „polskiego września" [Franciszek Kleeberg]*, „Nowe Życie" 2012, nr 9.

629. Wójtowicz N., *Signa loży świętojańskiej „Wilhelm zur gekrönten Säule" w Oleśnicy*, „Wrocławskie Zapiski Numizmatyczne" 2012, nr 1 (43).

630. Wójtowicz N., *T.W. „Karol" [Julian Polan-Haraschin] donosi na krakowskich masonów*, „Wolnomularz Polski" 2012, nr 51.

631. Wójtowicz N., *Za wolność Danii i honor Polski*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

632. Wróbel J., *Arystokraci w sowieckiej niewoli*, „Nasz Dziennik", 22 XI 2012.

633. Wróbel J., *Obóz jeńców niemieckich w Łodzi w oczach inspektorów Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża*, „Kronika Miasta Łodzi" 2012, nr 3.

634. Wróbel J., *Polska – kraj bez Quislinga?*, „Kalejdoskop", 24 II 2012.

635. Wróbel J., *Polskie Dominium w Afryce?*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

636. Wróbel J., *Przed Smoleńskiem było Wnukowo*, „Kalejdoskop", 17 I 2012.

637. Wyrzykowski K. Zajączkowski S., *Zamach na Kutscherę 1 lutego 1944* [komiks], seria „W imieniu Polski Walczącej", z. 1, Warszawa 2012.

638. *Zagłada dworów w województwie białostockim po roku 1939*, red. E. Rogalewska, Ł. Łubicz-Łapiński, Białystok 2012.

639. Zajda M., *Antysemityzm rozumiany po polsku, czyli mając na uwadze własne winy i zaniedbania, zachowajmy proporcje,* www.jewrnalism.com.

640. Zajda M., *Austriackie gadanie, czyli rzecz o Żydach i Krakusach*, www.jewrnalism.com.

641. Zajda M., *Byłem na „Pokłosiu" i nie jest z tego powodu mi wstyd...*, www.jewrnalism.com.

642. Zajda M., *Chwilowe zawieszenie broni*, www.jewrnalism.com.

643. Zajda M., *Dlaczego? Czyli o mrocznej stronie naszej kultury*, www.jewrnalism.com.

644. Zajda M., *Gdy jeszcze nikt nie wiedział*, www.jewrnalism.com.

645. Zajda M., *Gdy wojna tuż, tuż*, www.jewrnalism.com.

646. Zajda M., *Inność*, www.jewrnalism.com.

647. Zajda M., *Jewish Football Club Cracovia in Poland*, www.jewishjournal.com.

648. Zajda M., *Kiedy tak naprawdę rozpoczęła się II Wojna Światowa?*, www.tskzkrakow.pl.

649. Zajda M., *Kraków's Jewish Cultural Festival, or who's 15 minutes of fame*?, www.jewrnalism.com.

650. Zajda M., *Mikołaj Grynberg, Saved from the XX century. After us, no one will tell our story, maybe someone will read it...*, www.jewishjournal.com.

651. Zajda M., *Profile of Amon Goeth – the Commandant of the Płaszów Camp*, www.jewishjournal.com.

652. Zajda M., *Przed holokaustem, czyli jak wszyscy przyczynili się do zagłady Żydów*, www.jewrnalism.com.

653. Zajda M., *Rozmyślania nad wylanym mlekiem*, www.tskzkrakow.pl.

654. Zajda M., *Some kind of coincidence – about kingdom of Jerusalem and Israel*, www.jewrnalism.com.

655. Zajda M., *Spotkania z kulturą żydowską w Chmielniku*, www.tskzkrakow.pl.

656. Zajda M., *Tożsamość. Kto to jest ten Polski Żyd*, www.jewrnalism.com.

657. Zapolska-Downar M., *Andrzej Ostoja-Owsiany – szkic do biografii literackiej* [w:] *Łódzka KPN. Od PRL do niepodległości*, red. K. Chylak, M. Michalik, Łódź 2012.

658. Zawistowski A., *11 listopada III Rzeczpospolitej*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 8.

659. Zawistowski A., *Czy PRL była Polską?*, „Głos nauczyciela", Chicago 2012, nr 3.

660. Zawistowski A., *Das sozialistische Ladenkonzept oder über Warteschlangen in der Volksrepublik Polen* [w:] *Warteschlange. Historische Brettspiel*, Warszawa 2012.

661. Zawistowski A., *Kto ty jesteś? Jaki znak twój?*, ZnajZnak. Gra edukacyjna, IPN, Warszawa 2012.

662. Zawistowski A., *Męka i zmartwychwstanie Karola Szostaka czyli „Solidarność" w oczach partyjnego reżysera*, „Mówią Wieki" 2012, nr 12.

663. Zawistowski A., *Pan tu nie stał, czyli przepychanki kolejkowe na Wielkim Murze Chińskim. Okiem historyka*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

664. Zawistowski A., *Personalne rozgrywki w FSC. Okiem historyka,* „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 6.

665. Zawistowski A., *Polska (?) Rzeczpospolita Ludowa*, „Myśl. Biuletyn Związku Nauczycielstwa Polskiego w Kanadzie" 2012, nr 181–182.

666. Zawistowski A., *Polska (?) Rzeczpospolita Ludowa*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN", 2012, nr 4–5.

667. Zawistowski A., *Zagubione autostrady*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 2.

668. Zawistowski A., *The socialist approach to the store: A story of queuing in the People's Republic of Poland* [w:] *Queue. Historical educational board game*, Warszawa 2012.

669. Zawistowski A., *Un acercamiento socialista a las tiendas, o las colas (y no sólo) en la República Popular de Polonia* [w:] *La cola. Juego histórico de mesa*, Warszawa 2012.

670. Zawistowski A., *Социалистический подход к магазинам, или об очередях (и не только) в ПНР* [w:] *Óчередь. историческая настольная игра*, Warszawa 2012.

671. Zawistowski A., 店への共産主義的 アプローチ ポーランド人民共和国(PRL)時代の行列, Warszawa 2012.

672. Zechenter A., *Ali Agca nie był szalony*, „Źródło. Tygodnik rodzin katolickich", 29 I 2012.

673. Zechenter A., *„A my tu jeszcze siedzimy". Zapisane w Kozielsku*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 12.

674. Zechenter A., *Arystokracja herbu Czeka*, „Nasz Dziennik", 20–21 X 2012.

675. Zechenter A., *Bohaterowie są zmęczeni* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 17, Kraków 2012.

676. Zechenter A., *Charakter szlifowany jak kryształ* [w:] *Od Września do Norymbergi*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 18, Kraków 2012.

677. Zechenter A., *Dni przedostatnie Warszawy* [w:] *Od Września do Norymbergi*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 18, Kraków 2012.

678. Zechenter A., *Dowody Burdenki*, „Nasz Dziennik", 14 I 2012.

679. Zechenter A., *Dżentelmeni „okrągłego stołu"* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 17, Kraków 2012.

680. Zechenter A., *Era Czochralskiego*, „Nasz Dziennik", 22–23 XII 2012.

681. Zechenter A., *Fałszywy mit KOR-u* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 19, Kraków 2012.

682. Zechenter A., *„Generał Maczek, kawał naszej historii..."*, „Nasza Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej" 2012, nr 20.

683. Zechenter A., *Generał Walter wiecznie żywy*, „Źródło. Tygodnik rodzin katolickich", 26 VIII 2012.

684. Zechenter A., *Gospodarczy fenomen*, „Nasz Dziennik", 1–2 XII 2012.

685. Zechenter A., *Kłamstwo katyńskie*, „Źródło. Tygodnik rodzin katolickich", 15 I 2012.

686. Zechenter A., *Kremlowskie trucizny*, Kraków 2012.

687. Zechenter A., *Kukliński i Mitrochin – za niewidzialną granicą*, „Nasz Dziennik", 18 II 2012.

688. Zechenter A., *Miłosz – poeta zniewolonym* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 17, Kraków 2012.

689. Zechenter A., *Moskiewskie joint venture*, „Nasz Dziennik", 19–20 V 2012.

690. Zechenter A., *Multi-kulti i Feliks Koneczny (w 150. rocznicę urodzin)*, „Nasz Dziennik", 1 XI 2012.

691. Zechenter A., *Myśleć historycznie*, „Źródło. Tygodnik rodzin katolickich", 5 VIII 2012.

692. Zechenter A., *Nie przegrał żadnej bitwy. Generał Stanisław Maczek*, „Nasz Dziennik", 31 III 2012.

693. Zechenter A., *Ostatnia wigilia ostatniego komendanta*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 12.

694. Zechenter A., *Po czasie morderców – czas kłamców*, „Arcana" 2012, nr 103–104.

695. Zechenter A., *Pospolite ruszenie epistolarne* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 17, Kraków 2012.

696. Zechenter A., *Powstanie nikomu niepotrzebne*, „Gazeta Polska", 13 VI 2012.

697. Zechenter A., *Przybywali nocą...*, „Nasza Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej" 2012, nr 21.

698. Zechenter A., *Rafał Gan-Ganowicz, czyli z bronią w ręku przeciw czerwonym (II)*, „Dziennik Polski", 5 I 2012.

699. Zechenter A., *Ratowali dowody katyńskie*, „Dziennik Polski", 27 I 2012.

700. Zechenter A., *Rozwiązanie kwestii polskiej*, „Gazeta Polska", 11 IV 2012.

701. Zechenter A., *Spiskowa praktyka dziejów*, „Arcana" 2012, nr 108.

702. Zechenter A., *Spokój morderców*, „Nasz Dziennik", 4 X 2012.

703. Zechenter A., *Sprawa pułkownika, czyli pomieszanie pojęć*, „Źródło. Tygodnik rodzin katolickich", 22 VII 2012.

704. Zechenter A., *Szła przez Europę jak wicher*. *Elżbieta Zawacka „Zo"*, „Nasza Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej" 2012, nr 21.

705. Zechenter A., *Szmuglerzy i szpiedzy spod czerwonej gwiazdy*, „Nasz Dziennik", 17–18 XI 2012.

706. Zechenter A., *„Trzeba, by Polska wiedziała..."*, „Źródło. Tygodnik rodzin katolickich", 18 III 2012.

707. Zechenter A., *„Unurzam karabin we krwi", czyli legenda Guevary*, „Dziennik Polski", 17 II 2012.

708. Zechenter A., *W marynarskiej sutannie* [w:] *Od Września do Norymbergi*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 18, Kraków 2012.

709. Zechenter A., *W najgłębszym podziemiu: Kukliński i Mitrochin*, „Dziennik Polski", 10 II 2012.

710. Zechenter A., *Walter – legenda trwalsza od PRL* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 17, Kraków 2012.

711. Zechenter A., *Widział Polskę zdradzoną* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 17, Kraków 2012.

712. Zechenter A., *Wielki samotny* [w:] *Pokolenia wolnej Polski*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 19, Kraków 2012.

713. Zechenter A., *Wielki samotny. Generał Leopold Okulicki „Niedźwiadek"*, „Nasz Dziennik", 16–17 VI 2012.

714. Zechenter A., *Wybory na pudełku zapałek*, „Nasz Dziennik", 8–9 XII 2012.

715. Zechenter A., *Wygrać przegraną wojnę*, „Nasz Dziennik", 8–9 IX 2012.

716. Zechenter A., *Zachód znał prawdę o Katyniu*, wpolityce.pl/artykuly/34689, 24 VIII 2012.

717. Zechenter A., *Zakłamany Katyń*, „Dziennik Polski", 13 I 2012.

718. Zechenter A., *„Zapora" przeciw Niemcom i Sowietom*, „Nasza Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej" 2012, nr 21.

719. Zechenter A., *Zbrodnia zamilczana na śmierć*, „Dziennik Polski", 3 II 2012.

720. Zechenter A., *Zdzisław Broński, czyli pamiętnik pisany pod ziemią*, „Nasz Dziennik", 1 III 2012.

721. Zechenter A., *Ziemia obiecana przez Gierka*, „Gazeta Polska", 9 V 2012.

722. Zechenter A., *„Zniszczyć kułaka nauki!". Uczeni i uczelnie w kuźni komunizmu* [w:] *PRL – „normalny" kraj*, seria „Z archiwów bezpieki. Nieznane karty z dziejów PRL", t. 17, Kraków 2012.

723. Zechenter A., *Żyć, żeby przeżyć – codzienność w Generalnym Gubernatorstwie*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2012, nr 9.

724. Zwolski M., *Bohater, o którym mieliśmy zapomnieć*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 7.

725. Zwolski M., *Podziemie niepodległościowe na Białostocczyźnie 1944–1956* [w:] *Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych"*, Białystok 2012.

726. Żelazko J., *Konspiracja młodzieżowa po 1945 r.*, „Ziemia Łódzka" 2012, nr 1 (125).

727. Żuczkowski M., *Herosi na miarę PRL*, „pamięci.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 6.

728. Żuczkowski M., *Okiem historyka*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 3.

729. Żuczkowski M., *Okiem historyka*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

730. Żuczkowski M., *Wywiad Armii Krajowej*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 4–5.

731. Żuławnik M., *Dokopać Ruskim*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 3.

732. Żuławnik M., *Zakazane święto reakcji*, „pamięć.pl. Biuletyn IPN" 2012, nr 8.

ZAŁĄCZNIK NR 3: WYSTAWY IPN

Wystawy powstałe w 2012 r. i miejsca ich ekspozycji

1. *11 Listopada – Święto Niepodległości. Razem dla Niepodległej* – centrala BEP – Warszawa.

2. *Anna Walentynowicz. Legenda „Solidarności" 1929–2010* – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Łochów, Mińsk Mazowiecki, Sokołów Podlaski, Sztum, Węgrów, Wyszków.

3. *Archiwalne też jest fajne... Wrocławskie archiwa wczoraj i dziś* – OBUiAD Wrocław, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich (SAP), Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość" – Wrocław.

4. *Bezimienne fotografie* – OBEP Poznań – Poznań.

5. *„Bić się do końca". Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950* – OBEP Lublin, Delegatura Radom – Radom.

6. *Cisza przed burzą ... ostatnie lato II RP* – OBEP Rzeszów – Rzeszów.

7. *„Da mihi animas, caetera tolle" („Daj mi dusze, resztę zabierz"). Arcybiskup Antoni Baraniak 1904–1977* – OBEP Poznań, we współpracy z Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu, Muzeum Archidiecezjalnym w Poznaniu oraz Kurią Archidiecezjalną w Poznaniu – Poznań.

8. *„Dla Ciebie Polsko i dla Twojej chwały...". Żołnierze Wyklęci Pomorza i Kujaw* – OBEP Gdańsk, Delegatura Bydgoszcz – Bydgoszcz, Kłodawa, Koło, Konin, Przedecz, Sompolno, Tuchola.

9. *Dla Polski Walczącej – żołnierze Okręgu Łódź Armii Krajowej „Barka"* – OBEP Łódź – Łódź, Piotrków Trybunalski, Sieradz, Zelów.

10. *„Gdy naród do strajku wyruszył bez broni...". Grudzień 1970 w Gdańsku* – OBEP Gdańsk – Gdańsk.

11. *Kalendarium Łodzi 1939–1989. Od czterech kultur do monokultury* – OBEP Łódź – Łódź.

12. *Komunizm – La Belle Époque. Dekada lat siedemdziesiątych XX w. w europejskich państwach bloku sowieckiego* – centrala BEP – Warszawa.

13. *Marzenia (z) betonu. Codzienność w latach 70. na Górnym Śląsku* – OBEP Katowice, we współpracy z Muzeum w Gliwicach – Gliwice.

14. *Monte. Kronika terroru 1939–1989* – OBEP Kraków, we współpracy z Okręgowym Inspektoratem Służby Więziennej w Krakowie – Kraków.

15. *„Nie jesteśmy żadną bandą. My jesteśmy z miast i wiosek polskich". 5. Wileńska Brygada Armii Krajowej na Pomorzu* – OBEP Gdańsk, OBUiAD Gdańsk – Gdynia, Lubichowo, Malbork, Sopot, Starogard Gdański, Szczecin Szymbark, Toruń.

16. Okolicznościowa wystawa w 31. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego – OBEP Białystok – Białystok.

17. *POKOLENIE '80 – Polityczny protest? Artystyczna kontestacja? Wystawa sztuki niezależnej tworzonej przez artystów, których artystyczny debiut przypadł na lata 1980–1989* – OBEP Rzeszów – Rzeszów.

18. *Pola Pamięci. Osobowice 1945–1956* (druga część wystawy z 2010 r.) – OBEP Wrocław – Wrocław.

19. *Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie 1939–1944/45* – OBEP Rzeszów – Łańcut, Rzeszów.

20. *„Solidarność" olsztyńska* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Olsztyn.

21. *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie"* – OBEP Lublin – Zamość.

22. *Stan wojenny w województwie koszalińskim. Internowania – codzienność – manifestacje* – OBEP Szczecin – Koszalin.

23. *Śladami zbrodni komunistycznych na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956* – OBEP Rzeszów – Jarosław, Leżajsk, Przemyśl, Rzeszów, Strzyżów, Tyczyn.

24. *Twarze średzkiej bezpieki* – OBEP Wrocław – Środa Śląska.

25. *Utracone nadzieje. Ludność żydowska w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1970* – OBEP Katowice – Bytom.

26. *„...w godzinie ciężkiej próby...". Opozycja gorzowska od stanu wojennego do wyborów czerwcowych 1989 r.* – OBEP Szczecin – Gorzów Wielkopolski.

27. *Wola Pamięci 1944* – centrala BEP – Warszawa.

28. *Wrogowie Polski Ludowej. Konspiracja antykomunistyczna na Pomorzu Zachodnim 1945–1956* – OBEP Szczecin – Karlino, Koszalin, Międzyzdroje, Szczecin.

29. *Wybory do Sejmu Ustawodawczego w województwie śląskim 19 stycznia 1947* – OBEP Katowice – Gliwice, Katowice.

30. *Wybory i referenda w PRL w latach 1946–1989* – OBEP Szczecin – Gorzów Wielkopolski, Koszalin, Szczecin.

31. *Z archiwum Delegatury IPN w Olsztynie* – OBEP Białystok – Białystok.

32. *Za Marksem bez Boga. Laicyzacja życia społecznego w Polsce Ludowej w latach 1945–1989* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Gdańsk, Jastrzębie Zdrój, Katowice, Kraków, Szczyrk, Węgierska Górka.

33. *Zagłada dworów w województwie białostockim po roku 1939* – OBEP Białystok – Osowicze.

34. *Zbrodnia i kara. Procesy niemieckich zbrodniarzy w Krakowie* w latach 1946–1948 – OBEP Kraków, we współpracy z Muzeum Archeologicznym – Kraków.

35. *Zbrodnie niemieckie na ziemi łódzkiej w czasie drugiej wojny światowej* – OBEP Łódź – Łódź, Niechcice, Ostrów, Wieluń, Złoczew, Zgierz.

36. *Zniewolony umysł. Intelektualiści w służbie tyranii* – OBEP Kraków – Kraków.

Wystawy powstałe przed rokiem 2012, prezentowane nadal w okresie sprawozdawczym:

1. *1966 – Millenium kontra 1000-lecie* – OBEP Poznań – Częstochowa, Mokra, Przystajń.

2. *1989. Narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 r. w Szczecinie* – OBEP Szczecin – Szczecin.

3. *1989. Narodziny wolności. Wybory 4 VI 1989 r. w Gorzowie Wlkp.* – OBEP Szczecin – Barlinek, Choszczno, Kamień Mały, Myślibórz, Smolnica.

4. *586 dni stanu wojennego* – centrala BEP, OBEP Białystok, OBEP Gdańsk, OBEP Katowice, OBEP Kraków, OBEP Łódź, OBEP Szczecin, OBEP Warszawa, OBEP Wrocław – Andrychów, Bielsko-Biała, Busko-Zdrój, Bytom, Chorzów, Cieszyn, Czarnocin, Czernichów, Czeski Cieszyn (Czechy), Częstochowa, Gdańsk, Gdynia, Inwałd, Istebna, Jeleśnia, Katowice, Kielce, Koszalin, Koszarawa, Łęg, Łomża, Łódź, Mysłowice, Piotrków Trybunalski, Radziechowy, Sędziszów, Sułkowice-Bolęcin, Skoczów, Sułkowice Łęg, Suwałki, Tychy, Ujsoły, Ustroń, Warszawa, Wiślińce, Wodzisław Śląski, Wrocław, Zagórnik, Zakliczyn.

5. *A więc wojna... Ludność cywilna we wrześniu 1939 r.* – OBEP Lublin – Drezdenko, Tomaszów Lubelski.

6. *Akcja AB na Kielecczyźnie* – OBEP Kraków – Kielce.

7. *Aktion Reinhardt. Zagłada Żydów w Generalnym Gubernatorstwie* – OBEP Lublin – Oświęcim, Treblinka.

8. *Antoni Browarczyk – pierwsza ofiara stanu wojennego w Gdańsku* – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Sopot.

9. *Agresja sowiecka 17 IX 1939 r. na ziemiach Polski północno-wschodniej* – OBEP Białystok – Białystok, Łomża.

10. *Arcybiskup Ignacy Tokarczuk – Kościół, władza, opór społeczny* – OBEP Rzeszów – Lwów (Ukraina).

11. *Arcybiskup Romuald Jałbrzykowski metropolita wileński 1876–1955* – OBEP Białystok – Białystok, Łapy.

12. *Battle of Britain. To commemorate the Fight for Freedom* – centrala BEP – Londyn (Wielka Brytania), Praga (Czechy).

13. *„Bić się do końca". Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim 1945–1950* – OBEP Lublin, Delegatura w Radomiu – Białobrzegi, Iłża, Odrzywole, Pionki, Radom, Skaryszew.

14. *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989* – OBEP Rzeszów – Jarosław.

15. *Błogosławiony ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984)* – OBEP Białystok – Czartajew, Grodno (Białoruś), Siemiatycze, Skidel (Białoruś), Suwałki.

16. *Bogu i Polsce. Harcerstwo niezależne i niepokorne w PRL* – OBEP Lublin, Delegatura w Radomiu – Janów Podlaski, Lublin, Wilno (Litwa).

17. *Breslau – 1945 – Wrocław* – OBEP Wrocław – Wrocław.

18. *Budapeszt 1956* – OBEP Kraków – Breń, Jaworzno, Rabka Zdrój, Spytkowice.

19. *Burza. Armia Krajowa w 1944 r.* – OBEP Kraków – Brzeg, Kajetanów, Kraków, Łączna, Prudnik, Skawina.

20. *Chleba i Wolności. Kraków niezłomny w czasach PRL* – OBEP Kraków – Skawina.

21. *Co nam dała „Solidarność"? – „Solidarność" oczami młodych* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Suchy Dąb.

22. *Czerwiec '76 – zaczęło się w Walterze* – OBEP Lublin – Skarżysko-Kamienna.

23. *Dekret o reformie rolnej 6 IX 1944 r. Dokumenty i świadectwa z czasu wygnania ziemiaństwa* – OBEP Poznań – Kościan.

24. *Deportacje Górnoślązaków do ZSRS w 1945 r.* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Bytom, Cieszyn, Częstochowa, Herby, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Lubliniec, Mysłowice, Racibórz, Sosnowiec, Tarnowskie Góry, Wojkowice, Zabrze.

25. *Dni Powstania – Warszawa 1944* – OBEP Warszawa – Biała Rawska, Białystok, Bielsko Podlaskie, Warszawa.

26. *Dni „Solidarności"* – OBEP Gdańsk – Gdynia, Pogódki, Warszawa.

27. *Dobry pasterz w trudnych czasach. Arcybiskup Walenty Dymek 1888–1956* – OBEP Poznań – Oborniki Wielkopolskie.

28. Ekspozycja stała poświęcona strajkowi i pacyfikacji kopalni „Wujek" – Muzeum – Izba Pamięci KWK „Wujek" w Katowicach, OBEP Katowice – Katowice.

29. *Fenomen „Solidarności". Migawki z dziejów Polski, 1980–1981* – centrala BEP – Ateny (Grecja), Bańska Bystrzyca (Słowacja), Chania (Grecja), Göteborg (Szwecja), Hanower (Niemcy), Houston (USA), Limerick (Irlandia), Lund (Szwecja), Madison (USA), Minneapolis (USA), Notre Dame (USA), Ottawa (Kanada), Ottweiler (Niemcy), Podgorica (Czarnogóra), Riegelsberg (Niemcy), Fira (Grecja), St. Paul (USA), Toronto (Kanada), Warszawa, Winona (USA).

30. *Gdy rozum śpi... Rysunki Andrzeja Krauzego 1970–1989* – centrala BEP – Katowice, Rzyki, Targanice, Warszawa.

31. *Generał Sikorski. Polityk i żołnierz* – OBEP Kraków – Breń, Nowy Sącz.

32. *Germania. Niemiecka polityczność na Górnym Śląsku 1871–1945* – OBEP Katowice – Gliwice.

33. *Germanizacja dzieci polskich w latach II wojny światowej* – OBEP Łódź – Lubania, Łódź, Miętne, Niechcice, Rogoźnica, Wieluń.

34. *Getta i obozy dla ludności żydowskiej na Rzeszowszczyźnie podczas II wojny światowej* – OBEP Rzeszów – Sędziszów Małopolski.

35. *Górnośląski Azyl. Pielgrzymki stanowe do Piekar Śląskich w materiałach Służby Bezpieczeństwa* – OBEP Katowice – Katowice, Radzionków.

36. *Grudzień '70. Gdańsk–Gdynia* – OBEP Gdańsk – Gdańsk.

37. *Grudzień `70* – OBEP Szczecin – Szczecin.

38. *Grudzień '70 w Elblągu w dokumencie archiwalnym* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Gdańsk.

39. *Inwazja 1968* – centrala BEP, OBEP Kraków – Spytkowice.

40. *Jarocin w obiektywie bezpieki* – OBEP Łódź – Łódź, Tomaszów Mazowiecki, Warszawa.

41. *Kardynał Adam Sapieha – człowiek, duszpasterz, mąż stanu* – OBEP Kraków – Jaworzno, Jędrzejów, Kielce, Kluczbork, Praszka, Spytkowice, Wadowice, Zakliczyn.

42. *Karnawał „Solidarności" w Gorzowie Wlkp. 1980–1981* – OBEP Szczecin – Międzyrzecz, Skwierzyna.

43. *Katyń 1940 r.* – OBEP Białystok – Augustów, Białystok, Olsztyn.

44. *Katyń. Zbrodnia, która miała być zapomniana* – OBEP Rzeszów – Rzeszów, Sanok.

45. *Kaźń Profesorów Lwowskich. Wzgórza Wuleckie 1941* – OBEP Wrocław – Gliwice, Kędzierzyn-Koźle, Wrocław, Opole, Poznań, Rzeszów.

46. *Kobiety internowane. Gołdap 1982* – OBEP Białystok – Białystok, Gołdap, Nysa.

47. *Komiks w PRL, PRL w komiksie* – OBEP Rzeszów – Grunwald, Janów Lubelski, Lublin, Stębark, Tuszyma, Zamość.

48. *Kontrkultura. Graffiti – Happening* – OBEP Wrocław – Gliwice, Nysa.

49. *Kościół niezłomny. W 20. rocznicę śmierci ks. S. Suchowolca. Wystawa fot. J. Fedorowicza* – OBEP Białystok – Białystok, Turośnia Kościelna.

50. *Koszalin 1950–1976. Historia na nowo odkryta* (ekspozycja stała) – OBEP Szczecin – Koszalin.

51. *Koszaliński karnawał „Solidarności" 1980–1981* – OBEP Szczecin – Koszalin.

52. *Krew robotników nie pójdzie na marne. Grudzień '70 – Styczeń '71* – OBEP Szczecin – Gorzów, Szczecin, Wilno (Litwa).

53. *Krzyk szarego człowieka. Ryszard Siwiec (1909–1968)* – OBEP Rzeszów – Sanok.

54. *Ks. Władysław Gurgacz. Kapelan Polski Podziemnej* – OBEP Kraków – Maciejowa, Nawojowa.

55. *Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat. Pomoc ludności żydowskiej pod okupacją niemiecką w województwie białostockim* – OBEP Białystok – Białystok, Łomża, Olecko, Siemiatycze.

56. *Kultura niezależna w Kościele* – OBEP Katowice – Inwałd, Sułkowice-Łęg, Toszek.

57. *Małopolanie w katyńskich dokumentach dr. J. Robla* – OBEP Kraków – Jabłonka, Książ Wielki, Mszana Dolna.

58. *Marcin Antonowicz 1966–1985* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Kętrzyn.

59. *Minęło ponad pół wieku lecz pamięć pozostaje. Życie w krakowskim getcie* – OBEP Kraków – Jaworzno, Widoma.

60. *Monte. Kronika terroru* – OBEP Kraków – Kraków.

61. *Nasz Duszpasterz i my. Ks. Jerzy Popiełuszko w fotografiach i wspomnieniach Jerzego Szóstko* – OBEP Białystok – Białystok, Radomsko, Warszawa.

62. *Niech się święci...Obchody świąt i rocznic w Polsce Ludowej* – OBEP Łódź – Bolimów, Grudziądz, Jeruzal, Wróblew, Żychlin.

63. *Niedokończone Msze Wołyńskie* – Oddział IPN Lublin – Parczew, Radzionków, Kraków, Piotrków Trybunalski, Busko Zdrój, Biała Podlaska, Terespol, Włodawa.

64. *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Kielcach* – OBEP Kraków – Kielce.

65. *Nowa Huta – miasto walki i pracy* – OBEP Kraków – Widoma.

66. *NSZZ „Solidarność" Region Białystok 1980–1981* – OBEP Białystok – Białystok, Olecko.

67. *NSZZ „Solidarność" i opozycja demokratyczna w Wielkopolsce w latach 1980–1990* – OBEP Poznań – Kościan, Kórnik, Ostrów Wielkopolski, Poznań, Rokietnica.

68. *Niezależne Zrzeszenie Studentów (1980–1990) w województwie katowickim* – OBEP Katowice – Gliwice, Katowice, Toszek.

69. *O orła w koronie... Zgrupowanie Partyzanckie „Błyskawica*" – OBEP Kraków – Szczawnica.

70. *Obchody Milenium Chrztu Polski (1966 r.) – kraj i region* – OBEP Białystok – Choroszcz.

71. *Obława Augustowska. Lipiec 1945 r.* – OBEP Białystok – Augustów, Białystok, Łomża.

72. *Oczy i uszy bezpieki. Metody inwigilacji społeczeństwa przez Służbę Bezpieczeństwa za pomocą środków technicznych: tajnej obserwacji, dokumentacji fotograficznej, perlustracji korespondencji i podsłuchów w latach 1956–1989* – OBEP Katowice – Cieszyn, Katowice.

73. *Ofiary stanu wojennego* – centrala BEP – Gdańsk, Sochaczew.

74. *Ojciec Maksymilian Maria Kolbe (1894–1941)* – OBEP Białystok – Białystok, Niepokalanów, Suchowola.

75. *Ojciec Stefan Miecznikowski – jezuita i harcerz* – OBEP Łódź – Łódź, Kalisz.

76. *Opozycja i opór społeczny w regionie świętokrzyskim 1975–1989* – OBEP Kraków – Staszów.

77. *Ostatnia droga księdza Jerzego Popiełuszki w fotografii Artura Radeckiego* – OBEP Białystok – Suwałki.

78. *Papierowa rewolucja. Prasa bezdebitowa w PRL* – OBEP Szczecin – Goleniów, Stargard Szczeciński, Szczecin.

79. *Pielgrzym nadziei. Jan Paweł II na ziemi wielkopolskiej* – OBEP Poznań – Ceradz Kościelny, Michorzewo, Tarnów Podgórny, Władysławów, Wronki, Złotowo.

80. *Pierwsza odsłona. Okupacja niemiecka na Kaszubach i Kociewiu w 1939 r.* – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Gdynia, Iława.

81. *Plastyka niezależna* – OBEP Poznań – Buk.

82. *Podkarpacki wrzesień 1939* – OBEP Rzeszów – Dukla, Leżajsk, Sanok, Siedleczka.

83. *Polacy – Ukraińcy 1939–1947* – OBEP Lublin – Gorlice, Przemyśl, Radymno.

84. *Polacy internowani na Litwie 1939–1940* – centrala BEP – Janów Lubelski, Lublin, Wilno (Litwa).

85. *Polacy na Syberii* – OBEP Kraków, we współpracy z Komisją Historyczną Związku Sybiraków Oddział w Krakowie i Towarzystwem Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie – Kostrzyn n/Odrą, Niechorze, Szczecin, Witnica.

86. *Postulaty sierpniowe* – OBEP Wrocław – Długołęka.

87. *Powstanie Warszawskie* – OBEP Poznań – Berlin (Niemcy), Koło, Konin, Licheń Stary, Luboń, Poznań, Rokietnica, Września.

88. *Powstańczy zryw w Czortkowie 1940* – OBEP Kraków – Nysa, Prudnik.

89. *Poznańska opozycja demokratyczna w obiektywie Jana Kołodziejskiego grudzień 1981 – sierpień 1983* – OIPN Poznań, Wielkopolskie Muzeum Walk Niepodległościowych – Poznań, Warszawa.

90. *Pro i kontra. Młodzież w Polsce Ludowej* – OBEP Łódź – Piotrków Trybunalski, Płock.

91. *Proces krakowski. Działacze WiN i PSL przed sądem komunistycznym* – OBEP Kraków – Breń, Kielce.

92. *Proces kurii krakowskiej* – OBEP Kraków – Łąkta Górna.

93. *Przeciwko kilku myślom... co nie nowe! Procesy „krajowców" za kontakty z paryską „Kulturą"* – OBEP Gdańsk – Dzierzgoń, Kwidzyn, Sztum.

94. *Przyczółek Wolność. Niezależne Zrzeszenie Studentów w Rzeszowie 1980–1989* – OBEP Rzeszów – Jarosław, Rzeszów.

95. *Puls – nieregularny kwartalnik literacki* – OBEP Łódź – Łódź.

96. *Rdzawe druty od Ojczyzny dzielą nas... Internowani 1944–1947* – OBEP Białystok – Drozdowo.

97. *Represje stanu wojennego. Województwo białostockie 1981–1983/1989* – OBEP Białystok – Białystok, Drohiczyn, Kuźnica, Olecko, Zambrów.

98. *Represje wobec duchowieństwa śląskiego 1939–1956* – OBEP Katowice – Katowice.

99. *Represje wobec kościoła katolickiego na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie 1945–1989* – OBEP Wrocław – Opole.

100. *„Rozpoznawać – Wykrywać – Zapobiegać". Pod okiem bezpieki. SB 1956–1989* – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Starogard Gdański.

101. *Rozstrzelane miasta. Poznań–Budapeszt 1956* – OBEP Szczecin – Kamień Pomorski.

102. *Ruch ludowy na Kielecczyźnie w latach 1939–1947* – OBEP Kraków – Bliżyn, Jędrzejów, Kielce, Nowy Korczyn, Raków, Solec-Zdrój, Stopnica, Zagnańsk.

103. *Ruch ludowy w służbie Rzeczpospolitej* – OBEP Kraków – Breń.

104. *Ruch Młodzieży Niezależnej w Gorzowie Wlkp.* – OBEP Szczecin – Gorzów Wielkopolski, Kostrzyn n/Odrą, Witnica.

105. *Rysunki sprzed ćwierć wieku. Grafiki Jacka Fedorowicza* – OBEP Gdańsk – Cieszyn, Grudziądz, Toszek, Zagórnik.

106. *Rzeczpospolita utracona* – OBEP Warszawa – Bruksela (Belgia), Kielce, Londyn (Wielka Brytania), Siemiatycze.

107. *Samarytanie z Markowej. Ulmowie – Polacy zamordowani przez Niemców za pomoc Żydom* – Sekretariat Prezesa IPN, Centralna Biblioteka Rolnicza, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego i Narodowe Centrum Kultury – Gać, Markowo.

108. *Sierpień `80 oczami młodych* – OBEP Szczecin – Kamień Pomorski.

109. *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie* – OBEP Kraków – Bochnia.

110. *Skazani na karę śmierci w czasach stalinowskich i ich losy* – OBEP Wrocław – Brzeg, Prudnik.

111. *Skazani przez władzę ludową 1944–1954* – OBEP Wrocław – Prudnik.

112. *Sługa Boży ks. Jerzy Popiełuszko* – OBEP Poznań – Mąkoszyce, Rawicz, Wschowa, Złotów.

113. *„Solidarność" olsztyńska* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Olsztyn.

114. *„Solidarność" Regionu Warmińsko-Mazurskiego* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Olsztyn.

115. *Solidarność Walcząca* – centrala BEP – Gdynia.

116. *Sowieckie Piekło 1939–1956* – OBEP Poznań – Konin, Kościan, Nowa Sól, Wronki, Września, Wschowa.

117. *Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945* – OBEP Rzeszów – Chicago (USA), Markowa, Rzeszów.

118. *Stan wojenny* – OBEP Rzeszów – Bircza, Lubaczów, Radymno, Trzebownisko.

119. *Stan wojenny* – OBEP Szczecin – Koszalin, Szczecinek.

120. *Stan wojenny na Dolnym Śląsku* – OBEP Wrocław – Chocianów, Legnica, Wrocław.

121. *Stan wojenny w esbeckim albumie* – OBEP Kraków – Libiąż.

122. *Stan wojenny – spojrzenie po dwudziestu latach* – OBEP Gdańsk – Gdańsk.

123. *Stan wojenny. Spojrzenie po dwudziestu latach* – OBEP Lublin – Lubartów, Warszawa.

124. *Stan wojenny. Spojrzenie po dwudziestu latach* – OBEP Kraków – Breń, Mszana Dolna.

125. *Stan wojenny. Spojrzenie po latach* – OBEP Szczecin – Goleniów.

126. *Strajk – porozumienia – związek. 30. rocznica powstania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność" w Hucie „Katowice"* – OBEP Katowice – Katowice.

127. *Strajki ustrzycko-rzeszowskie grudzień 1980 – luty 1981* – OBEP Rzeszów – Rzeszów.

128. *Sybiracy. Deportacje obywateli polskich w głąb ZSRR (1939–1941)* – OBEP Białystok – Biała Piska, Białystok, Dobrzyniew Duży, Jaworzno, Kumielsk, Morąg, Stawiska.

129. *Szczeciński Sierpień '80* – OBEP Szczecin – Szczecin.

130. *Szesnastu* – centrala BEP – Brwinów, Pruszków.

131. *Śladami zbrodni. Centralne Więzienie Rawicz* – OBEP Poznań – Leszno.

132. *„Teatr jest miejscem, gdzie najtrudniej kłamać". Teatr niezależny w Lublinie w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w.* – OBEP Lublin – Lublin.

133. *Trudne lata – Wielkie dni. Zakony żeńskie w PRL* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Dębica, Katowice, Kraków, Lublin, Szczyrk, Toruń.

134. *Trzymamy straż nad Odrą* – OBEP Szczecin – Kamień Pomorski.

135. *Twarze bezpieki 1944–1990* – centrala BEP – Białośliwie, Piła, Warszawa.

136. *Twarze łódzkiej bezpieki* – OBEP Łódź – Łódź.

137. *UB w walce z podziemiem niepodległościowym w województwie białostockim* – OBEP Białystok – Białystok, Wyszki.

138. *Uciekinierzy z PRL-u* – OBEP Katowice – Andrychów, Bielsko-Biała, Czernichów, Dębowiec, Hażlach, Kęty, Koszarawa, Przyborowo, Radziechowy Wieprz, Ruda Śląska, Sopotnia Mała, Sopotnia Wielka, Ujsoły, Wieprz.

139. *„Urna to jest taki pniak. Wrzucisz »nie«, wychodzi »tak«". Referendum 30 czerwca 1946 r. w województwie gdańskim* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Gdańsk, Gdynia, Pruszcz Gdański, Sztum, Warszawa.

140. *W 70. rocznicę powstania „Polski Walczącej"* – OBEP Białystok – Białystok, Szudziałowo, Węgorzewo.

141. *W godzinie próby* – OBEP Lublin – Iłża.

142. *W objęciach Wielkiego Brata. Sowieci w Polsce 1944–1993* – OBEP Warszawa – Londyn (Wielka Brytania), Olsztyn.

143. *W obronie pamięci. Pomnik Poznańskiego Czerwca '56* – OBEP Poznań – Swarzędz, Śrem.

144. *„W imieniu Rzeczpospolitej...." . Skazani na karę śmierci w latach 1944–1956 w województwie białostockim* – OBEP Białystok – Białystok, Siemiatycze, Suwałki.

145. *W poszukiwaniu nowego domu. Migracje ludności na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1950* – OBEP Szczecin – Golczewo, Koszalin, Szczecinek, Ustronie Morskie.

146. *Walczyliśmy o nową Polskę, Polskę dla wszystkich... Por. Mieczysław Bujak (1926–1951)* – OBEP Wrocław – Długołęka, Opole.

147. *Warto było. Niezależne Zrzeszenie Studentów AWF Poznań filia Gorzów Wlkp. 1980/1981* – OBEP Szczecin – Gorzów Wielkopolski.

148. *Wasza „Solidarność", nasza wolność. Reakcje emigracji polskiej i świata na wprowadzenie stanu wojennego* – OBEP Lublin – Chełm, Janów Lubelski, Kielce, Świdnik, Warszawa, Zamość.

149. *Wielki głód na Ukrainie* – OBEP Kraków – Kolsko, Nowy Sącz, Olkusz.

150. *Wielkopolska w cieniu WRON-y* – OBEP Poznań – Koło, Leszno, Luboń, Poznań, Września.

151. *Wierni ideałom. Niezależne środowiska katolików świeckich w Szczecinie w latach 1945–1989* – OBEP Szczecin – Golczewo.

152. *Wieś polska między dwoma totalitaryzmami (1939–1945)* – OBEP Rzeszów – Miejsce Piastowe.

153. *Więcej – Szybciej – Lepiej. Współzawodnictwo pracy w Polsce Ludowej* – OBEP Katowice – Gliwice.

154. *Więzienne lata Prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie, przy współpracy z centralą BEP, OBEP Gdańsk, Delegaturą w Bydgoszczy, OBEP Rzeszów oraz OBEP Wrocław, Delegaturą w Opolu – Bartoszyce, Biała Podlaska, Białystok, Jarosław, Olsztyn, Prudnik, Rzeszów, Stara Wieś, Szczytno, Warszawa, Węgorzewo, Wrocław.

155. *Władysław Koba (1914–1949)* – OBEP Rzeszów – Przemyśl, Sędziszów Małopolski.

156. *Wobec opresji. Zmagania o godność, wolność i sprawiedliwość – Pisz życie światłami zawsze* – OBEP Poznań – Mława, Poznań.

157. *Wokół Praskiej Wiosny. Interwencja w Czechosłowacji w 1968 r.* – OBEP Wrocław – Nysa.

158. *Woldenberg – jenieckie losy oficerów Września* – OBEP Szczecin – Koszalin.

159. *Wolności! Chleba! Poznański Czerwiec '56 w fotografii* – OBEP Poznań – Koło, Kościan, Poznań, Września.

160. *Wrzesień 1939* – OBEP Kraków – Libiąż, Nowy Sącz.

161. *Wygnańcy* – centrala BEP – Kilonia (Niemcy), Warszawa.

162. *Wypędzeni, przypędzeni. Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Warmii i Mazurach w latach 1945–1949* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie – Gołdap, Ełk, Olecko, Olsztyn, Sorkwity.

163. *„...ksiądz musi zaprzestać". Życie i działalność księdza Romana Kotlarza* – OBEP Lublin – Mariówka, Ostrowiec Świętokrzyski.

164. *Z archiwum IPN* – OBEP Lublin – Lublin.

165. *Z dziejów oporu społecznego w Polsce południowo-wschodniej 1956–1990. Od „ostatnich leśnych" do „Solidarności"* – OBEP Rzeszów – Dębica, Jasło, Rzeszów.

166. *Z największą brutalnością... Zbrodnie Wehrmachtu w Polsce, wrzesień–październik 1939 r.* – centrala BEP – Gliwice, Klęczany, Warszawa.

167. *Z otwartymi dłońmi. Kardynał Adam Kozłowiecki SJ* – OBEP Rzeszów – Bruksela (Belgia), Dachau (Niemcy), Norymberga (Niemcy), Warszawa.

168. *Za chleb i wolność. Lata 1978–1981* – „Stowarzyszenie 13 grudnia", współorganizacja i konsultacja A. Jagodzińska (BUiAD) – Kłobuck, Krzepice, Opatów, Myszków, Koziegłowy, Mstów, Częstochowa, Warszawa.

169. *„Za świętą sprawę". Żołnierze Łupaszki* – OBEP Gdańsk – Nowy Dwór Gdański, Kwidzyn, Rumia.

170. *Zaczęło się w lipcu* – OBEP Lublin – Świdnik.

171. *Zagłada elit polskich. Akcja AB – Katyń* – centrala BEP – Baranów Sandomierski, Biała Rawska, Iwano-Frankiwsk (Ukraina), Lubartów, Modlin, Piątek, Płock, Rembertów, Sadowne, Skierniewice, Skopane, Warszawa.

172. *Zagłada wielkopolskich elit 1939–1941* – OBEP Poznań – Koło, Krzyż Wielkopolski, Szubin, Żabikowo.

173. *Zagłada żydowskich miasteczek* – OBEP Łódź – Burzenin, Gdańsk, Tomaszów Mazowiecki, Ostrów.

174. *Zagrabione dziedzictwo, utracona pamięć. Losy ziemian małopolskich* – OBEP Kraków – Breń, Jabłonka.

175. *Zanim nadeszła Zagłada... Położenie ludności żydowskiej Zagłębia Dąbrowskiego w okresie okupacji niemieckiej* – OBEP Katowice – Będzin, Bytom.

176. *„Zaplute karły reakcji". Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956* – OBEP Lublin – Bełżyce, Bruksela (Belgia), Bychawa, Gostyń, Kalisz Pomorski, Kosów Lacki, Kraśnik, Lublin, Pleszew, Poznań, Rokietnica, Szczebrzeszyn.

177. *Zbigniew Rećko „Trzynastka" (1923–1946). Bohater białostockiego podziemia* – OBEP Białystok – Białystok, Tołcze, Turośnia Kościelna.

178. *Zbrodnia katyńska* – centrala BEP – Bokiny, Brwinów, Brzozów, Czartajew, Długołęka, Grabowo, Elbląg, Gdynia, Gorzów Wielkopolski, Kamień Mały, Kielce, Kostrzyn n/Odrą, Kumielsk, Limerick (Irlandia), Łomża, Łódź, Opole, Pobiedziska, Rokietnica, Rzeszów, Słubice, Sopot, Supraśl, Szczecin, Szewczyn, Waniewo, Warka, Witkowo, Władysławów.

179. *Zbrodnia katyńska. Wielkopolanie w dołach śmierci Katynia, Charkowa i Miednoje* – OBEP Poznań – Bronków, Buk, Mąkoszyce, Pleszewo, Poznań, Rokietnica, Zielona Góra.

180. *Zbuntowane miasto. Szczeciński Grudzień `70 – Styczeń `71* – OBEP Szczecin – Kamień Pomorski, Szczecin.

181. *Zesłańcy – Sybiracy – Deportowani* – OBEP Rzeszów – Białystok, Jedlicze, Łąka, Ropczyce, Warszawa.

182. *Zgasło słoneczko ludzkości. Reakcja społeczeństwa polskiego na śmierć Stalina* – OBEP Wrocław – Wrocław.

183. *Zielona Góra 30 maja 1960 r.* – OBEP Poznań – Nowa Sól.

184. *Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata* – OBEP Warszawa – Bałakława (Ukraina), Dubno (Ukraina), Haldensleben (Niemcy), Lwów (Ukraina), Łuck (Ukraina), Ostróg (Ukraina), Rostok (Niemcy).

185. *Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość w 60. rocznicę powstania* – OBEP Kraków – Bochnia.

186. *Zwyczajny resort* – OBEP Warszawa – Ostrów Mazowiecka.

187. *Żądamy wypuszczenia aresztowanych kolegów z Krakowa! Protest studentów poznańskich z 13 maja 1946 r.* – OBEP Poznań – Poznań, Władysławów.

188. *Żołnierze „Warszyca"* – OBEP Łódź – Cambridge (Wielka Brytania), Częstochowa, Kłobuck, Krzepice, Mokra, Opatów, Przystajń.

189. *Żołnierze wyklęci* (wystawa składająca się z elementów dwóch wystaw: *Z archiwum kieleckiego IPN* oraz *Twarze kieleckiej bezpieki*) – OBEP Kraków – Bodzentyn, Kielce.

190. *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 r.* – OBEP Rzeszów – Brzozów, Głogów Małopolski, Radymno, Sokołów Małopolski.

191. *Życie codzienne w okupowanej Wielkopolsce* – OBEP Poznań – Konin, Lusówko, Mąkoszyce, Pleszew, Poznań, Rokietnica.

ZAŁĄCZNIK NR 4: WYKAZ KONFERENCJI, SESJI NAUKOWYCH I POPULARNONAUKOWYCH

Centrala IPN

1. ***Inżynieria społeczna w Europie Środkowej w XX w.*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 2–4 kwietnia 2012 r. Organizatorzy: BEP centrala, Niemiecka Wspólnota Badawcza (Deutsche Forschungsgemeinschaft), Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie i Polska Akademia Nauk.

2. ***Giedroyc i Ukraina*** – międzynarodowa konferencja naukowa pod honorowym patronatem Prezydenta RP, Bronisława Komorowskiego, Warszawa, 17–18 maja 2012 r. Organizatorzy: BEP centrala i OBEP IPN w Lublinie.

3. ***KL Dachau w relacji świadków – wspomnienia i konfrontacje*** – seminarium, Warszawa, 28 maja 2012 r. Organizator – BUiAD centrala.

4. ***Drugi obieg wydawniczy w PRL na tle historii samizdatu w państwach bloku sowieckiego po 1956 r.*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 31 maja – 1 czerwca 2012 r. Organizator – BEP centrala.

5. ***Pomiędzy ideologią a socjotechniką. Mniejszości narodowe w polityce władz komunistycznych 1944–1989 (doświadczenie polskie i środkowoeuropejskie)*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Szczecin, 27–28 września 2012 r. Organizatorzy: BEP centrala, OBEP IPN w Szczecinie, Akademia Pomorska w Słupsku oraz Rada Organizacji Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

6. ***Dokumentacja komunistycznych służb specjalnych. XII Międzynarodowa Konferencja Archiwów Państw Europy Środkowo-Wschodniej z cyklu „Colloqiua Jerzy Skowronek dedicata”*** – konferencja naukowa, Warszawa, 4–5 października 2012 r. Organizatorzy: BUiAD centrala i Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych.

7. ***Komunizm – La Belle Époque. Dekada lat siedemdziesiątych XX w. w europejskich państwach bloku sowieckiego*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 5 października 2012 r. Organizatorzy: BEP centrala, Bułgarski Instytut Kultury w Warszawie, Czeskie Centrum, Rumuński Instytut Kultury w Warszawie, Instytut Słowacki w Warszawie, Węgierski Instytut Kultury w Warszawie oraz Dom Spotkań z Historią.

8. ***Need to Know II. Lessons Learned*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Odense (Dania), 16–17 października 2012 r. Organizatorzy: BEP centrala i Centrum Studiów nad Zimną Wojną – Uniwersytet Południowej Danii w Odense.

9. ***Polonica bliżej kraju*** – konferencja naukowa pod honorowym patronatem Polskiego Komitetu ds. UNESCO, Warszawa, 25 października 2012 r. Organizator – BUiAD centrala.

10. ***„Inteligenta forma internowania" – ćwiczenia i powołania do Ludowego Wojska Polskiego jako forma represji po 13 grudnia 1981 r.*** – ogólnopolska konferencja naukowa, Warszawa, 6 listopada 2012 r. Organizator – BEP centrala.

11. ***„O niepodległość i socjalizm". W 120. rocznicę powstania Polskiej Partii Socjalistycznej*** – ogólnopolska konferencja naukowa, Warszawa, 30 listopada 2012 r. Organizator: BEP centrala.

OBEP IPN Białystok

1. ***Deportacje Polaków z sowieckiej Białorusi i Litwy po drugiej wojnie światowej*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Białystok, 24 kwietnia 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Białymstoku.

2. ***Zbrodnia zapomniana. 75. rocznica „operacji polskiej" w BSSR*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Białystok, 13 września 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Białymstoku.

3. ***Epigoni. Konspiracja antykomunistyczna w Polsce po 1950 r.*** – ogólnopolska konferencja naukowa, Białystok, 29–30 listopada 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Białymstoku.

OBEP IPN Gdańsk

1. ***Obozy niemieckie w Toruniu w latach 1939–1945*** – konferencja naukowa, Toruń, 25 stycznia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Gdańsku, Instytut Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu, Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej oraz Muzeum i Archiwum Pomorskie AK i Wojskowej Służby Polek.

2. ***Bydgoski Marzec 1981 r.*** – sesja popularnonaukowa, Bydgoszcz, 19 marca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Gdańsku, senator RP Jan Rulewski, Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, NSZZ RI „Solidarność" Regionu Bydgoskiego i NSZZ „Solidarność" Regionu Bydgoskiego.

3. ***Przemoc wobec ludności żydowskiej w Europie Środkowo-Wschodniej od średniowiecza do połowy XX w.*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Toruń, 21–23 listopada 2012 r. Organizatorzy: Instytut Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego oraz OBEP IPN w Gdańsku.

OBEP IPN Katowice

1. ***Wybory do Sejmu Ustawodawczego w województwie śląskim 19 I 1947 r.*** – sesja naukowa, Katowice, 19 stycznia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Katowicach i Archiwum Państwowe w Katowicach.

2. ***Rok 1945 na Górnym Śląsku*** – sesja popularnonaukowa, Tarnowskie Góry, 26 stycznia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Katowicach i Urząd Miejski w Tarnowskich Górach.

3. ***Podziemie antykomunistyczne na Górnym Śląsku 1945–1956*** – sesja popularnonaukowa, Tarnowskie Góry, 29 lutego 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Katowicach i Urząd Miejski w Tarnowskich Górach.

4. ***Represje wobec żeńskich zgromadzeń zakonnych w PRL*** – sesja naukowa, Katowice, 15 marca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Katowicach i Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego.

5. ***Tragedia Górnośląska jako barometr współczesnego dyskursu o Polakach i Niemcach*** – konferencja popularnonaukowa, 19 kwietnia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Katowicach, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej i Uniwersytet w Opolu.

6. ***Pod czerwonym sztandarem, w imię niepodległości. Ruch socjalistyczny na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w XX w.*** – konferencja naukowa, Dąbrowa Górnicza, 14 czerwca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Katowicach i Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej.

7. ***Pomiędzy przymusem a niezależnością. Kultura w Zabrzu w XX w.*** – konferencja naukowa, Zabrze, 26 listopada 2012 r. Organizatorzy: Muzeum Miejskie w Zabrzu i OBEP IPN w Katowicach.

8. ***Od porozumienia do grudniowej konfrontacji. Geneza i znaczenie Porozumienia Katowickiego i MKZ Katowice 1980–1981*** – sesja popularnonaukowa, 12 grudnia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Katowicach, Porozumienie Katowickie 1980, Stowarzyszenie na rzecz Pamięci w Katowicach i Uniwersytet Śląski w Katowicach.

9. ***Trudne decyzje. Wpływ Marca '68 na życie żydowskich mieszkańców województwa katowickiego*** – dyskusja panelowa, Bytom, 6 września 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Katowicach i Muzeum Górnośląskie.

OBEP IPN Kraków

1. ***Duszpasterstwa środowiskowe archidiecezji krakowskiej w latach 1945–1989*** – konferencja regionalna, Kraków, 15 listopada 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Krakowie.

2. ***Komunistyczny aparat represji wobec jezuitów Prowincji Polski Południowej*** – konferencja regionalna, Kraków, 14 czerwca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie, Akademia Ignatianum w Krakowie i Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego.

3. ***Kresy. Polskie ziemie wschodnie w XX w. Dramatyczne losy Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944*** – konferencja regionalna, Kraków, 5 listopada 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie i Stowarzyszenie „Stanica Kresowa".

4. ***Od kresowych pomników cywilizacji łacińskiej po Żołnierzy Wyklętych. Sesja poświęcona pamięci dr. hab. prof. PWSW Janusza Kurtyki*** – ogólnopolska sesja popularnonaukowa, Przemyśl, 20 kwietnia 2012 r. Organizatorzy: Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska i OBEP IPN w Krakowie.

5. ***Podziemie niepodległościowe i opór społeczny na Sądecczyźnie w latach 1945–1956*** – konferencja regionalna, Nowy Sącz, 2 marzec 2012 r. Organizatorzy: Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, OBEP IPN w Krakowie (współpraca Fundacja Sądecka).

6. ***Podziemie niepodległościowe w Polsce. W hołdzie Żołnierzom Wyklętym*** – konferencja edukacyjna, Kraków, 12 marca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie, Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie.

7. ***Różne wymiary realizmu politycznego w „Polsce Ludowej"*** – konferencja naukowa, Kraków, 11 czerwca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Ośrodek Myśli Politycznej.

8. ***Wołyń*** – konferencja regionalna, Kraków, 24 lutego 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie i Stowarzyszenie „Stanica Kresowa".

9. ***Z dziejów Armii Krajowej. Refleksje historyków*** – panel historyczny, Kielce, 9 lutego 2012 r. Organizatorzy: Delegatura IPN w Kielcach, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej oraz Dom Kultury „Zameczek".

10. ***Zbrodnia Katyńska*** – konferencja regionalna, 19 kwietnia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie, Miasteczko Galicyjskie Nowy Sącz – Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu.

11. ***Ziemiaństwo polskie na rzecz Ojczyzny i Kościoła*** – konferencja naukowa, Kraków, 23 listopada 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie i Towarzystwo Ziemian Polskich.

12. ***Dramat wołyński. Martyrologia Polaków na dawnych kresach Rzeczpospolitej Polskiej*** – sesja edukacyjna, Tarnów, 22 maja 2012 r. Organizatorzy: Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Tarnowie oraz OBEP IPN w Krakowie.

13. ***Podziemie niepodległościowe w Polsce. W hołdzie Żołnierzom Wyklętym*** – konferencja regionalna, Kraków, 12 marca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie i Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie.

14. ***Podziemne Państwo obywateli Rzeczypospolitej. 70. rocznica przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową*** – konferencja regionalna, Oświęcim, 2 lutego 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie i Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Oświęcimiu.

15. ***Dramat wołyński. Martyrologia Polaków na dawnych kresach Rzeczypospolitej Polskiej*** – sesja popularnonaukowa, Zakopane, 20 marca 2012 r. Organizatorzy: Rada Miasta Zakopane, Wydział Edukacji Turystyki i Sportu Powiatu Tatrzańskiego (współpraca: OBEP IPN w Krakowie).

16. ***Zbrodnia Katyńska*** – konferencja edukacyjna, Nowy Sącz, 19 kwietnia 2012 r. Organizatorzy: Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu i Oddział IPN w Krakowie.

17. ***Dramat wołyński. Martyrologia Polaków na dawnych kresach Rzeczpospolitej Polskiej*** – konferencja edukacyjna, Oświęcim, 29 listopada 2012 r. Organizatorzy: Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Oświęcimiu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. rtm. Witolda Pileckiego w Oświęcimiu oraz OBEP IPN w Krakowie.

18. ***Jak uczyć o zbrodni wołyńskiej? Jak na ten temat rozmawiać z Ukraińcami?*** – sesja popularnonaukowa z cyklu „Spotkania z historią", Zakopane, 6 grudnia 2012 r. Organizatorzy: Rada Miasta Zakopane, Wydział Edukacji Turystyki i Sportu Powiatu Tatrzańskiego (współpraca: OBEP IPN w Krakowie).

19. ***Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX w. Dramatyczne losy Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944*** – konferencja regionalna, Kraków, 5 listopada 2012 r. Organizatorzy: Kuratorium Oświaty w Krakowie, Uniwersytet Papieski im. Jana Pawła II w Krakowie, Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila" oraz Stowarzyszenie „Stanica Kresowa".

20. ***„Byłaś dla nas radością i dumą... Armio Krajowa"*** – konferencja regionalna naukowo-edukacyjna, Kraków, 12 listopada 2012 r. Organizatorzy: Kuratorium Oświaty w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński, Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila" oraz Stowarzyszenie „Stanica Kresowa".

21. ***Ziemiaństwo polskie na rzecz Ojczyzny i Kościoła*** – sesja naukowa, Kraków, 23 listopada 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie oraz Polskie Towarzystwo Ziemiańskie Oddział w Krakowie.

22. ***Podziemie niepodległościowe i opór społeczny na Sądecczyźnie w latach 1945–1956*** – konferencja regionalna, Kraków, 2 marca 2012 r. Organizatorzy: Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, OBEP IPN w Krakowie i Fundacja Sądecka.

23. ***Podziemie niepodległościowe w Polsce. W hołdzie Żołnierzom Wyklętym*** – konferencja regionalna, Kraków, 12 marca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie, Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli.

24. ***Podziemne Państwo obywateli Rzeczypospolitej. 70. rocznica przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową*** – konferencja regionalna, Kraków, 2 lutego 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Krakowie, Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Oświęcimiu.

OBEP IPN Lublin

1. ***Wysiedlenia jako narzędzie polityki ludnościowej w Europie XX w.*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Zamość, 28–30 listopada 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Lublinie, Prezydent Miasta Zamość, Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych, Zarząd w Zamościu, Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie oraz Muzeum Zamojskie w Zamościu.

2. ***Egzekucje publiczne na Ziemi Radomskiej pod okupacją niemiecką*** – konferencja popularnonaukowa, Radom, 16 października 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Lublinie, Delegatura IPN w Radomiu, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Radomiu.

3. ***Akcja „REINHARD" w dystrykcie radomskim*** – regionalna konferencja popularnonaukowa, Radom, 4 grudnia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Lublinie, Delegatura IPN w Radomiu, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Radomiu.

4. ***Młodzież a polityka. W poszukiwaniu modelu uczestnictwa młodych w życiu politycznym*** – ogólnopolska konferencja naukowa, Lublin, 7 grudnia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Lublinie i Instytut Politologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

5. ***Podziemna armia*** – panel historyczny w 70. rocznicę powołania Armii Krajowej, Lublin, 14 lutego 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Lublinie i Biblioteka Wojewódzka im. H. Łopacińskiego w Lublinie.

OBEP IPN Łódź

1. ***„Zwycięstwo będzie twoją nagrodą" W 70. rocznicę powstania Armii Krajowej*** – konferencja naukowa, Łódź, 14 lutego 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Łodzi.

2. ***Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych*** – konferencja popularnonaukowa, Łódź, 1 marca 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Łodzi.

3. ***„Dla Polski Walczącej". W 70. rocznicę powstania Armii Krajowej*** – konferencja naukowa, Piotrków Trybunalski, 2 marca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Łodzi, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim.

4. ***„Bestialstwo, jakiego nie znała historia...". W 70. rocznicę zbrodni zgierskiej*** – konferencja naukowa, Zgierz, 20 marca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Łodzi, Prezydent Miasta Zgierza, Muzeum Miasta Zgierza.

5. ***Żydzi w powojennej Polsce i powojennej Łodzi 1945–1950*** – konferencja międzynarodowa, Łódź, 24 maja 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Łodzi, Katedra Socjologii Uniwersytetu Łódzkiego, Centrum Badań Żydowskich Uniwersytetu Łódzkiego oraz Centrum Dialogu im. M. Edelmana w Łodzi.

6. ***Polskę wolną!*** – konferencja popularnonaukowa, Zelów, 28 września 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Łodzi, Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim i Parafia Rzymskokatolicka pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Zelowie.

7. ***Sowieckie obozy dla jeńców wojennych i internowanych 1939–1956*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Łódź, 6–7 listopada 2012 r. Organizator – Oddział IPN w Łodzi.

8. ***Młodzież w oporze społecznym 1956–1989*** – konferencja naukowa, Łódź, 3 grudnia 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Łodzi.

9. ***Czy stan wojenny uratował Polskę?*** – panel dyskusyjny, Łódź, 12 grudnia 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Łodzi.

OBEP IPN Poznań

1. ***Droga do wolności. Ziemia Jarocińska w latach 1980–1989*** – konferencja regionalna, Jarocin, 27 stycznia 2012 r. Organizator: Oddział IPN w Poznaniu, Starostwo Powiatowe w Jarocinie, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne im. ks. Ignacego Niedźwiedzińskiego w Jarocinie.

2. ***Konspiracja antykomunistyczna na Ziemi Lubuskiej w latach 1945–1956*** – konferencja regionalna, Zielona Góra, 21 maja 2012 r. Organizatorzy: Oddział IPN w Poznaniu, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze.

3. ***Tajemnice codzienności. Wokół wielkopolskiego stołu*** – sesja regionalna w ramach XX Europejskich Dni Dziedzictwa, Poznań, 13 września 2012 r. Organizatorzy: Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy w Poznaniu, Komisja Etnograficzna PTPN, Oddział IPN w Poznaniu oraz Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy.

4. ***Realny socjalizm – Solidarność – transformacja*** – dyskusja panelowa, Poznań, 11 października 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Poznaniu, Oddział Poznański PTF i Instytut Filozofii UAM.

5. ***Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1970–1980*** – konferencja naukowa, Paradyż, 16 października 2012 r. Organizatorzy: Oddział IPN w Poznaniu i Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej.

6. ***Oblicza prasy Ziem Zachodnich po 1945 roku*** – ogólnopolska konferencja naukowa, Zielona Góra, 24–25 października 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Poznaniu, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie.

7. ***Arcybiskup Antoni Baraniak. W służbie Boga i Ojczyzny*** – konferencja naukowa, Poznań, 3 listopada 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Poznaniu, Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu i Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu.

OBEP IPN Rzeszów

1. ***Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie 1939–1944/45*** – konferencja naukowa, Łańcut, 27–28 września 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Rzeszowie i Muzeum – Zamek w Łańcucie.

2. ***Generał Stanisław Maczek i Jego żołnierze*** – konferencja popularnonaukowa, Łańcut, 10 listopada 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Rzeszowie i Muzeum – Zamek w Łańcucie.

3. ***Kościół katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów 1917–1990*** – międzynarodowa naukowa konferencja, Lwów, 15–16 listopada 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Rzeszowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie oraz Wyższe Seminarium Duchowne Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego.

4. ***Politycy i pisarze emigracji polskiej po 1939 r. Najnowsze badania*** – konferencja naukowa, Londyn, 8–9 grudnia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Rzeszowie oraz Biblioteka Polska POSK w Londynie.

5. ***Współczesne oblicza manipulacji*** – konferencja popularnonaukowa, Rzeszów, 13 grudnia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Rzeszowie, Wyższe Seminarium Duchowne w Rzeszowie oraz Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana" Oddziału Okręgowego w Rzeszowie.

OBEP IPN Szczecin

1. ***Wybory i referenda w PRL Szczecin*** – ogólnopolska konferencja naukowa, Szczecin, 24–25 maja 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Szczecinie.

2. ***Pomiędzy ideologią i socjotechniką. Kwestia mniejszości narodowych w polityce władz komunistycznych*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Szczecin, 27−28 września 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Szczecinie.

3. ***Szczeciński Klub Katolików w stanie wojennym*** – panel dyskusyjny, Szczecin, 23 lutego 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Szczecinie.

4. ***„Z podziemia", „Feniks", „Nadodrze", „BIS", „KOS"... szczecińskie czasopisma pozacenzuralne*** – sesja popularnonaukowa połączona z panelem dyskusyjnym, prezentacją filmu „Papierowa amunicja" oraz promocją albumu „*Papierem w system"*, Szczecin, 17 maja 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Szczecinie.

5. ***Solidarnościowa tożsamość Szczecina*** – panel dyskusyjny, Szczecin, 30 sierpnia 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Szczecinie.

6. ***Kultura paryska w dziejach Europy*** – spotkanie z Wojciechem Sikorą, Jerzym Kisielewskim i kpt. Józefem Gawłowiczem, Szczecin, 22 października 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Szczecinie.

7. ***Giedroyc – polityk ponad podziałami*** – spotkanie z Wojciechem Sikorą i kpt. Józefem Gawłowiczem, Szczecin, 23 października 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Szczecinie.

8. ***31 sierpnia po 30 latach. Przywróćmy pamięć Miastu*** – konferencja popularnonaukowa związana z rocznicą stanu wojennego i zakończeniem konkursu historycznego, Gorzów Wielkopolski, 13 grudnia 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Szczecinie oraz Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wielkopolskim.

OBEP IPN Warszawa

1. ***Pion walki z tzw. bandytyzmem RBP/MBP 1944–1954*** – konferencja naukowa, Warszawa, 29 marca 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Warszawie.

2. ***Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989*** – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 19–20 kwietnia 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Warszawie.

3. ***Komuniści w przedwojennej Warszawie*** – konferencja naukowa, Warszawa, 4 grudnia 2012 r. Organizator – OBEP IPN w Warszawie.

4. ***Powiat Siedlce w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych*** – konferencja popularnonaukowa, Siedlce, 6 marca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN w Warszawie i Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.

OBEP IPN Wrocław

1. ***Walka z Kościołem katolickim w Polsce w latach 1945–1989***, Opole, 21 kwietnia 2012 r. Organizatorzy: Jezuicki Ośrodek Formacji i Kultury „Xaverianum” w Opolu i OBEP IPN we Wrocławiu.

2. ***Z dziejów przemysłu na ziemiach polskich*** – konferencja naukowa, Szklarska Poręba, 1–3 czerwca 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN we Wrocławiu i Uniwersytet Wrocławski.

3. ***Kobiety na zakręcie 1939–1989*** – konferencja naukowa, Wrocław, 24–26 września 2012 r. Organizator – OBEP IPN we Wrocławiu.

4. ***Antropologia bezpieki*** – konferencja naukowa, Wrocław, 22–23 listopada 2012 r. Organizatorzy: OBEP IPN we Wrocławiu i UMCS w Lublinie.

ZAŁĄCZNIK NR 5: WYKAZ PRACOWNIKÓW IPN BIORĄCYCH UDZIAŁ W KONFERENCJACH ZAGRANICZNYCH

1. **Witold Bagieński (BUiAD)**, wykład *Defectors from the civil intelligence in the last two decades of communist Poland*, 16–17 października 2012 r., Odense (Dania), konferencja „Need to know II: »Lessons Learned«", organizatorzy: University of Southern Denmark, Instytut Pamięci Narodowej.

2. **Dr Jerzy Bednarek (OBUiAD Łódź)**, komunikat na temat polsko-ukraińskiej współpracy archiwalnej na uroczystym posiedzeniu z okazji jubileuszu 20 lat działalności Instytutu Badań Politycznych i Narodowościowych Narodowej Akademii Nauk Ukrainy 27 stycznia 2012 r., Kijów (Ukraina).

3. **Dr Jerzy Bednarek (OBUiAD Łódź)**, prezentacja publikacji *Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services* w siedzibie Stowarzyszenia Ukraińców w Wielkiej Brytanii (Londyn, 11 grudnia 2012 r.).

4. **Artur Brożyniak (OBEP Rzeszów)**, *Cerkiew prawosławna jako narzędzie „zwalczania" Cerkwi greckokatolickiej w Polsce południowo-wschodniej w latach 1958–1990,* 16 listopada 2012 r., Lwów (Ukraina), konferencja naukowa „Kościół katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990)", organizatorzy: Oddział IPN w Rzeszowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wyższe Seminarium Duchowne Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego.

5. **Prof. UAM dr hab. Krzysztof Brzechczyn (OBEP Poznań)**, *On Self-Limiting Utopia. An Interpretation of Evolution of Political Thought of Solidarność, 1980–1981,* 12 grudnia 2012 r., Drezno (Niemcy), seminarium „Hannah-Arendt-Institut für Totalitarismusforschung w Dreźnie".

6. **Dr Władysław Bułhak (BEP centrala)**, *Betrayal at the Holy See? Human sources of the Polish Intelligence in the Vatican in the 1960s and 1970s*, 16–17 października 2012 r., Odense (Dania), konferencja „Need to know II: »Lessons Learned«", organizatorzy: University of Southern Denmark, Instytut Pamięci Narodowej.

7. **Wojciech Frazik (OBEP Kraków)**, *Polacy na węgierskiej ziemi w czasie drugiej wojny światowej*, 23 marca 2012 r., Berehovo (Beregszasz; Ukraina), sesja naukowa z okazji Dnia Przyjaźni Polsko-Węgierskiej, organizatorzy: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Podkarpacka Węgierska Szkoła Wyższa im. Franciszka Rakoczego II), Konsulat Generalny Węgier w m. Berehovo na Ukrainie.

8. **Przemysław Gasztold-Seń (BEP centrala)**, *Troublesome „Allies": Polish Counterintelligence and the Arab Embassies in Warsaw*, 16–17 października 2012 r., Odense (Dania), konferencja „Need to know II: »Lessons Learned«", organizatorzy: University of Southern Denmark, Instytut Pamięci Narodowej.

9. **Przemysław Gasztold-Seń (BEP centrala)**, *Znaczenie „Solidarności" w europejskiej tradycji oporu wobec totalitaryzmów*, 9 października 2012 r., konferencja w Centrum Języka i Kultury Polskiej Bańska Bystrzyca, organizator Uniwersytet Mateja Bela.

10. **Małgorzata Gliwa (OBEP Rzeszów)**, *Dzieje parafii greckokatolickiej w Komańczy po II wojnie światowej (1945–1988)*, 16 listopada 2012 r., Lwów (Ukraina), konferencja naukowa „Kościół katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990)", organizatorzy: Oddział IPN w Rzeszowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wyższe Seminarium Duchowne Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego.

11. **Dr Henryk Głębocki (OBEP Kraków)**, *Imperium sowieckie i Rosja w myśli i strategii politycznej opozycji w komunistycznej Polsce 1975–1989*, 26–28 kwietnia 2012 r., Sankt-Petersburg (Rosja), III Międzynarodowy Kongres „Rosja i Polska: pamięć imperiów/imperia pamięci".

12. **Martyna Grądzka (OBEP Kraków)**, *Funkcjonowanie instytucji opieki nad sierotami żydowskimi w okupowanym Krakowie (1939–1943)*, 9 listopada 2012 r., Presov (Słowacja), konferencja międzynarodowa „Židia pred a za Karpatmi v priebehu stáročí", organizator Uniwersytet Preszowski w Preszowie (Prešovská univerzita v Prešove).

13. **Dr hab. Igor Hałagida (OBEP Gdańsk)**, *Represji proty hreko-katołyćkoji cerkwy u Polszczi 1939––1989 – stan ta perspektywy doslidżeń*, 19–20 października 2012 r., Ukraiński Uniwersytet Katolicki we Lwowie (Ukraina), konferencja „Hreko-katolyćki cerkwy w umowach totalitarnych reżimiw u Centraln-Schidnij Jewropi u druhij połowyni XX st.: stan i perspektywy doslidżeń".

14. **Dr hab. Igor Hałagida (OBEP Gdańsk)**, *Patriarch Josyf Slipyj w dokumentach Uriadu do Spraw Wirospowidań ta Służby Bezpeky komunistycznoji Polszczi (narys probłemy)*, 8 grudnia 2012 r., Instytut Św. Klemensa Papieża w Rzymie (Włochy), seminarium „Patriarch Josyf Slipyj – u 120 rokowyny z dnia narodżennia".

15. **Dr Łukasz Kamiński**, *Prosecuting communist crimes – polish experience*, 5 czerwca 2012 r., Bruksela (Belgia), konferencja "Legal settlements of communist crimes".

16. **Agnieszka Kołodziejska (OBEP Poznań)**, *SB 1956–1989. Fakty i konsekwencje*, 12 kwietnia 2012 r., Poczdam (Niemcy), seminarium edukacyjne dla młodzieży z Polski i z Niemiec „Czy ktoś podsłuchuje? Służby Bezpieczeństwa a prawa człowieka", organizator Fundacja HochDrei e.V. Bilden und Begegnen in Brandenburg.

17. **Dr Krzysztof Kaczmarski (OBEP Rzeszów)**, *Ks. Bronisław Mirecki (1903–1986)*, 16 listopada 2012 r., Lwów (Ukraina), konferencja naukowa: „Kościół katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990)", organizatorzy: Oddział IPN w Rzeszowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wyższe Seminarium Duchowne Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego.

18. **Dr Krzysztof Kaczmarski (OBEP Rzeszów)**, *Bielecki kontra Sikorski. Stronnictwo Narodowe na wychodźstwie wobec rządu gen. W. Sikorskiego 1939–1943*, 8 grudnia 2012 r., Londyn (Wielka Brytania), sesja naukowa „Politycy i pisarze emigracji polskiej po 1939 r. Najnowsze badania", organizatorzy: Biblioteka Polska – POSK w Londynie, Oddział IPN w Rzeszowie.

19. **Dr Mariusz Krzysztofiński (OBEP Rzeszów)**, *Bp. Tadeusz Błaszkiewicz (1916–1993). Życie i działalność*, 16 listopada 2012 r., Lwów (Ukraina), konferencja naukowa „Kościół katolicki w Europie Środkowo-Wschodniej w obliczu dwóch totalitaryzmów (1917–1990)", organizatorzy: Oddział IPN w Rzeszowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wyższe Seminarium Duchowne Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego.

20. **Dr Rafał Leśkiewicz (BUiAD)** – prezentacja publikacji *Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Documents from the Archives of the Secret Services* w siedzibie Stowarzyszenia Ukraińców w Wielkiej Brytanii, 11 grudnia 2012 r., Londyn (Wielka Brytania).

21. **Dr Sławomir Łukasiewicz (OBEP Lublin)**, udział w panelu dyskusyjnym zatytułowanym „Radio Free Europe: its legacy in Central Europe and its impact today", który towarzyszył otwarciu wystawy „Voices of Freedom: Radio Free Europe in the Cold War Era". W panelu wzięli udział także Prokop Tomek, współautor wystawy oraz Pavel Žáček, dyrektor USTR. Dyskusję prowadziła Oana-Valentina Suciu, socjolog na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu w Bukareszcie; 12 marca 2012 r., Bukareszt (Rumunia), organizator USTR.

22. **Dr Sławomir Łukasiewicz (OBEP Lublin)**, udział w panelu dyskusyjnym „Zaangażowanie polityczne uchodźstwa rumuńskiego i polskiego podczas Zimnej Wojny", zorganizowanym przez Instytut Polski w Bukareszcie i Wydział Nauk Politycznych Uniwersytetu w Bukareszcie. W dyskusji udział wzięli: dr Radu Carp (moderator), wykładowca WNP UB, dr Dorin Dobrincu, dyrektor generalny Archiwów Narodowych Rumunii oraz dr Ioan Stanomir, wykładowca WNP UB, dyrektor wykonawczy IICCMER (Instytutu Badania Zbrodni Komunistycznych i Pamięci Rumuńskiego Wychodźstwa), 13 marca 2012 r., Bukareszt (Rumunia).

23. **Dr Sławomir Łukasiewicz (OBEP Lublin)**, *Power, Ideology and the Intelligence in Poland 1945––1954*, 16 października 2012 r., Odense (Dania), międzynarodowa konferencja naukowa konferencja „Need to know II: »Lessons Learned«", organizatorzy: University of Southern Denmark, Instytut Pamięci Narodowej.

24. **Marcin Majewski (BUiAD)**, wykład *Historical-Archival Cooperation between Institute of National Remembrance and Security Service of Ukraine*, podczas prezentacji publikacji *Poland and Ukraine in the 30`s–40`s of the 20th Century*, 11 grudnia 2012 r., Londyn (Wielka Brytania).

25. **Dr Jan Jerzy Milewski (OBEP Białystok)**, *Kultura pamięci – pomiędzy współistnieniem a konkurencją*, 17–18 maja 2012 r., Grodno (Białoruś), konferencja naukowa „Białoruska politologia: różnorodność w jedności", organizator Grodzieński Uniwersytet Państwowy im. Janka Kupały w Grodnie.

26. **Dr Jan Jerzy Milewski (OBEP Białystok)**, *Udział kobiet w życiu społeczno-politycznym i kulturalnym Grodna*, 3–4 listopada 2012 r., Grodno (Białoruś), V międzynarodowa konferencja naukowa z cyklu „Grodzieński palimpsest", organizatorzy: Towarzystwo Białoruskiej Szkoły, Białoruskie Towarzystwo Historyczne, Instytut Slawistyki PAN, wydawnictwo „Grodzieńska biblioteka".

27. **Dr Jan Jerzy Milewski (OBEP Białystok)**, *II wojna światowa – zmiana symboli i miejsc pamięci w Polsce po 1989 r.*, 7–8 grudnia 2012 r., Brest (Białoruś), konferencja naukowa „Nazistowska polityka zagłady na okupowanych terytoriach ZSRR", organizator Brzeski Państwowy Uniwersytet im. Puszkina.

28. **Dr Wojciech Muszyński (OBEP Warszawa)**, *The First Ally: The Polish Guards Companies of the U.S. Army after WW2,* 6 stycznia 2012 r., Chicago (USA), konferencja „Polish-American Historical Assotiation (PAHA)".

29. **Dr Paweł Sasanka (OBEP Warszawa/BEP centrala)**, *Jaką siłę wyrazu ma fotografia, co mówi o przeszłości i czy potrafi kłamać? Słynne zdjęcia z okresu zimnej wojny – analiza i interpretacja w praktyce szkolnej*, 5 maja 2012 r., Sztokholm (Szwecja), konferencja oświatowa dla nauczycieli języka polskiego pracujących w Szwecji, organizator Związek Nauczycieli Polskich w Szwecji. Występowi towarzyszył pokaz filmu *Czarny Czwartek* i warsztaty.

30. **Dr Patryk Pleskot (OBEP Warszawa)**, *Defining the Unknown. Polish transformation of 1989 in the political discourse of Western authorities*, 3–4 maja 2012 r., Cork (Irlandia), konferencja „Ru sian-East European Relations: From Tsarism to Gazprom".

31. **Dr Patryk Pleskot (OBEP Warszawa)**, *Genèse du Centre de Civilisation Polonaise. Le développement des relations intellectuelles franco-polonaises au tournant des années cinquante et soixante*, 30 maja 2012 r., Paryż (Francja), konferencja z okazji 50-lecia Ośrodka Cywilizacji Polskiej w Paryżu.

32. **Dr Patryk Pleskot (OBEP Warszawa)**, *Need to know about Poland. Humint strategies of Western diplomats in communist Poland (1956–1989)*, 16–17 października 2012 r., Odense (Dania), konferencja "Need to know II: »Lessons Learned«", organizatorzy: University of Southern Denmark, Instytut Pamięci Narodowej.

33. **Dr Małgorzata Ptasińska (centrala)**, udział w panelu dyskusyjnym *L'Autre Europe – L'Autre Francophonie*, 24 maja 2012 r., Cergy-Pantoise (Francja), organizatorzy: Stowarzyszenie Instytut Literacki „Kultura" i Uniwersytet w Cergy-Pantoise.

34. **Dr Mateusz Szpytma (OBEP Kraków)**, *Próba kolektywizacji wsi w Polsce w latach 1948––1956 i rola Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w tym procesie*, 10 maja 2012 r., Bratysława (Słowacja), międzynarodowa konferencja naukowa „Kolektywizacja w krajach Europy Środkowowschodniej", organizatorzy: Słowacki Instytut Pamięci Narodu oraz Instytut Polski w Bratysławie.

35. **Marta Szczesiak (OBEP Poznań)**, *Aparat bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1956. Historia – struktury – działanie*, 12 kwietnia 2012 r., Poczdam (Niemcy), seminarium edukacyjne dla młodzieży z Polski i z Niemiec „Czy ktoś podsłuchuje? Służby Bezpieczeństwa a prawa człowieka", organizator Fundacja HochDrei e.V. Bilden und Begegnen in Brandenburg.

36. **Dr Mirosław Sikora (OBEP Katowice)**, *Intercepting the ideas: Intelligence and Science on Example of Communist Poland*, 16–17 października 2012 r., Odense (Dania), konferencja naukowa „Need to know II: »Lessons Learned«", organizatorzy: University of Southern Denmark, Instytut Pamięci Narodowej.

37. **Sebastian Rosenbaum (OBEP Katowice)**, *Gedächtnis der Zwangsrekrutierung in Polen,* 5–6 października 2012 r., Strasbourg, Schirmeck (Francja), konferencja „L'incorporation de force dans les territoires annexés au IIIe Reich", organizator Université de Strasbourg.

38. **Krzysztof Tochman (OBEP Rzeszów)**, *Komunistyczny aparat bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec płk. Kazimierza Iranka-Osmeckiego,* 8 grudnia 2012 r., Londyn (Wielka Brytania), sesja naukowa: „Politycy i pisarze emigracji polskiej po 1939 r. Najnowsze badania", organizatorzy: Biblioteka Polska – POSK w Londynie i Oddział IPN w Rzeszowie.

39. **Michał Trębacz (OBEP Łódź)**, *Israel Lichtenstein – a biography of a Jewish socialist in Poland*, 24–27 czerwca 2012 r., Sdot Yam (Izrael), seminarium naukowe „Graduate Student Workshop on the History and Culture of Polish Jewry", organizatorzy: The Goldstein-Goren Diaspora Research Center, The Institute for the History of Polish Jewry and Israel-Poland Relations, Institute of Jewish Studies – The Hebrew University of Jerusalem, Katedra Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Studium Kultury i Języków Żydowskich Uniwersytetu Wrocławskiego.

40. **Dr hab. Janusz Wróbel (OBEP Łódź)**, *Life with beaten enemies. Polish DPs in postwar Germany*, 4–6 stycznia 2012 r., Londyn (Wielka Brytania), konferencja „Beyond camps and forced labour: current international research on survivors of Nazi persecution", organizator Imperial War Museum.

ZAŁĄCZNIK NR 6: WYKAZ NOTACJI ZREALIZOWANYCH W 2012 R.

Liczba wszystkich notacji i nagrań audio: **649**
Liczba notacji zrealizowanych w roku sprawozdawczym: **226**

Biuro Edukacji Publicznej IPN Centrala

1. Bartoszek Emil – ur. 1923 r. we wsi Wrzawy; opowiada o okresie okupacji niemieckiej.

2. Bogusz Stanisława – ur. 1929 r., córka oficera WP; podczas okupacji przebywała w Warszawie; działaczka RGO, harcerka Szarych Szeregów, sanitariuszka w Powstaniu Warszawskim; osadzona w obozie przejściowym w Pruszkowie; instruktorka ZHP, harcmistrzyni, poetka, autorka książek oraz artykułów poświęconych tematom wychowawczym.

3. Boral Jadwiga – ur. w 1942 r. w Częstochowie, działaczka NSZZ „Solidarność"; aresztowana za działalność opozycyjną, internowana w Darłówku, w 1984 r. otrzymała paszport w jedną stronę do Szwecji; działaczka emigracyjna (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Szwecja trzech emigracji").

4. Cedrowski Ryszard – opowiada o zbrodniach niemieckich.

5. Czapka Jan – ur. 1923 r. w Ciepielowie; opowiada o zbrodniach niemieckich w 1939 r.

6. Dusza Jerzy – opowiada o zbrodniach niemieckich.

7. Ejbich Anna – córka gen. bryg. Stanisława Ujejskiego, pełniącego w latach 1940–1943 funkcję Generalnego Inspektora Polskich Sił Powietrznych.

8. Ejbich Bohdan – żołnierz września 1939 r., pilot 1. Pułku Lotnictwa Myśliwskiego „Warszawa"; w 1940 r. przedostał się do Francji, a stamtąd do Wielkiej Brytanii, gdzie służył w Dywizjonie (bombowym) 304.

9. Filar Władysław – żołnierz 27. Dywizji Wołyńskiej AK, polski historyk, profesor.

10. Fujarczuk Bolesław – Sybirak, żołnierz II Korpusu gen. Władysława Andersa.

11. Garlicki Andrzej – weteran II Korpusu gen. Władysława Andersa, uczestnik bitwy pod Monte Cassino; przeszedł cały szlak bojowy II Korpusu.

12. Gondek Zbigniew – żołnierz II Korpusu gen. Władysława Andersa, uczestnik walk pod Monte Cassino.

13. Grocher Mietek – ur. w 1926 r. w Warszawie; razem z rodziną przebywał w getcie warszawskim, był jeńcem dziewięciu obozów koncentracyjnych; po wyzwoleniu trafił do Szwecji (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Szwecja trzech emigracji").

14. Halkiewicz Jolanta – siostrzenica Ludomira Sleńdzińskiego; do Szwecji przyleciała w 1941 r. z Wilna wraz z ciotką i bratem; jej matka została wywieziona przez Sowietów do Kazachstanu, a ojciec zamordowany w Katyniu (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Szwecja trzech emigracji").

15. Hempel Joachim – opowiada o wojnie obronnej 1939 r., Powstaniu Warszawskim oraz emigracji.

16. Jegliński Piotr – ur. 1951 r., działacz opozycji demokratycznej PRL; w 1974 r. wyjechał na stypendium do Paryża, gdzie w 1978 r. założył wydawnictwo Editions „Spotkania"; współtworzył siatkę kurierską, która przemycała zakazane publikacje.

17. Karwańska Wanda – ur. 8 X 1932 r. w Warszawie; opowiada o losie mieszkańców Woli w Powstaniu Warszawskim (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Wola Pamięci 1944").

18. Kasprzyk Krzysztof – poeta i nauczyciel, działacz emigracyjny; brał udział w strajku w Stoczni Gdańskiej; autor piosenek strajkowych „Postulat 22" i „Piosenka dla córki".

19. Katanowska Anna – mieszkanka Warszawy: opowiada o stolicy Polski w okresie międzywojennym, września 1939 r., okupacji i Powstania Warszawskiego; porusza również temat zbrodni w lesie katyńskim, gdzie zginęli jej stryj oraz brat.

20. Kączkowski Zbigniew – członek Szarych Szeregów, jeniec obozów w: Auschwitz, Buchenwaldzie i Ravensbrück.

21. Kicman Stanisław – jako dziecko był świadkiem mordowania ludności cywilnej na Woli; przeszedł przez obozy przejściowe w kościele pw. św. Wojciecha w Warszawie oraz w Pruszkowie; był więźniem obozów w Bergen-Belsen i w Hameln (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Wola Pamięci 1944").

22. Konopacka Ewa – uczestniczka Powstania Warszawskiego, kawaler Orderu Virtuti Militari.

23. Konopacki Tadeusz – uczestnik Powstania Warszawskiego.

24. Koszałka Stanisława – pomagała Żydom w czasie II wojny światowej.

25. Krasnodębska Zofia Maria – Lublin przedwojenny oraz w okresie okupacji, Polacy ratujący Żydów.

26. Kraszewski Tadeusz – ksiądz, kapelan niepokalanek w Szymanowie; opowiada o wrześniu 1939 r. i okupacji niemieckiej.

27. Kwiatkowska Marianna – ur. 1940 r. w Mszczonowie; przekazuje opowieści swojej matki o losach okupacyjnych mieszkańców i egzekucjach podczas okupacji niemieckiej w Mszczonowie.

28. Lubicz-Szydłowski Krzysztof – prezes Koła Żołnierzy AK, oddział Toronto; podczas Powstania Warszawskiego był w Szarych Szeregach, jeszcze w 1944 r. trafił do 1. Dywizji Pancernej gen. Stanisława Maczka.

29. Lutczyk Mieczysław – żołnierz 1. Dywizji Pancernej gen. Stanisława Maczka.

30. Marszałek Tomasz – siłą wcielony do Armii Czerwonej, zdezerterował, przedostał się do armii Andersa, walczył o Monte Cassino; działacz emigracyjny; pomagał Polakom zaangażowanym w działalność opozycyjną w czasach PRL.

31. Mróz Władysław – należał do NSZ na Podlasiu.

32. Ostrowski Marceli – prezes Stowarzyszenia Lotników Polskich „Skrzydło Warszawa" w Toronto; ur. w Brazylii; jako ochotnik trafił do Wielkiej Brytanii, gdzie służył w lotnictwie bombowym, w Dywizjonie 301.

33. Owczarek Władysław – ur. 1918 r. Chotyze k/ Ciepielowa; opowiada o zbrodniach niemieckich.

34. Piechowski Kazimierz – harcerz w II RP, więzień Auschwitz-Birkenau, gdzie został przewieziony drugim transportem; uciekł z obozu; żołnierz AK.

35. Pierścianowski Zbigniew – żołnierz września 1939 r., cichociemny.

36. Piotrowska Barbara – więźniarka obozu Ravensbrück.

37. Podsiadło Stefan – weteran II Korpusu gen. Władysława Andersa.

38. Ramik Franciszek – obrońca Tobruku, kawaler Krzyża Walecznych.

39. Rawet Tobias – ur. w 1936 r. w Łodzi; w latach 1940–1944 był w łódzkim getcie, po jego likwidacji ukrywał się, od 1948 r. w Szwecji (notacja przeprowadzona w języku angielskim, w ramach projektu „Szwecja trzech emigracji").

40. Ringart Jakob – ur. w 1925 r. w Łodzi; do 1944 r. pracował jako ślusarz w łódzkim getcie, następnie został przewieziony do Auschwitz-Birkenau; po wyzwoleniu zdiagnozowano u niego gruźlicę i zaproponowano mu opiekę szpitalną w Szwecji; statkiem udał się do Trelleborga (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Szwecja trzech emigracji").

41. Sadowski Witold – ur. 14 IX 1935 r. w Warszawie, nauczyciel, przewodnik po Warszawie; opowiada o latach okupacji w stolicy, Powstaniu Warszawskim i życiu po wojnie.

42. Zettinger Piotr – razem z rodziną został zamknięty w getcie warszawskim, skąd uciekł kanałami na aryjską stronę; był ukrywany i często zmieniał miejsca pobytu, został umieszczony w sierocińcu, skąd po zakończeniu wojny zabrała go matka; przyjaciel Ireny Sendlerowej; do marca 1968 r. przebywał w Polsce; zmuszony do wyjazdu, wybrał Szwecję (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Szwecja trzech emigracji").

43. Skrzypek Jerzy – ur. 1920 r., harcerz, w 1942 r. został aresztowany za działalność podziemną i przewieziony na Pawiak; więzień obozów Auschwitz, Flossenbürg, Dachau-Augsburg, ofiara eksperymentów medycznych.

44. Sławecka Władysława – ur. 1936 r. w Warszawie; opowiada o losie mieszkańców Woli w Powstaniu Warszawskim.

45. Smejkelova Janina – mieszkanka Ostrowi Mazowieckiej, Komorowa; opowiada o Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty oraz o okupacji niemieckiej; do Szwecji przedostała się statkiem ukryta w węglu (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Szwecja trzech emigracji").

46. Sołhub-Trzaskowska Izabela – ur. 6 XI 1923 r., łączniczka w oddziale AK Antoniego Hedy „Szarego", więźniarka UB w Skarżysku Kamiennej; w 1948 r. uciekła do Szwecji ukryta na statku pod hałdą węgla, od 1951 r. mieszka w USA.

47. Stapnowska-Zając Krystyna – więźniarka obozu Ravensbrück.

48. Szadkowski Ryszard – działacz NSZZ „Solidarność”, uczestnik strajku w WOSP, podczas którego miał wyprowadzić z terenu uczelni kilkunastu podchorążych.

49. Śledziejowska-Osiczko Stanisława – ur. 1924 r. w Toruniu; należała do organizacji konspiracyjnej, aresztowana przez gestapo, przeszła ciężkie badania w więzieniu „Pod Zegarem” i na Zamku Lubelskim; więźniarka obozu w Ravensbrück, ofiara eksperymentów medycznych.

50. Świeża Maria – opowiada o losach swojego ojca Józefa Jarosza, urodzonego w 1905 r. w Łostówce, sierżanta straży granicznej, zamordowanego w 1940 r. w Twerze (nagranie zrealizowane w ramach projektu „Zapomniane biografie”).

51. Tarazewicz Stanisław – żołnierz II Korpusu gen Władysława Andersa, kawaler Orderu Virtuti Militari.

52. Tomaszewicz Krystyna – Sybiraczka.

53. Toporowski Stanisław – weteran II Korpusu gen Władysława Andersa, uczestnik bitwy pod Monte Cassino.

54. Truska Wanda – Sybiraczka, prezes Stowarzyszenia Sybiraków w Toronto.

55. Walocha Józef – ur. w Miławczycach pow. Pińczów; II wojna światowa, przymusowa praca Polaków w Baudienst (Służba Budowlana); działalność konspiracyjna w Batalionach Chłopskich.

56. Wiatros Józef – ur. 1923 r. we wsi Wrzawy (pow. tarnobrzeski); opowiada o okupacji niemieckiej.

57. Wojciechowska Genowefa – urodzona w 1922 r. w Mszczonowie.

58. Wołoszczuk-Kropka Irena – Sybiraczka.

59. Woźniak Stanisław – uczestnik Powstania Warszawskiego.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku

1. Babicka Stefania z d. Zalewska – siostra Wacława ps. „Zbyszek”, żołnierza oddziału Kazimierza Kamieńskiego „Huzara”, sądzonego w pokazowym procesie w Łapach razem z dowódcą i straconego; jako kilkuletnia dziewczynka była na sali rozpraw.

2. Bagniewska Julia – opowiada o rodzinnym majątku w Kalejczycach (gm. Boćki), okupacji sowieckiej, ucieczkach spod jednej okupacji do drugiej oraz stracie brata zaangażowanego w AK.

3. Bagniewski Piotr – syn Julii; dziadek Piotra ze strony ojca był więziony za czasów carskich; ojciec skończył przed wojną Szkołę Morską w Tczewie; zaangażowany w AK trafił ze swoim ojcem do Oświęcimia, później do innych obozów koncentracyjnych; po wojnie został oficerem na „Darze Pomorza” i statkach Polskiej Żeglugi Morskiej.

4. Balasz Michał – opowiada o udziale w zgrupowaniu „Węgielnego” oraz o Kałudze.

5. Balbus Tomasz – opowiada o Stanisławie Kiałce, adiutancie Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka”; Stanisław Kiałka był twórcą najważniejszych komórek organizacyjnych Komendy Okręgu AK; po powrocie z Workuty w 1956 r. integrował środowisko akowców; do śmierci w 1980 r. znajdował się pod stałym nadzorem UB i SB.

6. Borewicz-Baniewicz Zofia Justyna – opowiada o dziejach rodu, życiu przed wojną, okupacji, partyzantce AK, do której należał jej ojciec, czasach powojennych, studiach na SGGW i powrotach do Klejw (zawsze za zgodą Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa).

7. Bortkiewicz Wanda – sanitariuszka u „Kmicica", przeżyła rozbicie jego oddziału przez Sowietów; łączniczka u Łupaszki; aresztowana, trzy miesiące siedziała w izolatce w Olsztynie.

8. Cejko-Kiałka Wanda – łączniczka i sanitariuszka Wileńskich Brygad AK, zesłana do Kaługi, następnie Workuty, gdzie przebywała do 1956 r.; późniejsza żona Stanisława Kiałki.

9. Ciesielski Wojciech – nauczyciel akademicki, założyciel „Solidarności" w Wyższej Szkole Pedagogicznej; pomagał w organizowaniu struktur Związku również w okolicznych PGR-ach; rzecznik prasowy Zarządu Regionu, redaktor biuletynu informacyjnego; internowany; uczestnik głodówki w więzieniu w Kwidzynie.

10. Jabłoński Walenty – jako syn właścicieli niewielkiego majątku na Grodzieńszczyźnie został wywieziony w roku 1952 na Syberię, skąd wrócił w 1957 r.

11. Krzyżanowska Olga – opowiada o swoim ojcu Aleksandrze Krzyżanowskim „Wilku", matce, lekarce zaangażowanej w AK w Warszawie, uczestniczce powstania; wspomina też adiutanta i przyjaciela ojca Stanisława Kiałkę.

12. Lesicka Marianna – uzupełnia opowieść męża (zob. poniżej).

13. Lesicki Antoni – świadek niemieckiej zbrodni dokonanej 2 VI 1944 r. w Serwach, kiedy to, wracając z pracy przez las, przypadkiem trafił na koniec egzekucji; Niemcy kazali mu odcinać z postronków 22 ofiary i złożyć je do wspólnej mogiły.

14. Makarewicz Zbigniew – przyjaciel Stanisława Kiałki, były rektor wrocławskiej ASP; opowiada o Stanisławie Kiałce.

15. Niwiński Piotr – opowiada o Wilnie jako mieście garnizonowym, jego mieszkańcach, początkach konspiracji i skomplikowanych stosunkach polsko-litewsko-rosyjsko-niemieckich; mówi również o roli Stanisława Kiałki.

16. Nowakowski Cezary – robotnik Białostockich Zakładów Przemysłu Bawełnianego Fasty w Białymstoku, zastępca przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność"; internowany, prześladowany, wyrzucony z pracy.

17. Pawluczuk Jan – oficer SB, opowiada o swoim życiu na wsi białoruskiej, studiach w Wyższej Szkole Milicji w Legionowie i Akademii Spraw Wewnętrznych; nie przeszedł weryfikacji; jest na emeryturze.

18. Pawelski Roman – profesor ASP, rzeźbiarz, opowiada o Stanisławie Kiałce.

19. Tołwiński Kazimierz – zakwalifikowany przez władzę ludową jako kułak pochodzący z rodziny oficerskiej, prześladowany w szkołach i na studiach.

20. Waszkiewicz Barbara – opowiada o brygadzie partyzanckiej „Grunwald", współpracującej z partyzantką sowiecką i LWP, w której służyła.

Delegatura w Olsztynie (Oddział w Białymstoku)

1. Bachmura Bogdan – przewodniczący Tymczasowego Zarządu NSZZ „Solidarność" Regionu Warmińsko-Mazurskiego w stanie wojennym; tymczasowo aresztowany.

2. Bober Andrzej – współzałożyciel Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego w Olsztynie, wiceprzewodniczący Zarządu Regionu, delegat na I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność"; internowany, tymczasowo aresztowany, ponownie internowany, skazany przez Sąd Wojewódzki w Elblągu za napaść na funkcjonariuszy, pobity w Kwidzynie.

3. Ciesielski Wojciech – współzałożyciel Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego i NSZZ „Solidarność" w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie, internowany w stanie wojennym.

4. From Wojciech – współtwórca Niezależnego Stowarzyszenia Studentów w Olsztynie, Federacji Młodzieży Walczącej i Inicjatywy Natręctw Nieformalnych, kolporter.

5. Grygorczyk Wiesława – internowana w Gołdapi w związku ze sprawą podjęcia z konta Zarządu NSZZ „Solidarność" Regionu Warmińsko-Mazurskiego 2 mln złotych.

6. Gulko Danuta – uczestniczka strajku w OZGraf, działaczka podziemia, skazana w trybie doraźnym, więziona w Ostródzie i Fordonie.

7. Jaryńska Elżbieta z d. Syniec – pracownica etatowa Zarządu NSZZ „Solidarność" Regionu Warmińsko-Mazurskiego, internowana w Gołdapi.

8. Kałudziński Władysław – członek NSZZ „Solidarność" Regionu Warmińsko-Mazurskiego, internowany w Iławie i Kwidzynie (tam brutalnie pobity i skazany przez Sąd Wojewódzki w Elblągu za napaść na funkcjonariuszy).

9. Kosior Tomasz – członek nieformalnej grupy podziemnej w Kętrzynie, skazany w stanie wojennym.

10. Kotowicz Tadeusz – współzałożyciel NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność" Regionu Warmińsko-Mazurskiego; internowany w Iławie, Kielcach Piaskach, Nowym Łupkowie i Załężu.

11. Lubaszewski Tadeusz – współzałożyciel, wiceprzewodniczący i przewodniczący Międzyzakładowego Komitetu Koordynacyjnego, później Odział Terenowy (OT) w Ostródzie NSZZ „Solidarność" Regionu Warmińsko-Mazurskiego; internowany w Iławie, Kielcach Piaskach, Nowym Łupkowie.

12. Niszczak Anna, z d. Żurawek – współzałożycielka NSZZ „Solidarność" w Olsztyńskich Zakładach Opon Samochodowych, uczestniczka strajku w stanie wojennym; skazana i więziona w Ostródzie i Fordonie.

13. Poźniak Tadeusz – współzałożyciel NSZZ „Solidarność" w Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, delegat na I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność"; skazany w stanie wojennym.

14. Telesz-Burczyk Irena – współzałożycielka Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność" w Olsztynie, delegat na I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność".

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku

1. Borcz Zygmunt – świadek wymordowania części mieszkańców wsi Rakowiec (pow. lwowski) przez Ukraińców w Niedzielę Palmową 26 III 1944 r.

2. Burlingo Bolesław – w 1982 r. jeden z organizatorów młodzieżowej organizacji „Ruch Polski Niepodległej" w Elblągu.

3. Czajkowski Ryszard – w latach osiemdziesiątych XX w. pracownik Gdańskich Zakładów Elektronicznych „Unimor"; we wrześniu 1980 r. współtworzył Radiową Agencję „Solidarność".

4. Duszak Anna – w latach osiemdziesiątych XX w. działaczka podziemnych organizacji opozycyjnych i kolporterka niezależnych wydawnictw (bibuły).

5. Gajkowski Adam – lider strajku solidarnościowego w Zakładzie Remontowym Energetyki w Gdańsku oraz delegat zakładu w Międzyzakładowym Komitecie Strajkowym w Stoczni Gdańskiej w sierpniu 1980 r.

6. Haciski Wiesław – przed 1939 r. mieszkaniec Stołowicz (pow. baranowicki, woj. nowogródzkie); 10 II 1940 r. wywieziony w ramach pierwszej masowej deportacji obywateli polskich w głąb ZSRR; ewakuowany w sierpniu 1942 r. z portu w Krasnowodzku do Iranu, później trafił do obozu dzieci polskich w Afryce.

7. Jankowski Roman – w sierpniu 1980 r. współorganizator strajku w Stoczni Remontowej Nauta w Gdyni, członek „Solidarności Walczącej" Gdańsk, drukarz i kolporter wydawnictw SW, książek, druków ulotnych, współorganizator Radia „S".

8. Jurkiewicz-Goebel Janina – wywieziona 13 kwietnia 1940 r. do Kazachstanu; przeszła drogę tułaczą od Krasnowodska do Teheranu, następnie Isfahanu i Londynu.

9. Kujawski Lech – inspicjent i redaktor w OTV Gdańsk, w stanie wojennym został relegowany z TV.

10. Łąpieś Zygmunt – świadek rozstrzelania jesienią 1939 r. przez polskich żołnierzy niemieckich sabotażystów, a kilka dni później dużej grupy Polaków przez hitlerowców w odwecie za tamtą egzekucję; w czasie wojny pracował u niemieckiego rolnika, od 1949 r. służył w MO; skazany za „sianie wrogiej propagandy", został wydalony ze służby, więziony.

11. Majewska Jadwiga – ocalała ofiara ukraińskich mordów na Polakach w Hucie Stepańskiej (pow. kostopolski) na Wołyniu w lipcu 1943 r.

12. Mazurkiewicz Henryk – jako dziecko więzień obozu w Potulicach k. Nakła n. Notecią.

13. Michalewski Jan – ocalała ofiara pogromu Polaków zamieszkałych w Hucisku Brodzkim przez Ukraińców w lutym 1944 r.

14. Mieszkowski Witold – syn kmdr. Stanisława Mieszkowskiego, zamordowanego w tzw. procesie komandorów Marynarki Wojennej w grudniu 1952 r.

15. Młodawska-Grzywacz Anna – mieszkanka Gdyni, w październiku 1939 r. wysiedlona przez Niemców do Generalnego Gubernatorstwa.

16. Nowosielski Bogdan – w 1980 r. członek Komisji Zakładowej „Solidarność" w Zakładach Mechanicznych Zamech w Elblągu.

17. Pinkiewicz Jan – jego rodzina uratowała się z pogromu Polaków, dokonanego przez Ukraińców 13 II 1944 r. w Hucisku Brodzkim.

18. Pogoda Jerzy – syn Feliksa Pogody (ur. 1899 r.), przodownika Policji Państwowej, zamordowanego w kwietniu 1940 r. przez NKWD w Twerze; jeden z pierwszych pracowników Stoczni Gdańskiej.

19. Siczek Tadeusz – obecny prezes Wojewódzkiego Zarządu Związku Kombatantów RP i b. Więźniów Politycznych w Gdańsku.

20. Szczurek Zbigniew – opowiada o młodzieżowej antykomunistycznej konspiracji powojennej na przykładzie organizacji „Orlęta" z Gdyni.

21. Thiel Anna – łączniczka Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski"; aresztowana i więziona w KL Stutthof; uczestniczka „marszu śmierci", z którego uciekła 20 III 1945 r. w Luzinie; straciła na wojnie ojca i 9 braci.

Delegatura w Bydgoszczy (Oddział w Gdańsku)

1. Perzanowski Mieczysław – żołnierz AK Obwód Wołomin.
2. Ponawczewna Marta – więźniarka obozu niemieckiego w Toruniu, tzw. Szmalcówki.
3. Ruciński Józef – więzień obozu niemieckiego w Toruniu, tzw. Szmalcówki.
4. Sikorska Hanna – więzień obozu niemieckiego w Toruniu, tzw. Szmalcówki.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie

1. Gątkiewicz-Kotarba Małgorzata – opowiada o kulturze niezależnej i opozycji w latach osiemdziesiątych XX w.
2. Gurba Krzysztof – opowiada o kulturze niezależnej i opozycji w latach osiemdziesiątych XX w.
3. Kemmer Kazimierz – opowiada o AK i broni „V".
4. Kruk-Strzeboński Zbigniew – opowiada o kulturze niezależnej i opozycji w latach osiemdziesiątych XX w.
5. Kuliga Stefan – opowiada o AK, obozach koncentracyjnych i podziemiu po 1945 r.
6. Medwey Kazimiera – opowiada o okupacji, tajnym nauczaniu i o AK.
7. Mirka Julian – opowiada o AK i podziemiu po 1945 r.
8. Świątkowska Maria – opowiada o AK i podziemiu po 1945 r.
9. Zieliński Leszek – opowiada o kulturze niezależnej i opozycji w latach osiemdziesiątych XX w.

Wykaz nagrań audio opracowanych przez Oddział Instytytutu Pamięci Narodowej w Krakowie w 2012 r.:

1. Balawejder Katarzyna – wysiedlona z Wołynia w czasie II wojny światowej.
2. Cydzik Eugeniusz – obrońca Grodna w 1939 r.
3. Feduszczak Emilian – poszkodowany w Akcji „Wisła".
4. Fryz Elżbieta – Sybiraczka.
5. Krawczyk Władysława – wysiedlona z Wołynia w czasie II wojny światowej.
6. Krusensztein Jerzy – obrońca Grodna z 1939 r., żołnierz AK.

7. ks. Pawełka Bazyli – proboszcz w Żółkwi i Stanisławowie.
8. Likszo Mieczysław – ur. w Wilnie.
9. Łotarewicz Czesław – więzień łagrów, żołnierz AK z Nowogródka.
10. Madeja Tadeusz – świadek okupacji niemieckiej Krakowa w latach 1939–1945.
11. Olesińska Stanisława – świadek zbrodni OUN-UPA.
12. Sariusz Romiszewski Jerzy – żołnierz AK NOW (Jarosław).
13. Tysson Janusz – mieszkaniec Lwowa.
14. Wesołowska Irena – świadek zbrodni OUN-UPA.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi

1. Grabowski Lech – działacz „Solidarności".
2. Kasprzyk Rafał – działacz „Solidarności".
3. Machalski Andrzej – działacz „Solidarności".
4. Słowik Andrzej – działacz „Solidarności".

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu

1. Bociański Wojciech – był związany z wielkopolską konspiracją i działał w strukturach Okręgu Poznańskiego AK; okupacja, sytuacja ludności polskiej w Kraju Warty, transport Żydów do obozu w Chełmie nad Nerem.
2. Górska-Gołaska Krystyna – członkini PTPN i KIK w Poznaniu, dawna działaczka Caritas Academica.
3. Hoffmann Urszula – okupacja, konspiracja, Szare Szeregi, sytuacja ludności polskiej w Kraju Warty, transport Żydów do obozu w Chełmie nad Nerem.
4. Kaszyńska Urszula – córka jednej z czołowych przodownic pracy Poznania z lat pięćdziesiątych XX w.
5. Kunaj Marian – wysiedlony z terenu obecnej Białorusi.
6. Markiewicz Jerzy – był związany z wielkopolską konspiracją i działał w strukturach Okręgu Poznańskiego AK; okupacja, sytuacja ludności polskiej w Kraju Warty, transport Żydów do obozu w Chełmie nad Nerem.
7. Puchałka Tadeusz prof. dr hab. – członek honorowy PTPN, w okresie młodości działacz Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, zaangażowany w działalność duszpasterstwa akademickiego ojców dominikanów w Poznaniu.
8. Raczkowski Wojciech ks. kan. – w latach 1974–1989 zastępca redaktora naczelnego „Przewodnika Katolickiego".

9. rodzina (trzy osoby) ppor. Edmunda Marona – od 1942 r. komendant Obwodu AK Czarnków; działał w podziemiu zbrojnym po 1945 r., w 1953 r. został skazany przez WSR na karę śmierci.

10. Skorupiński Jerzy – żołnierz NSZ, więzień obozu NKWD w Poznaniu w 1945 r.

11. Soboniak Henryk ks. SDB – były proboszcz parafii pw. św. Jana Bosko przy ul. Warzywnej w Poznaniu.

12. Wawrzyniak Franciszek – współzałożyciel Konspiracyjnego Związku Młodzieży Wielkopolskiej w latach czterdziestych XX w. na terenie Poznania.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie

1. Brach Maria – świadek okupacji niemieckiej w Żmigrodzie Nowym.

2. Brach Stanisław – świadek okupacji niemieckiej w Żmigrodzie Nowym.

3. Dwojak Anna – wywieziona na roboty do III Rzeszy.

4. Dwojak Tadeusz – członek rodziny ukrywającej Żydów w Ropie (pow. gorlicki) podczas okupacji niemieckiej.

5. Goetz Izaak – świadek likwidacji getta w Bieczu, ukrywany przez Polaków podczas okupacji niemieckiej.

6. Kruk Eugeniusz – żołnierz, kurier zrzeszenia WiN.

7. Krupa Jerzy – żołnierz AK, WiN, członek organizacji młodzieżowej więzień okresu stalinowskiego, dowódca organizacji konspiracyjnej działającej w latach 1965–1979, więzień polityczny 1979–1981.

8. Marek Bronisław – świadek zbrodni niemieckich dokonanych na ludności żydowskiej i udziału Polaków w mordowaniu Żydów.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie

1. Babiński Andrzej – opowiada o „Głosie Szczecińskim" w okresie tzw. karnawału „Solidarności".

2. Betlińska Elżbieta – pielęgniarka, pracowała w Ośrodku Internowania w Darłówku, zwolniona z pracy za pomoc internowanym.

3. Klukowski Krzysztof – opowiada o selekcji polskich kandydatów do lotu w kosmos.

4. Korczak Krzysztof – opowiada o karnawale „Solidarności" w latach 1980–1981.

5. Matlak Krzysztof – opowiada o relacjach między dziennikarzami „Głosu Szczecińskiego" a KW PZPR, kampanii wyborczej przed wyborami do Sejmu PRL w 1985 r.

6. Miśkiewicz Stanisław – opowiada o działalności w PZPR w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych (jako I sekretarz KZ w Stoczni im. Adolfa Warskiego i jako I sekretarz KW), wprowadzeniu stanu wojennego w Szczecinie, wyborach do Sejmu PRL w 1985 r.

7. Nizio Stanisław – opowiada o wyborach do Sejmu PRL w latach 1976, 1980 i 1985 oraz sposobach wyłaniania kandydatów na posłów.

8. Paziewski Michał – działacz „Solidarności", internowany w stanie wojennym w Wierzchowie Pomorskim, historyk, dziennikarz pisma „Jedność".

9. Piechota Jacek – opowiada o działalności poselskiej na Sejm PRL X kadencji, wyborach czerwcowych w 1989 r., przekształceniu PZPR w SdRP, działalności w harcerstwie do 1985 r., aktywności w PZPR w latach 1978–1985, okolicznościach zostania radnym Miejskiej Rady Narodowej w 1983 r. oraz posłem na Sejm PRL w 1985 r., a także o kampanii wyborczej w 1985 r.

10. Potrykus Mariusz – opowiada o akcji antywyborczej w 1976 r. i opozycji w latach osiemdziesiątych.

11. Prokop Eugeniusz – opowiada o strajku w sierpniu 1980 r. w Stoczni Szczecińskiej im. Adolfa Warskiego.

12. Sikora Wojciech – opowiada o działalności opozycyjnej w Krakowie (SKS, NZS), emigracji, kontakcie z Jerzym Giedroyciem oraz wsparciu dla „Solidarności".

13. Staszkiewicz Ryszard – opowiada o udziale w tzw. Oddziale Czesława Hołuba.

14. Szarota Stefan – opowiada o życiu codziennym w sierpniu 1980 r. w Szczecinie.

15. Szczypiorski Waldemar – opowiada o strajku w sierpniu 1980 r. w Kombinacie Budownictwa Ogólnego w Szczecinie.

16. Werblan Andrzej – opowiada o wyborach w PRL i „poprawianiu" ich wyników.

17. Wiatr Jerzy – opowiada o polityce PZPR wobec „Solidarności" w latach 1980–1981, „frakcjach" w PZPR i wyborach w PRL.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

1. Bielański Roman – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

2. Bogumił Jerzy – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

3. Borowski Adam – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

4. Gampel Grzegorz – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

5. Gołębiowski Bogusław – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

6. Jurkowski Maciej – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

7. Kłosiński Jerzy – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

8. Machalski Andrzej – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

9. Maszenda Waldemar – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

10. Mizikowski Edward – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności".

11. Wolf Krzysztof – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności”.

12. Rapacki Marek – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności”.

13. Wolf Krzysztof – działacz Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności”.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu

1. Ciepielewska Ewa – uczestniczka grupy artystycznej Luxus.

2. Foltyński Ryszard – opowiada o piśmie „Odgłosy”.

3. Kowalczyk Andrzej – przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” w Zakładzie Ceramiki Artystycznej „Cepelia” w Bolesławcu.

4. Mucha Dariusz i Żurek Andrzej – działacze NSZZ „Solidarność” w ZG „Konrad” w Iwinach KGHM w Lublinie.

5. Olszewska Izabella.

6. Pacewicz Teresa, ps. „Jędruś” – opowiada o NSZ i 25 pp. AK.

7. Smolak Zdzisław – opowiada o piśmie „Odgłosy”.

8. Stefanicki Jan – aresztowany w 1951 r. w związku z zarzutami o przynależność do podziemnej organizacji młodzieżowej; świadek pogromów ludności polskiej przez nacjonalistów ukraińskich w powiecie trembowelskim w latach 1943–1945.

9. Tyczyńska Krystyna – aresztowana w związku z zarzutami o przynależność do podziemnej organizacji młodzieżowej.

10. Wójcik Elżbieta, ps. „Elda” – opowiada o kulturze niezależnej i graffiti w PRL.

11. Źrałka Jan – aresztowany w 1951 r. w związku z zarzutami o przynależności do podziemnej organizacji młodzieżowej.

ZAŁĄCZNIK NR 7: SPOTKANIA KLUBÓW IM. GEN. STEFANA ROWECKIEGO „GROTA" W ROKU 2012

Białystok			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
14 II 2012	„Polskie Państwo Podziemne"	Paweł Kalisz	Otwarcie wystawy „Dni Powstania, Warszawa 1944". Pokaz filmu *Polskie Państwo Podziemne (1939––1945)*, reż. Andrzej Sapija
13 IV 2012	„Katyń 1940 w rocznicę zbrodni"	Piotr Łapiński	Pokaz filmu *Zbrodnia bez kary* w reż. Anny Pietraszek
25 V 2012	„Kazimierz Kamieński »Huzar« 1919–1953"	Łukasz Lubicz-Łapiński	Pokaz filmu *Huzar* w reż. Adama Sikorskiego
26 IX 2012	„Kampania wrześniowa 1939 r. na Białostocczyźnie w fotografii niemieckiej"	dr Tomasz Wesołowski	Pokaz slajdów przedstawiających działania wojenne. Zdjęcia z kolekcji dr. T. Wesołowskiego
5 XII 2012	„Działalność Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego w latach 1945–1956"	Piotr Łapiński	Pokaz filmu *W pościgu za bandą* w reż. Zbigniewa Kiersztejna
Brzeg			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
14 II 2012	„Działalności Armii Krajowej i byłych żołnierzy AK na terenie Brzegu"	Wiktor Krzewicki	
29 II 2012	„Zima wasza, wiosna nasza – stan wojenny we wspomnieniach"	Zbigniew Oliwa	Pokaz filmu *Towarzysz Generał idzie na wojnę* w reż. Roberta Kaczmarka i Grzegorza Brauna
17 X 2012	„Generał Sosabowski i jego żołnierze"	Andrzej Koziar	Pokaz filmu *Honor Generała* w reż. Joanny Pieciukiewicz. Prezentacja książki Heleny Rajczuk *Ostatni desant*

21 XI 2012	„Józef Piłsudski w służbie Niepodległej 1867–1935”	prof. dr hab. Włodzimierz Suleja	Spotkanie z okazji narodowego Święta Niepodległości
Bydgoszcz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
5 XI 2012	„Tradycje Polskiego Państwa Podziemnego w działalności ruchów opozycyjnych w Polsce w latach 1944–1989”	dr Łukasz Kamiński	Spotkanie inauguracyjne
18 XII 2012	„Generał Elżbieta Zawacka (1909–2009). Życie i działalność”	Katarzyna Minczykowska	Pokaz filmu *Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie* w reż. Marka Widarskiego
Głowno			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
25 IV 2012	„Funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi – ofiary Zbrodni Katyńskiej”; „Oficerowie WP i Funkcjonariusze Policji – urodzeni, zamieszkali, symbolicznie pochowani w Głownie – ofiary Zbrodni Katyńskiej”	Piotr Zawilski, Jacek Perzyński	
9 V 2012	„Potyczka oddziału GL w lasach psarskich koło Głowna 8 maja 1943 r.”	Wojciech Źródlak	
6 VI 2012	„Zygmunt Kaźmierczak, Tadeusz Kittel – głownianie – uczestnicy bitwy pod Monte Cassino”	Jacek Perzyński	Prelekcji towarzyszyła prezentacja oryginalnych przedmiotów należących do uczestników bitwy pod Monte Cassino
19 IX 2012	„Generał Michał Gutowski 1910–2006 – dowódca 1. szwadronu 17. Pułku Ułanów Wielkopolskich w Bitwie nad Bzurą”	Konrad Czernielewski	
Gorzów Wielkopolski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
26 I 2012	„Stłumienie strajku w ZM Gorzów w grudniu 1981 r. w świetle najnowszych badań”	dr Dariusz Rymar	
1 III 2012	„Podziemna »Solidarność« na Pomorzu Zachodnim”	dr Artur Kubaj	

19 IV 2012	„Bezpieka a sport w PRL"	dr Sebastian Ligarski	
22 V 2012	„Festiwal młodych talentów z perspektywy 50 lat"	Paweł Knap	
5 VI 2012	„Konspiracyjne Wojsko Polskie w walce z komunistycznym reżimem 1945–1948"	Milena Bykowska	
19 IX 2012	„Powązki 2012"	dr Andrzej Ossowski	
9 X 2012	„Pierwsi na straży Kresów Wschodnich. Żołnierze Korpusu Ochrony Pogranicza 17 I 1939 r."	Michał Ruczyński	
8 XI 2012	„Odrodzenie się państwa polskiego po pierwszej wojnie światowej"	dr Przemysław Benken	
12 XII 2012	„Odblokować zakład. Strajk w Zakładach Mechanicznych Gorzów 15–16 XII 1981. Geneza, przebieg i następstwa"	dr Dariusz Rymar	
Kalisz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
30 I 2012	„Kaliskie więzienie miejscem represji politycznych"	płk dr Krystian Bedyński	
12 III 2012	„Kaliszanie – ofiary zbrodni zgierskiej (20 III 1942 r.)"	prof. dr hab. Krzysztof Lesiakowski	
23 IV 2012	„Bykownia – czwarty Cmentarz Katyński"	dr Mieczysław Góra	
16 V 2012	„Zbrodnie niemieckie przeciwko Narodowi Polskiemu"	Dieter Schenk; tłumaczenie dr hab. Witold Kulesza	
18 VI 2012	„Zagłada Żydów kaliskich, listopad 1939 – sierpień 1942"	Halina Marcinkowska	
10 IX 2012	„Sowieckie obozy dla jeńców polskich 1939–1941"	prof. dr hab. Albin Głowacki	
15 X 2012	„Janusz Korczak – życie i działalność"	Adam Sitarek	
19 XI 2012	„Ignacy Adam Bujnicki – Prezydent Miasta Kalisza (1891––1939)"	Tadeusz Krokos	
10 XII 2012	„Stan wojenny na terenie Wielkopolski"	Przemysław Zwiernik	Otwarcie wystawy „NSZZ Solidarność – opozycja demokratyczna w Wielkopolsce w latach 1980–1990"

Katowice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
1 III 2012	„Żołnierze wyklęci”	dr Andrzej Krzystyniak, Tomasz Gonet	Prezentacja spektaklu Teatru TV *Inka 1946* w reż. Wojciecha Tomczyka
2 IV 2012	„Problematyka służb specjalnych okresu zimnej wojny: od badań naukowych do popularyzacji wiedzy”	dr Mirosław Sikora	Pokaz filmu *Życie na podsłuchu* w reż. Floriana Henckel von Donnersmarcka
12 IV 2012	„Katyń – Twer – Charków 1940”	Grzegorz Grześkowiak, Marcin Kania	Pokaz filmu *Śląski posterunek* w reż. Aleksandry Fudali
18 VI 2012	„Niezależne Zrzeszenie Studentów (1980–1990) w województwie katowickim” (spotkanie z Przemysławem Miśkiewiczem)	dr Tomasz Kurpierz, Przemysław Miśkiewicz, Marek Dmitriew, Maciej Wojciechowski, Jan Jurkiewicz	Panel dyskusyjny
Koszalin			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
31 I 2012	„Polskie Państwo Podziemne”	prof. dr hab. Bogusław Polak	
9 II 2012	„Problemy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego z przygotowaniem i realizacją amnestii 1945 i 1947 r.”	Przemysław Gasztold-Seń	
1 III 2012	„Żołnierze wyklęci”	Michał Ruczyński	Pokaz filmu *Generał Nil* w reż. Ryszarda Bugajskiego
13 IV 2012	„Konspiracyjne Wojsko Polskie w walce z reżimem komunistycznym w latach 1945–1948”	Milena Bykowska	
31 V 2012	„Kontrwywiad Komendy Głównej Armii Krajowej. Struktura, zadania, działalność na przykładzie referatu »999« (»antykomunistycznego«)”	Maciej Żuczkowski	
21 VI 2012	„Opór społeczny przeciwko władzy komunistycznej na Pomorzu Zachodnim 1945–1956: specyfika lokalna, ludzie, represje”	Magdalena Semczyszyn	
21 IX 2012	„Policka filia KL Stutthof”	Paweł Knap	
8 X 2012	„Powązki 2012”	dr Andrzej Ossowski	

14 XI 2012	„Generał Maczek w 120. rocznicę urodzin"	dr Piotr Potomski	
Kraków			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
7 II 2012	Dzień otwarty poświęcony historii Armii Krajowej: „Rozwój organizacyjny Polskiej konspiracji", „27. Wołyńska Dywizja Piechoty AK", „AK w Tarnowskim"	dr Teodor Gąsiorowski, dr Teodor Gąsiorowski, dr Michał Wenklar	Przegląd filmowy *Armia Krajowa na ekranie*. Otwarcie wystaw poświęconych Armii Krajowej
29 III 2012	„Historia rodzin Ulmów, Baranków i Kowalskich"	Mateusz Szpytma	Prezentacja monety okolicznościowej wyemitowanej przez Narodowy Bank Polski „Polacy ratujący Żydów – rodziny Ulmów, Kowalskich, Baranków"
16 V 2012	„Historia zdrady i śmierci gen. Stefana Roweckiego »Grota«"	dr Witold Pronobis	
24 IX 2012	„Wybrane akcje zbrojne AK"	dr Paweł Należniak	
Łódź			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
31 I 2012	„Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa Okręg Łódź – wybrane problemy"	Artur Ossowski	
21 II 2012	„Polskie Państwo Podziemne"	dr hab. Andrzej Kunert	
27 III 2012	„Generał Stanisław Maczek, dowódca 1. Polskiej Dywizji Pancernej"	prof. dr hab. płk Janusz Zuziak	120. rocznica urodzin gen. S. Maczka oraz 70. rocznica powstania 1. PDP
20 IV 2012	„Życie i działalność Jana Karskiego"	dr hab. Andrzej Żbikowski	
23 V 2012	„Przewrót majowy w perspektywie historiograficznej"	prof. dr hab. Włodzimierz Suleja	
19 VI 2012	„Legenda Armii Andersa"	dr hab. Janusz Wróbel	
25 IX 2012	„Wojenne losy marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza"	prof. dr hab. Tadeusz Dubicki	
23 X 2012	„Poszukiwania miejsca pochówku ofiar zbrodni zgierskiej – nowe perspektywy badawcze"	dr Olgierd Ławrynowicz	

18 XII 2012	„Historia i mitologia miast kresowych”	prof. dr hab. Stanisław Sławomir Nicieja	
Opole			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
28 II 2012	„90. rocznica powstania Związku Polaków w Niemczech »RODŁO«”	prof. dr hab. Franciszek Marek	
7 III 2012	„Fenomen Polskiego Państwa Podziemnego”	Andrzej Koziar	70. rocznica powołania ZWZ-AK. Prelekcji towarzyszył pokaz filmu *Polskie Państwo Podziemne*, reż. Andrzej Sapija
20 IV 2012	„Świadek Katynia”	Andrzej Koziar	Pokaz filmu *Pan Ksiądz* w reż. Józefa Gębskiego. Spotkanie wyjazdowe w Nysie
25 IV 2012	„Ks. Prałat Zdzisław Peszkowski – życie i dzieło”	dr Stanisław A. Bogaczewicz	Pokaz filmu *Pan Ksiądz* w reż. Józefa Gębskiego
30 VII 2012	„Geneza Powstania Warszawskiego”	Andrzej Koziar	Pokaz filmu *13 sierpnia 1944* w reż. Małgorzaty Bramy. Spotkanie wyjazdowe w Nysie
21 IX 2012	„Generał Sosabowski w pamięci swoich żołnierzy”	Andrzej Koziar	120. rocznica urodzin gen. S. Sosabowskiego. Pokaz filmu *Honor Generała* w reż. Joanny Pieciukiewicz
27 IX 12	„Fenomen Polskiego Państwa Podziemnego”	Andrzej Koziar	Święto Polskiego Państwa Podziemnego
27 IX 2012	„Znaczenie Polskiego Państwa Podziemnego”	Andrzej Koziar	Święto Polskiego Państwa Podziemnego. Pokaz filmu *Polskie Państwo Podziemne*, reż. Andrzej Sapija. Spotkanie wyjazdowe w Nysie
3 X 2012	Spotkanie ze świadkiem historii – wspomnienia wojenne	kpt. Krzysztof Werner	
21 XI 2012	„Józef Piłsudski w służbie Niepodległej 1867–1935”	prof. dr hab. Włodzimierz Suleja	Narodowe Święto Niepodległości
13 XII 2012	„Kobiety internowane w stanie wojennym”	Andrzej Koziar	Otwarcie wystawy „Kobiety internowane. Gołdap 1982”. Pokaz filmu *Opowieści Gołdapskiego lasu* w reż. Tomasza Orlicza. Spotkanie wyjazdowe w Nysie

Ostrów Wielkopolski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
22 X 2012	„Polski Cmentarz Ofiar Stalinowskich w Bykowni k. Kijowa"	dr Mieczysław Góra	Spotkanie inauguracyjne
12 XI 2012	„Pierwsze miesiące okupacji niemieckiej w południowo-wschodniej Wielkopolsce"	Antoni Galiński	
3 XII 2012	„Stan wojenny w Wielkopolsce"	Przemysław Zwiernik	
Pabianice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
25 I 2012	„Styczeń 1945 r. w regionie łódzkim"	dr Joanna Żelazko	
28 III 2012	„Młodzieżowa opozycja antykomunistyczna w okresie poprzedzającym stan wojenny"	Marcin Paszkowski	
19 IV 2012	„Obwód Łask Armii Krajowej"	por. Stanisław Osiński	
16 V 2012	„Cztery cmentarze katyńskie"	dr hab. Maria Blomberg	
27 VI 2012	„Niezależna muzyka rockowa w PRL"	dr Tomasz Toborek	Promocja albumu *Niezależna muzyka rockowa*
12 IX 2012	„Wrzesień 1939 r. w Pabianicach i okolicznych miejscowościach"	dr hab. Witold Jarno	
24 X 2012	„Zagadka kapitana »Z-24«"	dr Jerzy Bednarek	
28 XI 2012	„Nielegalne organizacje młodzieżowe i ich retoryka antykomunistyczna w świetle akt Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa w Łodzi"	Artur Ossowski	
12 XII 2012	„Stan wojenny znany i nieznany"	Grzegorz Majchrzak	
Piotrków Trybunalski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
4 I 2012	„Rola Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w kształtowaniu tożsamości narodowej młodego pokolenia"	dr hab. Andrzej Kunert	

4 I 2012	„Tradycje Armii Krajowej w służbach i siłach specjalnych Trzeciej Rzeczypospolitej”	dr hab. Andrzej Kunert	Widowisko artystyczne *Pamiętamy*
10 I 2012	Spotkanie poświęcone pamięci gen. Elżbiety Zawackiej „Zo” – w trzecią rocznicę śmierci	Artur Ossowski	Pokaz filmu *Elżbieta Zawacka. Miałam szczęśliwe życie* w reż. Marka Widarskiego
11 I 2012	„Prace archeologiczno-ekshumacyjne w Bykowni pod Kijowem”	dr Mieczysław Góra	Prezentacja multimedialna
17 II 2012	Sesja popularnonaukowa „W 70. rocznicę powołania Armii Krajowej”	Lidia Świątek, Artur Ossowski	Prezentacje multimedialne. Program artystyczny. Otwarcie wystawy czasowej „W 70. rocznicę utworzenia Armii Krajowej”
24 II 2012	„Działalność zgrupowań partyzanckich Kedywu Inspektoratu Piotrkowskiego i 25. pp AK Ziemi Piotrkowsko-Opoczyńskiej”	gen. bryg. Stanisław Burza-Karliński	Pokaz filmu *Akowcy* w reż. Krzysztofa Nowaka-Tyszowieckiego
15 III 2012	„Zbrodnie OUN-UPA na ludności Wołynia w 1943 r.”	dr Leon Popek	Otwarcie wystawy „Niedokończone msze wołyńskie. Martyrologium duchowieństwa wołyńskiego – ofiar zbrodni nacjonalistów ukraińskich w czasie II wojny światowej”. Pokaz filmu *Zapomniane zbrodnie na Wołyniu* w reż. Tadeusza Arciucha i Macieja Wojciechowskiego
12 IV 2012	„Prezydent Ryszard Kaczorowski i jego misja na uchodźstwie i w kraju”	prof. dr hab. Wiesław Jan Wysocki	Prezentacja multimedialna
26 IV 2012	„Żołnierze wyklęci”	dr Tomasz Łabuszewski	Prezentacja multimedialna. Pokaz filmu *Żołnierze wyklęci* w reż. Adama Sikorskiego
10 V 2012		Tomasz Łuczkowski	Otwarcie wystawy „Niedokończone msze wołyńskie. Martyrologium duchowieństwa wołyńskiego – ofiar zbrodni nacjonalistów ukraińskich w czasie II wojny światowej”
15 V 2012	„Gloria Victis – życie i działalność rotmistrza Witolda Pileckiego” – konkurs historyczny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych		

17 V 2012	„Pro i kontra. Młodzież w PRL"	dr hab. Marek Wierzbicki	Prezentacja multimedialna. Pokaz filmu *Partyzanckie dzieci* w reż. Adama Sikorskiego
14 VI 2012	„Poznański Czerwiec 1956 r."	Karolina Bittner	Prezentacja multimedialna. Pokaz filmu *Poznańskie Powstanie 1956* w reż. Krzysztofa Magowskiego
20 IX 2012	„Oddział wydzielony Wojska Polskiego mjr. Henryka Dobrzańskiego »Hubala«"	dr Tomasz Domański	Prezentacja multimedialna
11 X 2012	„Metody pracy cenzury w PRL"	dr hab. Zbigniew Romek	Prezentacja multimedialna
18 X 2012	Sesja popularnonaukowa „Wojna i okupacja niemiecka na Ziemi Wolborskiej 1939–1945"	Krzysztof Bojarczuk, dr Jan Góral, kpt. Mirosław Kopa „Miron", Adam Sitarek	Prezentacje multimedialne
25 X 2012	Sesja popularnonaukowa „Opoczyńscy Żydzi wpisani w dzieje miasta – historia i zagłada"	Adam Grabowski, Adam Sitarek	Prezentacje multimedialne. Pokaz filmu *Ślady* w reż. Andrzeja Paradowskiego
15 XI 2012	„Wkład Marszałka Józefa Piłsudskiego w odzyskanie niepodległości"	dr hab. Arkadiusz Adamczyk	
13 XII 2012	„Grudzień '70 w Gdyni"	prof. dr hab. Jerzy Eisler	Prezentacja multimedialna. Program artystyczny „Za chleb i wolność, za nową Polskę"
Poznań			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
7 III 2012	„Losy poznańskich cichociemnych"	Krzysztof Tochmann	Pokaz filmu *My cichociemni. Głosy żyjących* w reż. Pawła Kędzierskiego
10 X 2012	Spotkanie filmowe „Fakty historyczne a kreacja w filmie dokumentalnym na przykładzie cyklu filmów »Historie nieznane«"	Zbysław Kaczmarek	Pokaz filmów: *Lunatycy*, *Radio*, *Historia zamknięta w pudełku* z cyklu „Historie nieznane" w reż. Zbysława Kaczmarka
19 XII 2012	„Cenzura w PRL"	dr hab. Zbigniew Romek	
Puławy			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
12 I 2012	„Kpt. Zdzisław Broński »Uskok« – dowódca oddziałów partyzanckich AK, ROAK, WiN na Lubelszczyźnie"	Remigiusz Jeżewski	

16 II 2012	„Polityka komunistów wobec ziemiaństwa polskiego po 1944 r.”	dr Tomasz Osiński	
8 III 2012	„Mjr. Hieronim Dekutowski »Zapora«”	Remigiusz Jeżewski	
19 IV 2012	„Zbrodnie funkcjonariuszy puławskiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego”	Grzegorz Filipek	
10 V 2012	„Czerwone noce na Wołyniu”	Andrzej Karłowicz	
14 VI 2012	„Powszechna Organizacja Służba Polsce w powiecie puławskim w latach 1948–1955”	dr Mariusz Bednarski	
16 VI 2012	VIII Rajd Śladami „Orlika”	Ryszard Bałabuch (przewodnik)	Całodzienny pieszy rajd w okolicach Puław dla młodzieży, członków i sympatyków klubu
IX–X 2012	„Kardynał Adam Stefan Sapieha. Człowiek, duszpasterz, mąż stanu”		Wystawa przygotowana przez Oddział IPN w Krakowie. Była prezentowana w czterech puławskich parafiach
20 IX 2012	„Naruszenie prawa i przemoc w powiecie puławskim w latach 1944–1949”	dr Mariusz Bednarski	
20 X 2012	Wycieczka do Państwowego Muzeum na Majdanku	prowadzenie: Michał Durakiewicz	
25 X 2012	„Zapomniany cichociemny – Marian Gołębiewski »Ster«, oficer Okręgu Lublin AK, DSZ, WiN”	Justyna Dudek	
15 XI 2012	„Sytuacja Polaków na Wołyniu w czasie II wojny światowej”	dr Leon Popek	Prezentacja zdjęć wykonanych współcześnie podczas prowadzonych od lat m.in. przez dr. Popka starań o godne upamiętnienie ofiar antypolskiej akcji nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu
13 XII 2012	„Droga Japonii od samoizolacji do pierwszego azjatyckiego mocarstwa (1868–1945)”	Michał Durakiewicz	Rocznica ogłoszenia stanu wojennego. Odtworzenie słynnego telewizyjnego wystąpienia gen. Jaruzelskiego

Radom			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
15 II 2012	„Żołnierze Wyklęci"	Krzysztof Busse	Pokaz filmów *Łupaszka* oraz *Pomorski rajd majora Łupaszki* z serii *Z archiwum IPN* w reż. Adama Sikorskiego
1 III 2012	„Ofiary represji komunistycznych w regionie radomskim w latach 1945–1956"	dr Sebastian Piątkowski, Marek Jedynak, Marcin Sołtysiak, Krzysztof Busse, prok. Andrzej Wojtyś	Konferencja naukowa
7 III 2012	„Stefan Rowecki »Grot« (1895––1944)"	prof. dr hab. Tomasz Szarota	
26 IV 2012	„Masowy mord na żołnierzach polskich w Dąbrowie koło Cielowa we wrześniu 1939 r."	dr Sebastian Piątkowski, prok. Andrzej Wojtyś	
15 V 2012	„Kałmucki Korpus Kawalerii – zbrodnie popełnione na ziemiach polskich w 1944 r."	Ryszard Sodel	
21 V 2011	„Zbrodnie OUN-UPA na ludności polskiej Wołynia w latach 1943–1945"	dr Leon Popek	
15 VI 2012	„Jan Piwnik »Ponury« (1912––1944)"	Wojciech Königsberg	
21 VI 2012	„Służba Bezpieczeństwa w Radomiu i regionie radomskim w latach 1975–1990"	Marcin Krzysztofik	
6 VII 2012	„Radomskie wątki mordu na profesorach lwowskich w lipcu 1941 r."	Krzysztof Busse	
26 X 2012	„Bitwa pod Iłżą (8–9 IX 1939 r.)"	Tomasz Gliński	
16 XI 2012	„Marian Bernaciak »Orlik» (1917–1946)"	dr Leszek Pietrzak	
30 XI 2012	„Rozbicie więzienia w Kielcach (4–5 VIII 1945 r.)"	Marcin Sołtysiak	Pokaz filmu *Zdobycie więzienia w Kielcach* z serii *Z archiwów PRL-u* w reż. Dariusza Walusiaka
11 XII 2012	„Eugeniusz Gedymin Kaszyński »Nurt« (1909–1976)"	dr Marek Jedynak	

Klub Historyczny im. ppłk. Łukasza Cieplińskiego w Rzeszowie			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
13 III 2012	Pokaz filmu *Akowcy* w reż. Krzysztofa Nowaka-Tyszowieckiego		
21 VIII 2012	Pokaz filmów *Akcja „Wisła”* oraz *Operacja „C-1”* w reż. Adama Sikorskiego	Artur Brożyniak	
2 X 2012	„Działania aparatu bezpieczeństwa w PRL wobec Kościoła katolickiego w Bieszczadach”	Piotr Chmielowiec	
20 X 2012	„Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989. »Bieszczadzka droga« Prymasa Stefana Wyszyńskiego”		Wycieczka edukacyjna
Sieradz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
31 VII 2012	„Wspomnienie o mieszkańcach Ziemi Sieradzkiej, uczestnikach Powstania Warszawskiego”	Zbigniew Boras	Spotkanie przy grobie ks. mjr. Apolinarego Leśniewskiego, kapelana AK w Powstaniu Warszawskim w 68. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego
21 IX 2012	„Sowieckie obozy dla jeńców polskich 1939–1941”	prof. dr hab. Albin Głowacki	
12 X 2012	„Od Normandii do Wilhelmshaven” – 120. rocznica urodzin gen. Stanisława Maczka	dr hab. Janusz Wróbel	Pokaz filmu Zofii i Andrzeja Kunertów *Przez Wilhelmshaven i Maczków*
09 XI 2012	„Kobiety – mieszkanki Sieradzkiego, żołnierze ZWZ-AK”	Anna Mikulska	Wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
07 XII 2012	„Stan wojenny w Sieradzkiem – losy internowanych”	Józef Śreniowski	
Skierniewice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
26 I 2012	„Zbrodnia Katyńska w oczach współczesnych Rosjan”	dr Joanna Żelazko	
23 II 2012	„Kariera gen. Pawła Szandruka. Z dziejów ukraińskich akcji niepodległościowych”	dr hab. Janusz Wróbel	

29 III 2012	„Jarocin w oczach bezpieki"	Paweł Perzyna	
26 IV 2012	„Repatriacja ludności polskiej w głąb ZSRR w latach 1945––1949"	Wojciech Marciniak	
24 V 2012	„Niewola powstańców warszawskich"	Piotr Stanek	
14 VI 2012	„Stosunki państwo–Kościół w latach 40. XX w."	Emilia Wysocka	
13 IX 2012	„Bitwa pod Wizną"	Dariusz Szymanowski	Pokaz filmu *Polskie Termopile* w reż. Jerzego Janickiego
25 X 2012	„Sytuacja polityczna Polski po 11 XI 1918 r. Wybrane problemy"	dr Sebastian Pilarski	
29 XI 2012	„Mord na profesorach lwowskich"	dr Sławomir Kalbarczyk	
19 XII 2012	„Powojenne losy żołnierzy Armii Krajowej"	prof. dr hab. Jerzy Eisler	
Szczecin			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
2 II 2012	„Powstanie Warszawskie po 67 latach"	dr hab. Andrzej Kunert	
23 II 2012	„Drugi obieg wydawniczy w PRL"	Jan Olaszek	
22 III 2012	„Promocja książki *Bestie* Tadeusza Płużańskiego"	Tadeusz Płużański	
19 IV 2012	„Spory i kontrowersje wokół wojennych losów Józefa Kurasia ps. »Ogień«"	dr Maciej Korkuć	
30 V 2012	„Polska Baza Genetyczna Ofiar Totalitaryzmów"	dr Andrzej Ossowski	Prezentacja multimedialna poświęcona PBGOT
26 VI 2012	„Festiwal Młodych Talentów w Szczecinie (1962–1963)"	Paweł Knap	Prezentacja unikatowych zdjęć z festiwalu
17 IX 2012	„Prace ekshumacyjne na Powązkach Wojskowych"	dr Andrzej Ossowski	Prezentacja multimedialna pokazująca zakres prac
25 X 2012	„Kuźnia kadr bezpieki. Ośrodek szkoleniowy kadr bezpieki UB/SB w Legionowie"	Grzegorz Wołk	
26 XI 2012	„Odrodzenie państwa polskiego po pierwszej wojnie światowej"	dr Przemysław Benken	

Tomaszów Mazowiecki			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
16 I 2012	„Rotmistrz Witold Pilecki”		Pokaz filmu *Śmierć rotmistrza Pileckiego* w reż. Ryszarda Bugajskiego
1 III 2012	„Działalność konspiracyjna w Tomaszowie Mazowieckim w latach 1939–1944 – wybrane problemy”	kpt. Mirosław Kopa	Złożenie kwiatów na grobie Żołnierza Wyklętego mjr. Jana Czarneckiego
20 III 2012	Podsumowanie konkursu dla uczniów z tomaszowskich szkół podstawowych i gimnazjalnych „Armia Krajowa – Żołnierze Wolności”	mjr dr Halina Bazylewicz-Kępińska „Kora”	Patronat nad konkursem objęli: Instytut Pamięci Narodowej i Światowy Związek Żołnierzy AK
12 IV 2012	Wycieczka do Łodzi: cmentarz żydowski, stacja Radegast, Muzeum Historii Miasta Łodzi	Adam Sitarek	
22 V 2012	Msza św. w intencji rotmistrza Witolda Pileckiego		
5 VI 2012	„Powojenne losy żołnierzy Armii Krajowej”	prof. dr hab. Jerzy Eisler	
27 VIII 2012	Wycieczka do Oświęcimia: zwiedzanie Muzeum Auschwitz-Birkenau		
21 IX 2012	Rajd rowerowy dla młodzieży szlakiem II wojny światowej: Tomaszów Maz. – Jeleń – Spała – Konewka – Tomaszów Maz.		Zwiedzanie z przewodnikiem bunkrów poniemieckich w Konewce
28 IX 2012	„Trybunał Konstytucyjny wobec ustaw »historycznych«”	prof. dr hab. Andrzej Rzepliński	
23 X 2012	„Stan wojenny w kinematografii polskiej na przykładzie filmu *Ostatni prom*”	Magdalena Zapolska-Downar	Pokaz filmu *Ostatni prom* w reż. Waldemara Krzystka
23 XI 2012	„Społeczność żydowska w Tomaszowie Mazowieckim przed i w trakcie II wojny światowej”	Jerzy Wojniłowicz	
11 XII 2012	„Jarocin w obiektywie bezpieki”	Paweł Perzyna	Otwarcie wystawy „Jarocin w obiektywie bezpieki”, opracowanej przez Oddział IPN w Łodzi

Trójmiasto			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
17 II 2012	„Narodziny Armii Krajowej – Armii Polskiego Państwa Podziemnego"	dr Janusz Marszalec, dr hab. Piotr Niwiński	70. rocznica przemianowania ZWZ na AK
11 IV 2012	„Działalność komunistycznego aparatu represji wobec Polskiej Organizacji Podziemnej »Wolność« w latach 1950–1951"	Krzysztof Dziadziuszko	
23 V 2012	„Działalność Oddziału Informacyjno-Wywiadowczego II Korpusu w latach 1945–1949 na terenie Austrii i Palestyny"	Aleksander Kozicki	
19 IX 2012	„Ludzie partii. Pierwsi sekretarze KW PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945–1956"	Piotr Brzeziński	
17 X 2012	„Sytuacja ludności rodzimej powiatu sztumskiego w latach 1945–1947"	Bartłomiej Garba	
14 XI 2012	„Zbrodnie sądowe w majestacie prawa popełnione w Polsce w latach 1945–1956"	dr Zbigniew Szczurek	
Warszawa			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
12 I 2012	„Jak powstała PPR"	dr Piotr Gontarczyk; wprowadzenie: dr Tomasz Łabuszewski	
16 I 2012	Spotkanie filmowe: *Panteon – Cmentarz Wojskowy w Warszawie* – reż. Marek Widarski	wprowadzenie: Radosław Poboży; goście: Marek Widarski, Tadeusz Filipkowski	
9 II 2012	„Obrońcy polityczni mają głos"	Ewa Milewska-Celińska, Jacek Taylor; wprowadzenie: prof. dr hab. Jerzy Eisler	
13 II 2012	Uroczystość z okazji 10. rocznicy powołania pierwszego Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota"	prof. dr hab. Jerzy Eisler, dr Maria Dmochowska, dr Łukasz Kamiński, Stanisław Oleksiak, Karolina Kolbuszewska	Monodram *Elisabeth Watson – cichociemna* w wykonaniu Teresy Stępień-Nowickiej, reż. Inka Dowlasz. Wręczenie odznaczeń PRO PATRIA

27 II 2012	Spotkanie filmowe *Generał Nil* w reż. Ryszarda Bugajskiego	wprowadzenie: Karolina Kolbuszewska; komentarz historyczny: Jacek Pawłowicz; gość: Tadeusz Filipkowski	
12 III 2012	Spotkanie filmowe *Pseudonim Anoda* w reż. Mariusz Malec	wprowadzenie: Radosław Poboży; komentarz historyczny: dr Tomasz Łabuszewski; gość: Mariusz Malec	
22 III 2012	„Nowe spojrzenia na sprawę procesu szesnastu”	dr Andrzej Chmielarz; wprowadzenie: dr Kazimierz Krajewski	
12 IV 2012	„Grób Nieznanego Żołnierza jako miejsce pamięci narodowej”	płk Andrzej Drozd; wprowadzenie: dr Tomasz Łabuszewski	
23 IV 2012	Spotkanie filmowe *Miła, padnij!* w reż. Mai Baczyńskiej	wprowadzenie: Radosław Poboży; gość: Maja Baczyńska	
7 V 2012	Spotkanie filmowe *Byłem żołnierzem AK* w reż. Marka Widarskiego	wprowadzenie: Radosław Poboży; gość: Marek Widarski	
24 V 2012	„Śladami zbrodni”	dr Tomasz Łabuszewski	
26 VI 2012	Uroczyste podpisanie statutu Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota”	Stanisław Oleksiak, dr Łukasz Kamiński	
6 IX 2012	„Władysław Gomułka – bohater polskiego komunizmu?”	prof. dr hab. Jerzy Eisler	
24 IX 2012	Spotkanie filmowe *Losy Niepokornych* w reż. Wincentego Ronisza	wprowadzenie: Karolina Kolbuszewska; komentarz historyczny: dr hab. Jacek Sawicki	
11 X 2012	„Wokół wyprawy Józefa Hieronima Retingera do kraju, wiosna–lato 1944”	dr Władysław Bułhak; wprowadzenie: prof. dr hab. Jerzy Eisler	Pokaz filmu *Misja Retingera* w reż. Adama Sikorskiego
22 X 2012	Spotkanie filmowe *Akowcy* w reż. Krzysztofa Nowaka-Tyszowieckiego	wprowadzenie: Radosław Poboży; komentarz historyczny: dr Kazimierz Krajewski	

15 XI 2012	Elżbieta Kowalczyk, Katarzyna Pawlicka, *Działalność Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego na m.st. Warszawę (1944–1954)*, Warszawa 2011 – dyskusja na temat specyfiki problemów badawczych	dr Elżbieta Kowalczyk, Katarzyna Pawlicka; wprowadzenie: dr Tomasz Łabuszewski	
26 XI 2012	Spotkanie filmowe *Harcerze z Cegłowa* w reż. Danuty Grzegorczyk	wprowadzenie: Radosław Poboży; goście: Danuta Grzegorczyk i aktorzy	
6 XII 2012	„Antykomunistyczna konspiracja młodzieżowa w Warszawie (1944–1956)"	dr Bartłomiej Noszczak; wprowadzenie: dr Kazimierz Krajewski	
10 XII 2012	Spotkanie filmowe *Pamiętajcie grudzień* w reż. Janusza Marszalca	wprowadzenie: Radosław Poboży	
Wieluń			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
27 II 2012	„Moje wspomnienia z ucieczki z PRL"	Krzysztof Zieliński	Pokaz fragmentów filmu *300 mil do nieba* w reż. Macieja Dejczera
26 III 2012	„Egzekucja Zgierska w świetle prawa karnego" – 70. rocznica rozstrzelania 100 żołnierzy Polskiego Państwa Podziemnego w Zgierzu 20 marca 1942 r."	dr hab. Witold Kulesza	
16 IV 2012	„Bykownia – czwarty Cmentarz Katyński"	dr Mieczysław Góra	
21 V 2012	„Germanizacja dzieci polskich w latach II wojny światowej"	Artur Ossowski	Wykład połączony z otwarciem wystawy „Germanizacja dzieci polskich w latach II wojny światowej"
11 VI 2012	„Nie tylko Katyń – zbrodnicza ewakuacja przez NKWD więzień kresowych w czerwcu–lipcu 1941 r."	Antoni Galiński	
8 X 2012	„Dramat gen. Władysława Andersa i jego żołnierzy"	dr hab. Janusz Wróbel	
5 XI 2012	„Cmentarz Łyczakowski we Lwowie – miejsce pamięci narodowej"	prof. dr hab. Stanisław Nicieja	
23 XI 2012	„Poszukiwania miejsca pochówku ofiar Zbrodni Zgierskiej – nowe perspektywy"	dr Olgierd Ławrynowicz	

17 XII 2012	„Generał Leopold Okulicki (1898–1946)”	Jacek Pawłowicz	Pokaz filmu *Szesnastu* w reż. Włodzimierza Dusiewicza
Wrocław			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
23 II 2012	„Pola Pamięci. Poszukiwanie miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu”	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	
22 III 2012	„Armia Krajowa – żołnierze wyklęci”	dr Tomasz Gałwiaczek	
26 IV 2012	„Rząd Polski na Emigracji”	dr Norbert Wójtowicz	
18–19 V 2012	„Wędrowanie dwóch pokoleń patriotów” – Wrocław-Żagań	Sylwia Krzyżanowska, Wojciech Trębacz	Rajd patriotyczno-edukacyjny z udziałem uczniów i kombatantów
24 V 2012	„Powstanie Warszawskie – fakty i mity”	dr hab. Andrzej Kunert	
27 IX 2012	„Polskie Państwo Podziemne”	dr Daniel Koreś	Wspomnienie postaci dr. Jerzego Woźniaka
19–20 X 2012	„Wędrowanie dwóch pokoleń patriotów” – Wrocław – Żagań	dr Joanna Hytrek-Hryciuk	Rajd patriotyczno-edukacyjny z udziałem uczniów i kombatantów
25 X 2012	„Polacy we Lwowie”	dr hab. Grzegorz Hryciuk	
22 XI 2012	„Polacy pod okupacją sowiecką na Białorusi”	dr hab. Małgorzata Ruchniewicz	
Zgierz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
18 I 2012	„Zagadka kapitana Z-24. Rozpracowywanie Konspiracyjnego Wojska Polskiego przez Informację Wojskową w 1946 r.”	dr Jerzy Bednarek	Wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
15 II 2012	„Losy żołnierzy Armii Krajowej w sowieckich łagrach po 1944 r. Feliks Milan – katorżnik W-738”	dr Wojciech Marciniak	Wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
14 III 2012	„Pułkownik Władysław Dzierżyński – zapomniany brat krwawego Feliksa”	Wojciech Źródlak	Wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna. Podczas spotkania rozstrzygnięto konkurs „Zakręty historii PRL”

18 IV 2012	„Moje wspomnienia z ucieczki z PRL"	Krzysztof Zieliński	
16 V 2012	„Gloria Victis – sylwetka rtm. Witolda Pileckiego"	Sebastian Wojtaś	Pokaz filmu *Ucieczka z Oświęcimia* w reż. Marka Wortmana
14 VI 2012	„Poznański Czerwiec 1956 r."	Karolina Bittner	Wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
12 IX 2012	„Zbrodnie Luftwaffe w regionie łódzkim we wrześniu 1939 r."	Artur Ossowski	Wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
10 X 2012	„Metody pracy cenzury w PRL"	dr hab. Zbigniew Romek	Wykładowi towarzyszyła prezentacja multimedialna
30 XI 2012	„Jan Kowalewski – łodzianin, który zatrzymał bolszewicką Rosję"	dr hab. Grzegorz Nowik	
13 XII 2012	„Ojciec Stefan Miecznikowski – jezuita i harcerz"	Paweł Spodenkiewicz	

GDAŃSK
Koszalin
SZCZECIN
GORZÓW WIELKOPOLSKI
Bydgoszcz
POZNAŃ
OLSZTYN
BIAŁYSTOK
WARSZAWA
ŁÓDŹ
Radom
LUBLIN
WROCŁAW
OPOLE
KIELCE
KATOWICE
KRAKÓW
RZESZÓW
Puck
Wejherowo
Lębork
Gdynia
Sopot
Sławno
Słupsk
Kartuzy
Pruszcz Gdański
Nowy Dwór Gdański
Braniewo
Elbląg
Bartoszyce
Węgorzewo
Gołdap
Suwałki
Sejny
Olecko
Giżycko
Kętrzyn
Lidzbark Warmiński
Kołobrzeg
Białogard
Kamień Pomorski
Gryfice
Świnoujście
Bytów
Kościerzyna
Tczew
Malbork
Sztum
Starogard Gdański
Chojnice
Człuchów
Tuchola
Kwidzyn
Iława
Ostróda
Mrągowo
Ełk
Augustów
Grajewo
Pisz
Szczytno
Police
Goleniów
Łobez
Świdwin
Szczecinek
Drawsko Pomorskie
Stargard Szczeciński
Gryfino
Choszczno
Pyrzyce
Myślibórz
Strzelce Krajeńskie
Wałcz
Złotów
Piła
Chodzież
Czarnków
Nakło nad Notecią
Sępólno Krajeńskie
Świecie
Chełmno
Wąbrzeźno
Grudziądz
Nowe Miasto Lubawskie
Brodnica
Golub-Dobrzyń
Rypin
Żuromin
Mława
Działdowo
Nidzica
Przasnysz
Ostrołęka
Maków Mazowiecki
Ciechanów
Kolno
Łomża
Zambrów
Mońki
Sokółka
Wysokie Mazowieckie
Bielsk Podlaski
Hajnówka
Ostrów Mazowiecka
Wyszków
Pułtusk
Płońsk
Sierpc
Płock
Nowy Dwór Mazowiecki
Legionowo
Węgrów
Sokołów Podlaski
Siemiatycze
Wołomin
Siedlce
Łosice
Biała Podlaska
Mińsk Mazowiecki
Otwock
Piaseczno
Pruszków
Grodzisk Mazowiecki
Ożarów Mazowiecki
Żyrardów
Łowicz
Skierniewice
Rawa Mazowiecka
Grójec
Garwolin
Łuków
Radzyń Podlaski
Ryki
Parczew
Włodawa
Lubartów
Puławy
Kozienice
Białobrzegi
Tomaszów Mazowiecki
Piotrków Trybunalski
Bełchatów
Pabianice
Łask
Zduńska Wola
Sieradz
Brzeziny
Kutno
Sochaczew
Gostynin
Włocławek
Radziejów
Aleksandrów Kujawski
Lipno
Inowrocław
Mogilno
Żnin
Toruń
Golub-Dobrzyń
Rypin
Gniezno
Września
Słupca
Konin
Koło
Turek
Łęczyca
Środa Wielkopolska
Grodzisk Wielkopolski
Nowy Tomyśl
Wolsztyn
Krosno Odrzańskie
Świebodzin
Międzychód
Szamotuły
Oborniki
Wągrowiec
Międzyrzecz
Słubice
Sulęcin
Kościan
Śrem
Leszno
Wschowa
Zielona Góra
Nowa Sól
Żagań
Żary
Głogów
Polkowice
Góra
Rawicz
Milicz
Ostrów Wielkopolski
Ostrzeszów
Krotoszyn
Gostyń
Jarocin
Pleszew
Kalisz
Podębice
Zgierz
Łęczyca
Łowicz
Żyrardów
Piaseczno
Otwock
Garwolin
Grójec
Skierniewice
Rawa Mazowiecka
Tomaszów Mazowiecki
Zduńska Wola
Sieradz
Łask
Pabianice
Brzeziny
Ozorków
Zgierz
Aleksandrów Kujawski
Lipno
Inowrocław
Mogilno
Radziejów
Włocławek
Płock
Gostynin
Kutno
Sochaczew
Grodzisk Mazowiecki
Pruszków
Ożarów Mazowiecki
Żyrardów
Łowicz
Skierniewice
Rawa Mazowiecka
Grójec
Garwolin
Łuków
Radzyń Podlaski
Ryki
Parczew
Włodawa
Lubartów
Puławy
Kozienice
Białobrzegi
Tomaszów Mazowiecki
Piotrków Trybunalski
Bełchatów
Pabianice
Łask
Zduńska Wola
Sieradz
Brzeziny
Przysucha
Radom
Zwoleń
Lipsko
Opoczno
Szydłowiec
Skarżysko-Kamienna
Końskie
Starachowice
Ostrowiec Świętokrzyski
Opatów
Sandomierz
Janów Lubelski
Stalowa Wola
Nisko
Tarnobrzeg
Biłgoraj
Tomaszów Lubelski
Zamość
Hrubieszów
Krasnystaw
Kraśnik
Opole Lubelskie
Świdnik
Chełm
LUBLIN
Włoszczowa
Jędrzejów
Pińczów
Staszów
Busko-Zdrój
Miechów
Kazimierza Wielka
Proszowice
Olkusz
Dąbrowa Tarnowska
Mielec
Kolbuszowa
Łańcut
Przeworsk
Jarosław
Lubaczów
Leżajsk
Dębica
Ropczyce
Tarnów
Brzesko
Wieliczka
Bochnia
Myślenice
Wadowice
Oświęcim
Chrzanów
Pszczyna
Bielsko-Biała
Cieszyn
Żywiec
Sucha Beskidzka
Limanowa
Nowy Sącz
Gorlice
Nowy Targ
Zakopane
Krosno
Sanok
Lesko
Ustrzyki Dolne
Jasło
Strzyżów
Brzozów
Przemyśl
Częstochowa
Lubliniec
Myszków
Zawiercie
Tarnowskie Góry
Kłobuck
Olesno
Namysłów
Kluczbork
Oława
Brzeg
Strzelce Opolskie
Krapkowice
Prudnik
Kędzierzyn-Koźle
Głubczyce
Racibórz
Wodzisław Śląski
Nysa
Ząbkowice Śląskie
Strzelin
Dzierżoniów
Świdnica
Wałbrzych
Kamienna Góra
Jelenia Góra
Lubań
Lwówek Śląski
Złotoryja
Jawor
Środa Śląska
Legnica
Lubin
Bolesławiec
Zgorzelec
Wołów
Trzebnica
Oleśnica
Kępno
Wieruszów
Wieluń
Pajęczno
Radomsko
Kłobuck
Olesno
Namysłów
Kluczbork
Oława
Brzeg
Strzelce Opolskie
Krapkowice
Prudnik
Kędzierzyn-Koźle
Głubczyce
Racibórz
Wodzisław Śląski
Nysa
Ząbkowice Śląskie
Strzelin
Dzierżoniów
Świdnica
Wałbrzych
Kamienna Góra
Jelenia Góra
Lubań
Lwówek Śląski
Złotoryja
Jawor
Środa Śląska
Legnica
Lubin
Bolesławiec
Zgorzelec
Wołów
Trzebnica
Oleśnica
Kępno
Wieruszów
Wieluń
Pajęczno
Radomsko
Częstochowa
Lubliniec
Myszków
Zawiercie
Tarnowskie Góry
Kłobuck
Olesno
Namysłów
Kluczbork
Oława
Brzeg
Strzelce Opolskie
Krapkowice
Prudnik
Kędzierzyn-Koźle
Głubczyce
Racibórz
Wodzisław Śląski
Nysa
Ząbkowice Śląskie
Strzelin
Dzierżoniów
Świdnica
Wałbrzych
Kamienna Góra
Jelenia Góra
Lubań
Lwówek Śląski
Złotoryja
Jawor
Środa Śląska
Legnica
Lubin
Bolesławiec
Zgorzelec
Wołów
Trzebnica
Oleśnica
Kępno
Wieruszów
Wieluń
Pajęczno
Radomsko
LEGENDA
Oddziały IPN
Delegatury IPN
OPOLE Miasta wojewódzkie (siedziby Oddziałów i Delegatur IPN)
Radom Pozostałe siedziby Delegatur IPN
Granice województw
Miasta wydzielone (na prawach powiatu)
Miasta powiatowe
Kolorami wyróżniono obszary poszczególnych Oddziałów IPN

Adresy biur, oddziałów i delegatur Instytutu Pamięci Narodowej www.ipn.gov.pl	
Prezes IPN dr Łukasz Kamiński	ul. Towarowa 28, 00-839 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 85 22, fax (22) 581 85 24
Zastępca Prezesa IPN Agnieszka Rudzińska	ul. Towarowa 28, 00-839 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 85 91, fax (22) 581 85 43
Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Dyrektor prok. Dariusz Gabrel	pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa sekretariat: tel. (22) 530 86 56 fax (22) 530 90 87
Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Dyrektor dr Rafał Leśkiewicz	ul. Towarowa 28, 00-839 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 89 04 fax (22) 581 86 37
Biuro Edukacji Publicznej Dyrektor dr Andrzej Zawistowski	ul. Hrubieszowska 6a, 01-209 Warszawa sekretariat: tel. (22) 431 83 83, fax (22) 431 83 80
Biuro Lustracyjne Dyrektor prok. Edyta Karolak	ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa sekretariat: tel. (22) 693 45 73, fax (22) 693 45 83
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku	ul. Warsztatowa 1A, 15-637 Białystok sekretariat: tel. (85) 664 57 01, fax (85) 664 57 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku	ul. Witomińska 19, 81-311 Gdynia sekretariat: tel. (58) 660 67 00, fax (58) 660 67 01
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach	ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice sekretariat: tel. (32) 207 01 00, fax (32) 207 01 80
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie	ul. Reformacka 3, 31-012 Kraków sekretariat: tel. (12) 421 19 61, 426 21 35, fax (12) 421 11 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie	ul. Szewska 2, 20-086 Lublin sekretariat: tel. (81) 536 34 01, fax (81) 536 34 02
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi	ul. Orzeszkowej 31/35, 91-479 Łódź sekretariat: tel. (42) 616 27 45, fax (42) 616 27 48
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu	ul. Rolna 45a, 61-487 Poznań sekretariat: tel. (61) 835 69 00, fax (61) 835 69 03
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie	ul. Słowackiego 18, 35-060 Rzeszów sekretariat: tel. (17) 860 60 18, fax (17) 860 60 39
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie	ul. K. Janickiego 30, 71-270 Szczecin sekretariat: tel. (91) 484 98 00, fax (91) 484 98 01
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie	ul. Stawki 2, 00-193 Warszawa sekretariat: tel. (22) 860 70 10, 860 70 11 fax (22) 860 70 13
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu	ul. Sołtysowicka 21a, 51-168 Wrocław sekretariat: tel. (71) 326 76 00, fax (71) 326 76 03
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy	ul. Grudziądzka 9–15, 85-130 Bydgoszcz tel. (52) 325 95 00, fax (52) 325 95 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Gorzowie Wielkopolskim	ul. Jagiellończyka 8, 66-400 Gorzów Wielkopolski tel./fax (95) 71 15 725
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach	al. Na Stadion, 25-127 Kielce tel. (41) 340 50 50, fax (41) 340 50 96
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Koszalinie	ul. Andersa 34, 75-950 Koszalin tel./fax (94) 342 85 02
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie	ul. Jagiellońska 46, 10-273 Olsztyn (89) 521 48 00, fax (89) 521 48 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Opolu	ul. Oleska 31, 45-052 Opole tel./fax (77) 453 84 78
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Radomiu	ul. Żeromskiego 53, 26-600 Radom tel. (48) 368 24 02.

Album *Śladami zbrodni* stanowi pierwszą próbę skatalogowania miejsc zbrodni komunistycznych z lat 1944––1956. Obejmuje on materiał fotograficzny (współczesny oraz z lat wcześniejszych), dokumentacyjny oraz relacyjny dotyczący powiatowych i wojewódzkich urzędów bezpieczeństwa, siedzib Głównego Zarządu Informacji, więzień i obozów podległych Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego, tajnych aresztów i placówek sowieckiego aparatu bezpieczeństwa – NKWD i Smiersza, a także tajnych miejsc pochówków.

Ponad 200 obiektów wybranych spośród ponad 500 skatalogowanych w ramach ogólnopolskiego projektu badawczego Instytutu Pamięci Narodowej „Śladami zbrodni".

Ponad 200 historii miejsc opowiedzianych przez pryzmat losów konkretnych ludzi – ofiar zbrodni funkcjonariuszy polskiej i sowieckiej „bezpieki".

KONKURS NA NAJLEPSZY DEBIUT HISTORYCZNY ROKU

IMIENIA WŁADYSŁAWA POBÓG-MALINOWSKIEGO

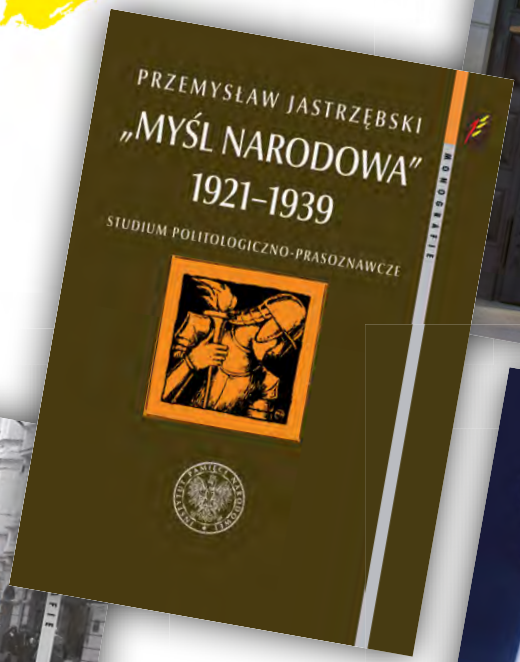

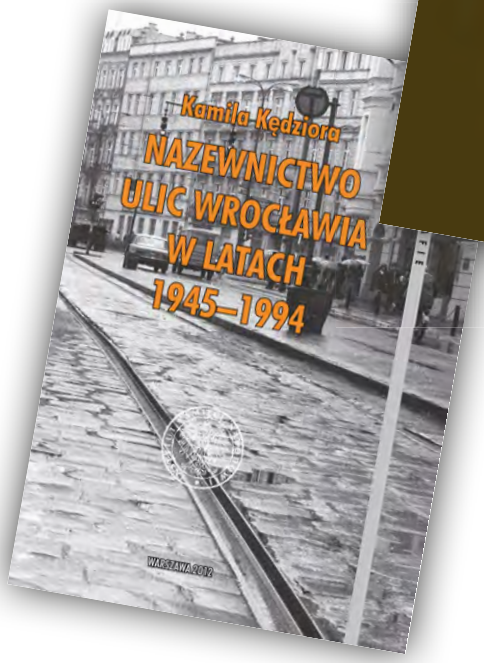

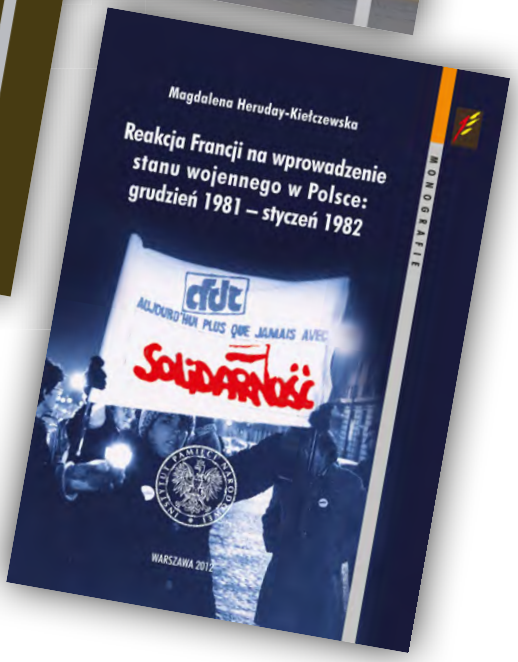

MONOGRAFIE

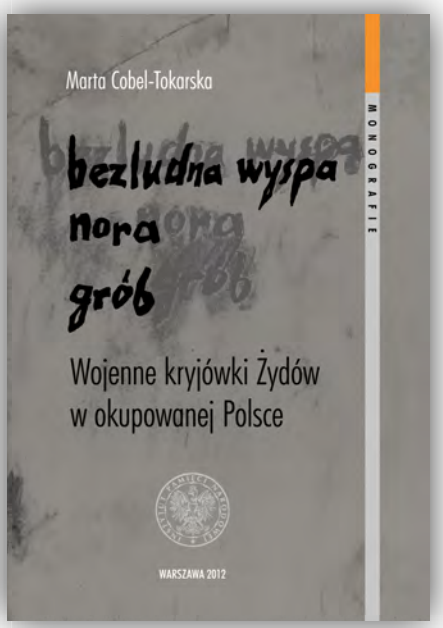

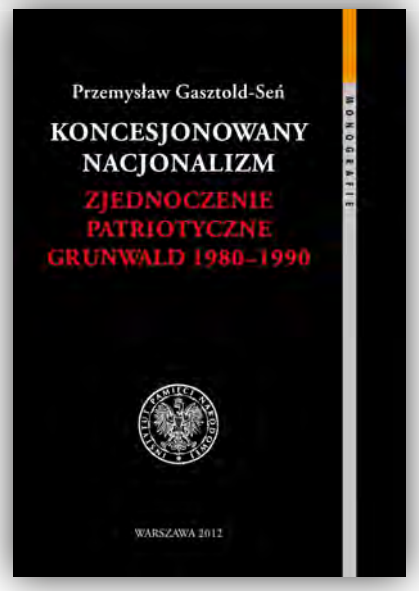

DOKUMENTY

DZIENNIKARZE – TWÓRCY – NAUKOWCY

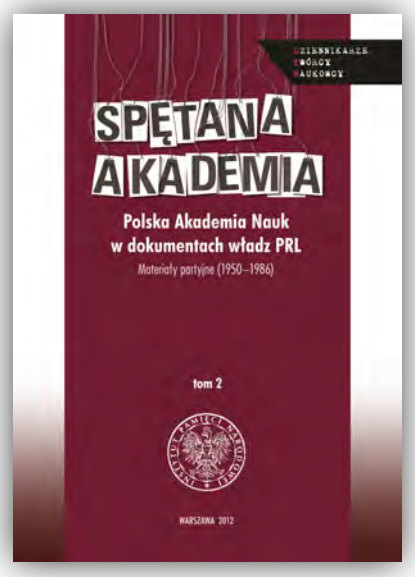

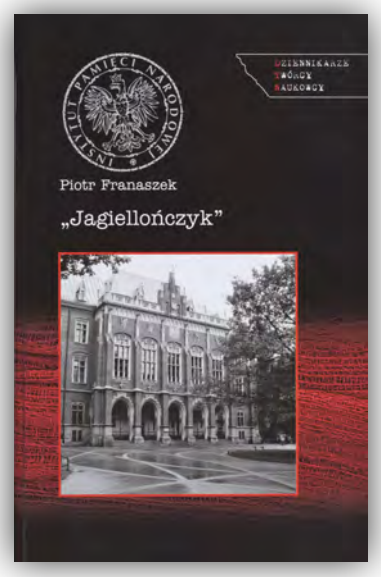

RELACJE I WSPOMNIENIA

SZKOŁA HISTORII NAJNOWSZEJ

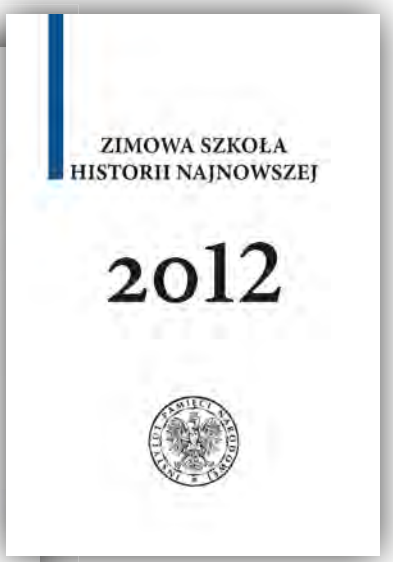

MATERIAŁY POMOCNICZE IPN

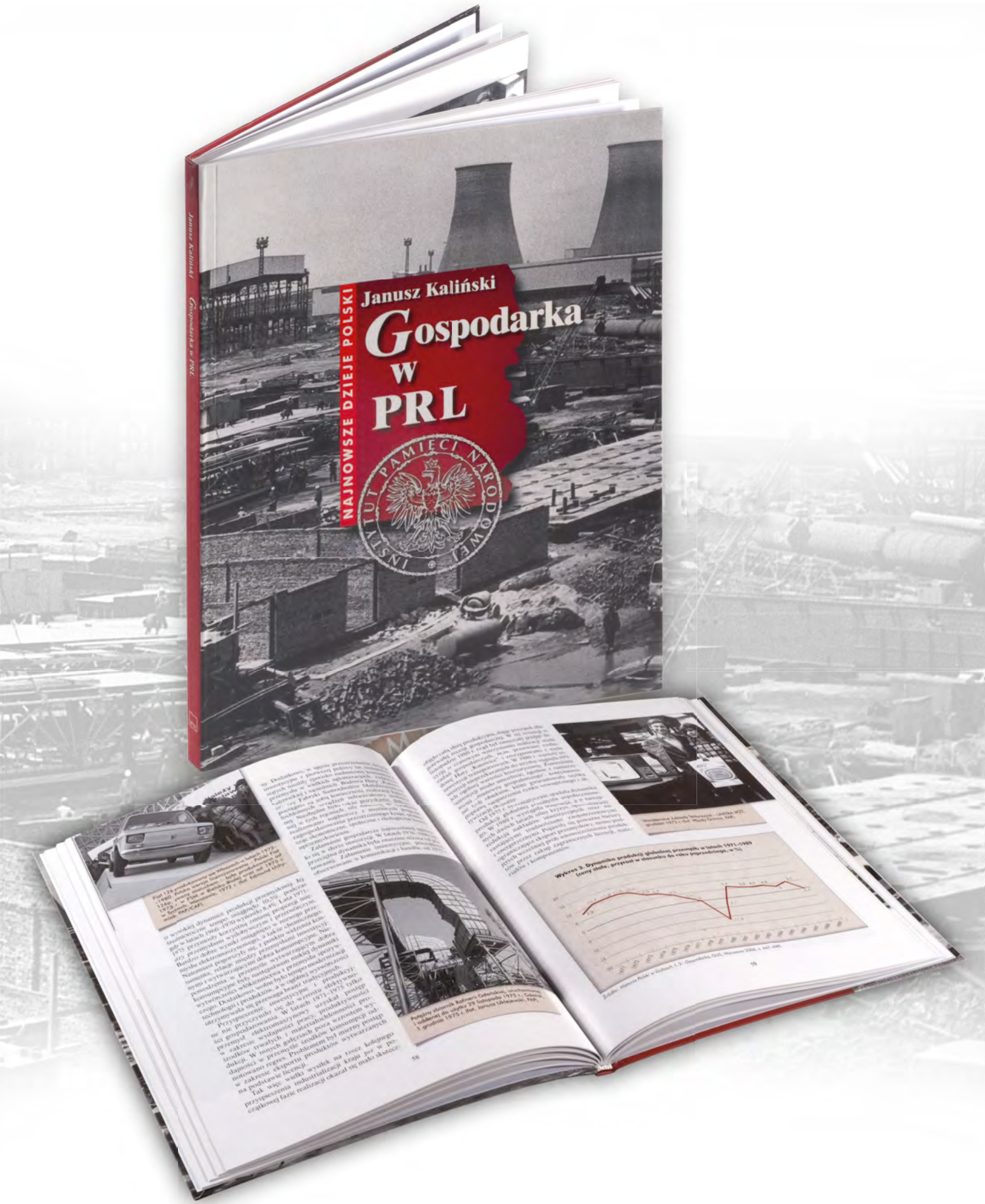
NAJNOWSZE DZIEJE POLSKI
Janusz Kaliński
Gospodarka w PRL
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

CZASOPISMO IPN

CZASOPISMO IPN

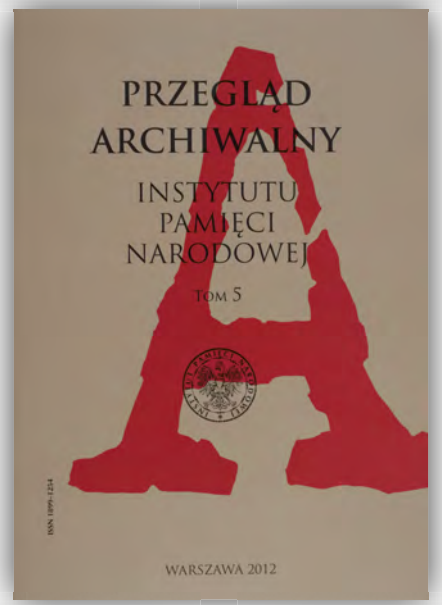

BIAŁYSTOK

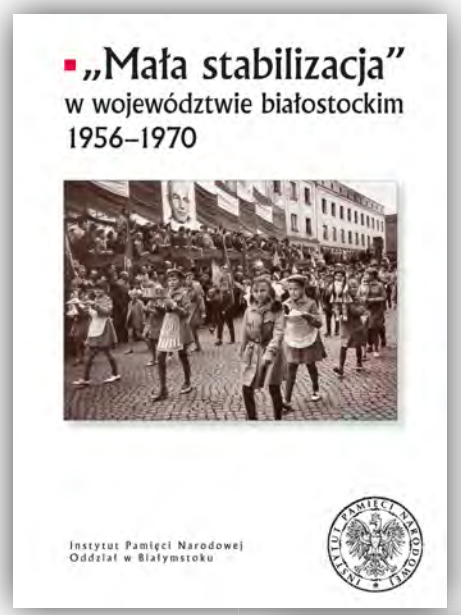

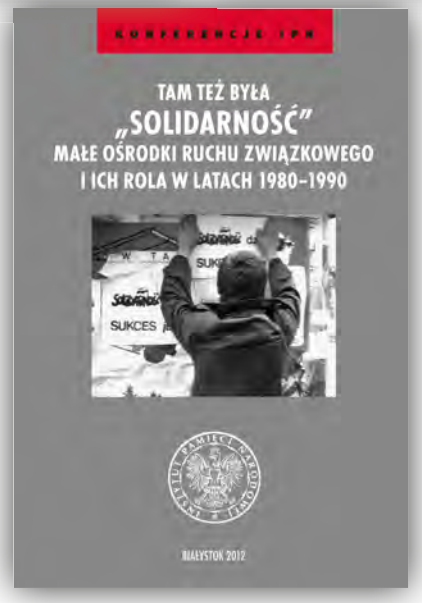

GDAŃSK

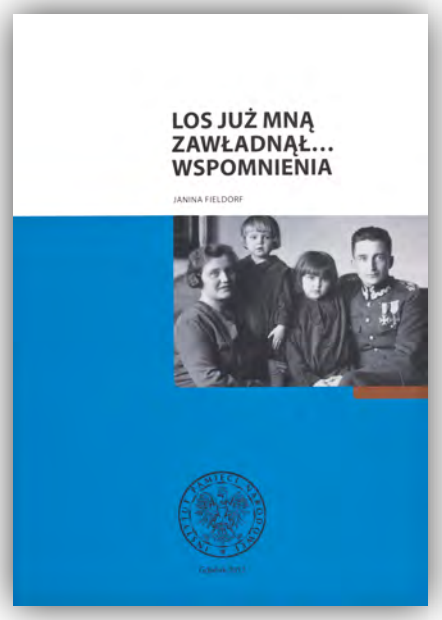

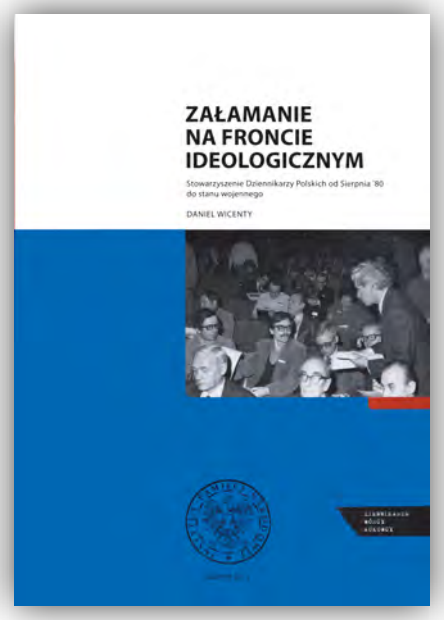

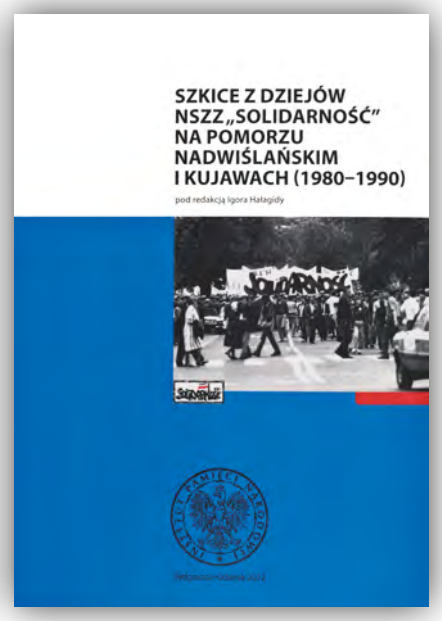

GDAŃSK

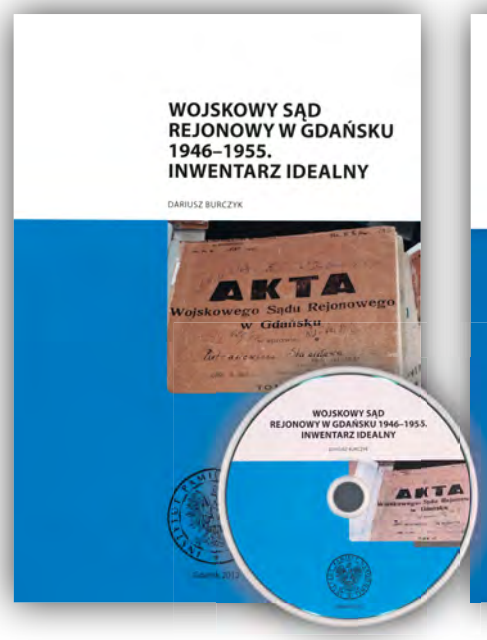

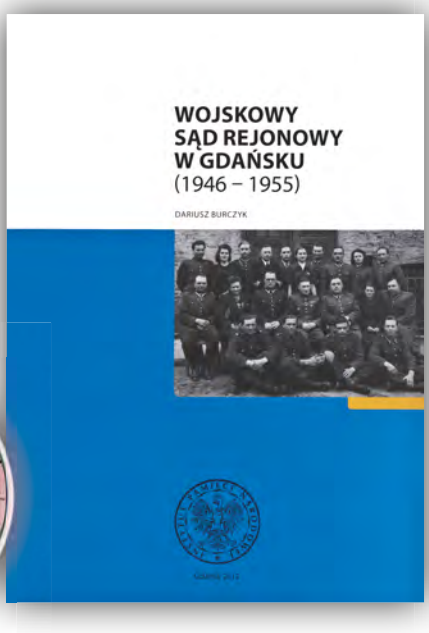

KATOWICE

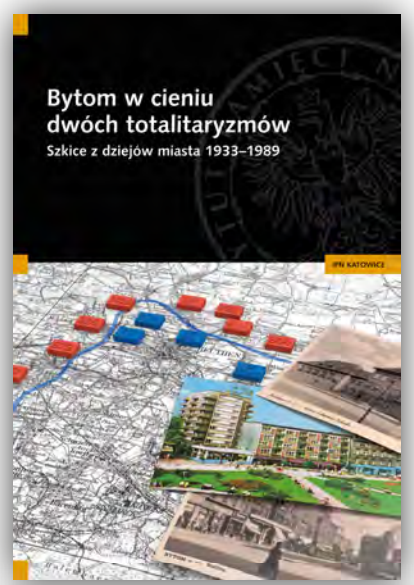

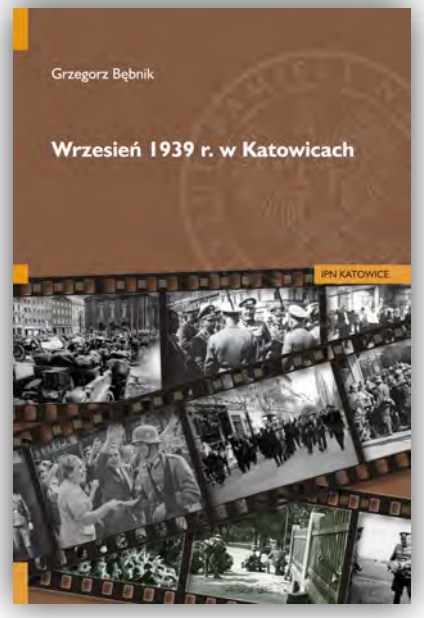

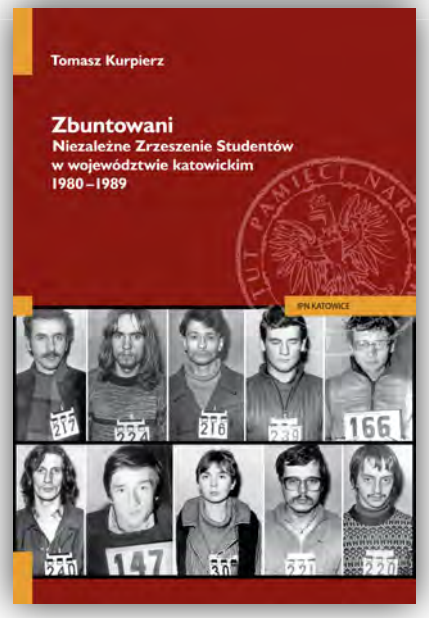

KATOWICE

Represje
wobec
żeńskich
zgromadzeń
zakonnych
w PRL
Zagadnienia wybrane
WTL UŚ
IPN KATOWICE

Adam Dziurok
Kruchtoizacja
Polityka władz partyjno-państwowych
wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956
w województwie śląskim/katowickim
IPN KATOWICE

SCENARIUSZ
ŻYCIEM
PISANY
wspomnienia Ady Wolfstein i Eloe W. Laiken

ALEKSANDRA NAMYSŁO
UTRACONE NADZIEJE
IPN KATOWICE
LOST HOPES

KRAKÓW

Z archiwów bezpieki - nieznane karty PRL
Pokolenie wolnej Polski
A. K.
pod redakcją Filipa Musiała i Jarosła
PRL – „norma kraj
pod redakcją Filipa Musiała i Jarosła
Od Września do Norymbergi
pod redakcją Filipa Musiała i Jarosława Szarka

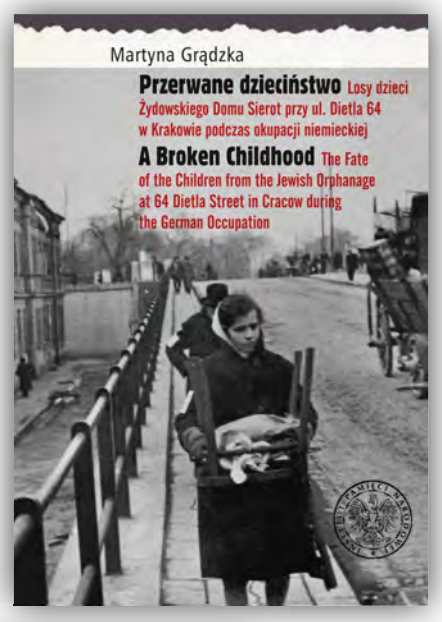
Martyna Grądzka
Przerwane dzieciństwo Losy dzieci Żydowskiego Domu Sierot przy ul. Dietla 64 w Krakowie podczas okupacji niemieckiej
A Broken Childhood The Fate of the Children from the Jewish Orphanage at 64 Dietla Street in Cracow during the German Occupation

AKTA OSOBOWE
Archiwalia komunistycznego aparatu represji
zagadnienia źródłoznawcze

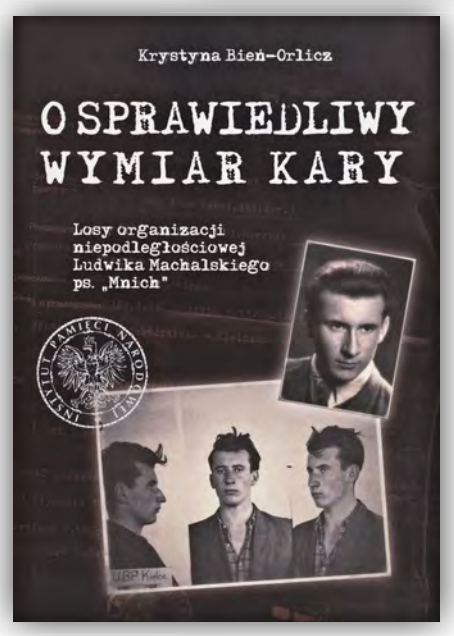
Krystyna Bień-Orlicz
O SPRAWIEDLIWY WYMIAR KARY
Losy organizacji niepodległościowej Ludwika Machalskiego ps. „Mnich"

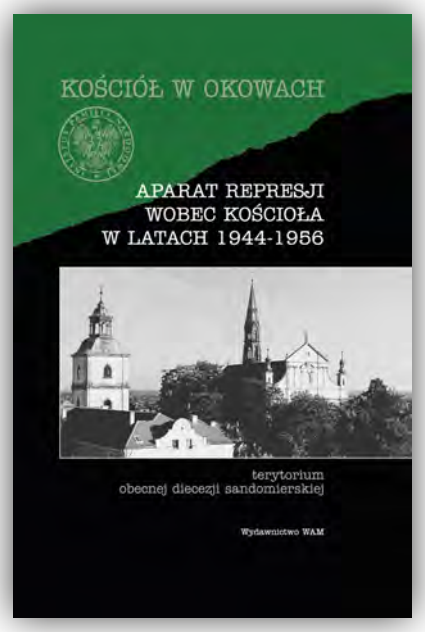
KOŚCIÓŁ W OKOWACH
APARAT REPRESJI WOBEC KOŚCIOŁA W LATACH 1944-1956
terytorium obecnej diecezji sandomierskiej
Wydawnictwo WAM

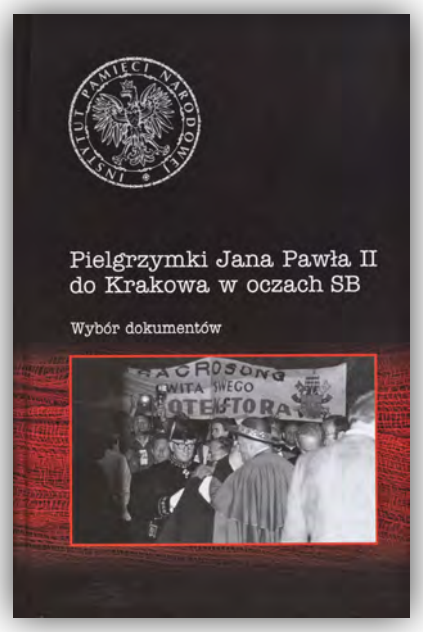
Pielgrzymki Jana Pawła II do Krakowa w oczach SB
Wybór dokumentów

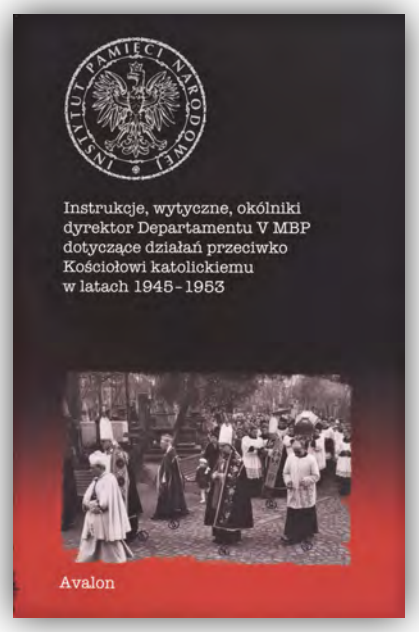
Instrukcje, wytyczne, okólniki dyrektor Departamentu V MBP dotyczące działań przeciwko Kościołowi katolickiemu w latach 1945-1953
Avalon

AGNIESZKA JACZYŃSKA
SONDERLABORATORIUM SS ZAMOJSZCZYZNA
„PIERWSZY OBSZAR OSIEDLEŃCZY W GENERALNYM GUBERNATORSTWIE"
SONDERLABORATORIUM SS RAUM ZAMOŚĆ ALS
ERSTER SIEDLUNGSBEREICH IM GENERALGOUVERNEMENT
THE SS SONDERLABORATORIUM THE ZAMOŚĆ REGION
"THE FIRST SETTLEMENT AREA IN THE GENERALGOUVERNEMENT"
Lublin
IPN

LUBLIN

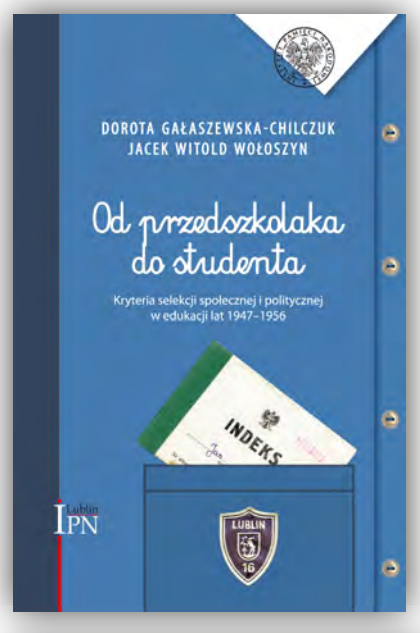
DOROTA GAŁASZEWSKA-CHILCZUK
JACEK WITOLD WOŁOSZYN
Od przedszkolaka do studenta
Kryteria selekcji społecznej i politycznej w edukacji lat 1947–1956
INDEKS
IPN Lublin

Krzysztof Busse, Arkadiusz Kutkowski
BIĆ SIĘ DO KOŃCA
Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950
IPN Lublin

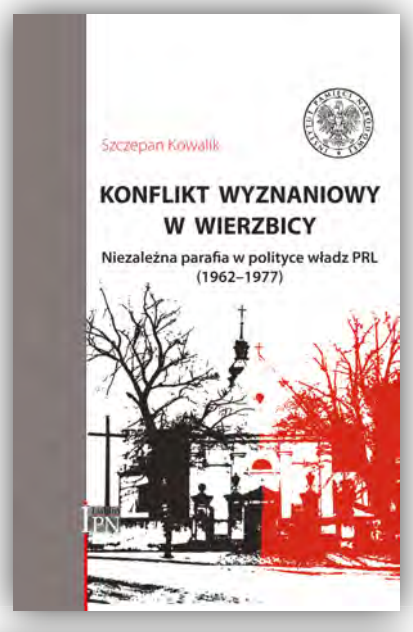
Szczepan Kowalik
KONFLIKT WYZNANIOWY W WIERZBICY
Niezależna parafia w polityce władz PRL (1962–1977)
IPN Lublin

KONFERENCJE IPN
SPOŁECZEŃSTWO A WŁADZA MIĘDZY WISŁĄ A PILICĄ W LATACH 1945–1989

Dopaść „Drągala"
Likwidacja grupy Aleksandra Młyńskiego w świetle dokumentów aparatu bezpieczeństwa
IPN Lublin

KSIĘGI
WIĘZIENIA NA ZAMKU W LUBLINIE 1944–1954
IPN Lublin
Tom 3

ŁÓDŹ

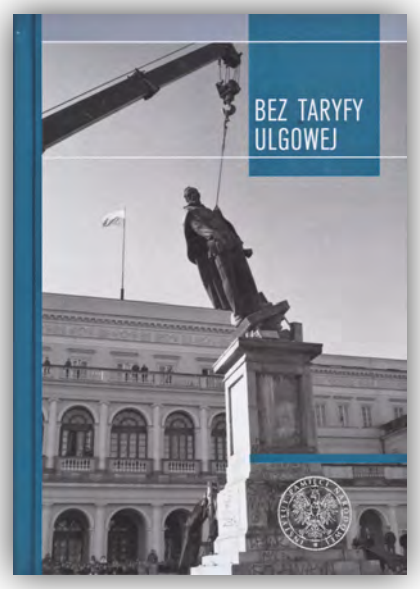
BEZ TARYFY ULGOWEJ

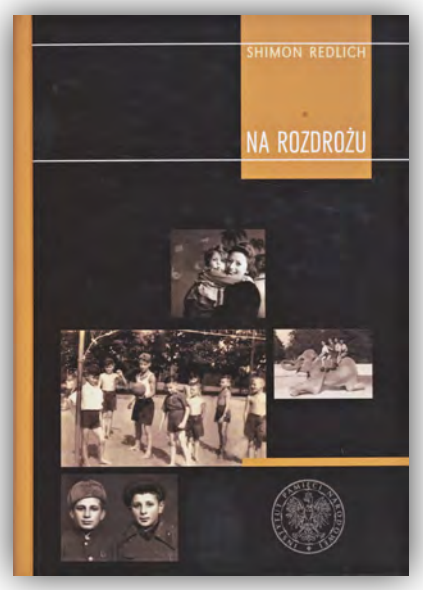
SHIMON REDLICH
NA ROZDROŻU

ZAGŁADA ŻYDÓW NA POLSKIEJ PROWINCJI
WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ

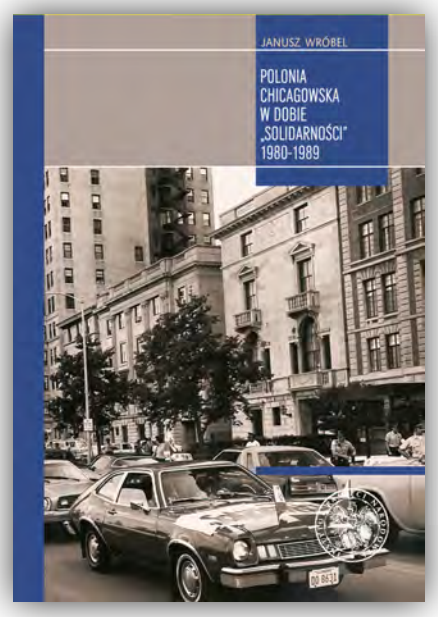
JANUSZ WRÓBEL
POLONIA CHICAGOWSKA W DOBIE „SOLIDARNOŚCI" 1980-1989

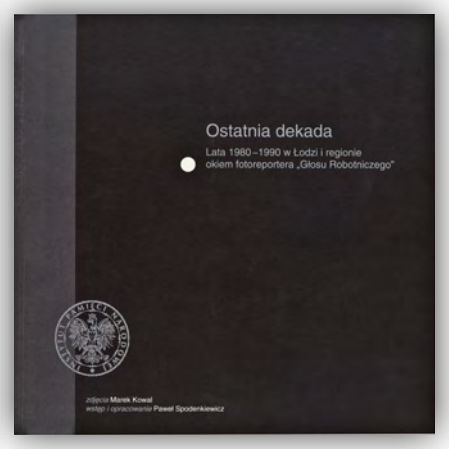
Ostatnia dekada
Lata 1980–1990 w Łodzi i regionie
okiem fotoreportera „Głosu Robotniczego"

POZNAŃ

NSZZ „Solidarność" Region Konin.
Wybór dokumentów,
tom I (1980–1981)
Poznań 2012

Władze wobec Kościołów
i związków wyznaniowych
na Środkowym Nadodrzu
w latach 1945–1956
Poznań 2012

1939–1945
Polskie Państwo Podziemne w Wielkopolsce
Leć nasz orle
w górnym pędzie...
Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego
i Armii Krajowej w Poznaniu
tom V

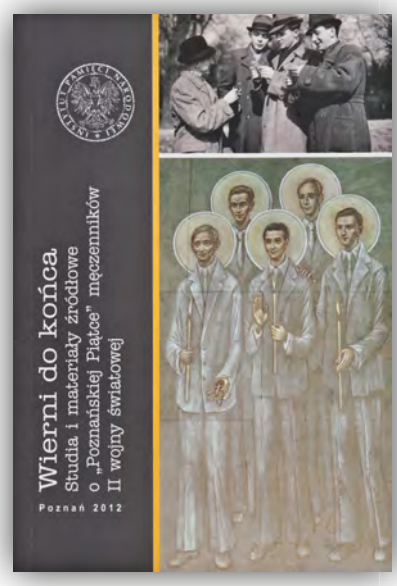
Wierni do końca.
Studia i materiały źródłowe
o „Poznańskiej Piątce" męczenników
II wojny światowej
Poznań 2012

Poznański Czerwiec 1956
Wybór dokumentów
Poznań 2012

RZESZÓW

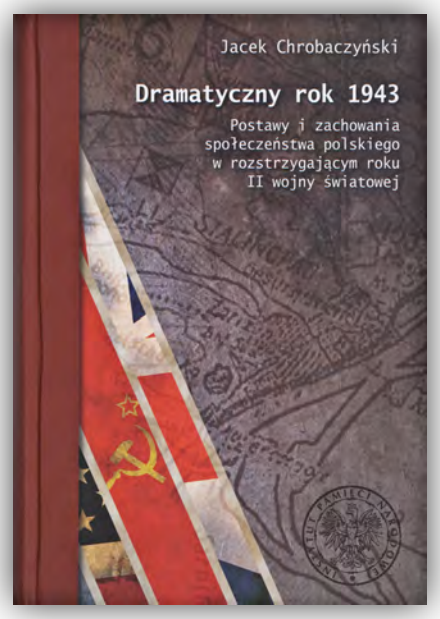
Jacek Chrobaczyński
Dramatyczny rok 1943
Postawy i zachowania społeczeństwa polskiego w rozstrzygającym roku II wojny światowej

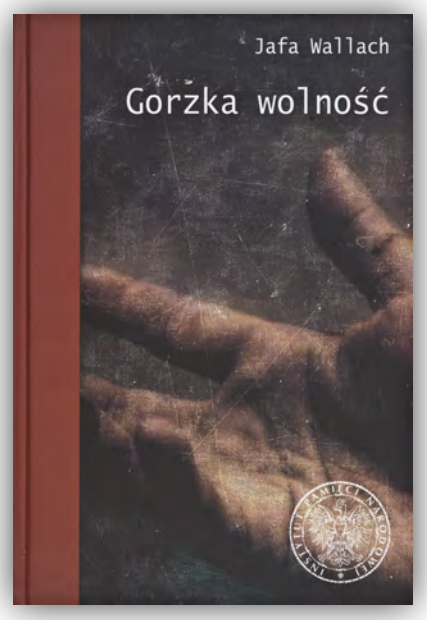
Jafa Wallach
Gorżka wolność

Nie można zdradzić Ewangelii
Rozmowy z abp. Ignacym Tokarczukiem

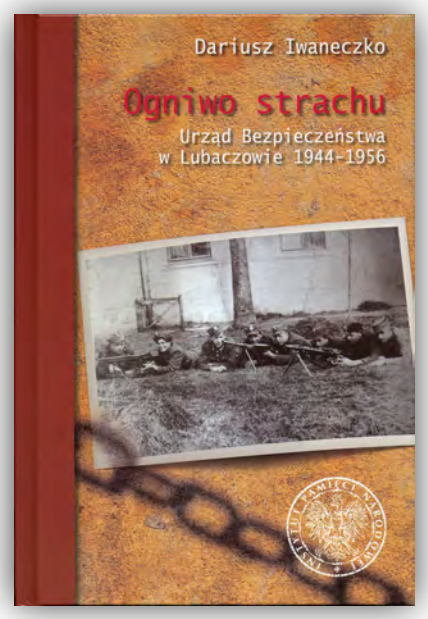
Dariusz Iwaneczko
Ogniwo strachu
Urząd Bezpieczeństwa w Lubaczowie 1944-1956

Żołnierzowi Niepodległej
Księga dedykowana śp. gen. Mieczysławowi Huchli
945-1954

POLITYCZNY PROTEST? ARTYSTYCZNA KONTESTACJA?
POKOLENIE

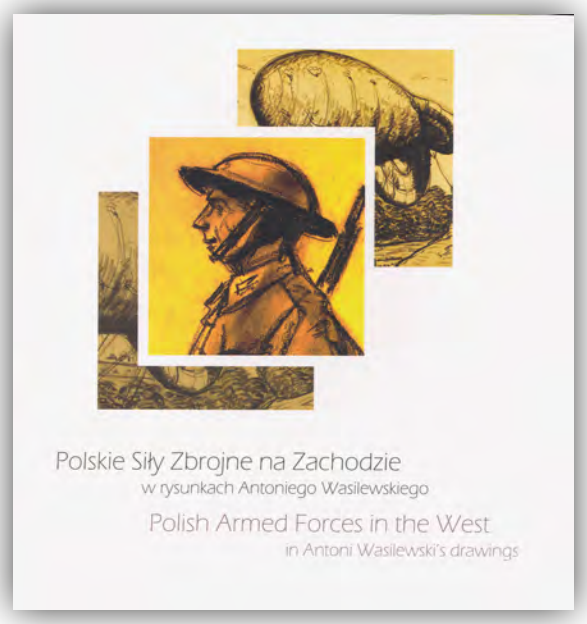
Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie
w rysunkach Antoniego Wasilewskiego
Polish Armed Forces in the West
in Antoni Wasilewski's drawings

SZCZECIN

Studia
nad wywiadem
i kontrwywiadem
Polski w XX wieku
Tom I
IPN Szczecin

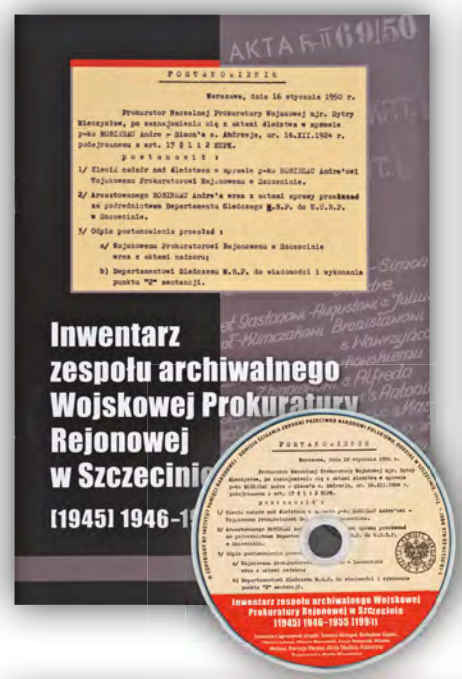
Inwentarz
zespołu archiwalnego
Wojskowej Prokuratury
Rejonowej
w Szczecinie
[1945] 1946–19

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Inwentarz
zespołu archiwalnego
Wojskowego Sądu
Rejonowego w
[1945] 1946–19

Tomasz Sikorski
Rzeczpospolita Wielkiego Narodu – wspólnota wolności i ładu
Refleksja geopolityczna Adama Doboszyńskiego i emigracyjnego środowiska „Walki". Perspektywa źródłowa
IPN Szczecin

„Bez wątpienia było warto!"
Z Markiem Adamkiewiczem rozmawia Michał Siedziako
IPN Szczecin

Paweł Szulc
Zniewolony eter
Polskie Radio Szczecin w latach 1945–1989
IPN Szczecin

Wojciech Żukrowski
Środki masowego zakłamania
Gadzinówki w czasie stanu wojennego
IPN Szczecin

Artur Kubaj
Paweł Miedziński
Stan wojenny w Szczecinie
IPN Szczecin

SZCZECIN – CODZIENNOŚĆ MIASTA I JEGO MIESZKAŃCÓW
Czwarta Konferencja Edukacyjna, 9 XII 2011 r.

WARSZAWA

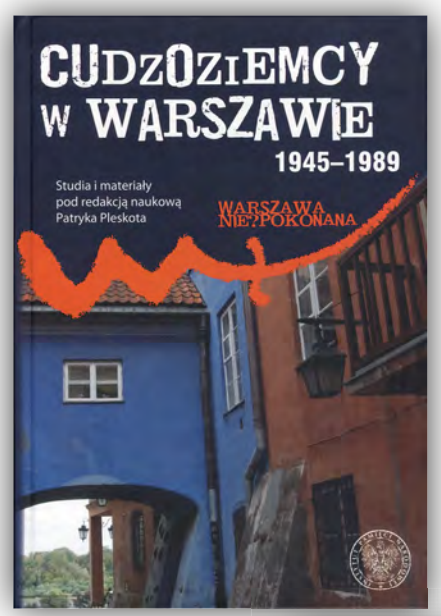

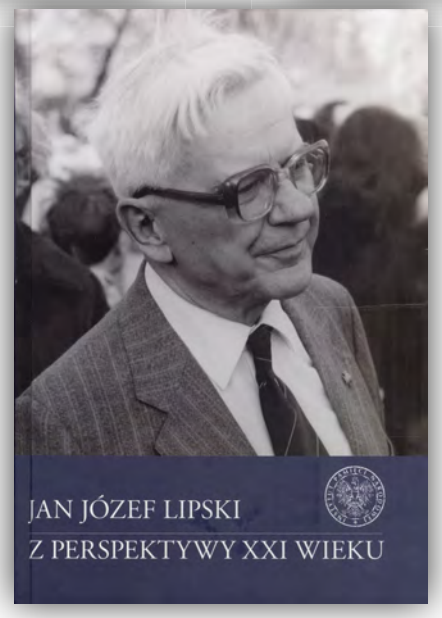

WROCŁAW

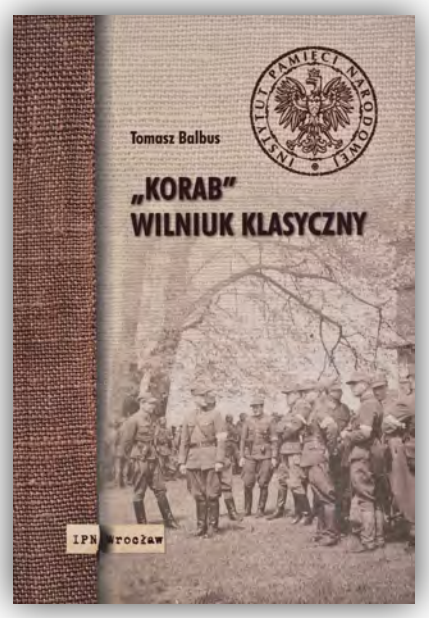

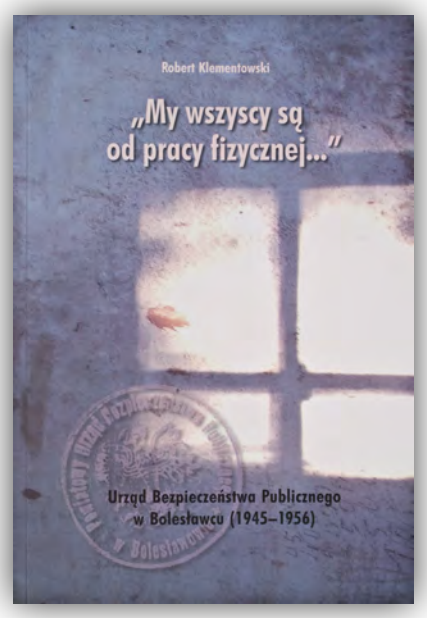

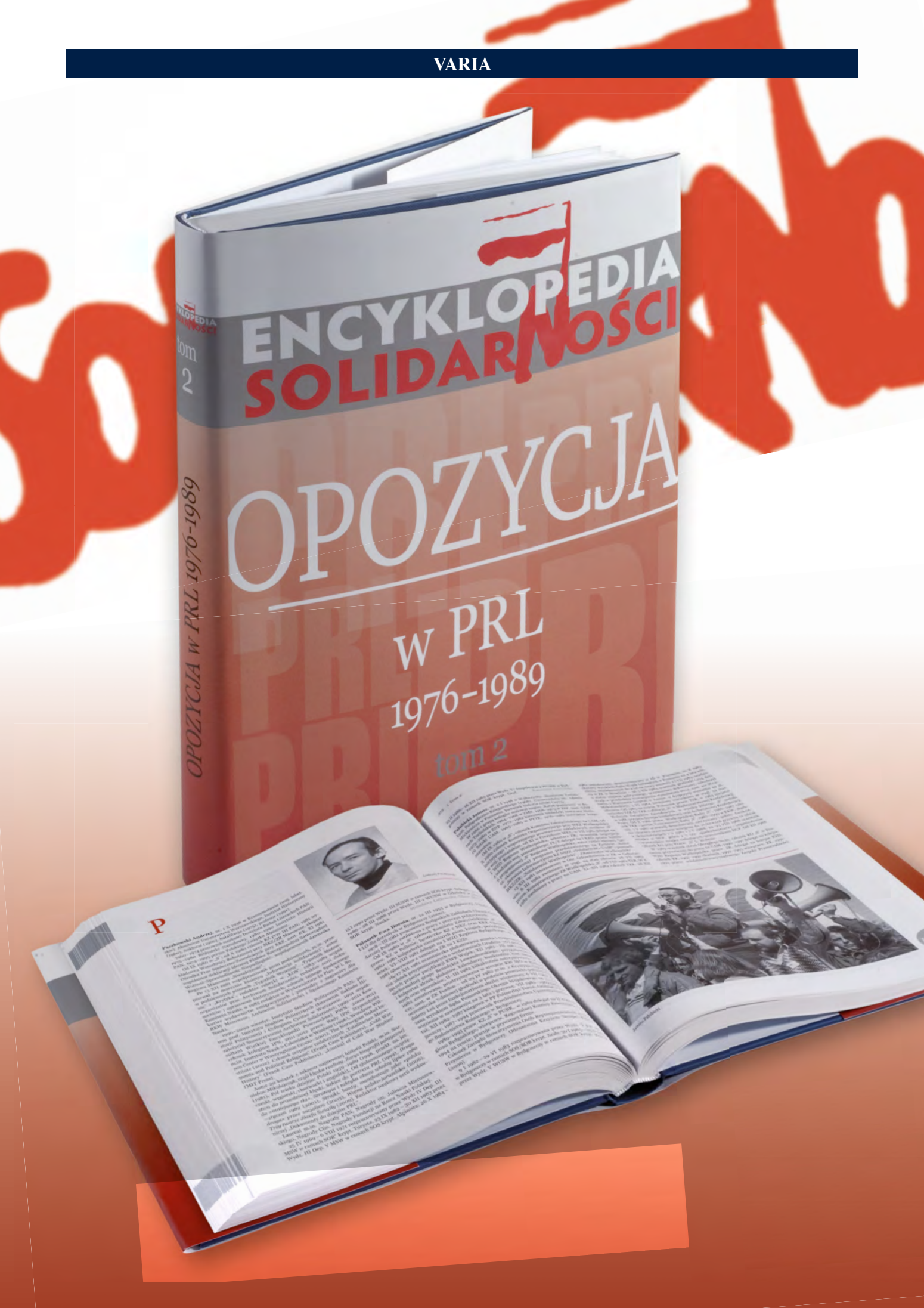
ENCYKLOPEDIA SOLIDARNOŚCI
tom 2
OPOZYCJA W PRL 1976-1989
OPOZYCJA
W PRL
1976-1989
tom 2

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Jerzy Kirszak
GENERAŁ
KAZIMIERZ
SOSNKOWSKI
1885–1969

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
SPRZĄCZKI I GUZIKI
Z ORZEŁKIEM ZE RDZY...
Obraz ofiar
Zbrodni Katyńskiej
w pracach
plastycznych
młodego pokolenia
Warszawa 2012

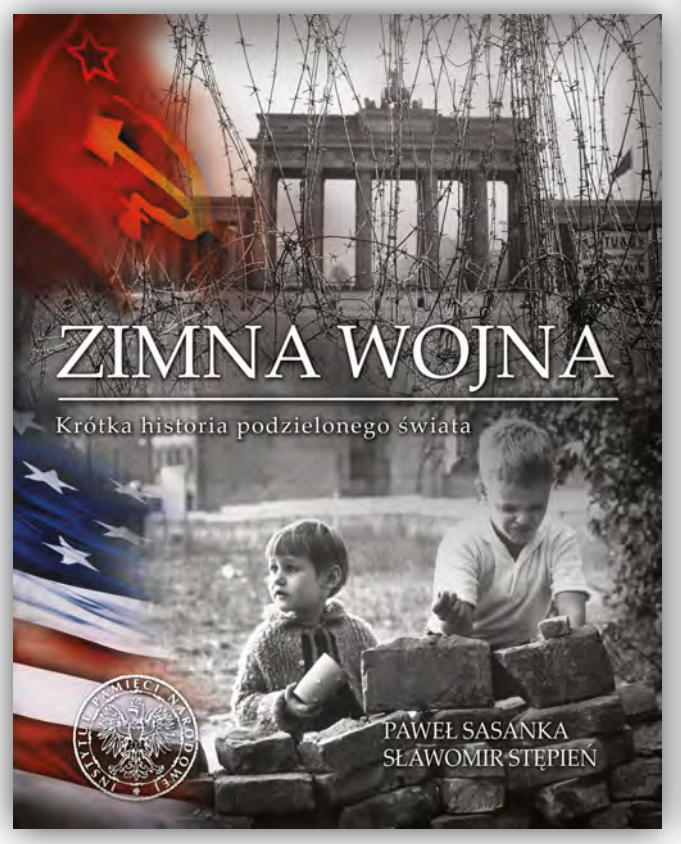
ZIMNA WOJNA
Krótka historia podzielonego świata
PAWEŁ SASANKA
SŁAWOMIR STĘPIEŃ

Sprawa kwidzyńska
Internowanie, pobicie, proces
1982
Karol Nawrocki
Karol Lisiecki
INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
SOLIDARNOŚĆ

LEKSYKON
MILITARIÓW
POWSTANIA
WARSZAWSKIEGO

EWA CHABROS
GRZEGORZ KMITA „PATYCZAK"
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
GRAFFITI W PRL
ROK KULTURY NIEZALEŻNEJ

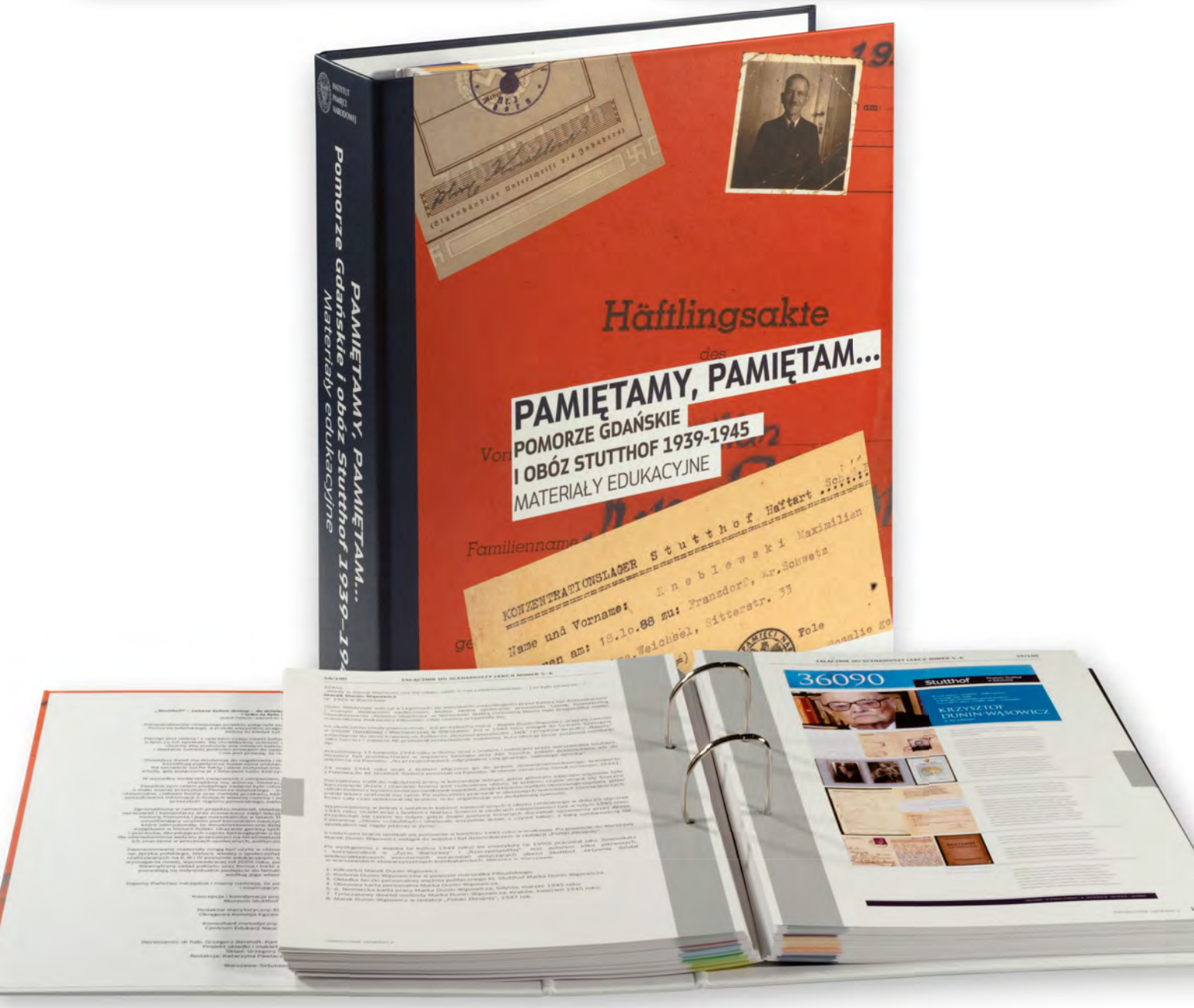
PAMIĘTAMY, PAMIĘTAM...
Pomorze Gdańskie i obóz Stutthof 1939–1945
Materiały edukacyjne
Häftlingsakte
des
PAMIĘTAMY, PAMIĘTAM...
POMORZE GDAŃSKIE
I OBÓZ STUTTHOF 1939-1945
MATERIAŁY EDUKACYJNE
KONZENTRATIONSLAGER Stutthof
36090
Stutthof
KRZYSZTOF DUBIN-WASOWICZ

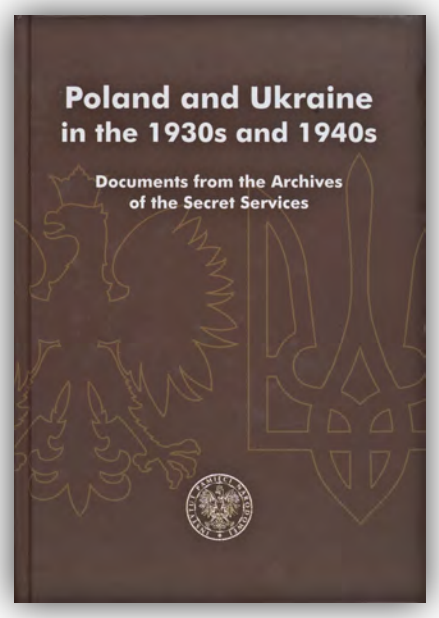
Poland and Ukraine
in the 1930s and 1940s
Documents from the Archives
of the Secret Services

BOŻENA SZAYNOK
POLAND – ISRAEL
1944–1968
IN THE SHADOW OF THE PAST
AND OF THE SOVIET UNION

RODZINA
NA ŚLĄSKU
1939–1945
Dezintegracja
Migracje
Codzienność
pod redakcją | Adriany Dawid i Antoniego Maziarza

„Masz rywalkę Polskę"
Korespondencja więzienna Władysława Gałki
(1949–1956)

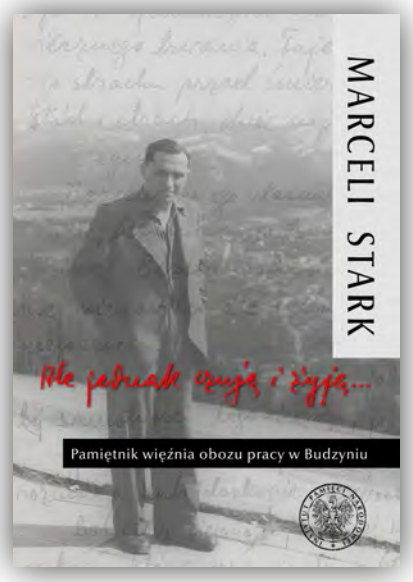
MARCELI STARK
Ale jednak czuję i żyję...
Pamiętnik więźnia obozu pracy w Budzyniu

Olgierd Skalski
Zwierzenia
młodego
zesłańca
Książka pamiątkowa
WARSZAWA 2012

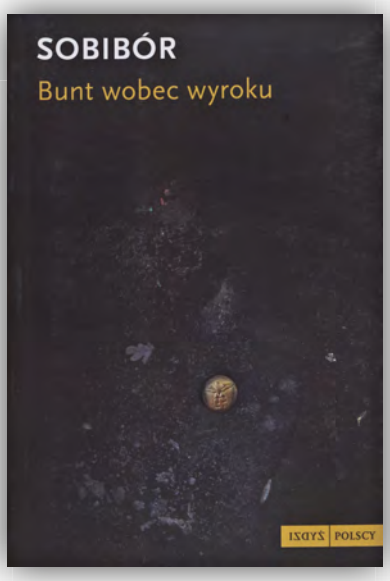
SOBIBÓR
Bunt wobec wyroku
ŻYDZI POLSCY

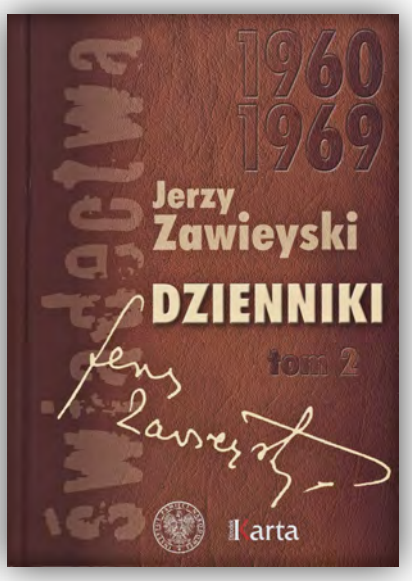
1960
1969
Jerzy
Zawieyski
DZIENNIKI
tom 2
Karta

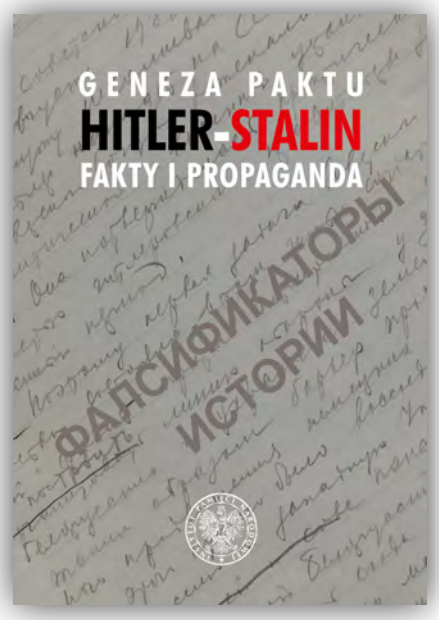
GENEZA PAKTU
HITLER-STALIN
FAKTY I PROPAGANDA
ФАЛЬСИФИКАТОРЫ ИСТОРИИ

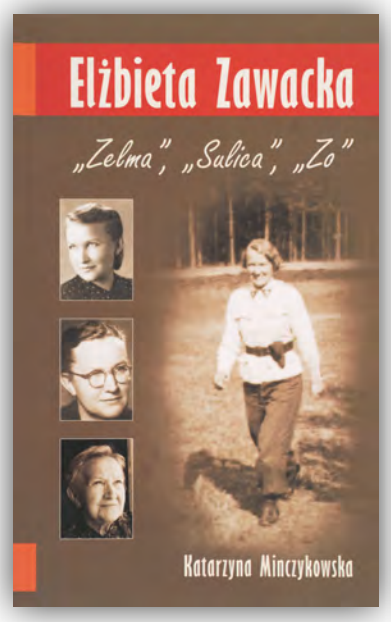
Elżbieta Zawacka
„Zelma", „Sulica", „Zo"
Katarzyna Minczykowska

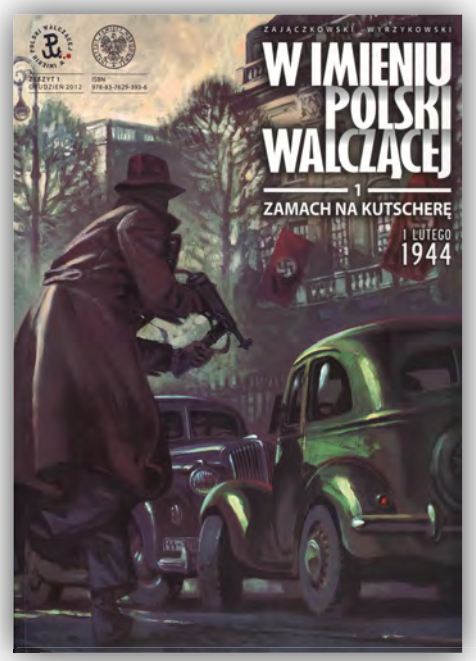
ZAJĄCZKOWSKI, WYRZYKOWSKI
W IMIENIU POLSKI WALCZĄCEJ
1
ZAMACH NA KUTSCHERĘ
1944

Komunistyczne amnestie 1945 1947
– drogi do "legalizacji" czy zagłady?
Członkowie podziemia ujawniają się

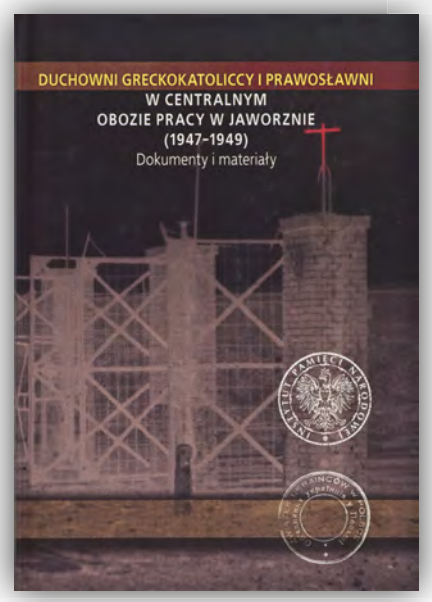
DUCHOWNI GRECKOKATOLICCY I PRAWOSŁAWNI
W CENTRALNYM
OBOZIE PRACY W JAWORZNIE
(1947-1949)
Dokumenty i materiały

DOMINIK ZAMIATAŁA
ZAKONY MĘSKIE W POLITYCE
WŁADZ KOMUNISTYCZNYCH
W POLSCE W LATACH 1945–1989
TOM II
DZIAŁALNOŚĆ DUSZPASTERSKA
I SPOŁECZNA ZAKONÓW
W LATACH 1945–1989

OSKAR HALECKI
i jego wizja
Europy
tom 1

Ośrodek „Pamięć i Przyszłość"
KONFERENCJE
Dzieci, młodzież i studenci
na Ziemiach Zachodnich
po II wojnie światowej

MITY I STEREOTYPY
W DZIEJACH
POLSKI I UKRAINY
w XIX i XX wieku
WARSZAWA–ŁÓDŹ 2012

PASZPORT
Dariusz Stola
KRAJ BEZ WYJŚCIA?
POLSKA
RZECZPOSPOLITA
LUDOWA
WARSZAWA 2010

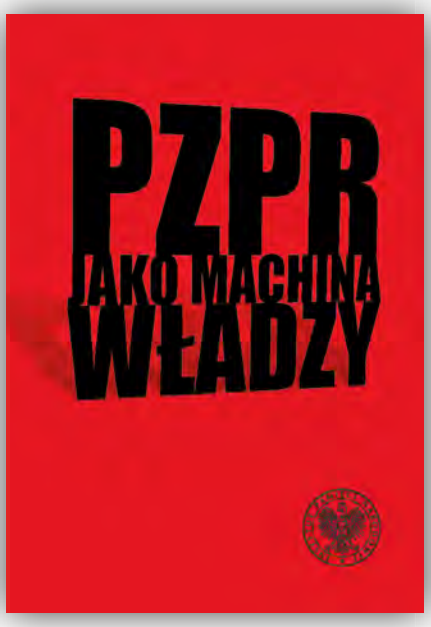
PZPR
JAKO MACHINA
WŁADZY

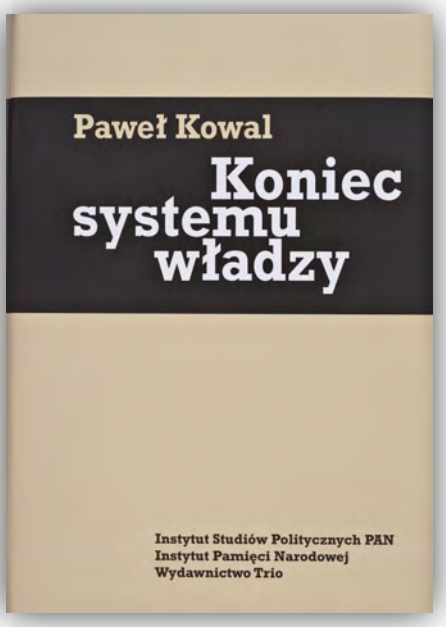
Paweł Kowal
Koniec
systemu
władzy
Instytut Studiów Politycznych PAN
Instytut Pamięci Narodowej
Wydawnictwo Trio

ŻĄDAMY LEGALIZACJI
NZS
STRAJK
STRAJK NZS
KAMIL DWORACZEK
BURZLIWA DEKADA.
NZS WE WROCŁAWIU
1980–1989

KŁOPOTY z SEKSEM
w PRL
Rodzenie nie całkiem po ludzku, aborcja, choroby, odmienności
Piotr Baranski
Aleksandra Czajkowska
Agata Fiedotow
Agnieszka Wochna-Tymińska
Redakcja i wstęp
Marcin Kula

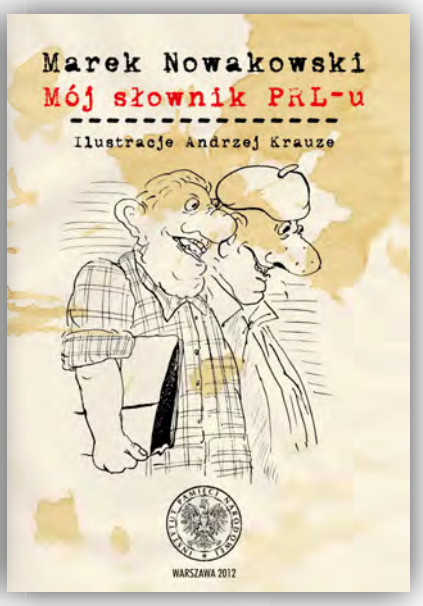
Marek Nowakowski
Mój słownik PRL-u
Ilustracje Andrzej Krauze
WARSZAWA 2012

Konrad Białecki
KLUB INTELIGENCJI
KATOLICKIEJ
W POZNANIU
W LATACH 1956 – 1991
WIELKOPOLSKA • HISTORIA • SPOŁECZEŃSTWO • KULTURA

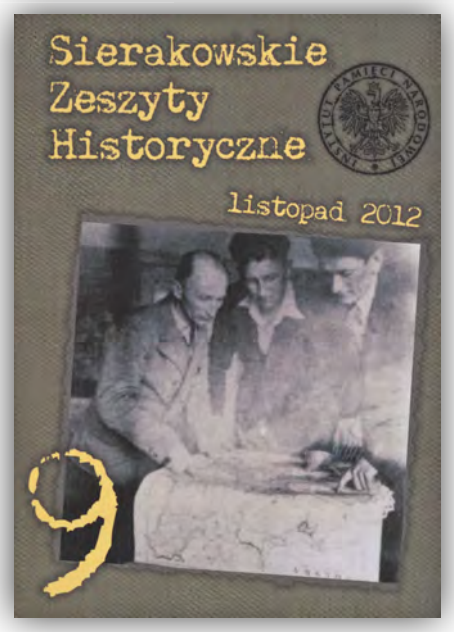
Sierakowskie
Zeszyty
Historyczne
listopad 2012
9

INFORMATORY

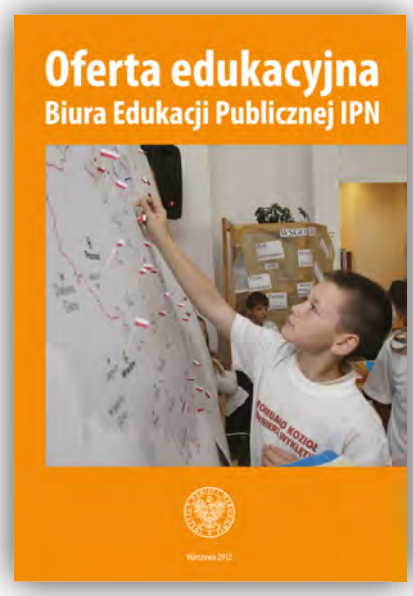

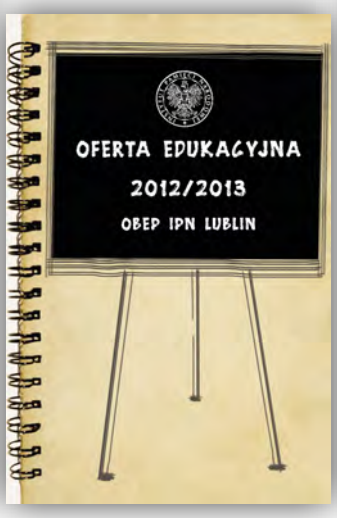

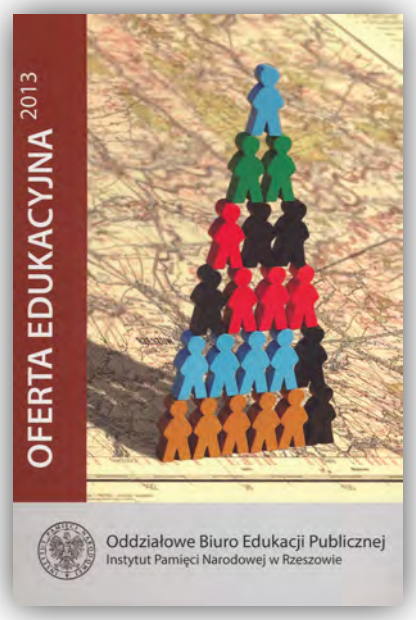

KATALOGI WYSTAW

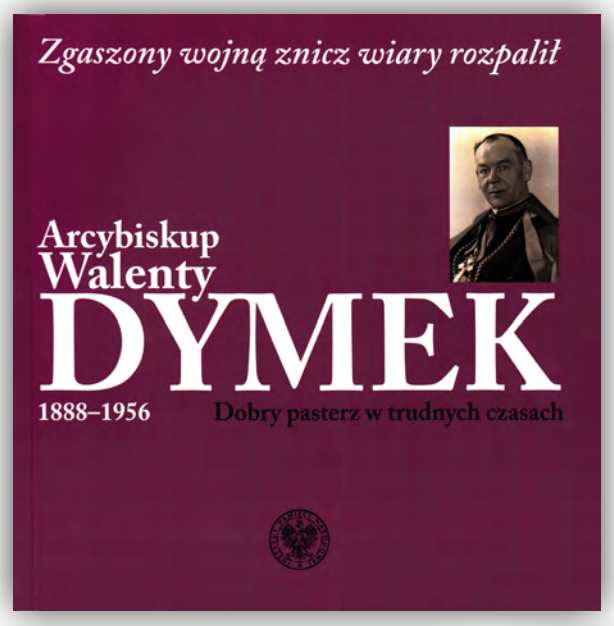

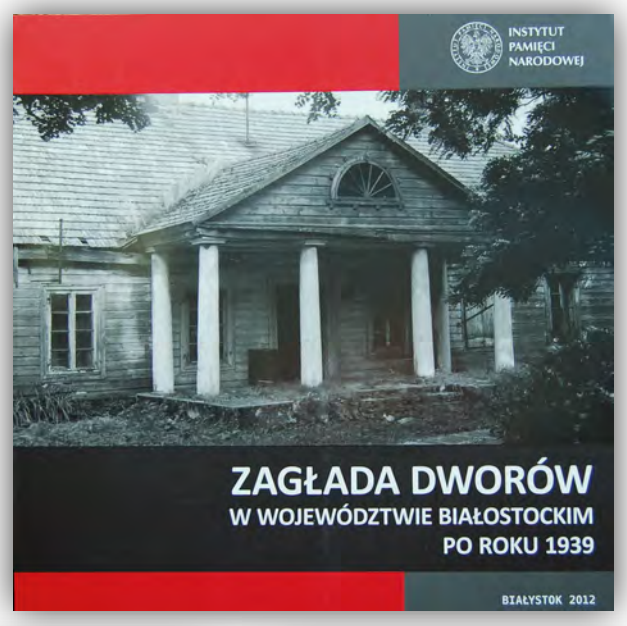

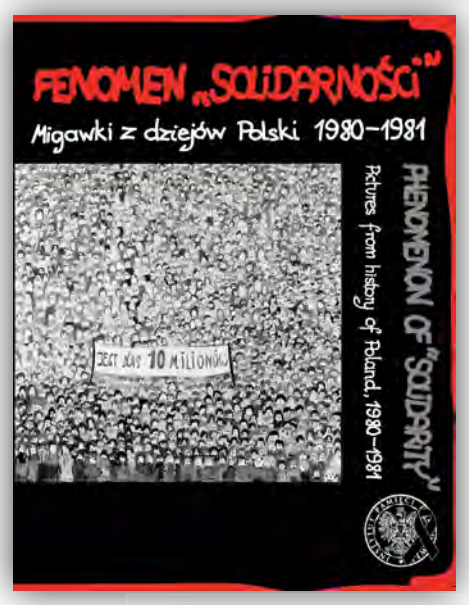

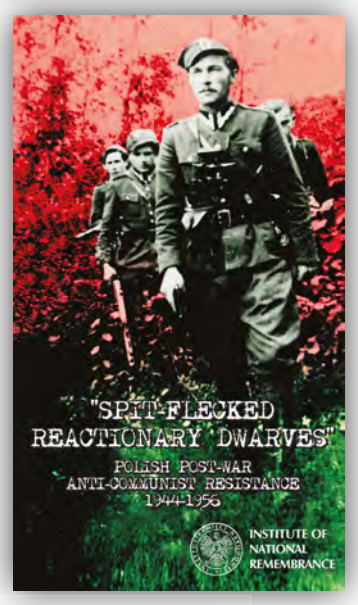

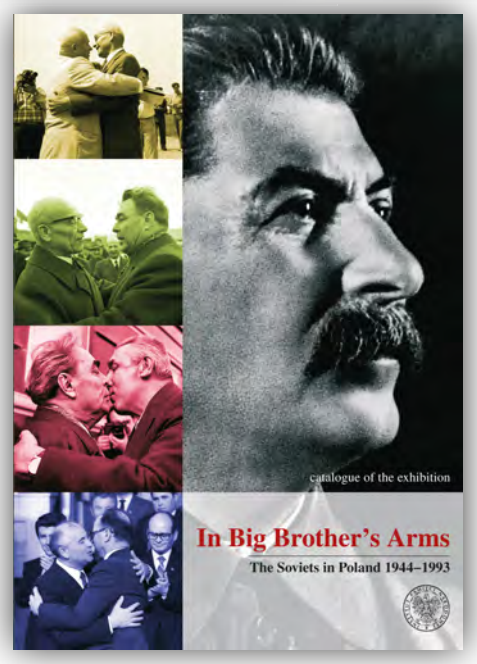

KATALOGI WYSTAW

WYDAWNICTWA MULTIMEDIALNE I OKOLICZNOŚCIOWE

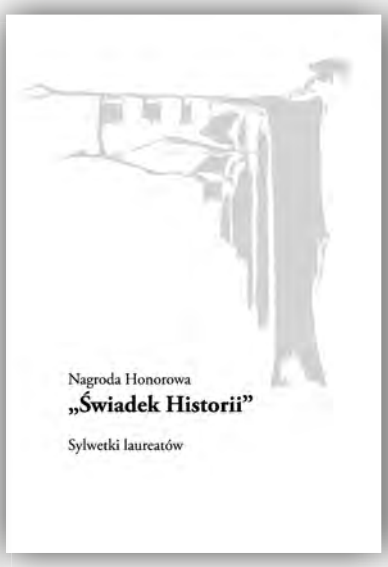

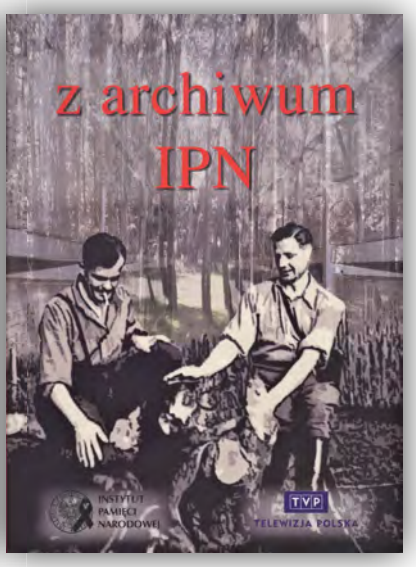

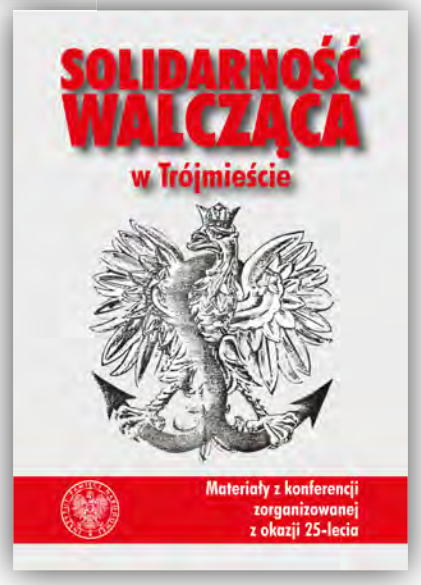

PORTALE INTERNETOWE URUCHOMIONE W ROKU 2012

www.ipn.gov.pl

www.pamiec.pl

www.warsawdialogue.pl

www.truthaboutcamps.eu

www.ipn.gov.pl

ISBN 978-83-7629-452-0